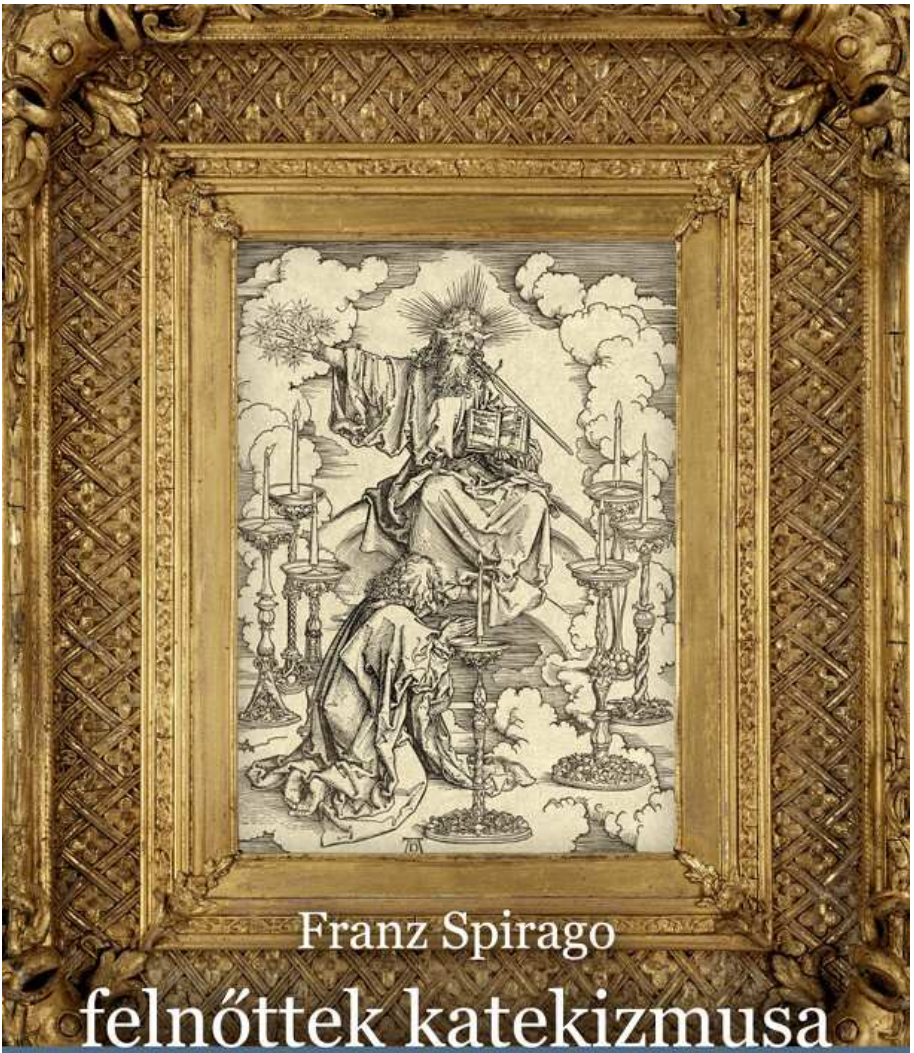

Franz Spirago

felnőttek katekizmusa

I. rész: hittan

FRANZ SPIRAGO
FELNŐTTEK KATEKIZMUSA
I. RÉSZ: HITTAN

FRANZ SPIRAGO

Felnőttek Katekizmusa

I. rész: Hittan

A X. NÉMET KIADÁS NYOMÁN ÁTDOLGOZTA:

Dr. SCHEFFLER FERENC

TEOLÓGIAI TANÁR

Kapisztrán Szent János Kiadó

Budapest, 2016.

Eredetileg megjelent:
FR. SPIRAGO
FELNŐTTEK KATEKIZMUSA
I. RÉSZ: HITTAN

A X. NÉMET KIADÁS NYOMÁN ÁTDOLGOZTA:
Dr. Scheffler Ferenc
teológiai tanár

Budapest
Szent István-Társulat kiadása
1929.

NIHIL OBSTAT

Nr. 526.

ROBERTUS HÁMON,
censor.

IMPRIMATUR

Szatmárini, die 7. Martii 1928.

TIBURTIUS,
episcopus.

Kiadásunk címlapján Albrecht Dürer (1471-1528) fametszetei láthatóak. Dürer édesapja Magyarországról, Ajtós községből származik, családnevét a faluról kapta. Az összesen 15 képből álló Apokalipszis-sorozat a Jelenések könyvéhez készült 1498-ban. Ennek három darabja szerepel a köteteken.

figyelji.de/a/spirago-katekizmusra

Minden jog fenntartva.
© Kapisztrán Szent János Kiadó, 2016.
kapisztrankiado.hu

ISBN: 978-615-5623-37-0

A szerző előszavából a X. kiadáshoz.

A *Felnőttek Katekizmusa* eddig nem kevesebb, mint **50.000** német példányban forog közkézen, azonkivül **13 nyelvre** van leforditva. A munka elsősorban a lelkészkedő papságnak került a kezébe, de a hitoktatókhoz és képzett világiakhoz is eljutottak annak példányai. Papoktól ismételten érkeztek a szerzőhöz olyértelmü levelek, hogy a Felnőttek Katekizmusának segitségével sikerült nekik a legrövidebb idő alatt igen ügyes és **hasznos prédikációkat** készíteni, melyeket a hivők a legnagyobb figyelemmel hallgatnak. Világiak egész sora nyilatkozott már oda, hogy a Felnőttek Katekizmusa számukra a legépületesebb könyv, amely mindennél jobban alkalmas Isten szeretetének felélesztésére. És ami nem utolsó dolog, **a konvertiták** egész sora irt már hálálkodó sorokat a szerzőnek.

Igen sokszor szerepel a Felnőttek Katekizmusa mint karácsonyi **ajándéktárgy.** Egy karácsony alkalmával (még a világháboru előtti időkben) 200 példányt rendeltek meg egyszerre *Pozsonyba,* ugyanannyit *Metzbe* (Lotharingiában), 500 példányt *San-Franciscoba* és 1000 példány körül *Berlinbe.* Igy esett meg, hogy némely kiadás alig egy félévvel a megjelenés után teljesen elfogyott.

Különös pártfogói a Felnőttek Katekizmusának a pogány népek **misszionáriusai.** Egy izben egyszerre 100 példány ment a *kinai* missziókba, s csaknem ugyanannyi az *Ausztrália* melletti (a háboru előtt német) gyarmatokon működő misszionáriusokhoz. A misszionáriusoktól a szerző szintén a legszebb elismerő és hálálkodó sorokat kapta.

A világháboru utáni években a német kiadások teljesen elfogytak s az akkori magas árak miatt a munka hosszu ideig nem jelenhetett meg. Az ujabb kiadás, mely azután látott napvilágot, az uj *Egyházi Törvénykönyv* (Codex Iuris Canonici) értelmében lett már átdolgozva.

A szövegben sokszor történik hivatkozás a Spirago-féle *Példatárra,* mely a budapesti Szent-István-Társulat forditásában jelent meg magyarul.

A Felnőttek Katekizmusának **apologetikus** jellege van: a modern hitetlenség ellen harcol. Épen ezért a lelkészkedő papság megtalálja benne mindama *fegyvereket,* melyekre hitünk és egyházunk ellenségeivel szemben szüksége van, továbbá igen sok alkalmas anyagot különféle egyleti előadásokhoz.

A Felnőttek Katekizmusa felölel sok olyan kérdést,

amelyek bármily korszerűek és nagyfontosságuak is, kényes természetük miatt a szószéken alig tárgyalhatók, pl. *a divat, magzatelhajtás* stb., továbbá olyan kérdéseket, aminő a *szociáldemokrácia, kommunizmus, a politikai választásokkal kapcsolatos kath. kötelességek* stb. Ezért történt, hogy a német papság egyik-másik községet ugyancsak elárasztotta a Felnőttek Katekizmusával, mely a népet alaposan kioktatja minden a hitre és a vallásos életre vonatkozó kérdésben, oly kérdésekben is, amelyekről az Isten házában bajos szólani.

Felölel a Felnőttek Katekizmusa sok oly **korszerű kérdést,** amely hasonló természetü munkákban, sajnos, mindeddig nincs feldolgozva, mint pl. a *munkáról* szóló ker. tan, a *pályaválasztás,* az *alkoholkérdés,* a *nőkérdés* (feminizmus), *a vallási türelem kérdése, nemzetiségi kérdés, a hazafiasság kérdése, halottégetés, szabadkőmüvesség, spiritizmus stb.* Csupa oly kérdések, melyek manapság életbevágóan fontosak.

A nehézkes *műszavakat,* amelyektől sok ilyirányu munka hemzseg, a szerző gondosan elkerüli, abból a felfogásból indulván ki, hogy a vallástanitásnak egyszerü, keresetlen beszédmóddal kell élnie, mintahogy azt a Mester és apostolai tették, akiknek minden törekvésük az volt, hogy hallgatóik meg is értsék az igét, amit hirdettek.

A Felnőttek Katekizmusának kidolgozásánál a szerző szem előtt tartotta a *pedagogia* alapelveit. Ezért gondja volt arra, hogy az egész anyagot gyakorlatiasan és áttekinthetően ossza be — amit *a háromféle nyomás* is nagyban elősegit —, hogy a gondolatokat szerves logikai összefüggésben rendezze el, könnyü kifejezéseket használjon, rövid mondatokban beszéljen s a lélek hármas tehetségére: értelemre, kedélyre és akaratra egyaránt hasson. *A munka épen ezért nem vesződik száraz és elvont meghatározásokkal, célja nem az, hogy vallásbölcselőkké, hanem hogy jó kereszténvekké nevelje olvasóit,* akiknek van vallásos meggyőződésük s abban örömüket is találják. A szerző továbbá a tárgyalás menetében egyesiti a hitoktatásnak valamennyi elemét: katekizmust, bibliát, szertartástant, apologétikát, egyháztörténetet, aminek az a kétségtelen eredménye, hogy az előadás érdekfeszitő s az értelmet, kedélyt és akaratot egyaránt megmozgatja. *A munka kidolgozásánál a legujabb idők nagy püspökeinek és katechétáinak tanácsai és utmutatásai különös figyelemben részesültek.*

Az *erkölcstanra* különös gondot forditott a szerző, azt nagy részletességgel tárgyalja. Az *erényeket* a maguk egész szépségében mutatja be minden jó következményükkel együtt, a *bűnt* ellenben a maga teljes rutságában és gonoszságában, annak minden járulékával, de egyidejüleg mindig rámutat a megfelelő óvszerekre is. *Az irgalmasság cselekedetei,* amelyek gyakorlásától tudvalevően az isteni Mester az örök üdvösséget függővé tette, különös gonddal tárgyaltatnak a munkában s mint

a tizparancs kiegészitő része szerepelnek. Általában ez a munka nem más, hasonló munkák átdolgozása, hanem egészen eredeti elgondolás, határozott pedagogiai és gyakorlati alapelvek szemmel tartásával iródott műve a szerzőnek.

Akiknek csak a kezébe került eddig a Felnőttek Katekizmusa, azok mind lelkes terjesztőivé, a Felnőttek Katekizmusának apostolaivá lettek. Egyik-másik lelkipásztor valósággal **családi könyvvé** tette falujában. Más helyeken egyes fejezeteit, pl. a szentmiséről, a gyónásról, szentáldozásról, házasságról stb. külön kinyomatták s ezerszámra terjesztették el.

Esdje ki a Szeplőtelen Istenanya, akinek nem ok nélkül ajánlottam már első kiadását is művemnek, e munkára tovább is Isten áldását!

Prága, 1926. Pünkösd napján.

A szerző.

A forditók előszava.

Épen harminc esztendeje annak, hogy Spirago Felnőttek Katekizmusa egy buzgó *szatmáregyházmegyei pap* vállalkozása folytán magyar nyelven először megjelent. A tapasztalat azóta megmutatta, mily üdvös gondolat volt ezt az oly értékes müvet, a vallási ismereteknek valóságos kincsesbányáját, magyar nyelvünkre is átültetni. A könyv magyar példányai szintén mihamar elfogytak s lelkipásztorok, hitoktatók, de hivek részéről is, egyre sürgetőbb kérések érkeztek a könyvet első alkalommal magyar forditás alá rendező szatmári egyházmegyei nyomdához, egy uj magyar forditás sajtó alá rendezése tárgyában. Ez a sürgetés adta egy uj magyar forditás gondolatát.

Az uj forditás természetesen *nem szolgai mása a réginek, hanem annak tökéletes átdolgozása nemcsak nyelvi, hanem tárgyi tekintetben* is. Az átdolgozásnál az uj forditók az eredetinek legujabb, tizedik kiadását tartották szem előtt, mig az első magyar kiadás a negyedik német kiadás nyomán készült. Innen van, hogy az uj magyar kiadás a régivel szemben egészen uj fejezeteket tartalmaz, ujszerü, azóta égetőkké vált kérdésekről. *Az uj Egyházi Törvénykönyv okozta változtatások* a dolog természete szerint szintén lényeges módositásokat jelentenek a régi kiadással szemben.

Abban a reménységben, hogy paptársainknak némi szolgálatot teszünk s a hivek lelkéhez is közelebb hozzuk a szent tanitmányt, bocsátjuk közre az uj magyar forditást. S ha csak egy halhatatlan lélekben is támaszt ez uj magyar forditás üdvös gondolatokat, fáradságunk bőségesen meg lesz fizetve.

Szatmár, 1928. Szent-Család napján.

Dr. Czumbel Lajos,
Dr. Scheffler Ferenc,
Dr. Scheffler János,
teol. tanárok.

Áttekintés.

Azért vagyunk a világon, hogy Isten dicsőítése által magunknak megszerezzük az **örök üdvösséget.** Az örök üdvösséget a következők által szerezzük meg:

I. **A hit** által Isten megismerésére kell törekednünk.

Itt tárgyalás alá jön a kinyilatkoztatás, a hit stb. Majd *a Hiszekegy* 12 ágazatának magyarázata következik.

A Hiszekegy befejezéséül ama javakról van szó, amelyeket Istentől remélnünk kell. Itt tehát a ker. remény lényege és annak ellentéte jön szóba.

II. Meg kell tartanunk Isten **parancsait,** névszerint:

A szeretet kettős parancsát

- Az *Isten szeretetének parancsát,* melyet a Tizparancsolat első 4 parancsa részletez: Isten, mint legfőbb király megkívánja:
  - saját imádását az 1.
  - saját tiszteletét a 2.
  - saját szolgálatát a 3.
  - helyetteseinek megbecsülését a 4.

  Az anyaszentegyházot parancsa Isten 3. parancsának részletesebb kifejtése (parancsolatban.)
- *A felebaráti szeretet parancsát,* amely tiltja, hogy felebarátunknak kárt okozzunk:
  - életében az 5.
  - ártatlanságában a 6.
  - vagyonában a 7.
  - becsületében a 8.
  - házi dolgaiban a 9 és 10.

  (parancsolatban.)
- továbbá megparancsolja, hogy őt szükségében segítsük *az irgalmasság cselekedeteinek* gyakorlása által.

A parancsok megtartása a *jócselekedetek* végzésében és az *erények* követésében, valamint a *bűn* és a *gonoszság* kerülésében mutatkozik, tovább mindannak kerülésében, ami bűnre vezethet, t. i. a *kisértésnek* és a *bűn-alkalomnak* kerülésében.

A legfontosabb erények a 7 fő erény, melyeknek ismét a 7 főbűn az ellentéte.

A parancsok pontos megtartása végett a *tökéletességre vezető eszközöket* kell alkalmaznunk. Az általános eszközök

mindnyájunk számára valók, a különösek, vagyis a 3 evangélomi tanács, csak némelyek számára.

Ezen az uton már e földön is boldogok leszünk. A *8 boldogság.*

Hogy higyjünk és Isten parancsait megtarthassuk, Isten kegyelmére van szükségünk. Ezt a kegyelemeszközökben nyerjük el.

III. Használnunk kell tehát a **kegyelemeszközöket.** Ezek: a *szentmiseáldozat, a szentségek és az imádság.*

Az I. részben *(hittan)* Krisztus Urunk főképen mint **tanító,** a II. részben *(erkölcstan)* mint **király,** a III. részben *(kegyelemtan, szertartástan)* mint **főpap** jelenik meg előttünk.

1. Miért vagyunk a földön?

Minden dolognak megvan a maga határozott célja: igy a szemnek, az orrnak, a kéznek, a lábnak. És amint az emberi test mindenegyes tagjának határozott célja van, ugy kell, hogy határozott célja legyen az egész embernek is. Valamint a *tanuló* azért járt iskolába, hogy céljához képest életfeladatára előkészüljön, épen ugy az ember is azért jár a földi élet iskolájába, hogy magasztos céljára, t. i. az **örök üdvösségre** előkészüljön. Valamint a *szolgának* feladata urának szolgálni s ezen szolgálattal szerezni meg mindennapi kenyerét, épen ugy az embernek is az a feladata, hogy Istennek szolgáljon, őt **dicsőítse** s ezzel a szolgálattal és dicsőitéssel szerezze meg üdvösségét. Szőlőmüvesek vagyunk mindnyájan az Úr szőlőskertjében, akik naplemente után megkapjuk megérdemelt bérünket (Máté 20).

Azért vagyunk a földön, hogy Istent önként dicsőitsük s ezáltal magunknak örök üdvösséget szerezzünk.

Isten dicsőitése célja az egész teremtett a világnak. A föld összes teremtményeit Isten azért alkotta, hogy általuk az *Ő tökéletessége* és *fönsége* az eszes teremtmények (az angyalok és az emberek) előtt *nyilvánvalóvá legyen* s hogy ezek azért a Mindenhatót dicsérjék és tiszteljék. »Végtelen jóságból teremtette Isten az eget és a földet, az angyalokat és az embereket, az élő és élettelen lényeket, hogy ezek őt méltóságának megfelelően és tehetségök szerint dicsérjék és tiszteljék. Még az ész nélkül való lények, valamint az érzéketlen teremtmények is, t. i. minden szelid és vad állat, minden fa és termény, minden érc és kő dicséri az Istent; saját módja és természete szerint Teremtőjét mindegyik dicséri és magasztalja« (Coch.). »Mindeneket önmagárt teremtet az Ur« (Péld. 16, 4.). Isten Izaiás próféta által igy szól: »Mindazt, aki segitségül hivja nevemet, az én dicsőségemre teremtettem« (Iz. 43, 7.). Tehát az ember is **Isten dicsőségének hirdetésére** van teremtve.

Nem azért vagyunk tehát a földön, hogy csupán földi javakkal törődjünk, előkelő állások után futkossunk és az élvezeteket hajhásszuk.

Joggal mondá Kosztka sz. Szaniszló: Nagyobb dolgokra születtem! (Ad maiora natus sum). A földi javak nem céljai életünknek, hanem *csak eszközök* a cél elérésére. Aki azokat célnak tekinti, épen oly esztelenül cselekszik, mint *a gyermek*, aki atyjától valamiért küldetve az uton elbámészkodik s a kapott parancsról teljesen megfeledkezve szükségtelennel törődik (Gran. Lajos). Sok ember hasonlit az *evangéliumi hivatalos vendégekhez*, akik feleségük, majorjuk, ökreik miatt nem mentek el a nagy vendégségre (Luk. 14, 16 köv.). Oly ember *sirjára*, aki csak pénz, megbecsültetés s más javak után futkos, joggal lehetne felirni: Itt nyugszik egy esztelen ember, aki nem tudta, miért élt (Stolz Albán).

Azért mondja Krisztus Urunk: »*Egy a szükséges.*« (Luk. 10, 42.); továbbá: »Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadatnak nektek« (Máté 6, 33.).

A szentek is szokszor ugyancsak erőteljesen figyelmeztették az embereket végső céljukra. Igy járt el *Néri sz. Fülöp* is egy tanulóhoz intézett ama sarkaló kérdéseivel: »Hát aztán?« Az az álláspont, amit e kérdésben a **Talmud** (zsidó vallásos irat) képvisel, igen kényelmes. Azt mondja ugyanis: »Jobb lett volna egyáltalában nem születni, mintsem kutatni, mi van fent (az égben) és mi lent (az alvilágban), mi volt kezdetben és mi lesz a dolgok végén.« A Talmud tehát egyszerüen kitér az égető kérdés elől: Mi az ember végső célja? ámbár az emberi értelem soha meg nem nyugodhat, mig megnyugtató választ nem kap erre a kérdésre.

Minthogy az ember e földi élet utáni örök boldogságra van teremtve, azért az embert *vándorhoz*, a földi életet *zarándokuthoz* szokták hasonlitani.

Az ember *jövevény* a földön (Zsolt. 118, 19.). Olyan, mint a versenyfutó (I. Kor. 9, 24.). Az élet *tengeri utazáshoz* hasonlit, mert a boldogság kikötője felé evezünk (N. sz. Gerg.). Az élet *zarándoklás*. Nincs itt maradandó városunk, hanem a jövendőt keressük (Zsid. 13, 14.). Az ég a mi hazánk, a föld számkivetésünk helye (Segneri). Mivel nem a föld, hanem az ég számára teremttettünk, azért formálta Isten ugy *testünket*, hogy egyenes legyen annak tartása s szemünkkel égi hazánkra tekinthessünk. Az állat ezzel szemben lefelé, a földre néz. Minden *templomtorony* mutatóujj az ég felé. A hatalmas, égbetörő gótikus *dómok* által is, amelyekben minden felfelé szökik, igy

tanit az egyház: »Ember, te az ég számára teremttettél!« Az apostol igy int: »A felülvalókat keressétek« (Kol. 3, 1.).

Szomoruan lehangolók azok az egymásnak ellentmondó vélemények, amelyeket a *hitetlen bölcselők* állitottak fel az élet célját illetően.

Némely bölcselő azt vitatja, hogy az ember mit sem tudhat életcélja felől s az élet merő talány. Egyikök (Du Bois-Reymond) egyenesen ezt mondja: »Nem tudunk semmit és nem is fogunk tudni semmit (Ignoramus et ignorabimus). A 84 éves természettudós, a berlini *Humboldt* Sándor († 1859) meg épen erre az állitásra ragadtatja magát: »Az egész emberi élet esztelenség!« Mások a pogány *epikureusok*-kal tartanak mondván: Élvezet az élet célja. Szerintük az a boldog ember, akinek sok pénze és vas-egészsége van, mert az ilyen mindent kiélvezhet, amit csak a világ nyujthat. (Igy Schopenhauer Arthur, † 1860). Mások a *buddhistákkal* azt vallják, hogy az ember a halál alkalmával visszatér a semmiségbe (nirvána). Mindezekből látható, mennyire igazak Krisztus szavai, hogy Isten elrejtette az igazságot a világ okosai és bölcsei elől, de a kisdedeknek kijelentette azt (Máté 11, 25.).

2. Mivel szerezhetjük meg az örök üdvösséget?

Aki célhoz akar jutni, annak mindenekelőtt *látnia* kell az utat, azután pedig *haladnia* kell azon. Igy van ez az örök céllal is: előbb meg kell *ismernünk* a mennyországba vezető helyes utat, azután *járnunk* kell ezt az utat. Ahol vagy az egyik, vagy a másik hiányzik, ott a célt nem érik el. Ezért is a *pogányok* lelkileg vakok valának, mert az üdvösség utját nem látták. A *zsidók* pedig lelkileg bénák, mert ők ismerték ugyan az üdvösség utját, azonban nem jártak azon (N. sz. Gerg.).

Az örök üdvösség megszerzésére:

1. Törekednünk kell Isten ismeretére az isteni kinyilatkoztatások hivő elfogadásával.

Krisztus Urunk szerint: »Ez pedig az örök élet, hogy **megismerjenek** téged, egyedül igaz Istent és akit küldöttél, Jézus Krisztust« (Ján. 17, 3.). Isten ismeretére a **hit** vezet bennünket. »Első a hit, csak azután következik a tudás« (Sz. Anz.). A hit a tudás atyja.

2. Teljesitenünk kell Isten akaratát az ő parancsainak megtartásával.

Krisztus Urunk a gazdag ifjunak azt mondá: »Ha az életre be akarsz menni, tartsd meg a **parancsolatokat** (Máté 19, 17.). A szolga is csak abban az esetben kapja meg jutalmát, ha dolgozik.

Saját erőnkből azonban sem hinni, sem a parancsokat megtartani nem tudjuk; ehhez az Isten *kegyelmére* van szükségünk.

Célunk elérésére már természetünknél fogva szükségünk van isteni kegyelemre. Magának Ádámnak az ártatlanság állapotában is szüksége volt arra. Az **eredeti bűn után** az embernek még nagyobb szüksége van isteni kegyelemre és pedig nagy *gyengesége* miatt. Minden gyengének támogatásra és segitségre van szüksége: a *vaknak* vezetőre, a *betegnek* erősitőszerre; épen igy van szüksége a bűntől meggyengült embernek is idegen segitségre, t. i. az isteni kegyelemre, hogy célját elérje (Sz. Bonav.). Azért mondá Krisztus Urunk: »Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek« (Ján. 15, 5.). A Szentirás más helye pedig: »Ha az Úr nem épiti a házat, hiába munkálkodnak, akik azt épitik; ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáz, aki azt őrzi« (Zsólt. 126, 1.).

Isten kegyelmét a Krisztus Urunktól rendelt *kegyelemeszközökben* nyerjük el. Ebből következik, hogy:

3. Élnünk kell a kegyelemeszközökkel; ezek: a szentmise, a szentségek és az imádság.

Tehát a hit hasonlit az uthoz, amely mennyország kapujához vezet, a parancsok az ösvényt jelzik ezen az uton, a kegyelemeszközök pedig az utravalóhoz hasonlitanak. A mennyország kapujához vezető ösvény keskeny, meredek, tövises és csupán kevesen vándorolnak azon. Ellenben: »Tágas a kapu és széles az ut, mely a veszedelembe viszen, és sokan vannak, kik azon mennek« (Máté 7, 13.).

Azt is mondhatjuk: Az örök üdvösség elnyerésére *vallásosaknak* kell lennünk.

3. A vallás.

A vallást latin szóval religio-nak hivjuk. Ez a szó a latin religare igéből származik (amely annyit jelent, mint összeköti), és az ember **összeköttetését** jelenti Istennel. (Érdekes dolog, hogy már a pogány népek is az ő legfőbb papjaikat pontifexeknek, azaz hidépitőknek nevezték, miután nekik az a tisztjök, hogy az Istenhez való utat közvetitsék.) A vallás szót néha a *hitvallás* szóval (confessio, confiteri) szokták felcserélni, miután a vallás és a hitvallás szorosan összefüggnek egymással.

1. A vallás lényegében semmi egyéb, mint Isten megismerése, Isten akaratának megfelelő életmód és istenszolgálat.

A vallás korántsem merőben a **megismerés** dolga (mint azt pl. Kant és Lessing gondolják), tehát nem egyedül vallásos dolgok *ismeretében* áll. Hisz ily értelemben az ördög is vallásos volna, mert ő is *ismeri* Isten akaratát, azonban annak épen az ellenkezőjét *cselekszi.* A vallás lényegét Isten parancsainak megtartása teszi, azért a vallás elsősorban az **akarat** dolga s lényegét a **tett** alkotja. Azért mondja Krisztus: »Nem mindenki, aki mondja Uram, Uram, megy be a mennyek országába, hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben van« (Máté 7, 21.). Azok is tévednek, akik azt állitják (mint pl. a prot. Schleiermacher, † 1834), hogy a vallás merőben az *érzelem* dolga. Ha pl. valaki részvétet érez a szükségben levővel szemben, de mit sem segit rajta, az semmit sem ér. Hasonló az eset a vallásnál is.

2. A vallás tanitásait röviden a *katekizmus* foglalja magában.

A **katekizmus** valamennyi könyv közt a *legértékesebb.* Olyan, mint a drágakő, kicsiny, de felette nagy értékü. A bécsi hires hitszónok, *Werner* Zakariás, Hofbauer sz. Kelemen jó barátja, sokszor magával vitte a katekizmust a *szószékre* és igy szólt hallgatóihoz: »Látjátok ezt az igénytelen, de aranyatérő könyvecskét? *A világ minden bölcseségét magában foglalja.*« (Lásd Sp. Pl.) Ha Szokratesznek, Plátónak vagy az ókor valamely más bölcselőjének kezébe került volna a katekizmus, hogy elcsodálkoztak volna ezek az emberek! Mert ebben megtalálták volna a feleletet mindazokra a kérdésekre, melyeken ők annyit törték a fejüket. — A katekizmus **3 részre** oszlik: a *hitről,* a *parancsokról* és a *kegyelemeszközökről* szóló tanra. A katekizmus magyarázatával a *hitt-tanitás* foglalkozik. Amint a nap világossága fény tekintetében elhomályosit minden más világosságot, ugy a hittanitás *első az összes tudományok között,* mert elsősorban az ember örök javát szolgálja, mig a többi tudományok csak az ember ideiglenes javát célozzák. A vallás az élet *legfontosabb kérdéseire* felel meg, felvilágositást ad ezekre a kérdésekre: Miért vagyok a földön, mi történik velem a földi élet után, honnan a világ? stb. Amig az ember ezekre a kérdésekre a helyes feleletet meg nem kapta, bizonytalanságban él és nincs lelki nyugalma. — Külön megfigyelésre méltó, hogy a különböző hitigazságok belsőleg mily szervesen összefüggnek: hasonlóan egy *épület* különböző részeihez. Ami az épületben az *alap,* azt itten az u. n. alapigazságok alkotják (Szentháromság, megtestesülés, eredeti bűn stb.). És amint az épület *kövei* egymáson nyugosznak, ugy itt az egyik igazság a másikból folyik s összefügg vele. Ami az épületben a három fal, az itt a három rész, a **hittan,** az **erkölcstan** és a **kegyelemről szóló tan.** »Az egész katekizmus a kinyilatkoztatott igazságoknak belsőleg csodálatosan összefüggő rendszere« (Ketteler).

3. A keresztény vallás isteni *kinyilatkoztatáson* alapszik.

Az egy igaz Isten az évezredek folyamán ismételten összeköttetésbe lépett az emberrel s vele különböző igazságokat közölt. Eme kinyilatkoztatott igazságokon nyugszik az igaz vallás. Ezért botor a szabadgondolkozók állitása, hogy a vallás **a papok találmánya,** legalább is amennyiben ez az állitás a keresztény vallásra vonatkozik, amely nem embereknek, hanem Istennek, nevezetesen Isten kinyilatkoztatásainak köszöni eredetét. Némelyek azt vitatják, hogy a vallás a *félelemnek,* nevezetesen a természet erőitől való félelemnek a következménye. Nos, a villámlás, mennydörgés stb. alkalmasak ugyan arra, hogy ráirányitsák figyelmünket egy felsőbb hatalomra, azonban arra már nem alkalmasak, hogy Istennel szemben valódi tiszteletet, vagyis egyszerre félelmet is és szeretetet is ébresszenek.

4. *Az emberi természetnek hajlama* és *szüksége van* a vallásra.

A Teremtő minden emberbe beleoltotta az *igazság* szomját. Azért minden embernek hajlama és képessége van arra is, hogy Istent megismerje és a megismerés révén szeresse. Amint a kőhöz való ütődés *szikrát* csihol ki, ugy ébresztik az emberben a kivülről jövő benyomások, pl. a csillagos égbolt szemlélete, a világ bölcs berendezése, a Teremtő gondolatát és tiszteletét. Amint a tüdő rendeltetése a lélekzés, úgy az ember rendeltetése Isten ismerete és szeretete. Mivel pedig az Isten tisztelete a természet követelménye, azért az **istentagadó** semmiképen sem tud szabadulni Isten gondolatától. És ezért van hijjával minden ember, aki Istenről nem akar tudomást szerezni, a benső lelki békének.

5. A vallás alapigazságaiban ki van zárva minden *javitás* vagy *módositás.*

Némelyek a vallás terén is **haladást** követelnek. Amint azonban az egyszeregyet nem lehet tökéletesiteni, ugy nem lehet tökéletesiteni a ker. kath. vallást sem. Ez is változhatatlan, akárcsak az 1×1 s azért nem is tökéletesithető. Tökéletesbülés e téren csak *az ember részéről* lehetséges, amennyiben az embernek a vallás által nemesednie kell és előhaladnia az összes erényekben. Csak ezen az uton érhet el a vallás virágzása tetőfokára. Felette téves állitás tehát az, hogy a vallásnak a *korszellemhez* kell igazodnia. Ami örök, az minden időben irányadó s a korszellemtől nem befolyásoltathatja magát.

6. A vallás zsinórmértéke kell, hogy legyen minden cselekedetünknek és lépésünknek.

Némely ember azt hiszi, hogy elég, ha vasárnap ellátogat a templomba, vagy ha *ünnepélyesebb alkalmakkor* vallomást

tesz hitéről: akkor azután napokon át mit sem kell e téren törődnie. Az ilyen emberek a vallást ugy tekintik, mintha az ünneplőruha lenne csupán, amelyet néhanapján felölt az ember, de azután egész héten át a szekrénybe akaszthatja. Pedig a vallásnak szabályoznia kell az ember egész életét: minden gondolatunkat, szavunkat és tettünket, miután az ember minderről egykor szigoru számadással tartozik.

4. A vallás értéke.

1. A vallás isteni világosság az emberi értelem számára.

Az igazság a *fényhez*, a tévedés és tudatlanság a sötétséghez hasonlit. Miért? Mert az igazság, épen ugy, mint a világosság, a dolgokat a maguk igaz valójában mutatja meg. Ellenkezően, éjjel semmit sem látunk a maga igaz szinében. Már most miután a vallás az Istenről szóló igazságokat tárja fel, **isteni** világosságnak nevezhető. Az ismeretek, amelyeket közöl, égből valók, hiszen Isten maga közölte azokat. Mivel a vallás megtanit az élet céljára és megmutatja az utat ehhez a célhoz, azért a vallásos ember a vándorhoz hasonlit, akinek a sötétségben is világit egy fényesség. Akinek nincs hite és vallása, sötétben botorkál. A szentirás mondja: «Sötétben ül és a halál árnyékában» (Iz. 9, 2: Luk. 1, 79.). Az ilyen embernek van szeme és mégsem lát, egészen olyan, mint a vak. Azért nevezi önmagát az isteni Üdvözitő, aki az igaz vallás igazságait kinyilatkoztatta, *a világ világosságának*, mikor igy szól: «Én vagyok a világ világossága, aki utánam jő, nem jár sötétségben» (Ján. 8, 12.). Akinek van vallásos hite, az a szó igaz értelmében felvilágosodott, aki ennek hijján van, rövidlátó, bármennyit tartson is magáról.

2. A vallás emberfeletti erőt ad akaratunknak nemes cselekedetek végzéséhez és a rossz vágyak megfékezésére.

A vallás *emelőhöz* hasonlit, amelynek segitségével egy gyermek is akár a legnehezebb terhet is felemelheti. Hasonléképen a vallás is erőt önt a gyenge emberbe emberfeletti (hősies) cselekedetek végzéséhez. Mi adta a szent **vértanuknak** az erőt arra, hogy inkább életüket és javaikat áldozzák fel, semhogy valamely bűnt kövessenek el? Csakis a vallás, amely azt hirdeti: a halál után következik az itélet és az igazi igazságszolgáltatás s valamikor lesz halottak feltámadása. Avagy figyeljük meg csak egy kath. **hithirdetőnek** működését, aki a pogányok között állandó üldöztetéseknek és életveszélynek kitéve, a földi jutalom legkisebb kilátása nélkül embertársainak javán fáradozik! Gondoljunk arra a gyakori esetre, mikor *ragályos betegsé-*

gek idején tulajdon hozzátartozóik saját betegeiket elhagyják, ellenben a kath. egyház papjai és szerzetesei a legnagyobb szeretettel felkarolják. Ki adja ezeknek az embereknek a hősies szeretetet? A vallás, amely azt tanitja: amit embertársaitoknak tesztek, azt magának Istennek teszitek. Egykor örök jutalom lesz részetek a mennyben stb. *Levingston* joggal kérdi: «Hogyan lehetséges az, hogy ennek az áldozatos önzetlen és hősies életnek példáival egyáltalán nem találkozunk a szabadgondolkozó (istentelen) emberek között?«

3. A vallás az embert lelkiismeretessé teszi.

A vallás arra készteti az embert, hogy Isten parancsait akkor és ott is megtartsa, ahova nem ér el emberi tekintet, hiszen a vallás azt tanitja, hogy Isten mindentudó s egykor számonkéri minden tettünket és szavunkat, de még gondolatainkat és kivánságainkat is. Innen van, hogy a vallás nagyobb mértékben *rendfentartó tényező* egy államban, mint akármilyen rendőrség. Ennek a keze csak odáig ér el, ahol tényleges gonosztett történt, azonban az emberek lelkiismeretére sohasem lesz befolyása.

4. A vallás a szerencsétlenségben megvigasztal és megóv a kétségbeeséstől.

A vallásnak a hatása olyan, mint az *olajé:* enyhiti a fájdalmat és hegeszti a sebeket. Miért volt oly türelmes megpróbáltatásaiban Jób, Tóbiás stb.? Mert a vallás azt mondta nekik: «Isten a mi mennyei Atyánk, Ő nem helyez reánk több keresztet, mint amennyit el tudunk viselni. Azért ahol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb Isten segitsége. És Isten mindent jóra tud forditani.» — És viszont másrészt, honnan a sok **öngyilkosság,** sokszor már a legkisebb nehézségek esetén is? Onnan, mert itt meg hiányzik a vallás és annak vigasztaló ereje. Egy vallásos ember olyan, mint az erősen földbe gyökerezett *tölgy,* mely dacol minden zivatarral: a vallástalan ember ellenkezőleg az ingó nádszálra emlékeztet. A vallás hasonlit a horgonyhoz, amely vihar idején megmenti a hajót a pusztulástól. Vallás nélkül az ember a hajótöröttre emlékeztet. Olyan, mint a kormányos, akinek nincs iránytüje. Találóan mondta *Laudon* generális: »A vallástalan emberek betegség és veszély idején a leggyávább lények, akik hijján vannak minden lelki erőnek.«

5. A vallás igaz megelégedettséget ad az embernek.

Ami az **étel** a test számára, az a vallás a lélek számára. A különbség csak az, hogy a táplálék a testet csak egy időre elégiti ki, mig a vallás a lelket egyszersmindenkorra megnyugtetja. Akinek nincs hite, éhező emberhez hasonlit. Rajta teljesednek sz. Ágoston szavai: »*Nyugtalan a mi szivünk, mig Benned meg nem nyugszik, Uram.*« A vallástalan ember a partra vetett *halhoz* hasonlit, amely fickándozik, tekerődzik,

görnyed, ha még annyi eledelt vetnek is eléje. Az ő életeleme a viz, oda kivánkozik vissza, csak ott találja magát. Egészen igy van az emberrel is, aki eltávolodik Istentől. És innen van az, hogy sok ember, akit Isten bőségesen elhalmozott a föld javaival, nem egyszer tanult emberek is, boldogtalanok és elégedetlenségüket s életuntságukat beszédjükkel, sokszor irásaikban is elárulják. Maga a világhirü német költő, *Goethe* is odanyilatkozott (Eckermannal való beszélgetéseiben), hogy életének 75 évében igen kevés boldog napja volt s hogy az egész élet ugy tünik fel előtte, mint egy vándorkő össze-vissza való hanyattatása. *Schopenhauer* Arthur, a bölcselő, akit Frankfurt bölcsének hivtak († 1860), sokszor panaszkodott az élet sivárságáról s azt szokta mondani, hogy az ember földi élete semmi egyéb, mint a szenvedés és unalom váltakozása egymással. *Humboldt* Sándor bevallja, hogy a tudomány egymaga sem nyugalmat, sem megelégedettséget nem ad. Tehát vagyon, tisztelet, tudomány stb. nem képesek egymagukban boldogságot szerezni az ember számára. Erre csak a vallás képes. És minthogy Krisztus tanitása boldogságot szerez a léleknek, azért az Üdvözitőt már a próféták is mint a **béke fejedelmét** hirdették előre (Iz. 9, 6.), születése alkalmával pedig az ég angyalai szintén békességet hirdettek az embernek (Luk. 2, 14.). Ezért köszöntötte Krisztus is mindig ezekkel a szavakkal apostolait: »Békesség veletek.« (Ján. 20, 19.). Követőinek is jutalmul tanitásának elfogadásáért, és követéséért békét igér a Mester mondván: »Az én békémet adom nektek, nem mint a világ adja, adom én nektek« (Ján. 14, 27.). Majd ismét: »Vegyétek fel az én igámat és tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szivü és nyugalmat fogtok találni lelketekben« (Mát. 11, 29.). Sok emberrel történt meg már, amit sz. *Jusztin* vértanu és bölcselő tapasztalt. Áttanulmányozta korának valamennyi bölcseleti rendszerét, de egyik sem tudta megnyugtatni. Csak a keresztény vallás megismerése hozta meg számára szivének hőn óhajtott nyugalmát.

Lelkiismeretlenül cselekszik tehát, aki az embereket megfosztja vallásuktól.

Az olyan ember, akinek nincs vallása, átadja magát az élvezeteknek s ott fogja keresni a boldogságot, ahol az fel nem található. De nemsokára csalódottnak is fogja érezni magát s elégedetlen lesz. A további következmény az **életuntság,** ami sokszor öngyilkosságra is vezet. Egész népeknél is ez tapasztalható. Már az ókori népeknél is látható ez, mint például az ókor két legmüveltebbb népénél, a *görögöknél* és *rómaiaknál.* Ezek is, amig megőrizték az istenhitet, volt bennök erkölcsi erő ahhoz, hogy családjaikért és hazájukért áldozatokat hozzanak. Amint azonban lábrakapott köztük a hitetlenség és élvezetvágy beállott a hanyatlás is. Kiveszett a népből a lelki erő s azzal

együtt az odaadás család és haza iránt. Mindenki csak pénz és élvezet után törtetett. A gazdagság után aztán beköszöntött az *elszegényedés* és általános nyomor. A keresztény államokban sincs másképen. A kereszténységtől való elfordulás nemcsak bűnöket termel ki, hanem nyomort, általános szükséget és kétségbeesést a társadalmi életben (Dr. Scheicher). — Aki tehát embertársát bármiképen is megfosztja vallásos hitétől, kegyetlenül cselekszik, akárcsak a gyilkos, mert kétségbeesésbe és az öngyilkosság karjaiba kergeti: sőt még kegyetlenebbül jár el, mert a vallás nélkül való ember a testi életnél sokkal többet veszit el.

5. Magánügy-e a vallás?

1. A szociáldemokratáktól származó ez a tétel: *A vallás magánügy,* — kétértelmü és csak a hivő nép megtévesztésére való.

A fenti tételt 1891-ben, a szociáldemokraták *erfurti* nagygyülésén hirdették ki ünnepélyesen. Az ember azt hinné, hogy a szociáldemokraták ezzel ezt akarják mondani: »Senkinek sincs köze ahhoz, ki milyen vallásu«, vagyis hogy a szociáldemokrácia vallási tekintetben *közömbös*, akárcsak Nagy Frigyes, aki országára, Poroszországra nézve kiadta a jelszót: »Az én országomban mindenki a maga módja szerint üdvözüljön.« Azonban ez a jelszó: »A vallás magánügy«, — ezt is jelentheti: A vallás maradjon minden embernek magán dolga, annak kifelé, a **nyilvános életben** nem szabad mutatkoznia. Tehát például nem szabad megengedni körmenetek, zarándoklatok tartását, nem kell megtűrni nyilvános utakon, hivatalokban a feszületeket, ki kell tiltani a nyilvános imákat az iskolából stb. Hogy a szociáldemokrácia ebben az utóbbi értelemben veszi a fenti mondást, nyilván bizonyitja **vallásellenes magatartása,** különösen ördögi gyűlölködése a kath. vallással szemben. Gyüléseiken, beszédjeikben, ujságjaikban állandó gúny tárgya a vallás és annak minden áron való megsemmisitésére törekszenek. *Bebel,* a hirhedt szociáldemokrata vezér a *nőről* irt munkájában egyenesen kimondja: »Kereszténység és szocializmus ugy állanak egymással szemben, mint tűz és viz«; a német birodalmi gyülésen pedig, 1881 dec. 31-én: »A szociáldemokrácia lényegében istentelen (atheista) és istentagadó s vallási téren a teljes hitetlenségre törekszünk«. A szociáldemokrácia megalapitója, *Engels* kijelenti: »Istennel egyszersmindenkorra elkészültünk«. A jelszó tehát: »A vallás magánügy« — arra szolgál, hogy a keresztény érzületü embereket megtévessze a szociáldemokrácia igazi célját illetően s őket könnyebben *megejtse.* Miként a szociáldemokraták *hallei* nagygyülésén mondták, ez a jelszó csak *csapda* az ostobák

számára. Ugyanott a szociáldemokratavezér *Leibknecht* azt is kijelentette, hogy a fenti jelszó a nép között való agitációnál igen jó szolgálatokat tett. (Jegyzőkönyv 185. old.).

2. A vallás nem magánügy, mert egy hivő katholikusnak a közéletben is a vallás alapelvei szerint kell cselekednie.

Minden gondolatunknak, szavunknak és tettünknek összhangban kell lennie a vallás előirásaival s erről mindenkinek számot kell egykor adnia. Nem lehet tehát otthon, a négy fal között Krisztus tanitásához igazodni, a nyilvános életben, kifelé pedig Krisztus ellen állástfoglalni. Idevágnak Krisztus szavai: »Aki megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom Atyám előtt, ki a mennyekben vagyon« (Máté 10, 32.).

6. A földön nincs tökéletes boldogság.

»Hogyan lehetne *boldog élet* ott, ahol egyáltalán *nincs is élet!*« (Sz. Ágoston.) Hogyan lehetnénk boldogok egy városban, ahol kiütött a dögvész? Ez áll a földi életre is. Hogyan lehetnénk igazán boldogok e földön, ahol minden pillanatban reánk leselkedik a halál!

1. A földi javak, mint gazdagság, tisztelet, élvezetek: magukban boldogokká nem tehetnek; ugyanis nem tudják kielégiteni lelkünket, igen gyakran megkeseritik életünket és a halállal elhagynak bennünket.

A földi javak és élvezetek csak látszólagos javak, nem képesek **kielégiteni lelkünket.** Lelkünknek ugyanis épen ugy szüksége van táplálékra, mint testünknek; semmiféle *anyag* nem elégitheti azt ki épen ugy, mint a testet semmiféle lelki dolog (Ketteler). Azért mondá Krisztus Urunk a szamáriai asszonynak: »Aki e vizből iszik, ismét szomjuhozik« (Ján. 4, 13.). »Csupán az igazság ismerete és a szent élet szerezhet az emberi szivnek nyugalmat« (Sz. Ág.). — A földi javak és élvezetek gyakran már magukban is **megkeseritik az életet.** »Az öröm végét a siralom fogja el« (Példd. 14, 13.). A földi javak a tövisekhez hasonlók: aki azokhoz ragaszkodik, épen ugy fájdalmat okoz magának, mint az az ember, aki a töviseket erősen szoritja kezében (Ar. sz. János). Amint minden édes viz a folyamokból a keserü, sósizü tengerbe ömlik, épen ugy minden édes földi öröm később keserüséggé változik (Sz. Bonav.). A világ tiltott élvezetei a mérges bogyókhoz hasonlitanak, amelyek kitünő eledelnek látszanak, de megevés után nagy fájdalmakat, sőt gyakran halált is okoznak. »A világ ellensége az ő barátainak« (Segneri). — A földi javak elhagynak bennünket a halállal. Halálunk alkalmával semmit sem vihetünk magunkkal (1. Tim.

6, 7.). »E világ elmulik és az ő kivánsága« (I. Ján. 2, 17.). Azért kiáltott fel Salamon: »Hiuságok hiusága és minden hiuság« (Préd. 1, 2.). A pápa megkoronázásakor egy nyaláb kócot gyujtva meg, igy énekelnek: »Szentatya, igy mulik el a világ dicsősége!« Innen magyarázható, hogy az élvezethajhászó emberek ugy rettegnek a haláltól. *Epikur*, a pogány bölcs azt állitotta, hogy az ember azért van a földön, hogy élvezzen. S ő valóban ezen alapelv szerint is rendezte be életét. De Cicero, aki őt jól ismerte, fel is jegyezte róla: »Életemben nem láttam embert, aki ugy reszketett volna a haláltól, mint Epikur.«

A földi javak csupán arra valók, hogy az örök üdvösség megszerzésében segitségünkre legyenek.

Egyedül Isten a *végcél* s a teremtett dolgok csak arra valók, hogy *utként* szolgáljanak Őhozzá. Az egész teremtés létra s mindegyik teremtmény lépcső azon, mely Istenhez vezet (Wen.). A földi javak a gyufaszálhoz hasonlitanak. Ez csak eszköz a gyertya meggyujtására; ha azonban igen sokáig tartogatjuk azt kezünkben, megégeti ujjainkat. Épen igy a földi javak is csupán eszközök az örök üdvösség megszerzésére; aki azokhoz nagyon ragaszkodik, az az örök kárhozat égető sebét kapja meg (Wen.). A földi javakat tehát csak annyiban *használjuk*, amennyiben minket végcélunk elérésében támogatnak, ha azonban végcélunk elérésében akadályoznak, akkor tőlük szabadulni igyekezzünk (Loj. sz. Ignác). A földi javak rendeltetése, hogy nekünk szolgáljanak, nem pedig, hogy mi szolgáljunk nekik (Sz. Alf.). Ugy kell élnünk e világgal, mintha nem élnénk vele (I. Kor. 7, 31.).

2. Csak Krisztus tanitása tehet bennünket részben már a földön boldogokká; Krisztus evangéliuma ugyanis benső megelégedettséget szerez.

Krisztus tanitásának megismerése és követése által igaz **megelégedettségre** tesz szert az ember. Azért mondá Krisztus Urunk a szamariai asszonynak: »Aki pedig iszik ama vizből, melyet én adok neki, nem fog szomjuhozni mindörökké« (Ján. 4, 13.); továbbá az Oltáriszentség igérése alkalmával a kafarnaumi zsinagógában: »Aki énhozzám jő, nem éhezik« (Ján. 6, 35.). Tehát Krisztus Urunk tanitása képes *lelkünk szomját* lecsillapitani. Ha pedig ez megtörténik, akkor a földi szenvedések nem tehetnek minket igazán boldogtalanokká. Ellenkezőleg, megelégedettség nélkül nincs igazi boldogság épen ugy, mintahogy a föld összes javai sem okozhatnak igazi örömöt, ha háboru dúl az országban. — Mármost, mig Krisztus Urunk azoknak, akik az ő tanitását megismerik és követik, megelégedettséget s igy boldogságot igér, mások más evangéliumot hirdetnek: az u. n. *epikureusok* a föld élvezetei által akarják az embert boldoggá tenni, a *stoikusok* a kedély nyugalmának a

megőrzésével, a *kommunisták* a vagyonközösséggel és a magántulajdon megszüntetésével, az *anarchisták* minden törvény és fellebbvaló eltávolitásával, a *liberálisok* korlátok nélküli szabadság biztositásával, a *szabadgondolkozók* a vallás eltörlésével. Mások meg azt hirdetik, hogy zene, költészet, müvészet, tudomány, sport stb. azok a dolgok, amelyek igaz boldogságot adhatnak. Ám előbb vagy utóbb ezek mindegyike sz. Péternek kell, hogy igazat adjon, aki igy kiáltott fel: »Uram, kihez menjünk? Egyedül Nálad vannak az örök élet igéi!« (Ján. 6, 69.).

3. Krisztus Urunk tanitásának követőjét üldözik ugyan, de az üldözések neki igazában nem árthatnak.

Szent Pál szerint: »Mindnyájan, kik ájtatosan akarnak élni Krisztus Jézusban, *üldözést fognak szenvedni*« (II. Tim. 3, 12.).

»Fiam, az Isten szolgálatára adván magad, készitsd el lelkedet a kisértetre« (Sir. 2, 1.). A kereszténynek egész élete kereszt és szenvedés, ha az egangélium szerint él (Sz. Ág.). Egészen őszintén mondom: minél kevésbbé ájtatosan él valaki, annál kevesebb üldözést szenved (N. sz. Gerg.). Krisztus szerint: »Nem nagyobb a szolga uránál« (Máté 10, 24.), vagyis a szolgának nincsen igénye jobb sorsra, mint amilyen az ő Urának, vagyis Krisztus Urunknak volt. És ismét: »Ime, elküldlek titeket, miként juhokat a farkasok közé« (Máté 10, 16.). Valamint a tolvajokra kellemetlen a világosság, épen ugy kellemetlen a bűnösökre nézve a szentéletü ember (Ar. sz. Ján.). Elsősorban a világ fiai (vagyis azok, akik ebben az életben keresik a boldogságot), különcöknek, sőt eszelősöknek tartanak minket (I. Kor. 4, 10.); elitélnek (I. Kor. 4, 3.); gyülölnek (Ján. 17, 14.; Máté 10, 22.) és üldöznek bennünket (Ján. 15, 20.). A világ fiainak alapelvei ugyanis tökéletes ellentmondásban vannak Krisztus tanitásával. A világ balgatagoknak tartja azokat, akiket Krisztus boldogoknak magasztal (Máté 5, 3—10.).

Krisztus szerint azonban: »Aki igéimet hallja és azokat teljesiti, hasonló a bölcs emberhez, aki házát *kősziklára* épitette« (Máté 7, 24.).

A közmondás szerint: »*Aki Istenben bizik, az szilárd alapra épitkezik*«. Azért kiáltott fel Dávid: »Sok az igazak szorongása, de mindazokból kiszabaditja őket az Úr« (Zsolt. 33, 20.). Don Boskót Turinban az elárvult ifjuság tanitása alkalmával rendkivül üldözték; mindazonáltal 1888-ban bekövetkezett haláláig Isten segitségével majdnem 200 tanintézetet alapitott, melyekben körülbelül 130,000 növendék volt. Isten nem hagyja el az igazat (Zsolt. 36, 25.). Amivel nekünk ártani igyekeznek, épen azt forditja üdvünkre. Nagypéntekre husvét vasárnapja következik. »A jó keresztény semmitől sem fél, sem az

emberektől, sem az ördögtől. Mert ha Isten velünk, ki ellenünk?« (Ar. sz. Ján.).

4. Tökéletes boldogság tehát nincs a földön; a szenvedéseket ugyanis teljesen egyetlen ember sem kerülheti el.

A világ fiai — mint láttuk — nyomorba jutnak, az igazat pedig üldözik. Ehhez járul még az a körülmény, hogy a *betegségektől* és a *halál* keserü fájdalmától senki sem szabadulhat meg. »Bárhova vet is az élet, mindenütt lesznek szenvedéseid« (Kemp. Tam.). Krisztus mondja: »E világon viszontagságtok leszen« (Ján. 16, 33.). A föld »siralom völgye« (Salve reg.). A föld nagy kórház, amelyben épen annyi beteg van, mint amennyi ember a föld szinén él. A föld harctér üdvünk ellenségei ellenében; életünk maga küzdelem (Jób 7, 1.). A föld számkivetés helye, mely hazánktól távol fekszik (Segneri). A föld ide-oda hullámzó tenger, melyen ismételten viharok támadnak (F. Sz. Vince). — A **szerencse** és **szerencsétlenség,** az öröm és bánat az emberi életben épen ugy **váltakoznak,** mint verőfény és esős idő a természetben. Minden földi szerencse mintegy előhirnöke a közeledő szerencsétlenségnek. V. Károly császár mondta: »Boldog uralkodási éveim voltak, de azért zavartalan örömeim soha egy negyedóráig sem tartottak. Valamennyi örömömet és győzedelmemet ugyanis gond és aggodalom követte.« Ha még oly nagy erőfeszitéseket teszünk is földi életünk megjavitására, a társadalom soha sem menekszik meg a nagy küzdelemtől; ugyanis a szenvedés és a türelem nemünknek osztályrésze.

A katekizmus I. része: A hit.

1. Isten ismerete.

Isten ismerete alatt értjük Isten tulajdonságainak és tökéletességeinek megismerését, továbbá Isten műveinek, Isten akaratának, az Istentől rendelt kegyelemeszközökmek stb. megismerését. »Gyarapodjatok az isteni tudományban« (Kol. 1, 10.). Most csak talányszerüen ismerjük Istent, mint valamely homályos tükörben; csupán a halál után fogjuk Istent valóságosan ismérni (I. Kor. 13, 12.).

1. A legtisztább Isten-ismeret az égben van.

Az angyalok és szentek égi boldogsága Isten ismeretében áll; Isten ismerete az angyalok és a szentek eledele. Erre az

eledelre gondolt *Ráfáel* arkangyal, midőn Tóbiáshoz igy szólott: »Én láthatlan étellel és oly itallal élek, melyet az emberek nem ismernek« (Tób. 12, 19.). Azért mondá Krisztus Urunk: »Ez pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldöttél, Jézus Krisztust« (Ján. 17, 3.). A mennyei üdvözültek Istent másképen ismerik, mint mi, földi halandók. Az üdvözültek Istent **közvetlenül ismerik,** *szinről szinre* **látják.** Mi ellenben Istent csupán közvetve és pedig műveiből, valamint kinyilatkoztatásaiból ismerjük. Ugy áll a dolog, mint ha valaki az országokat csak *térképen* nézi (az ilyennek ismerete csupán közvetett, tehát tökéletlen), mig egy másik az *országokat beutazza* és pontosan megszemléli. (Az ilyennek ismerete közvetlen, tehát sokkal tökéletesebb). Ezért mondja Krisztus Urunk az angyalokról: »Az angyalok a mennyekben mindenkor látják Atyám orcáját, ki mennyekben vagyon« (Máté 18, 10.). A szentek is látják Isten arcát, mert ők az angyalokhoz hasonlók (Luk. 20, 36.).

2. Isten ismerete nélkül nincs sem boldog, sem becsületes élet.

Isten ismerete u. i. lelkünknek *eledele.* Ezen eledel hiányában a lelket éhség gyötri, vagyis az ember **elégedetlen.** »A belső béke hiányában a jelen életnek valamennyi java, mint gazdagság, egészség, stb. sohasem lehet igazán kellemes« (Naz. sz. Gerg.). — Ugy van, mint háboru idején: tulajdon javaiból is kevés haszna van az embernek, mert nem élvezheti azokat. Az Istent nem ismerő ember a *vakhoz* hasonlit; miként ennek egyetlen biztos lépése sincs, gyakran elbukik, mindenbe belebotlik, nagyon szerencsétlennek érzi magát és semmi kedve sincs az élethez, épen ugy van amaz is; nem ismeri ugyanis célját s azért egyik bűnből a másikba esik, semmi vigasza sincs szerencsétlenségében és semmi reménysége a halálban. Csak meg kell figyelni a sok öngyilkosságot, amelyet hitetlen emberek elkövetnek, mert nyomor idején nem tudnak segiteni magukon. Istennek ismerete nélkül a legtanultabb ember is tudatlan. »Szerencsétlen az az ember, aki mindent ismer, Tégedet azonban, oh Istenem, nem ismer« (Sz. Ág.). — Isten ismerete nélkül nem lehet **becsületesen élni.** Amit nem ismerünk, azt sem nem kivánhatjuk, sem nem szerethetjük. (Ignoti nulla cupido.) Hogyan szeretheti valaki Istent s hogyan tarthatja meg parancsait, ha őt előbb meg nem ismerte? Az Isten nemismerése oka a legtöbb bűnnek. Miért esküsznek az emberek gyakran könnyelmüen vagy hamisan, miért nem imádkoznak, miért hanyagolják el a szentségek vételét, miért törekszenek oly szenvedélyesen a pénz, a tisztelet és az érzéki élvezetek után s miért szegik meg félelem nélkül az isteni parancsokat? Azért, mert Istent nem ismerik. Miért bánt *II. József* császárral († 1790.), mikor álöltözetben utazott, némely hivatalnoka gorom-

bán? Nyilvánvalóan azért, mert nem ismerték fel őt. Vajjon úgy bántak volna-e akkor is vele, ha őt megismerték volna? Épen igy áll a dolog Istennel. Azért mondja *Ozeás* próféta: »Nincs Isten ismerete a földön, azért áradtak el az átok és hazugság, a gyilkosság és lopás« (Oz. 4, 2.). Sz. Pál apostol szerint is a zsidók Krisztus Urunkat, a dicsőség Urát, sohasem feszitették volna fel, ha őt megismerték volna (I. Kor. 2, 8.). »Istenem, lelkem gyönyörüsége, ha az emberek ismernének Téged, akkor nem bántanának!« (Loy. sz. Ign.). A tapasztalat szerint a *fegyintézetekben* a bűnösök legnagyobb része mit sem tud Istenről. II. Frigyes, Poroszország királya, mikor felismerte, hogy a hiányos istenismeret a gyarapodó bűntények oka, meghagyta miniszterének: »Állitsd vissza a vallást országomban.« A világtörténelem is kézzelfoghatóan tanusitja, hogy a népek életében az istentelen korszakok voltak a legerkölcstelenebb korszakok is.

3. Isten ismeretére részint a teremtett dolgok által és még inkább az isteni kinyilatkoztatás hivő elfogadása által jutunk el.

Igaz ugyan, hogy *eszünkkel* a teremtményekről elmélkedve is eljutunk Isten ismeretére (Róm. 1, 20.). Ugyanis az egek hirdetik Isten dicsőségét (Zsolt. 18, 2.). Megmutatják Isten nagy hatalmát, bölcseségét, jóságát, szépségét. Azonban eszünk gyengesége miatt egyedül általa soha sem jutunk Isten helyes és tiszta ismeretére. Mily ferdén gondolkoztak Istenről s mily erkölcstelen istentiszteleteik voltak a pogányoknak, akik csupán az ész után itéltek! Senki sem tudja Isten gondolatát, hacsak Isten nem ad bölcseséget és saját Szentlelkét nem küldi el neki (Bölcs. 9, 14—16.). Ezen isteni segitséget a hitben nyerjük. Az **isteni kinyilatkoztatások elhivésével** jutunk *helyes és tiszta* istenismeretre. Azért mondja Szent Ágoston: »Azért hiszek, hogy tudjak.« Szent Anzelm: »Minél több a hitünk, annál több a tudásunk. A hit minden felsőbb istenismeretnek kezdete.« A hitet gyakran isteni világosságnak nevezik (I. Pét. 2, 9.), mely lelkünkben fényeskedik (II. Kor. 4, 6.). Amint t. i. a világosság, vagy pedig a villámlás a sötétségen keresztülhatol, ugy hatol keresztül a hit a keresztény hittitkokon (Sz. Bern.). »A hit olyan mint a szél, mely szétszórja a fellegeket és reánk bocsátja a nap sugarait (Vianney sz. János). Miként a lámpa a szobát, ugy világitja meg a hit a lelket (Ar. sz. Ján.). A hit a *vizsgáló toronyhoz* hasonlit; ezen meglátjuk azt, amit a sikságon nem veszünk észre; a hit közvetitésével pedig azt, amit csupán Isten művei felett elmélkedve nem ismerhetnénk meg. A hit a *távcsőhöz* hasonlit; ezzel meglátjuk azt, amit puszta szemmel nem veszünk észre; a hittel pedig azt, amit puszta ésszel nem ismerünk fel.

2. Az isteni kinyilatkoztatás.

A jó Isten az ő fölségét kétféleképen ismerteti meg az emberrel: a *természet által* és külön *kinyilatkoztatás* utján.

A **természetben,** vagyis a látható világban ott találjuk Isten *nyomait.* Ezért utal a szentirás sokszor a természetre, igy az ég csillagaira, a hangyára, a méhre stb. És mivel a természetben ott találhatók Isten nyomai, azért van az, hogy valamenyi igazi nagy természettudós vallásos és istenfélő ember volt. A nagy *Newton,* aki sohasem mondta ki másképen, mint kalaplevéve Isten nevét, állitólag egyszer tenyérnyi pázsitra helyezte kezét és igy szólt: »A földnek ez a kis része tökéletesen elég nekem Isten fölségének megbámulására és megcsodálására.« *Linné* pedig igy nyilatkozik: »Mindenütt, a kövek, a növények, az állatok világában ott találom egy örök, mindenható, bölcs és szerető Isten nyomait. Álmélkodva és csodálattal hullok le szine előtt a porba, ugy imádom őt.« *Sz. Antal* remete a természetet könyvnek szokta volt nevezni, amelyből ki lehet olvasni Isten mérhetetlen nagyságát és fölségét. Egy másik könyv, amely még beszédesebben szól Isten fölségéről, Isten **kinyilatkoztatása,** amelyet általában *természetfölötti* kinyilatkoztatásnak hivunk ellentétben a *természetes* kinyilatkoztatással, amelyet a természet képvisel Isten fölségének hirdetése által.

1. A jó Isten az évezredek folyamán gyakran adott kinyilatkoztatást az embereknek, azaz sokszor természetfölötti módon közölt velük dolgokat az ő műveiről és saját magáról.

Sok rendben és sokféleképen szólt Isten hajdan az atyákhoz a próféták által, legutóbb pedig tulajdon Fia beszélt hozzánk (Zsid. 1, 1. 2.). Igy szólott Isten például *Noéhoz* és kortársaihoz küldte őt: *Ábrahámnak* emberi alakban jelent meg két angyal kiséretében: *Mózeshez* égő csipkebokorból szólt, a zsidókhoz az ószövetségi törvényhozás alkalmával a **Sinai** hegyen; csodálatos, nappal sötét, éjjel világító *felhő* alakjában kisérte Isten Izrael fiait, amikor Egyptomból az Igéret földjére vonultak, csodálatos módon volt jelen Isten az ószövetségi *szent sátorban,* később a jeruzsálemi templomban a kegyelem táblája fölött. Isten szólott a keresztényüldöző *Saulhoz* a damaszkuszi uton. A legfontosabb kinyilatkoztatást azonban **Isten Fia,** Jézus Krisztus eszközölte 33 éves földi tartózkodása ideje alatt. Eme kinyilatkoztatások által az ember tudomást szerzett Isten tulajdonságairól és terveiről, Isten akaratáról, az ember rendeltetéséről s ehhez hasonlókról.

2. Az isteni kinyilatkoztatás rendes módja az volt, hogy Isten azt *egyes* emberekkel közölte, akiknek vi-

szont kötelességévé tette, hogy a velök közölt kinyilatkoztatást embertársaiknak hirdessék.

Isten általában csak **egyes emberekhez** szólott, pl. *Noéhoz*, Ábrahámhoz és az ő ivadékaihoz, *Mózeshez;* ezek ugyanis egyeneslelkü emberek voltak (Ar. sz. Ján.). Noét Isten a vizözön előtti bűnös emberekhez küldte, Mózest pedig a szorongatott izraelitákhoz és a fáraóhoz. — Isten tehát sohasem akarta, hogy kinyilatkoztatásai rejtekben maradjanak. Kivételképen Isten **sok emberhez** egyszerre is beszélt: igy a Sinai törvényhozás alkalmával (itt az egész zsidó néphez beszélt) és Jézus megkereszteltetésekor. (Itt az Atya Isten ezen szavakat hallatta: »Ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem kedvem telik«). **Angyalok** által is kinyilatkoztatta magát Isten: igy küldte Ráfaélt Tóbiáshoz. — Isten az emberekhez vagy látható alakban, pl. angyal, ember alakjában; vagy fellegből (igy a Sinai hegyen), égő csipkebokorból (igy Mózeshez), fénylő sugárban (igy Pálhoz), a szél zugásában (igy Illéshez) szólt; vagy belső megvilágositás által (IV. Móz. 12, 6—8.). — Azokat, akiknek Isten magát kinyilatkoztatta és akiknek mások előtt »*bizonyságot kellett tenniök*« (Ján. 1, 7.), rendesen **„Isten küldöttei"**-nek nevezzük. Isten e célra többnyire csupán erkölcsileg tökéletes embereket választott és ezeket a *csodák* és *jövendölések* adományával látta el, hogy szavaik hitelre találjanak. Gondoljunk Mózes csodáira a fáráó előtt, valamint a próféták és az apostolok csodatetteire.

3. Az isteni kinyilatkoztatás legfőbb *hirdetői* voltak: a pátriárkák, a próféták, Istennek Fia, *Jézus Krisztus* (Zsid. 1, 1.) és az apostolok.

A kinyilatkoztatás *célja* az emberi nem nevelése volt. Ami a nevelés az egyes embernek, az volt a kinyilatkoztatás az egész emberi nemnek. Ezért is az egész kinyilatkoztatás megfelel az emberi nem fokozatosan egymásra következő *szükségleteinek*, annak gyermek-, ifju- és férfi korában. Az inkább gyermeki lelkületü pátriárkáknak kevesebb törvényre volt szükségük, Isten tehát barátságosan társalkodott velök. Izrael népét, amelynél, miként az ifjunál, szeszély és érzékiség mutatkozott, folytonos oktatással és szigoru törvényekkel kellett nevelni. Midőn pedig Isten akarata szerint az emberiség a férfikorba lépett, akkor megszüntek a szigoru törvények s Isten saját Fia által a szeretet törvényét adta (I. Kor. 13, 11. Gal. 3, 24.). — A kinyilatkoztatások valamennyi hirdetője között az **Isten Fia** tette a leghűségesebb bizonyságot; ő volt »*a hiv tanu*«, (Jel. 1, 5.) ki »azért jött a világra, hogy az igazságról bizonyságot tegyen« (Ján. 18, 37.). Amit beszélt, azt ugy beszélte, amint neki az Atya mondotta (Ján. 12, 50.). Hivebben és világosabban beszélt a többieknél valamennyinél, mert mint

Isten egyszülött Fia az Atyának kebelében van, tehát Isten lényegét ugy látja, mint senki más (Ján. 1, 8.). Ő mondja: »Az Atyát senki sem ismeri, csak a Fiu és akinek a Fia ki akarja nyilatkoztatni« (Máté 11, 27.). Ő bizonyságot tett arról, amit látott, de az emberek nem fogadták el az ő bizonyságát (Ján. 3, 11.). — Az *apostolok* is hirdetői voltak a kinyilatkoztatásnak. Nekik is bizonyságot kellett tenniök arról, amit láttak, különösen a Megváltó feltámadásáról (Ap. 10, 39. stb.) és pedig nem csupán Jeruzsálemben és egész Judeában és Szamariában, hanem egészen a föld határáig (Ap. 1, 8.). Azért mondta szent Pál apostol is magáról, hogy az ő tiszte bizonyságot tenni az evangéliumról (Ap. 20, 24.).

4. Az *apostolok halálával lezárult* az a kinyilatkoztatás, mely az egész emberiségnek volt szánva s amelyen szent hitünk alapszik.

A későbbi kinyilatkoztatások tehát, melyeket Isten egyes embereknek adott, nem folytatása annak a kinyilatkoztatásnak, mely alapja keresztény hitünknek.

5. Az isteni kinyilatkoztatás *szükséges* volt, mert az emberek az eredeti bűn után, kinyilatkoztatás nélkül Istent és az ő akaratát soha sem ismerhették volna meg helyesen; továbbá azért is, mert az emberiséget a Megváltó eljövetelére *elő kellett készíteni.*

Az eredeti bűn, továbbá az érzéki kicsapongások miatt az ember **értelme elhomályosult** annyira, hogy Istent nem tudták többé az ő műveiből felismerni (Bölcs. 9, 16.). Ezt tanusitja valamennyi *pogány nép* története. Az istenségek ezreit tisztelték, közöttük még bűnös embereket, állatokat és szobrokat is, még pedig erkölcstelen, sőt kegyetlen módon; gondoljunk csak pl. az emberáldozatokra. Isteneiket mindenféle gyengeséggel és különféle bűnökkel felruházva képzelték, sőt egyenesen e bűnök oltalmazóinak tekintették. Az ókornak *legnagyobb bölcsei* is sulyos tévedésbe estek. (Cicero helyeselte az öngyilkosságot, Plátó a gyermekek kitételét, a más nemzetiségüek megvetését, az istenek tiszteletére való iszákosságot; a teremtést illetőleg mindnyájan tévedtek). A legtöbben felismerték nyomoruságukat és mindnyájan bevallották, hogy saját eszükkel Istenről, Isten dolgairól semmi bizonyosat nem tudnak, hogy tehát magának Istennek kell valahogy közbelépnie s akaratát közölnie; igy Szokratesz és Plátó. — Istennek előzetes kinyilatkoztatása nélkül továbbá az emberiség a **Megváltót** sem fel nem ismerte, sem illendőképen nem tisztelte volna. Valamint a király azon városnak, melybe ünnepélyesen bevonulni szándékozik, már jóelőre tudtuladja közeli érkezését, ugy járt el a Mindenható is.

3. Az isteni kinyilatkoztatás hirdetése.

1. Hogy a kinyilatkoztatott igazságokat a föld minden népe megismerje, azok hirdetésére Krisztus világgá küldte az apostolokat.

Krisztus Urunk t. i. mennybemenetele előtt igy szólott az apostolokhoz: »Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön. Elmenvén tehát, **tanitsatok minden nemzeteket,** megkeresztelvén őket az Atyának és Fiunak és Szentléleknek nevében... és ime, én veletek vagyok mindennap, a világ végezetéig« (Máté 28, 18. stb.). Azért az apostolok, valamint az ő utódaik is, semmiféle világi hatalom tilalmára sem hagyták abba az evangélium hirdetését. Midőn pl. a zsidó főtanács az apostoloknak megtiltotta a prédikálást, Péter és a többiek kereken kijelentették: »*Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek*« (Ap. 5, 29.). Mivel az egyház az Istentől kinyilatkoztatott igazságokat mindig is hirdette a föld összes népeinek, joggal nevezi magát **katholikus** egyháznak, azaz világegyháznak; ma is szüntelenül küld hithirdetőket a pogány népekhez. — Mig a mi egyházunk az Isten igéjét (a kinyilatkoztatást) prédikálással hirdeti, addig a mohamedánok hitöket tüzzel és vassal, a protestánsok a biblia közvetitésével terjesztik.

2. A kath. egyház előljárói a kinyilatkoztatott igazságokat az élő szó segitségével hirdetik a népeknek.

Tévedés azt vélni, hogy kizárólag a Szentirás rendeltetése az, hogy a kinyilatkoztatást a föld minden népével közölje.

Isten azt akarta, hogy az emberek az Isten igéjének **hirdetése** által, nem pedig, miként a protestánsok vélik, csupán a szentirás segitségével ismerjék meg a kinyilatkoztatást és igy jussanak el Isten hitéhez. Krisztus Urunk ugyanis 1. maga is csupán csak *prédikált* és nem irt semmit sem; 2. az apostolokhoz is igy szólt: »Elmenvén *tanitsatok* minden nemzeteket« (Mát. 28, 19.); nem pedig: »Irjatok minden nemzeteknek.« Azért az apostolok, kevés kivétellel, nem irtak könyveket, hanem csak prédikáltak. »A hivők könyvei maguk az apostolok voltak« (Sz. Ág.). 3. Szent Pál szerint: »A hit hallásból vagyon« (Róm. 10, 17.), tehát nem a puszta olvasásból. 4. A szóbeli tanitás egészen megfelel az ember igényeinek: mindenki inkább előadást óhajt, mintsem fáradságos olvasással és tanulmányozással a dolgokat kutatni. 5. Ha a szentirás volna az egyedüli eszköz a kinyilatkoztatás megismertetésére, akkor egyrészről azon időben, midőn a szentirás még nem volt meg (Mózes előtt 2500 éven keresztül, továbbá az evangéliumok megirása előtt), az emberek nem juthattak volna el a kinyilatkoztatás ismeretére

(Krisztus Urunknak és az apostoloknak valamennyi prédikációja dacára); másrészről mai nap sem juthatnának el arra azok, akik nem tudnak jól olvasni, vagy *szegénységük* miatt bibliát nem szerezhetnek, vagy pedig nincs meg a szükséges *ismeretök* a részben nehezen érthető biblia helyes megértésére. Pedig Isten akarja, hogy az igazság ismeretére minden ember eljusson (I. Tim. 2, 4.). — A szentirás veszitene előttünk értékéből, ha az egyáz élőszóval nem bizonyitaná, hogy az valóban isteni eredetü és egészen hamisitatlan. Szent Ágoston azt mondta: »Nem hinnék az evangéliumnak, ha az egyház tekintélye nem inditana arra.«

3. Azt a tanitást, melyről a katholikus egyház *ünnepélyesen is kijelentette, hogy Istentől van kinyilatkoztatva,* hittételnek, vagy **dogmának** nevezzük.

Ugy az *egyetemes zsinatnak* (az egész egyház összegyült püspökei a pápával élükön), mint a *pápának* egyedül is joga van kijelentenie, hogy valamely igazság Istentől van kinyilatkoztatva. Igy jelentette ki hitágazatnak, a niceai zsinat (325.) Krisztus Urunk istenségét, hasonlóképen IX. Pius pápa 1854. évben az Isten Anyjának szeplőtelen fogantatását. Ezzel azonban nem uj tant állitottak fel, hanem csupán kijelentették, hogy amaz igazságot valóban Isten nyilatkoztatta ki, továbbá, hogy a katholikus egyház azt ősi időktől fogva hitte. (»Nem uj magvakat szórnak az egyház szántóföldjébe, hanem csupán az apostolok vetése jut további kifejlődéshez« (Lerini Vince.). Amint nem változtatja meg hitét a gyermek, ha vallási ismereteiben előhalad, épen oly kevéssé vesz fel a keresztény hivek egyetemessége, az egyház uj tantételeket, ha tévtanok felmerültével bizonyos vallási igazságokat gondos megvizsgálás után világosan kifejt s azok elfogadását mindenkinek kötelességévé teszi. — Akik azt szokták ellenvetni, hogy a **dogmák elévültek,** gondolják meg, hogy az igazság nem tűr változtatást. Amint a $2 \times 2 = 4$ tételt nem lehet módositani, ugy a vallási igazságok, a dogmák sem változtathatók meg. A *szabadgondolkozók* azt állitják, hogy a dogmák **akadályozzák a gondolkozás szabadságát.** Azonban amint a mélység fölött elvezető ut korlátja nem akadályoz a menetelben, hanem csupán az alázuhanástól óv meg, ugy a dogmák is nem a gondolat szabadságának, hanem igenis a tévedés könnyü lehetőségének akadályai. Olyan a dogma, mint a *világitótorony* a tengeren, amely a hajóst nem akadályozza utjában, hanem a helyes irányt mutatja a kikötő felé és megóvja a veszedelmes szirtektől. A dogmák a tudományos kutatásnak már csak azért sem akadályai, mert a dogmák célja nem a tudomány, mint ilyen, hanem a lélek üdvössége. Igen szellemes e tekintetben az *upsalai* egyetem felirata: »*Szép dolog szabadon gondolkozni, de jobb dolog helyesen gondolkozni.*«

Azokat az embereket, akik Krisztus tanitásával ellenkező tanokat hirdetnek, Krisztus Urunk *hamis próféták*nak nevezi.

Három ilyenfajta hamis próféta van: 1. Hamis próféták azok, akik *Krisztus nevében* jönnek, mintha tőle volna küldetésök. Ilyenek voltak a tévtanitók, mint Árius, Luther stb. 2. Ide tartoznak, akik nem lépnek fel ugyan Krisztus nevében, de a *maguk tanitását* és nézeteit akarják Krisztus üdvözitő tana és kinyilatkoztatása helyébe állitani. Ilyenek a különböző kereszténységellenes bölcselők, mint pl. Voltaire, Rousseau stb. 3. Hamis próféták azok, akik Krisztusnak adják ki magukat, tehát *hamis Krisztusok*, kik nagy jeleket és csodákat tesznek majd és sokakat félrevezetnek (Lásd Máté 24, 24.). A hamis próféták ez a fajtája a világ végén fog fellépni. A hamis próféták kal a gonosz szellemnek az a célja, hogy összerombolja Isten földi országát.

4. Szentirás és szent hagyomány.

1. A katholikus egyház az isteni kinyilatkoztatást részint a szentirásból, részint a szent hagyományból meriti.

A szentirás és az isteni hagyomány egyenlő értékü s egyenlő tisztelettel kötelességünk azokat elfogadni és becsülni (Trienti zsinat 4.). A szentirás Istennek *irott*, az isteni hagyomány *nem irott* igéje. Azért szent Pál is inti a keresztényeket, hogy ne csupán azt tartsák meg, amit velök levélileg, hanem azt is, amit szóbelileg közölt (II. Tessz. 2, 14.).

2. A Szentirás, vagy Biblia 72 könyvnek gyüjteménye, mely könyveket részben Krisztus előtt, részben Krisztus után Istentől felvilágositott férfiak a Szentlélek sugalmazására irtak és azért Isten igéjét tartalmazzák.

A *Biblia* szó könyvet jelent. — Ezt a 72 könyvet **40 férfiu** irta a Kr. előtti 1500 évtől kezdve a Kr. utáni 100-ik évig terjedő időben. A szentirás, nevezetesen pedig Mózes öt könyve a világ legrégibb könyvei. Ámbár ezeket a könyveket különböző időben és különböző emberek irták s tartalmuk és céljuk is különböző, mégis *csodálatos összhangban* vannak egymással, akárcsak egy zenedarabnak különböző hangjai: harmonikus egészet alkotnak. Már ez a tény is isteni eredetre mutat. — Az ószövetségi könyvek eredeti *nyelve* két könyv (Bölcseség könyve, Makkabeusok 2. könyve) kivételével, melyek görögül iródtak, a héber (zsidó) nyelv, az ujszövetségi szent könyvek pedig mind görög nyelven iródtak az egy sz. Máté-evangélium kivételével, amely arám (káld) nyelven iródott. Az egyház használatában

különösen egy latin fordítása terjedt el a szentirásnak, amelyet Damasus római pápa megbizásából *sz. Jeromos* nézett és javitott át (400 táján) s amelynek **Vulgata** a neve, ami annyit jelent, mint általánosan elterjedt. A trienti sz. zsinat ezt a fordítást hiteles (authentikus) fordításnak és az egyház hivatalos fordításának jelentette ki. **Magyar** nyelven a szentirásnak *Káldi-Tárkányi*-féle fordítása van leginkább használatban, melyet legutóbb egy külön bizottság dolgozott és javitott át s amely a budapesti Szent-István-Társulat kiadásában most lát napvilágot. — *Langton István* canterbury-i érsek volt az, aki a szentirást *fejezetekre* osztotta (1228), a párisi könyvkiadó *Etienne Róbert* pedig a *versekre* való beosztást honositotta meg. A szentirás versszakainak száma 31.173.

A Szentlélek-Isten különleges behatását a szent szerzőkre *sugalmazásnak* nevezzük.

Sokszor megesik, hogy valaki ügyvédje által, vagy barátjával irat levelet: előzetesen természetesen előadja a közlendő gondolatokat. Igy történt a szentirás könyveinek megirásánál is: Isten szentéletü emberek utján irt az emberiséghez, akikkel természetesen szintén közölte előbb gondolatait. Azonban a Szentlélek-Isten behatása a szent szerzőkre nemcsak az értelem egyszerü *felvilágositásában* állott, hanem a szent szerzőkre való egész különös *ráhatásban:* őket irásra ösztönözte, akaratukat befolyásolta s értelmüket ugy irányitotta, hogy azok tulajdonképen **Isten szavát** irták le. A szentirást tehát Isten sugalmazta (Tim. 2, 16.). Nyilvánvaló ez Krisztus Urunk sok kijelentéséből (Máté 15, 3. Márk 12, 36.) és a zsinatok határozataiból. A trienti zsinat (1546), valamint a vatikáni is (1870) kifejezetten hangsulyozták, hogy *Isten* a szentirás tulajdonképeni *szerzője.* Sz. Ágoston mondja: »Az evangéliumok azt a benyomást teszik, mintha Krisztus tulajdon kezével irta volna azokat.« Azonban az a felfogás már téves, mintha Isten az emberi szerzőknek mindenegyes szót tollbamondott volna, mintha tehát az emberi szerzők csak mintegy irógépek lettek volna Isten kezében. Ellenkezőleg, a sugalmazás dacára is az emberi szerzők *szabadon* együtt-müködő eszközök voltak a Szentlélek-Isten kezében. — Mivel a szentirás Isten szavát tartalmazza, tiszteletet tanusitunk iránta: igy pl. mikor istentisztelet alkalmával felolvassák annak igéit, felállunk, eskütétel alkalmával az evangéliumos könyvet érintjük, mise közben a pap a misekönyvnek evangéliumot tartalmazó részét *megfüstöli,* két oldalt gyertyát éget és megcsókolja azt. A trienti zsinat büntetést szabott azokra, akik a szentirás szavaival nem illő módon visszaélnek. (4 ülés).

A sugalmazás következtében a szentirás minden az Istenre és a lélek üdvösségére vonatkozó dologban *mentes a tévedéstől.*

A szentirásnak egyedül az a **célja,** hogy Istenre és a lélek üdvösségére vonatkozó kérdésekben eligazitson bennünket. A szentirás csak az erényben való előhaladást célozza (Sz. Ambr.). Tehát nem az a célja, hogy pl. **tudományos** kérdésekben adjon felvilágositást, amelyeknek semmi közük a lélek üdösségéhez. Tudományos kérdésekben a szentirás épen azért rendszerint a kortársak nézeteit tükrözteti vissza, akárcsak a ma élő hitszónok, aki beszédjében szintén felhasználja azt, amit a mai tudomány tanit. A szentirás a népies felfogásnak megfelelően beszél (Aquin. sz. Tam.). Igy pl. a szentirás a nap felkeltéről beszél, a nyulat a tudomány akkori álláspontjának megfelelően a kérődzők közé számitja (Móz. V, 14.), a denevért a madarak és nem az emlősök közé sorolja (Móz. III. II, 9. IV. 14, 18.), a kigyóról azt mondja, hogy nyelvével öl, nem pedig méregfogával (Jób 20, 16.). A szentirás azonban korántsem osztja ezeket a téves felfogásokat, hanem egyszerüen alkalmazkodik a kor felfogásához s az akkori tudományos nézeteket is felhasználja az emberek vallásos oktatására. Azért nagyon tévedtek azok, akik tudományos kérdéseket a szentirás alapján akartak eldönteni, valamint azok is, akik a szentirást a tudomány nevében támadták. — Megjegyzendő továbbá, hogy a szentirásban csupán a vallási igazság, a szavak *értelme* mentes a tévedéstől, nem pedig az **egyes szavak** és mondatok, amint azok szóról-szóra hangzanak. A szentirás pl. a világ teremtésénél napokról beszél, bár ilyenekről a teremtés negyedik napja előtt szó sem lehetett; beszél Isten szeméről, füléről, kezeiről, ami mind nem vehető szószerint, hiszen Istennek nincs teste. Néha a szentirás hüperbolikusan (tulozva) beszél, mint például: »Könnyebb a tevének a tű fokán átjutni« stb. Sok esetben tehát nem annyira a szavakat, hanem inkább az értelmet kell tekintetbe venni (Sz. Jer.).

A szentirás 72 könyvét az *ószövetség* 45 és az *ujszövetség* 27 könyvére osztjuk fel. Mindegyik *szövetségben* ismét történelmi, oktató és prófétai könyveket *különböztetünk meg.*

Az **ószövetségben** a **történelmi** könyvek (21) többnyire történelmi elbeszéléseket tartalmaznak. Történelmi könyvek pl. *Mózes* 5 könyve, (héberül *Thora*), melyek az emberiség őstörténetét, a pátriárkák életét és a zsidó nép történetét beszélik el, egészen az Igéret földjére történt bevonulásig. *Józsue* könyve az Igéret földjének meghóditását adja elő. A *Királyok* könyvei a zsidó királyok idejében történt eseményekről tudósitanak. *Tóbiás* könyve elbeszéli Tóbiás élettörténetét a fogságban, a *Makkabeusok* könyvei a zsidó nép nyomoruságait Antiochus idejében, továbbá a zsidók szabadságharcát. — Az **oktató** könyvek (7) többnyire szép oktatásokat tartalmaznak.

Oktató könyvek pl. *Jób* könyve, mely türelmet prédikál. A *Zsoltárok* könyve 150, többnyire Dávidtól szerkesztett éneket tartalmaz, melyeket a templomban énekeltek. A *Példabeszédek* könyve, melynek Salamon a szerzője. — A **prófétai** könyvek (17) többnyire a Megváltóról szóló jövendöléseket tartalmaznak. Prófétai könyvek: a *négy nagy* próféta (Izaiás, Jeremiás, Ezekiel, Dániel) iratai, továbbá a *tizenkét kis* prófétának (közöttük pl. Jónásnak, Habakuknak) iratai. (Baruch prófétát rendesen Jeremiás prófétához csatolják.) Dávid királynak némely zsoltára szintén prófétai (messiási) zsoltár (pl. a 2, 15, 21, 44, 109. Zsolt.). — Az **ujszövetségben történelmi** könyvek: a *4 evangélium* és az Apostolok Cselekedetei. — **Oktató** könyvek az apostoloknak 21, közöttük szent Pál 14 levele. — **Prófétai** könyv szent Jánosnak *Titkos Jelenések* c. könyve (görögül Apokalypsis), melyet szent János számkivetésében, Patmos szigetén irt. Ez a könyv rendkivül nehezen érthető s az egyház jövendő sorsát rajzolja meg.

A szentirás legfontosabb könyvei: a 4 evangélium: Máté, Márk, Lukács és János szerint, továbbá az Apostolok Cselekedetei sz. Lukácstól.

A 4 evangélium *Krisztus Urunk életét és tanitását* adja elő; az Apostolok Cselekedeteinek könyve pedig főképen az *apostolfejedelmeknek*, Péternek és Pálnak, *tevékenységét* beszéli el.

Az evangéliumok **négyes száma** némelyek szerint azt jelenti, hogy az evangéliumot a 4 világtáj irányában kell elterjeszteni (Sz. Ág.). Az evangéliumok 4 szerzőjét *evangelistáknak* nevezzük. Kettő közülök apostol volt, t. i. Máté (előbb vámszedő) és János, Krisztus Urunk kedves tanitványa, ki a kapott igéret szerint természetes halállal halt meg, magas kort ért el és mint efezusi püspök végezte be életét. Márk szent Péter kisérője volt, Lukács (előbb orvos) pedig szent Pálé.

Az evangéliumok keletkezése és célja: Szent **Máté** evangéliumát a palesztinai zsidók számára héber nyelven irta és pedig akkor, midőn Palesztinát elhagyni készült. Bebizonyitja, hogy Jézus a várt *Messiás* és állandóan idézi a prófétáknak Jézuson beteljesedett jövendöléseit. — Szent **Márk** rövid evangéliumát a római keresztények számára irta, valószinüleg mint szent Péter tanitásának kivonatát. Márk Krisztus Urunkat mint *Isten Fiát* rajzolja meg. — Szent **Lukács** evangéliumát Teofil, egy római nemes számára irta, hogy Krisztus Urunk életét és tanitásait neki bemutassa. Valószinüleg szent Pál tanitásának kivonatát tartalmazza ez az evangélium. Szent Lukácsnak köszönjük az Isten Anyjának életéről való tudósitásokat, valamint Krisztus Urunk szép hasonlatait. Az Apostolok Cselekedeteit szent Lukács szintén Teofilhoz irta. — Szent **János** evangéliumát agg korá-

ban irta, hogy az akkori tévtanitók ellen bebizonyitsa Jézus Krisztus *istenségét.* Krisztus Urunknak többnyire azon beszédeit adja elő, melyekből az ő istensége világlik ki. Arra is törekedett sz. János, hogy a másik három evangélista előadását kiegészitse, ezért is azokkal igen kevés, legfeljebb egy tizenkettedrész közös anyaga van evangéliumában.

A keletkezés ideje: Az evangélisták valószinüleg ugyanabban a sorrendben irtak, amelyben az evangéliumok a szentirásban vannak; és pedig: Máté Krisztus után 40. év körül; Márk és Lukács néhány évvel Jeruzsálem elpusztulása előtt, tehát 70 előtt; János néhány évvel halála előtt, tehát 90—100 körül.

Az evangéliumok tartalmából bebizonyitható, hogy azokat *Krisztus Urunk tanitványai* irták, továbbá, hogy igazságot tartalmaznak. Azonkivül az evangéliumok legrégibb másolataiból, forditásaiból és idézeteiből bebizonyitható, hogy azokban idő folyamán semmit sem hamisitottak meg. (Az evangéliumok tehát *igazcimüek, hitelre méltók és hamisitatlanul származtak reánk).*

Az evangéliumok jellegéből kitűnik, hogy azokat **Krisztus Urunk tanitványai** irták. A görögül irott evangéliumokon csakhamar felismerjük, hogy azokat *zsidók* irták. A szerzők ugyanis a görög nyelvben héber kifejezésmódokat használnak. Pl. azt mondják: »Az Úr látta (e helyett: hallotta) a lármát« (Márk 5, 38.); az emberi testet »hus«-nak (Ján. 6, 52.), a lelket »lehelet«-nek, a lelkiismeretet »szív«-nek (Róm. 2, 15.) nevezik. Született görögök ily kifejezésbeli hibákat nem követtek volna el. — A szerzőknek *Jeruzsálem elpusztulása (70.) előtt* kellett élniök, mert a zsidó helyeket, személyeket és eseményeket igen pontosan ismerik. A II. században, tehát oly időben, amikor Jeruzsálemet már feldulták s Palesztinát a háboruk egészen elpusztitották, azokat pontosan már nem lehetett ismerni. A három első evangélium továbbá semmit sem emlit Jeruzsálem elpusztulásáról. — A szerzőknek tanulatlan embereknek kellett lenniök, mert elbeszélésük olyan egyszerü, mintahogy iskolázatlan emberek beszélnek. — A szerzőknek a leirottakat *maguknak kellett látniok* és *hallaniok;* előadásuk ugyanis rendkivül élénk és szemléltető. Részletesen leirják az események helyét, idejét s egyéb körülményeit. Sőt a szerzők könyveikben közlik saját *nevöket* is. — Az evangéliumok igazcimüsége mellett külső bizonyitékok is tanuskodnak. Már a legrégibb egyházi irók szerzőik szerint nevezik meg az evangéliumokat s idéznek egyes helyeket belőlök. Sőt még a tévtanitók is hasonlóan jártak el.

Az evangéliumok tartalmából kitűnik, hogy azoknak szerzői **igazságot** adtak elő, tehát az evangéliumok hitelreméltók. A szerzők elbeszélései ugyanis egészen *nyugodtak* és minden

szenvedélytől mentesek (Krisztus Urunk ellenségei ellen semmi haragot, Krisztus Urunk csodái miatt semmi bámulatot sem mutatnak, stb.); nem hallgatják el saját *hibáikat* sem; oly dolgokat adnak elő, melyek közléséért biztosan *üldözéseket*, sőt halált várhattak (kicsoda hazudik saját kárára?); valamennyien Krisztus Urunknak ugyanazon képét rajzolták meg, habár különböző helyeken és különböző időben irtak; a látszólagos *ellentmondások* (pl. a megfeszités óráját, a sirnál levő angyalokat, a kafarnaumi százados illetőleg) mutatják, hogy a szerzők nem beszéltek össze; végre teljes lehetetlenség oly fönséges jellemképet, mint a Megváltóé, egyszerüen *költeni*.

Az evangéliumokban idő folyamában **semmit sem hamisitottak meg.** A szentirásnak valamennyi *másolata* (a leghiresebb könyvtárakban az eredeti szövegnek körülbelül 700 másolata van, amelyek közül némelyek a 4. századból valók), valamint mindegyik forditása, még a legrégibb időkből való is, (nevezetesen még a második századból a szir »Peschitó« és a latin »Itala,« továbbá Ulfilas püspöknek a 370. évből származó gót forditása, amely jelenleg Upsalában van, stb.) a mai szentirásszöveggel tökéletesen egyezik. Tehát 17 évszázadon keresztül a biblián semmit sem változtattak. — Az első két században szintén nem történt hamisitás. Ezen időben ugyanis a szentirást az egyes keresztény hitközségekben az *istentisztelet* alkalmával felolvasták (igy tudósit szent Jusztin 138 körül) és ott szigoruan ellenőrizték. Ugyan ki is lett volna képes a világ minden kéziratát egyszerre és egyenlő módon megváltoztatni? — Az első századok keresztény iróinak irataiban oly számos *idézet* található a szentirásból, hogy azokból a szent könyveket majdnem össze lehetne állitani. Mindezen idézetek azonban tökéletesen egyeznek a mostani biblia helyeivel. — Kiváltképen az ószövetségi szentirást már csak azért sem lehetett megváltoztatni, mert az egyszersmind a zsidók kezében is megvolt, akik szigoruságukban annak még betüit is pontosan megszámlálták. — Az egyház ellenségei szeretnek hivatkozni a szentirás különböző szövegei között észlelhető *eltérésekre* (lectio varians), amelyekből állitólag csak az ujszövetségben mintegy 30.000 található. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy ezen eltérések között egyetlenegy *lényegbevágó*, pl. hittételt vagy erkölcsi szabályt érintő sincs. Ami eltérés a különböző szövegek között mutatkozik, az egészen lényegtelen, pl. egy szónak különböző irásmódjára vonatkozik. Igy Nazaret, Nazareth, Nazara, Nazarat, Nazarath stb. — A mindenható Isten, aki a szentirásnak létet adott, bizonnyára gondoskodik ezen müvének sértetlen fenmaradásáról. »Isten, aki a fénylő napsugarakat 6000 év óta fentartotta, képes a szent könyvekben felállitott hitsugarakat is sértetlenül fentartani. Valamint a napot nemcsak első szüleink számára teremtette, épen ugy a szentirást sem egyedül az első keresztények számára iratta« (Deharbe).

A szentirást **olvasni** a keresztény katholikusoknak *szabad,* sőt nagyon hasznos is, azonban csupán oly szöveget szabad olvasni, amely *pápai jóváhagyással, vagy püspöki jóváhagyással és magyarázó jegyzetekkel van ellátva* (E. T. 1391 Kánon).

Már sz. *Jeromos* sürgette, hogy a hivek mind tanulmányozzák a szentirást. (Lásd pl. XV. Benedek pápának 1920 aug. 15. kelt apostoli köriratát, amely sz. Jeromos születésének 1500-ik évfordulójára jelent meg.) Hogy az anyaszentegyház hiveit minél hathatósabban serkentse a szentirás olvasására, külön 300 napi **búcsút** engedélyezett mindazok számára, akik legalább egy negyedórát szentelnek az evangéliumok olvasásának egy egyházilag jóváhagyott szentiráskiadásból (XIII. Leo 1898 dec. 13.). A *tévtanitók* szemérevetik az egyháznak, hogy *nem becsüli* meg kellőképen a szentirást, pedig a tényállás az, hogy senki nem hivatkozik annyiszor a szentirásra, mint épen a kath. egyház. Az az állitás, hogy *Luther* adta volna elsőnek a szentirást a nép kezébe az ő forditásával (1530), egyszerüen nem felel meg a valóságnak, mert hiszen már Luther előtt is a szentirásnak 22 német forditása volt meg. Egyet ezek közül a német szentirásforditások közül, nevezetesen *Lyra* Miklós kath. hittudósét, Luther alaposan ki is használta az ő sokat emlegetett szentirásforditásának elkészitésénél.

A szentirás olvasása igen **hasznos.** Amik megirattak, a mi tanulságunkra irattak (Róm. 15, 4.). A szentirásból tanuljuk meg Isten helyes **ismeretét,** onnan látjuk az ő mindenhatóságát (gondoljunk a teremtés történetére és a sok bibliai csodára), az ő bölcseségét (gondoljunk az emberi nemnek, valamint egyes embereknek a vezetésére), az ő jóságát (gondoljunk Krisztus Urunk megtestesülésére és szenvedésére) stb. Itt látjuk a legmagasztosabb **erénypéldákat** (gondoljunk Ábrahámra, Józsefre, Jóbra, Mózesre, főképen pedig Krisztus Urunkra), azért az hatalmasan ösztönöz minket a jónak gyakorlására. A szentirás, mint a világitótorony a veszélyteljes tengeren hajózóknak, megmutatja a biztos kikötő utját. — A szentirás rámutat továbbá a *gonoszság* összes rossz *következményeire* és óv bennünket a bűntől (gondoljunk a paradicsomi bűnbeesésre, Sodoma elpusztitására, a vizözönre, Héli fiainak, Absalomnak, Judásnak, Heródesnek és másoknak végére). »Szeresd kutatni a Szentirás értelmét s nem fogod szeretni a test gonoszságait« (Sz. Jer.). A szentirás olvasgatása tiszta lelkületet szül (Sz. Jer.). »Mindama hasznos dolgot, amit az ember másutt megtanulhat, feltalálja a szentirásban és talál bőségesen itten sok hasznosat, amit másutt sehol sem talál fel« (Sz. Ág.). A szentirást *sohasem merithetjük ki;* ismételt olvasás dacára ismételten találunk benne ujat, mivel t. i. igen sok szavában

mélységes értelem rejlik. A szentirás hasonlit a szántóföldhöz, amelyet sohasem lehet learatni, amely tehát sohasem fekszik üresen és pusztán (Sz. Efr.); hasonlit a forráshoz, amely állandóan folyik s amely annál dúsabban áradozik, minél többet meritünk belőle (Ar. sz. Ján.).

Két okból nem szabad tetszés szerint bármilyen biblia-szöveget olvasni: 1. A változatlan szövegü szentirást, valamint annak helyes értelmezését csupán a *katholikus egyházban* találhatjuk meg; 2. A szentirás *sok helye nehezen érthető.*

Csupán a **katholikus egyházban** található fel a *változatlan szövegü* szentirás, valamint a szentirásnak *helyes* értelmezése (Trienti zsin. 4.). Ugyanis csupán az apostoloknak és az ő utódaiknak, a püspököknek, tehát a katholikus egyháznak igérte Krisztus Urunk a *Szentlelket* (Ján. 14.); csupán a katholikus egyháznak igérte meg, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta (Máté 16, 18.). Azért lehetetlenség, hogy hamisitott legyen a szentirás, amelyből a katholikus egyház tanitását meriti. Ellenben a **tévtanitók** saját biblia-szövegeikben a szentirásnak egyes helyeit kényük-kedvük szerint elferditették, vagy pedig azokat a könyveket és helyeket, amelyek nekik alkalmatlanok voltak, egészen ki is hagyták; igy vetette el Luther szent Jakab levelét, mert ebben benne van, hogy a hit cselekedetek nélkül halott. A szentirás eme szavait: »Az ember *a hit által* igazul meg« (Róm. 3, 28.), önkényesen igy változtatta meg: »Az ember *egyedül a hit által* igazul meg.« Ezen a helyen: »Atyámfiai, annál inkább igyekezzetek, hogy *a jócselekedetek által* bizonyossá tegyétek hivatástokat és kiválasztástokat« (Péter 11. 1, 10.), a »jócselekedetek által« szavakat egyszerüen elhagyta stb. Protestáns bibliát tehát katholikus ember ne olvasson. — A szentirás sok helye **nehezen érthető.** Szent Péter szerint is Pál apostol levelei nehezen érthetők (II. Pét. 3, 16.). Sőt maga szent Ágoston is azt mondja: »A szentirásban sokkal több dolgot nem értek, mint amennyit értek.« Az isteni titkokat sem a próféták, sem az Üdvözitő nem fejezték ki olyan világosan, hogy azokat mindenki megérthetné (Alex. Kelem.). A különböző tévtanitók ennélfogva a szentirásnak ugyanazon mondatából is a legkülönbözőbb jelentést vezették le. Azért szükséges, hogy a katholikus egyház a biblia-szövegekben a nehezen érthető szavak értelmét *megmagyarázza.* »Ahol törvénykönyv van, ott olyan hatóság is szükséges, amely azt kétes esetekben megmagyarázza. Az a hatóság, amelyet Isten a szentirás megőrzésére és magyarázatára rendelt, a katholikus egyház« (Deharbe). Ugyanis ennek adta a Szentlelket (Ján. 14. és 16.). Azért kivánja a római Szentszék, hogy a püspökök csak olyan szentirásforditásokat hagyjanak jóvá, amelyek *jegyzetekkel* vannak ellátva s igy az egyház magyarázatát magukban foglalják.

Aki magyarázó jegyzetek nélküli szentirást olvas, könnyen elveszitheti hitét, mert a szentirásban vannak egymásnak látszólag *ellentmondó* helyek is, továbbá olyan helyek, amelyek *nem szószerint* értendők.

A szentirásban vannak látszólagos **ellentmondások**: igy pl. az egyik evangélista azt irja, hogy *mindakét* gonosztevő csúfolta a kereszten Krisztust (Máté 27, 44.), a másik arról értesit, hogy *az egyik* gonosztevő káromolta őt. Az ellentmondás abban leli magyarázatát, hogy kezdetben valóban mindakét gonosztevő gúnyolta Jézust, később azonban a jobboldali megtért. — Az egyik evangelista előadja, hogy Szűz Mária és a *jámbor asszonyok közel* állottak a kereszthez úgy, hogy megértették Krisztus szavait (Ján. 19, 25.); a másik ellenkezőleg azt irja, hogy a jámbor asszonyok *távolabb* állottak (Máté 27, 55.; Márk 15, 40.; Luk. 23, 29.). Ez a látszólagos ellentmondás is könnyen megfejthető, t. i. kezdetben a jámbor asszonyok távolabb állottak s később, mikor a nap elsötétedésére a gúnyolódók elhuzódtak, mentek ők is közelebb a kereszthez stb. Aki azonban nem ismeri ezeket a látszólagos ellentmondásokat megmagyarázó körülményeket, abban könnyen támad kétely s annak nyomán a hitetlenség szelleme.

A szentirásban vannak olyan kifejezések, amelyek **szóról-szóra** forditva más jelentést adnak, mint amit a szerző ki akart fejezni. A magyar szentirásforditás szerint Krisztus a keresztről igy szólt anyjához: »*Asszony*, ime a te fiad!« (Ján. 19, 26.). A kánai mennyegző alkalmával is *asszonynak* nevezte Jézus anyját (Ján. 2, 4.). Első olvasásra önkéntelenül is eszünkbe ötlik a gondolat, hogy Krisztus Urunk megtisztelőbb cimet is használhatott volna édesanyjával szemben. Tudni kell azonban, hogy a héber nyelvben az »asszony« megszólitás igen megtisztelő értelemmel birt, akárcsak a rómaiaknál a »*matróna*« megszólitás. — Az evangéliumok beszélnek *Jézus testvéreiről* (Máté 13, 55.), amiből arra lehetne esetleg következtetni, hogy Jézusnak valóban voltak a szó szoros értelmében vett testvérei s következésképen a Bold. Szűz szüzességének tana nem védhető. Azonban a zsidó nyelvhasználatból megtudjuk, hogy a zsidók *a távolabbi vérrokonokat*, nevezetesen az unokatestvéreket is testvéreknek nevezték: igy már Ábrahám is unokatestvérét, Lóthot testvérnek nevezte (I. Móz. 13.). A szentirás magyar forditásában ezt olvassuk: »Szerezzetek magatoknak barátokat *a hamisság mammonájából*« (Luk. 16, 9.). Ezt a helyet könnyen ugy magyarázhatná valaki, mintha Krisztus arra szólitana fel, hogy a *hamis uton* szerzett vagyont forditsuk alamizsnálkodásra; ezért nagyon szükséges a magyarázó jegyzet, hogy é hely értelme: »Szerezzetek magatoknak barátokat a *csalóka* földi javakból.« (Csalóka a földi jó azért, mert ténylegesen nem nyujthatja azt, amit az ember vár tőle.)

Krisztusnak sok mondása **szintén nem értendő szórólszóra,** hanem csak képletesen. Krisztus ugyanis sokszor *képekben* beszélt, hogy az emberi értelmet annál jobban megragadja. Így pl. ez a mondás: »Könnyebb a tevének átjutni *a tű fokán,* mint a gazdagnak bejutni a mennyek országába« (Máté 19, 14.) — korántsem magyarázandó a gazdagság teljes elvetésére, hanem csak arra, hogy a gazdagság könnyen igen *nagy akadály* lehet az üdvösségben. Krisztus eme szavai: »Ha szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt...« (Máté 18, 9.), csak ezt jelentik: »Ha valami még oly kedves is előtted, mint szemed, azonban *bűnalkalom számodra,* szakítanod kell vele.« — Krisztus eme mondása: »Az utolsók elsőkké lesznek...« (Máté 20, 16.), úgy értendő, hogy sokan, akik itt a földön utolsók, elsők lesznek a túlvilágon. — Az evangelista elbeszéli, hogy Krisztus a kereszten így kiáltott fel: »Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?« (Máté 27, 46.). Aki megfontolatlanul ítél, *kétségbeesésre* magyarázhatná ezt a felkiáltást. Helyes magyarázat mellett azonban megtudjuk, hogy Krisztus e szavakkal a *21. zsoltárra* utalt, amely ezekkel a szavakkal kezdődik s ezt a zsoltárt imádkozta; ebben a zsoltárban ugyanis már sok évszázaddal azelőtt szemléltetően meg volt rajzolva Krisztus szenvedése a kereszten.

Mindezek a példák eléggé szemléltetik, miért van szükség a szentírás-olvasásnál **magyarázó jegyzetekre.** Sz. Péter apostol maga is írja, hogy tanulatlan és könnyelmü emberek azt, ami a szentírásban nehezen érthető, saját vesztükre félremagyarázzák (Péter II. 3, 16.).

3. Az isteni kinyilatkoztatásnak azt a részét, amely a szentírásban nem foglaltatik, hanem csak élőszóval maradt az utókorra, hagyománynak, vagy szent hagyománynak nevezzük.

Krisztus Urunk az apostoloknak nem azt a parancsot adta, hogy mindent *leírjanak,* hanem hogy mindent *prédikáljanak* (Máté 28, 19.). Azért csupán kevesen írtak s ezeket is többnyire a *szükség* kényszeritette arra. Tudósításaik igen **hézagosak;** többnyire Krisztus Urunknak csupán cselekedeteit és csodatételeit adják elő, tanításaiból ellenben igen keveset. A szent könyvek szerzői nyiltan *ki is fejezik,* hogy ők nem írtak le mindent, hanem sokat csak élőszóval közölnek a keresztényekkel (II. Ján. 12.; I. Kor. 11, 2.), továbbá azt is kijelentik, hogy amit élőszóval közöltek, az is *kötelező.* »Atyámfiai tartsátok meg a hagyományokat, amelyeket tanultatok, akár beszéd, akár levelünk által« (Thessz. II. 2, 14.). Szent János pl. az ő evangéliumának végén kijelenti: »Vannak még sok egyebek is, amiket Jézus cselekedett; amik ha egyenkint megiratnának, úgy vélem, a világ sem volna elég a könyvek befogadására, amelyeket irni kellene« (Ján. 21, 25.). — A szóbeli hagyományra vagyunk tehát utalva. A szó-

beli hagyományból tudjuk meg pl., hogy Krisztus Urunk hét szentséget rendelt, hogy a vasárnapot kell megszentelni, hogy a gyermek-keresztelés meg van engedve; csupán a hagyományból tudjuk, mely könyvek tartoznak a szentiráshoz stb. A *protestánsok* szerint ők csupán a bibliához tartják magukat; azonban ellenmondanak maguknak már a vasárnap megünneplésével is; a szentirásban ugyanis nincsen szó a vasárnap megünnepléséről, hanem a szombat megünnepléséről.

A szóbeli hagyományt többnyire a *szentatyák* irataiban, a *zsinatok* határozataiban, az egyház *hitvallásaiban* és *imádságaiban* találhatjuk meg.

Azokat a férfiakat, akik a kereszténység első korszakában nagy tanultságukkal és szent élettel tüntek ki, **szentatyáknak** nevezzük. Ilyenek voltak pl. sz. Jusztin római bölcselő, a keresztény vallásnak buzgó védelmezője († 165.), szent Irén lioni püspök († 202.), szent Ciprián karthágói püspök († 258.) és mások. Némelyek közülük az apostolok tanitványai voltak, mint pl. szent Ignác antiochiai püspök († 107.), szent Polikárp szmirnai püspök († 166.); ezeket *apostoli atyáknak* nevezzük. — Azokat a férfiakat, akik nagy tanultsággal és szent élettel tüntek ki, azonban már későbbi korban éltek, **egyháztanitóknak** szokás nevezni. Négy nagy görög és négy nagy latin egyháztanitó van. A **görögök** ezek: Szent Athanáz alexandriai püspök († 337.), szent Vazul cezareai püspök Kappadóciában († 378.), szent Gergely naziánzi püspök Kappadóciában († 389.) és Aranyszáju szent János konstantinápolyi püspök († 407.). A **latinok** ezek: szent Ambrus milánói püspök († 397.), szent Ágoston hippói püspök Észak-Afrikában († 430.), szent Jeromos áldozópap, a szentirás latin fordítója († 420.) és nagy szent Gergely pápa, az egyházi ének megjavitója († 604.). — Továbbá 4 nagy egyháztanitó van a *középkorból:* Szent Anzelm canterburyi érsek Angolországban († 1109.), szent Bernát clairvaux-i apát, az Istenanyának nagy tisztelője († 1153.), Aquinói szent Tamás dömés († 1274.) és szent Bonaventura ferencrendi szerzetes († 1274.). — Az *uj korban* kitüntek: Szalézi szent Ferenc genfi püspök († 1622.) és Liguori szent Alfonz sanctagatai püspök Nápoly mellett, a redemptorista szerzetesrend alapitója († 1787.) és mások. — Az egyház mindegyik nagytudományu és szentéletü férfiut, akinek iratait helyeselte, (tehát a szentatyákat is) egyháztanitónak nevezi; azon férfiakat pedig, akik nagy tanultsággal tüntek ugyan ki, akiknek iratait azonban nem lehetett teljesen jóváhagyni, vagy akiknek élete nem volt egészen kifogástalan, *egyházíróknak.* Ilyenek voltak pl. Origenes, a katechetikai iskola vezetője Alexandriában († 254.), Tertullián áldozópap Karthagóban († 222.).

A zsinatokról lásd az egyháznál; a hitvallásokról a hitnél (45. köv. old.). Az egyház imádságait a *misekönyvekben* és ama

könyvekben lehet megtalálni, amelyeket a szentségek és szentelmények kiszolgáltatásakor használnak és *Rituale*-nak neveznek. A misekönyvekből nyilvánvaló például, hogy a szentmisében mindenkor imádkoztak a megholtakért. Mire enged ez következtetni?

5. A magánkinyilatkoztatás.

Amint Isten egykor az égő csipkebokorban szólt *Mózeshez* (Móz. II. 3.), vagy amint szólott Damaszkusz előtt a keresztényüldöző *Saulhoz*, ugy szól ma is néha rendkivüli módon egyikmásik kiválasztottjához s azokkal különböző dolgokat közöl. Mivel ezek a közlések többé nem szólnak az egész emberiségnek, **magán-kinyilatkoztatás**-nak nevezzük őket. Ilyen magánkinyilatkoztatásban volt része ujabban Rómában *Taigi Máriának* († 1837), aki előtt 47 éven át éjjel és nappal ott lebegett egy napkorong, tele jelekkel és képekkel, amelyek oktatásokat tartalmaztak és kérdéseire megfeleltek. A dülmeni apáca, *Emmerich Katalin* Westfáliában († 1824), gyermekkorától kezdve szemlélte, mint szemtanu Krisztusnak, a Boldog Szűznek és a szenteknek életét, továbbá a világtörténelem egyes eseményeit.

1. *A magánkinyilatkoztatás arra szolgál, hogy a hitet élessze;* sokszor *olyan emberek is kapnak magánkinyilatkoztatást, akik különösképen törekszenek a tökéletesség után.*

A magánkinyilatkoztatás **az egyház hasznára** történik. (Lásd I. Kor. 12, 7.). Ugy van ezzel is, mint a rendkivüli kegyelemajándékokkal (karizmák), amelyek igen gyakoriak voltak az *apostolok idejében.* Akkor ugyanis sokszor megesett, hogy a hivek pl. az Oltáriszentség vételekor részeseivé lettek a jövendölés, vagy a nyelvek rendkivüli adományának (lásd I. Kor. 12, 9 stb.). Történt pedig ez azért, hogy az ifju egyház annál gyorsabban terjedjen. Később ezek az adományok ritkábbak lettek anélkül, hogy teljesen megszüntek volna. Ujabban magánkinyilatkoztatások nyomán támadtak az olyan zarándokhelyek, mint pl. *Lourdes*, vagy *La Salette* Franciaországban. Amikor **a vallás veszélyben** van, rendesen olyankor nyul Isten a magánkinyilatkoztatás eszközéhez. Amikor a francia forradalom idején a forradalmárok és a hitetlen bölcselők kétségbevonták az evangéliumok igazságát és tagadásbavették Krisztus történeti személyiségét, Isten az egyszerü falusi leányt, Emmerich Katalint ajándékozta meg a látomások ajándékával s testét Krisztus öt szent sebének helyével és a töviskorona sebeivel ruházta fel. Az ő látomásai Krisztus életéről és szenvedéseiről, melyeket az egykor hitetlen költő, Brentano Kelemen tett közzé, világszerte nagyon emelték a hivő szellemet. — Amint a boldoggáavatási eljárá-

sok mutatják, sokszor olyan emberek részesülnek magánkinyilatkoztatásban, akik feltünően törekszenek a **tökéletességre.** *Asszizi sz. Ferencnek* Krisztus megjelent a templomban (lásd a Porciunkula-búcsú keletkezésének történetét a búcsúkról szóló részben), Alverno hegyén pedig egy angyal jelent meg neki (1221). Hasonló esetekkel más szentek életében is találkozunk. Az ilyenfajta magánkinyilatkoztatás Isten ajándéka s az a célja, hogy a tökéletesség után törekvő emberben még inkább lefokozzák a világhoz való ragaszkodást és őt tökéletességre vezessék. (Scar). Azonban a szentség lényegét korántsem teszik az efajta kinyilatkoztatások és vigasztalások, hanem a hősies erénygyakorlat és a szenvedések türelmes elviselése. Egyenesen megtörténhet az is, hogy **istentelen** emberek részesülnek kinyilatkoztatásban; csak gondoljunk az iró kéz esetére, amely *Baltasszár* király szemeláttára a falra irt (Dán. 5.), avagy a bűnös *Bálaám* jövendölésére: »Csillag támad Jákobból . . .« (IV. Móz. 23, 24.). *Rendszerint* azonban csak erényes emberek kapnak, magánkinyilatkoztatást, miután általában ez Isten rendkivüli kegyességének megnyilvánulása. Nemkülönben csak erényes emberek lehetnek hitelreérdemes tanuk, ha az efajta kinyilatkoztatásnak másokkal való közléséről és továbbadásáról van szó.

2. A pápák némely magánkinyilatkoztatást jóváhagyásban részesitettek és azok alapján *ünnepeket* és egyházi *ájtatosságokat* rendeltek el, továbbá szerzetesrendeket alapitottak.

Szent *Brigitta* kinyilatkoztatásait († 1373) négy pápa és a bázeli zsinat (1435) hagyták jóvá, sz. *Hildegárd* apátnőét († 1178) pedig III. Jenő pápa. *Sziénai sz. Katalin* († 1380) és *sz. Teréz* († 1582) kinyilatkoztatásai szintén egyházi jóváhagyásban részesültek. Igen sok püspök egyházi ajánlásban részesitette a spanyol *Agreda* Mária († 1665) látomásait, amelyek az *Isten városa* c. iratban vannak leirva, továbbá a tiszteletreméltó apácának, *Emmerich* Katalinnak látomásait Krisztus életéről és szenvedéséről és a Bold. Szűz életéről. Ez az egyházi jóváhagyás azonban csak annyit jelent, hogy azokban a kinyilatkoztatásokban nincsen semmi, ami ellenkeznék az egyház hitelvi vagy erkölcsi tanitásával, hogy tehát ezeket a kinyilatkoztatásokat a hivek lelki haszonnal olvashatják. — Magánkinyilatkoztatás alapján keletkezett (1246 és 1264) *az Úrnapja,* nemkülönben a *Jézus-szive* ünnepe. — Asszizi sz. Ferenc, sz. Domokos, Matha sz. János, Keresztes sz. Pál, sz. Brigitta stb. élete mutatja, hogy a pápák gyakran magánkinyilatkoztatás alapján *szerzetesrendeket* és kongregációkat is alapitottak. Az is érdekes dolog, hogy kiváló hittudósok, nagynevü szónokok és kath. irók nagy előszeretettel olvasták és használták fel mindig a magánkinyilatkoztatásokat. *Sz. Alfonz* az ő munkájában, amelyet a Bold. Szűz nagy méltóságáról irt, gyakran hivatkozik sz. Brigitta ki-

nyilatkoztatásaira. A világhirü szónok, *Lacordaire* atya azt állitotta, hogy sokat csodált előadásainak legszebb gondolatai sz. Brigitta kinyilatkoztatásaiból vannak kölcsönözve. A hirneves német iró, *Kohem Márton* (1712) az ő Jézus életéről tárgyaló, annyira elterjedt nagy munkájában különösen *sz. Melchtildis* († 1299) és Nagy sz. *Gertrud* († 1334), továbbá sz. *Brigitta* kinyilatkoztatásait használta fel.

3. A magánkinyilatkoztatások lényegesen különböznek az egyetemes kinyilatkoztatástól, amely az *egész emberiségnek* szólott; a főkülönbség abban áll, hogy a magánkinyilatkoztatásoknál néha *tévedések* is fordulnak elő.

Az általános, vagy *egyetemes* kinyilatkoztatásnak, amely az egész emberiségnek szólt, az volt a célja, hogy az *igaz vallást* kinyilatkoztassa. A magánkinyilatkoztatás ezzel szemben nem közöl *uj* hitigazságokat, hanem csupán megerősiti és megmagyarázza a már közölteket. Az egyetemes kinyilatkoztatás alanyai és továbbadói, mint pl. az apostolok, a Szentlélek-Istentől oly mértékü felvilágositást nyertek, hogy a lélek üdvösségére vonatkozó dolgokban nem tévedhettek. Ellenben a magánkinyilatkoztatások vevői nincsenek biztositva a tévedés ellen; a kapott kinyilatkoztatást esetleg helytelenül foghatják fel és kevésbbé jól adhatják vissza. Az is megeshetik, hogy isteni kinyilatkoztatásnak vélik, ami a saját **képzeletük** szüleménye. Sőt sokan ugy vélik, hogy a **gonosz szellem** okozta megtévesztések sincsenek kizárva. Ez utóbbi azonban szentéletü embereknél nehezen képzelhető el. Ezért mondta Krisztus sz. Brigittának: »Ha Istenen kivül semmi egyebet nem keresel s az ő szeretete teljesen áthat, az ördög meg nem közelithet téged. Ha ezt megengedném, hasonlitanék ahhoz a férfiuhoz, aki hűséges hitvestársát egy házasságtörőnek szolgáltatja ki. Mivel azonban hűséges vagyok, azért az ördögnek sohasem lesz hatalma egy olyan lélek fölött, aki odaadással szolgál nekem« (Rev. 1, 4.). Hogy mennyire nincs kizárva a magánkinyilatkoztatásokban a tévedés lehetősége, mutatja az a körülmény, hogy *Emmerich* Katalin pl. azt mondja az ő látomásaiban, hogy Ádámtól Krisztus születéséig 3987 év telt el, mig pl. *Agreda Mária* azt állitja, hogy Ádám bukása 5999 évvel történt Krisztus születése előtt. Emmerich Katalin azt mondja, hogy a Bold. Szüz Krisztus mennybemenetele után még 14 évig élt a földön, mig sz. Brigitta 15, Agreda Mária pedig 21 évről tesz emlitést. Agreda Mária szerint a Bold. Szűz *Jeruzsálemben* halt meg, Emmerich Katalin szerint egy *Efezus* melleti hegyen. Az isteni világosság fényébe tehát e kinyilatkoztatásoknál belevegyült az emberi gyarlóság salakja (Dr. Niessen). XIV. Benedek pápa egyenesen azt mondja, hogy Isten bölcs okokból is megengedi a tévedéseket a magánkinyilatkoztatásoknál, azért t. i., hogy az emberek

ne becsüljék többre ezeket a magánkinyilatkoztatásokat a szentirásnál és az anyaszentegyház tanításánál. — A magánkinyilatkoztatásoknak eme *fogyatkozásait* némelyek arra használják fel, hogy e kinyilatkoztatások értékét *általában* támadják. Azonban okos embernek sohasem juthat eszébe, hogy egy-két rothadt alma miatt egy egész kosár szép almát eldobjon. Egyébként nem szabad elfelejteni, hogy sokszor az *egyháztanítók* is egy és ugyanazon kérdésben eltérő nézeten vannak s ennek dacára munkáikat az egyház jóváhagyta.

4. Ha a magánkinyilatkoztatásokat nem is tartozunk vakon elfogadni, viszont minden *vizsgálat nélkül* nem szabad azokat elvetnünk.

Aki hamar hisz, könnyelmü (Sir. 19, 4.). Ez vonatkozik a magánkinyilatkoztatásokra is, különösen miután ennek cégére alatt már sokszor történt *ámitás*. Többször előfordult már ugyanis, hogy egyesek a gonosz lélektől származó látszatot, vagy saját képzeletük szüleményét mint kinyilatkoztatást tüntették fel, amely Istentől származik (XIV. Benedek). Igy pl. *Mohamed* saját képzeletének szüleményeit isteni kinyilatkoztatásnak tartotta. Asszonyoknak is, akik szentséget szinlelnek s ezáltal az ördög befolyása alá kerülnek, lehetnek látomásaik, amelyek a gonosz lélektől származnak. *Bona* biboros azt mondja, hogy hasonló szemfényvesztések olyan egyének részéről is előfordulhatnak, akik betegesek, vagy akiknek igen eleven és nyugtalan a képzeletük, vagy akik hosszu éhezés és virrasztás által testüket elgyengitették. Azért figyelmeztet az apostol: »Szerelmesim, ne higyjetek minden léleknek, hanem *vizsgáljátok* meg a lelkeket, ha Istentől vannak-e?« (I. Ján. 4, 1.). A magánkinyilatkoztatások dolgában a püspököt illeti meg a vizsgálat joga, a *döntés* joga pedig a római pápát (VIII. Orbán 1625. márc. 13. és 1634. jul. 5.). Ha az, aki a látomásokat kapja, valamilyen bűnben, pl. kevélység vagy harag bűnében leledzik, biztosra vehető, hogy kinyilatkoztatásai nem Istentől erednek (XIV. Ben. A szenttéavatásról 52, 13.). — Könnyelmüen jár el az, aki a magánkinyilatkoztatásokat minden előzetes **vizsgálat nélkül** elveti. Mert ténylegesen előfordul, hogy Isten egyes kiválasztottjaihoz szól, hogy ezáltal *a hit és jámborság* szellemét növelje. Ezért szólott Krisztus igy sz. Brigittához: »Én vagyok az Úr, a te Istened, aki hozzád szól... Tudd meg, hogy nemcsak a te kedvedért szólok hozzád, hanem az összes Krisztus-hivők kedvéért.« Néha a magánkinyilatkoztatással az a célja Istennek, hogy valamely vallási igazságot *közelebb hozzon* hozzánk s a hiveket a keresztény tanitás elfogadására és követésére hajlékonyabbá tegye. A magánkinyilatkoztatás által azt is megtudhatja az ember, hogy minő uton juthat el a *tökéletességnek* és az Istennel való egyesülésnek minél magasabb fokára. Aki tehát a magánkinyilatkoztatásokat, Isten végtelen jóságának az ő egyháza nagyobb ja-

vára adott eme rendkivüli adományait minden meggondolás nélkül támadja, **a kath. egyház érdekei ellen** harcol. Az apostol is int: »A jövendöléseket meg ne vessétek! Mindent vizsgáljatok meg és ami jó, tartsátok meg« (I. Thessz. 5, 20.). Sajnos, felfuvalkodott emberek nem akarják megérteni, hogy Isten bizalmasan társaloghat egyik-másik választottjával. Istennek ilyirányu működése náluk ellenkezéssel találkozik. Nincs tehát mit csodálkozni azon, hogy egy sziénai sz. Katalint, sz. Hildegárdot, sz. Brigittát az ő kortársaik a gonosz szellemtől félrevezetett embereknek, Agreda Máriát pedig rajongónak tartották s hogy Istennek ilyformán kiváltságolt személyei csaknem mind üldözéseknek voltak kitéve.

5. A magánkinyilatkoztatásokat Isten rendesen *látomások*, buzditások vagy belső megvilágitások formájában közli.

A szentirás számtalanszor tesz említést látomásokról. Sok látomás van pl. sz. János ev. Titkos Jelenéseinek könyvében, amelyeket sz. János számkivetése idején, Patmosz szigetén kapott. A látomás adománya a *Szentlélek-Isten* rendkivüli ajándéka. A vallásellenes irányzat e látomásokat *természetes* uton szeretné megmagyarázni, mintha t. i. azok beteges lelki állapotnak, mint hisztéria, szuggesztió vagy hallucinációnak volnának az eredményei. Ez természetesen önkényes állitás, amelyet senki sem tud bebizonyitani. Egészen hihetetlen pl., hogy Mózes, aki oly nagyszerüen tudott vezetni egy egész népet, betegeslelkü ember lett volna. Aki csak egy futó pillantást is vet a szent könyvekbe, azonnal belátja, hogy azok szerzői, akik (sokszor látomások alakjában) kinyilatkoztatásban részesültek, ugyancsak józaneszüek és semmi nyoma náluk a beteges állapotnak. — A látomások **éber** állapotban is lehetségesek. A jámbor pogány századosnak, *Corneliusnak* Cezáreában imádság közben, d. u. 3 órakor jelent meg látomásban az angyal, felszólitván őt, hogy küldjön követeket Joppéba, egy bizonyos Simon nevü szijgyártóhoz, akinek háza a tenger partján fekszik, ahol Péter apostol tartózkodik (Ap. Csel. 10, 1. köv.). De történhet a látomás **álomban** is. Mózesnek azt mondta Isten, hogy prófétáihoz álomban szól (IV. Móz. 12, 6.). Ilyenféle látomások voltak egyptomi József álomlátásai (I. Móz. 37.), továbbá a fáráó látomása a hét kalászról és a hét tehénről (I. Móz. 41.). Krisztus nevelőatyjának is álmában jelent meg az Ur angyala, hogy az Egyiptomba való menekülésre intse (Máté 1, 20.), majd ott ismét a visszatérésre szólitsa fel Egyiptom földjéről (Máté 2, 19.). Jámbor egyénekkel rendesen **önkivületi állapotban** (ekszтázis) közölte Isten a látomásokat, amint ezt pl. Emmerich Katalin élete tanusitja, aki ily állapotban végigszemlélte Krisztus egész életét. — A magánkinyilatkoztatások néha biztatás alakjában történnek, mint azt pl. a kis *Sámuel* (I. Kir. 3, 1. sk.), vagy az *orleansi szűz* élettörténete

mutatja. Mindezen esetekben az emberre való ráhatás a külső érzékszervek, látás, hallás stb. utján történik. Azonban vannak egészen szellemi természetü kinyilatkoztatások is, amelyek **belső megvilágositás** utján történnek. Ebben az esetben Isten egyenesen a lélekre hat, amint hatni fog reá akkor is, amikor az különválik a testtől. Ez az érintkezés az emberi lélekkel olyan, mint aminő a lelkek érintkezése egymással a túlvilágon. *Sz. Pál* apostol is ilyen uton jutott az evangélium ismeretére (lásd Gal. 1, 16.). Ilyen tisztán szellemi kinyilatkoztatásai voltak *sz. Hildegárdnak* († 1179.).

6. A keresztény hit.

Hinni annyit jelent, mint valamit igaznak tartani azért, mert azt megbizható tanu mondja. Egy európai hithirdető elbeszéli az egyenlitő táján lakó embereknek, hogy az ő hazájában a *viz télen megfagy* úgy, hogy az elefánt is átkelhet a folyón. Az emberek ezt csaknem lehetetlenségnek tartják, mert ilyesmit sohasem láttak s el sem tudják a dolgot képzelni; minthogy azonban a hithirdetőt megbizható és komoly embernek ismerik, szavait igaznak tartják: *hisznek* neki. — Sok **tudomány** teljesen a hiten épül fel, igy pl. a földrajz, a történelem, a természetrajz, nemkülönben a törvénykezésnél az **igazságszolgáltatás** is. A tanuló hisz tanitójának, a biró hisz a tanuknak. A hit alapja a kereskedelmi életnek is, mert a kereskedők *hitelt* (credit) nyujtanak, azaz előlegeznek, miután hisznek a vevő szavának, hogy bizonyos határidő elteltével fizetni fog. Igy vagyunk a keresztény vallás igazságaival is. Igaznak tartjuk, amit Krisztus tanitott. Ezt a hitet **„keresztény hitnek"** nevezzük.

1. Keresztény hite annak van, aki egész bizonyossággal igaznak tartja mindazt, amit Jézus Krisztus tanitott és a kath. egyház, hogy higyjük, elénk ad.

Az utolsó vacsorán Krisztus Urunk igy szólott: »Ez az én testem«; »Ez az én vérem«. Habár az apostoloknak szemük azt mondotta: »Az kenyér«; »Az bor«, mégis egészen bizonyosak voltak arról, hogy Krisztus igazat mondott. Krisztus Urunk szent élete, a tőle végbevitt sok csoda, beteljesedett különböző jövendölései az apostolokat meggyőzték arról, hogy ő Isten Fia, hogy tehát az ő szavainak igazsága a legkevésbbé sem vonható kétségbe.

Ezért mondja sz. Pál: »Tudom, kinek hittem« (II. Tim. 1, 12.). A hit szilárd *meggyőződés* annak igaz voltáról, amit nem látunk (Zsid. 11, 1.). *Schleiermacher*, a protestáns hittudós téved, amidőn azt gondolja, hogy a hit valamiféle »bizonytalan keresés«. Szent Pál szerint a hit a láthatatlanok bizonyossága (Zsid. 11, 1.).

A keresztény hit az embernek saját gondolkozását nem teszi fölöslegessé; a keresztény hitnél ugyanis az ész és akarat egyformán szerepet játszik.

IX. Pius mondja: »Az értelem megelőzi a hitet« (Fides posterior est ratione.). Mielőtt hinnénk, az ész *megvizsgálja*, hogy vajjon azt, amit hinni kötelesség, *valóban Isten nyilatkoztatta-e ki?* Ezen vizsgálatot akarja Isten; ő ugyanis okos engedelmességet kiván (Róm.12, 1.), továbbá könnyelmünek nyilvánitja azt, aki hamar hisz (Sir. 19, 4.). — Mihelyt azonban bizonyosak vagyunk, hogy a hitigazságokat valóban Isten nyilatkoztatta ki, akkor az *akarat* azonnal köteles meghajolni Isten előtt, még abban az esetben is, ha valamely igazságot az ész belátni nem képes. Mindenesetre az akarat ellen is szegülhet, de ekkor nem jön létre a hit. »Ugyanis senki sem hihet, hacsak nem akar« (Sz. Ág.).

2. A keresztény hit olyan dolgokra vonatkozik, amelyeket az ember érzékeivel felfogni, vagy eszével belátni nem tud.

Ha valamiről érzékszerveinkkel meggyőződhetünk, pl. látunk, hallunk, érzékelünk valamit, akkor a hit felesleges. Hasonlóképen felesleges akkor is, ha valamit értelmünk segitségével *felfoghatunk*, pl. 2×2=4. A vallás igazságai ellenben hitet követelnek, mert a legtöbb hitigazság *érzékfeletti*, vagyis érzékekkel meg nem fogható, mint pl. Isten, lélek, angyal; sok pedig emberi értelemmel fel nem fogható, pl. a Szentháromság titka, az Oltáriszentség. Ez pedig onnan van, mert Isten végtelen, következésképen a mi gyarló értelmünkkel fel nem mérhető. — Épen az által, hogy elhisszük, amit sem nem láthatunk, sem fel nem foghatunk, lesz a hit érdemszerző és Isten előtt kedvessé. Ezért mondta Krisztus Tamásnak: »Boldogok, akik nem látnak, és mégis hisznek« (Ján. 20, 29.). — A hitet nem szabad összetéveszteni a **vélekedéssel.** »Vélekedni« annyit tesz, mint valamit nem biztosan tudni; »hinni« ellenben annyit jelent, mint valamit egész biztosan tudni, mert Isten mondotta azt.

3. Nem cselekszünk észellenesen, mikor keresztény módon hiszünk; a hitben ugyanis Isten igazmondására támaszkodunk, továbbá, mert biztosan tudjuk, hogy a hitigazságokat Isten nyilatkoztatta ki.

Egyesek ellenvetik, hogy oktalanság oly dolgokat elhinni, amit az ember **nem lát.** Ezen elv alapján azonban minden *tanitás* lehetetlenné válnék, mert a tanitónak sem volna szabad hinnünk, amikor az a földrajzból, történelemből, természetrajzból tart előadást. Az *igazságszolgáltatás* is lehetetlen volna, mert a biró nem adhatna hitelt a tanuknak. De még a *családi élet* is alapjaiban rendülne meg, mert a gyermekek (mint sz. Ágoston megjegyzi) nem hinnék el szüleiknek, hogy ők valóban szüleik.

Ebben az esetben mindenkit bolondnak kellene tartanunk, aki elhiszi, hogy London, Páris, Róma létezik, mielőtt e városokat maga látta volna, avagy aki hiszi, hogy a *csillagok* nappal is ott vannak az égen. Az előbbi elv tehát hamis. Csak annyi igaz. hogy oktalanul járna el az az ember, aki valakinek *azonnal* hitelt adna, anélkül, hogy előzetesen meggyőződött volna, hogy az illető valóban hitelt érdemel. Aki azonban hitelt érdemlő tanuk bizonysága dacára sem hisz (mint Tamás), az oktalanul cselekszik. — Némelyek ugy vélekednek, hogy észellenes dolog valamit elhinni, amit az értelem **nem tud felfogni.** Nos, ha mindent észellenesnek tartanánk, amit az emberi értelem nem tud felfogni, ugy igen sok *tudományos felfedezést* is, mint észellenest el kellene vetnünk, pl. mikor a tudomány nagyitólencse (mikroszkop) segitségével megállapitja, hogy egy csepp vizben sokezer élőlény nyüzsög. Abból, hogy egy igazság emberi ésszel fel nem fogható, még korántsem következik, hogy észellenes is. Ha tehát Krisztus némely tanitása felül is mulja értelmünket, ennek okáért még nem ellenkezik értelmünkkel. (Vat. zsin.). Az értelem is Istentől származik s Krisztus és az egyház tanitása is Istentől származik. Ám Isten nem mondhat ellen önmagának. Aki helytelenül magyarázza Krisztus, vagy az egyház tanitását s nem igyekszik azok **helyes értelmébe** behatolni, az persze hogy ellentmondást talál abban (Vat, zsin. 3, 4.). *Korum* trieri püspök mondja: A felületes szemlélő számára a kath, vallás és egyház ugy tűnik fel, mint egy kathedrális *festett üvegablakai;* mikor kivülről szemléljük azokat, nem tűnik fel semmi összhang és nem vehető ki semmi kép. Csak mikor belépünk és belülről szemléljük az ablakot, bontakozik ki a kép egész szépségében. A kath. vallás ellenségeinek is közelebb kell jutniok a mi vallásunkhoz, akkor fog feltünni előttünk az egyház a maga teljes pompájában. — Találóan mondja *Bako:* »Kevés műveltség elvezett a vallástól, mély képzettség visszavezet az Istenhez. A költő *Weber* Beda († 1858) pedig: »Félgondolkozás az ördöghöz, egész gondolkozás Istenhez vezet.«

Nem igaz az, hogy a vallás tanitásai *ellentétben* állanak a tudomány megállapitásaival.

Vannak olyanok, akik azt vitatják, hogy a vallás tanai ellenkeznek a tudománnyal. Mindenesetre ez csak a felületes tudományról lehet igaz. Mert különben honnan volna az, hogy épen a legnagyobb **tudósok,** akik felfedezéseikkel oly nagy érdemeket szereztek az emberiség előtt, csaknem mindnyájan szinte gyermekdedmódon vallásosak és jámborak voltak? Gondoljunk csak egy Newtonra, Kepplerre, Kopernikusra, Linneére, Amperere s másokra. Az ő orvosi felfedezései révén világhirüvé vált *Pasteur* († 1895) mondotta: »Tanulmányaim révén oly mélységes hitre tettem szert, aminő egy bretagnei földmüvesé.« Ezek a férfiak nem lettek volna épen tanulmányaik révén oly

vallásosakká, ha ugy találták volna, hogy a vallás tanitásai a tudomány megállapitásaival ellentétben állanak. Azt sem kell különben elfelejteni, hogy a természettudomány többnyire **feltevésekkel** (hipotézisek) dolgozik, amelyek divatszerüen váltakoznak és cserélik fel egymást. Hogyan lehetséges itt ellentét tudomány és vallás között? A sok feltevés miatt a természettudomány néha még önmagával is ellentétbe jön: igy pl. a fizika azt tanitja, hogy a *világosság* a világürt betöltő *éther* rezgése által jön létre. A csillagászat viszont a legnagyobb határozottsággal állitja, hogy a világürben *semmiféle anyag* sincs, miután a bolygók és üstökösök mozgásuk közben a világürben a legkisebb ellenállással sem találkoznak. (Igy Faye, Hirn és mások). Vagyis a tudománynak nincsenek minden ponton biztos eredményei. Egyébként ne tévesszük szem előtt, hogy a tudománynak és vallásnak a teremtéstörténetet és vizözönt kivéve alig vannak *érintkező pontjai*. Dr. *Plate* egyetemi tanár, a hirhedt Häckel utódja a jenai egyetemen, bevallja: »A materialistáknak és atheistáknak nincsen támaszpontjuk a kereszténység alapvető tanitásai ellen folytatott támadó hadjáratukban: ilyeneket nem szolgáltat nekik a természettudomány.« (L. Világnézeti tanulmányát a Mittel-Deutsche Zeitung 1923. évf.-ban).

4. Egészen ésszerüen járunk el, amikor Krisztus tanitását igaznak fogadjuk el, mert Krisztus Isten fia, aki sem nem tévedhet, sem tévedésbe nem ejthet: továbbá, mivel Krisztus az ő feltámadásával és csodáival szavainak igazságát megpecsételte.

Rövidlátó ember elhiszi egy élesebbszemünek, hogy pl. léghajó szálong a magasban, ámbár azt nem látja. A *vak* hisz annak, aki lát: elhiszi pl., hogy az előtte fekvő térképen városok, folyók, hegyek vannak ábrázolva, bár ő nem látja azokat és tapintással sem ellenőrizheti. Mi magunk is elhisszük, hogy London, Páris, Róma léteznek, bár ezeket nem láttuk soha s talán életünkben sem fogunk oda eljutni. Vajjon mindezek az emberek ésszerütlenül hisznek, holott megbizható tanuk tanuskodnak az emlitett dolgok igaz voltáról? — Még ésszerübben cselekszik az, aki Istennek hisz, mert az emberek tévedhetnek és megtéveszthetnek, de Isten nem. Miután pedig Krisztus Isten fia, ő sem **nem tévedhet,** sem meg **nem téveszthet.** Sz. Ágoston mondja: »Istenkáromlás volna, ha valaki azt hinné, hogy a mi legfőbb Urunk, aki maga az igazság, csak egy pontban is hazudott volna.« Amikor tehát Krisztus szavának hitelt adunk, még biztosabbak lehetünk, mint ha az illető dolgot saját szemünkkel láttuk volna. *Hofbauer sz. Kelemen* egy képet szemlélve a falon, igy szólt: »Inkább hiszem, hogy egy Istenben három személy van, mint hogy ez a kép a falon függ. Érzékeim megcsalhatnak, de Isten nem.« — Maga Krisztus is szavainak megerősitéséül, *csodáira* hivatkozik, mikor igy szól: »Ha nekem

(szavaimnak) nem akartok hinni, higyjetek a cselekedeteknek« (Ján. 10, 38.). Krisztus legnagyobb csodája halottaiból való *feltámadása:* azzal adta legfőbb bizonyitékát tanitása igazságának. Ezért irja sz. Pál, hogy a mi hitünk hiábavaló volna, ha Krisztus fel nem támadt volna (I. Kor. 15, 17.).

5. Észszerüen cselekszünk, ha az egyház tanitását hittel fogadjuk, mert Krisztus egyházát a Szentlélek vezérli s megőrzi a tévedéstől, továbbá, mert Isten a mai napig folytonos csodákkal bizonyitja, hogy a katholikus egyház az igazságot tanitja.

Krisztus Urunk mennybemenetele előtt igy szólott apostolaihoz: »Én veletek vagyok mindennap, világ végezetéig« (Máté 28, 20.). Az utolsó vacsorán pedig: »És én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon, az **igazság Lelkét** (Ján. 14, 16.). A Szentlélek tehát épen ugy, mint pünkösd ünnepén, még most is az apostolok házában, t. i. az egyházban van. — Isten a mai napig *csodákat* művel a katholikus egyházban. Gondoljunk csak a megszámlálhatatlan csodára, amely Lourdes-ben (Franciaország) történik! Az *első* csodák közül, amelyek ott történtek, többet részletesen leir *Lassere* Henrik párisi orvos, aki elvesztett szemevilágát szintén lourdesi viz által nyerte hirtelenül vissza. Könyvének cime: »A mi lourdesi Szűzanyánk« (Német forditás Herdernél jelent meg, Freiburg i. Br.). Ez a könyv már igen sok szabadgondolkozót ejtett gondolkozóba. Az *ujabb* csodák közül néhányat *Voissarie* dr, a lourdesi orvosi klinika igazgatója beszél el munkájában: »A lourdesi nagy gyógyulások.« (Német forditása Baustert-től, R. van Acken kiadásában, Lingen bei Ems.) Azt se feledjük el, hogy minden **szentté- és boldoggá-avatást** szintén csodáknak kell megelőzniök. Ezek a csodák, amelyek a legszigorubb vizsgálatnak vannak alávetve, eléggé mutatják, hogy igenis a kath. egyházban ma is történnek olyan dolgok, melyek a természet erőit felülmulják. Gondoljunk továbbá a szentek **épen maradt testeire:** pl. szent Teréziáéra († 1582.) az avilai karmelita-kolostorban, Spanyolországban; Portugáliai szent Erzsébetére († 1336.) a coimbrai klarissza-kolostorban, Portugáliában; Xavéri szent Ferencére († 1552.) Goában, Elő-Indiában; Bolognai szent Katalinéra († 1463.) a klarisszák templomában, Bolognában, Olaszországban; a keresztről nevezett szent Jánoséra († 1591.) Segóbiában; Pazzisi szent Magdolnáéra († 1607.) Flórencben; b. Elektáéra († 1663.) Prágában, a karmeliták templomában; Nepomuki szent Jánosnak 500 éven keresztül épen maradt nyelvére a prágai székesegyházban és Páduai szent Antaléra; továbbá Magyarországi szent Istvánnak († 1038.) épen maradt jobb kezére a budai szent Zsigmond várkápolnában (a tiszteletére kitűzött ünnepnapon, augusztus 20-án, évenkint körmenetben hordozzák körül), stb. Ezek a testek pedig *nincsenek bebalzsamozva;* a legtöbb közülök éveken keresztül a föld gyom-

rában pihent és ezideig a legcsekélyebb szagot sem terjesztette, sőt a legtöbb épen kellemes illatot; azonfölül nem is merevek ezek a testek, hanem *hajlékonyak.* — Világszerte ismeretes a szent *Januarius* csodája *Nápolyban.* Ott őrzik t. i. a Diokleción alatt a 305-ik évben lefejezett szent Januarius beneventi püspök vérét.

6. A keresztény hit a katholikus egyháznak összes tanitására kiterjed.

Aki a katholikus egyháznak csak *egyetlen* tanitását is nem hiszi, annak hite mit sem ér. Aki ugyanis Krisztus Urunk és az egyház egyik szavának hitelt ad, másik szavának pedig nem, az tulajdonképen nem hiszi, hogy Jézus Krisztus az *Isten Fia* s hogy a katholikus egyházat ő vezérli.

Az ilyennek hite épen oly értéktelen, mint a ház, melynek alapfala ingadozik. A harang elveszti hangját egyetlen törés miatt. A test mindjárt beteg egyetlen tagjának szenvedése miatt. Egyetlen rossz hang megzavarja az összhangot. Egyetlen porszemecske a szemünkben megakadályozza a látást. Hasonlóan áll a dolog a hittel: csupán egyetlen hitigazság elvetése miatt is, az egész hit értéktelen. Valamint szent Jakab szerint: »Ha valaki az egész törvényt megtartja, de *egyben vétkezik,* mindenikben vétkes lett« (Jak. 2, 10.), épen ugy mondhatjuk itt is: aki egyetlen hitigazságot elvet, valamennyi ellen vétkezik. — Ezen okból a tévhitü keresztények hite nem mondható keresztény hitnek. Mivel azonban a tévhitü keresztények saját hitöket szintén keresztény hitnek mondják, azért a valódi keresztény hitet, mely *egyedül a katholikus egyházban* található fel, **keresztény katholikus** hitnek is nevezzük.

Habár a katholikus egyháznak minden tanitását kötelességünk hinni, nem szükséges valamennyit *tudni* az üdvösség elnyerésére.

Tudni köteles minden keresztény katholikus *legalább* is annyit, hogy *Isten van* s hogy ő minden embert *igazságosan meg fog itélni;* továbbá, hogy egy Istenben három személy van s hogy a második isteni személy emberré lett s megváltott bennünket.

Szent Pál apostol szerint: »Az Istenhez járulónak hinni kell, hogy ő **van** s az őt keresőknek **megjutalmazója**« (Zsid. 11, 6.). A Szentháromság tanának ismerete *Krisztus előtt* nem volt ugyan szükséges, de szükséges volt a jövendő Megváltónak, habár kevésbbé világos ismerete (Lehmkuhl). Azonban másképen áll a dolog most, velünk, keresztényekkel.

Akinek azonban alkalma van *megtanulnia,* az ezen-

kivül még tudni köteles a *Hiszekegy* szövegét és értelmét, Isten és az egyház *parancsait*, a legfontosabbat a *kegyelemeszközökről*, továbbá az *Úr imádságát*.

Szükséges tehát a *katekizmust* alapvonalaiban ismerni; igy kivánja ezt az anyaszentegyház.

7. A keresztény hit Isten ajándéka, mert hinni csupán Isten kegyelmével vagyunk képesek.

Senki se gondolja, hogy a hitet merő tanulással el lehet sajátitani. A hit Isten ajándéka (Ef. 2, 8.). Azért könyörögtek az apostolok Krisztushoz: »Uram, növeld a mi hitünket« (Luk. 17, 5.). Isten a hitet már a **keresztségben** adja nekünk; azért nevezzük a keresztséget »a hit keresztségé«-nek (Trid. 6, 7.). Isten t. i. a keresztségben a megszentelő kegyelemmel egyidejüleg *a hit képességét*, vagyis a hit erényének magvát is adja nekünk. Az ujonnan keresztelt azonban eszének használata előtt ezt a képességet nem használhatja s hitét még nem *gyakorolja*. Ez csupán eszének használata után, a kegyelem és a keresztény oktatás hatása alatt történik. — A bűnös a hit képességét **bűnbánat** által nyeri vissza. Miután azonban Isten a felnőtteknek a kegyelmeket nem adja azok közreműködése nélkül (Trid. 6, 7.), azért a bűnös részéről bizonyos előkészület szükséges.

Isten a keresztény hit adományát különösen következőknek adja: 1. azoknak, akik az igazság után komolyan *törekszenek*; 2. akik *istenfélő életet* élnek; 3. akik Istentől *kérik* az igaz hit kegyelmét.

Az **igazság után** komolyan törekvő ember bizonyosan elnyeri a hit kegyelmét. Krisztus Urunk szerint ugyanis: »Boldogok, akik éhezik és szomjuhozzák az igazságot, mert ők megelégittetnek« (Máté 5, 6.). Továbbá Isten azt mondja: »Megtaláltok engem, midőn teljes szivetekből kerestek« (Jer. 29, 13.). Ezen szavaknak teljesedését tapasztalta az igazság után törekvő szent Jusztin bölcselő († 165.), akit egy aggastyán a Tiberis partján tett figyelmessé a keresztény vallás fönséges tanaira, ami meg is téritette. — Az **istenfélő** életet élő ember is elnyeri a hit kegyelmét. Jó cselekedeteinkért ugyanis kegyelmet nyerünk Istentől, ez pedig értelmünket felvilágositja. Azért mondja Krisztus Urunk, hogy Isten akaratának teljesitője megismeri az ő tanitásainak isteni eredetét (Ján. 7, 17.). Bűnöktől tisztátalan lélek nem látja az igazságot, tiszta lélek előtt azonban nem rejtőzhet el az igazság (Sz. Bernát). Ha egy erdőben, vadállatok között felnőtt ember csupán saját eszét követve, jót cselekednék, a rosszat pedig kerülné, bizonyosnak tarthatjuk, hogy Isten akár benső felvilágositással, akár valamely *hithirdető* utján tudomására adná neki a hinni szükségeseket (Aqu. sz. Tam.). Igy küldötte Isten Kornéliushoz, a cezáreai pogány

századoshoz hithirdetőnek szent Pétert (Ap. 10.). — Végre az is elnyeri a hit kegyelmét, aki Istentől **kéri** azt. Krisztus Urunk szerint: »Aki kér, nyer; és aki keres, talál; és a zörgetőnek megnyittatik« (Máté 7, 8.). A protestáns *Stolberg* Frigyes gróf († 1819.) 7 évi imádság után felismerte a katholikus hit igazságát s híres katholikus iró lett belőle. — Irgalmában Isten gyakran még az igaz vallás ellenségeinek is megadja az igaz hit kegyelmét. Gondoljunk pl. szent Pál megtérésére. »Azonban Isten ezen rendkivüli kegyelemben csupán azokat részesiti, akik tévedésük dacára jóérzelmüek« (Sz. Alf.). A nagy megtérők, akik azelőtt ellenségei voltak a hitnek, megtérésüket sokszor hozzátartozóik, vagy barátaik imájának köszönhették.

Isten a keresztény hit kegyelmének adományozásánál *rendes eszközként* a prédikációt használja fel, *rendkivüli eszközként* esetleg a csodát is.

A *prédikáción* kivül **rendes eszköz** a hit kegyelmének megszerzésére istenes könyvek olvasása is, továbbá a másoktól nyert *oktatás*. Szent Ágoston szent Ambrus milanói püspök prédikációinak hatása alatt tért meg; Loyolai szent Ignácot Krisztus Urunk és a szentek élettörténetének olvasása vezérelte a hithez; szent Jusztin bölcselőt pedig az az oktatás, amelyet az aggastyántól nyert a Tiberis partján. — **Rendkivüli eszközöket** főképen a kereszténység kezdetén használt a jó Isten, azonban használ gyakran még a jelenben is. A betlehemi pásztorokat Isten angyala részesitette oktatásban a Megváltóról; a három királyt rendkivüli csillag megjelenése vezérelte Krisztus Urunkhoz; szent Pált a csodálatos szó és az égből származó fény (Ap. 9.); a börtönőrt Filippiben a börtön megrázkódása és kinyilása (Ap. 16, 16.); *Nagy Konstantin* császárt a fénylő kereszt megjelenése az égen (a 312-ik évben); *Ratisbonne* Alfonz hithirdetőt, az elszászi volt zsidó kereskedelmi utazót, Isten Anyjának a római szent András templomában 1842-ben történt megjelenése. *Lasserre*, a megvakult párisi ügyvéd, a lourdesi csodák későbbi megirója ugy jutott a keresztény hithez, hogy szeme a lourdesi viztől meggyógyult (1862-ben).

Némelyek azonban soha sem jutnak el a keresztény hithez, mert *hiányzik* bennök *a jóakarat*, vagy pedig mert nagyon *kevélyek*.

Némelyek nem jutnak el a hithez, mert hiányzik bennök a **jóakarat** (Sz. Ág.). Amint a jó Isten minden embernek megadja a nap világosságát, ugy megadja mindenkinek a hit világosságát is (Sz. Ág.). Krisztus Urunk, a világ világossága, a világra jövő minden embert megvilágosit a Szentlélek által (Ján. 1, 9.). Azonban az emberek sokszor visszautasitják a lelkökbe hatoló hit-világosságot; nem aknrnak hinni, különben *gonosz életüket meg kellene változtatniok*. Jobban szeretik a sötétséget, mint a

világosságot (Ján. 3, 19.); vétkeznek tehát a Szentlélek ellen. Igy tettek a Krisztus korabeli farizeusok is. — **A kevély** embereknek sem jut osztályrészül a hit kegyelme. Isten ugyanis rendesen *igénytelen eszközökkel* szokott valakit a hitre vezérelni; ezen a kevély emberek megütköznek s azért nem jutnak a hithez. Igy Krisztus Urunk nem csupán alacsony rangból és szegénységből, hanem azonfölül még szándékosan Názáretből, a megvetett városból származott; a zsidók e miatt mondták is: »Kerülhet-e valami jó Názáretből?« (Ján. 1, 46.) — és megvetették Jézus tanitását. A tekintélyes római néphez Isten azok alattvalóit, a zsidókat küldte hithirdetőkül, akik azonfölül még tanulatlan emberek voltak. Heródes királyhoz és a jeruzsálemi főtanácshoz Isten szándékosan pogányokat, t. i. a három királyt küldte Krisztus születésének hirdetésére. Hasonlóan jár el Isten mainap is: az igazságot hirdető egyházat az alacsonyság és az üldözés állapotában hagyja. Az isteni ige kincse tehát valóban igénytelen szántóföldben rejlik (Máté 13, 44.). Nem csoda ezért, ha a kevélyek megszégyenülnek. Mert az okosok és gazdagok elől Isten elrejti az ő titkait (Máté 11, 25.). Isten ellenáll a kevélyeknek (I. Pét. 5, 5.).

8. A keresztény hit nélkülözhetetlenül szükséges az örök üdvösség elnyerésére.

Ezért a szentek a hit kegyelmét igen nagyra becsülték. — **Hit nélkül nincsen üdvösség.** Ezért hangoztatja Krisztus Urunk: »Aki nem hisz, elkárhozik« (Márk 16, 16.). Aki itten nem hiszi, az a tulvilágon nem láthatja Istent (Sz. Ág.). Hit nélkül lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél (Zsid. 11, 6.). Amint *Péter* sülyedni kezdett, mikor kételkedni kezdett (Máté 14, 30.), ugy az örök kárhozatnak megy eléje az, aki a hitet elveszíti. A hit a *tűzoszlophoz* hasonlit, amely az izraelitákat a pusztán keresztül az Igéret földjére vezette (Sz. Juszt.), vagy pedig a *csillaghoz*, amely a három királynak a Krisztus Urunkhoz vezető utat mutatta. — Hit nélkül továbbá **nincsen érdemszerző cselekedet.** Miként a fa gyökér nélkül nem hozhat gyümölcsöt, ugy az ember hit nélkül semmiféle jócselekedetet nem végezhet. És viszont: miként a *gyökér* nem marad egyedül, hanem abból csakhamar növény fejlődik, épen ugy hoz létre a hit is jócselekedeteket. Az örök jutalomban való hit u. i. az embernek *erőt ad* a jónak gyakorlásához. A jövendő feltámadásban való hit erősitette meg a Makkabeus-testvéreket s valamennyi szent vértanut. Az egykori megjutalmazás bizonyossága tette Tóbiást és más szenteket adakozókká. — A hit továbbá a kisértés idején **visszatart a bűntől;** gondoljunk egyiptomi Józsefre. Miként a *világitótorony* a hajóst figyelmessé teszi a zátonyokra s ezzel őt a pusztulástól megoltalmazza, ugy tesz a hit is bennünket figyelmesekké az örök kárhozatra, amelybe a bűn sodorna; ezzel visszariaszt bennünket a bűntől s megment az örök

haláltól. Szent Pál szerint a hit pajzsával a gonosznak minden tüzes nyilát elolthatjuk (Ef. 6, 16.). Miként a *pajzs* a katonákat az ellenség ellen, ugy oltalmaz bennünket a hit az ördög támadásai ellen (Sz. Bonav.). A hit végül megóv bajainkban a *kétségbeeséstől* (Ar. sz. Ján.). — Hitünkkel vannak arányban az Istentől nyert **kegyelmek** is. Ezt bizonyitják már Krisztus Urunk beteggyógyitásai is. Mikor nagyobb hitre talált, gyorsabban és csodálatosabban gyógyitott; azért kérdezősködött a beteg gyógyitása előtt gyakran annak hite felől. Gondoljunk csak Krisztus szavára: »A te hited meggyógyitott téged« (Máté 9, 22.). A trienti szent zsinat is ezt mondja: »A hit az üdvösség kezdete, alapja és gyökere az egész megigazulásnak« (Trient. zsin. 6, 8.).

9. Csupán hinnünk azonban nem elégséges az örök üdvösség elnyerésére; szükséges egyszersmind a hit szerint élni és a hitet külsőleg is megvallani.

Falovon nem lehet Rómába lovagolni, hasonlóképen halott hittel sem lehet eljutni a mennyországba. Hitünknek **elevennek** kell lenni, vagyis jó *cselekedeteket* kell létrehoznia. Krisztus Urunk szerint: »Nem minden, aki mondja nekem: Uram, Uram, megyen be a mennyeknek országába, hanem aki Atyám akaratát *cselekszi*, ki mennyekben vagyon« (Máté 7, 21.). Például az irgalmatlanokat Krisztus Urunk az utolsó itéleten kárhoztatni fogja (Máté 25, 41.). Az ilyenek hite a gonosz szellemekéhez hasonlit; ezek szintén hisznek, de gonoszul cselekednek (Jak. 2, 19.). A jócselekedetekben nem mutatkozó hit tulajdonképen *nem igaz hit*. »Csakis ott igaz a hit, ahol szavaink vallomásának cselekedeteink nem mondanak ellene« (N. sz. Gerg.). Valamint ugyanis a test lélek nélkül holt, ugy a hit is jócselekedetek nélkül **meg van halva** (Jak. 2, 26.). A hit jócselekedetek nélkül olyan, mint a *fa gyümölcs nélkül* (Ar. sz. Ján.). Jócselekedetek nélkül a hivő az evangéliumi balga szűzekhez hasonlit, akiknek lámpájukban nem volt olajuk (N. sz. Gerg.). Ahhoz az emberhez hasonlit, aki nagy tőkéjét nem használja fel és igy pénze dacára éhenhal. Csupán a keresztlevél tehát nem elégséges az örök üdvösség elnyerésére. — Ebből következik hogy: A hit csak az **Isten szeretetével párosulva** üdvözit. Azért mondja szent Pál apostol: »Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhetem, ha szeretetem nincs: semmi vagyok« (I. Kor. 13, 2.). Isten szeretete nélkül tehát a hivő elkárhozik. — Szükséges továbbá hitünket **külsőleg is megvallani.** »Mert szivvel hiszünk az igazságra, szájjal pedig vallást teszünk az *üdvösségre*« (Róm. 10, 10.). Az ember lélekből és testből áll, tehát nem csupán belsőleg, hanem *külsőleg* is köteles Istent tisztelni; már természete is készteti őt arra, hogy külsőleg is nyilvánitsa belső meggyőződését. A hitöket meg nem vallókhoz az utolsó napon igy fog Isten szólani: »Bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket« (Máté 25, 12.). [A hit megvallásáról később részletesebben.]

7. A hit inditó okai.

1. A keresztény hit inditóokai különösen a csodák és jövendölések; ugyanis ezek biztositanak teljesen a hitigazságok isteni eredetéről.

Mindenesetre **Isten igazmondása** is elégséges inditóoka hitünknek; az isteni kinyilatkoztatásokat ugyanis azért hiszszük, mivel tudjuk, hogy Isten igazmondó, tehát sem nem tévedhet, sem tévedésbe nem ejthet. Azonban *okosan* senki sem hihet el valamely igazságot mindaddig, mig egészen nem bizonyos ezen igazságnak isteni eredetéről. Azért azok a **tények,** amelyekkel Isten bebizonyitja, hogy ő valóban szólott, reánk, emberekre nézve hitünknek fontosabb és elengedhetetlenül szükséges inditóokai. Mivel az apostolok Krisztus Urunknak sok csodatételét saját szemükkel látták s Krisztusnak és a prófétáknak sok jövendölését saját szemükkel látták beteljesedni, minden habozás nélkül hittek az utolsó vacsorán a szavaknak: »Ez az én testem«; »Ez az én vérem.« Pünkösd ünnepén a nyelvek csodája 3000 embert inditott a keresztény hit elfogadására; a templom ajtajánál tett csoda ismét más 2000-et; az apostolok sok csodája, amelyekkel Isten az ő szavaikat megerősitette (Márk. 16, 20.), inditotta a pogányokat a keresztény vallás elfogadására; *szent Pál* apostolt semmi egyéb nem inditotta megtérésre, mint a damaszkuszi csoda; *Konstantin* császárt az égen fénylő kereszt. Sokat inditott a hitre, vagy erősitett meg abban az, hogy a 70-ik évben teljesedni látták Krisztus Urunknak Jeruzsálem elpusztulásáról szóló jövendölését; továbbá az, hogy a 361-ik évben a jeruzsálemi templomépités csodálatos meghiusulásából ismét egy másik jövendölés igazságát ismerték fel. — Vannak még a hitre inditó **más okok** is, mint pl. a *vértanuk* állhatatossága és nagy száma, a keresztény vallás csodálatos *elterjedése* és szilárd fennállása, az egyház négy ismertető jele. »Már az *egyház* magában véve is hatalmas és állandó inditó oka a hitnek« (Vat. zsin. 3, 3.); gondoljunk annak fennállására és felvirágzására minden üldözés dacára. Nem minden embert ugyanaz az inditó ok késztet, buzdit a hit elfogadására; az egyiket t. i. pl. a vértanuk állhatatossága inditja arra, a másikat a hit hirdetőjének feddhetetlen és szent élete; ezt valamely csoda, amazt pedig a büntetés, amely az egyház üldözőjét utoléri (Sz. Ág.).

Legtöbb csoda a *kereszténység első idejében* történt, mert akkor a csodák a hit elterjedésére szükségesek voltak.

A jó Isten a kertészhez hasonlit, aki a növényeket mindaddig öntözgeti, amig csak kicsinyek; mindaddig, mig az egyház kicsiny volt, csodákkal öntözgette azt Isten. Ha valaki

tagadni akarná az apostolok által művelt csodákat, ugy a legnagyobb csoda épen az volna, hogy a világ *csodák nélkül* hitt és fogadta el a kereszténységet (Sz. Ágoston).

2. Csodáknak nevezünk olyan rendkivüli eseményeket, amelyek természeti erők segitségével nem jöhetnek létre, hanem csupán egy felsőbb hatalomtól származhatnak.

Rendkivüli dolog az, ami csodálkozással tölt el bennünket, mert azt még nem láttuk, nem hallottuk és talán megmagyarázni sem tudjuk. Aki életében még *vasutat, gőzhajót* nem látott, csodálkozik, ha ezek a dolgok elébe kerülnek. Sokszor rendkivüliek egyes természeti tünemények, pl. a sarki fény, nap- és holdfogyatkozás, üstökös, hullócsillagok, vagy akár a szivárvány is. Azonban az ilyen rendkivüli tünemények nem csodák, habár azok megpillantására *csodálkozva* kiáltunk is fel. Az ilyen tünemények ugyanis természetes uton, a természeti erők segitségével magyarázhatók. Csupán azokat a rendkivüli eseményeket nevezzük csodáknak, amelyek **természeti erők segitségével egyáltalán nem** jöhetnek létre. Például a halott feltámasztása csoda, mert itt egyrészt a rendestől egészen eltérő (tehát rendkivüli) dolog történik; másrészt a világ valamennyi tudósa és müvésze sem tud az előttünk ismeretes természeti erőkkel halottat megeleveniteni. Itt tehát mindenesetre **felsőbb erő** *lépett közbe.* — A csodák kivételek (rendkivüli jelenségek) a természet rendes menetében; a természeti törvényekkel ellenkezni látszanak. Tényleg azonban nem ugy van; a természeti törvények t. i. működnek ugyan, működésöket azonban egy közbelépő magasabb erő megakadályozza. Ha a földre eső könyvet kezem feltartja, ez a természeti törvényt még nem semmisiti meg. Hasonló történik a csodáknál, csakhogy itt a közbelépő erőt nem látjuk.

Vannak nagyobb és egyszerübb csodák; továbbá vannak *látszólagos* csodák is, amelyek igazi csodaszámba nem jönnek.

Nagyobb csodák az olyan rendkivüli események, amelyek természeti erők. segitségével *egyáltalán nem* hozhatók létre; például a halott feltámasztása, a holttestnek állandó épen-maradása és hajlékonysága. **Egyszerübb** csodák az olyan rendkivüli események, amelyek a természeti erőket nem mulják ugyan felül, azonban a természet *rendes* menetében mégsem szoktak létrejönni, hanem csak felsőbb, isteni erő beavatkozására. — Egyszerü csoda például a betegek meggyógyitása csupán szóval, valamely idegen nyelvnek hirtelen tudása. — **Látszólagos** csodák az olyan rendkivüli események, amelyeket a gonosz szellem a természeti erők segitségével oly ügyes módon hoz létre, hogy azok érzékeinket tévedésbe ejtik. (Azt hisz-

szük, hogy valahol van valami, ami a valóságban nincs ott). A látszólagos csodák a szemfényvesztők bűvészetéhez (kardok elnyeléséhez, pénzdarabok kiköpéséhez, stb.) hasonlítanak, csakhogy a gonosz szellemek képessége és ügyessége a szemfényvesztőkét messze felülmulja. Ily csodákat vittek végbe a gonosz szellem segitségével már Egyiptom bűvészei, akik Mózes csodáit utánozták (II. Móz. 7, 11.), továbbá Simon, a bűbájos, (Ap. 8, 9.); a természeti erők segitségével az Antikrisztus (II. Thessz. 2, 8.) is fog látszólagos csodákat végbevinni (Aqu. sz. Tam.). Épen igy lehet és kell a pogány áldozatok eltünését, vagy pedig Ifigéniának szarvassá változását, stb. megmagyarázni (XIV. Benedek).

Igazi csodákat csupán saját dicsőségére és az igazság bebizonyitására enged meg az Isten.

Nevezetesen Isten a következő okokból szokott csodát megengedni: 1. hogy saját *jóságát és igazságosságát* kimutassa; 2. hogy tanuskodjék, miszerint valaki *Isten küldöttje* s szavai hitelreérdemesek; 3. hogy egy megholtnak *életszentségét* igazolja. Hamisság megerősitésére azonban sohasem enged meg csodát az Isten.

Amikor Isten csodával, tehát egész rendkivüli módon nyul bele a természet rendes menetébe, akkor mindig valamely *főbenjáró indoknak* kell fenforognia. Isten valami különösen fontos dologra akarja ezáltal felhivni az emberek figyelmét. Nevezetesen, vagy azt akarja kézzelfoghatóan bebizonyitani, hogy ő, a természet ura, valóban *létezik* és neki hatalma van a természet fölött is, (tehát a hitet akarja *erősiteni*), vagy pedig *tanubizonyságot* akar tenni valami mellett. Minden okmányt (pl. az iskolai bizonyitványokat) pecséttel lát el a kiállitó hatóság; ez igazolja, hogy az okmányt valóban az illető hatóság állitotta ki. Igy van Istennek is pecsétje, amellyel igazolja, hogy valami tőle származik. Ez a pecsét a csoda, melynek a többi pecsét fölött az az előnye van, hogy senki sem utánozhatja (P. Abel). — A csoda néha **Isten jóságát és igazságosságát** igazolja. Gondoljunk pl. a három ifju csodálatos megmenekülésére a tüzes kemencéből és az egyiptomi csapásokra. Máskor Isten a csoda által az **isteni küldetést** és az isteni küldött szavainak igazságát bizonyitja. Mikor Isten Mózest a fáráóhoz és a zsidó néphez küldötte, hatalmat adott neki bizonyos csodák művelésére. Csodákat műveltek a próféták, Krisztus és az apostolok is. Krisztus gyakran hivatkozott is csodáira, hogy isteni küldetését bizonyitsa. (Máté 11, 4—5; Ján. 10, 37.). — A francia directorium egyik tagja, Lepaux, sok fejtörés után az emberszeretet (filanthropia) uj vallását gondolta ki, azonban senkit sem birt annak megnyerni. Talleyrand, a hires államférfiu előtt panaszkodott is a sikertelenség miatt. Ez találóan igy felelt: »Nem lep meg, hogy nem

boldogul. Ha célt akar érni, akkor tegyen csodákat: gyógyítson betegeket, támasszon halottakat, azután feszittesse magát keresztre, haljon meg és harmadnapra támadjon fel.« Az uj vallásalapitó lehorgasztott fejjel távozott. Igen, csodák kellenek az Isten küldötteinek igazolására! Az igaz *egyházat* is csodákkal igazolja Isten. — Sokszor csodákkal erősiti meg Isten a **megholt emberek életszentségét.** E végből történtek csodák a szentek sirjainál, pl. Illés sirjánál (IV. Kir. 13.), a szentek testein (amelyek pl. épen maradtak), továbbá a szentek segitségül hivására is. Az egyház mindegyik boldoggá-avatásnál *legalább is két-három csodát* kiván, amelyek az illető *halála után* az ő szószólására történtek; a szentté-avatásnál uj két-három csodát kiván az egyház (E. T. can. 2117, 2138.). — Soha sem engedi azonban Isten, hogy **hamisság mellett** történjenek csodák. Az igazi csodák ugyanis mindenkor az isteni működésnek és az *igazságnak* bizonyitékai; ha az ördögnek hatalma volna ilyeneket művelni, akkor Isten a tévedés megerősitését engedné meg, amit azonban az ő jósága mellett nem lehet feltételezni (Aqu. sz. Tam.). Mindenesetre megengedi Isten, hogy a gonosz szellemek, vagy gonosz emberek műveljenek *látszólagos csodákat;* ezek Isten igazságosságának következményei és a hitetlenség megbüntetésére történnek (Suarez). Az igazaknak azonban Isten kegyelmet ad a csalás felismerésére. Ördögi eredetüek (tehát látszólagos csodák) azon csodák, amelyek nem tartósak (beteggyógyitások, amelyek nem tartanak soká), amelyek sem a lélekre, sem a testre nem hasznosak, amelyek nem a hitnek és a jó erkölcsöknek megerősitésére történnek, vagy pedig amelyeket esztelen és értelmetlen szertartások közben visznek végbe (Aqu. sz. Tam.). Minthogy minden csoda Isten dicsőségét és a lélek üdvösségét szolgálja, azért Isten sohasem művelhet csodát az emberi *kivánesiság* kielégitésére, vagy csak azért, hogy bámulatba ejtsen. Ezt látjuk Krisztus Urunk magatartásából is Heródes előtt, aki szeretett volna csodajelt látni Krisztustól, de nem láthatott.

Isten a csodát rendesen valamely teremtmény utján viszi végbe, néha méltatlan teremtmény utján is.

Csak Isten művelhet csodát; teremtmények csak abban az esetben, ha Isten nekik arra *erőt ad* (Aqu. sz. Tam.). A szentek is mindenkor Isten erejével (nevében) tettek csodákat; csupán Krisztus Urunk művelte saját nevében csodáit. — A csodák adományát érdemre való tekintet nélkül, azért tehát a mások üdvének céljából *méltatlan emberek* is nyerik. A csodatevés tehát még nem jele a szentségnek (Máté 7, 22.). — Az *ördög* is művelhet igaz csodákat, ha Isten őt használja fel a gonoszak megbüntetésére (Sz. Ág.), igy pl. az egyiptomi csodáknál. Ilyen esetben az ördög csodái is az igazság bebizonyitására szolgálnak. — Mindazonáltal nem kell mindjárt csodára és Isten min-

denhatóságára gondolni, hogyha valamely dolgot természetes uton is meg lehet fejteni (Sz. Ág.).

A *szabadgondolkozók* semmiféle csoda lehetőségét nem engedik meg s az u. n. csodákat *csalással* magyarázzák és *suggestio* (képzelődés) eredményének mondják.

A szabadgondolkozók azzal szoktak kérkedni, hogy az ő vizsgálódásaik *előítéletmentesek*, tehát elfogulatlanok. A valóságban mégis mindig abból az önkényes feltevésből indulnak ki, hogy nincs Isten s csoda nem lehetséges: vagyis előre a **legelfogultabban** ítélnek. (Ez az eljárás a Szentlélek ellen való bűn.) Zavarukban aztán természetesen erőltetett kibuvókhoz fordulnak: igy azt vitatják, hogy a csodák a vallás szolgáinak (a papoknak) *szemfényvesztései* és csalásai. De hát miért nem leplezik le a szabadgondolkozók ezeket a szemfényvesztéseket és csalásokat? És miért térnek ki állandóan a csodák alapos megvizsgálása elől? — Az ő további állitásuk, hogy a csodák **suggestio** és képzelődés következményei (a gyógyitó erő tehát pl. az ember bensejéből származnék), éppen nem tartható. Mert pl. apró gyermekeknél, akikkel szintén történtek csodás gyógyulások, sem akarat, sem képzelődés nem játszhat szerepet, miután mindkettő hiányzik. (Pl. 1858. febr. 28-án egy kétéves gyermeket, Bonhorts Jusztint, anyja halálravált állapotban alámeritett a lourdesi csodás forrás vizébe, mire a gyermek egy pillanat alatt meggyógyult.) Vannak olyan betegségek, pl. tüdősorvadás, csonttörés, amelyek semmiféle képzelődéssel nem szüntethetők meg s mégis búcsújáró kegyhelyeken egyszerre gyógyulást találtak. (Lásd erre nézve Spirago: Plt. eseteit). Azt sem szabad elfelejteni, hogy az a bizonyos suggestio sohasem eszközölhet *azonnali* gyógyulásokat: suggestio utján való gyógyitás csak hosszu fáradságnak lehet lassu eredménye. Azonban pl. a szentek közbenjárására történt csodák rendesen hirtelen következnek be. — Egyébként a szabadgondolkozók maguk sem oly biztosak dolgukban. Mert pl. a hollandiai származásu zsidó bölcselő, *Spinoza* († 1677.) kijelenti, hogy az ő egész bölcseleti rendszere romhalmazzá dülne össze, ha meggyőződést szerezhetne arról, hogy Lázár valóban feltámadt; *Renan* († 1892.) pedig igy nyilatkozott: »Ha ténylegesen vannak csodák, akkor az én könyvem tévedések szövevénye.«

3. Jövendöléseknek nevezzük a biztos és világos előremondását oly jövendő dolgoknak, amelyeket semmiféle teremtmény nem tudhat előre, hanem csupán Isten.

A jövendölésnek *világosnak* és *határozottnak* kell lennie, ezért a jövendölések különböznek a pogány *jósdák* jóslásaitól; e jóslások ugyanis többnyire *határozatlanok* (kétértelmüek) voltak. Pl. Krözusnak a jósda ezt jósolta: »Ha Krözus a Halis

folyón átkel, akkor nagy birodalmat fog elpusztitani. Itt nem volt megmondva, hogy vajjon saját birodalmát (ami csakugyan meg is történt), vagy pedig más birodalmat fog-e elpusztitani. — Nem jövendölés, mikor az időjárást előre meghatározzák a természettudósok, a nap- és holdfogyatkozást előre megmondják a csillagászok, a gyógyulást, vagy pedig a közeli halált előre bejelentik az orvosok, a háborut előre megmondják az államférfiak, stb.; ezek ugyanis oly dolgokat mondanak meg előre, amelyekre **meglevő okokból** már lehet következtetni.

Igaz jövendölés azonban, ha valaki olyan jövendő dolgokat mond meg előre, amelyek csupán az ember **szabad akaratától** függnek; ilyen dolgokat csupán az Isten tudhat előre. Ilyen jövendölés volt pl. Péter bukásának előremegmondása, amikor is arról az apostolról volt szó, akitől épen az ellenkezőt lehetett várni (Márk 14, 31.). Jövendölés az oly dolgoknak előremegmondása is, amelyek Isten szabad tetszésétől függnek; tehát pl. *Jeruzsálem elpusztulásának* előremegmondása, továbbá a világitélet előjeleinek megmondása. — A jövendöléseket a *mindentudás csodáinak* is nevezhetnők, ellentétben a *mindenhatóság* csodáival. Méltán nevezhetjük azokat csodáknak, mert szintén egyedül Istentől származhatnak. Az ember szabadakaratától függő jövendőt ugyanis senki sem tudhatja Istenen kivül (Iz. 41, 23. 46, 10.), aki »a szivet vizsgálja és a veséket megpróbálja« (Jer. 17, 10.). Továbbá az Istenben elrejtett végzéseket sem ismeri más, mint Isten Lelke (I. Kor. 2, 11.). A jövendölések a **Szentlélek Isten** közreműködése folytán jönnek létre. Sz. Péter irja: »Emberi akaratból sohasem származott jövendölés, hanem a Szentlélektől ihlettetvén, szólottak az Isten szent emberei« (II. Pét. 1, 21.). Nincs igaza tehát Euripidesnek, amikor azt mondja: »Aki *jó tanácsot* tud adni, az a legjobb jövendőmondó.« Mert az ilyen legfeljebb okos ember, de semmi egyéb.

Isten rendesen csak az ő küldöttjei által mondja meg előre a jövendőt.

Az ember, aki Isten képmása, néha részesévé lesz az isteni *mindentudásnak*. Igy Isten egyik-másik embernek kijelenti a jövendőt. Rendesen azonban Isten csak az ő **küldötteivel** közöl jövő eseményeket, hogy ezáltal is tanuságot tegyen isteni küldetésük mellett. Istennek ilyen küldöttei voltak pl. *Noé* és a *próféták*. A próféták néha belső ösztönzést is kaptak a jövendölésre (I. Kir. 10, 10.). A *szentek* is megtudtak néha Istentől jövendő dolgokat s azokat közölték is, hogy szavaiknak és intelmeiknek sulyt adjanak. *Bűnös és hitetlen* emberekkel Isten csak *kivételesen* közöl jövendő eseményeket s ezáltal őket eszközül használja fel mások javára. Baltasszár királynak előre tudomására hozta romlását a titkos kéz irása által, amely a falon volt látható (Dán. 5.). A moábiták királyának és pogány

népének Isten Baláám szája által hirdette a Megváltó eljövetelét. Ez a jövendölés igy kezdődik: »Csillag támad Jákobból...« (IV. Móz. 24.). A pogány rómaiaknál és görögöknél a *Sibyllák* (pogány jósnők) voltak azok, akik a világ megmentőjét, a Megváltót előrehirdették. (A Sibyllákról részletesen lásd Spirago Plt.) Rendesen azonban Isten csak kiválasztott lelkeket használ fel jövendő események közlésére (XIV. Ben.). Tehát általában a jövendölések az isteni küldetés bizonyságai.

Isten a jövő eseményeket különböző módon közli prófétáival: igy pl. belső felvilágositás utján, látomások által, vagy angyalok közvetitésével.

A Szentlélek-Istentől **bensőleg megvilágosittatva** jövendölt az agg *Simeon* a templomban arról, hogy a gyermek Jézus világosság lesz a pogányok megvilágositására s hogy Szűz Mária lelkét tőr fogja átjárni (Luk. 2, 27. sk.). A Szentlélek-Isten megvilágositására jövendölte meg a Bold. Szűz a Magnificat-ban, hogy őt boldognak fogja hirdetni minden nép (Luk. 1, 46. sk.). **Látomás** volt a falra iró titkos kéz, amelyet *Baltasszár* király látott. Látomásokban tudta meg *Ezechiel* próféta a jövendőt; az ő látomásai különböző képekből állottak (Ezech. 1, 1.; 8, 3.; 37, 1.; 40, 2.). **Álomlátás** alakjában is szólt Isten a prófétákhoz (IV. Móz. 12, 6.). Az ilyen álomképek az éberség állapotának beállta előtt jelentkeznek s mint valóság tünnek fel a próféta előtt, amiért is mindig mélyen belevésődnek a lélekbe. *Egyiptomi József* álomképek alakjában kapta a bekövetkező eseményekre vonatkozó kinyilatkoztatásait. Gondoljunk pl. arra az álomképre, amelyben úgy látta, hogy nap, hold és 11 csillag őt földre borulva imádta (I. Móz. 37.). Gondoljunk továbbá a *fáraó* álmára a hét kövér és a hét sovány tehénről, nemkülönben a hét telt és a hét üres kalászról (I. Móz. 41.), avagy a király sütőmesterének álmára (I. Móz. 41.), amelyeket József mind megfejtett. **Angyalok** közvetitésével is megtudják néha Isten küldöttei a jövendőt. Igy hozta tudomására Gábriel arkangyal a babiloni fogságban *Dániel* prófétának a hetven évhétről szóló jövendöléssel a Messiás eljövetelének esztendejét (Dán. 9.). Azonban mindig csak esetről-esetre közli Isten választottaival a jövő eseményeket, vagyis senki sem kap állandó képességet arra, hogy a jövőt előre ismerje. Ez a képessége csak az Istenembernek volt meg. Ezért is az Istentől megvilágositott próféta nem tud minden kérdésre megfelelni (IV. Kir. 4, 27.). Sámuel nem ismerte fel a jövendő királyt csak akkor, amikor Dávidot eléje vezették (I. Kir. 16, 12.). Lásd e tárggyal kapcsolatban a magánkinyilatkoztatásról szóló fejezetet is, 40. old.

A jövendöléseknek általában az a céljuk, hogy az *igaz hit* mellett tanubizonyságot tegyenek, vagy hogy az embereket *megjavitsák.*

A jövendölésnek mindig *magasabb* célja van: vagy Isten dicsőségének, vagy a lélek üdvösségének előmozditása; más szóval célja a hit és erényesség előmozditása. Hogy a jövendölések rendeltetése valóban **a hit előmozditása,** mutatják Krisztus szavai, melyeket az apostolokhoz intézett: »Most megmondottam nektek, mielőtt megtörténnék, hogy midőn meglesz, *higyjétek.*« (Ján. 14, 29.). Ezért jövendöltek az ószövetségi próféták is az eljövendő *Megváltóról;* ezeknek a messiási jövendöléseknek t. i. az volt a céljuk, hogy miután Krisztusban teljesedésbe mentek, ezáltal az emberiséget Jézus istenségéről és a kereszténység igaz voltáról meggyőzzék. Krisztus jövendölése *Péter tagadásáról* és kereszthaláláról arra volt szánva, hogy sz. Péter még jobban megerősödjék hitében, hogy Krisztus valóban Isten. — Néha a jövendölések célja az emberek **megjavitása.** Ebből a célból hirdette Isten *Noé* szája által előre a vizözönt. Néha meg arra irányul a jövendölés, hogy az igazakat **megóvja** a szerencsétlenségtől. Mikor Jézus megjövendölte a jeleket, amelyek Jeruzsálem pusztulását meg fogják előzni, igy szólt: »Akkor meneküljön, aki Judeában van, a hegyek közé.« (Máté 24, 16.). Ezért menekültek a keresztények Kr. u. 70-ben Simon jeruzsálemi püspökkel az élükön a Jordánon tul fekvő Pellába, ami által megmenekültek a pusztulástól. Néha a jóságos Isten a jövendöléssel elő akar készíteni valami keményebb **megpróbáltatásra.** Ezért jövendölte meg pl. Krisztus azokat a jeleket, amelyek a világ végét meg fogják előzni. Az előre látott nyilak ugyanis kevésbbé sebeznek (N. sz. Gerg.). Gondoljunk pl. Kalpurniának, Cézár feleségének álmára. (Lásd Spirago Plt.). Azonben sohasem lehet célja a jövendölésnek a *kiváncsiság,* a *birvágy* vagy a *dicsőségvágy* kielégitése. Továbbá a jövendölés nem lehet ellentétben sem a kinyilatkoztatással (V. Móz. 13, 2.), sem Isten szentségével: *épületesnek. hasznosnak* és *üdvösnek* kell lennie (I. Kor. 14, 3.), továbbá a közlés módjában nyugodtnak és szerénynek; csak a hamis próféták tulajdonsága a hangoskodás és az őrjöngőkre emlékeztető viselkedés (Ar. sz. Ján.).

8. A keresztény hit elvesztése.

A keresztény hit az égbe vezető út. Sajnos azonban, nem mindnyájan haladnak ezen az úton, sokan tévútakon bolyonganak.

Nincsen keresztény hitök:

1. A *hitetleneknek,* vagyis azoknak, akik a kinyilatkoztatott igazságokat megismerték ugyan, de mégsem fogadják el.

Hitetlen volt *Tamás* apostol; ő a Megváltó feltámadását nem akarta hinni mindaddig, mig csak ujjait Krisztus kezének

sebeibe, kezét pedig Krisztus oldalsebébe nem bocsáthatta (Ján. 20, 25.). Tamáshoz sok hitetlen ember hasonlit; csupán azt akarják hinni, amit látnak, kezeikkel megfoghatnak; minden mást elvetnek. »A hitetlenség homokos talaj, amely semmi gyümölcsöt sem hoz, ha még annyi esőt is kap (Ar. sz. Ján.). A hitetlen Istennel szemben a legnagyobb igazságtalanságot követi el, mert Isten szavának annyi hitelt sem akar adni, mint embertársai szavának: ezeknek hisz, Istennek azonban nem akar hinni. »Mily sokat kénytelenek a hitetlenek elhinni, csakhogy ne higyjenek!« (Hofbauer sz. Kelemen).

A hitetlenség többnyire a kellő *tapasztalat* hiányából, *kevélységből* és *gonosz életmódból* származik.

Kellő **tapasztalat hiánya** sok esetben oka a hitetlenségnek. Ha a vad népeknek beszélnénk korunk csodás felfedezéseiről, pl. a vasutról, gőzhajóról, villámháritóról, telefonról, Röntgensugarakról, rádióról stb., kinevetnének bennünket. Ha valaki az Egyenlitő alatt lakó népeknek elbeszélné, hogy nálunk télen az eső hópelyhek alakjában hull alá a földre, egyszerüen eszelősnek tartanának. Sőt közülünk is nem egy a fejét rázná, ha hallaná, hogy egy csepp vizben millió és millió élőlény mozog (pedig ezek nagyitó lencsével láthatók), vagy hogy egy gombostű nagyságu vércseppben 5 millió apró vértestecske van, avagy hogy a világoceánokban él egy óriás halfajta (cethal), amelynek szájában egy kisebb bárka is elfér és mégis oly szük a torka, hogy egy hering is alig fér át rajta. — Dehát akkor miért nem akar hinni egyik-másik ember? Azért, mert a tapasztalata igen csekély, önhittsége és **kevélysége** ellenben annál nagyobb. Mert tudvalevően az ostobaság és a kevélység együtt járnak s már a közmondás szerint is: Ostobaság és kevélység egy fán teremnek. Egészen igy áll a dolog a vallás terén is. Innen van, hogy a legnagyobb tudósok és legnagyobb szellemek általában gyermekded módon hivők és jámborak. A kevély azért sem akar hinni, mert akkor *engedelmeskednie* is kellene: tudnivaló ugyanis, hogy a vallás meghódolás Isten tekintélye előtt és bizonyos tekintetben az értelem keresztrefeszitése.

A **gonosz életmód** is akadálya szokott lenni a hitnek. Aki gonoszul él, *nehezen fogja fel az igazságot.* Tükörtiszta vizben visszatükröződik a nap fénye, azonban nem áll ez a zavaros vizre. Igy van az emberrel is: ha erkölcsileg feddhetetlen, könnyebben jut el a hithez, mert »a test szerint való ember nem fogja fel, ami az Isten Lelkéé« (I. Kor. 2, 14.). Izzadt tükör rosszul, vagy egyáltalán nem tükröz vissza. A lélek sem fogja fel a vallás igazságait, ha a szenvedély és bűn elhomályositotta. A bűnös ember *nem akar* hinni, mert ha hinne, meg kellene *javitania* életét s ez az, amire nem képes. Többrebecsüli az élet pillanatnyi örömeit és javait, amelyeket lát, mint a túlvilági élet magasabb javait, melyeket nem lát. *Paschalis*

pápa mondja: »Szakits szenvedélyeddel, és már holnap hivő leszel.« Valaki (Kehr) pedig találóan mondta: »Az emberek nem élnek ugy, ahogy gondolkoznak, hanem ugy gondolkoznak, ahogy élnek.« Egy kiváló festő (Boucher) halála előtt igy szólt: »Csak azért voltam hitetlen, mert erkölcsileg romlott voltam.«

Aki azonban pogányságban nőtt fel és az igaz vallásról mit sem hallott, annak hitetlensége *menthető* és bűn nélkül való.

Azért mondja Krisztus: »Ha nem jöttem volna és nem szólottam volna nekik, vétkök nem volna« (Ján. 15. 22.). Azért nem egészen helyes a *pogányokat* egyszerüen hitetleneknek nevezni.

2. A *tévhitüeknek*, vagyis azoknak, akik egyes kinyilatkoztatott hitigazságokat makacsul tagadnak.

A *téves hit* rontott hit; egy serleg borhoz hasonlit, amelyben méregcseppek is vannak. — A tévhitüeket (igy nevezzük őket, mert némely, a hitre vonatkozó kérdésben tévednek) meg kell különböztetni azoktól, akik másokat tévhitre vezetnek; ezeket **tévtanitóknak** hivjuk. Tévtanitó volt pl. *Árius* alexandriai áldozópap, aki Krisztus istenségét tagadta (miatta volt a niceai zsinat 325-ben); *Macedonius* konstantinápolyi püspök, aki a Szentlélek istenségét tagadta (miatta volt a konstantinápolyi zsinat 381-ben); *Husz* János prágai áldozópap, aki főképen az egyházról szóló tant támadta meg (konstanci zsinat 1414.); *Luther* Márton wittenbergi szerzetes, aki főképen a pápaság isteni eredetét és az egyház tanitói hatalmát támadta meg (trienti zsinat 1545—1563.); *VIII. Henrik* angol király († 1547.), aki gyűlöletből a pápa iránt, mivel az az ő törvényes házasságát fel nem bontotta, az angol egyház fejévé tette magát, Angolországban az anglikán tévtant alapitotta meg (Irországban ez nem sikerült) és a katholikusokat kegyetlen módon üldözte; *Döllinger* müncheni volt egyetemi tanár, aki a vatikáni zsinat után (1871.) a pápai tévmentesség ellen lépett fel. Mint látjuk, sajnos, majdnem mindig papok voltak a tévtanok terjesztői. A tévtanok terjesztői a *hamispénz-verőkhöz* hasonlitanak, akiknek semmi joguk sincsen pénzt gyártani és akik a hamis pénzt igazinak mondják. Krisztus Urunk e szavakkal óv tőlök: »Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik juhok ruházatában jönnek hozzátok (t. i. szépen beszélnek és hizelkednek), belül pedig ragadozó farkasok (t. i. gonoszsággal vannak tele). Az ő *gyümölcseikről* (t. i. életmódjukról) ismeritek meg őket« (Máté 7, 15.). A tévtanitókhoz tartoznak a schizmatikusok (szakadárok), akik tulajdonképen csupán az egyház fejét nem akarják elismerni, azonkivül azonban rendesen egyéb tévtanokba is esnek. **Schizmatikusok** pl. a nem egyesült görögök, akik 1053-ban a nagyravágyó *Cerularius Mihály* pátriárka izgatására

szakadtak el Rómától. — A tévtanitókra vonatkoznak sz. Pál szavai: »De ha angyal a mennyből hirdetne is nektek valamit azonkivül, amit nektek hirdettünk, átok alatt legyen« (Gal. 1, 8.).

Aki azonban nem vétkes tudatlanságból él tévhitben, az Isten előtt nem jön tévhitü számba.

Akit tehát például a protestántizmusban neveltek és akinek sohasem volt alkalma a katholikus vallás igazságát megismerni, az csupán névleg tévhitü; mert ő nála nincs szó makacs tusakodásról a megismert igazság ellen. »Ha olyan érzelmü, hogy az összes isteni kinyilatkozatásokat elfogadná, akkor igazhitü« (Sz. Ág.). Épen oly kevéssé tévhitü az ilyen, mint nem tolvaj az, akinél tudtán kivül idegen vagyon van. — A protestánsok és mások sokszor megütköznek azon, hogy mi *tévhitüeknek* nevezzük őket. Azonban meg kellene gondolniok, hogy ők maguk meg ugy tartják, hogy mi hatholikusok vagyunk téves felfogáson vallási dolgokban.

3. Azoknak, akik a hitigazságokban szándékosan *kételkednek.*

Van **okos kétely** is, ha pl. valaki kérdéseket és nehézségeket vet fel a hitigazságok körül, de csak azért, hogy ezekre a megoldást megtalálhassa. Ez a kétely tulajdonképen törekvés az igazság után, hogy azután annál erősebb legyen hitünk. — Ellenben **oktalan a kétely,** ha valamely dolog igazságán azután is kételkedünk, ha már elég ok késztet annak elfogadására. Az ilyen hitbeli kétely *szándékos* és végeredménye a hit elvesztése. Az alapjában megingott ház összeomlik (példák rá a házösszeomlások a kőszénbányák körül); éppen ugy összeomlik a hitnek épülete is, ha egyszer a vallási kételkedés miatt ingadozóvá lett. Az isteni kinyilatkoztatásokban kételkedő ember Isten előtt nem lehet kedves, mert nem ad hitelt Istennek. Mózes kételkedett, vajjon Isten megtartja-e igéretét s a zugolódó népnek fog-e vizet adni; büntetésül nem mehetett be az Igéret földjére (IV. Móz. 20.). Zakariás Ker. sz. János születésének hirüladása alkalmával kétkedett, vajjon az angyal szavai teljesedésbe fognak-e menni; büntetésül azonnal elvesztette beszélőképességét (Luk. 1, 20.). Azonban az *akaratunk nélkül* támadt vallási kételyek nem bűnösek, ha azokba nem egyezünk bele. A vallási kételyek támadtával azonnal imádsághoz folyamodjunk. Továbbá igen ajánlatos a hitbeli kétely eloszlatására a hitvallás (Hiszekegy) gyakori elmondása s a három isteni erény felinditása.

4. Azoknak, akik a vallás tanaival nem törődnek.

Sokszor egyébként tanult emberek *közönyösséget* tanusitanak a vallással szemben. Igy pl. Darwint egyszer megkérdezték, mi a véleménye Krisztus felől, mire ő igy felelt: »*40 esztendeje* a férgek tanulmányozásával foglalkozom; Krisztussal foglalkozni még nem volt időm.« Szegény egy tudós! Aki vét-

kes könnyelmüségből közönyös á vallás iránt, az hovatovább mindinkább hitetlenné válik. Ugy jár, mint a növény, amely öntözés nélkül elszárad. Mily szerencsétlenek azok az emberek, akik vallásuk iránt közönyösek; akik sem nem imádkoznak, sem prédikációt nem hallgatnak, sem vallásos könyvet nem olvasnak; akiknek gondolkodása egyedül az *anyagiakra* terjed! Az ilyenek az evangélium ama meghivott vendégei, akik a major, az ökrök, az asszony miatt *nem akartak* a mennyei vendégségre menni (Luk. 14, 16.). Hozzá az ilyen emberek még **„felvilágosultak"**-nak tartják magukat s megvető szánakozással tekintenek azokra, akik vallási kötelességüket lelkiismeretesen teljesitik. Azonban épen ők a *müveletlenek* és egyszersmind *esztelenek* is, amennyiben t. i. az élet legnagyobb javai iránt semmi érzékök sincs, életök legfontosabb kérdéseire vonatkozólag pedig tudatlanok. Az ilyen emberek rendesen *gonoszul is élnek.* A sokáig nem ápolt szőlő gazossá és bozótossá fajul; épen ugy a vallásban járatlan lelkület is lassan pogány életmódra és erkölcsökre tesz szert (Gran. Lajos). Aki vallásával szemben közömbös, ne mondja, hogy nem ellensége Istennek: fontolja meg Krisztus szavát: »Aki nincsen velem, ellenem van« (Máté 12, 30.). Az ilyen hitközömbös ember számára nem lesz mentség az itélet napján, nem mondhatja majd: »Nem tudtam«. — Ő volt az oka, hogy nem tudta, amit tudnia kellett volna.

Akik saját hibájukból keresztény hit nélkül halnak meg, nem üdvözülhetnek.

Az ilyen ember »sötétségben és a halál árnyékában« (Luk. 1, 79.) ül. Előtte a vallás igazságai csupán mesék (Hofbauer sz. Kelemen). Krisztus Urunk szerint: »Aki nem hisz, elkárhozik« (Márk. 16, 16.); és ismét: »Aki nem hisz, már megitéltetett« (Ján. 3, 18.). Imádkozzunk ezért naponkint a tévhitüek és a hitetlenek megtéréséért! Hofbauer sz. Kelemen († 1820. Bécsben) szokta volt mondani: »Bárcsak rendelkezném azzal a kegyelemmel, hogy minden hitetlent és tévhitüt megtéritsek; karjaimon és vállaimon vinném őket a katholikus egyházba!«

9. A hit ellenségei: a szabadgondolkozók és szabadkőmüvesek.

Aki hitét egyszer **elvesztette,** könnyen lesz a vallás és egyház ellenségévé. A hires böcs, Seneca feleségének volt egy Harpaste nevü rabszolganője, aki elvesztette *szemevilágát.* Amikor már vak volt, állandóan panaszkodott, hogy a házban nagy a sötétség. Egészen igy van a keresztényekkel. Ha egyszer elvesztették hitöket és ezáltal szellemileg vakokká lettek, rendesen az egyházat vádolják meg sötétséggel ahelyett, hogy a hibát magukban keresnék. (Lásd erre vonatkozóan Spirágo Plt.)

1. Szabadgondolkozóknak azokat nevezzük, akik Istenről és vallásról mit sem akarnak hallani.

Ez a szó: **„szabadgondolkozó"**, tulajdonképen belső ellentmondást foglal magában. Mert szabad, vagyis *önkényes* gondolkozás nincs. Gondolkozásában ugyanis mindenki *kötve* van és pedig a fennálló igazságokhoz és tényekhez. Ha ugyanis valaki pl. azt akarná gondolni, hogy Páris Amerikában, vagy Bécs Ausztráliában van, avagy hogy Nagy Károly a múlt században élt, mindenki őrültnek tartaná. Egyik-másik szabadgondolkozó a »szabad gondolat« követőjének, vagy a »világosság barátjának« is szokta magát nevezni. A szabadgondolkozók *Istenről mit sem akarnak hallani;* jelszavuk: Nem akarjuk hogy ez uralkodjék rajtunk (Luk. 19, 14.). — Némelyek azért válnak szabadgondolkozókká, mert *nem ismerik* eléggé a vallás tanításait. »Amit nem ismernek, azt káromolják« (Jud. 10.). Vallás elleni harcuk vallási tudatlanságuk következménye. Ha az ember megkérdezné őket, hogy hogyan értik ezt, vagy azt a vallási tant, amit támadnak, ugyancsak csodálkoznék vallási járatlanságukon. A *rossz olvasmány,* továbbá a hitetlen emberekkel való *társalgás* szintén sok embert tett hitetlenné. *Rousseau,* a francia bölcselő a mételyező regények által lett istentelenné, melyeket anyja halála után reáhagyott, — Legkönnyebben mégis azok lesznek szabadgondolkozókká, akik *rossz életet* folytatnak. Az Istenben és egy örök életben való hit kellemetlen gondolatok a bűnös számára. Mert »minden, aki gonoszul cselekszik, gyűlöli a világosságot és nem jő a világosságra« (Ján. 3, 20.). Amint a tó ágaskodik a kantár ellen, úgy ágaskodik a szenvedély is a keresztény erkölcstan ellen. — Ahhoz, hogy valaki szabadgondolkozóvá legyen, **sem különös tanulás, sem lelkierő** nem kívántatik. Sokkal könnyebb dolog vallást és papokat szidni, mint kitartó fáradsággal vallásos hitre szert tenni és ezt a hitet meghátrálás nélkül következetesen megvallani. Ezt mindenki meg kell, hogy engedje. — A tévedéssel, így a hitetlenséggel is, mindig együtt jár a **türelmetlenség.** A szabadgondolkozók kimondhatatlanul türelmetlenek a hivő keresztényekkel szemben. Ezt mutatják pl. a nemzetközi szabadgondolkozó kongresszusoknak, amelyeket évről-évre különböző világvárosokban szoktak megtartani, a határozatai is. És ennek dacára a szabadgondolkozók mint a vallási türelem szószólói szeretnek fellépni! Micsoda szemfényvesztés ez a »türelem« szóval! — *Balmes,* a bölcselő mondja: »A halálos ágyon kezd a hitetlenség kényelmetlen, sőt egyenesen borzalmas lenni. Maga az istentelen *Voltaire* is, amikor súlyosan megbetegedett, elhivatta a párisi St. Sulpice plébánosát, életjobbulást igért és felvette a haldoklók szentségeit. Felgyógyulása után nem tartotta meg igéretét. Midőn ujból megbetegedett, ismét papot óhajtott: azonban ekkor már nem részesült ebben a kegyelemben és

kétségbeesve halt meg (L. Spir. Plt.). A szabadgondolkozók **oktalanul** cselekszenek. Sfrondati szentgalleni apát igy szólt egy szabadgondolkozóhoz: »Vagy van Isten, vagy nincsen. Ha nincsen, semmiféle veszélynek nem teszi ki magát az Istenben való hit által. De ha van Isten, akkor régen rossz önnek!« Maga *Voltaire* is ezt a tanácsot adta Chatelet grófnénak, mikor az haláloságyán habozott, vegye-e fel a szentségeket: »Válassza a biztosabbat!« (Spir. Plt.)

2. *A szabadkőmüvesek egyesületét* 1717-ben szabadgondolkozók alapitották, állitólag abból a célból, hogy az emberek testvériségének gondolatát élesszék s hogy az embert függetlenné (szabaddá) tegyék.

A **szabadkőmüves** elnevezés onnan származik, hogy ennek az egyesületnek belső szervezete a középkori dómépitő kőmüvesmesterek szervezetéhez volt hasonló; továbbá onnan, mert célja állitólag az, hogy a világban felépitse *a szabadságnak, a felvilágosodottságnak és emberiességnek* (humanizmus) *templomát.* A szabadkőmüvesek egyesületeit **páholyoknak** is szokták nevezni; továbbá beszélni szoktak a szabadkőmüvesek *rendjéről,* miután a tagok fogadalmat (esküt) tartoznak letenni épen ugy, mint a szerzetesrendek tagjai. Némely páholy »emberbarátok társaságának« nevezi magát. A szabadkőmüvesek **jelszava:** az emberiség *összetestvériesitése* vallásra való tekintet nélkül. Szerintük teljesen közömbös, hogy mit hisz valaki. Mig *Luther* ezt a tételt állitotta fel: *Sola fide,* vagyis egyedül a hit által, cselekedetek nélkül, (azaz a hit egyedül is elég az üdvösséghez, jócselekedetek feleslegesek), addig a szabadkőmüvesség ezt hirdeti; *cselekedetek hit nélkül;* vagyis az emberbaráti szeretet egymagában is elegendő ahhoz, hogy valaki becsületes ember legyen: vallásos hit ehhez felesleges. A szabadkőmüvesség másik alapelve: a teljes emberi függetlenség. Tehát a szellem függetlensége mellett, amely semmiféle kinyilatkoztatást és hittételt (dogmát) el nem fogad, legyen meg *az akarat* függetlensége is, amely sem királyt, sem pápát nem ismer. A szabadkőmüvesség tehát nyilvánvalóan ellenséges álláspontot foglal el a kereszténységgel és a kath. egyházzal szemben s minden uralkodó és uralkodócsalád eltávolitására törekszik. A szabadkőmüvesek eszményképe egy szabadkőmüves köztársaság. *Metternich* herceg, az ismert államférfiu, a következőképen jellemezte a szabadkőmüvességet: »Ez az a társaság, amely előidézte az ujabb kor valamennyi **forradalmát,** amely nyiltan hirdeti a királygyilkosság megengedett voltát és már több mint egy koronás főt tett el az utból.« *Braunschweigi Ferdinánd,* a német páholyok nagymestere, a legmagasabb rangfokozatban levő szabadkőmüveseket az összes jelen és a jövőben még várható forradalmak okozóinak nevezte. Mivel a sza-

badkőmüves páholyokat teljesen kereszténvellenes szellem uralja, találóan nevezik őket az *Antikrisztus* előfutárainak is.

A szabadkőmüvesség igazi célját a lehetőség szerint titokban tartja: tényleges célja abban áll, hogy az emberszeretet (humanizmus) leple alatt minden egyházi és világi hatalmat megdöntsön.

A szabadkőmüvesség **titkos társaság,** ugyanis igazi lényegét, főcélját, ügyvezetését és a tagok névsorát lehetőleg titokban tartják. Titkos jeleik is vannak a szabadkőmüveseknek, amelyekről egymást felismerik. Ez a titkolódzás már magában is nagyon *gyanus:* a páholyoknak tehát bizonnyára okuk van arra, hogy kerüljék a napvilágot. Ha szabadkőmüvesség valóban egészen ártalmatlan intézmény volna, akkor nem volna szüksége erre a titkolódzásra. Mint *titkos* ellenség a szabadkőmüvesség sokkalta veszedelmesebb, mint ha nyilt fegyverekkel dolgoznék. A szabadkőmüvesség végső célját rendesen csak a *legmagasabb rangfokban* levő tagok ismerik: a többiek csak fizetnek. Ugy van itt is, mint a háboruban: a közlegénység felvonul ugyan, azonban a hadvezetőség tervét nem ismeri. Másokkal való érintkezésben szeretik ugyan a szabadkőmüvesek hangoztatni, hogy ők emberbarátok és csupán az emberi jótékonykodásnak állanak szolgálatában; azt is ki szokták hangsulyozni, hogy vallása és hazafias érzelme miatt senkit sem háborgatnak; a valóságban azonban másképen áll a dolog. Az **emberbaráti intézmények,** mint aminők az árvaházak és nevelőintézetek stb., csak arravalók, hogy egyrészt a szabadkőmüvesség igazi célját *leplezzék,* másrészt pedig minél több embert vonjanak a páholyok érdekkörébe s igy a páholyok eszméje terjedjen. Ebből a célból létesült egy mértékletességi egyesület is «*jótemplomosok*« név alatt, amely az alkoholfogyasztás ellen küzd a nép sorai közt. (Katholikusoknak sulyos bűn terhe alatt tilos a belépés ebbe az egyesületbe. S. Congr. Inquis. 1893, aug. 9.). A szabadkőmüvesek jótékonykodása csak *köpeny* és eszköz a félrevezetésre. Mert ha a szabadkőmüvesek egymás között vannak, ugyancsak nem csinálnak titkot az ő jelszavukból: **„Le a trónokkal és oltárokkal!"** Aki ezt nem akarja elhinni, olvassa el a szabadkőmüvesek gyüléseiről szóló értesitéseket, a szabadkőmüves értesitőket és egyéb könyveiket stb. A páholyok *bárányhőrbe bujtatott farkasok.* A szabadkőmüvesség legtalálóbb képmása a *róka,* amely épen oly ravasz és fondorlatos. *XIII. Leo* pápa mondja: »Tépjétek le a szabadkőmüvességről az álarcot, amely mögé elrejtőzik s mutassátok be azt a maga valóságában.«

A szabadkőmüvesség a nyilvánosságot azzal is *félre szokta vezetni* az ő igazi célját illetően, hogy néha *fejedelmi személyeket* választ meg a páholyok élére,

vagy pedig nevetséges valótlanságokat költ a szabadkőművességről.

II. Frigyes porosz királyt már 1738-ban felvették a szabadkőműves páholyokba. Ezzel a szabadkőművesség tekintélyben sokat nyert és csalárd módon elháritotta magáról a gyanut, mintha ellensége volna a trónnak. 1885-ben a szabadkőműves *Taxil Leo* (igazi nevén Jogand Gábriel, Marseillesből, † 1907.) Párisban bizonyos irásokat tett közzé a szabadkőművességről ilyen cimeken: »*A XIX. század ördöge*«; »*A forradalom ördöge*«, melyek igen széles körben terjedtek el. Történt azonban, hogy Taxist mint ámitót leleplezték: 1897-ben Párisban beismerte, hogy irásainak tartalma merő koholmány s a katholikusok megtévesztésére irta azokat. Attól az időtől kezdve igen sok kath. férfiu, akiket Taxis irásai szintén félrevezettek, megszeppent s felhagyott a szabadkőművesség ellen való harccal. Egyik-másik most már azt sem merte állitani a szabadkőművesekről, ami pedig napnál világosabb, hogy t. i. a szabadkőművesség államra és egyházra egyaránt felette veszedelmes. A hazug u. n. leleplezések tehát nem tévesztették céljukat: csak hasznot hajtottak a szabadkőművességnek. A szabadkőművesek önleleplezéseit épen ezért mindig a legnagyobb elővigyázattal kell fogadnunk.

Több *államban* a szabadkőművesek magukhoz ragadták s ma is kezükben tartják *a kormányzás* hatalmát.

Nevezetesen a **román népek** országaiban tettek nagy befolyásra szert a páholyok, különösen Franciaországban és Portugáliában, ahol a legtöbb miniszteri székben szabadkőművesek ülnek. Az amerikai *Egyesült Államokban* szintén igen nagy befolyásuk van a kormányzatra a szabadkőműveseknek: néha a képviselőház csaknem $^2/_3$ részben, a szenátus több mint felerészben szabadkőművesekből áll. *Mexikóban, Chilében* és más délamerikai államokban egészen a páholyok parancsolnak és kegyetlenül üldözik az egyházat. — A szabadkőműves évkönyvek kimutatása szerint a páholytagok létszáma a világháboru folyamán (1914—1920-ig) 1,800.000-ről több mint *3 millióra* emelkedett, 20.000 páholylyal. A legtöbb tag az amerikai Egyesült Államokban van: itt van az összszabadkőművességnek $^2/_3$ része *Washington* székhellyel, ahol az *Egyesült Államok* kormányzata is székel. A legkevesebb szabadkőműves *Németországban* van, mintegy 50.000 páholytag. 1820-ban 140 nagypáholy volt már, ebből 50 az Egyesült Államok területén, 35 pedig Európában. Franciaországban a szabadkőműves szervezet élén a párisi **Nagy Oriens** páholy áll, amelynek befolyása van az összes *román államok* szabadkőműveseire s azokat szerves egészszé egyesiti, miként ezt a világháboru eléggé megmutatta.

A szabadkőművesek programmja az egyes álla-

mokban főként a következő: az egyház tekintélyének és befolyásának megsemmisitése, a hitoktatás száműzése az iskolákból, a családok elkereszténytelenitése, a szerzetesrendek száműzése, a templomok átvétele állami tulajdonba és a keresztény vallás nyilvános gyakorlatának megtiltása.

A szabadkőmüves konvent Párisban (1905. ápril. 3.) azt követelte, hogy távolitsák el a *feszületeket* minden nyilvános helyről, kórházakból, iskolákból stb., tiltsák el a *körmeneteket* és a *harangozást* s a papságot helyezzék felügyelet alá. A szabadkőmüvesek buenos-ayresi összgyülésén (1905. szept. 20.) ugyanezeket követelték s azonfelül még a *szerzeteskolostorok* feloszlatását és az egyházi *ünnepnapok* eltörlését. A szabadkőmüvesek követelik **az egyház és állam elválasztását** s ezzel együtt mindenféle papi járandóság megszüntetését, az eskü eltörlését, a kötelező polgári házasságot, a házassági elválások törvényes megkönnyitését (hogy ezáltal a ker. családot alapjában támadják meg), a halottégetést és még sok egyebet, ami mind ártalmára van hitnek és egyháznak. Vagyis a szabadkőmüvesek egész helyesen nevezhetők *épitőmestereknek*, akik szándékosan *rosszul* épitenek, hogy t. i. ezáltal a társadalmi berendezettség mai épülete minél előbb összeomoljon. Joggal figyelmeztette Olaszország püspökeit 1890-ben kelt egyik köriratában *XIII. Leo* pápa arra, hogy a szabadkőmüvesség alapjaiban támadja meg a kereszténységet, igy főképen az iskolában és a ker. családban.

Aki tagja a szabadkőmüvesek szervezetének, *megszünt katholikus lenni.*

Szabadkőmüvesnek is, katholikusnak is lenni egyszerre, lehetetlenség; ugyanis az egyház törvényei szerint mindazok, akik felvétetik magukat a szabadkőmüvesek szervezetébe, azok gyülekezeteiben résztvesznek, vagy ezeket csak támogatják is, **ki vannak közösitve** az egyházból. Az ilyenek nem részesülnek az egyház közös imáiban, nem szabad számukra a szentségeket kiszolgáltatni. Ez alól a büntetés alól csak *a római pápa oldozhat fel.* Ha azonban egy szabadkőmüves halálos ágyán őszinte bűnbánatot tanusit, egyszerü pap is feloldozhatja őt. Figyelemre érdemes tény, hogy a szabadkőmüvesek egyik összgyülekezete, melyet a Majna melletti Frankfurtban tartottak (1912. április), egyhangulag a következő elvet állitotta fel: »Becsületes szabadkőmüves nem lehet ügybuzgó tagja a kath. egyháznak, mert nem hódolhat egyszerre a humanizmus szabad gondolatának és a kereszténység tanainak, amelyek megkötik az értelem szabadságát«. — Szabadkőmüvest **halálos ágyán** megtéríteni igen nehéz feladat. Ez onnan van, mert a szabadkőmüvesek életükben kötelezik magukat arra, hogy haláluk előtt el

fognak utasitani minden papi szolgálatot, amely a haldoklók szentségeinek felvételére vonatkoznék. (Az előbb emlitett szabadkőmüves összgyülés elő is terjesztett egy erre vonatkozó végrendelkezési mintát.)

A szabadkőmüvességhez hasonlóan a katholicizmus ellen irányuló titkos szövetség a *Ku-Klux-Klan* szövetség Északamerikában.

1861—1865. években zajlott le az *amerikai polgárháboru*, amelyben Északamerika déli államait az északi államok legyőzték és a néger rabszolgák felszabaditására kényszeritették. A háboru után Északamerikában egy titkos szövetség keletkezett azzal a céllal, hogy eltegyen láb alól mindenkit, aki a négerek érdekében szót emel. Amikor azonban 1867-ben a kongresszus határozata folytán a négerek mégis megkapták társadalmi és politikai szabadságjogaikat, e titkos szövetség lassan-lassan felhagyott tevékenységével. A szövetségnek **Ku-Klux-Klan** volt a neve és valóságos rémuralmat fejtett volt ki. Tagjai *halálbüntetés* terhe alatt esküvel kötelezték magukat a kölcsönös titoktartásra és egymás segitésére. — *1916*-ban William Simons, azelőtt methodista prédikátor, az egyesületet uj életre keltette, hogy segitségével **fehér és protestáns Amerikát** teremtsen. Ebből a célból harcot folytat a *fekete faj* ellen, továbbá a *zsidók* és a *katholikusok*, nevezetesen az irek ellen, minthogy ezek leghüségesebb gyermekei a kath. egyháznak. Az u. n. szövetségi törvények ellen való legkisebb vétés esetén az a zsidó, katholikus vagy egyéb gyanus egyén egyszer csak felhivást talál lakásának ajtaján, hogy egy óra alatt vigye tovább a sátorfáját. Ha a felhivásnak eleget nem tesz, ugy éjnek idején egy sereg álarcos egyén reátör, bántalmazza és átteszi a határon, sőt sok esetben halálra kinozza. *1923-ban női egyesület* is alakult Ku-Klux-Klan néven, amelynek fanatikus tagjai a legnagyobb kegyetlenségekre képesek. Katholikusokat és zsidókat nem vesznek fel az egyesületbe. Északamerikában ennek az egyesületnek több mint 1 millió tagja van, akik szabad ég alatt tartják gyüléseiket, hogy ezzel is minél több tagot gyüjtsenek. Felvételkor a tagok 10 dollár belépti dijat fizetnek, azután rendes tagdijakat. Dúsgazdag emberektől az egyesület sokszor óriási összegeket kap ugy, hogy hatalmas anyagi eszközökkel rendelkezik. 1925-ben *Berlinben* is meg akarták honositani ezt a közveszélyes egyesületet s már volt is 350 tagja, azonban a hatóságok erélyes rendszabályokat léptettek ellene életbe s továbbfejlődését megakadályozták.

10. A hit megvallása.

A hit megvallására szép példát ad nekünk *a három ifju* a tüzes kemencében, akik Nabukodonozor bálványszobrát nem

imádták (Dán. 2.). Épen ugy Eleázár, az agg izraelita, aki dacára a halálos fenyegetésnek, nem evett sertéshust (II. Makk. 6.). Továbbá a *pogány százados*, aki Krisztus keresztje alatt őrt állott s Krisztus halálákor felkiáltott: »Valóban Isten fia volt ez« (Máté 27, 24.); *sz. Péter*, aki igy szólt Krisztushoz: »Te vagy Krisztus, az élő Isten fia« (Máté 16, 16.) stb.

1. Isten kivánja hitünknek külső megvallását is; ami annyit jelent, hogy néha hitünket szóval és cselekedettel is nyilvánitanunk kell és pedig mások előtt is.

Krisztus Urunk igy szól: »*Ugy világoskodjék a ti világosságtok az emberek előtt*, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőitsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon« (Máté 5, 16.). Tehát néhanapján beszédünkkel, vagy cselekedeteinkkel másoknak is értésére kell adnunk, hogy **keresztény katholikusok vagyunk** s hogy vallásunkat meggyőződésből nagyra becsüljük. Mint Krisztus idézett szavaiból látjuk, az kell, hogy legyünk a világ számára, ami a *gyertya* a szobában. Hitünk nyilvános megvallásával működjünk közre, hogy embertársaink az Istent mind jobban megismerjék és az ő parancsait lelkiismeretesen megtartsák. »A keresztény hit ellenségeinek merészségét is sokszor már a bátor keresztények hitvallása is megtöri« (XIII. Leo). Minket pedig a hit megvallása a hitben még jobban *megerősit*; ugyanis a gyakorlat tesz mesterré.

Sajnos azonban sok ember **gyáva.** Attól való félelmükben, hogy embertársaik kigunyolják, vagy talán állásukban, előhaladásukban kárt szenvednének stb., nem merik hitüket bátran megvallani s a vallásgúnyolókkal nem mernek szembeszállani. Olyanok az ilyen emberek, mint a félénk nyulak, amelyek félnek a madárijesztőktől is. Nem gondolják meg, hogy a bennünket hitünk miatt most kinevetők az itélet napján megszégyenülnek (Bölcs. 5, 1.). Arra sem gondolnak az ilyenek, hogy küzdelem nélkül nincs jutalom s hogy a jutalom csak Krisztus *bátor és győztes katonáinak* van megigérve (XIII. Leo). Aki Isten dicsőségéért nem mer bátran fellépni, az ugatni nem tudó néma ebhez hasonlit (Iz. 56, 10.). Hogy megszégyenitnek sok katholikust néha még a hamis vallások követői is, pl. a *mohamedánok*, akik nyilt utcán is bátran vallást tesznek hitük mellett! Az egyház sok *körmenetet* tart, igy például a feltámadási, az urnapi körmenetet; ezek, mind alkalmul szolgálnak a hit nyilvános megvallására. A hit bátor megvallására a **bérmálás** szentségében kapunk Istentől kegyelmet.

A hit külső megvallása akkor kötelességünk, ha ezt Isten dicsősége vagy embertársunk lelki üdve megkivánja.

»A lélek üdvösségéhez nem szükséges, hogy hitünket mindenkor és minden helyen megvalljuk, hanem csupán akkor, ha

a megvallás elhagyása Istentől a köteles *tiszteletet*, vagy pedig másoktól a köteles *épülést* elvonná« (Aqu. sz. Tam.). Nem szükséges, sőt felesleges tehát hitünket mindig és mindenütt megvallani, pl. után-utfélen keresztet vetni. Ezáltal csak esetleges gúnynak tennők ki hitünket. Erre vonatkozik Krisztus szava: »*Ne adjátok a szentet ebeknek és ne hányjátok gyöngyeiteket a sertések elé*« (Máté 7, 6.). — Ezért pl. a vallásunkat illető **tolakodó kérdésekre,** amelyeket hitetlen emberek intéznek hozzánk, nem szükséges felelni; az ilyeneket röviden vissza kell utasítani, vagy egyszerüen felelet nélkül hagyni. Ha azonban arra felhatalmazott *felsőbbség* kérdez, akkor felelni kell, még életünk árán is. Igy tett Krisztus Urunk is Kaifás előtt (Máté 26, 63.). Erre vonatkoznak Krisztus szavai: »Ne féljetek azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik« (Máté 10, 28.). Isten haragját vonná magára, aki az emberektől jobban félne, mint Istentől (Sz. Ág.). — A hitetlen emberekkel ne is bocsátkozzunk semminemü **vallási vitatkozásba.** Már Sz. Canisius igy szólt: »A vallási vitatkozások csak felzavarják a kedélyeket s gyarapitják a keserüséget.« Az ily vitatkozások többnyire a korcsmákban, vagy u. n. fehér asztalnál fordulnak elő; azonban itt a vallásról minden beszélgetést kerülni kell.

2. Aki hitét bátran megvallja, azt Isten már e földön is, de még inkább e földi élet után megjutalmazza.

Sz. Veronika hitének bátor megvallásáért, amelyet Jézus keresztutján tanusitott, bőséges jutalmat kapott: a szenvedő Üdvözitő az odanyujtott kendőn rajtahagyta szentséges arcának mását. — Általában Isten **felmagasztalja** azokat, akik bátran megvallják hitöket. Szent *Péter* apostol társai előtt bátran megvallotta Krisztus istenségét; e miatt Krisztus Urunk őt *boldognak* mondta s az apostolok fejévé tette (Máté 16, 18.); a *babiloni három ifju* a király és az egész nép előtt megvallotta hitét az igaz Istenben; ezért Isten kimentette őket a tüzes kemencéből; ugyanők később magas rangot nyertek (Dán. 3.). — A földi királyok is ki szokták tüntetni vétez katonáikat. — Az **örök jutalmat** Krisztus ezekkel a szavakkal igérte meg a hit megvallóinak: »Aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon« (Máté 10, 30.). Aki hitét bátran megvallja, általában az emberek **megbecsülését** is kivivja magának; aki azonban azt szégyenli, megvetést érdemel ki magának.

3. A legnagyobb mennyei jutalmat azok remélhetik, akiket hitök miatt *üldöznek*, vagy pedig *megölnek*.

Akinek hite miatt nagy üldözéseket kellett szenvednie, azt **hitvalló**-nak nevezzük. Krisztus Urunk mondá: »Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudván minden rosszat mondanak ellenetek énérettem. Örüljetek és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bőséges mennyekben« (Máté 5, 12.)

— Aki hitének megvallása miatt életét veszíti, azt **vértanu**-nak mondjuk, ugyanis vérével tanuskodik hite mellett. Az ilyen bizonyosan elnyeri az örök üdvösséget; Krisztus Urunk szerint ugyanis: »Aki életét elveszíti érettem, megtalálja azt« (Máté 10, 39.). »Méltatlanság volna a vértanukért imádkozni« (III. Ince). A vértanu Isten iránt a legnagyobb szeretetet tanusítja, mert ő minden földit, sőt még a legnagyobb földi jót, az életet is megveti. Minden vértanut, mint győztest, pálmával rajzolnak; győztes ő annyiban, amennyiben végcélját elérte. A ker. vértanuk számát **több millióra** becsülik. — »Nem igazi keresztény az, aki fél az igazságért meghalni« (Sz. Cipr.).

Mindazonáltal az üldözéseket, vagy pedig a vértanui halált senkinek sem szabad szándékosan *keresnie*. Sokan, akik ezt tették (például: feljelentették magukat, bálványtemplomokat lerombóltak, stb.), a veszély idején elestek; az ilyeneket az egyház rendszerint nem tisztelte vértanuk gyanánt. »Senkinek sem kell ürügyet szolgáltatni igazságtalan cselekvésre« (Aqu. sz. Tam.). Krisztus Urunk maga is menekült az üldözés elől (Máté 10, 23.); épen ugy az apostolok és kitünő püspökök, mint szent Ciprián, szent Athanáz is. Csupán a *lelkipásztoroknak* nem szabad menekülniök, ha a hivek lelki üdve jelenlétüket szükségessé teszi (Aqu. sz. Tam.). »A béres elfut, ha a farkas jő, de nem a jó pásztor« (Ján. 10, 12.). Csak abban az esetben menekülhetnek a lelkipásztorok, ha jelenlétük nem szükséges s ha az még nagyobb üldözésre izgatna (Sz. Cipr.).

Aki azonban **tévtanért** hal meg, az nem vértanu; ugyanis az ilyennél hiányzik az Isten szeretete, ami nélkül még a vértanui halálnak sincs becse (I. Kor. 13, 3.). Husz János tehát, aki Konstancban inkább hagyta magát megégettetni, hogysem a tévtanról lemondott volna, nem volt vértanu († 1415.). Ugyanis inkább makacsságból halt meg, nem Isten iránt való szeretetből. Vértanu azonban az is, aki hite miatt megsebesül és *sebében* meghal; akit hite miatt élethossziglan *fogságra* vagy *számüzetésre* itélnek; valamint az is, aki valamely keresztény erény miatt életével lakol, mint például Ker. szent János, Nep. szent János; a keresztény erény ugyanis szintén a hitnek megvallása (Aqu. sz. Tam.).

4. Aki hitét félelemből, vagy szégyenből megtagadja, vagy attól épen elpártol, azt Krisztus Urunk e szavakkal fenyegeti meg: »Aki *megtagad* engem az emberek előtt, megtagadom én is őt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon« (Máté 10, 33.); továbbá: »Aki *szégyel* engem és az én beszédeimet, azt az ember fia is szégyenleni fogja, mikor eljő fölségében« (Luk. 9, 26.).

A **hittagadó** ugy jár el, mint Péter, midőn Krisztus Urunkat megtagadta (Máté 26, 69.). A keresztény üldözések

korszakában sokan megtagadták hitüket és áldoztak a bálványoknak. Manapság némelyek szégyelnek a templomban keresztet vetni, szégyelnek a szentségekhez járulni, vagy pedig az Oltáriszentséget az utcán imádni, ha a pap beteghez megyen, stb. Mások *résztvesznek a máshitüek vallásgyakorlataiban.* (Aki azonban pl. a máshitüek temetésein, menyegzőin udvariasságból vesz részt, nem vétkezik.) A hitüket félelemből, vagy szégyenből megtagadók *embertársaik előtt* is elvesztik tekintélyöket; a gyávákat ugyanis nem szoktuk becsülni. Konstancius császár, Nagy Konstantin atyja, megparancsolta keresztény udvari szolgáinak, hogy a bálványoknak áldozzanak. Néhányan félelemből valóban áldoztak; ezeket a császár hűtlen embereknek tartotta és elűzte szolgálatából. — Még szerencsétlenebbek **a hittől elpártolók** *(aposztaták).* A hitszegő *Julián* császár († 363.) a katholikus hittől elpártolt, azután pedig a keresztények legnagyobb ellenségevé lőn; ismeretes az ő, a jeruzsálemi templom ujbóli felépitésére irányuló kisérlete, amellyel Krisztus jövendölését akarta meghazudtolni. Manapság is előfordul, hogy katholikusok *másvallásuakká,* vagy épen *felekezetnélküliekké* lesznek, vagyis semmiféle hitvalláshoz sem akarnak tartozni. Rendesen csupán földi indokból teszik ezt; például ha valaki másvallásuval akar házasságra lépni. Egy közmondás azt tartja: »Aki Istennel szemben hűtlen, az emberekkel szemben sem lehet hűséges.« »A jó magot nem hordja el a szél, hanem csupán az üres polyvát« (Sz. Cipr.). Egy *protestáns pásztor* szokta volt mondani, mikor egy-egy katholikus hitehagyásáról hallott: »A pápa seprést tart, mi kapjuk a szemetet.« *II. Frigyes* porosz király pedig igy vélekedett: »Ha egy katholikus lesz protestánssá, mi rendszerint mit sem nyerünk; de mikor egy protestáns lesz katholikussá, sokat szoktunk veszteni.« Akik elhagyják hitöket, ismét keresztre feszitik Isten Fiát (Zsid. 6, 4.) s igen sulyosan vétkeznek. A közmondás tartja: »Ha vagyonunkat veszitettük el, sokat veszitettünk; ha életünket, akkor még többet; ha hitünket, akkor mindent.«

5. Manapság különösen hathatós és érdemszerző módon azáltal lehet hitünket megvallani, hogy a vallás és egyház ügyéért a *közéletben* sikraszállunk.

A hit megvallásának módjai közé tartozik manapság, ha **választások** alkalmával keresztény képviselőjelöltekre szavazunk, **kath. ujságot** járatunk, valamely *kath. egyesületbe* belépünk, kath. összejöveteleken résztveszünk. Mindezekért ugyanis sokszor gúny és üldöztetés jár ki. A világ ugyanis hova tovább *két táborra* oszlik: az egyik Krisztus pártján van, ezek a keresztények, a másik ellene foglal állást, ezek a kereszténységellenesek. Akik tehát manapság Krisztusért és az egyházért sikraszállanak, könnyen vannak üldözésnek kitéve s hitvallókká, sőt vértanukká is könnyen lehetnek. *Hedlei* birminghami angol püspök erőtel-

jesen figyelmeztet, hogy az egyház érdekeiért szálljunk bátran sikra a közéletben. Történjék ez főképen a papsággal való együttérzés által, továbbá a különböző választások alkalmával, azután kath. egyesületek alapitása, nemkülönben a keresztény sajtó támogatása által. Ő mondja: »A gyávaság már sok kárt okozott az egyháznak. Ha a katholikusok mindig bátrak lettek volna, sok csatavesztést lehetett volna elkerülni.«

11. A keresztvetés.

A kereszt jelét gyakran találjuk a *teremtett világban:* az ember teste keresztalaku; arcának metszetében mindenki keresztalakot hord; keresztet képeznek a madarak repülés-, a halak úszás közben, a legtöbb fa és növény, a szerszámok, mint a harapófogó, a kalapács, stb.; a déli csillagos égen szintén kereszt látható. — A *világitélet* alkalmával is a Birónak megérkezését az égen megjelenő kereszt fogja hirül adni (Máté 24, 30.). A katholikus egyház a keresztvetést igen nagy tiszteletben tartja: a szentmiseáldozatban és minden szentségnél, minden áldás és megszentelés alkalmával használja; keresztet tűz a templom tornyára, az oltárokra, lobogókra és miseruhákra, valamint a meghaltak sirjaira; végül a templomokat is többnyire keresztalakban épiti.

Keresztény katholikus ember hitét kiváltképen a keresztvetéssel vallja meg.

Ami a katonánál, vagy az állami hivatalnoknál az *egyenruha,* az egy keresztény katholikusnál a keresztvetés; ezzel adja tudomásul, hogy a megfeszitett Megváltó tanitását vallja. A zsidók és a pogányok előtt a kereszt gyűlölet és gúny tárgya (I. Kor. 1, 23.); a protestánsok sem akarnak semmit sem tudni a szent kereszt jeléről. Azért a keresztvetés csupán a keresztény katholikusok sajátja. Miután a keresztvetés ősrégi és az egész egyházban általánosan elterjedt szokás, azért teljes joggal feltehető, hogy azt az *apostolok* hozták be. — Kétféle keresztvetést különböztetünk meg: u. m. *kis* (vagy német) keresztvetést és *nagy* keresztvetést. A **kis keresztvetést** (pl. evangéliumkor a szentmisében) igy végezzük: Jobb kezünk hüvelykujjával keresztet csinálunk homlokunkra, ajkunkra és mellünkre (bal kezünket ezalatt mellünkön tartjuk), és ezt mondjuk: »Az † Atyának † és Fiunak † és Szentlélek Istennek nevében. Amen.« Ezzel azt fejezzük ki, hogy a Megfeszitettnek tanát hinni, megvallani és követni fogjuk. A misézésnél a **nagy,** vagy latin keresztvetés szokásos, amely Péter keresztjére (╋), valamint a római egyházhoz való tartozásunkra emlékeztet. Ezt a következő módon végezzük: a jobb kéz kinyitott ujjaival a homloktól a mellre, aztán pedig a balvállról a jobbra megyünk, mialatt a bal kezet

a mell alatt kinyitva tartjuk. Ezzel azt fejezzük ki, hogy értelmünkkel igaznak tartjuk az isteni kinyilatkoztatást, szivünkkel ragaszkodunk ahhoz és vállainkra veszünk érte bármely üldözést. A keresztvetést sohasem szabad *elhamarkodva* csinálni; gondoljunk arra, hogy abban a Legfölségesebbről teszünk említést.

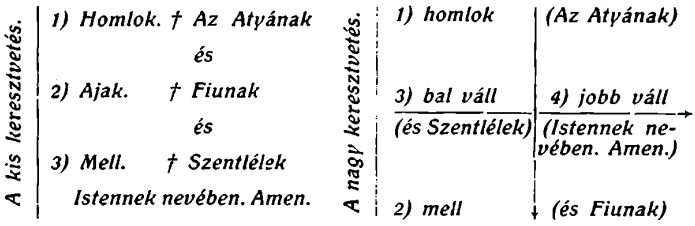

A keresztvetés *homlokunk, szánk* és *mellünk érintésével* történik, amivel azt a kivánságunkat fejezzük ki, hogy Isten áldja meg gondolatainkat, szavainkat és cselekedeteinket.

A homlok, ahonnan minden gondolat származik, minden dolgok ősforrására emlékeztet: vagyis az *Atyaistenre*, a száj, ahonnan a szavak kiindulnak, az isteni Igét, vagyis *Isten Fiát* juttatja eszünkbe. A kebel, amely alatt a szív van, minden elhatározás és jóindulat forrása, a szeretet Lelkére, a *Szentlélek-Istenre* irányitja figyelmünket. Azért az Atyának, minden dolgok ősforrásának szenteljük gondolatainkat, a Fiunak, az Atyától született örök Igének szavainkat, a Szentléleknek, a szeretet Lelkének szivünk minden érzelmeit.

1. A keresztvetés által azt tanusitjuk, hogy hiszünk a megfeszitett Megváltóban és a háromszemélyü egy Istenben.

A kereszt alakja (†) a megváltás módjára emlékeztet, amely Krisztus kereszthalála által történt, a keresztvetés szavai pedig a Szentháromság titkára. — A keresztvetés bizonyos tekintetben keresztény hitünk *rövid kivonata.*

2. A keresztvetés által Istentől *áldást nyerünk;* nevezetesen *megóv* minket a gonosz ellenség ellen, továbbá sok testi és lelki bajtól *megőriz.*

A keresztvetés tehát nem üres szertartás, hanem önmagunknak **megáldása,** az isteni áldás leesdése. Isten áldása valamely rossz elháritásában és különböző javak (például egészség, vagyon, szerencse stb.) adományozásában áll. Isten áldásának ellentéte Isten átka; ez szerencsétlenség életben-halálban egyaránt. — A keresztvetés **elűzi a gonosz ellenséget** és annak kisértéseit. Valamint az eb megijed és menek-

szik a bottól, amellyel megverték, úgy megijed és menekszik a gonosz ellenség a keresztvetéstől; ugyanis a keresztfára emlékezik vissza, amely őt legyőzte (Sz. Cipr.). Miként a *háboruban* az ellenségnek nem szabad azokra lőnie, akik karjukon fehér-vörös keresztet viselnek (ezek főképen a papok, orvosok és betegápolók), ugy az ördög sem árthat azoknak, akik kereszttel jelölik meg magukat. »A keresztvetés pecsét, amely mellett a gyilkoló angyal tovahalad anélkül, hogy nekünk ártana« (Dam. sz. János). A karóra tüzött *érckigyó* a pusztában (IV. Móz. 21.) csak jelképe volt Krisztus Urunk keresztjének (Ján. 3, 14.) és mégis mindenkit, ha csak reá tekintett is, megmentett a tüzes kigyók halálos marásától; igy oltalmaz meg bennünket a keresztvetés, amely szintén Krisztus keresztjének egyik utánzata, az ördögi kigyó leselkedéseitől. Gondoljunk arra is, hogy az ellenség addig nem diadalmaskodott, ameddig Mózes kiterjesztett karokkal, tehát keresztalakban imádkozott a magaslaton (II. Móz. 17, 12.). Nagy Konstantin a 312-ik évben seregével együtt tündöklő keresztet látott az égen ezzel a felirással: »*E jelben győzni fogsz.*« Ezek az égi szavak vonatkoznak a keresztvetésre is. Sok szent azért gonosz gondolatok támadtával azonnal a keresztvetéshez folyamodott. — A sz. keresztvetés **testi bajoktól is megszabadit!** Krisztus keresztjének feltalálása alkalmából, szent Ilona császárnő idejében, a szent kereszttel való puszta megérintés csodálatos beteggyógyulást eszközölt (325.). Hasonló hatása van a keresztvetésnek is. Mily könnyen nyerne némely beteg Istentől segitséget, ha gyakrabban vetne keresztet! Ismeretes, hogy a szent *vértanuk* a kinzások előtt szivesen vetettek keresztet és ezért gyakran sértetlenül maradtak. *Szent János* evangélistának állitólag mérgezett itallal telt serleget nyujtottak; ő keresztet vetett reá és kiitta azt baj nélkül. Már az ó-szövetségben jelezve volt, hogy a keresztvetés a bajoktól megoltalmaz. Ezekiel prófétának t. i. Isten lélekben megmutatta, mint menekültek meg a jeruzsálemi istenitélet alkalmával a haláltól azok, akiknek homlokára előbb Istenküldöttje a Tau (T) betüt rajzolta; ezen betünek ugyanis keresztalakja volt (Ezek. 9, 4.).

Vessünk gyakran keresztet magunkra, különösen felkeléskor és lefekvéskor, imádság előtt és imádság után, evés előtt és evés után, lakásunk elhagyásakor és abba visszatéréskor, bűnös kisértések idején, végre minden fontosabb munkánk alkalmából.

Reggelenkint vessünk keresztet, hogy Isten áldását az egész napra biztositsuk magunknak; *esténkint*, hogy minden rossz gondolatot eltávolitsunk; imádság előtt, hogy a szórakozottságot elüzzük; fontosabb munkánk előtt, hogy szerencsénk legyen, stb. Ha minden fontosabb munkánk kezdetén és végeztével keresztet vetünk, akkor biztosan teljesitjük az apostol pa-

rancsát: »Akár esztek, akár isztok, akár valami mást műveltek, mindent Isten dicsőségére cselekedjetek« (I. Kor. 10, 31.). Már az első keresztények is igen gyakran jelölték meg magukat a kereszt jelével. Tertullián († 220.) szerint: »Minden teendőink kezdetén és végeztével, kimenéskor és visszatéréskor, felöltözködéskor, valamint minden munkánknál kereszttel jelöljük meg homlokunkat.« A szentmise alatt is vessünk keresztet és pedig: kezdetkor, evangélium előtt, átváltozáskor, áldozáskor és a pap áldozása alkalmával. Valahányszor keresztet vetünk, mindannyiszor 50 napi búcsút nyerünk (IX. Pius 1863. jul. 28.). Szent Edita angol királyleány († 984.) igen gyakran szokott keresztet vetni s 13 évvel halála után jobb kezének hüvelykujját még egészen sértetlennek találták.

Igen hasznos a keresztvetés alkalmával *szenteltvizet* használni.

A szenteltviz az egyháznak a vizszentelésnél mondott imádsága következtében a gonosz lélek minden támadása ellenében különös erővel bir. Aki szenteltvizzel vet keresztet, 100 napi búcsút nyer (IX. Pius 1866. márc. 23.). Már a *zsidóknál* és pogányoknál is a viz a lélek tisztaságának jelképeként szerepelt. Figyelmeztetésül, hogy az istentiszteleten tiszta lélekkel kell résztvenni, a zsidó papok a templom tornácában álló vizmedencében megmosták kezüket és lábukat, mielőtt a szentélybe léptek volna. A *pogányoknál* is, akik valamely istenség templomába beléptek, előzetesen vizzel hintették vagy hintetették meg magukat. Ez a meghintés virággallyal, a zsidóknál pedig izsópcsomóval történt. Ez a zsidó és pogány szokás korán meghonosodott a keresztény istentiszteletben is. *Emmerich Katalin* azt mondja az ő látomásaiban, hogy az *Üdvözitő* többször áldott meg vizet, amellyel azután meghintéseket eszközölt. A vizszentelés szokása az apostolok ideje óta megvan. Később a püspökök elrendelték, hogy a papok vasárnaponként, szentmise előtt vizet szenteljenek és azzal a hiveket meghintsék. Innen van még napjainkban is vasárnaponkint a plébániai nagymise előtt az u. n. **Asperges,** vagyis a nép ünnepélyes meghintése szenteltvizzel. Ezenkivül a templomok bejáratánál *szenteltviztartók* vannak, hogy a templomba való belépéskor a hivek magukat meghintsék s ezáltal eszükbe jusson a lélek tisztasága, amellyel illik Isten szine előtt megjelenni. Akinek lelkét tehát valamely bűn tudata nyomja, tisztitsa meg a templomba való belépéskor szivét a bűnbánat felinditása által. — Balgatagság szégyelni keresztet vetni. Krisztus Urunk is szégyenleni fogja az ilyeneket egykor. Az ördög örvend, ha a keresztet megtagadjuk; a kereszt ugyanis az ő romlását jelképezi és a rajta vivott győzelemnek jelképe (Ant. sz. Ignác).

12. Az apostoli hitvallás.

Az ősegyházban, midőn az apostolok valamely helyen az evangéliumot hirdették s hallgatóikat az igaz vallás elfogadására buzdították, rendesen sokan jelentkeztek a keresztség felvételére. Mielőtt azonban megkeresztelkedhettek volna, megkérdezték őket, valóban *hiszik-e* Krisztus tanitását. Vagyis előbb hitvallást kellett tenniök. Ez a hitvallás kezdetben egész rövid volt, később mindinkább bővült s igy keletkezett az *apostoli hitvallás.*

1. Az apostoli hitvallás röviden tartalmazza mindazt, amit egy keresztény katholikusnak tudnia és hinnie szükséges.

A kevés szó minden titkot magában foglal (Sz. Izid.). Az apostoli hitvallás a gyermeki testhez hasonlit, amely kicsinysége dacára minden testrészt magában foglal; vagy a maghoz, mely kicsinysége dacára az egész fát, minden ágaival együtt magában rejti. — Az apostoli hitvallást *szimbolumnak* (ismertető jelnek) is nevezik, mert a kereszténység első korszakában a keresztényt erről ismerték meg. Aki akkoriban a szentmisén akart maradni, annak a hitvallást el kellett mondani; ha azt nem tudta, kiutasitották. Az apostoli hitvallást a meg nem keresztelt előtt nem volt szabad elárulni. A hitvallás tehát olyan volt, mint az ütközetben a *jelszó.* — Az apostoli hitvallást röviden **Hiszekegynek** is hivjuk.

Ezt a hitvallást *apostolinak* nevezzük, mert az apostoloktól származik.

Mikor az apostolok készültek elszéledni az egész világra, egy rövid hitszabályt állapitottak meg prédikációik számára, hogy habár helyileg távol, a tanitásban mégis megegyezzenek (Sz. Ág.). Azonban az u. n. apostoli hitvallásnak csupán *alapvonalai* származnak az apostoloktól. A 6-ik századig a hitvallás némely szavaihoz magyarázó toldalékokat tettek. A »mindenható Atyában« szavakhoz hozzátették: »mennynek és földnek Teremtőjében«; a »Jézus Krisztusban« szavakhoz: »ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától«; az »anyaszentegyház« szó elé a: »katholikus« szót, stb. Bizonyos tévtanitók fellépése kényszeritette az egyházat erre. Valamint azonban az ember növekedésével nem nyer uj testrészeket, éppen oly kevéssé vett fel a hitvallás ezen toldalékokkal uj tanokat. — Az apostoli hitvalláson kivül, amelyet a kereszteléskor szokás imádkozni, az egyház gyakran a **niceai** (325-ben, a niceai zsinaton szerkesztették, 381-ben pedig a konstantinápolyi zsinaton kibővitették) és a **trienti-vatikáni** hitvallást (amely a trienti zsinat tanait tartalmazza s amelyet 1564-ben IV. Pius pápa tett közzé és később, 1870-ben a vatikáni zsinaton kibővitettek) is szokta használni. A niceait a pap a szentmisében (felajánlás előtt) imádkozza; a trientit mindazok kötelesek

elmondani, akik valamely egyházi hivatalt vállalnak (például minden ujonnan kinevezett plébános), továbbá mindazok, akik a katholikus egyházba megtérnek.

2. A Hiszekegynek három főrésze van és 12 ágazatra szokás felosztani.

Az első főrész az *Atya*-Istenről és a teremtésről; a második főrész a *Fiu*-Istenről és a megváltásról; a harmadik főrész a *Szentlélek*-Istenről és a megszentelésről szól.

Az apostoli hitvallásban a gondolatok a **legszebb sorrendben** következnek egymás után. Elején ki van fejezve az *Istenben* való hit, amely alapja minden más hitigazságnak. Isten Atyának van szólitva, amivel már utalás történik a *Szentháromság* tanára. Ez a szó: »*Mindenható*« Isten tulajdonságaira, ez pedig: »*Teremtő*«, Isten műveire mutat rá (1. ág.). Ezután *Jézus Krisztusról* történik emlités, aki a teremtés rendjében a bűn miatt beállott zavart ismét helyrehozta, mint a világ *Megváltója*. Majd előadja az apostoli hitvallás, hogy ki Jézus a jó Istenhez való viszonylatban, t. i. *Isten egyszülött Fia* és ki ő hozzánk, emberekhez való viszonylatában, t. i. *a mi Urunk* (2. ág.). Majd a *megváltás* története következik (3—7. ág.). Azután a *Szentlélekről* történik emlités, aki a Megváltó által szerzett kegyelmek közvetitője (8. ág.), továbbá a Szentlélek működéséről, nevezetesen az *egyház* kiterjesztése által (9. ág.), majd az ember *lelki feltámadásáról* van szó, t. i. a bűnbocsánat által (10. ág.), azután pedig a *testi* feltámadásról (11. ág.). A befejezés a teremtés, megváltás és megszentelés végső célját tünteti fel, t. i. az *örök életet* (12. ág.).

A Hiszekegynek *12 ágazatra* való szétosztása azt jelenti, hogy ugyanazon igazságokat tartalmazza, amelyeket a *12 apostol* prédikált.

Ágazat annyi, mint az egésznek része. *Szétválaszthatatlan összefüggések* miatt nevezik igy a Hiszekegy egyes részeit. Amint a kéz ujjai izekre oszlanak, ugy oszlik a Hiszekegy 3 főrésze is ágazatokra. A láncból egyetlen szemet sem lehet elvenni anélkül, hogy a lánc szét ne szakadjon; épen igy van ez a Hiszekegynél is; egyetlen ágazatnak sem szabad hiányoznia, különben a hit megsemmisül. — Az ó-szövetségben a 12 ágazat következő *előképeit* találjuk: a főpap 12 drágaköves melltáblát viselt, amely drágaköveken ez a felirás állott: *Világosság és igazság* (III. Móz. 8, 8.). A szentély bejáratánál levő aranyasztalon 12 áldozati kenyér feküdt (III. Móz. 24, 6.). Az Igéretföldjére érkezéskor 12 kőből emeltek oltárt (V. Móz. 27, 5.). A hitágazatok valóban drágakövek, amelyek tudományt és igazságot terjesztenek és amelyeket keblünkön hordozni, vagyis hinni szükséges; lelki táplálékot képeznek, amelyet az egyházba lépés-

kor, vagyis a keresztségben nyerünk; szivünket oltárrá teszik, amelyen Istennek imádságot és jó cselekedeteket ajánlunk fel.

3. A Hiszekegyet minden kereszténynek könyvnélkül kell tudnia és többször imádkoznia.

Aki elhanyagolja annak megtanulását, nagy bűnt követ el (Aqu. sz. Tam.). Kezdetben senkit sem kereszteltek meg, aki az apostoli hitvallást le nem tette; azonfelül a mise előtt templomba sem bocsátottak senkit sem, aki azt fel nem mondta. — Illő dolog a Hiszekegyet **naponkint** elimádkozni, úgy felkeléskor, mint lefekvéskor. Ezzel megujitjuk hitünket (Sz. Ág.). Az apostoli hitvallás az Istennel a keresztségben kötött szövetségnek megujitása (Kr. sz. Péter.). Páncélhoz hasonlit, amely bennünket az ellenség támadásai ellenében megvédelmez (Sz. Ambr.).

I. Hitágazat: Isten.

1. Egy legfőbb lény létezése.

1. Már a teremtett dolgokból kitünik, hogy van egy legfőbb lény. (Róm. 1, 19.; Bölcs. 13, 5.).

Sz. Pál azt mondja, hogy Isten láthatatlan lényege a teremtett dolgok által lesz megismerhetővé és láthatóvá (Róm. 1, 20.). A teremtmények szépségéből következtethetünk Teremtőjükre (Bölcs. 13, 5.). Az egy igaz Istent a teremtett dolgokból a természetes értelem segitségével **biztosan megismerhetjük** (Vat. zsin. 1869.). Nincs igaza *Kant Emánuelnek*, a königsbergi bölcselőnek (a königsbergi egyetemen a bölcselet és természettudomány tanára, 1724—1804), mikor azt állitja, hogy Isten létezését sem felismerni, sem bebizonyitani nem lehet.

Az ember lelkét nem láthatjuk, azonban az ember értelmes cselekedeteiből következtethetünk a lélek létezésére; hasonlóan következtethetünk Isten műveiből is az Isten létezésére (Ant. sz. Teof.).

Az ég csillagai, valamint a föld és annak teremtményei nem keletkezhettek *önmaguktól;* továbbá az ég csillagai *nem mozoghatnak* pályájukon saját erejükből.

Már az égi testek **létezése** is Isten létezésére enged következtetni. Az arab a homokban, mi a hóban levő lábnyomokból következtetünk valakire. Hasonló módon következtetünk az égi testekből Isten létezésére. A csillagok épen oly kevéssé kelet-

kezhettek maguktól, mint egy város nem épülhetett magától. *Kirchner Athanáz* csillagász, akinek barátja Isten létében kételkedett, szép földgömböt készittetett és állittatott fel szobájában. Midőn barátja kérdezősködött a földgömb eredetéről, a csillagász igy felelt: »Magától lett.« Mikor pedig barátja erre kinevette, igy szólott: »Könnyebb ennek a kis földgömbnek magától léteznie, mint ama nagynak oda fenn.« A gyertya nem gyul meg magától s meggyujtva, néhány óra mulva ismét kialszik. Az égen gyönyörű fénnyel világit a nap s fényéből évezredek óta mitsem veszitett. A fellegtelen éjszakán millió és milló világot látunk fejünk fölött. Kicsoda gyujtotta ki mindezeket s ki tartja fenn csodálatos fényöket? (Stolz Albán). A zsoltáros igy kiált fel: »Az egek beszélik Isten dicsőségét és az ő kezei alkotmányát hirdeti az égboltozat« (Zsolt. 18, 2.). *Newton*, a nagy csillagász mindannyiszor mélyen meghajtotta fejét s levette kalapját, valahányszor Isten nevét csak kimondani is hallotta. — A földi **élőlények** létezése is Isten létezésére enged következtetni. Mert *élőlény csak élőlénytől származhatik.* Az élettelen természet nem adhat életet, mert neki sincs — aminthogy 1000 tallért sem adhat, akinek magának nincs. Az első élőlénynek tehát egy más élőtől kellett e világra származnia. Azért kiált fel Jób: »Kérdezd meg csak a barmokat, és megtanitanak téged; és az égi madarakat, és megjelentik neked. Szólj a földnek és megfelel neked; és elbeszélik a tenger halai. Ki nem tudja, hogy ezeket mind az Úr keze alkotta?« (Jób. 12, 7—9.). A megmérhetetlen világ tehát könyv, amelyben Isten megmérhetetlen dicsőségéről olvassunk (Remete sz. Ant.).

A világon levő bámulatos *rendből* szintén egy kiváló rendezőre kell következtetnünk.

Legelőször az **égboltozaton** levő csodálatraméltó rendből kell egy rendezőre következtetni. »Ha a tengeri hajó biztosan evez a kikötő felé, nem kételkedünk benne, hogy ügyes kormányos irányitja azt. A mindenségben levő fönséges rendből is épen igy következtethetjük, hogy végtelenül bölcs lény vezeti mindezt« (Ant. sz. Teof.). Azt állitani, hogy az ég csillagai *maguktól* járják be pályájukat, épen oly esztelenség, mint azt mondani, hogy a hajó Európa valamely kikötőjéből magától indul ki, magától vitorlázik a föld körül s tér vissza a kikötőbe. Azért mondta már *Cicero*: »A csillagos eget szemlélve belátjuk, hogy rendkivül jeles értelmü lény irányitja a világmindenséget.« — **Földünkön** is a legszebb rendet látjuk. A nappal és éjjel, valamint a négy évszak váltakozása, a legkisebb állat, növény, főképen pedig az *emberi test* (amely sz. Vazul szerint mintegy külön kis világot [mikrokozmosz] képez) *berendezésében* nyilvánuló szép rend rendkivül jeles értelmü rendezőre enged következtetni. Gondoljunk csak pl. *a szem, a fül, a sziv*, az egész idegrendszer, az emésztési szervek bámulatos felépitésére!

Ez a mesteri felépités nem jöhetett létre magától! — Már a legkisebb ház is értelmes épitőmestert, a legegyszerübb óra is ügyes órást tételez fel. Valamely műnek, például a bibliának betüi sem rendeződhettek össze maguktól. Annál kevésbbé keletkezhetett a mindenségben uralkodó szép rend önmagától.

Egyes emberek és egész népek *életsorsa* is bizonyitja, hogy van egy magasabb lény, amely az életsorsokat irányitja.

1. Figyeljük meg csak **egyes embereknek,** pl. egyiptomi Józsefnek élete-történetét. Joggal mondhatta ő testvéreinek: »Ti gonoszat gondoltatok ellenem, de Isten azt jóra fordította.« (I. Móz. 50, 20.). Avagy figyeljük meg az *egyház üldözőinek* sorsát. Gondoljunk pl. I. Napoleon sorsára, akivel épén ugy bántak el, ahogyan ő bánt VII. Piusz pápával. (Lásd Spir. Plt.). Egyes *istentagadók* és istenkáromlók hirtelen *bűnhődése* szintén Isten létét bizonyitja. Egy *Whytney* nevü istentelen tudós Baltimore-ban azzal akarta barátai előtt kézzelfoghatóan bebizonyitani, hogy nincs Isten, hogy felszólllitotta a Mindenhatót, végezzen vele azonnal, ha valóban létezik. Az istenkáromló a következő pillanatban holtan rogyott össze. (New-York-i Herald c. ujság 1903.). 2. A nagy szükségben történt **imameghallgatások,** különösen pedig a hirtelen *beteggyógyulások,* amelyek kegyhelyeken, főképen a Bold. Szűz közbenjárására történnek, hasonlóképen Isten létezését bizonyitják. 3. Egyes **népek életsorsa** szintén sok megszivlelésre ad alkalmat. A *zsidó nép* Kr. u. 70-ben egészen ugy bünhődött, amint azt az Üdvözitő előre megmondta: a büntetőitéletet husvétkor és római katonák hajtották végre. Mintegy 300 keresztállott a Kálvária-hegy tövében, amelyeken naponta mintegy 500 zsidó szenvedett ki (Lásd Spir. Plt.). A fénykép fényképezőt tételez fel. Az efajta bűnhődések is, amelyek oly tökéletes másai az előbb elkövetett bűnöknek, szükségszerüen egy magasabb lényre engednek következtetni; csakis egy ilyen irányithatja oly feltünő egybehangzással az események forgatagát.

Az emberbe beoltott *erkölcsi törvény* is Isten léte mellett bizonyit.

Minden ember érzi bensejében, hogy a rossz cselekedetektől (pl. emberölés, lopás) tartózkodnia kell. Aki ezen a benső szózaton túlteszi magát, nyugtalanságot és félelmet érez, aki engedelmeskedik szavának, békét és nyugalmat. Sokan inkább életüket áldozták fel, semhogy lelkiismeretüknek eme benső parancsa ellen vétsenek. Kell tehát, hogy legyen egy az ember felett álló lény, aki ezt az erkölcsi törvényt *beirta lelkünkbe.* Már a pogányok rájöttek erre, igy a hires római szónok és államférfiu, *Cicero* († 46 Kr. e.); ez mondta, hogy minden bölcs megegyezik abban, miszerint az erkölcsi törvényt nem

ember találta ki s oltotta a szivekbe, hanem egy örök lény, akinek parancsai és tilalmai az egész világon uralkodnak.

A *földnek* valamennyi *népe* bensőleg meg van győződve egy legfőbb lény létezéséről.

A földnek valamennyi népénél, még azoknál is, amelyek majdnem állatias életmódot folytatnak, egy, vagy több istenség tiszteletét találjuk. Találunk városokat kőfalak, király, betü, pénz, törvények nélkül, de templom, imádság, áldozat nélkül várost nem találunk (Plutarch). Amiben pedig minden ember természeténél fogva megegyezik, annak igaznak kell lennie (Cicero). Isten létezésének tudata ugyanis nem látszaton alapul (mint a napnak forgása a föld körül), hanem a *benső öntudat* szüleménye. »Az a tudat, hogy Isten létezik, minden embernél bizonyos értelemben a természettel veleszületik« (Dam. sz. Ján.), amennyiben t. i. erre a tudatra minden ember nagy könnyüséggel rájöhet.

2. A kinyilatkoztatás is bizonyitja egy legfőbb lény létezését.

Isten többször és sokféle módon **beszélt az emberekhez** (Zsid. 1, 1.), többször és sokféle módon ismertette meg magát velök. Mózesnek az égő *csipkebokorban* jelent meg, Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének nevezte magát s az összes teremtett lényektől való megkülönböztetésül az »*Egyedül létező*«-nek mondotta magát; igy szólott u. i.: »Én vagyok, aki vagyok« (II. Móz. 3, 14.). A *sinai törvényhozás* alkalmával pedig ezt mondta Isten: »Én vagyok a te Urad Istened .... idegen isteneid ne legyenek én előttem .... ne imádd azokat és ne tiszteld« (V. Móz. 5, 6—9.). Azonfölül Isten saját létezésének bebizonyitására sok **csodát is művelt,** igy a *Karmel hegyén:* a 450 Baal-pap hiába könyörgött egész nap saját képzelt isteneihez, hogy küldjenek tüzet az égből és gyujtsák meg áldozatukat; midőn azonban este Illés próféta Istenhez könyörgött tüzért az égből, kérelme azonnal teljesült (III. Kir. 18.). Azokkal a csodákkal is, amelyeket Isten a *babiloni fogság* idejében művelt (pl. a 3 ifjuval a tüzes kemencében, Dániellel az oroszlánok barlangjában), kinyilvánitotta a pogányok előtt az ő létezését.

3. Aki Isten létét tagadja, az esztelen.

A szentirás mondja: »Mondá az **esztelen** szivében: Nincs Isten« (Zsolt. 13, 1.). Ha valaki azt mondaná, hogy házak, városok maguktól keletkeznek, eszelősnek tartanák. Igy áll a dolog ebben a kérdésben is. *Az istentagadónak a tébolyodottak házában* a helye. Az istentagadók oly emberek, akik »látván látnak és mégsem látnak és hallván hallanak és mégsem értenek.« (Márk. 4, 12.). Az igazi nagy bölcselők, természettudósok és csillagászok tulnyomó része mélyen istenhivő volt az ó- és ujabb korban egyaránt. Gondoljunk csak egy Szok-

ráteszre, Plátóra, Arisztoteleszre, Kopernikuszra, Galileire, Newtonra, Keplerre, Ampere-re, Pasteurre stb. *Dr. Dennert* egyik könyvében, amelynek cime: *A természettudósok vallása,* bebizonyitja, hogy a legnagyobb **természettudósok 92 százaléka hitt Istenben.** *Gladstone,* a hirneves angol államférfiu († 1898) kijelentette, hogy életében 60 kiváló tudóssal volt alkalma beszélgetnie és ezek közül 55-nél mély vallásos meggyőződést tapasztalt, a másik 5 is nagyrabecsülte a vallást (Lásd Spir. Plt.). Csupán a **kevélyek** lesznek istentagadókká, ugyanis a kevély nem akar urat ismerni maga fölött, továbbá mások előtt felvilágosodottnak akar látszani. Kevélységének büntetéseként azután ostobává lesz. »Magukat bölcseknek mondván, bolondokká lettek« (Róm 1, 22.). A **gonosz életü** emberek is istentagadókká szoktak lenni. A bűnös ugyanis szeretné, ha nem volna Isten, hogy igy a büntetést elkerülje. Amit az ember szeretne, szivesen elhiszi. *Sz. Ágoston* találóan mondja: »Csak az tagadja Isten létezését, akinek haszna volna abból, ha valóban nem léteznék Isten«. **Kényelmes** emberek is könnyen lesznek istentagadókká. Istent imádni és neki engedelmeskedni fáradságot és önmegtagadást jelent, ellenben Istent letagadni s vele nem törődni könnyü és fáradságba sem kerül. Ugy vagyunk ezzel, mint a resteskedéssel: ez sokkal könnyebb, mint a komoly munka. Az istentagadók jobb *meggyőződésük ellen* beszélnek. Nem beszélnének ugyanis annyit Istenről s nem tagadnák annyira létezését, ha nem félnének mégis tőle s nem kételkednének saját állitásukban. Egy istentagadó lelkében sincs igazi megelégedettség. »Nincs békéjük az istenteleneknek.« (Iz. 48, 22.). Rajtuk igazolódnak sz. Ágoston szavai: »Nyugtalan a mi szivünk mindaddig, mig Tebenned meg nem nyugszik, Uram.« Mennyi istentagadó hivja segitségül Istent nagy veszély idején! Nem egy közülök pedig meg is tért halálos ágyán. Maga *Voltaire* is pap után sóvárgott halála előtt. — Isten majd szavukon fogja a bűnbánat nélkül elhaló istentagadókat: számukra nem lesz *kegyes* Isten és nem lesz üdvösség. »Mindazok, akik Téged elhagynak, megszégyenülnek: a Tőled eltávozók a porba iratnak« (Jer. 17, 13.).

2. Isten lényege.

1. Isten igazi lényegét részint a teremtett dolgokból, még világosabban az isteni kinyilatkoztatásból ismerjük meg.

Szent Pál szerint: »Ami benne láthatatlan, *munkáiból* megérthető« (Róm. 1, 20.). A teremtményekben, mint *tükörben* mutatkozik a Teremtő (Ferr. sz. Vince.). Igy például a teremtmények *szeretetreméltóságából* következtethetjük, hogy létreho-

zójuknak még sokkal szeretetreméltóbbnak kell lennie (Bölcs. 13, 1.). Az égi testek óriási nagyságából annak nagy *erejére* vonhatunk következtetést, aki azokat fentartja. A világban mutatkozó pompás beosztásból és szép rendből a Teremtő *bölcseségére* is következtethetünk. És igy tovább. — Mindazonáltal ezen az uton nem jutunk *világos* istenismeretheż. »A szép képből következtethetünk ugyan a művész tehetségére, azonban nem az ő erkölcseire, származására, hazájára és nevére. Igy a teremtésből is következtethetünk ugyan Isten bölcseségére és mindenhatóságára, azonban sok más isteni tulajdonság homályos marad előttünk« (Gran. Lajos). Istent a teremtett dolgok utján csupán ugy ismerjük meg, mint valamely *homályos tükörben* (I. Kor. 13. 12.). Isten ezekben olyanféleképen tükröződik vissza, mint a nap a folyó vizében. — Mivel azonban az emberek Krisztus eljövetele előtt nagyon gonoszul éltek, értelmük rendkivül elhomályosult; ennélfogva még kevésbbé voltak képesek Istent az ő műveiből felismerni (Bölcs. 9, 16.). Azért nyilatkoztatta ki magát Isten; több izben beszélt az emberekhez, különösen a pátriárkák, próféták, végre pedig saját Fia, Jézus Krisztus által (Zsid. 1, 1.). A legvilágosabban Isten lényegéről Krisztus Urunk nyilatkozott; mások nem beszélhettek oly világosan, mert Isten lényegét nem *látták* (Ján. 1, 18.).

2. Azonban *tökéletesen* mégsem tudjuk *kitejezni* Isten igazi lényegét; Isten ugyanis végtelen, mi pedig csupán véges lények vagyunk.

Miként a nagy tengert nem merithetjük kis edénybe, épen ugy nem **foghatjuk fel** véges eszünkkel Isten végtelen fölségét. »Ime, nagy az Isten és felülhaladja tudományunkat« (Jób 36, 26.). »Amik Istenben vannak, senki sem tudhatja, hanem csak az Isten Lelke« (I. Kor. 2, 11.). Azért nem fejezhetjük ki szavakkal Isten igazi lényegét sem. »Ugyanis szavakkal nem fejezhetjük ki, amit értelmünkkel fel nem foghatunk« (Sz. Ág.). *Simonides* világbölcset *Hiero*, szirakuzai király megkérdezte Isten lényegéről; ez egynapi, azután kétnapi gondolkozási időt kért és a határidőt mindig kétszeresen meghosszabbitotta. Végül kijelentette a királynak: »Nem felelhetek meg e kérdésre; minél tovább gondolkozom felőle, annál homályosabb előttem a dolog« (Cicero). *Könnyebb megmondani, hogy mi nem* az Isten, mint megmondani, hogy mi az Isten (Sz. Ág.). Sem a föld, sem a tenger, sem a levegő, sem az ő lakóik, sem a nap, sem a hold, sem a csillagok nem Isten. Mindezek ezt kiáltják felénk: »Isten alkotott minket« (Sz. Ág.). — Aki Isten fölségét fel akarná fogni, az megszégyenül. Bölcs Salamon szerint: »Valamint sok mézet enni nem jó, ugy aki a Fölségnek vizsgálója, elnyomatik a dicsőségtől« (Péld. 25, 27.). Aki sokáig néz a napba, megvakul; még inkább az, aki Isten fölségét ki akarja kutatni. Még az angyalok is eltakarják arcukat Isten

előtt (Ezek. 1, 23.); fölségét még azok sem foghatják fel. Szemlélik ugyan Istent, azonban csak oly mértékben, amily mértékben őt felfoghatják (Jer. sz. Czir.). És amit az angyalok nem tehetnek meg, azt akarnók mi megtenni?

3. Isten lényegét csupán tökéletlenül, azaz hozzávetőlegesen fejezhetjük ki, igy pl.:

Isten a mi láthatatlan mennyei Atyánk, aki önmagától van, végtelenül tökéletes, szép és boldog és az egész mindenségnek Teremtője és Ura.

Istenhez igy imádkozunk: »Mi **Atyánk,** ki vagy a mennyekben!« Atyánknak nevezzük, mert neki köszönhetjük életünket. Isten ez életben *láthatatlan* számunkra; ő ugyanis szellem. — Isten *önmagától való.* Midőn Mózes az égő csipkebokornál Isten nevét kérdezte, az Úr azt mondta: **„Én vagyok, aki vagyok"** (II. Móz. 3, 14.), t. i. én magamtól való vagyok. Az izraeliták ezért az Istent »*Jehovának*« (helyesebben *Jahve*-nak) = Létezőnek nevezték. — Isten a **legtökéletesebb** lény. »Seregek Ura, ki hasonló Hozzád?« (Zsolt. 38, 6.). Látjuk, hogy az egyik földi lény tökéletesebb a másiknál; némelyik csak létezik élet nélkül, mint az ásványok; másoknak már bizonyos életök van, mint a növényeknek, mert növekednek; az állatok ezenfölül éreznek és mozognak is; az embernek pedig szellemi élete is van, mert megismerni és szeretni tud; pedig még az ember fölé is az egészen szellemi lényeknek megszámlálhatatlan sokasága van elhelyezve, akik közül ismét mindegyik különböző fokban tökéletes. A különböző fokban tökéletes lények sorozatát nem folytathatjuk a végtelenségig. Végre is tehát egy végtelenül tökéletes lényhez jutunk, akiben minden kigondolható tökéletesség megvan (Scheeben). Mindaz, ami tökéleteset a teremtményekben csodálunk, csak *visszfénye* Isten végtelen fölségének (Scrupuli). Semmi nagyobb nem gondolható Istennél (Sz. Anz.). Azért Isten a **legszebb** lény is. Ha egyes földi lények szépsége annyira megragadta az embereket, hogy azokat isteneknek tartották, mily szépnek kell lennie ezen dolgok Teremtő Urának; mert ő az ősforrása minden szépségnek (Bölcs. 13, 3.). Ha őbenne nem volna meg minden teremtett szépség sokkal magasabb fokon, nem adhatott volna abból a teremtett lényeknek. — Isten végtelenül **boldog** (I. Tim. 6, 15.). Isten folytonos és végtelen boldogságban él; boldogságát semmi sem zavarja. Egyetlen teremtmény sem tudja Isten boldogságát csökkenteni, vagy gyarapitani (Jób. 35, 6.). Istennek tehát egyetlen teremtményre sincs szüksége (Ap. 17, 25.). Miként a napnak nincs szüksége fényre, mert azt maga adja, épen ugy Istennek sincs szüksége reánk; ugyanis minden jó, amit neki adhatunk, végeredményben tőle van (Sz. Ág.). — Isten az egész világnak **Teremtője;** ő hozta létre az eget, a földet, a tengert és mindazt, ami abban létezik (Ap. 14, 14.). Egyszersmind az egész világnak uralkodója,

Ura, vagyis **királya.** A kivüle létező összes lényeknek ugyanis állandó törvényeket szabott (Zsolt. 148, 6.). Valamennyi égitestnek pl. ezen állandó törvények szerint kell mozognia. Az *eszes lények* is megmásithatatlan törvényeket, vagyis parancsokat kaptak Istentől. Miután azonban ezeknek szabadakaratuk van, eme parancsokat megszeghetik. A parancs megszegése azonban, ugyancsak Isten törvényeinek értelmében, megtorlással jár. Isten tehát valóban *király* (Zsolt. 94, 3.), a királyok királya (I. Tim. 6, 15.), aki örökkévaló (Tób. 13, 6.). A földi királyok fölsége csupán halovány képe Isten végtelen fölségének. — Miután Isten a mi legfőbb királyunk, engedelmességgel tartozunk neki (Ap. 5, 29.). Isten minden embert alattvalójává teszen; vagy beleegyezésük ellenére és akkor nyomorultak, vagy beleegyezésükkel és akkor boldogok (Sz. Bern.).

4. Isten egészen más, mint a világ.

Isten kimondhatatlanul *felette áll* mindennek, ami rajta kivül létezik, vagy gondolható (Vat. zsin. 2, 1.). Sz. Pál is azt mondta az athéni *Areopágban*, hogy nem szabad azt gondolni, mintha Isten aranyhoz, ezüsthöz vagy kőhöz volna hasonló (Ap. Csel. 17, 29.). Tévednek tehát mindazok a bölcselők, akik ugy vélik, hogy a világ Isten lényegének a kifejlődése, amint pl. a pillangó a hernyó kifejlődése. Isten személyes lény, aki a világ felett áll s azt semmiből teremtette.

5. Istent e földi életben nem láthatjuk, mert ő szellem, vagyis anyagtalan, halhatatlan lény, értelemmel és szabadakarattal.

Krisztus Urunk szerint: »*Lélek* az Isten és azoknak, kik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádniok (Ján. 4, 24.). Mivel Isten szellem, azért a zsidóknál minden ábrázolása szigoruan tilos volt (II. Móz. 20, 4.). — Istent *senki sem láthatja* (I. Tim. 6, 16.). Szemeink és az istenség között mintha függöny volna (Ar. sz. Ján.). A csillagok az égen vannak s nappal mégsem látjuk azokat; csupán a sötétben lehet azokat észrevenni, föltéve, hogy az ég fellegmentes. Épen igy nem láthatjuk Istent sem mindaddig, mig életünk nappala tart (II. Móz. 33, 21.); csak halálunk után fogjuk őt szemlélni (I. Ján. 3, 2.), föltéve, hogy sulyos bűnöktől mentek leszünk. Istenünk elrejtett Isten (Iz. 45, 15.).

Isten azonban a történelem folyamán többször látható alakot öltött magára.

Igy pl. midőn Ábrahámnak megjelent, *vándor* alakját, Jézus keresztelésekor *galamb* alakját, pünkösd ünnepén *tüzes nyelvek* alakját. Azonban ezen esetek egyikében sem mutatkozott Isten a maga valósága szerint. Amint a bensőnkben rejlő gondolatot a hang *hallhatóvá* teszi, ugy mutatkozott *látható* alakban Isten. De valamint a hang nem a gondolat maga, épen ugy a látható

alak is, amelyben Isten megjelent, nem maga volt az Isten (Sz. Ág.). A látható alakok, amelyekben Isten néha-néha megjelent, csak egyik másik isteni tulajdonságot voltak hivatva megérzékiteni. — A szentirás gyakran *Isten szeméről, füléről, kezéről* stb. beszél. Ez a kifejezésmód csupán arra való, hogy Isten tulajdonságait jobban megértsük. Az érzéki emberek Istent nem tudják másképen, mint érzékileg felfogni (Sz. Fulg.). Az ilyen kifejezések, hogy Isten lát, hall stb. könnyebben megérthetők (Sz. Efr.).

6. Csak egy Isten van (V. Móz. 5, 6.).

Legtökéletesebb lény csak *egy* lehet. A világon uralkodó rend *egyetlen* rendezőre enged következtetni. Maguk a pogányok is csak egy legfőbb istenséget tiszteltek, a rómaiak Jupitert, a görögök Zeust. A szükségben, az esküvésnél, a szerencsekívánatoknál és a hálaadások alkalmával is csak egy istenségre hivatkoztak. »Lelkük tehát természeténél fogva keresztény volt« (Tert.). — A *sokistenhit* ugy keletkezett, hogy az emberek a természeti erőket, amelyek őket félelemmel töltötték el, (pl. villámlás, menydörgés, tűz stb.) magának Istennek gondolták. A gonosz és a jó angyalokat szintén alsóbbrangu istenségeknek tartották és imádták őket. Végre az embereknek a földiekbe való teljes betemetkezése is oka volt annak, hogy földi dolgokat »a legnagyobb jó« gyanánt tekintettek és imádtak.

3. Isten tulajdonságai.

Istennek többféle tulajdonságát különböztetjük meg; ugyanis az egyetlen isteni tökéletesség a teremtményekben *különböző módon tükröződik vissza.*

Némelykor a nap vörösen kel föl, máskor ismét halványnak látszik. Ennek dacára a napvilág mindig egy és ugyanaz; csupán a földből felszálló párák, amelyek a nap és szemünk között vannak, okozzák, hogy mi a napot különböző szinekben látjuk. Épen igy áll a dolog Istennel. Isten mindig ugyanaz az egy, legtökéletesebb lény, aki mentes minden különféleségtől; csak az ő művei mutatják nekünk ezt az egyetlen isteni tökéletességet különféle beállitásban (Szal. sz. Fer.). Az isteni tulajdonságok is tehát az **egyetlen és megoszthatlan isteni tökéletességnek,** vagyis lényegnek **különféle megnyilvánulásai.** Istenben mindama tulajdonság, amelyet mi megkülönböztetünk, egy és ugyanaz: az ő jósága mindenhatóság, az ő mindenhatósága bölcseség, az ő bölcsesége igazságosság stb. Ennélfogva az isteni tulajdonságok azonosak az egyetlen isteni tökéletességgel; Isten maga az örökkévalóság, ő maga a mindenhatóság, ő maga a bölcseség stb. Helytelen dolog volna tehát igy beszélni: Istenben van örökkévalóság, benne van mindenhatóság

stb. Isten a *legosztatlanabb* lény, minden összetétel nélkül. Isten tulajdonságait csak a mi értelmünk képzeli el különállóknak. A teremtett szellemi lényeknél a dolog másként áll; ezeknél a tulajdonságok egymástól ténylegesen különválva találhatók fel.

Az isteni tulajdonságokat felosztjuk az isteni *lét*, az isteni *értelem* és az isteni *akarat* tulajdonságaira.

Az isteni **lét** tulajdonságai: Isten örök (végtelen időben), mindenütt jelenlevő (végtelen térben), változatlan. Az isteni **értelem** tulajdonságai: Isten mindentudó és végtelenül bölcs. Az isteni **akarat** tulajdonságai: Isten mindenható, végtelenül jó (azért hosszutürő és irgalmas), végtelenül szent és igazságos, végtelenül igazmondó és hű.

1. Isten örök, mert mindig volt, van és mindig lesz (Naz. sz. Gerg.).

Vannak lények, amelyek *mulandók*, mint pl. a növény. Ez keletkezett és valamikor megszünik lenni. Más lények *halhatatlanok*, pl. az angyalok és az emberi lélek. Ezek egykor lettek ugyan, de többé meg nem szünhetnek lenni. Egyedül Isten *örök*: létezésének sohasem volt kezdete és vége sem lesz soha. Ezért szólt Isten Mózeshez: »Én vagyok, aki vagyok« (II. Móz. 3, 14.). — Isten *sohasem kezdett élni*, mint mi emberek. Istent senki sem alkothatta, mert egyetlen lény sem létezik Istenen és Isten teremtményein kivül (Sz. Ág.). Isten önmagát sem alkothatta. »Ha valaki önmagát alkothatná, akkor meg volna, mielőtt léteznék« (Sz. Efr.). Isten létezett már a világ előtt (Zsolt. 89, 2.), épen ugy, mint az épitőmester előbb létezik, mint a ház, az órás előbb, mint az óra. — Isten *sohasem szünik meg lenni*, mint mi emberek, megszününk (Zsolt. 101, 28.); azért nevezzük őt élő (Mát. 16, 16.), továbbá halhatatlan Istennek (I. Tim. 1, 17.). Valamint létezett öröktől, ugy létezni fog vég nélkül. — Isten előtt nincs sem mult, sem jövő, hanem **csak folytonos jelen** (Sz. Ág.). Azért Isten mindent jelennek lát (N. sz. Gerg.), még azt is, amit mi multnak és jövőnek nevezünk. Isten életében a tények nem egymás után következnek. Isten számára idő nincsen. »Egy nap az Urnál annyi, mint ezer esztendő és ezer esztendő, mint egy nap« (II. Pét. 3, 8.). Azért a leghosszabb idő sem képezi mégcsak egy részét sem az örökkévalóságnak. Ha egy kis madár a tengerből minden ezer esztendőben egy-egy csepp vizet hordana el, valamikor mégis elérkeznék az időpont, amikor semmi viz sem volna többé a tengerben. Azonban ez a roppant hosszu idő is: semmi az örökkévalósághoz képest. Ha valamely szikla az égig érne s egy kis madár minden ezer évben egy-egy homokszemecskét morzsolna le és vinne el belőle, egyszer mégis csak eltünnék a szikla; s mégis: ha az eddig tartó roppant nagy idő volna csupán az örökkévalóság, az elkárhozottak ujjonganának örömükben, hogy szenvedéseik egyszer véget fognak érni (Sz. Bern.). Ha az

örökkévaló örömöket el akarjuk érni, akkor ragaszkodjunk ahhoz, aki örökkévaló (Sz. Ág.).

2. Isten mindenütt jelenlevő, azaz mindenütt ott van.

Jákob a szabad mezőn, az égig érő létráról való álma után e szavakban tört ki: »Valóban, az Úr van e helyen és én nem tudtam!« (I. Móz. 28, 16.). Ezeket a szavakat minden helyről el lehet mondani. Szemléltetően Isten mindenütt való jelenlétét egy háromszögbe rajzolt szem által szoktuk kifejezni, amelyből minden irányba hatolnak a sugarak. — Isten azonban nem csupán *erejével* van jelen minden helyen (mint a nap a földön csak erejével van), hanem ő betölt, vagyis *áthatol minden helyet.* »Isten betölti az eget és a földet« (Jer. 23, 24.). Az Úrnak Lelke betölti a föld kerekségét (Bölcs. 1, 7.).

1. Isten mindenütt jelen van, amennyiben minden teremtett dolog *Istenben* van.

Az egész világ Isten *értelmében* van épen ugy, mintahogy a gondolat a mi értelmünkben van. Amint gondolatunk értelmünk alkotása, ugy alkotása a világ Istennek. Szent Pál igy szólott az athéni Areopágban: »*Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk*« (Ap. 17, 28.). Egyetlen hely sem létezik Istenen kivül és minden hely Istenben van (Poit. sz. Hil.). Azonban ennek dacára Isten és a teremtmények között nem történik semmi összekeveredés; Isten Isten, a teremtmények pedig teremtmények maradnak. »Isten a világtól egészen különböző« (Vat. zsin.).

2. Istent mindazonáltal semmiféle hely, még az egész teremtés sem határolja körül: ő *végtelen.*

Salamon király a templom felszentelésekor igy szólott: »Ha az ég és az egek egei Téged be nem fogadhatnak, mennyivel kevésbbé e ház, amelyet épitettem« (III. Kir. 8, 27.). A végtelen nem létezhetik megmérhető területen (Orig.). Egyetlen hely sem zárja be azt, aki maga mindent magában foglal (Ar. sz. Pét.). Isten *mindenütt* létezik, (mert minden helyen jelen van) és még sincs sehol (amennyiben egyetlen hely sem határolja őt körül.) (Sz. Bern.).

3. Isten ennek dacára minden térbeli kiterjedés nélkül való s igy minden helyen *egészen* van jelen.

Habár Isten kiterjedtebb az egész teremtett világnál, mégis minden kiterjedés nélkül való. Isten tehát *nincs megosztva* a világ terében ugy, hogy talán részben az égben, részben pedig a földön léteznék (Sz. Ág.). Isten mindenütt jelen van, és mindenütt *egészen* van jelen (N. sz. Gerg.). Isten egészen van jelen a mennyben és a földön; egyedül az égben is: egészen van jelen; egyedül a földön is: egészen van jelen; és minden helyen is, a mennyben és a földön: egészen van jelen (Sz. Ág.). Az emberi

lélek is betölti az egész testet, a testnek minden részében egészen jelen van s még sem határolja körül semmi tér.

4. Különösképen jelen van Isten: az égben, az Oltáriszentségben és az igazak lelkében.

Az *égben* Isten szinről-szinre látható; az *Oltáriszentségben* az Istenember a kenyér és a bor szine alatt van jelen; az igazak *lelkében* a Szentlélek által lakozik Isten. — Habár a földi királyok az egész királyi palotát lakják, mégis csak egy teremben, pompásan diszitett trónjukon ülve, szoktak kihallgatásokat adni és kegyelmet osztogatni. Ugyanez áll Istenről is.

5. Egyetlen hely sincsen, ahol nem volna jelen Isten.

Minden helyen szemlélik az Úr szemei a jókat és gonoszokat (Péld. 15, 3.). A templomokban, főképen az oltárokon, gyakran látunk egy nagy szemet ábrázolva; ez arra figyelmeztet bennünket, hogy Isten mindenütt jelen van. Isten elől tehát *senki sem rejtőzhetik el* (Jer. 22, 23.). Ezt már első szüleink bűnbeesése is igazolja. »Akár akarod, akár nem, lát az Isten: az ő szemei elől nem rejtőzhetel el« (Sz. Ág.). Azért Isten elől senki sem menekülhet, habár a mennybe, vagy a pokolba szállana, vagy pedig a tenger legvégső határára repülne is (Zsolt. 138, 7.). *Jónás* megkisérelte Isten elől menekülni, de nem sikerült neki. — Kerülj azért gondosan minden bűnt. »Ha az ember gonosz tett elkövetése után találkozik valakivel, azonnal kimondhatatlan szégyenérzet fogja el; és Isten jelenlétében még sem riadunk vissza a legundokabb gonosztettek elkövetésétől sem! Mily esztelenség! (Sz. Ág.).

Sohase feledjük el, hogy Isten mindenütt *velünk van.*

Miként a közmondás tartja: Bármely rejtett helyen légy, lát az Isten, rosszat ne tégy. Maga Isten mondja: »Rajtad lesznek szemeim« (Zsolt. 31, 8.). Valamint nincs pillanat, amelyben Isten jótéteményeit nem élveznők, ugy ne létezzék oly pillanat sem, amelyben Istenről megfeledkeznénk (Sz. Ág.). Boldog, aki Istenről soha meg nem feledkezik, mert mint az ég angyala a földön, ugy cselekszik (Sz. Efr.). Reá vonatkoznak Krisztus szavai: »Boldogok ama szolgák, kiket az Úr ébren talál« (Luk. 12, 37.).

Igen üdvös dolog gyakran gondolni Isten mindenütt való jelenlétére; ez hathatósan visszatart a bűntől, megtart Isten kegyelmében, jótettekre ösztönöz és bátrakká tesz bennünket.

Isten mindenütt való jelenlétének gondolata erőt ad a kisértésben és **visszatart a bűntől.** Gondoljunk egyiptomi *Józsefre.* »A katonák is sokkal vitézebbül harcolnak királyuk jelenlétében, mivel tudják, hogy az van jelen, aki őket megjutalmazhatja és megbüntetheti« (Sz. Alf.). Az Isten jelenlétére gondoló ember nehezen egyezik a bűnbe (Aqu. sz. Tam.). Épen oly kevéssé

esik halálos bűnbe, mint ahogy nem eshetik el, aki szilárd tárgyba kapaszkodik. — Isten mindenütt való jelenlétének gondolata tehát a leghathatósabb eszköz az **Isten kegyelmében** való megmaradásra. »Az az ember, aki gyakran gondol Isten mindenütt való jelenlétére, nem veszitheti el Isten szeretetét« (Aqu. sz. Tam.). Épen oly kevéssé veszitheti el Istent, mintahogy az értékes tárgyat nem veszithetjük el, ha azt erősen kézbe szoritjuk (Szal. sz. Fer.). — Az Isten mindenütt való jelenlétének gondolata **gyarapitja jóra való buzgóságunkat,** s igy valamennyi erényre ösztönöz. Ha tudjuk, hogy előljárónk közelünkben van és figyel reánk, sokkal pontosabban és buzgóbban teljesitjük kötelességeinket; nem kevésbbé buzgók leszünk annak meggondolására, hogy Isten van velünk és figyel reánk. »Minél közelebb a forrás, annál tisztább a viz; minél közelebb a tűz, annál nagyobb a melegség; minél közelebb vagyunk Istenhez az ő jelenlétére való gyakori gondolással, annál tökéletesebbek leszünk (Naz. sz. Gerg.). Mig a fa gyökerével össze van nőve, bőséges gyümölcsöt terem; épen ugy termi a keresztény ember is az örök élet bőséges gyümölcseit, ha szellemileg Istennel van egyesülésben. (Naz. sz. Gerg.). — Isten mindenütt való jelenlétének gondolata továbbá **bátrakká** tesz bennünket. Aranyszáju szent János Eudoxia császárnénak, aki őt száműzetéssel fenyegette, igy felelt: »Csak akkor tudnál engem megrémiteni, ha olyan helyre küldenél, ahol nincs ott az Isten.« Dávid igy szólott Istenhez: Ha a halál árnyéka között, (t. i. halálos veszedelmek között) járok is, nem félek a rosszaktól, mivel Te velem vagy« (Zsolt. 22, 4.). — Fájdalom, nagyon könnyen megfeledkezünk Istennek mindenütt való jelenlétéről. Olyanok vagyunk, mint a vak; ez mikor hallja, hogy előkelő úr ül vele együtt az asztalnál, azonnal illedelmes lesz, azonban ez nem tart sokáig; kevés idő multán ismét megfeledkezik magáról, ami azért van, mert az előkelő urat nem látja s csakhamar felejti annak társaságát (Szal. sz. Fer.).

3. Isten változatlan, vagyis Isten mindig ugyanaz marad.

»Istennél nincs változás, sem árnyéka a változandóságnak« (Jak. 1, 17.). Isten mindig ugyanaz (Zsolt. 101, 28.). Az ember teste változik, mert növekszik s egykor porrá lesz ismét. Sőt lelkét tekintve is változik az ember, mert lehet egyszer a megszentelő kegyelem, egyszer pedig halálos bűn állapotában. Istennél azonban nincs semminemü változás. Nem gyarapszik és nem fogy (Sir. 42, 21.); nem lesz jobb és nem lesz rosszabb; nem szegi meg szavát (IV. Móz. 23, 19.) stb. Istennek nincs mit elveszitenie és semmire sincs szüksége azon kivül, amije már megvan; azért semmi változás sem történhetik benne (Sz. Ág.). Istennel ugy áll a dolog, mint az *igazsággal:* ez (pl. $2 \times 2 = 4$) nem változik. Hogy Istennek szükségszerüen változhatatlannak

kell lennie, már az ő *örökkévalóságából* is következik; mert ami változik, az más lett, tehát már nem örök. — A világ **teremtése** által sem változott Isten. Isten ugyanis öröktől fogva elhatározta, hogy a világot *időben* megteremti. Valamely uj művéhez Istennek nincs szüksége uj akarati tényre, hanem örök elhatározásra (Sz. Ág.). Isten változtatja ugyan műveit, de nem határozatait (Sz. Ág.). — A **megtestesüléskor** szintén nem vett fel az istenség semmi ujat, mert minden kigondolható tökéletesség öröktől fogva meg van benne. De nem is veszitett semmit a megtestesülés által az istenség, mint a nap sem veszit semmit, ha felhőtől takarva sötétnek látszik is (Sz. Amb.). Amily kevéssé változik gondolatunk, amikor szavakba öltözik s külsőleg hallhatóvá válik, épen olyan kevéssé változott meg az emberi természet felvételekor Isten. — A **bűnösök megbüntetése** által sem változik Isten. Nem Isten változik ilyenkor, hanem az emberek. Ha a nap világossága különböző szinü üvegeken hatol keresztül, a napsugarak az üveg szineit veszük fel; a nap nem változott, hanem csupán a belőle származó világosság. Igy áll a dolog itt is: Isten nem változik, amikor jutalmaz vagy büntet, mert nem ő változtatja meg határozatát, hanem az ember változtatja meg *tevékenységét* (Sz. Jer.). A szentirás szerint Isten *megbánta*, hogy az embert teremtette, Isten haragszik, stb. A szentirás csak azért beszél igy, hogy mi e szavak értelmét könnyebben felfogjuk.

4. Isten mindentudó, vagyis Isten mindent tud: a multat, a jelent és a jövőt, még legtitkosabb gondolatainkat is (Jer. 17, 10.).

Krisztus előre tudta Péter tagadását, Jeruzsálem elpusztulását és sok egyebet. Látta Simon farizeusnak gondolatait, aki haragudott amiatt, hogy házában a bűnös asszonyt kegyesen fogadta (Luk. 7, 40.). Az istenség megmérhetetlen nagyságu és tisztaságu tükörhöz hasonlit, amelyben minden cselekvésünk visszatükröződik (Sz. Jer.). A mennyből letekint az Úr és látja mind az emberek fiait (Zsolt. 32, 13.). Isten szemei sokkal fényesebbek a napnál (Sir. 23, 28.). Aki a füvet plántálta, nem hall-e, vagy aki a szemet alkotta, nem lát-e? (Zsolt. 93, 9.). Egyetlen teremtmény sincs elrejtve előtte (Zsid. 4, 13.). Isten lát a rejtekben (Máté 6, 18.). Sokkal jobban látja cselekedeteimet, mint én, aki cselekszem azokat (Sz. Ág.). *Bárhol vagyok*, bármit teszek, látja Isten, hogy mit teszek. Isten a multból, a jelenből és a jövőből mindent egyszerre lát épen ugy, mint ahogy valamely vidéket a magas hegyről szintén egyszerre tekintünk át. »Isten előtt minden jövendő már megtörtént« (Sz. Jer.). — Habár Isten előre látja a rosszat, az ember *még sincs kényszeritve*, hogy azt megcselekedje. Ugy áll itt a dolog, mint mikor mi a távolba tekintünk és látjuk, miként lesz öngyilkos valaki. Mi látjuk, amit ő tesz; de ő nem

azért cselekszik, mert mi látjuk. »Amint a mult, amely emlékezetemben van, nem azért történt meg, mert emlékezetemben van, épen ugy annak is, amit Isten, mint jövendőt előre lát, nem azért kell szükségképen megtörténnie, mert ő azt előre látja« (Sz. Ág.). Ha Isten az ember elkárhozását előre látja is, *nem oka vesztének.*

Isten azt is látja, ami *bizonyos körülmények* között megtörténnék; azért bocsát reánk néha szenvedéseket, hogy igy a fenyegető nagyobb bajoktól megóvjon.

Krisztus Urunk látta pl., hogy *Tirusz és Szidon* lakói szigoru vezeklést tartottak volna, ha náluk oly csodákat művelt volna, mint Korozain és Betszaida városában (Máté 11, 21.). — Isten előre látja, hogy egyik-másik igazat a romlott világ elcsábitaná, azért veszi őt el korán a világból (Bölcs. 4, 11.). Isten előre látta, hogy ősszülőinkre a paradicsomban való maradás nagy kárt hozna, azért kellett onnan távozniok (Ar. sz. Ján.). Isten előre látja, hogy némely ember a *gazdagsággal* bűnös módon élne vissza, azért bocsát reá szegénységet. Isten előre látja, hogy a nyugodt és gondtalan élet egyik-másik embernek romlására szolgálna, azért engedi meg, hogy a rossz emberek üldözzék (N. sz. Gerg.). Tehát sok csapást *jóságból* bocsát Isten az emberekre. Aki mindezeket megszivleli, készségesebben fogadja a szenvedéseket.

A mindentudó Isten egykor minden rejtett dolgot napvilágra hoz.

Krisztus szerint: »Semmi sincs elrejtve, ami ki ne nyilatkoztassék, sem eltitkolva, ami meg ne tudassék és ki ne jelentessék« (Luk. 8, 17.). Isten különösen *halálunk óráján* és az *utolsó itélet napján* fogja egész életünket feltárni és nyilvánvalóvá tenni. Amint a reggeli nap mindent megvilágit s a dolgokat igaz valóságukban mutatja meg, ugy fog egykor bennünket Krisztus, az igazság napja, az ő mindentudásának világosságával megvilágitani, vagyis megitélni. Fel van jegyezve minden imádságunk, fel van jegyezve minden alamizsnánk, minden bőjtünk; fel van jegyezve az önmegtartóztatás, amelyet Istenért gyakorlunk (Jer. sz. Cir.). Semmi sincs annyira elrejtve, hogy napvilágra ne jönne.

Gondoljunk gyakran Isten mindentudására, különösen *kisértés* idején és amikor *ártatlanul szenvedünk.*

A gondolat, hogy Isten mindent tud, visszatart **kisértés** idején a bűntől. Aki tudja, hogy környezete élesen figyeli, becsületesen jár el; aki arra gondol, hogy Isten szeme kiséri, megőrzi lelkét a bűntől. »Élj ugy, mintha senki sem volna a földön, csak Isten és te egyedül« (Sz. Alf.). — Aki **ártatlanul szenved,** vigasztalást merit Isten mindentudásának gondolatából. *Jób,*

midőn felesége kinevette, három barátja pedig elhagyta, Isten mindentudásával vigasztalta magát (Jób. 16, 16.); Zsuzsánna is igy járt el (Dán. 13, 42.). Isten világosságra hozza igazságodat és déli napfényre itéletedet (Zsolt. 36, 6.).

5. Isten végtelenül bölcs, vagyis mindent a legcélszerübben rendez el.

Isten célja a teremtett világgal: saját dicsőségének és teremtményei jólétének előmozditása. Hogy mily *bölcseséggel* szolgálja Isten ezt a célt, mutatja egyes embereknek, pl. egyiptomi Józsefnek, Mózesnek, szent Pálnak élete, valamint sok népnek és birodalomnak története. »Oh Isten bölcseségének és tudományának mélysége és gazdagsága, mily megfoghatatlanok az ő itéletei és megvizsgálhatatlanok az ő utai!« (Róm. 11, 33.).

1. Isten bölcsesége főképen abban mutatkozik, hogy a *rosszat is jóra* forditja.

Egyiptomi József élettörténete mutatja, mint forditja Isten a rosszat jóra. Ami előttünk néha nagy szerencsétlenségnek látszik, az Isten végzése szerint sokszor épen nagy hasznunkra válik. Azért mondja Isten: »Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, sem utaim nem a ti utaitok« (Iz. 55, 8.). *Ember tervez, Isten végez.* Aki nem szakértő, az a művész termében némely műszert haszontalannak és feleslegesnek tart. A mester azonban mosolyogva halad tovább munkájában. Az ember is oktalanságában a világ legbölcsebb Alkotójának dolgait, melyek rejtett terveihez szükségesek, sokszor haszontalanoknak tartja, sőt talán károsoknak minősiti: többet akar tudni, mint a bölcs Isten oda fenn az égben (Sz. Ág.). — *A teremtésben* is egyik-másik dolog első tekintetre rossznak látszik. Alaposabb utánjárás után azonban rájövünk, hogy ezek a látszólagos rossz dolgok is javára vannak Isten teremtményeinek.

2. Isten bölcsesége abban is mutatkozik, hogy épen a *legegyszerübb dolgokat* használja fel nevének dicsőitésére.

Szent Pál szerint: »A világ *erőtleneit* választotta Isten, hogy megszégyenitse az erőseket (I. Kor. 1, 27.). Az égi testek közül Isten a kis földgömböt választotta kinyilatkoztatásainak szinteréül, a kis tartományt, Palesztinát tette a kereszténység bölcsőjévé, szegény Szüzet választott ki a Messiás anyjának és szegény ácsot nevelő atyjának, egyszerü halászokat választott az evangélium hirdetőivé, alacsonyrangu embereket (Józsefet, Mózest, Dávidot, Dánielt) a legmagasabb tisztségre emelt stb. Azonfölül Isten gyakran a *legegyszerübb eszközöket* használja fel, hogy szükségünkben segitsen rajtunk. *Nólai szent Felixet* († 310.), aki üldözői elől szétomlott kőfalhasadékba menekült, a jó Isten egy pók által mentette meg, amely a kőfalhasadék

elé hálót font; az üldözők ugyanis a pókháló láttára lehetetlennek tartották, hogy valaki ott lehessen elrejtve és tovább mentek (Lásd Spir. Plt.). Ha Isten velünk van, akkor a pókháló is olyan mint a fal; ha pedig Isten nincs velünk, akkor a fal is olyan, mint a pókháló (Sz. Paulin).

3. Isten bölcsesége végül a *világ célszerü berendezésében* is mutatkozik.

Igaz a mondás: »Bölcseséggel és megfontoltsággal rendezte be Isten a világot.« Valamennyi teremtmény szoros **összefüggésben** van egymással, kölcsönösen egymásra vannak utalva. Amint az óra azonnal megáll, ha belőle egyetlen kereket is elveszünk, vagy más helyre teszünk, ugy a világban is azonnal zavar támadna, ha belőle egyetlen teremtmény is hiányzanék, vagy megváltoznék (Ar. sz. Ján.). Ha pl. a *madarak* megsemmisülnének, a rovarok nagyon elszaporodnának s az egyensuly a természetben nagyon meg volna zavarva. Azt látjuk továbbá, hogy pl. a többi teremtményeknek élelmül szolgáló állatok rendkivül erősen szaporodnak, a kártékonyak pedig, mint pl. az oroszlán, sas stb., csekély ivadékuak. Ime, mint van összhangban minden a természetben! (Sz. Vazul). A földön **semmi sincs cél és haszon nélkül,** ha első pillanatra a hasznot nem tudjuk is felfedezni. Még a legkisebb állatka sem céltalan, ha még annyira undok vagy kellemetlen is. Igy pl. a megszámlálhatatlan és kellemetlennek látszó rovar megtisztitja a levegőt az ártalmas gázoktól. A saskeselyü felfalja az elhullott állatokat, amelyek különben enyészetükben, főképen a forró égöv alatt, a levegőt megrontanák. Még a sokakra nézve tényleg romlást hozó dolgokat, mint a *villámcsapást, a jégesőt, áradásokat,* földrengéseket, döghalált stb., sem tarthatjuk igazán károsoknak, mert ezek is sokkal nagyobb hasznot hajtanak az embereknek, mint amennyi kárt okoznak. A szelek és zivatarok némely növényt messze vidékre hordanak és ültetnek el. Azt gondoljuk, hogy a természet pusztit; pedig alkot és jót tesz. — Mily nagyszerü továbbá az **égitestek** mozgása és **pályafutása.** Gondoljuk meg, hogy a hold mozgása a föld körül, a föld forgása saját tengelye körül s a föld keringése a nap körül: mint járul mindez hozzá ahhoz, hogy a föld valóban kellemes tartózkodási helyünk legyen! Mennyire hasznos, hogy a föld tengelye *ferdén* áll a föld pályájának sikjára; enélkül a földön kevés változatosság volna, továbbá a földnek csak némely részét lehetne lakni. És aki megütközik azon, hogy a sarkokon 6 hónapig nem látszik a nap, gondoljon az *északiféntyre* az északi- s a *déliféntyre* a déli jeges tengeren. Aki a citerának kedves hangjait és csodálatos összhangját hallja, kénytelen bevallani, hogy ügyes mester játszik rajta. Épen ugy kell annak is, aki a mindenségben uralkodó szép rendet szemléli, megengednie, hogy végtelenül bölcs és ügyes művész kormányozza azt (Naz. sz. Gerg.). »Mely igen

fölségesek a Te műveid; mindeneket bölcseséggel cselekedtél« (Zsolt. 103, 24.).

6. Isten mindenható, vagyis Isten mindent megtehet, amit akar és pedig puszta akaratával.

Isten mindent megtehet, még azt is, ami az emberek előtt lehetetlennek látszik; gondoljunk pl. a három ifju csodálatos megszabaditására a tüzes kemencéből. Hasonló esetek történtek a nagy keresztény-üldözések korszakában. Azért mondja Krisztus: »Istennél minden lehetséges« (Máté 19, 26.). Gábriel arkangyal pedig igy szólt Szűz Máriához: »Istennél semmi sem lehetetlen« (Luk. 1, 37.). Isten nem volna Isten, ha nem tudná megtenni mindazt, amit akar (Kr. sz. Péter). — Isten mindent megtehet ugyan, de *nem akar* mindent megtenni, amit megtehet (Teodoret). Pl. Isten nem akarhat az ő végtelen *tökéletességével* ellentétben álló dolgokat, igy pl. hazugságot, csalást. Nem is akarta Isten mindazt megtenni, amit megtehetett volna, hanem csak annyit, amennyit elegendőnek vélt megtenni (Teodoret). Teremthetett volna tehát Isten szebb világot, vagy több világot és több teremtményt is. — Ha a teremtmények valamit akarnak csinálni, csak a Teremtőtől származott törvények szerint cselekedhetnek, továbbá csak bizonyos határokon belül; Isten azonban semmihez sincs kötve. Csak akarnia kell és azonnal megtörténik, amit akar. »Ő szólt és lettek; parancsolt és megteremttettek« (Zsolt. 148, 5.).

Isten mindenhatósága főképen *a világ teremtésében* mutatkozik.

A Szentirás mondja: »Az **égboltozat** hirdeti kezeinek erejét« (Zsolt. 18, 2.). A földgömb kerülete 5400 mérföld hosszu, tehát óriási test. Még nagyobb a nap, mert átmérője körülbelül 113-szor nagyobb a földénél. Azonban még jelentékenyen nagyobb égitestek is vannak a világmindenségben; néhány közülök akkora, hogy ha napunk helyén volna s reggel 6 órakor kelne föl, este 6 órakor még nem volna egész nagyságában látható. Mily *óriási világtestek* ezek! — A mi földünk 21 millió mértföldnyi távolságban van a naptól; egy egyenlő gyorsasággal repülő ágyugolyónak 25 évre volna szüksége, hogy ezt az utat megtegye. A Neptunus, amely szintén a nap körül kering, ettől 624 millió mérföldnyi távolságra van. Az ágyugolyónak 800 évre volna szüksége ezen ut befutására. Vannak azonban oly csillagok is, amelyek nem a mi naprendszerünkhöz tartoznak s ezerszer, sőt milliószor nagyobb távolságban vannak tőlünk. A fénynek, amely másodpercenkint 42.000 mérföldet halad, sok billió évre van szüksége, hogy ezen csillagoktól hozzánk eljuthasson. Mily *óriási távolságok* ezek a mindenségben! — A mi napunk körül 8 nagyobb és (a 4-ik és 5-ik között) 280 kisebb bolygó kering. A naphoz legközelebb fekvő bolygó (Merkur) 8 millió mérföldnyi távolságra van, a legtávolabb fekvő (Neptunus)

600 millió mérföldnyire. Az égboltozaton körülbelül 30 millió állócsillag ragyog, mindmegannyi napok és többnyire sokkal nagyobbak a mi napunknál; ezek körül ismét sok más égitest kering. Mily *óriási kiterjedésü* tehát a világegyetem! S mindezt Isten semmiből hozta létre. Mily végtelenül nagynak kell akkor lennie az ő hatalmának! — Figyeljük meg továbbá az **állat- és növényvilág** mérhetetlen sokféleségét: 400.000-nél több növény- és állatfajt ismer a természettudomány. Ez a sokféleség egyuttal Isten mindenhatóságát is tanusitja. — Krisztus Urunk **csodái** is, továbbá azok a csodák, amelyeket Isten Krisztus előtt és után művelt az igaz vallás megerősitésére, mutatják Isten mindenhatóságát. »Ki beszéli el az Úr nagy tetteit, ki hirdeti mind az ő dicséretét?« (Zsolt. 105, 2.).

Minthogy Isten mindenható, a legnagyobb *szükségben* is várhatunk tőle segitséget.

Istennek ezerféle módja van arra, hogy rajtunk segitsen. *Angyalt* küldhet segitségünkre, mint Péternek a fogságban; csodát művelhet, mint a Genezáret-tavánál; mindazonáltal Isten rendesen *kevésbbé feltünő eszközöket* használ, hogy rajtunk segitsen. Épen ezzel mutatja meg az ő nagy fölségét. Egyiptomi József megmentésére álmot használt, Betulia megszabaditására az ostrom alól Judit asszonyt. Neki nem nehéz akár sokak által megmenteni, akár kevesek által (I. Kir. 14, 6.). Oly nagy és nehéz semmi sem lehet, ami Isten hatalmának lehetetlen.

Minthogy Isten mindenható, *emberek nem semmisithetik meg az ő műveit,* sem meg nem hiusithatják az ő *terveit.*

Azért igen helyesen mondta *Gamáliel* a zsidó főtanácsos előtt az egyház eredetére vonatkoztatva: »Ha emberektől vagyon e dolog, el fog bomlani, ha pedig Istentől vagyon, nem ronthatjátok le azt« (Ap. Csel. 5, 38.). S ezért jövendölhette meg Krisztus az egyházról: »A pokol kapui nem vesznek erőt rajta« (Máté 16, 18.). Amit emberi értelem gondol ki Isten tervei ellen, az csak siettetheti e tervek megvalósulását. A zsidók őröket állitottak Krisztus sirjához, hogy feltámadását meghiusitsák; s ime, ez csak arra szolgált, hogy végeredményben a feltámadás tényét megerősitse.

7. Isten végtelenül jóságos, vagyis ő jobban szereti összes teremtményeit, mint a jó atya gyermekeit.

Isten szereti teremtményeit; csak jót akar nekik s jótéteményeivel halmozza el őket. »Ha tudnók, mennyire szeret bennünket Isten, meghalnánk örömünkben« (Sz. Coletta.). **Isten maga a szeretet** (I. Ján. 4, 8.). A szeretet az ő lényéhez tartozik. Forrásból nem fakadhat egyéb, mint viz; a nap egyebet nem bocsáthat ki magából, mint meleget; Isten sem tanusithat egyebet, mint jóságot és szeretetet. »Isten jósága lényegesen *külön-*

bözik a teremtmények jóságától épen ugy, mintahogy különbözik a naptól megvilágitott fal világossága magától a naptól. A fal csak azért világos, mert a nap megvilágitja; a nap ellenben nem csupán világos, hanem maga a világosság — és világitó is egyszersmind. Igy a teremtmények is csak azért jóságosak (szeretetteljesek), mert Isten közli velök ezt a jóságot (szeretetet)« (Stolz Albán.). Azért mondja Krisztus Urunk: »Senki sem jó, csak az egy Isten« (Márk 10, 18.).

1. Isten szeretete kiterjed az ő *összes teremtményeire.*

Amint a nap bevilágitja az ég megmérhetetlen térségeit, ugy terjed ki Isten jósága valamennyi teremtményre. Még az oktalan állatok sincsenek kizárva az ő jóságából (Sz. Efr.). A verebekről mondja Krisztus Urunk: »Azok közül egy sincs elfelejtve Isten előtt« (Luk. 12, 6.).

2. Különösen azonban az *embereket* szereti Isten; ezért küldötte le még egyszülött Fiát is a földre, megváltásukra.

Nagyok és megszámlálhatatlanok a **jótétemények,** melyeket az emberek Istentől nyertek. — Ezért mondja Loy. sz. Ignác: Isten sokkal jobban szeret bennünket, *mint mi magunk.* Istennek irántunk tanusitott szeretetét még az anya szeretetével sem lehet összehasonlitani (Iz. 49, 15.). — Isten szeretete irántunk azonban leginkább abban mutatkozik, hogy **saját Fiát adta oda érettünk.** Krisztus Urunk szerint: »Ugy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adá érte« (Ján. 3, 16.). Ábrahám nem tanusithatta kiválóbb módon szeretetét Isten iránt, mint azáltal, hogy a legkedvesebbet, t. i. fiát is kész volt feláldozni Istennek. Ugyanez áll Istenről is; a legkedvesebbet ajándékozta nekünk, tulajdon Fiát (Stolz Albán). Krisztus szerint: »Nagyobb szeretete senkinek sincsen annál, mintha valaki saját életét adja barátaiért« (Ján. 15, 13.). Isten Fia azért akart a keresztfán sokat szenvedni, hogy szeretetének tuláradó voltát megmutassa (Hofb. sz. Kelemen). A *Megváltó* egész viselkedése az ő nagy szeretetéről tanuskodik. Lehajtotta fejét, hogy bennünket megcsókoljon, kitárta karjait, hogy bennünket megöleljen, megnyitotta szivét, hogy bennünket még jobban szerethessen (Sz. Ág.). Az *Oltáriszentségben* meg-épen folytonosan körünkben akart Krisztus maradni, a szent áldozásban pedig a legbensőbben akart velünk egyesülni. Innen szavai: »Az én gyönyörüségem az emberek fiaival lakozni« (Péld. 8, 31.).

3. Az emberek közül szeretetét Isten főképen *az igazak iránt* mutatja ki.

Égyetlen tökéletes lélek kedvesebb Isten előtt, mint ezer nem tökéletes (Sz. Alf.). »Milý jó Izrael Istene azoknak, kik igaz

szivvel vannak« (Zsolt. 72, 1.). Nagy, *belső vigasztalásokkal* látogatja meg őket (Zsolt. 30, 20.). Az igazaknak minden javukra szolgál (Róm. 8, 28.). Az Atya és a Fiu lakást vesznek a Szentlélek által náluk (Ján. 14, 23.). Isten az igazak jó cselekedeteit jóval érdemükön felül jutalmazza; százszoros jutalmat ad nekik (Máté 19, 29.). Isten az igazakat *bocsánatos bűneik* és tökéletlenségeik *dacára* is szereti. Ahhoz az anyához hasonlit, aki gyermekét, bármennyire visszatetsző is annak betegeskedése és gyengesége, gyöngéden és részvéttel szereti (Szal. sz. Fer.).

4. Még a *bűnösökkel* szemben is szeretetet tanusit Isten.

Gonosz tetteik dacára utolsó létekzetükig *jótéteményeivel* halmozza el őket; napját fölkelti a jókra és gonoszokra egyaránt (Máté 5, 45.). *Szenvedéseket* csupán *szeretetből* bocsát rájuk. »Isten a seborvoshoz hasonlit, aki csak azért éget és vág, hogy egészségessé tegyen« (Sz. Ág.). Isten azért szereti a bűnösöket, mert minden bűnösben található legalább is némi jó s a bűnös halála előtt még megjavulhat. Azonban tulságosan nem nyilvánulhat meg Isten szeretete a bűnösök iránt. Ugy áll ezzel is a dolog, mint a mágnessel. Ez magához vonz minden vasat, amely közelében van; ha azonban valamely tárgy van közötte és a vasrud között, a mágnes ugyan akkor is vonzza a vasrudakat, azonban ezek nem érhetnek egészen hozzá.

Mivel Isten végtelenül jóságos irántunk, **szeressük őt mindenek fölött** (I. Ján. 4, 19.). Nem rettegéssel, sem nem szolgai félelemmel, hanem gyermeki bizalommal közeledjünk hozzá (Róm. 8, 15.). — Mivel Isten oly jóságos irántunk, legyünk mi is jóságosak embertársaink, sőt Isten valamennyi teremtménye iránt (Ef. 4, 32.). — Azért adta Isten a szeretet parancsát önmaga iránt, a felebarát és az ellenség iránt; továbbá azt a parancsot, hogy az irgalmasság cselekedeteit gyakoroljuk. Sőt Isten ugy akarja, hogy még az állatokkal szemben is jószivüek legyünk. — Isten jósága különösen abban mutatkozik, hogy ő **hosszantűrő** és **irgalmas.**

8. Isten hosszantűrő, azaz a bűnösöknek időt enged a megjavulásra.

Az emberek mindjárt büntetni szoktak; Isten nem ugy jár el. Hosszu ideig eltűri teremtményeinek lázadását és kegyelmének megvetését. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen (Ez. 18, 27.). Reá vonatkoznak *Izaiás* próféta szavai: »A repedezett nádat nem töri össze és a füstölgő mécsest nem oltja ki« (Iz. 42, 3.). Ha tehát Isten még észlel valamelyes jóakaratot a bűnös részéről, nem akarja pusztulását, hanem szelidséggel iparkodik őt üdvösségre vezetni. Innen van, hogy Isten a bekövetkező büntetéseket gyakran jóelőre hirüladta és csak lassan, szinte vonakodva engedte az előre hirdetett büntetést bekövetkezni. Noé kortársainak 120 évi időt enge-

dett a javulásra, a ninivebelieknek 40 napot, Jeruzsálem lakóinak 37 évet Krisztus Urunk mennybemenetele után (Máté 23, 37.). Az égből sem üt le hirtelen a villám; először fellegek boritják be az eget, azután villámlik és dörög, csak azután következik be a villámcsapás. Ez alkalmazható a jó Istenre is. Krisztus Urunk a terméketlen fügefáról szóló példabeszédben szemlélteti Isten nagy türelmét (Luk. 13.). Ha Isten nem volna Isten, igazságtalan volna a bűnösökkel szemben gyakorolt oly nagy türelme (Sz. Ág.).

Isten azért oly hosszantűrő, mert részvéttel van gyengeségünk iránt, továbbá, mert a bűnösnek *meg akarja könnyiteni a megtérést.*

Isten **részvéttel** van irántunk. Úgy bánik velünk, mint az anya makrancos gyermekével: ahelyett, hogy a siró gyermeket megbüntetné, még jobban keblére szoritja és dédelgeti, mig csak lecsendesedik (Hunolt). Isten azért is részvéttel van irántunk, mert Megváltónk. Olyan dolgot, amelyet drágán kellett megfizetnünk, pl. egy aranyórát, nem egyhamar dobunk el csak azért, mert valami hibája van. Inkább kijavittatjuk. Igy tesz a mi Megváltó Istenünk is, aki nagy áron vett meg bennünket. — Isten azért kimél, hogy **megjavulj,** nem pedig azért, hogy a gonoszságban makacsul megmaradj (Sz. Ág.). Nem tudod-e, hogy Isten kegyessége bűnbánatra vezérel téged? (Róm. 2, 4.). Az Úr csak azért van türelemmel irántatok, mert azt akarja, hogy mindenki bűnbánatra térjen (II. Pét. 3, 9.). Sok bűnösnél nem is volt hiábavaló Isten hosszutűrése, mert sok nagy *bűnös megtért* s a legnagyobb szentté lett; igy Mária Magdolna, szent Ágoston, egyiptomi szent Mária, stb. — Azonban, ha Isten hosszantűrő is, mégis **veszélyes a megtérést sokáig halasztani.** Mert hirtelen jelenik meg az ő haragja (Sir. 5, 9.). Gondoljunk a terméketlen fügefáról szóló példabeszédre (Luk. 13.). Isten malmai lassan őrölnek, de biztosan és nagyon finoman; amit hosszutűrése elmulasztott megtenni, **szigora fogja helyre pótolni.** »Minél tovább késik a büntetés, annál keményebben fog bekövetkezni. Úgy van a dolog itt is, mint az ijjal; minél hátrább van huzva a húr, annál nagyobb erővel röpül tova a nyil« (Sz. Ág.). Ezt bizonyitja pl. Antiochus Epifánesnek, a kegyetlen királynak borzasztó halála (II. Makk. 9.).

9. Isten végtelenül irgalmas, vagyis Isten nagyon szivesen megbocsát, ha bűneinket komolyan megbánjuk.

Ha a gyermek megbántotta atyját, de utána igaz szívvel bocsánatért esedezik, egy jóságos atya megbocsát. Igy cselekszik Isten is. Isten nagy irgalmasságát Krisztus Urunk a *tékozló fiuról* szóló példabeszédben rajzolta meg (Luk. 15.). *Dávid* királynak, alighogy megvallotta bűnét Nátán próféta korholó szavaira,

legott értésére adta Nátán, hogy bűneit az Úr megbocsátotta (II. Kir. 12, 13). Mihelyt fáj a bűnösnek a bűn, Isten már ki van engesztelve (J. sz. Lőr.). Isten tulajdonsága, hogy megkönyörül és megbocsát. (Egyházi imádság), az Ő irgalma *végtelen*.. A tengernek van határa, Isten irgalmasságának azonban nincsen (Ar. sz. Ján.). Isten azt kívánja tőlünk, emberektől, hogy felebarátunknak hetvenhétszer megbocsássunk; mily irgalmasnak kell akkor neki magának lennie!

Isten irgalmassága különösen abban nyilvánul meg, hogy a bűnöst nem hagyja magára: néha szenvedésekkel, néha jótéteményeivel *keresi fel;* még *a legnagyobb bűnöst* is mindig *szeretetteljesen fogadja* vissza, és megtérése után még *kegyesebb* iránta, mint azelőtt.

Isten az evangéliumi jó pásztor, aki elveszett juhának **utána megy** s keresi, míg meg nem találja (Luk. 15.). A tékozló fiura szenvedéseket bocsátott Isten; Dávidhoz Nátán prófétát küldötte; Péterre rátekintett Krisztus, hogy őt meginditsa; a szamaritánus asszonyt felkereste Jákob kutjánál, hogy megtéritse. Isten tehát a halászhoz, vagy a vadászhoz hasonlit, aki különböző tervet eszel ki és csalétket is használ fel, hogy a halakat, vagy madarakat hálójába keritse (Gran. Lajos). — Isten még a **legnagyobb bűnösnek is** megbocsát; ő mondja: »Ha bűneitek leendnek, mint a karmazsin, mint a hó megfehérednek; és ha pirosak lesznek is, mint a bibor, lesznek, mint a fehér gyapju« (Iz. 1, 18.). Sőt minél nagyobb a bűnös, annál szivesebben fogadja őt Isten, ha igazán megtér. Azért kiáltott fel Dávid: »Uram, kegyelmezz bűnömnek, mert nagy annak száma« (Zs. 24, 11.). Isten — akárcsak a halász — annál inkább örül, minél nagyobbak a halak, amelyek hálójába kerülnek. Istennek ugyanis *nagyobb dicsőségére* válik, ha olyan embereknek is megbocsáthat, akik sok és sulyos bűneik miatt a megbocsátásra csaknem méltatlanok. — »Senki sem kárhozott el tehát azért, mert sok rosszat követett el; azonban sok ember van a pokolban egyetlen halálos bűn miatt, amelyet nem akart megbánni« (Vian. sz. Ján.). Még Judás is bocsánatot nyert volna, ha akarta volna azt. — Isten még az élet **utolsó pillanatában** is megbocsát a bűnösnek. Gondoljunk a Krisztus jobbján függő gonosztevőre. Mindamellett senkinek sem szabad a bűnbánatot haláláig elhalasztania. »*Egynek* Isten a végső pillanatban is kegyelmet adott, hogy senki el ne csüggedjen; azonban *csupán* csak egynek, hogy megtérését a halálig senki se halassza el« (Sz. Ág.). A halálos ágyon való megtérés mindig bizonytalan. A tapasztalat szerint a bűnösök a halálos ágyon minden jót igérnek, de ha egészségüket visszanyerik, mitsem tartanak meg; igy tett pl. az istentagadó Voltaire. Továbbá a halálos ágyon többnyire csupán *kényszerüségből* térnek meg a bűnösök; ugy tesznek, mint a

hajósok, akik a hajótörés kezdetével áruikat csak a szükségtől kényszeritve dobják a tengerbe, nem pedig azért, mintha nem szeretnék azokat. »Nevetséges dolog, mikor valaki ifju és életerős korában nem akar harcolni s csak akkor akar harctérre vonulni, mikor már elgyengült és mozogni is alig tud« (Sz. Bern.). — Isten továbbá minden bűnbánó bűnöst **szeretetteljesen fogad.** Mily szeretetteljesen fogadta Krisztus Urunk *Magdolnát* Simon házában (Luk. 7.); mily szeretetteljesen azt az asszonyt, akit a farizeusok a templomban eléje vezettek, hogy megkövezzék (Ján. 8.); mily szeretetteljesen a jobboldali latort a keresztfán! (Luk. 23.) Mily szeretetteljesen fogadta atyja a tékozló fiut! Ez az atya a jó Isten (Luk. 15.). Isten *örvend* is a bűnös megtérésén. Krisztus Urunk szerint: »Szintugy öröm lesz a mennyben egy megtérő bűnösön inkább, mint 99 igazon, akiknek nincs szükségük bűnbánatra« (Luk. 15, 7.). Ez az öröm azért van, mert a megtért bűnösök buzgóbban szoktak szolgálni Istennek és őt lángolóbban szeretik (N. sz. Gerg.). — Isten a bűnös iránt megtérése után rendesen **kegyesebb, mint azelőtt.** Az atya a tékozló fiu örömére borjut öletett és lakomát rendezett; igy van Istennél is (Luk. 15.). Isten a megtérő bűnöst benső vigaszban szokta részesiteni; némelyiket épen elhalmozza kegyelmeivel; pl. sz. Pált a harmadik égbe ragadta (II. Kor. 12, 2.) Ha az emberek meg is bocsátanak bántalmazóiknak, később többnyire még sem szeretik őket ugy, mint azelőtt. Istennél másképen áll a dolog. »Ő jobban becsüli a visszatérőket, mint az el sem pártoltakat« (Dam. sz. Pét.). Ily értelemben is nevezi szent Ágoston az eredeti bűnt »*szerencsés vétek*«-nek.

10. Isten végtelenül szent, azaz Isten csak a jót szereti, a rosszat pedig utálja (Péld. 15, 9.).

A pogányok azt gondolták, hogy isteneik hibákkal vannak felruházva és védik a bűnöket. (A pogány rómaiak szemében pl. *Bacchus* a részegesek, *Venus* a szerelmeskedők, *Merkur* a tolvajok pártfogója volt.) Az igaz Istenről ez nem áll; ő mént minden hibától és utál minden gonoszságot a teremtményekben. Isten szentsége abban áll, hogy szereti saját végtelen tökéletességét. — Aki a tisztaságot szereti, maga is mentes szokott lenni minden szennytől, továbbá igyekszik, hogy környezete is (lakószobája, háza, könyvei stb.) tiszta legyen. Igy áll a dolog Istennél is. Ő maga ment minden szennytől és azt akarja, hogy teremtményei is minden erkölcsi szennytől mentesek legyenek. Isten szentsége valamennyi angyal és szent szentségével egybevetve is olyan, mint a tiszta nap világossága a gyertya világosságához képest. Még az ő angyalaiban is talált Isten gonoszságot (Jób. 4, 18.). »A mi minden igazságunk olyan előtted, Uram, mint a tisztátalan ruha« (Iz. 64, 6.). Azért magasztalják még a mennyei angyalok is Isten szentségét (Iz. 6, 3.). Az egyház tehát méltán imádkozza: »Te egyedül vagy szent.« —

Isten azt akarja, hogy mi, az ő teremtményei is minden, a legcsekélyebb szennyfolttól is, mentek legyünk. Igy szól hozzánk: »Szentek legyetek, mert én szent vagyok« (III. Móz. 11, 44.). Azért adott az embereknek parancsokat. S hogy az emberek a reájuk tapadt tisztátalanságoktól megtisztuljanak, *szenvedésekkel* tisztitja őket; vincellérhez hasonlit Isten, aki a termő szőlővesszőket megmetszi (Ján. 15, 2.). A *purgatórium* tüzében is megtisztitja őket, mert a mennyországba semmi tisztátalan be nem mehet (Jel. 21, 27.). Miért szoktak a szentek és angyalok mindig hófehér ruhában megjelenni? Miért kapnak a megkereszteltek is fehér ruhát kezükbe keresztség alkalkalmával? Mert a fehér ruha a tisztaság (szentség) jelképe. — Légy szent és tiszta, csak igy telhetik kedve benned Istennek!

11. Isten végtelenül igazságos, vagyis Isten megjutalmaz minden jót és megbüntet minden gonoszt.

»Igaz vagy, Uram! és igaz a Te itéleted« (Zsolt. 118, 137.). »Isten kinek-kinek megfizet az ő cselekedetei szerint« (Róm. 2, 6.).

1. Isten az embereket részben már e *földön* jutalmazza és bünteti, teljes mértékben azonban csak a *halál után.*

Az az állitás, hogy »*a világtörténelem világitélet*« (Schiller), nem egészen igaz; mert nem mindenért lesz megfizetve ebben az életben. A földi élet a megpróbáltatás és nem a teljes visszafizetés ideje. Az ember munkás, aki csak munkája teljes elvégzése után kapja meg megérdemelt bérét. Más szóval: a **tökéletes visszafizetés csak a halál után,** az itélet alkalmával következik be. Mindenesetre ugy áll azonban a dolog, hogy a jócselekedeteknek már itt a földön jó következményeik vannak, mint jólét, becsület, egészség s különösen: nyugodt lelkiismeret (Zsolt. 118, 165.); mig a gonosz cselekedetek ezeknek ellenkezőit szülik. Egyik-másik megátalkodott gonoszt valóban már e földi életben feltünően bünteti az Isten.

2. Isten a *legkisebb jócselekedetet* is megjutalmazza, valamint megbünteti a legkisebb bűnt is.

Krisztus megigérte, hogy még a *pohár vizet* is megjutalmazza, melyet övéinek nyujtunk az ő nevében (Márk. 9, 40.). Isten még hozzá intézett sóhajtásainkat sem hagyja jutalom nélkül (Sz. Ter.). Krisztus Urunk pedig igy szól: »Mondom pedig nektek, hogy minden *hivalkodó igéről,* amelyet szólnak az emberek, számot adnak az itélet napján« (Máté 12, 36.).

3. Isten az embert többnyire *ugyanazon módon* bünteti, ahogyan vétkezett.

»Ki mi által vétkezik, azáltal **bünhődik**« (Bölcs. 11, 17.). Krisztus szerint: »Amilyen mértékkel mértek, visszaméretik

nektek« (Máté 7, 2.). *Absolom* hajával büszkélkedett és haja volt oka vesztének is. A *dúsgazdag* invenckedésével vétkezett s ime, pokoli szomjúsággal bűnhődött. A zsidóknak Egyiptomban a király parancsára minden ujonnan született fiugyermeküket a *folyóba* kellett vetniök; és ime, az egyiptomi király vitéz embereivel együtt a *tengerbe* fult. *Antiochus* királyt, aki Eleazárt, a 7 makkabeusi testvért és más zsidókat vallásuk miatt megöletett, a férgek emésztették meg (II. Makk. 9, 6.). *Betlehem anyái* megtagadták a szállást az Isten Anyjától s kegyetlenül viselkedtek az Isten Fia irányában; csakhamar reá Heródes is kegyetlenül bánt el az ő gyermekeikkel (Máté 2, 16.). *Jeruzsálem* 70-ben Kr. u. egészen úgy bűnhődött, ahogy Krisztus Urunk ellen vétkezett. *I. Napoleon* császár († 1821.) ugyanazon a módon bűnhődött, mintahogy ő Pius pápát kínozta; őt is egymásután két helyen tartották fogságban. Némelyek azt mondhatják minderre: Puszta véletlenség! Azonban a hivő keresztény Isten ujját ismeri fel itt (Sz. Ág.). És I. Napoleon különben is szellemesen jegyezte meg: »*A véletlen a bolondok istene.*« — **A jótett** is megkapja a maga jutalmát. Az adakozónak Isten még többet ad, a böjtöket megtartónak egészséget és hosszu életet nyujt. Bizonyságul szolgálnak erre a *remeték*, akik pusztában élnek és a trappisták. Aki irgalmas embertársaival szemben, azzal szemben Isten is irgalmas. Gondoljunk a Miatyánk 5. kérésére és Krisztus szavaira: Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek. (Máté 5, 7.). *Veronika* kendőt nyujtott Krisztusnak izzadsága letörlésére: jutalmul a kendőn megkapta Krisztus arcának mását; *Lázár* vendégül látta az Üdvözítőt házában: jutalmul Krisztus életét adta vissza; *Nep. sz. János* tudott uralkodni nyelvén: jutalmul Isten csodálatosan megőrizte ezt a nyelvet napjainkig.

4. Isten a jutalmazásban és a büntetésben tekintetbe vesz *minden körülményt*, különösen pedig a szándékot és a kinek-kinek adott tehetséget.

Aki azért tesz jót, hogy az emberek dicsérjék, Istentől semmi jutalmat sem várhat (Máté 6, 2.). Az emberek a külső szerint itélnek, Isten ellenben a szivre tekint (I. Kir. 16, 7.). — A *szegény özvegynek*, aki két fillért vetett a templomperselybe, nagyobb érdeme volt Isten előtt, mint az összes gazdagoknak, akik sokkal többet adtak; ezek ugyanis abból adtak, amiben bővelkedtek, amaz ellenben abból, ami megélhetéséhez volt szükséges (Luk. 21.). Az a szolga, aki annak dacára, hogy ismeri Ura akaratát, mégis rosszat követ el, több büntetést kap, mint az, aki Ura akaratát nem ismerte (Luk. 12, 47.). — Mindenkitől, akinek sok adatott, sok fog követeltetni és akire sokat biztak, többet kivánnak attól (Luk. 12, 48.). A bűnös városoknak, *Szidonnak* és *Tirusnak*, amelyek mit sem hallottak az Üdvözitőről, jobb lesz sorsuk az itélet napján, mint *Korozain-*

nak és *Bethszaidának*, amelyek látták Krisztus csodáit és mégsem tértek meg. Szodoma lakóinak könnyebb lesz az ítéletük, mint Kafarnaum lakóinak, akik között élt és tevékenykedett Krisztus (Máté II. 21—24.).

5. *Emberi tekintetet* azonban Isten nem vesz figyelembe (Róm. 2, 11.).

Sokan, akik itt a földön **elsők, utolsókká** lesznek a túlvilágon (Máté 19, 30.). Ezt bizonyítja a *dúsgazdag* és a nyomorult Lázár története. Még angyalok is jutottak örök kárhozatra! Sok földi nagyság, akiknek itt szobrokat emelnek, egykor ugyancsak meg fog szégyenülni. Sok név, amelyet itt a földön dicsőség ragyog körül, teljesen hiányozni fog az Istentől vezetett élet könyvében (Bergman). A *világítélet* sok meglepetést fog hozni. A világ hatalmasai közül vajmi sokan szánalomraméltóan fognak ott állani és az emberek megvetettjei közül sokan nagy tisztességben!

Mivel Isten végtelenül igazságos, féljük őt üdvös félelemmel.

Krisztus figyelmeztet: »Féljetek attól, aki mind a lelket, mind a testet a gehennába vetheti« (Máté 10, 28.). — Azonban istenfélelmünk ne szolgai, hanem **gyermeki** legyen (Róm. 8, 15.), t. i. ne annyira Isten büntetésétől, mint inkább Isten *megbántásától* féljünk. »Mert aki csupán a büntetéstől való félelem miatt tesz jót, az a bűnt még nem hagyta el egészen« (N. sz. Gerg.). Gyermeki félelme azonban csak annak van, aki Istent nagyon *szereti*. »Mert a tökéletes szeretet kizárja a félelmet« (I. Ján. 4, 18.). De legalább is a büntetéstől való félelemből tedd meg azt, amit az igazság szeretetéből megtenni nem vagy képes (Sz. Ág.).

Az Isten félelme visszatart a bűntől és boldogságra vezet.

Az Úr félelme **kiűzi a bűnt** (Sir. 1, 27.). Mutatja ezt egyiptomi József esete *Putifár* feleségével szemben. Ahogy a szél elűzi a fellegeket, ugy űzi el az Isten félelme a bűnös testi vágyakat (Sz. Bern.). Az Istent félő ember a földi dolgokat épen ugy eldobja magától, akárcsak a hajós a tengeri vihartól való félelemből az árukat kiveti a hajóból (N. sz. Gerg.). — Az Isten félelme tiszteletet és megbecsülést szül, vigasság és örvendezés a koronája, gyönyörködteti a szivet, örömet és hosszu életet szerez (Sir. 1, 11.). Az Ur félelme a bölcseség kezdete (110, 10. Zsolt.). Annál kevésbbé kell félnünk egykoron az isteni Bírótól, minél inkább féljük őt e földi életben (N. sz. Gerg.). Egy közmondás tartja: »Féld az Istent és ne rettegj senkitől.«

Az istenfélelem Isten különös kegyelemajándéka.

Az Úr mondja: »Szivökbe adom félelmemet, hogy el ne távozzanak tőlem« (Jer. 32, 40.). Azért imádkozzuk Dávidal:

»Szegezd át félelmeddel az én testemet« (Zsolt. 118, 120.). Az Isten félelme a *Szentlélek ajándéka.*

12. Isten mindenek felett igazmondó, vagyis Isten mindig csak igazságot nyilatkoztat ki (Ján. 8, 26.).

Isten sem nem tévedhet, sem valótlant nem mondhat. *Nem tévedhet,* mert ő mindentudó; *nem hazudhat,* mert végtelenül szent. »Aki megtiltotta, hogy hazudjunk, annál kevésbbé fog hazudni önmaga« (Róm. sz. Kel.). Nem olyan az Isten, mint az ember, hogy hazudjon; sem mint az ember fia, hogy változzék (IV. Móz. 23, 19.). — Azért mindent hinnünk kell, amit Isten mondott, még azt is, amit gyenge elménkkel felfogni nem tudunk, igy keresztény hitünk titkait: a Szentháromságot, a megtestesülést, az Oltáriszentséget.

13. Isten mindenek felett hű, vagyis Isten megtartja minden igéretét.

Isten hűsége nem egyéb, mint szavatartása igéreteinek teljesitésében. A jeruzsálemi templom a próféta jövendölése szerint (Dán. 9, 27.) egészen a világ végéig nem fog többé felépülni. Julián császár 361-ben mégis megkisérelte a templom felépitését, azonban a felépitett falak hirtelen támadt földrengéstől összeomlottak, a földből előtörő tűzlángok pedig elűzték onnan az épitőmunkásokat (Spir. Plt.). — Isten gyakran azért igér és fenyeget, hogy *gyenge akaratunkat* annál hathatósabban *inditsa a jóra.* Krisztus Urunk maga is beszédeiben folytonosan az örök jutalomra és büntetésre utalt. Az érzéki és kérgesszivű embereknek a fenyegetések egyenesen szükségesek; az ilyen emberek ugyanis csupán üdvös megfélemlitéssel vezethetők a jóra. Isten fenyeget, mert jó. Aki igy figyelmeztet: »Vigyázz«, nem akarja vesztedet. Épen igy van Istennel is: fenyeget a büntetéssel, hogy ne legyen kénytelen ténylegesen büntetni (Sz. Ág.) Isten fenyegetései mindig **feltételesek,** mint ezt a Ninivével való kegyes bánásmód is mutatja (Jón. 3, 10.).

Teljesedni fognak tehát Krisztus Urunk és a próféták összes jövendölései, amelyek eddig nem teljesedtek.

A katholikus egyház tehát örökké fenn fog állani és mindig lesz látható feje a pápa személyében (Máté 16, 18.). A zsidók a világ végén az egyházba fognak megtérni (Oz. 2, 5.). Az utolsó itéletet hatalmas jelek fogják megelőzni égen és földön (Máté 24, 29.) Krisztus fel fog egykor halottainkból támasztani (Ján. 5, 28.) s meg fog bennünket itélni (Máté 25, 32.). Azért mondta: »Ég és föld elmulnak, de az én igéim el nem mulnak« (Máté 24, 35.). — Ha már embertársainkban is megbizhatunk, akik egy-egy papirszeletre fektetik igéreteiket, mennyivel inkább hagyatkozhatunk Istenre, aki egész könyveket, t. i. a szentirást, töltött meg igéreteivel (Kr. sz. Pét.).

4. A Szentháromság.

Feltünő dolog, hogy az angyalok az égben a jó Istent **háromszor szentnek** dicsőitik. Izaiás próféta elragadtatásában ugy hallotta, hogy a szeráfok igy énekelnek: »Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene« (Iz. 6, 3.). Az is megfigyelésre méltó jelenség, hogy a nap fénysugara, ha szögletes-élü üvegen (prizmán) hatol keresztül, három szinre bomlik: kék, sárga és piros szinekre. Amint a fénysugárban három alapszin van, ugy van az egy isteni lényegben három isteni személy. *Krisztus megkeresztelésekor* mind a három isteni személy kinyilatkoztatta magát: az Atya az égből szólott, a Fiu a Jordán vizében állott, a Szentlélek pedig galamb képében jelent meg. (Máté 3, 16.).

Szentháromság helyett ezt is szoktuk mondani: *három személyü egy Isten.* Ez az elnevezés röviden magában foglalja a Szentháromság tanának lényegét. A kinai nyelvben Isten neve *Tao,* annyit jelent: három=egy.

1. A Szentháromság tanának lényege az, hogy egy Istenben három személy van: Atya, Fiu és Szentlélek.

A **hármas szám** nagyon sokszor fordul elő *hitünkben.* A tulvilágon három hely van, a szentmisének 3 főrésze, mindegyik szentségben 3 alkotó rész; 3 személy van a szentcsaládban, 3 főünnepe van az egyházi évnek; 3 óráig függött Krisztus Urunk a keresztfán, 3 napig nyugodott sirjában; 3 évig gyakorolta Krisztus tanitói hivatalát, háromszoros hivatást töltött be: a tanitói, papi és lelkipásztori hivatást, stb. A hármas szám a *természetben* is alapszámnak látszik. A teremtményeknek 3 országa van: az állat-, növény- és ásványország; háromféle halmazállapot ismeretes: szilárd, folyékony és légnemü; az időbeliség is háromféle: mult, jelen, jövő. — A **négyes számmal** is gyakran találkozunk a vallásban: 4 evangélium van; továbbá 4 sarkalatos erény, a paradicsomnak 4 folyama, 4 világtáj, ahonnan az angyalok az embereket itéletre fogják hivni, 4 évezreden át várakoztak az emberek a Megváltóra, négyszögü volt a jeruzsálemi templom, stb. — A **hetes szám** is gyakran előfordul: 7 napja van a teremtésnek, 7 szentség van, az irgalmasságnak 7 cselekedete, 7 főerény, a Szentléleknek 7 ajándéka, a papszentelésig 7 szentelés; a »Miatyánk«-ban 7 kérés van, Krisztus Urunk 7 szót mondott a keresztfán, stb.; mind oly dolgok, amelyek Istenhez tesznek hasonlókká, vagy Istennel egyesitenek bennünket. A 7-es szám a természetben is gyakran előfordul: gondoljunk a fénynek 7 alapszinére, a zene 7 alaphangjára. — A 3-as szám a *jó Isten,* a 4-es a *világ* száma (a 4 világtáj miatt), a 7-es szám pedig Isten és a világ *egyesülését* fejezi ki.

2. Ezt az igazságot gyenge értelmünkkel nem

tudjuk felfogni; azért nevezzük azt a Szentháromság titkának.

Nem tudjuk **felfogni,** miként lehetséges, hogy három isteni személy legyen és mégis csak egy Isten. Tehát bizonyos értelemben *három* és mégis csak *egy!* A Szentháromság »felfoghatatlan és kimondhatatlan« (IV. Lat. zsinat). Azért figyelmeztette egy kedves legenda szerint a tenger partján járó és a Szentháromság titkán gondolkozó Sz. Ágostont egy játszadozó gyermek alakjába öltözött angyal: »Előbb fogom én az egész tengert ebbe a kis gödörbe meriteni, mint te a Szentháromság titkát megérteni« (Spir. Plt.). Azonban annak dacára, hogy a Szentháromság titka felfoghatatlan, mégsem **észellenes.** Észellenes volna a Szentháromság tana, ha azt tanitaná, hogy Istenben egy személy három személy, vagy hogy az egy isteni lényeg három lényeg. Ez benső ellentmondást foglalna magában. Azonban a jelen esetben az van mondva, hogy a három személy egy isteni lényeg. Aki tehát a Szentháromság tanával szemben ellenveti, hogy **három nem lehet egy** és egy nem lehet három, az azt bizonyitja be, hogy a Szentháromság tanával egyáltalában nincs tisztában. — Abból, hogy valamit véges elmémmel nem tudok *felfogni,* korántsem következik, hogy az, amit felfogni nem tudok, észellenes is. Mily sok dolog van már a természetben, amit nem tudunk felfogni és megmagyarázni. Mi pl. voltaképen a fény, mi a villamosság, mi a delejesség? Honnan van a növények növekedése? stb. Nem tudjuk! Mennyivel kevésbbé tudhatjuk akkor megérteni, ami Istenre vonatkozik! Jeremiás mondja: »Nagy vagy Te, óh Isten és megfoghatatlan a mi gondolataink számára« (Jer. 32, 19.). Isten értelmével kellene annak birnia, aki az istenség lényegét akarná felfogni.

A *természetben* sok mindent találunk, ami a Szentháromság titkára emlékeztet.

Minthogy a világ és valamennyi teremtmény a Mindenható Isten keze munkája, bizonyos tekintetben a világban és annak teremtményeiben is visszatükröződik Isten háromszemélyüsége. Azért tanitja a vatikáni zsinat (1870.), hogy a hittől megvilágitott értelem segitségével a vallás titkaiba mélyebb betekintést nyerhetünk, ha ezeket a hittitkokat *a természetből* vett példákkal iparkodunk megvilágitani (Vat. zsin. 3, 4.). A Szentháromságnak következő — igaz, többé-kevésbbé tökéletlen — hasonlataival találkozunk a természetben: Egyetlen fehér *fénysugár* vörösre, sárgára és kékre bontható fel, tehát háromszoros fényt tartalmaz. Az ametiszt különböző oldalról tekintve 3 szinben tündöklik, u. m. biborvörös, ibolyakék és rózsapiros szinben, holott egy és ugyanaz az ásvány (Sz. Izid.). Ugyanaz a viz lehet szilárd, folyékony és légnemű állapotban, természetesen nem ugyanegy időben. A világitó *nap,* a belőle kiáradó *fénysugarak* s a mindkettőtől származó *melegség* 3 dolog és mégis csak egy

(Alex. sz. Cir.). Gondolhatunk az emberi lélek hármas tehetségére is, amely tehetségek: az értelem, az akarat és az emlékezet; vagy a testek hármas kiterjedésére a térben: hosszuság, szélesség, magasság irányában.

3. A három isteni személy megegyezik egymással: lényegben, tulajdonságokban és működésben.

Azért nem három Isten van, hanem csak egy Isten.

Az Atya tehát más, mint a Fiu, mert mint személy különbözik tőle, azonban *nem egyéb*, mert nincs más lényege (IV. Lat. zsinat.). Atya és a Fiu ugyan nem egy és ugyanaz, de azonos lényegüek.

Azért az egyik személy épen ugy örök, mindentudó, mindenható és tökéletes, mint a többiek.

Midőn Krisztus Urunk az Atyához való visszatérésről beszélt, mindannyiszor hozzátette: »Az Atya nagyobb nálamnál« (Ján. 14, 28.). De e helyen Krisztus magáról mint emberről beszélt, ugyanis mennybemeneteléről szólott.

Ennélfogva a világ *teremtését*, valamint az emberiség *megváltását* és *megszentelését* mind a három személy közösen vitte végbe.

Ennek dacára igy szoktunk beszélni: »Az Atya-Isten teremtette a világot, a Fiu-Isten megváltotta azt, a Szentlélek-Isten pedig megszenteli.« Hogy miért beszélünk igy, később lesz kifejtve.

4. A három isteni személy csupán eredete módjában különbözik egymástól.

A fánál a gyökérből ered a törzs és mindkettőből származik a termés; hasonlóan áll a dolog a három isteni személlyel. A család, amelynek tagjai atya, anya és gyermekek, szintén összehasonlitható a Szentháromsággal. Gondoljunk itt arra, hogy Éva Ádámból lett, gyermekeik pedig mindakettőtől származtak.

Az Atyának nincs származása és egyik személytől sem ered; a Fiu az Atyától *születik;* a Szentlélek pedig az Atyától és Fiutól együttesen *származik* (Bellarmin katekizmus).

Az eredés *sorrendjének* megjelölésére az Atyát első, a Fiut második, a Szentlelket pedig harmadik isteni személynek nevezzük. Azonban jól meg kell jegyeznünk, hogy a Szentháromság személyeinél minden *időbeli sorrend* (t. i. »egymásután«) *ki van zárva;* a Fiu *öröktől fogva születik* az Atyától, a Szentlélek pedig öröktől fogva *származik* az Atyától és a Fiutól. Ha ugyanis Isten lényegéhez az idő folyamán valami uj járult volna hozzá, Isten nem volna változatlan, tehát nem volna

Isten. — A **Fiu** az Atya örök lényéből minden teremtés nélkül *született* (Zsolt. 109, 3.) és pedig a következő módon: az Atya-Isten **önmegismerésével** önmagának egylényegü képmását hozta létre épen ugy, ahogy mi gondolkodással lelkünkben gondolatképeket hozunk létre. Megvilágitásul álljanak itt még a következő hasonlatok: Minden *tűz* fényt áraszt; a fény egy időben támad a tüzzel. Ha léteznék örök tűz, akkor örök fény is volna (Sz. Ág.). Nos, a Fiu mintegy fényessége az örök világosságnak (Bölcs. 7, 26.); az Atya dicsőségének fénye (Zsid. 1, 3.). Ha a *tanuló* a tanitó tudományát teljesen elsajátitja, akkor mind a kettőjüknek ugyanaz a tudománya, azzal a különbséggel, hogy a tanuló tudományát a tanitó közölte tanitványával; épen igy az Atya-Istennek is, a Fiu-Istennek is ugyanaz a lényege (bölcsesége), csakhogy a Fiunál ez az örök eredet miatt van meg (Al. sz. Kel.). Amint az egyik *égő fáklyától* a másik meggyul anélkül, hogy az előbbi e miatt valamit veszitene, ugy született a Fiu az Atyától anélkül, hogy valamit elvont volna tőle (Tatian). A Fiu-Istent **Igének** is nevezzük (Ján. 1, 1.). Ő ugyanis Isten kinyilatkoztatott, sőt kinyilatkoztató lényege. Az ige (a szó) a gondolatnak hű kifejezése. A Fiu-Isten pedig egylényegü képmása az Atya-Istennek. Továbbá az Atya a Fiu által szólott az emberekhez. — Amint a Fiut az ismeret, ugy a **Szentlelket** a szeretet hozta létre. Megvilágitásul szolgáljanak a következő hasonlatok: Ha valaki megnézi magát a tükörben, önmagának hű képmását hozza létre; ha észreveszi arcának szépségét, szeretetet is érez önmaga iránt. Az Atya-Isten is megtekintette magát saját istensége tükrében s igy jött létre »az ő valójának képmása« (Zsid. 1, 3.). Az Atyának és a Fiunak, mint létrejött képmásnak kölcsönös szeretete a Szentlélek (Sz. Ág., Aqu. sz. Tam., Sz. Anz.). A Szentlélek annál is inkább *a szeretet Lelke*, mert ő az, aki szivünkben az Isten és a felebarát szeretetét felébreszti. — Hogy a Szentlélek az **Atyától és Fiutól** származik, azt Krisztus Urunk maga mondja, mert szerinte az Atya fogja elküldeni a Szentlelket (Ján. 14, 26.); egy másik kijelentése szerint ő maga fogja a Szentlelket elküldeni (Ján. 16, 7.). A Szentlélek ugy származik az Atyától és Fiutól, mintahogy a melegség a naptól és napsugártól (Aqu. sz. Tam.). Amint a gyümölcs a fától és a gyökértől egyidejüleg keletkezik, ugy származik a Szentlélelek is az Atyától és a Fiutól egyszerre (Tert.).

Az eredet ezen különfélesége miatt tulajdonitjuk az Atyának a *mindenhatóság*, a Fiunak a *bölcseség*, a Szentléleknek az isteni *jóság* műveit.

Az emlitett művek ugyanis hasonlóságot mutatnak az egyes isteni személyek eredet-adta tulajdonságaival. Az Atya **szüli** a Fiut. Azért tulajdonitjuk az Atyának a mulandó dolgok semmiből való létrehozását, vagyis a *teremtést*. Azért nevezzük őt

»mindenható Atyának« (Hiszekegy). Neki tulajdonitjuk az *irgalmasságot* is, mert a bűnösöket ismét gyermekeivé fogadja. Ő »az irgalmasság Atyja« (II. Kor. 1, 3.). — A Fiu az Atyának örök ismerete, a **bölcseség.** Azért tulajdonitjuk neki a teremtett világ szép *berendezését.* »Mindenek Ő általa lettek« (Ján. 1, 3.). Amint a művész gondolkodó elméjével készíti el a mű tervét, ugy teremtette az Atya a Fiu által a világban uralkodó rendet. Azonfelül a bűn által megbontott rendnek a megváltás által való helyreállitását is a Fiunak tulajdonitjuk és ezt annál inkább, mert ebből a célból a Fiu az emberi természetet is fölvette. — A Szentlélek az Atyának és a Fiunak kölcsönös *szeretete.* Neki tulajdonitjuk ennélfogva Isten minden *jótétemények*, főképen az élet közlését a teremtésben. »Amint a madár a tojáson ülve, abban testének melegével életet ébreszt, ugy lebegett a teremtés alkalmával Isten Lelke termékenyitőleg a »vizek« felett« (Sz. Jer.). A Szentléleknek tulajdonitjuk a lelki élet közlését is a kegyelem által, vagyis az emberek *megszentelését.* Neki, »az Isten jobbja ujjának«, tulajdonitjuk a *csodákat;* végre az Isten szeretetének legnagyobb művét, a *megtestesülést.*

5. A Szentháromság titkát Krisztus Urunk ama szavaiból ismerjük, amelyeket mennybemenetele alkalmával apostolaihoz intézett.

A *teremtésből* nem szerzünk tudomást arról, hogy Istenben három személy van. És pedig azért nem, mert a teremtésnél az istenség közremüködött ugyan végtelen hatalmával, bölcseségével és jóságával (ami mindegyik személyben közös), de *nem háromszemélyüségével.* Azért Isten háromszemélyüségét műveiből nem ismerhetjük fel. Ugy áll ezzel a dolog, mint a nappal. Ez két érzékünkre hat csupán, látásunkra és tapintásunkra, de nem hat pl. hallásunkra, szaglásunkra, izlésünkre. Azért a napot csupán két előbbi érzékünkkel vehetjük észre, a többivel nem. Nos, amint hallásunk, szaglásunk, izlésünk nem adhat felvilágositást a napról, ugy nem adhat eszünk sem Isten háromszemélyüségéről, mert ez az észre nem hat (Sz. Efr.). A Szentháromság titkának ismeretét csak a *kinyilatkoztatásból* meritjük. »Az Atyát nem ismeri senki, hanem csak a Fiu és akinek a Fiu ki akarja jelenteni« (Máté 11, 27.). Krisztus Urunk mennybemenetele alkalmával igy szólott apostolaihoz: »Elmenvén, tanitsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiunak és Szentléleknek nevében« (Máté 28, 19.). — Egyes szentirásmagyarázók szerint részben már az **ó-szövetségben** sejttetve volt a Szentháromság titka. A zsidó papoknak a nép megáldásakor *háromszor* kellett Isten nevét emliteniök (IV. Móz. 6, 23.). Izaiás szerint a szeráfok a mennyben igy énekelnek: »Szent, szent, szent a seregek Ura Istene« (Iz. 6, 3.). Az ember teremtése alkalmával Isten feltünő módon igy

szólt: »*Alkossunk* embert« (I. Móz. 1, 26.). Dávid szerint: »Mondá az Úr az én uramnak: ülj az én jobbomra« (Zsolt. 109, 1.). Az ószövetségben tehát a Szentháromság titka mintegy ködbe burkoltan ugyan, de mégis sejttetve volt s ez talán azért történt igy, hogy az ujszövetségi kinyilatkoztatás után maga a nagy titok ne keltse az ellentmondás látszatát az ószövetséggel szemben (Bell.). Az egyház ismeri ezt a titkot, a zsinagóga nem hiszi, a bölcselet nem érti (Sz. Hilár).

6. A Szentháromság titkában való hitünket nyilvánosan a keresztvetéssel valljuk meg, ugyszintén a Hiszekegyben, a keresztség alkalmával és a többi szentségek felvételekor, továbbá minden szertartás és áldás alkalmával, valamint a Szentháromság ünnepén.

A Szentháromság titka ugyanis a keresztény vallás *alapja*. Ezen igazság ismerete nélkül nem értjük az Isten Fiától végbevitt megváltást. Inditsuk fel tehát magunkban minél gyakrabban a Szentháromságban való hitünket, különösen e szavak gyakori elmondásával: »Dicsőség az Atyának és Fiunak és Szentlélek-Istennek, miképen kezdetben vala most és mindörökké. Ámen.« Használjuk e dicsőitő imádságot akkor, ha Isten jótéteményeiben részesit, de akkor is, ha szenvedésekkel látogat meg bennünket!

5. A világ teremtése. *)

A világ teremtésének történetét Mózes irja le a szentirás legelején.

Mózes ugyszólván csak Isten ama teremtői munkásságról értesit, amely földünkre vonatkozik. Ez az értesités tökéletesen megegyezik a természettudomány vizsgálódásainak eredményeivel; nevezetesen a föld rétegeinek a vizsgálata azt tanusitja, hogy a szerves lények a Mózestől előadott *egymásutánban* jelentkeztek. Azért eddig minden hires természettudós csodálta Mózesnek több mint 3000 éves elbeszélését. — *Cuvier* megállapitja: »A geologia legujabb megfigyelései mindenben igazolják a dolgok teremtésének azt a sorrendjét, amelyet a szentirási teremtéstörténetben olvasunk.« Ugyanezt állapitja meg a nagy fizikus, *Ampére*, aki még hozzáfűzi: »Vagy azt kell mondanunk, hogy Mózesnek épen oly alapos természettudományi ismeretei voltak, mint aminőkkel napjaink természettudósai rendelkeznek, vagy meg kell engednünk, hogy valóban Istentől kapott kinyilatkoztatást.« *Linné* pedig egyenesen kimondja: »Mózes csak a természet Alkotójától felvilágosittatva irhatta, amit megirt.«

*) *E fejezet átdolgozásánál a forditó nagyobb szabadságot engedett meg magának és több helyen a szentirási teremtéstörténet magyarázatában eltér a szerző nézeteitől.*

1. Kezdetben teremté Isten a szellemi és anyagi világot (Vat. zsinat 3, 1.).

»*Kezdetben*«, vagyis az idők kezdetén, midőn Istenen kivül még semmi sem volt. Az idő csak a világgal kezdődött; a világ előtt tehát nem volt idő (Sz. Ág.). A szentirás nem értesit arról, hogy *mikor* lett teremtve a világ; csak annyit mond, hogy a világ nincs öröktől fogva, hanem *lett*. Egyébként a világ akár millió évekkel is keletkezhetett az ember teremtése előtt. Sőt egyenesen emellett látszik szólani az a körülmény, hogy földünkön látható némely égitest fénye, amelynek pedig millió évekre volt szüksége, hogy hozzánk eljusson. »*Teremté*«, t. i. semmiből hozta létre. De hogy miként hozta létre Isten az anyagot és a benne rejlő erőt, az titok előttünk és az is marad. — E helyett: a *szellemi és az anyagi világot*, szent Pál azt mondja: »A láthatatlanokat és a láthatókat« (Kol. 1, 16.). Mózes igy mondja: »Kezdetben teremté Isten az **eget** és **földet**« (I. Móz. 1, 1.).

Szellemi világon az angyalokat és az ő lakóhelyüket, a mennyországot értjük.

Mivel az angyalok teremtése a föld teremtése előtt, tehát mintegy földünk hajnalán történt, néha az angyalokat »hajnali csillagok«-nak is nevezzük (Jób. 38, 7.). Ők már a föld létrejötte előtt dicsőitették Istent (Jób. 38, 4—7.). — A pokol nem oly régi, mint a mennyország (Máté 25, 34.), az csak később keletkezett.

Az anyagi világot mindama dolgok összessége képezi, amelyek a látható világürben találhatók.

Az ember mintegy összetétele a szellemi és anyagi világnak; az ő teremtéséről csak később és részletesen emlékezik meg a szentirás, mintahogy őt később is teremtette Isten.

2. Az Istentől teremtett világ kezdetben puszta, alaktalan és világosság nélkül való volt.

Isten kezdetben csak **a világ ősanyagát,** az u. n. elemeket teremtette s ezekből formálta az összes dolgokat (Sz. Ág.). A természettudomány eddig mintegy 100 elemet ismer. Mózes ezeket az elemeket, vagyis a világ ősanyagát egyszerüen »*a vizeknek*« nevezi. (Sz. Jer.). Az elemek nagy össze-visszaságban voltak a világürben, akárcsak a puszta homokja, forma és világosság nélkül (I. Móz. 1, 2.). Alaktalansága miatt a dolgok kezdetén az egész világmindenség alig volt több a semminél; másrészt mégsem volt semminek mondható, miután a jövő kifejlődhetés csiráit már magában hordozta (Sz. Ág.). A világ ősanyaga az Istentől létrehivott természeti törvények behatása alatt jelentékeny változáson esett ugyan át, de e változást is Isten akarta, az Ő teremtői »legyen« szava eszközölte.

A természettudomány feltevése szerint az Istentől teremtett ősanyag köd- vagy **gázalaku** volt s az egész világűrt betöltötte (Newton, Laplace, Kant). Ez a feltevés egyáltalában nem látszik lehetetlennek, ugyanis ma is az a helyzet, hogy megfelelően magas hőfok mellett bármely érc és kőzet légnemü halmazállapotba hozható, amely állapotban aztán jelentékenyen nagyobb teret is foglal el, mint azelőtt. A természettudomány *szinképelemzés* (spektrál-analizis) segitségével azt is megállapitotta, hogy a nap és a bolygók, sőt az álló csillagok is, a földdel egészen azonos anyagból állanak. Mindez az egész világmindenség *közös eredetére* enged következtetni.

3. A földnek Isten hat nap alatt adta mai alakját (I. Móz. 1, 3—31.).

A hat nap esetleg sokezer évből álló *hosszu időköz* is lehetett (Sz. Efr.), mert a hetedik nap, a megnyugvás napja, egészen az utolsó ítéletig tart, tehát szintén óriási időköz. Egyébiránt a 4-ik nap előtt, amelyen a nap feltünt az égen, nem lehettek oly napok, mint amilyenek most vannak. A »nap« kifejezést azért választotta a szentiró, hogy a teremtés hete az emberi hét előképe legyen. — Egyebekben Mózes a világmindenség teremtésének előadásával igen röviden végez, hogy annál részletesebben adhassa elő az ember lakóhelyének, a földnek kiképződését.

Az első napon teremtette Isten a *világosságot.*

Mózes igy mondja: »És mondá Isten: Legyen világosság. És lőn világosság« (I. Móz. 1, 3.). A szentirásnak ez a mondata hosszu ideig valóságos *botrányköve* volt a hitetlen tudósoknak. Hogyan beszélhet a szentirás világosságról a teremtés *első* napján, holott a nap teremtéséről csak a teremtés *negyedik* napján esik szó! Ez valósággal olyan állitás, mintha valaki azt mondaná, hogy a *fiu atyja előtt* létezik. Ám ez a nehézség merőben látszólagos és a szentirás szövegének meg nem értéséből származik. Ugyanis a szentirás nem mondja azt, hogy Isten a napot negyedik napon *teremtette*, hanem a negyedik napon hozta a földdel abba a viszonyba, amelyben ma van. Isten a napot *már az első nap előtt*, a világegyetemmel együtt teremtette, csakhogy világossága valami okból (a földet körülvevő sűrü gőzök és ködök miatt) nem hatolhatott mindjárt a földre. Ez csak a teremtés első napján következett be s akkor is csak oly mértékben, mintahogy ma a felhőkön át szokot szűrődni a világosság: világosság van a földön, de anélkül, hogy a nap látható volna. — Ugyanezt tanitja nagyjából a természettudomány is.

A második napon teremtette Isten az *ég boltozatát.*

Mózes igy mondja: »Mondá még az Isten: Legyen erősség a vizek között és válassza el a vizeket a vizektől . . . És

nevezé Isten az erősséget égnek.« Itt az a kérdés merül fel, mit kell értenünk égboltozat alatt? A szentirás *háromféle égről* szokott beszélni: ég = boldogok lakóhelye; ég = csillagos ég; ég = levegőég, vagyis atmoszféra (légkör). Nyilvánvaló, hogy a szentiró ezen a helyen *a harmadik fajta égről* beszél s azt akarja kifejezni, hogy a teremtés második napján teremtette Isten a levegőeget (atmoszférát) s azt mintegy választóvá tette az alsó és felső vizek között. *Alsó vizek* alatt t. i. a földi vizek, a folyók és tengerek, *felső vizek* alatt pedig a fellegek (amelyek pára alakjában ugyan, de szintén vizet tartalmaznak) értendők, amelyek között valóban mint választófal szerepel a levegő. A szentirás előadása itt is egészen *népies*, az egyszerü emberek felfogásához van alkalmazva, azonban tudományos szempontból sem támadható meg.

A harmadik napon hozta létre Isten a *szárazföldet* és a *növényeket.*

A teremtés harmadik napjának munkája tehát a szárazföld és a vizek (földi vizek) elválasztása és a növényzet fellépése. Hogy mi volt a szárazföld és a vizek elválasztódásának *közvetlen oka*, arról a szentirás nem mond semmit. Itt a tudomány ad közelebbi magyarázatot. A természettudomány erre vonatkozóan a következőket tanitja: A föld, amely kezdetben **tüzes gáztömeg** volt, lassankint hülni kezdett, lehütötte a világürnek mintegy 150 foknyi hidege. A lehűléssel párhuzamosan a légkörben levő vizpára fokozatosan lecsapolódott ugy, hogy a föld felületét lassan-lassan **mély tenger** lepte el. A tenger mélyén még tüz volt, amely a tenger vizét forrásba hozta. Miután azonban a világür hidege a föld felületét és a légkört még egyre hűtötte, lassankint a tenger vize is vesztett hőfokából: hülni kezdett s a hüléssel párhuzamosan azok az ásványok, amelyek csak igen nagy hőfok mellett olvadnak, keményedni kezdtek: igy képződött a viz mélyén a **kő-** és **földkéreg.** Minthogy azonban a testek a hülés következtében össze szoktak huzódni, a földkéregben *repedések* támadtak, amelyeken át behatolt a viz ugy, hogy egyes helyeken a tenger vize hatalmasan kimélyült (egyik-másik helyen 10.000 méter mélységre is), más helyeken viszont a földkéreg lassan egészen vizmentessé lett. Egyes helyeken a földkéreg belsejébe hatolt vizet a tenger mélyén levő tüz gőzzé változtatta, ez a gőz a földréteget felszakitotta, vagy legalább is felemelte. Igy jöttek létre a **hegyek** és állott elő a tengerből a **szárazföld,** amelyen a föld melegének és a már meglevő fénynek a hatása alatt kifejlődhettek a **szerves lények (növények)** is. A szerves lények azonban nem uj teremtés utján jöttek létre, mint a világ ősanyaga, hanem a már meglevő anyag felhasználása által. Isten t. i. a már meglevő anyagnak bizonyos formát adott és életerőt öntött belé. — Ami a **növényország** fellépésének *mikéntjét* illeti, arra nézve a szent-

irás ismét nem ad közelebbi felvilágositást. Lehet, hogy Isten a teremtés napján egyszerre *kész növényzetet* teremtett a meglevő anyag felhasználásával. Lehet, hogy csak a növények *magvait* teremtette bele a földbe, amelyek azután a föld termőereje által kikeltek. Sőt még azt a nézetet sem zárja ki a szentirás előadása, hogy Isten csak rendkivüli *termőerőt* adott a földnek, amelynél fogva a föld anyagából jöttek létre a növények magvai is (Sz. Ágoston). Isten teremtői munkája ebben az esetben sem szenved csorbát, mert ebben az esetben is ő a növényzet közvetett teremtője, mert ő hozta létre az anyagot és az erőket, ő állapitotta meg a kezdetbeli helyzetet, amelyből a fejlődés kiindult s ő készitette elő a kedvező természeti és vegytani viszonyokat.

A negyedik napon teremtette meg Isten a *napnak, a holdnak és a csillagoknak földhöz való viszonyát.*

»Negyedik napon mondá Isten: Legyenek világitók az ég boltozatján, hogy elválasszák a napot az éjtől és legyenek jelekül és időkül és napokul és évekül« (Móz. 1, 14.). Mint ezek a szavak is mutatják, a szentirás ezen a helyen *nem beszél teremtésről,* hanem egyszerüen azt állitja, hogy a negyedik napon lettek az égitestek *teljes mértékben* **világitókká** és **időmérőkké;** más szóval: a negyedik napon léptek a földdel abba a viszonyba, amelyben ma vannak; a föld számára mintegy csak a negyedik napon kezdtek létezni. Nap, hold, csillagok tehát már azelőtt meglehettek (azokat a mindenség kezdetén teremtette Isten), de nem voltak olyan világitók, mint ma s nem voltak időmérők talán azért, mert még nem voltak egészen készen, vagy mert a földet övező ködök azokat elfedték.

Az, hogy a szentirás a negyedik nap munkájával kapcsolatban *két nagy világitóról* beszél, nem hozhat zavarba, ha figyelembe vesszük a szentirási elbeszélés általános jellegét. A szentirás t. i. a természeti dolgokról mindig a *látszat* szerint szokott beszélni, továbbá *az ember szempontjából.* Már pedig a nap és hold nekünk tényleg nagyobbaknak látszanak minden más égitestnél, ezeknek érezzük legjobban a hatását s igy, bár tudjuk, hogy ezeknél nagyobb égitestek is vannak, mégis ezek a legnagyobb *világitók.* — A *természettudomány* erre vonatkozóan ezt tanitja: A föld felületének egyre nagyobb lehülése következtében a tenger vize is folyton vesztett hőfokából, amiért viszont mind kevesebb gőzpára szállt fel belőle. A felhők száma igy egyre kevesbedett, az ég lassan kitisztult s feltünt ek az égitestek. A napnak egyre nagyobb behatása lett a földre, létrehozta az évszakok váltakozását, valamint a nappal és éjjel váltakozását is.

Az ötödik napon teremtette Isten a *halakat* és a *madarakat.*

A hatodik napon teremtette Isten a *szárazföldi állatokat* és végre az *embert.*

Az állatokat főkép azért teremtette Isten, hogy számukkal, különféleségükkel, nagyságukkal, erejükkel és ügyességükkel a *Teremtő nagyságát* és hatalmát hirdessék, azonfölül pedig az embernek használatára legyenek; s csakugyan az állatok élelmét, ruházatát, sőt gyógyszereit is szolgáltatják az embernek. Erősen kifejlett ösztöne miatt csaknem minden állatfaj egy-egy erénynek, vagy bűnnek példaképe. (A róka a ravaszságé, az eb a hűségé, a birka a türelemé stb.) — Az ember időrendben legkésőbb teremttetett ugyan valamennyi élőlény között, méltóságra nézve azonban mégis valamennyit felülmulja: *ő a teremtés koronája.* Ha egy király valamely városba bevonul, egész személyzete előre megy, hogy a bevonulásához mindent előre elkészítsen. Igy tett Isten is az ember teremtése előtt: először azt teremtette meg, ami az ember szolgálatára szükséges s csak azután magát az embert (Ar. sz. Ján.). Csak miután a birodalom készen volt, lehetett magát az uralkodót megteremteni (Naz. sz. Gerg.). Isten palotát emelt előbb, hogy a király abba vonulhasson be (Lakt.). Azzal is megmutatta Isten nagyrabecsülését az ember iránt, hogy teremtésekor nem azt mondta: »Legyen«, hanem mintegy magával tanácsot tartott mondván: »Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra« (I. Móz. 1, 26.).

4. A hetedik napon Isten megszünt teremteni (I. Móz. 2, 2.).

Isten nem oly értelemben nyugodott meg a hetedik napon, mintahogy a kifáradt kézműves megnyugszik; Isten megnyugvása abban állott, hogy *nem hozott létre többé uj lényeket,* azaz oly teremtményeket, amelyek a hat nap munkájában valamiképpen már benne nem foglaltattak (Aqu. sz. Tam.). Isten megnyugvása egyet jelentett azzal az elhatározásával, hogy a teremtett világrend álljon fenn (Alex. Kel.). Isten munkálkodása annak dacára, hogy a hetedik napon megszünt teremteni, nem szünt meg (Ján. 5, 17.); ha ugyanis Isten *nem munkálkodnék folytonosan,* a teremtett világ nem állhatna fenn. — Amint Isten munkája után megnyugodott, ugy fogunk mi is egykor munkánk után őbenne megpihenni (Sz. Ág.).

A teremtés történetéből láthatjuk, hogy Isten a világot határozott *terv* szerint teremtette.

Isten — hogy ugy mondjuk — alulról haladt fölfelé. Először azokat a dolgokat teremtette meg, amelyek az utánuk következőknek szükségesek voltak; pl. először a növényeket hozta létre s csak azután az állatokat, amelyek tudomás szerint nagyrészt növényekkel táplálkoznak. — Az első három napon Isten *elválasztotta* egymástól a teremtett világ egyes rétegeit (mezőit); a következő három nap alatt *felékesitette* és benépesitette

azokat. Az első három teremtési nap tehát *párhuzamban van* a három következővel: első napon teremtette Isten a *világosságot;* a negyediken megjelennek a *világitótestek;* a második napon elválasztotta egymástól a vizet és a levegőt; az ötödik nap a vizet halakkal és a levegőt madarakkal népesitette be; a harmadik napon a szárazföldet hozta létre; a hatodik napon pedig a szárazföldet szárazföldi állatokkal népesitette be.

A teremtés történetéből láthatjuk továbbá, hogy a világ *nem öröktől fogva való.*

Azért imádkozta Krisztus Urunk az utolsó vacsorán: »Dicsőits meg engem Te, Atyám, Tenmagadnál azon dicsőséggel, melyet birtam Tenálad, *mielőtt e világ lett*« (Ján. 17, 5.).

A következőkben néhány hamis elméletről lesz szó, amelyek egészen másképmagyarázzák a világ eredetét. Ezek az elméletek természetesen egymásnak is ellentmondanak, tehát ugy járnak, mint a hamis tanuk: nem egyöntetü az ő tanubizonyságuk.

A világ teremtéséről szóló keresztény tanitást tagadásba veszik az u. n. *materialisták* (anyagelviek, akik anyagon kivül mást nem ismernek el a világon) és a *pantheisták* (mindentistenitők).

1. **A pogányok** azt gondolták, hogy a világ *öröktől fogva létező* paránvok esetleges találkozásából állott elő. Igy vélekedett pl. a pogány bölcselő, *Epikureus.* Azonban ez ellen a felfogás ellen megoldhatatlan nehézségek szólnak. Először is: létezhetik-e öröktől fogva egynél több lény is? Továbbá: egy öröktől fogva létező lény függhet-e egy másiktól? (A paránvok az előbbi feltevés szerint t. i. összetalálkoznak, tehát függenek egymástól). Azután: jöhetnek-e a paránvok maguktól mozgásba? Véletlenségből keletkezhetik-e oly bámulatosan szép rend, aminőt a világban észlelünk? (Az eldobott betük tömege egyesül-e véletlenül ugy, hogy értelmes könyv jöjjön létre?) Hogy eredetileg voltak paránvok, lehetséges; csakhogy nem léteztek öröktől és nem is jöttek mozgásba maguktól.

2. Mások szerint: a világot az *öröktől létező* ősanyagból *formálta* Isten, vagy angyalok; Isten tehát *nem Teremtője,* hanem **épitőmestere** a világnak (Aristoteles nézete). Azonban: létezhet-e valami, ami változó és részekre is osztható, mint aminő az anyag, — öröktől? S hogyan feljődhetett volna ki anyagból szellemi, pl. az emberi lélek? Honnan van a szerves lények élete?

3. Ismét némelyek azt gondolták, hogy a világ Isten lényének a kifejlődése, akárcsak a gubó a hernyóé, s azért *minden, amit látunk, Isten* (A régi indusok, valamint a mai **panteisták** nézete. Görögül pan theos = minden Isten.). Azonban, ha a világ Isten volna, oszthatatlannak és változhatatlannak kel-

lene lennie, vagy legalább is a világ részeinek halhatatlanoknak kellene lenniök; ez azonban nem áll. Továbbá e feltevés esetén az ember is Isten volna, tehát nem volna köteles senkinek sem engedelmeskedni. Ez azonban az emberi társadalom teljes felbomlására vezetne. Végül ebben az esetben a barom is Isten volna, — és ez még megjárná, hisz az egyiptomiak azt imádták is — de a békák, a szunyogok és a hangyák is Isten volnának, ami már teljesen nevetséges (Lakt.). Ha minden Isten volna, akkor az a hentes, aki jószágot öl le, vagy az a vadász, aki nyulat lő, *istengyilkosságot* követne el. A pantheisták felcserélik a Teremtőt a teremtménnyel. *Schopenhauer* († 1860) helyesen jegyzi meg, hogy a pantheisták összetévesztik az asztalost az asztallal, a házat annak építőmesterével, a remekművet a művésszel, aki azt készitette. A remekműben mindenesetre van valami a művészből, t. i. benne van az ő művészi szelleme; de azért mégsem maga a művész. Ebből az elméletből csak annyi igaz, hogy minden *Istentől* származott, hogy minden *lassan-lassan* fejlődött ki s hogy minden, ami van, Istenben van (Gondoljunk Istennek mindenütt való jelenlétére). Azonban az Isten lényétől minden teremtett dolog teljességgel különbözik.

4. A **materialisták** csak azt ismerik el ténylegesen létezőnek, amiről érzékszerveik segitségével meggyőződést szereznek. Felfogásuk szerint tehát a világon nincs egyéb, *csak anyag*, amely látható és érzékelhető. *Szellem nincs*, mert nem vehető észre az érzékszervekkel. Tehát nincs Isten, nincs angyal, nincs lélek. A fenálló világ sem lehet tehát Isten műve. A világ különböző lényei az anyag paránynyainak *összetevéséből* keletkeztek; gondolkozásunk sem egyéb, mint az agysejtek paránynyainak *mozgása*. — Ellenészrevételünk: Elképzelhető-e tényleg, hogy az emberi szervezetben, vagy a világmindenségben észlelhető bámulatos rend az öntudattal nem biró anyag műve volna. Talán bizony a világ nagy művészeinek remekművei szintén a szellem nélküli anyag teljesitményei? !

5. A **monisták** (az ujabb kor materialistái és pantheistái, akik egy szövetségbe szervezkedtek) az u. n. *egyelviséget* hirdetik a kereszténység kételviségével (duálizmus: Isten + világ) szemben. Azt tanitják, hogy a világban nincs kétféleség: látható anyag és láthatatlan szellem, hanem csak anyag, illetőleg erő (energia) létezik. Isten, angyal, lélek tehát nincs. A monizmus merő istentagadás (atheizmus) uj köntösben és uj név alatt, amely név a megtévesztésre is felette alkalmas, ugyanis sokan *egyelviség* alatt az *egyistenhitet* érthetik. Ugyancsak a megtévesztés szándékával, a maguk tanát *egy-istenségimádásnak* is szokták nevezni a monisták, mint azt pl. *Häckel* Ernő (jenai egyetemi tanár † 1919), az u. n. monistaszövetség tulajdonképeni megalapitója teszi; mi több, ugyancsak ők az ő *monista-vallásukról* is szoktak beszélni. Amint a hivő keresztény a mindenható Istenben tiszteli a világmindenség teremtőjét és kormányzóját,

ugy a monista csak *természetet* ismer, amely szilárd törvények szerint működik, öröktől fogva létezik s mind nagyobb és nagyobb tökéletességre fejlődik. Az ember *lelke* csak egyik működési módja a testnek; az ember maga a nagytermészet szülöttje s egyáltalán *nincs túlvilági rendeltetése.* — A monisták egyébként tanitásukkal oda törekszenek, hogy a kereszténységet mindinkább háttérbe szoritsák, a ker. ifjuságot az egyház tanitásától elidegenitsék, továbbá az a céljuk, hogy az istentagadásnak a keresztény vallással egyenlő jogokat vivjanak ki az államhatalom előtt az élet minden vonatkozásában. A monizmus tehát semmi egyéb, mint az u. n. »*szabadgondolkozás*«-nak egy uj formája; hazugság és cselvetés, mert a monisták tanitását vallásnak nevezi. Azonkivül aláássa az emberi társadalmat, mert tagadja a tulvilági számadást s ezzel lerombolja az emberben a felelősségérzetet, bár különben a monisták hangosan szoktak beszélni igazságosságról, szivnemességről s más hasonlókról.

Függelék.

Miből, miért és milyen célból teremtette Isten a világot?

1. Isten a világot semmiből teremtette; elegendő volt hozzá az ő puszta akarata.

Miből lett a növények és állatok sokasága a földön? Minő csirából fakadtak? Isten szava volt a csira! Isten csak szólott: »*Legyen*« — és legott meglett az ég és a föld. — Az ember csupán a meglevő anyagból *készithet* valamit. Isten ellenben létrehozta az anyagot is, amelyből mindent alkotott (Sz. Irén). Az embernek valamely dolog elkészitéséhez eszközöket kell használnia; fárad s időt vesz igénybe, mig munkájával elkészül. Isten csak akart és azonnal meglett minden (Zsolt. 148, 5.). Istennek beszélnie sem kellett; beszédje *akarata* volt. — Az egész világot és annak minden ékességét semmiből hozta létre Isten. — Epikur ellenveti: Semmiből nem lesz semmi. (Inkább igy kellene fogalmazni az ellenvetést: Semmi *által* nem lesz semmi.) Ez mindenesetre igaz; azonban a világ nem semmiből lett, hanem *Istentől* jött létre semmiből.

Isten mindent jónak teremtett.

Maga Isten dicsérte a teremtés müveit (I. Móz. 1, 31.). A világ azért volt jó, mert semmiben sem tért el az isteni akarattól, hanem azzal teljesen megegyezett (Sz. Ambr.). — Ami *rosszá* lett, azáltal vált rosszá, hogy a teremtmények *visszaéltek* szabadakaratukkal.

2. Istent nagy jósága birta a világ megteremtésére; célja azzal az eszes lények boldogitása volt.

Amint a jó atya szép képeket mutogat gyermekeinek, hogy azok örüljenek és szeressék őt, ugy akarta Isten is a világ által saját dicsőségét megmutatni az ő teremtményeinek, hogy azok szintén örvendjenek és boldogok legyenek. »Isten jósága miatt létezünk mi« (Sz. Ág.). Uram, Istenem, minden, amit csak látok a földön, azt mondja, hogy az én kedvemért teremtetted s arra szólit fel, hogy szeresselek téged (Sz. Ág.). — Istent **semmi sem kényszeritette** a világ teremtésére. Neki nem volt szüksége a világra (Athanag.). S hogy megmutassa, miszerint szabadon cselekszik, az egyes dolgokat nem egyszerre teremtette, hanem fokozatosan hozta létre azokat (Bossuet).

3. A világnak az a rendeltetése, hogy az eszes teremtmények számára hirdesse Isten dicsőségét.

A munka kiválósága a mesternek szolgál dicséretére. Igy a világon is minden a Mester dicséretét hirdeti s ezt kiálltja felénk: Mily nagy, mily jóságos vagy Te, Istenem! Minden munkánál meg kell különböztetni: 1. a **mester célját** (azt, ami a mestert a munkára inditotta) és 2. a **mű rendeltetését** (azt, amire valamely dolog szánva van). Az óránál pl. a mester célja a kereset, a mű, vagyis az óra rendeltetése pedig az időjelzés. A világnál a Mester célja (indoka) Isten nagy **jóságának kinyilvánitása,** a mű rendeltetése pedig Isten megdicsőitése és az értelmes teremtmények boldogitása. Az értelmes lények ugyanis Isten fölségének szemlélete által lesznek boldogokká. — Mindeneket *önmagáért* teremtett az Úr (Péld. 16, 4.). Mindazt, aki segitségül hivja nevemet, az *én dicsőségemre* teremtettem (Iz. 43, 7.). Mindazonáltal Isten a világot nem saját dicsőségének *gyarapitására,* vagy épen annak *megszerzésére* teremtette (Vat. zsinat 1, 3.). Isten magától is végtelenül boldog, neki semmire sincs szüksége. — Isten nem is becsvágyó, ő csak azt a dicsőséget kivánja, amely őt megilleti.

Minthogy minden teremtmény Isten dicsőségét van hivatva hirdetni, nem szabad Isten teremtményeit könnyelmüen *elpusztitanunk.*

A teremtmények olyanok, mint egy *tükör,* amelyben a Teremtő megmutatja magát. Állat, növény stb. mindmegannyi hirnöke Istennek, mert az Ő mindenhatóságát, bölcseségét, jóságát és szépségét hirdetik. Aki erre gondol, nem fog könnyelmüen rombolni a természetben, nem lesz kegyetlen pl. az éneklő madárkákkal, sem más Isten-teremtménnyel szemben; sőt mi több, a szép természet élettelen dolgaiban sem fog egykönnyen kárt okozni.

Mivel mi emberek is Isten dicsőségének hirdetésére vagyunk a földön, tegyünk valóban mindent Isten nagyobb dicsőségére.

Legyen állandó jelszavunk: **„Mindent Isten nagyobb dicsőségére".** Szent Pál is meghagyja: »Akár esztek, akár isztok, akár valami mást műveltek, mindent Isten dicsőségére cselekedjetek« (I. Kor. 10, 31.). Semmi sem könnyebb, mint Isten dicsőítése, ugyanis a legcsekélyebb dolgokat is végezhetjük Isten kedvéért (Ar. sz. Ján.). Reggelenkint is, de napközben is inditsuk fel tehát magunkban minél gyakrabban a jó szándékot.

6. Az isteni gondviselés.

A *pogányok* abban a meggyőződésben voltak, hogy a világon minden a vak *véletlen* (fatum) szerint történik. A *mohamedánok* is hisznek a **végzetszerüségben,** vagyis meg vannak arról győződve, hogy minden ember életsorsa előre és megváltozhatatlanul meg van határozva. Azonban ez a felfogás, az u. n. *fatalizmus,* ellentmond a józan észnek. Ha ugyanis valaki a végzetszerüség álláspontjára helyezkedik, nem kellene megművelnie a szántóföldeket sem és nem kellene betegség idején orvosságot használnia stb. *Isten* végtelen *szentségével* is ellentétben áll a végzetszerüség tana. Hogyan itélhetne a jóságos Isten pl. valakit előre az örök kárhozatra? Ellenkezően, Isten mindenekfelett tiszteletben tartja az ember szabad akaratát s egészen rajtunk áll, hogy üdvözülünk-e, vagy sem. »Az ember élőtt az élet és halál, a jó és rossz: amelyik tetszik, az adatik neki« (Sir. 15, 18.). A fatalizmus egyrészt szükségszerüen *tétlenséghez* és restséghez vezet, a másik oldalon *meggondolatlanság,* vakmerőség és fanatizmus az eredménye. A pogányok és mohamedánok eme torz nézeteivel szemben áll a kereszténység tanitása az isteni gondviselésről, amelyről a szentirás igen sűrün tesz említést.

Isteni gondviselésen a világ fenntartását és kormányzását értjük.

1. Isten fenntartja a világot, vagyis gondoskodik arról, hogy a teremtmények létezésükben megmaradjanak.

Olyan helyeken, ahol *villanyvilágitás* van, van egy központ, ahol a villamos áramot előállitják. Ha ebben a központban megszünnek dolgozni, vége a villanyvilágitásnak. Hasonlóképen van a világmindenséggel is: azonnal ujból a semmiségbe sülyedne vissza, mihelyt Isten, aki mindenhatóságával létrehivta, megszünnék hatalmával fenn is tartani azt.

Hogyan is állhatna fenn valami a Te akaratod nélkül (Bölcs. 11, 26.)? Isten mindent akaratának szavával hordoz (Zsid. 1, 3.). Isten mindent megad a teremtményeknek, ami fennmaradásukhoz szükséges. Azért ismétlődik szántóföldeinken évenkint

a csodálatos *kenyérszaporitás* (Sz. Ág.). Egyetlen magvacskából 30—100 uj lesz, egyetlen kis burgonyából 10—20 nagy burgonya. »Naponkint történnek csodák, mivel azonban folytonosan látjuk azokat, már nem is teszik reánk a csoda hatását« (Sz. Ág.). A napvilágot is Isten tartja fenn, aminthogy Ő tartja meg az égitesteket is pályájukon; ha ez nem történnék, ember és minden más élő elpusztulna a földön. — Egykor azonban az egész jelenlegi világ **elmulik.** Azért mondja Krisztus Urunk: »Ég és föld *elmulnak*« (Luk. 21, 33.). Ez azonban nem azt jelenti, hogy Isten a világot egykor meg fogja *semmisiteni.* Ez merőben ellenkezik Isten tulajdonságaival. Isten a világot csak át fogja változtatni és pedig egy jobb világgá. »Uj eget és földet várunk« (II. Pét. 3, 13.). Erről később lesz szó, az utolsó itéletről szóló tanitásnál.

2. Isten kormányozza a világot, vagyis gondja van arra, hogy a világon minden az ő dicsőségére és a mi javunkra szolgáljon.

Mint a kormányos a hajót, ugy kormányozza Isten a világot, hogy minden elérje célját. A cél Isten dicsősége és az ember jóléte. Határozott törvények szerint kormányozza az *ég csillagait* (Iz. 40, 26.) ugy, hogy az egek beszélik Isten dicsőségét (Zsolt. 18, 2.). Ő irányitja sorsát minden *nemzetnek* (Dán. 4, 32.). Ő vezette különösen a zsidó népet az ószövetségben. Egyiptomi Józsefnek, Mózesnek és másoknak életében szembetünően látjuk Isten irányitó kezét. *A katholikus egyház* sorsa is sokszor kézzelfoghatóan mutatja Isten közvetlen beavatkozását a földi események menetébe. Isten intézkedéseit első pillanatra természetesen gyakran nem értjük meg, sőt azok sokszor egyenesen **rejtélyt** jelentenek számunkra. Ezért olvassuk a szentirásban: »Az én gondolataim nem a ti gondolataitok és az én utaim nem a ti utaitok« (Iz. 55, 8.). Ha egy szép *szőnyeg* fonák oldalán látjuk a fonalak kuszált összevisszaságát, azt hinnők, hogy ebből a kuszáltságból lehetetlen rendet kihozni; s mégis a szőnyeg másik oldalán a legszebb összhangot találjuk. Igy megütközünk néha az élet viszontagságain is s azokat károsaknak tartjuk, de utóbb gyakran vagyunk kénytelenek a bámulat hangján Dáviddal felkiáltani: »Az Úrtól lett ez, és csodálatos a mi szemeink előtt« (Zsolt. 117, 23.).

Egyetlen *egy ember sincs* a földön, akinek nem viselné gondját Isten.

Előbb feledkezik el az anya gyermekéről, mint Isten mirólunk (Iz. 49, 15.). Isten még az állatokról és az élettelen teremtményekről is gondoskodik. Krisztus szerint Isten gondját viseli az ég madarainak és a mezők liliomainak egyaránt (Máté 6, 25—30.). Nincs olyan teremtmény, amely fölött Isten gondviselése nem őrködnék, akár akarja, akár nem akarja (Sz. Ág.).

Az *alacsonysorsu emberekről* és a *világ megvetettjeiről* egész különösen gondoskodik Isten.

Isten teremtette a kicsinyt és nagyot s egyenlőképen van gondja mindenekre (Bölcs. 6, 8.). Isten a *világ kicsinyeiben* is nagy. Ezt bizonyitja minden vizcsepp, amelyet nagyitóüveg alatt szemlélünk, ezt tanusitja a legkisebb férgecske szervezete. Isten a kicsiny dolgokat használja fel a legszivesebben saját dicsőségének előmozditására (I. Kor. 1, 27.). Alacsony származásu embereket, mint Józsefet, Mózest, Dávidot, Dánielt és sok mást a legalacsonyabb sorsból a legmagasabb tisztségekre emelt fel; a szegény pásztoroknak és nem a kevély farizeusoknak hirdették az angyalok először a Megváltó születését; egyszerü halászokat választott Krisztus apostolokká, szegény szűzet anyjává; a szegényeknek hirdeti az evangéliumot (Máté 11, 5.); az alázatosoknak osztogatja kegyelmét (Jak. 4, 6.), stb. Azért kiált fel Dávid: »Kicsoda olyan, mint a mi Urunk Istenünk, aki a magasságban lakik s a mennyből a legkisebbre is rátekint« (Zsolt. 112, 8.). — Esztelenség tehát azt vélni, hogy Isten nem törődik azzal, ami a földön történik.

Isten akarata, vagy megengedése nélkül egész életünkben semmi rossz sem érhet bennünket.

Természetesen azért nem mondhatjuk, hogy Isten mindent *akar*, ami a világon történik. Hogyan akarhatná pl. a legjóságosabb és legszentebb Isten a gyilkosságot, a lopást, a szidalmazást, stb.? De Isten néha *megengedi* a rosszat, vagyis nem akadályozza meg annak bekövetkezését, habár megtehetné. Megengedi pedig azért, mert szabadakaratot adott az embernek. Azonban Isten a rosszat is, amit megengedett, jóra tudja forditani.

Isten a rosszat, amit megenged, javunkra forditja.

Isten, aki végtelenül szeret bennünket, mindennel csak azt akarja, hogy boldogokká tegyen. Azért minden földi rosszat: szerencsétlenséget, kisértést, sőt az emberek bűneit is, javunkra forditja (I. Móz. 50, 30.). Gondoljunk *egyiptomi Józsefre:* testvérei eladták, Putifár börtönbe vetette s mindez csak elősegitette abban, hogy az egyiptomi király helytartójává lett, népét megszabaditotta az éhhaláltól, rokonait pedig boldogokká tehette. A *zsidók fogsága* is többek között arra szolgált, hogy a pogányok tudomást szereztek az egy igaz Istenről és az eljövendő Megváltóról (Tób. 13, 4.). Az ősi egyház nagy *keresztényüldözései* közreműködtek abban, hogy a kereszténység még inkább elterjedt: a pogányok ugyanis megbámulták a keresztények állhatatosságát, kezdték kutatni a keresztény vallás mibenlétét, aminek rendesen megtérés lett a vége. *Tamás hitetlensége* többet használt nekünk, mint a többi apostolok hite (Sz. Ág.). Pétert bűne alázatossá s apostoltársai iránt elnézővé tette; Judás

bűne az emberi nem megváltását mozditotta elő. Tehát, amint látjuk, még az ördögnek is hozzá kell járulnia Krisztus dicsőségének és a mi javunknak előmozditásához. »Mily megfoghatatlanok az Ő itéletei és megvizsgálhatatlanok az Ő utai!« (Róm. 11, 33.). Istentől csak jó származik, még ha az nekünk kezdetben másképen látszik is.

Egyes események, amelyek váratlanul és meglepetésszerüen történnek (s ezért mi *véletlen*-nek hivjuk), sok esetben az isteni gondviselés eszközei.

Azért mondta József, miután Egyiptom kormányzója lett, testvéreinek: Nem a ti árulástok folytán kerültem én ide, hanem Isten akaratából (I. Móz. 45, 8.). Gondoljunk csak pl. arra az esetre, amely *Nagy Frigyessel* történt a potsdami kastélyban egy reggelije alkalmával, avagy arra, amely Mátyás király megkoronáztatása alkalmával játszódott le 1458-ban (Lásd Spir. Plt.). Egy iró szellemesen nevezte a véletlent »*a Mindenható keze kisujjának*«. Krisztus Urunk biztosit róla, hogy még hajunk szálai is megvannak számlálva, vagyis Isten gondviselése kiterjed életsorsunk **legaprólékosabb** mozzanataira is (Máté 10, 30.). Semmi sem történik tehát véletlenül. Mi természetesen sok dolognak nem ismerjük az okát, de ismeri Isten, aki mindent irányit. Aki azt állitja, hogy van a világon véletlen, Istent káromolja (Sz. Efr.).

3. Azért a jámbor keresztény a szerencsétlenségben is megnyugszik Isten akaratán.

Krisztus igy tanitott imádkozni: »Legyen meg a te akaratod, miképen mennyben, azonképen itt a földön is.« Szent Péter pedig igy int: »Minden szorgoskodástokat őrája bizzátok; mert neki gondja van rátok« (I. Pét. 5, 7.). Akinek lelkiismerete tiszta, elmondhatja Dáviddal: »Ha egész tábor áll is ellenem, nem fél szivem« (Zsolt. 26, 3.). Nem szabad tehát **jelentéktelen dolgok** miatt szomorkodnunk, vagy felindulnunk. El nem hárithaló **csapások** esetén is, pl. betegségben, éhség, háboru idején stb., nyugodjunk meg Isten végzésében. Leginkább azonban *halálunk* óráján kell megnyugodnunk Isten akaratán. Sajnos, sok ember csak akkor követi Jézust, amikor kenyeret osztogat; de ha vele a szenvedések poharát kell meginnia, elhagyja őt, mint az apostolok tették az Olajfák hegyén (Kemp. Tamás).

Aki szerencsétlenség idején is megnyugszik Isten akaratán, megkönnyiti saját keresztjét, lelki nyugalomra tesz szert és a tökéletesség magas fokára emelkedik.

Az Isten akaratán megnyugvó ember **megkönnyiti** önmagának **keresztjét.** Nem is veszi észre saját szenvedéseit, mert szereti a megpróbáltatásokat, miután tudja, hogy Istentől és az ő

szent akaratából származnak (Lat. M.). Az ilyen ember mintegy szekeren utazik keresztjével, nem kell azt magának hordoznia. Akik a keresztviselésnek ezt az előnyét nem ismerik, nagy fáradsággal és egyedül kénytelenek keresztjüket vonszolni (Sz. Dorottya). Az Isten akaratán való megnyugvás **lelki békéhez** vezet. Kereszt ugy keletkezik, hogy egy nagyobb gerendára *keresztbe* fektetünk egy kisebb gerendát. Az élet keresztjei is igy keletkeznek: a magasabb isteni akaratot *keresztezni* szokta a mi emberi akaratunk. Ha a kisebb gerenda nem keresztezné a nagyobbat, hanem azzal párhuzamos volna, nem jönne létre a kereszt. Hasonlóképen: ha az ember mindig megnyugodnék Isten rendelésein s nem szállna szembe azokkal, sokkal kevesebb kereszt volna az életben s az emberek szivében több megelégedettség honolna. Az Isten akaratán megnyugvó ember a *delejtűhöz* hasonlit, amely mikor a sarkok felé mutat, nyugtalan környezet dacára is megmarad nyugalmi állásában (Rodr.). Aki Isten bölcs rendelkezésein megnyugszik, már itt a földön mennyországot hordoz szivében (Sz. Ág.). Minél jobban mond le valaki saját akaratáról és minél tökéletesebben iparkodik Isten akaratához alkalmazkodni, annál gyorsabban jut a **tökéletesség** magas fokára (Sz. Teréz). Nem művelhetünk ugyanis Istennek tetszőbb dolgot, mintha az ő akaratán megnyugszunk. Ezt a megnyugvást Isten minden bőjtnél, minden önsanyargatásnál, és minden áldozatnál többre értékeli. (Lat. M.). Azért is az Isten akaratán megnyugvó ember biztosan elnyeri az örök üdvösséget; azokhoz hasonlit az ilyen, akik hajón utaztukban a hajóval egyirányban eveznek s azért biztosan révbe jutnak (Szal. sz. Fer.).

A jó Isten akaratán való megnyugvásra a legszebb példát maga Krisztus Urunk adta az *Olajfák hegyén.*

Krisztus az Olajfák hegyén igy imádkozott: »*Atyám, ne az én akaratom, hanem a tied legyen*« (Luk. 22, 42.). Ő mennyei Atyja iránt engedelmes volt egész a kereszthalálig (Filipp. 2, 8.). Megnyugodott Isten akaratán Jób is, nagy szenvedései és mérhetetlen megpróbáltatásai dacára. Pazzisi szent Magdolna mondta: »A legkegyetlenebb kínokat és a legsulyosabb csapásokat is szivesen elviselném, mihelyt tudnám, hogy Isten akarja.«

Függelék.

1. Hogyan egyeztethető össze az isteni gondviseléssel a jámborok balsorsa és a bűnösök szerencséje?

A jámborok balsorsa és a bűnösök szerencséje ne zavarja meg az isteni gondviselésben való hitünket, mert az egyik is és a másik is csak látszólagos. »Azok boldogsága, akik bíborba vannak öltözve, sokszor alig nagyobb azok boldogságánál, akik a szinpa-

don vannak királyi pálcával, vagy fővezéri kalappal feldiszitve« (Seneca). A bűnözés végre is oda vezet, hogy a bűn semmi élvezetet nem nyujt többé (Sz. Bern.).

1. Egyetlen bűnösnek sincs *valóban* jó, s egyetlen tényleg jámbor embernek sincsen valóban rossz sorsa. Az igaz boldogságnak ugyanis a belső megelégedettség a legfőbb alkotórésze; ez pedig csak istenfélő embereknek lehet osztályrésze és semmi esetre sem a bűnösöké.

A világ javai: nevezetesen a gazdagság, evés-ivás, mulatozás, dicsőség, stb. nem szerez igazi békét (Ján. 14, 27.); ezt csak *Krisztus tanitásának követése* nyujtja (Máté 11, 29.). A belső béke és boldogság itt a földön a Szentlélek adományai s csak erényes élet árán nyerjük el azokat (Gran. Lajos). Aki azonban egyszer szert tett ezekre a Szentlélek-adományokra, az valóban gazdag, mert birtokában van a legdrágább kincseknek (Sz. Ambr.). — *Az istenteleneknek nincs békéjük;* olyanok, mint a dühöngő tenger, amely nem tud lecsendesedni (Iz. 57, 20.). *Az igaz* ellenben állandó megelégedettségben él, még ha rongyokba van is burkolva s éhezni kénytelen. Sokkal boldogabb mint az, akit gyémánt és bíbor ékesit s habzsolja az élet gyönyöreit. A valódi boldogságnak és örömnek ugyanis nem a nagy hatalom, nem a sok kincs, nem a testi erő, nem a drága lakomák és ragyogó ruhák a forrásai, sem más ezekhez hasonló tényező, hanem kizárólag az erényes élet és a jó lelkiismeret (Ar. sz. János).

2. Egyébiránt a bűnösök boldogsága rendesen *mulandó.*

A közmondás is ugy tartja: »Isten nem engedi, hogy a fák az égig nőjjenek.« Mily rövid ideig tartott pl. *Napoleon* szerencséje, aki háboruival milliók életét oltotta ki! Az istentelen a Libanon magas *cédrusához* hasonlit, amelyet egyszer mégiscsak kivágnak s azután nem látható többé (Zsolt. 36, 36.). Homokon nyugszik az istentelenek boldogságának épülete: ha jön az árviz, összeomlik az egész épület (Máté 7, 27.). A bűnös boldogsága a gombához hasonlit, amely egyetlen éjszakán nő fel, de oly gyorsan el is pusztul.

3. A tulajdonképeni visszafizetés csak *a halál után* fog bekövetkezni.

Azért mondja Krisztus Urunk: »Sokan lesznek pedig *elsőkből utolsókká* és utolsókból elsőkké« (Máté 19, 30.). Némely gazdag és előkelő a túlvilágon utána fog állani annak, aki most mint koldus kopogtat ajtaján. Gondoljunk a dúsgazdagra és a nyomorult Lázárra. »Isten övéi számára más életet készit elő, amely sokkal jobb és gyönyörűségesebb, mint a jelenlegi. Ha nem igy volna, nem engedhetné meg, hogy sok elvetemült

ember csupa örömben élje le életét, nem egy istenfélő pedig csupa küzködésben vergődjék. Akkor gondoskodott volna arról, hogy a gonoszok már itt a földön megkapják megérdemelt büntetésüket, az igazak ellenben az őket megillető jutalmat« (Ar. sz. Ján.). Most az istentelenek örvendeznek, mi pedig szomoruak vagyunk; a túlvilágon azonban megforditva lesz: mi fogunk örvendezni, az istentelenek pedig szomorkodni (Tert.).

4. A bűnös a kevés jóért, amit végbevitt, rendesen már a földön elnyeri jutalmát; hasonlóképen az igaz is a legtöbb esetben már a földön elveszi gyarlóságainak bűntetését.

Azért mondja Krisztus Urunk: »Jaj nektek, gazdagok, mert megvagyon a ti vigasztalástok«; vagyis megvan jutalmatok már e földön (Luk. 6, 24.).

2. *Hogyan egyeztethető össze az isteni gondviseléssel a bűn?*

Az isteni gondviselés hitében ne zavarjanak meg bennünket a bűn és annak következményei sem.

1. Nem Isten oka a bűnnek és a bűn következményeinek (Trid. 6, 6.), hanem saját szabadakaratunk, amellyel *visszaélünk.*

Isten az embert szabadakarattal ruházta fel s azért nem akadályozza meg cselekedeteiben, még ha azok gonoszak is. Ezenfelül is van Istennek oka arra, hogy a rosszat ne akadályozza meg. Ha ugyanis nem volna rossz a világon, az embernek nem volna szabad választása jó és rossz között, hanem gép gyanánt volna kénytelen cselekedni s ebben az esetben a véghezvitt jóért nem nyerhetne jutalmat. Gondoljunk továbbá a buza között levő konkoly evangéliumi hasonlatára is (Mát. 13, 24.). Isten a rosszat, amely abból származik, hogy az ember visszaél szabadakaratával, sohasem engedné meg, ha nem volna elég hatalma arra, hogy *jóvá is tegye a rosszat* (Sz. Ág.).

2. Isten bölcsesége a *bűnt is jóra forditja.*

Méltán mondta tehát egyiptomi József testvéreinek: »Ti gonoszat gondoltatok ellenem, de Isten azt jóra forditotta« (I. Móz. 50, 20.). Még Judás árulását is jóra forditotta Isten: az emberi nem megváltását mozditotta elő vele. »Isten jobbnak látta, hogy a rosszat jóra forditsa, minthogy egyáltalában ne engedje meg a rosszat« (Sz. Ág.). A méhecske mérges növényekből is mézet készit, a fazekas a rossz földből is gyönyörü edényeket formál. Hasonlóan tesz Isten is.

3. Egyébiránt nem illik Isten titkos terveit fürkész-

nünk; a gyarló teremtménynek az a kötelessége, hogy magát azoknak imádattal és hódolattal vesse alá.

Ami a bűnről igaz, az áll a bűn következményeiről is.

7. A keresztény ember a szenvedésben.

1. Szenvedés nélkül senkisem nyerheti el az örök üdvösséget; ugyanis senki sem koronáztatik meg, csak aki szabályszerüen küzd (II. Tim. 2, 5.).

A mennyországba csak egy *hidon* át juthatunk s ez a hid a kereszt (Ábr. a S. Clara). Innen a mondás: *Per crucem ad lucem.* (Kereszt vezet a világossághoz.) Krisztus is csak szenvedések árán ment be saját dicsőségébe; gondoljunk csak az emmauszi két tanitványhoz intézett szavaira: Nem ezeket kellett-e szenvednie a Krisztusnak és ugy mennie be az ő dicsőségébe? (Luk. 24, 26.). Krisztus szerint továbbá: »Aki fel nem veszi keresztjét s nem követ engem, nem méltó hozzám.« Azért Isten **egyetlen igazat sem hagy egészen szenvedések nélkül.** Isten az ő választottainak e földön tört rendelt szivökbe, a mennyekben pedig koronát fejükre (Stolz Alb.). — Azonban Isten az igazat a szenvedésben sem hagyja egészen **vigasz nélkül.** Isten az anyához hasonlit, aki a keserü orvosságot gyermeke számára cukorral és mézzel elegyiti.

2. A bűnösre Isten azért bocsát szenvedéseket, hogy megjavitsa és az örök kárhozattól megmentse.

Isten ahhoz az atyához hasonlit, aki engedetlen gyermekeit pálcával is figyelmezteti parancsaira (Sz. Vazul); seborvos módjára vág és éget, hogy egészségessé tegyen és a haláltól megmentsen (Sz. Ág.). A nagyon poros ruhákat bottal poroljuk ki; igy porolja ki Isten is földi szenvedések által a bűnökkel terhelt embereket (Vill. sz. Tam.). Különösen testi **betegségekkel** szokta Isten a bűnöst meglátogatni, hogy lelkét igy tegye egészségessé (Sz. Iz.).

Sok embernél a test betegsége csakugyan a lélek egészségét eredményezte; igy Asszizi szent Ferencnél († 1226) és Loyolai szent Ignácnál. Isten tehát a lelki betegséget testi betegséggel gyógyitja (N. sz. Gerg.). Az is előfordul, hogy Isten egy-egy hirtelen **halálesettel** rázza fel a bűnöst. *Borgias sz. Ferenc* ugy tért meg, hogy urnője, Izabella spanyol császárné hirtelen meghalt (1539) s neki alkalma volt enyészetében szemlélni a valaha oly szép császárné alakját. (Lásd Spir. Plt.). *Kortonai sz. Margit* szigoru bűnbánatot kezdett attól fogva, hogy megpillantotta annak a nemesnek a tetemét, akivel 9 évig élt bűnös viszonyban.

3. Az igazakat azért látogatja meg Isten szenve-

désekkel, hogy azok türelmes elviselése által érdemeket szerezhessenek a mennyországra.

Azt szoktuk mondani: Isten **megpróbálja** az igazat. Azonban ez a mondás nem egészen helyes, mert Istennek nincs szüksége arra, hogy bárkit is próbára tegyen, hiszen ő a szivek és vesék vizsgálója, tehát előre tudja, hogyan fog valaki szenvedésében és megpróbáltatásában viselkedni. Egész szabatossággal ezt kellene mondanunk: Isten az igazaknak a szenvedések által alkalmat ad arra, hogy érdemeket szerezzenek. *Jób*, habár istenfélő életet élt is, elvesztette egész vagyonát, gyermekeit, egészségét, azonfelül felesége és barátai kigunyolták őt. *Tóbiás* életveszély között temette el a halottakat; jószivüsége miatt elszegényedett, végre szemevilágát is elveszitette ugy, hogy nem tudta többé kenyerét sem megkeresni. Ime, igy próbára teszi övéit az Isten! Vihar idején tűnik ki a fa állásának szilárdsága s a szenvedésben a szentség valódisága! Miként a szél, ugy a szenvedés is megmutatja, mi a polyva és mi a búza (Sz. Ág.). Illatos növények akkor illatoznak leginkább, ha szétmorzsoljuk őket; hasonló az eset az erényes embereknél is (Sz. Bonav.). — Isten nem ritkán a legkedvesebbet veszi el tőlünk. Jákobtól kedves fiát, Józsefet vette el; Ábrahámnak megparancsolta, hogy egyetlen fiát, Izsákot áldozza fel. Isten továbbá azt is el szokta venni tőlünk, ami ártalmunkra volna; ugy jár el, mint az anya, aki gyermeke kezéből, annak sirásával mit sem törődve, kiveszi a kést, amellyel az megvághatná magát (Sz. Ág.).

A szenvedések nagy hasznára vannak az igaznak: nevezetesen *megtisztitják* őt *tökéletlenségeitől* s arra szolgálnak, hogy *bűneinek büntetését* már itt a földön *levezekelje.*

Amint a valódi arany megtisztulva kerül ki a kohóból, ugy kerül ki az igaz is lelkileg megtisztultan a szenvedésből. Miként a rosta a búzát, ugy tisztitja meg az igazat a szenvedés. Amint a dühöngő tenger kiveti a szemetet, ugy az igaz is leveti gyarlóságait, ha szenvedések háborgatják. A szenvedésekkel **levezekelhetjük a bűn büntetését.** Azért imádkozott szent Ágoston: »Uram, itt égess, itt perzselj, itt vágj: csak az örökkévalóságban kimélj!« Tartsuk azért szerencsénknek, hogy a tisztitó tűz fájdalmas kinjait földi szenvedésekkel cserélhetjük fel (Xav. sz. Fer.). — A szenvedések **megtisztitják az igazat** tökéletlenségeitől. Isten vincellérhez hasonlit: »Minden szőlővesszőt, amely gyümölcsöt hoz, megtisztit, hogy többet teremjen« (Ján. 15, 2.).

4. A szenvedés tehát nem valódi szerencsétlenség, hanem inkább Isten jótéteménye; ugyanis előmozditja ideiglenes és örök boldogságunkat.

A szenvedés **Isten ajándéka** és különös jele Isten kegyességének. Azért mondá Ráfáel arkangyal Tóbiásnak: »Mivel kedves valál Istennél, szükség volt, hogy a kisértés megpróbáljon téged« (Tób. 12, 13.). És szent Pál: »Akit szeret az Úr, megsanyargatja; megfenyit pedig minden fiat, kit magához fogad« (Zsid. 12, 6.). Az aranyat és az ezüstöt tűzben próbálják ki, Isten kedves embereit pedig a megaláztatások kemencéjében (Sir. 2, 5.). Isten, aki végtelenül szeret bennünket, mindenben azt célozza, hogy boldogokká tegyen (Borg. sz. Ferenc). Nincs is más szerencsétlenség, csak a *bűn* egyedül (Naz. sz. Gerg.). — A szenvedés tehát soha sem tehet igazán boldogtalanokká, mert az ember lehet minden szenvedés daczára is igen boldog. Ezt bizonyitja Jób, vagy Tóbiás élettörténete. Szent Pál szenvedései közt is igy kiáltott fel: »Fölötte bővelkedem örömmel minden szorongattatásom mellett« (II. Kor. 7, 4.).

5. Legyünk azért a szenvedésben *türelmesek* és nyugodjunk meg Isten akaratán.

Mondjuk Jóbbal: »Amint az Úrnak tetszett, úgy lőn; legyen áldott az Úr neve« (Jób 1, 21.); vagy Krisztus szavaival: »Ne az én akaratom, hanem a tied legyen!« (Luk. 22, 42.) A szenvedéssel ugy kell bánni, mint a csalánnal: nem puhán és immel-ámmal, hanem szilárdan és keményen; akkor nem fog bántani. Azonban korántsem bűn pl. szenvedésben *sírni*, vagy szomorkodni; Krisztus Urunk is sírt és szomorú volt az Olajfák hegyén. — Azonban sohase csüggedj el, a szenvedést és bánatot öröm váltja fel!

8. Az angyalok.

1. Az angyalok tiszta szellemek, akik azonban látható alakot is ölthetnek.

Az angyalok mind szellemek (Zsid. 1, 14.) és testük nincs; az embereknek lelkük is és testük is van egyszerre (N. sz. Gerg.). — Az angyalok azonban **látható alakot** ölthetnek magukra (N. sz. Gerg.). Igy pl. Ráfáel arkangyal, aki az ifju Tóbiást kisérte, Azariásnak, egy előkelő zsidónak alakját öltötte magára (Tób. 5, 18.). A feltámadt Üdvözitő sirjánál az angyalok ifjak alakjában jelentek meg (Márk. 16, 5.), Krisztus mennybemenetele alkalmával férfiak alakjában, fehér ruhába öltözve (Ap. 1, 10.). A látható alak, amelyet az angyalok néha magukra öltenek, csak *látszólagos test*, az angyalok szellemi lényével nincs összekötve, mint pl. az emberi lélek össze van kötve az ember testével. Olyanféle az angyalok látszólagos teste, mint valamely fátyol: azonnal lehullik, mihelyt az angyalok különös küldetésüknek, amelynek idejére a látszólagos testet felvették, eleget

tettek. Az angyalok általában **mennyei fényesség** közepette szoktak megjelenni. Így történt Jézus születésekor, mikor a pásztoroknak az örömhirt hirdették (Luk. 2, 9.), így Krisztus feltámadásakor (Máté 28, 3.) és sz. Péter kiszabaditásakor a börtönből (Ap. Csel. 12, 7.).

Az angyalok felsőbbrendü lények, mint az emberek, ugyanis nagy ismerettel és erővel vannak felruházva.

Az angyalok tökéletességben Istennek minden más teremtményét felülmulják (Sz. Ág.). Nagy *ismerettel* birnak. Krisztus szerint az utolsó itélet napját és óráját *még az angyalok sem* tudják (Máté 24, 36.); az angyalok tehát *többet tudnak*, mint mi, emberek. — Az angyalokhak nagy *erejük* van. Azért nevezi őket a szentirás gyakran »*hatalmasságok*«-nak és »*erők*«-nek (I. Pét. 3, 22.). Ember és angyal között továbbá még a következő különbség van: az ember, legyen bármily tökéletes, még mindig lehet tökéletesebb; az angyal ezzel szemben már célnál van: *további tökéletességre nem tehet szert.* Az ember eljátszhatja örök üdvösségét, *az angyal nem*: ő elérte célját s akárcsak Isten, változhatatlan. — Az ember is részese lesz egykor az angyalok boldogságának, feltéve, hogy miként ők, ő is megállja helyét földi vándorlása idején.

Isten az angyalokat saját dicsőségére és szolgálatára, valamint tulajdon boldogságukra teremtette.

Az angyalok **Isten dicsőségére** szolgálnak. Miután ugyanis valamennyi teremtmény között leginkább hasonlítanak Istenhez, bennük tükröződik vissza leginkább Isten tökéletessége. Amint egy szép kép a festőnek dicsőségére válik, ugy válnak az angyalok is Isten dicsőségére, miután az ő legkiválóbb teremtményei. Ezenfelül az angyalok Istent folytonos énekeikkel magasztalják a mennyben. — Az angyalok továbbá **Isten szolgálatára** vannak teremtve. Valamennyi angyal szolgálatot teljesit; Isten t. i. szétküldi őket, hogy az *embereket* az örök üdvösség megszerzésében *segitsék* (Zsid. 1, 14.). Már nevök is kifejezi, hogy ők Isten szolgái, ugyanis »angyal« (görög szó) annyit jelent, mint »*küldött*«.

Az angyalok száma igen nagy.

Dániel próféta, amikor leirja Isten trónját, ezeket mondja: »Ezernyi ezeren szolgálának neki és tizezerszer százezeren udvarlának neki« (Dán. 7, 10.). A szentirás gyakran beszél mennyei *seregekről* (Luk. 2, 13.; III. Kir. 22, 19.; II. Krón. 18, 18.). Krisztus Urunk is azt mondta az Olajfák hegyén sz. Péternek, hogy kérhette volna mennyei Atyját s az több mint 12 legió ($= 12 \times 6000$) angyalt küldhetett volna segitségére (Máté 26, 53.). Az angyalok nagy száma miatt szokták Istent »Seregek Urá«-nak (Zabaoth) nevezni.

Az angyalok különbözősége szerint azoknak *kilenc karát,* vagyis rendfokozatát különböztetjük meg.

Érdekes dolog, hogy napunk körül is *kilenc bolygó* kering, csakhogy az 5-ik helyét körülbelül 280 kisebb bolygó foglalja el. Az *egyház szolgái* között is bizonyos rangfokozat van, a hivatalos hatáskör különbözősége szerint (pápa, bibornokok, püspökök, lelkipásztorok). — Az angyalok rangfokozata függ az Istentől nyert adományoktól és a kijelölt hatáskörtől. Némely angyalok inkább *dicsőítik* Istent, mások inkább *szolgálnak* neki (Dán. 7, 10.). Isten trónjának közvetlen közelében vannak a **szeráfok,** akiknek neve annyit jelent: *égő,* mert mintegy égnek Isten szeretetétől. Utánuk a **kerubok** következnek, akik Isten titkainak kiváló ismeretével tünnek ki. A szentirás említi továbbá az **arkangyalokat** s ezek közül névszerint: *sz. Mihályt* (aki a hűtelen angyalok ellen harcolt az égben), *sz. Gábrielt* (aki Krisztus Urunk és Keresztelő szent János születését hirdette előre) és *sz. Ráfáelt* (Tóbiás kisérőjét). — Magától értetődik, hogy a bukott angyaloknál is van rangfokozat (Ef. 6, 12.), miután mind a kilenc karból voltak, akik elestek.

2. Kezdetben az angyalok mindnyájan kedvesek voltak Isten előtt. Később sokan kevélységgel vétkeztek; ezeket Isten büntetésből örökre a pokolba taszitotta (II. Pét. 2, 4.).

Kezdetben minden angyalban a Szentlélek lakozott. Róluk is el lehetett mondani, ami az emberről igaz: »Isten szeretete elömlött rajtuk a bennök lakozó Szentlélek által« (Sz. Ág.). Isten azonban, aki senkit sem jutalmaz küzdelem nélkül (II. Tim. 2, 5.), az angyalokat próbának vetette alá, hogy az örök üdvösséget mint jutalmat érdemeljék ki. Ugy járt el velök is Isten, mint később az emberrel. Azonban a próbánál sok angyal elbukott s a Szentlélekkel együtt a megszentelő kegyelmet is elvesztette. Az Üdvözitő szerint: nem voltak állhatatosak az igazságban (Ján. 8, 44.). Az elesett angyalok **Istenhez akartak hasonlók lenni.** Izaiás próféta az ő bűnükre céloz, mikor igy ir: »Hogyan leestél az égből, hajnalcsillag! . . . Aki azt mondtad szivedben: Fölmegyek az égbe s Isten csillagai fölé magasztalom föl királyi székemet és hasonló leszek a Fölségeshez . . . Mindazonáltal levonatol a pokolra« (Iz. 14, 12.). A szentek ugy gondolják, hogy Isten az angyalokkal mindjárt megteremtésük után közölte azt a tervét, hogy a földön az **Istenember** által Isten országát fogja megalapitani. Ez ellen az isteni terv ellen lázadt volna fel az angyalok egy része, miután nem akart hallani az emberi külsőt felvett Fiuisten imádásáról. Ezek a kevély angyalok természetesen más angyalokat is igyekeztek pártütésüknek megnyerni. Sz. János szerint: »*Nagy harc lőn tehát az égben.* **Mihály és az ő angyalai harcolának** a sátánnal és az ő angyalaival és a sátánt az ő angyalaival

együtt levetették s helyök nem találtaték többé az égben« (Jel. 12, 7—9.). Mint Krisztus Urunk mondja: »Láttam a sátánt, mint villámot az égből aláesni« (Luk. 10, 10.). Midőn a jó angyalok a gonoszokkal küzdöttek, ezt kiáltották a lázadókhoz: »*Kicsoda olyan, mint az Isten?*« (Héber nyelven: »Michael«). Az angyaloknak ezt a harcát énekelték meg Dante, Klopstock és Milton az ő műveikben. — Azonban a gonosz szellemek nincsenek mind a pokolban; sokan közülök, legalább időről-időre, a mi földünk körzetében vannak (Ef. 2, 2.) s itt befolyást gyakorolnak; azért nevezi sz. János az ördögöt e világ fejedelmének (Ján. 12, 31.). A bukott angyalokat **ördögöknek,** vagy **gonosz lelkeknek,** vezérüket pedig *sátánnak,* vagy *Lucifernek* (világossághordozó) nevezzük, mert valószinüleg a legmagasabbrangu angyalok egyike volt, talán a kerubok karából. Hogy a gonosz szellemeknek van vezérük, Krisztus szavaiból következik, aki a világitélet alkalmával a gonoszokhoz igy fog szólani: »Távozzatok . . . az örök tűzre, mely az *ördögnek* készittetett és az ő angyalainak« (Mát. 25, 41.). A bukott angyalok száma kisebb, mint azoké, akik a hűségben kitartottak (Aqu. sz. Tam.). *Emmerich* Katalin szerint a bukott angyalok *egy százalékát* teszik ki az összes angyaloknak. Az *utolsó itélet napján* a gonosz angyalokat is megitéli Isten s akkor az egész világ előtt ismeretessé válik az ő gonoszságuk és büntetésük (Jud. 6.; II. Pét. 2, 4.).

3. A gonosz szellemek ellenségeink; irigységből bűnre csábitanak, sőt Isten megengedésével testünkben, vagy ideiglenes javainkban kárt is tehetnek.

A gonosz szellemek **ellenségeink.** Sok szent szerint a bukott angyalok elvesztett boldogságát és helyét emberek fogják elnyerni. Innen volna a gonosz szellemek **irigysége.** »Az irigység, amelyet amiatt érez az ördög, hogy egy a föld porából alkotott teremtmény fogja az ő helyét a mennyországban elfoglalni, nagyobb fájdalmat okoz neki, mint a pokol lángjai« (Aqu. sz. Tam.). Mivel az ördög Isten ellen mit sem tehet, azért dühöng Isten képmása, az ember ellen (Sz. Vazul). Egy tekintet a népek történetére igazolja, mint igyekszik a sátán az embert megfosztani mindenétől: vallásától, szabadságától, jóléttől, békétől, röviden: összes javaitól. Az ördög még *Krisztus Urunkat* is **rosszra** szerette volna **csábitani;** első szüleinket pedig a paradicsomban, valamint Judást is — tényleg elcsábitotta (Ján. 13, 27.). — Az ördög Isten megengedésével **földi javainkban is kárt** tehet; igy ártott pl. *Jóbnak* vagyonában és testében. Krisztus szavaiból tudjuk, hogy az ördög legfőbb vágya az *egyház megsemmisitése* (Máté 16, 18.), az egyház fejének és szolgáinak pusztulása. Nem hiába mondta Krisztus apostolainak: »A sátán megkivánt titeket, hogy megrostáljon, mint a buzát« (Luk. 22, 31.). Gyűlölete az egyház iránt onnan van, mert főképen az egyház és annak szolgái rombolják le földi hatal-

mát. Azt is tudja a sátán, hogy Krisztus szolgái egykor az angyalokkal együtt fogják őt megitélni (I. Kor. 6, 3.); ezért leselkedik utánok, hogy megrontsa őket (Tert.). A gonosz lélek *orditó oroszlánhoz* hasonlit, amely körüljár és keresi, akit elnyeljen (I. Pét. 5, 8.). Amint Isten minden újszülött számára őrangyalt jelöl ki, ugy Lucifer is, aki közönséges majom módjára utánozza Isten minden cselekedetét, minden újszülött ember mellé ördögöt rendel, hogy az kisértéseivel egész életén át ostromolja (Lomb. Péter).

A gonosz lélek azonban igazi kárt nem okozhat, ha Isten parancsait megtartjuk és a bűnbe nem egyezünk bele.

A láncrakötött eb a közelében járó embert megugathatja, de meg nem haraphatja (Sz. Ág.). Csak odáig mehet, ameddig lánca engedi. Az ördög olyan, mint a láncra kötött eb, mert őt Isten valóban bilincsekbe kötözte (Jud. 6.). Befolyást gyakorolhat ugyan **emlékezetünkre** és **képzelőtehetségünkre,** vagyis kisértésbe hozhat bennünket, azonban eszünket és akaratunkat közvetlenül soha sem befolyásolhatja. Szent Ágoston szerint: Az ördög csak *rábeszéléssel* árthat, semmi esetre sem kényszeritéssel; beleegyezésünket ugyanis nem csikarhatja ki tőlünk. Az ördög olyan, mint a halász, aki csalétekkel felszerelve veti vizbe horogját. — Az ördögtől sugalmazott rossz gondolatokat tehát azonnal **vissza** kell **utasitani.** Azért int szent Jakab: »Álljatok ellen az ördögnek és elfut tőletek« (Jak. 4, 7.). Krisztus Urunk röviden bánt el a kisértővel; igy szólt hozzá: »Távozzál sátán« (Máté 4, 10.). Még hatásosabb a rossz gondolatokat egészen *megvetni* (Szal. sz. Fer.). A kisértést és a kisértőt hatásosan azáltal vetjük meg, hogy figyelmünket a legnagyobb nyugalommal és hidegvérrel azonnal más dolgokra irányitjuk (Ar. sz. Ján.). Aki ellenben elidőzik a rossz gondolatoknál, az közeledik a láncravert ebhez, amely igy megsebesitheti. »Csak a bűn által nyerhet az ördög hatalmat az emberen« (Ar. sz. Ján.). És ha az ördög teljhatalmat nyerne, egyetlen ember sem üdvözülhetne (J. sz. Lőrinc). A gonosz lélek ugyanis csak belső boldogságát veszitette el, de nem egyszersmind természetének nagy erejét (N. sz. Gerg.).

Egyes emberek fölött Isten különös hatalmat ad a gonosz léleknek. Néha ugyanis megengedi, hogy oly lelkeket, akik a *tökéletesség* magas fokára törekszenek s akiket különösen meg akar ajándékozni *kegyelmeivel,* éveken át rendkivüli módon gyötörjön a gonosz lélek, hogy ezáltal Isten eme választottjai tökéletlenségeiktől még inkább megtisztuljanak és üdvösen megalázódjanak.

A láncrakötött eb árthat, ha gazdája meglazitja láncait

(Scar.). Isten néha meglazitotta az ördög láncait, amikor t. i. kiválasztottjait meg akarta tisztitani gyarlóságaiktól; az erő ugyanis az erőtlenségben fejlik ki (II. Kor. 12, 9.). Igy esett meg, hogy sok szentet több éven át állandóan ostromolt az ördög s rendkivüli módon is (tehát nemcsak közönséges kisértésekkel) megkinozta őket, többnyire azáltal, hogy rémületet keltő alakban, (pl. vadállatok alakjában), vagy pedig nagy zajjal jelent meg előttük, máskor förtelmes beszédekkel zaklatta őket stb. A legrettenetesebbek azonban azok a támadások, amelyeket a gonosz lélek a három isteni erény és az erkölcsi erények ellen intéz. *A lélek tehetségei* fölött azonban az ördögnek sohasem volt hatalma, annak dacára, hogy a képzelőtehetség befolyásolásával azokra is zavarólag hatott. Az ördög részéről intézett ilyen állandó támadásokat az ördög részéről jövő **ostromnak** nevezzük. Jóbot sokáig ostromolta az ördög, akárcsak a Megváltót a pusztában (Máté 4.); hasonlóan ostromolta Remete szent Antalt, szent Teréziát, Pazzisi szent Magdolnát, ujabban pedig Moes Klára luxemburgi szerzetes főnöknőt († 1895) és Vianney János arsi plébánost († 1859). Mivel ezek a jámbor lelkek tudták, hogy Isten nem terheli meg az embert erején fölül kisértésekkel (I. Kor. 10, 13.) s hogy az ördögnek csak annyi van megengedve, amennyi az embernek lelki javára van (Sz. Ág.), *megnyugodtak* Isten akaratában s csüggedést nem ismerő kitartásukkal sokszor hosszu időre elűzték maguktól a gonosz szellemet. »Ha az ördöggel szemben, mint bátor oroszlán lépünk fel, akkor ő félénk nyul módjára meglapul; ha azonban félénk nyul módjára viselkedünk, ő bősz oroszlán« (Scar.). *Az egyház kegyelemeszközei*, mint Jézus és Mária sz. nevének segitségülhivása, a keresztvetés, a szenteltviz, az ereklyék, buzgó imádság, a szentségek gyakori vétele, stb. mind igen hathatós eszközöknek bizonyultak az ördög ellen. Minél nagyobb lelki kinokat kellett kiállaniok azoknak, akiket az ördög megkisértett, annál nagyobb volt *Isten rendkivüli segitsége* is; igy pl. kisértés idején angyalok és szentek jelenésében részesültek. De mert épen ezen a ponton már sok visszaélés történt, az egyház ezen a téren óvatos és sok elővigyázattal szokott eljárni. Aki a szentek élettörténetében és a papi zsolozsmában (breviárium) előforduló efajta eseteket lehetetleneknek tartja, vagy mosolyog rajtuk, az, bárki legyen is, lelki dolgokban nagyon járatlan. — Az olyanokkal, akik világias életet élnek, egyelőre nem sokat törődik az ördög; megtalálja őket később is. Csak a szentek válogatott falatjai a gonosz szellemnek (Hab. 1, 16.). — Az ostrom állapotától meg kell különböztetni a **megszállottság** állapotát, ha t. i. a gonosz szellem egy embert teljesen birtokába vesz, akárcsak egy hadvezér az ellenséges várost. Krisztus Urunk idejében sok volt a gonosz szellemtől megszállott ember; ezek a megszállás következtében néha némák (Máté 9, 32.), vakok (Máté 12, 22.), dühöngők (Máté 8, 28.), stb. voltak. Isten

Fia szándékosan engedte meg, hogy az ő földi élete idején az ördög egész hatalmával lépjen fel. Így nyílt alkalma megmutatnia, hogy neki a gonosz szellemek fölött is van hatalma s hogy ő Isten nevében cselekszik. — Az ostromlottaktól és a megszállottaktól, akik az ördögtől akaratuk ellenére szenvednek, meg kell különböztetnünk azokat, akikben az ördög állandóan *lakozik*, mert vele mintegy szövetséget kötöttek (Ap. 16, 16.; I. Kir. 28.). Ily esetek ma inkább a pogány népeknél fordulhatnak elő.

4. Azok az angyalok, akik a hűségben megmaradtak, szüntelenül látják és dicsőítik Istent.

A gyermekek őrangyalairól mondja Krisztus Urunk: »Mondom nektek, az ő angyalaik mennyekben mindenkor látják Atyám orcáját, aki mennyekben vagyon« (Máté 18, 10.). Mivel az angyalok Isten dicsőségét a maga teljességében szemlélik, örömüknek és lelkesedésüknek magasztaló énekekben adnak kifejezést; innen a szeráfok háromszoros »szent« éneke; (Iz. 6, 3.) s ebből magyarázandó meg az angyalok dicsőítőéneke Betlehem éjszakáján. Az angyalokat le is szokták *rajzolni:* rendesen *gyermekek* alakjában, mivel halhatatlanok, tehát örökké fiatalok; *szárnyakkal*, mert Isten szolgálatában oly gyorsak, mint a gondolat; *kettős arccal*, mert nagy megismerő tehetségük van; *hárfákkal*, mert Istent dicsőítik; kezükben *liliommal*, mivel ártatlanok; néha *test nélkül való fej* alakjában, mivel testük nincsen; képeik az *oltárokon* vannak, mert a szentmisén láthatatlanul jelenvannak. — A jó angyalok **elragadó szépségűek.** »Ha valaki teljes szépségében látna egy angyalt, megvakulna annak fényétől« (Sz. Brig.). Ha az égboltozaton feltünnék egy angyal s mellette oly sok nap ragyogna, ahány csillag van az égen, a napok fénye az angyal fényessége mellett eltünnék, mintahogy a csillagok a nap mellett eltünnek (Sz. Anz.). Azért az angyalok megjelenéseik alkalmával sohasem mutatkozhattak teljes fényökben. — A jó angyalok **társaink lesznek a mennyben.** »A mennyegzős lakoma készen van, azonban a ház még nincsen tele, több vendéget várnak« (Sz. Bern.). Azért érdeklődnek az angyalok annyira lelki életünk iránt. A Megváltó szerint örvendenek a bűnbánó bűnösön (Luk. 15, 10.). Sőt gyakran bele is avatkoznak szellemi és testi életünkbe.

5. A jó angyalokat őrangyaloknak is nevezzük, mert őriznek minket (Zsid. 1, 14.).

A jó angyalokat *védőszellemeknek* is nevezzük.

A jó angyalok **szolgálatát** a legkézzelfoghatóbban Jákob létrája szemlélteti. Az angyalok azon a létrán, amely égtől földig ért s amelynek tetején Isten maga állott, fel és alá jártak, ami azt jelképezi, hogy az égből alászállnak a mi őrizetünkre, majd ismét fölmennek a Mindenható dicsőítésére (I. Móz. 28, 12.). A jó angyalok kisérőink az életben, akiket mennyei Atyánk az

élet veszélyteljes utján vezetőinkül rendelt (Segneri). Feltünhetnék, hogy az angyalok *a mi* szolgálatunkra vannak rendelve; azonban gondoljuk meg, hogy az angyalok Teremtője és Királya maga sem azért jött, hogy Őneki szolgáljanak, hanem, hogy Ő szolgáljon és életét sokakért odaadja (Sz. Bern.). Az angyaloknak a szolgálat, amelyet értünk tesznek, örömet és *boldogságot* okoz; Isten nagy szeretete miatt ugyanis nincs számukra örvendetesebb dolog, mint egy lélek megmentése s Isten dicsőségének ily módon való előmozditása. — Az egyháztanitók véleménye szerint **minden embernek van őrangyala.** »Oh magas méltósága az emberi léleknek, amelynek mindjárt születése napjától kezdve védő angyala van!« (Sz. Jer.) »Az őrangyal méltósága mindig a felügyeletére bizott ember méltóságától függ. Az egyszerü kereszténveknek alsóbbrangu őrzőangyaluk van; magasabbrangu őrzőangyalaik vannak a papoknak, még magasabbranguak a püspököknek, végre a pápának a mennyei udvar leghatalmasabb szellemei közül való az őrangyala. Hasonlóképen áll a dolog a világi hatóságokkal, a föld fejedelmeivel és királyaival is« (Lat. Már.). Sőt nemcsak az egyes embereknek vannak őrangyalaik, hanem minden *városnak, országnak, családnak*, stb. is megvan a maga őrangyala (Lat. Már.). Dániel próféta könyvében (10. fej.) szó van a zsidó nép, a perzsák és a görögök védőszelleméről.

Az őrangyalok a következőképen segitenek minket:

1. *Jó gondolatokat* sugalmaznak s akaratunkat a jóra serkentik.

Igy sugalmazta Gábriel arkangyal *Cirusnak*, a perzsák királyának a gondolatot, hogy a fogságban sinylődő zsidókat engedje vissza hazájukba (Dán. 10.). (Más példákat láss Spir. Plt.). Azonban a módfelett nyugtalanitó gondolatok nem szoktak Istentől származni, tehát a jó angyaloktól sem. Isten ugyanis a béke Istene (Sz. Teréz).

2. Imádságainkat és jócselekedeteinket *Isten elé viszik.*

Ráfáel saját szavai szerint Tóbiás imádságát Istenhez vitte fel (Tób. 12, 12.). A pap minden szentmisében imádkozik, hogy Isten engedje meg, miszerint a szent *áldozatot* a jó angyalok az ő mennyei trónjához felvigyék (Harmadik imádság az átváltozás után). A jó angyalok nem azért viszik imádságainkat Isten elé, mintha azok különben ismeretlenek volnának Isten előtt (Isten mindent tud), hanem azért, hogy a mi imádságunkkal saját kérésüket is *egyesitsék* és igy imádságunkat annál hathatósabbá tegyék (Sz. Bonav.).

3. *Veszélyekben* megvédenek bennünket.

»Angyalainak parancsolta felőled, hogy őrizzenek meg té-

ged minden utadban« (Zsolt. 90, 11.). Néha az angyalok egészen csodás módon avatkoznak bele a dolgok menetébe. Igy oltalmazták meg Pétert a fogságban (Ap. 12.), a három ifjut a tüzes kemencében (Dán. 3.), Dánielt az oroszlánok barlangjában. Könyörögjünk tehát gyakran a jó angyalok oltalmáért, főképen *utazás előtt!* Ezt az oltalmat óhajtotta biztositani Tóbiás elutazó fia számára, mikor igy szólt: »Az Isten angyala kisérjen titeket« (Tób. 5, 21.).

4. Néha *tudtul adják Isten akaratát.*

Gondoljunk Ábrahám áldozatára, Gábriel követségére Zakariásnál és Szűz Máriánál Názáretben. — A jó angyalok minden hiradása és megjelenése első percben *félelmet* és ijedelmet okoz, de azután örömmel és vigasztalással tölt el. Menynyire megrémültek a pásztorok; hogy megfélemledett Szűz Mária, Zakariás, Tóbiás, midőn Isten angyala előttük megjelent! A jó angyaloknak maguknak kellett rendesen bátoritaniok a megrémülteket. A gonosz lélek megjelenései alkalmával épen ellenkezően szokott történni: az eleinte való nyugalmat zavar és ijedtség szokta mihamar felváltani. — A jó angyalok mindig *emberi alakban* jelennek meg, a gonosz szellemek ellenben különböző formában, főképen állatok alakjában (kivéve a bárány és galamb alakját); sőt az is megesik, hogy a világosság angyalainak, az Isten Anyjának, vagy magának Krisztus Urunknak alakját veszik fel (XIV. Ben.). Rendesen oly embereknek szokott a gonosz szellem megjelenni, akik kiváncsiságból, vagy kevélységből rendkivüli dolgok után vágyakoznak és azzal a céllal, hogy az ilyeneket félrevezessék; gondoljunk pl. a spiritisztákra.

Hogy a jó angyalok oltalmát biztositsuk törekedjünk *szent élet által* hozzájuk hasonlókká lenni; továbbá *tiszteljük* a jó angyalokat és *hivjuk* őket gyakran *segitségül.*

Tapasztalat bizonyitja, hogy különösen ártaltan gyermekek részesülnek csodálatos oltalomban a jó angyalok részéről. Ebből joggal következtetünk arra, hogy az **ártatlanság** tesz a jó angyalok barátaivá. A *bűn* ellenben elűzi Isten angyalait, akárcsak a füst a méheket (Sz. Vazul). — Magától érthető, hogy a jó angyalok még inkább oltalmaznak bennünket, ha **imáinkkal** ostromoljuk őket. A jó Isten tudvalevően csak az imádkozó embert hajlandó kegyelmeiben részesiteni. Ennek az isteni törvénynek alá vannak vetve a jó angyalok is. Imádkozzunk ezért naponkint őrangyalunkhoz s adjunk neki hálát minden kapott jótéteményért, mint Tóbiás cselekedte (Tób. 12, 2.). Az egyház október 2-án ünnepli az *őrangyalok ünnepét* s a hét napjai közül a *hétfőt* szenteli az őrangyalok tiszteletének. — Tartsuk tiszteletben az őrangyal **képét** is. Az őrangyalokat a következő módokon ábrázolják: 1. Bölcsőben alvó gyermek mel-

lett imádkozó angyal áll. (Az angyal, mint az élet védelmezője.) 2. Keskeny átjárón haladó gyermeket angyal vezet. (Az angyal, mint égbe-vezető.) 3. Mezőn játszadozó gyermekhez kigyó férkőzik s megmarással fenyegeti. Az őrangyal azonban félrehuzza a gyermeket s a kigyót ártalmatlanná teszi. (Az angyal, mint megmentő a kisértésben.) 4. Az angyal gyermekkel karján az ég felé repül. (Az angyal, mint segitségünk a halál percében).

9. Az ember teremtése.

Az ember teremtéséről Mózes tudósit bennünket, első könyve kezdetén. Azt azonban, hogy *mikor* teremtette Isten az első embert, a szentirás nem mondja meg.

Ádámtól Krisztusig legalább *4000 esztendő* telt el.

Némelyek ugy tartják, hogy **4000 esztendő** volt az az időköz, amely az első emberpár teremtésétől Krisztus Urunk születéséig eltelt. Ennek a felfogásnak a hivei *Advent* négy hetére szoktak hivatkozni, mint amelyek ezt a 4000 esztendőt jelképeznék; továbbá hivatkoznak *Emmerich Katalin* látomásaira, melyek szerint a Megváltó az Ádám teremtésétől számitott 3997-ik esztendőben született volna. Mindenesetre egy 40 évszázados időtartam a Megváltó eljövetele előtt sok tekintetben találó volna, miután 40 a bűnbánat száma. (Gondoljunk Krisztus 40 napig tartó böjtjére a pusztában, a vizözön 40 napos tartamára, a zsidók 40 napi pusztai tartózkodására.) A *zsidók időszámitása* szerint (1928 helyett a zsidók 5688-at irnak) Ádámtól Krisztusig 5688 — 1928 = 3760 év telt el. *Sok hittudós* azonban azt tartja, hogy az emberi nem kora sokkal magasabb: **8—10.000** esztendőt is szoktak felvenni. A *Martirologium Romanum* szerint Krisztus 5199-ben született az ember teremtése után, *Agreda Mária* látomásai szerint az 5999-ik esztendőben. Mint ezekből is látható, ebben a kérdésben találgatásra vagyunk utalva, miután maga a *szentirás* sem ad kellő felvilágositást. A szentirás az időbeli adatok pontos közlésére általában nem fektet nagy sulyt, miután a lélek üdvössége szempontjából az efajta adatok nem játszanak különösebb szerepet. A *régi népek* értesitései ebben a kérdésben megbizhatatlanok, miután többnyire a maguk javára elfogultak s rendszerint túloznak. A *kinaiak* pl. a maguk nemzeti emlékeivel 60.000 évre mennek vissza; a *babiloniak* (történetirójuk, Berosus szerint, aki 300 körül élt Kr. e.) népük 370.000 éves történetéről beszélnek, bár történelmi emlékeik csak 3000 évre vezethetők fel Kr. e. Az *egyiptomiak* (kiknek történetirója Manetho 250 körül Kr. e.) országuknak 30 uralkodócsaládjáról beszélnek, pedig kétségtelen, hogy ezek közül több egyidejüleg uralkodott. Különben a régi népek egyik-másikánál az év alig néhány hónapból állott. *A tudósok*

és régiségbúvárok adatai sem teljesen megbizhatók, miután nem elég szilárd az alap sem, amelyre támaszkodnak (régi leletek mint: csontvázak, koponyacsontok, ősrégi fegyverek, stb.). Sokan csak azért, hogy a tudás látszatát keltsék, szinte mesébe illő számokkal dobálóznak. Pedig, hogy mily nagy ebben a kérdésben a tévedés lehetősége, mutatja pl. a következő eset. A nagy természettudós, *Humboldt* az u. n. mammuth-fákról (mintegy 100 méter magas és 20 méter átfogatu óriás-fák) azt gondolta, hogy azok *többezeréves* növényóriásai Kaliforniának. S ime, *Bumpus* profeszor, a chicagoi természettörténeti muzeum igazgatója, kicsiszoltatta egy ilyen faóriás törzsének legalját, megszámlálta az egyes évek növekedési karikáit s igy kitünt, hogy az u. n. mammuth-fa kora alig vezethető vissza a Kr. utáni 550 esztendőig. A tévedés lehetősége különösen akkor forog fenn, ha a föld mélyéből kiásott leletek korának megállapitásáról van szó. Tanusitja ezt *Trója* város példája. Ezt a várost 20—30 méteres mélységből ásták ki, ami arra engedne következtetni, hogy Trója sok ezer esztendővel ezelőtt került a romok alá. A valóság pedig az, hogy a város csak 1100-ban omlott össze Kr. előtt. A Rohne torkolatánál a földkéreg *mészkőrétegében* találtak egy *ágyugolyót;* Flensburg mellett mintegy 11 méteres mélységben a tőzegben *római* pajzsokat, Groningenben 30 méteres mélységben ugyancsak a tőzegben *Gordianus* római császár (240 Kr. u.) idejéből való pénzdarabokat. Ilyen és hasonló leletek esetén egyesek sokszor 10—20 évezredes korra is gondoltak — egészen téves alapokon, mint a felhozott példák tanusitják. Egyszóval a tudomány szilárd támaszpontot ebben a kérdésben nem tud nyujtani s ezért az emberi nem korára vonatkozó vélemények mindig csak feltevések maradhatnak.

1. Isten az ember testét a föld agyagából alkotta s abba halhatatlan lelket lehelt (I. Móz. 2, 7.).

Hogy az emberben **van** *lélek*, a *test mozgásából* nyilvánvaló (Ant. sz. Teof.). A villamos táviró *jelirása* gondolkozó főt tételez föl; hasonlóképen kell az embernél is egy benne lakozó gondolkozó lényre következtetnünk a szavakból, amelyeket az idegszálaktól mozgásba hozott beszédszervek létrehoznak. Ha valaki azt vetné ellen, hogy neki nincs lelke, mert nem látja, joggal válaszolhatnók neki: »Akkor eszed sincsen, mert azt sem látod.« — A »lélek« szó helyett a »szellem« szót is szoktuk használni. A »*lélek*« szó az emberi lelket a testtel való összeköttetésében jelenti, a »*szellem*« szó pedig inkább a lélek szellemi képességeinek, az értelemnek és akaratnak kifejezésére szolgál. — Csak **egy** *lélek van* a testben, és pedig ésszel és szabadakarattal felruházott lélek (IV. konstantinápolyi zsinat 869.). Abból, hogy az emberben különböző irányu hajlamok vannak, pl. hogy egyrészt az érzéki élvezetre, másrészt eme vágyak leküzdésére érez ösztönzést, némelyek arra akartak következtetni, hogy az

embernek két lelke van: egy érzéki és egy szellemi. Azonban ezek a különböző hajlamok csak onnan származnak, hogy az egyetlen lélekre különböző javak gyakorolnak vonzóerőt: érzéki és szellemi javak is.

Tévednek azok, akik úgy vélik, hogy az ember teste alsóbbrendü lények (pl. a *majom*) testéből fejlődött volna ki.

Azt a felfogást, amely szerint az ember teste alacsonyabbrendü lények, nevezetesen a majom testéből fejlődött volna ki, **darvinizmusnak** nevezzük, mert *Darwin Károly* angol természettudós volt az első, aki az u. n. *fejlődési elméletet* felállította.

Hogy az emberi test a **majom testéből** fejlődött volna ki fokozatosan, épen oly lehetetlen állítás, mintahogy lehetetlen, hogy borsószemből lassankint gesztenyefa képződjék. Az ember és a majom ugyanis **lényegbevágóan különböznek** egymástól, főképen a csontváz felépitése és a koponya alkata tekintetében. *Huxley* szerint: »A gorillának mindenegyes csontja magán visel egy bizonyos jelleget, amelynek alapján az a csont félreismerhetetlenül megkülönböztethető az ember megfelelő csontjától.« Az ember és a gorilla **koponyája** között pedig épen óriási a különbség. A majomnál a *homlok* hátra hajlik, az embernél előre. Innen van az, hogy az u. n. *arcszög* (az a szög, amelyet egyrészt a homlok közepétől a felső álkapocs közepéig, másrészt a felső álkapocs közepétől a fülkagyló nyilásáig huzható vonal zár be), az embernél (még a legalacsonyabb fokon álló emberfajtáknál is) jelentékenyen nagyobb, mint a majomnál. S épen innen van az ember értelmes tekintete. Az is tény, hogy az embernél *a koponya ürtartalma* átlagban $^1/_3$ résszel nagyobb, mint a majomnál. Továbbá a legalacsonyabb müveltségü ember **agya** is jelentékenyen nagyobb és sulyosabb, mint akár a legmagasabbrangu majomé. Az ember tud **beszélni,** a majom nem. A majomnak nincs *éneklésre* alkalmas hangja, sem *zenei hallása*, amikkel mindenfajta embernél találkozunk. Az ember arcán legnemesebb érzelmei és legkülönfélébb indulatai visszatükröződnek, a majomnál nem igy van. A majom mosolyogni sem tud. A majomnál nem találunk a szó szoros értelmében vett **lábakat,** hanem kapaszkodásra alkalmas hátsó végtagokat; ugyanis a majom u. n. lábain a láb hüvelykujja szembenáll a többi ujjakkal s éppen ezáltal lesznek hátsó végtagjai alkalmasok a kúszásra. Az embernél a lábak *hosszabbak* mint a kezek, a majomnál megfordítva van. Az embernél egyenes a járás, a majomnál nem. Az embernek a *növekedéshez* sok évre van szüksége és gyermekkora sokáig tart, a majom ezzel szemben gyorsan fejlődik. Az ember *élettartama* a 100 évet is túlhaladhatja, az emberhez hasonló majom legfeljebb 30 évig él. A legsatnyább emberek is a müveltség legmagasabb fokára emelkedhetnek, a majom e tekintetben semmire sem képes. A föld ré-

tegeinek kutatói *(paleontologusok)* egyáltalában nem találtak eddig a földben u. n. átmeneti csontmaradványokat, amelyek t. i. a majomnak emberré történt átalakulását bizonyitanák; ellenkezően, a megejtett kutatások tanusága szerint az emberi testben évezredek folyamán a legcsekélyebb változás sem állott elő. A művészet és tudomány legrégibb emlékeiből is nyilvánvaló, hogy az emberiség története nem kezdődött az állati nyerseség állapotával. A népek hagyományai, valamint nyelvei is inkább a régi jobb időkre és boldogabb állapotokra, továbbá a szellemi műveltség magas fokára engednek visszakövetkeztetni, amely állapotból a népek a bűn következtében sülyedtek mindig jobban és jobban alá. Végül valamennyi majomfaj, amely hasonlit az emberhez, csak egy-egy vonásban, pl. a kéz, a láb, a koponya alkotásában, stb. mutat hasonlóságot; és ezekben is, *minél tovább fejlődnek, annál elütőbb lesz a különbség* az emberrel szemben. Általában fel lehet állítani a szabályt: »Mentől tovább fejlődik a majom, annál állatiasabbá lesz« (Dr. Wirchow 1896.). A majmok, és nevezetesen azok a majomfajták, amelyek az emberhez hasonlatosságot mutatnak, az *ostobaság* és *aljasság* megtestesülései s minthacsak azért teremtette volna őket Isten, hogy az ember lássa, mi volna ő halhatatlan lélek nélkül s mily nagy hálával tartozik Teremtőjének! — Akik állat módjára élnek, természetesen könnyen lehetségesnek tartják, hogy az ember állattól származik. Az ilyenekre vonatkoznak a szentirás szavai: »Némely ember, midőn tiszteletben van, ezt figyelembe sem veszi; olyan, mint az oktalan állatok és hasonló azokhoz« (Zsolt. 48, 13.).

2. Az első emberpár, akit Isten teremtett, Ádám és Éva voltak.

Évát az alvó Ádámnak egyik *oldalcsontjából* alkotta Isten (I. Móz. 2, 21.). Ádám alvása a szentatyák tanítása szerint elragadtatás volt, mert Ádám később jól tudta hogy mi történt vele. — Általános nézet szerint az emberiség bölcsője Ázsiában, a Tigris és Eufrates folyók között ringott volna. Biztos annyi, hogy az emberiség a vizözön után erről a tájról széledt el az egész föld felületére.

3. Valamennyi ember Ádámtól és Évától származik.

Szent Pál az athéni Areopag előtt igy szólott: »Isten egy emberből alkotta az egész emberi nemet, hogy az egész föld szinén lakjék« (Ap. 17, 26.). Vagyis az összes emberek *egy családot* alkotnak és ugyanazon egy atyának gyermekei (Ar. sz. Ján.). — A különböző **emberfajok** tehát (közönségesen 5 emberfajt vesznek föl: a *fehér*, vagy kaukázusi 700 millió, a *sárga*, vagy mongol 500 millió, a *fekete*, vagy szerecsen 230 millió, a *barna*, vagy maláji 50 millió és a *rézbőrű*, vagy indián 10 millió emberrel, amely fajták azonban, akárcsak a szivárvány szinei, átmennek egymásba) lényegileg nem különböznek egymástól. A

bőr színének és a koponya alkatának különfélesége a különböző *éghajlatnak* és a különböző *életmódnak* a következményei. A lakóhely megváltoztatásával ugyanis az utódokban lassankint ezek a különbségek is megszünnek. Az *állatok* a tapasztalat szerint lakóhelyváltoztatás által szintén más testalkatot nyernek: a a birkák Guineában, Afrika nyugati partján, egészen a kutyákhoz lesznek hasonlókká; a szarvasmarhák északon elveszitik szarvaikat és más koponyaalkatot nyernek; Angorában csaknem minden állatnak hosszu selyemszőre van stb. A legfontosabb testi tulajdonságok, mint a csontváz alkata, az átlagos élettartam, a test hőmérséklete, az érverések száma, a betegségre való hajlam, stb., valamennyi emberfajtánál azonos; azonfelül valamennyi emberfajtának ugyanazok a *szellemi képességei:* értelem, akarat, emlékezőtehetség, lelkiismeret, stb. A különböző *nyelvek,* továbbá valamennyi népnek pl. az eredeti bűnről, a vizözönről, stb.-ről szóló hagyományai szintén közös eredetre engednek következtetni. Továbbá a különböző faju emberek utódaikban is termékenyek. (Az állatkorcsok ellenkezően rendszerint meddők maradnak.) — Itt ellenvethető: Honnan van hát akkor **Amerika** és **Ausztrália** őslakossága? Válasz: Ezeknek a földrészeknek a lakossága is Ázsiából származott át, és pedig minden valószinüség szerint ugy, hogy mindakét földrész az ősi időkben *összefüggésben* volt Ázsiával, mintahogy a közbeeső szigetek által ma is szinte összefüggnek egymással.

Azonban az egyes emberek csak test szerint származnak Ádámtól; az ember *lelkét esetről-esetre* Isten teremti.

Az emberi lélek tehát nem embertől, hanem **Istentől** származik (V. lat. zsin.). Isten teremtette az emberben a lelket (Zak. 12, 1.). Krisztus Urunk szerint is ugy az Atya-Isten, mint ő maga mindezideig munkálkodnak (Ján. 5, 17.). Amint a Szentlélek a keresztségben és a bűnbánattartás szentségében az ember lelkébe száll és őt lelkileg élővé teszi, ugy teremti bele Isten mindegyik emberi testbe a lelket s azáltal teszi a testet élővé. Amint annak idején Ádám testébe, ugy leheli Isten ma is minden ember testébe a lelket. És abban a pillanatban, mikor a testbe leheli (beléönti), akkor teremti is Isten a lelket. **A beléhelés tehát nem más, mint maga a teremtés** (Sz. Bonav.). Tévedés ezért azt vélni (Plátó, Origenes), hogy Isten az emberek lelkét már a *teremtés kezdetén,* az angyalokkal együtt, *előre* megteremtette. Hasonló tévedés az is (Tert.), hogy a gyermek lelke az *atya lelkéből* keletkezik, mint pl. az egyik gyertya világa a másik gyertya világától.

10. Az ember lelke.

1. Az ember lelke éltetője és irányitója a testnek, a test viszont lakóhelye és eszköze a léleknek.

A lélek élteti a testet. Miként a gőz mozgásba hozza a gépet, ugy kölcsönzi a testbe lehelt isteni lehelet, vagyis a lélek a testnek az **életet.** Az első ember teste is akkor lett élővé, mikor Isten abba belelehelte a halhatatlan lelket (I. Móz. 2, 7.). És mihelyt a lélek elhagyja a testet, a test azonnal megszünik élni és visszatér a földbe (Préd. 12, 7.). A test lélek nélkül halott (Jak. 2, 26.). — A lélek *irányitója* a testnek. Ami a szekérnél a kormányrud, vagy a hajónál a kormányos, az a testre nézve a lélek (Ar. sz. Ján.). Ahogy a katona lovát, ugy kell, hogy vezesse és fékezze a lélek a testet (Ferr. sz. Vince). Sajnos, sokszor a lélek *vezetteti magát* a test gonosz kívánságaitól; ezáltal az ember az állathoz lesz hasonló és sokszor örökre szerencsétlen. Gondold meg, miły visszaélés az, ha az úrnő engedelmeskedik és a szolgáló parancsol! (Sz. Ber.). A test **lakóhelye** a léleknek. Amint a mag a dióhéjban, az ember a ruhában, a szerzetes a cellában, ugy van a lélek a testben. Azonban a lélek a testnek nemcsak egy részében, pl. az *agyban* (igy gondolta Plátó), vagy a *szívben* (igy Arisztotelesz), vagy a *mellben* (igy Epikur), vagy a *vérben*, vagy az *erekben* van jelen, hanem osztatlanul ott van a test mindenegyes részében, ami által mintegy képmásává lesz a mindenütt jelenlevő Istennek. A test a léleknek **eszköze,** amelyet a léleknek fel kell használnia az örök boldogság megszerzésére. Ami a festőnek az ecset, az orgonaművésznek az orgona, az a lélek számára a test. A test segítségével kell a léleknek a jócselekedeteket véghezvinnie s az üdvösséget kiérdemelnie.

2. Az emberi lélek Isten képmása, mert Istenhez hasonló szellem.

Minden mű hasonlit mesterére. Ezért hordja magán az ember, Isten teremtménye is Isten hasonlatosságát. Az ember azonban *nagyobb mértékben* hasonlít Istenhez, mint bármely más látható teremtmény. A többi teremtmények csak *nyomai* Isten kezének, az ember ellenben igazi képmása Alkotójának. Azért mondta Isten az ember teremtése előtt: »Alkossunk embert a mi *képünkre és hasonlatosságunkra*, hogy uralkodjék az állatokon és az egész földön« (I. Móz. 1, 26.). Az Istenhez való hasonlóság főképen az ember **lelkében** található fel. De amint egy sikerült földgömb szép, de azért gyönge képmása földünknek, ugy az ember lelke is tökéletlen képmása Istennek. Az emberi lélek a következőkben hasonlít Istenre: Miként Istennek, van **értelme** és **szabadakarata,** amelyek segitségével megismeri és szereti a szépet és a jót; ezenkivül e két tehetségével **uralkodik** a látható világon: ő a látható teremtés királya

épen ugy, mintahogy Isten Ura a mindenségnek. Nem hiába szólt tehát Isten az ember teremtése alkalmával mondott szavaiban együtt erről a két dologról: az embernek Istenhez való hasonlóságáról és a földön való uralmáról. (Lásd Isten előbbi szavait). Még tökéletesebb képmása az ember Istennek akkor, ha feddhetetlen, **szent életet él,** tehát megtartja Isten parancsait és alázatos, szelid, irgalmas, nagylelkü, stb., mint az Isten. Isten parancsai az a tükör, amelyben megláthatjuk, mennyire hasonlítunk, vagy ütünk el az isteni képmástól (N. sz. Gerg.). Aki szent életet él, az az **isteni kegyelem állapotában** van. Az ilyen ember lelkében Isten lakozik. Amint a *tűzbe tartott vas* egészen áttüzesedik és a tűz színéhez lesz hasonlává, ugy az a lélek is, amely istenes élet által állandó összeköttetésben van Istennel, mind hasonlóbbá lesz Istenéhez. Az emberi lélek tehát, amely természeténél fogva már természetes képmása Istennek, szent élet és Isten kegyelme által **természetfölötti** képmásává is lehet Istennek. Ez a természetes képmás ugy viszonylik a természetfölöttihez, mint egy vázlatos rajz, amely csak fekete szinnel dolgozik, a művészien és szinesen megfestett képhez magához. — Sőt a lélek a *Szentháromságnak* is képmása; a léleknek ugyanis háromféle tehetsége van: az emlékezet, az értelem és az akarat s mégis csak egy a lényege; emlékezetével az Atyához hasonlít, értelmével a Fiúhoz, akaratával a Szentlélekhez (Sz. Bern.). Tehát az ember teremtése előtt mondott isteni szavaknak: *Alkossunk embert* . . . (a többes szám a Szentháromságra figyelmeztet) mély jelentősége van: Isten ezzel mintegy azt akarta jelezni, hogy a Szentháromság saját képét leheli az emberbe. Nagy tehát az emberi lélek *értéke* Isten előtt. Ezt tanúsítja a megváltás is. Egyetlen emberi lélek nagyobb értékü, mint valamennyi égitest együttvéve (Ar. sz. Ján.).

Az ember *teste* nem képmása ugyan Istennek, azonban az Istenhez való hasonlatosság részben az ember testén is visszatükröződik.

Istennek nincs teste, miután ő tiszta szellem. Ennélfogva az ember csak lelkére nézve lehet hasonló Istenhez. Az isteni hasonlatosság mindamellett az emberi lélek eszközében, a testben is megnyilvánul. Nevezetesen az ember testének *egyenes tartásával* mint a **teremtés királya** tünik fel; miután továbbá keze minden munkára alkalmas, azzal minden eszközt és fegyvert tud kezelni, ténylegesen is biztositja magának az uralmat minden állaton. Azért kiált fel Dávid: »Uram, mi Urunk, mi az ember, hogy megemlékeztél róla . . . Kevéssel tetted őt kisebbé az angyaloknál, dicsőséggel és tisztelettel koronáztad meg őt s *kezeid alkotmánya fölé rendelted*« (Zsolt. 8, 2—7.). Az **emberi család** is kifejezésre juttatja az embernek ezt az istenhasonlóságát, mert a család, amely atyából, anyából és gyermekből áll, a *Szentháromságnak* képmása.

Az ember lelke *lényegesen* különbözik az *állati lélektől.*

Az állatnak nincs *értelme,* mint az embernek. Ha volna az állatnak értelme, volna az állatnál is **fejlődés,** mint az embernél. Gondoljunk csak arra a fejlődésre, amely az embernél pl. *közlekedési eszközökben* (vasut, léghajó, gőzhajó), vagy a *világításban* észlelhető. Az állatok ezzel szemben pl. ma is ugy épitik meg a maguk lakhelyeit (fészkeit), akárcsak ezer esztendővel ezelőtt; pl. a méh ma is ugy épiti sejtjeit, mint Salamon idejében. Az állat tehát nem cselekszik *öntudatosan,* hanem ösztönszerüen, t. i. a beléteremtett természeti törvény kényszerhatása alatt. Ahol az állatvilág körében valamelyes haladás észlelhető, az mindig az ember javára irandó. Nagy fáradsággal kiidomitott állatoknak (igy majmoknak, lovaknak, kutyáknak) sokszor tulajdonitottak már pl. gondolkozóképességet, alaposabb vizsgálat azonban mindannyiszor megállapitotta, hogy az az állitólagos gondolkozási képesség nem egyéb, mint *kiidomitottság.* Az u. n. állati lélek nem szellemi valóság, mint az ember lelke; másszóval: az állatnak van ugyan lelke, de az a lélek nem szellem.

3. Az emberi lélek maradandó, azaz soha sem szünhetik meg létezni.

Azt is szoktuk mondani: az emberi lélek *halhatatlan.* Ez azonban csak annyit jelent, hogy az ember lelke nem szünhet meg létezni. »A lélek ugyanis meg is halhat és nem is. Nem halhat meg, mert öntudatát sohasem veszti el s meghalhat, ha elpártol Istentől« (Sz. Ág.). A lélek tehát **megszünhet élni.** Ez akkor történik meg, ha halálos bűn által elszakad Istentől s ezáltal elveszti életelemét, t. i. a *megszentelő kegyelmet.* A lélek ilyenkor szellemileg halott s ha az ember ily állapotban hal meg, a lélek örökre meghalt. Ugy áll a dolog a lélekkel, mint a faággal: a fáról *leszakitott ág* tovább is megvan ugyan, azonban elszárad, kihal. Igy van a lélek is, mikor halálos bűnt követ el: elválik Istentől, ennélfogva meghal, de azért tovább létezik. Amint a test sohasem sülyedhet többé vissza a semmiségbe, bár egyszer megszünik élni, t. i. akkor, mikor a lélek elválik tőle, ugy a lélek is: sohasem szünhet meg létezni, azonban élni megszünhet. Ez az eset akkor áll be, ha az ember halálos bűnt követ el; akkor ugyanis Isten elhagyja a lelket. »A bűnösök halottak, ha élnek is; az igazak ellenben élnek, habár meghaltak is« (Ar. sz. Ján.). — A lélek halhatatlanságának jelképes kifejezésére szeretteink sirjára *örökzöld növényeket,* pl. repkényt ültetünk, amely télen is zöldel, mikor pedig a természet egyébként halott. Igy él a lélek is tovább, dacára a testi halálnak. *A test rövidéletü, de a lélek halhatatlan.*

Hogy az ember lelke halhatatlan, *Krisztus Urunk* szavaiból tudjuk.

Krisztus Urunk ugyanis így szólt: »Ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, de **a lelket meg nem ölhetik**« (Máté 10, 28.); továbbá a bűnbánó latorhoz így szólott: »*Ma velem leszel a paradicsomban*« (Luk. 24, 43.). A dúsgazdag és a nyomorult Lázár történetében is hirdeti Krisztus a lélek halhatatlanságát (Luk. 16, 19.). Továbbá Krisztus szerint Ábrahám, Izsák és Jákob Istene nem a holtak Istene, hanem az élőké (Máté 22, 32.). Mikor Krisztus Urunk apostolainak előre megmondta mennybemenetelét, azzal vigasztalta őket, hogy még *egy kis idő* és ismét látni fogják őt (t. i. haláluk után): »Ismét látlak majd titeket és örvendeni fog szívetek és örömöteket senki sem veszi el tőletek« (Ján. 16, 22.).

Számtalan esetben fordult elő az is, hogy *halottak megjelentek.*

Krisztus Urunk szinváltozásakor a Tábor-hegyén megjelent *Mózes*, aki már régóta halott volt (Máté 17, 3.). Jézus halála alkalmával sokan megjelentek a halottak közül Jeruzsálemben (Máté 27, 33.). *Jeremiás* próféta és Oniás főpap megjelentek Judás fővezérnek az ütközet előtt (II. Makk. 15.). *Szűz Mária* a századok folyamán gyakran jelent meg; gondoljunk pl. lourdesi megjelenéseire 1858. évben. (Más erre vonatkozó példákat l. Spir. Plt.) Ha lehetséges távcsővel a legtávolabb fekvő tárgyakat világosan meglátnunk, Isten mindenhatósága azt is kieszközölheti, hogy túlvilági szellemeket lássunk magunk előtt (Scar.).

Eszünk is azt mondja, hogy a léleknek halhatatlannak kell lennie.

1. Az emberben kiolthatatlan ösztön és vágy van állandó és tökéletes **boldogság után.** Ez a vágy minden embernél azonos, tehát maga a Teremtő oltotta azt belénk. A földön azonban ez a vágy soha sem elégül ki tökéletesen, még valamennyi földi jó és élvezet által sem. Ámha az ember boldogságszomja sohasem nyerhetne kielégülést, akkor az ember szerencsétlenebb volna az oktalan állatnál is, amelyet ilyen ösztön és vágy nem kínoz; s akkor Isten, a legtökéletesebb lény, nem jóságos Atya, hanem kegyetlen zsarnok volna. Ez azonban el sem gondolható. 2. Ha az ember lelke mulandó volna, akkor az a *gonosztevő*, aki gonoszságot-gonoszságra halmozott e földön, bűnhődés nélkül maradna; a *jámbor* ellenben, aki önfegyelmezéseivel földi életét megkeserítette, **jutalmazatlanul,** ami Istennek, a legtökéletesebb lénynek igazságosságával merőben ellenkeznék. Mivel van igazságos Isten, a léleknek halhatatlannak kell lennie. 3. *Öntudatunk, ifjukori emlékeink, lelkiismeretünk* akkor is megmarad, ha körülbelül minden **7 évben** testünk egész anyaga kicserélődik; sőt akkor is megmaradnak ezek, ha testünk lényeges részeit, pl. karjainkat, lábunkat, szemünket elveszítettük.

Kell tehát a testben valaminek lennie, ami a változó anyagtól független s a test minden változása dacára, tehát még a halállal sem enyészik el. Ez a valami a testtől független *lélek*. 4. Ugyanerre a következtetésre jutunk akkor is, ha megfontoljuk, hogy az ember szelleme a **magas kor** és a test törékenysége dacára sem veszit frisseségéből. Ez néha különösen nagy tudósoknál, hadvezéreknél, vagy államférfiaknál tapasztalható, akik magas életkoruk dacára szellemi képességeik teljes birtokában maradnak. 5. A tapasztalat tanusága szerint az ember értelme annál *élesebbé*, akarata pedig annál *erősebbé* lesz, minél inkább gyakorolja magát valaki az önfegyelmezésben, vagyis minél inkább tudja magát az ember függetleníteni a külvilágtól. Ebből arra lehet következtetni, hogy az emberi szellem az öntevékenység teljes fokára csak akkor fog eljutni, ha teljesen megszabadult a testtől, vagyis a test halála után. 6. **Álmunkban** látunk, hallunk és beszélünk, habár szemünk, fülünk és szánk ilyenkor nem működnek. Épen igy lesz a halál után is életünk és érzésünk, habár testi érzékeink egészen megszüntek működni. (Lásd erre vonatkozólag Gennádius karthágói orvosnak álmát. Spir. Plt.). 7. A természetben **a legkisebb porszem** sem vész el. Az anyag különböző alakot vesz ugyan fel, azonban a természetben mindig megmarad ugyanaz az anyagmennyiség. Ezért még testünk sem semmisül meg. Nos hát az egész látható természet fölé emelt emberi lélek rosszabbul járna, mint a holt anyag, mint a porlandó test? A csillagok fejünk fölött, valamint a föld lábunk alatt — amelyek pedig sem nem gondolkoznak, sem nem éreznek, sem nem reménylenek — évszázadok hosszu során át sértetlenül megtartják külső alakjukat; s az ember, a teremtés koronája, csak pár mulandó órára volna teremtve? Mikor a test, a lélek eszköze meghal, a lélek szellemi képességei, mint a megismerés, stb. épen ugy nem vesznek el, mintahogy nem pusztul el az orgonaművész művészete azáltal, hogy az orgona, az ő művészetének eszköze elromlik.

A föld minden népe hisz a lélek halhatatlanságában.

Igy a *zsidók*; Jákob az ő fiához, Józsefhez, *a halottak országába* óhajtott alászállani (I. Móz. 17, 35.). A zsidóknál tilos volt a halottak szellemeit idézni (V. Móz. 18, 11.). A *görögök* Tartaruszról és Eliziumról beszéltek. Az *egyiptomiak* hittek a *lélekvándorlásban*: ugy gondolták, hogy a meghalt emberek lelkének állati testben kell tartózkodnia s igy kell vezekelnie a bűnökért. Ez a téves hiedelem még ma is megvan Ázsia egyes népeinél. A valamennyi népnél divó *halotti-szokások*, pl. a halottak tiszteletteljes eltemetése, a megholtakért bemutatott áldozatok stb. arra engednek következtetni, hogy ezek a népek mind hisznek a lélek halhatatlanságában. »A jövendő életben való hit oly régi, mint a világ s annyira elterjedt, mint az emberi nem« (Gaume). — Némelyek mondják ugyan: »*A halállal vége*

mindennek«. »Azonban amit egyesek mondanak, az soha sem irányadó; egy ember tévedhet, de az emberek összesége nem. Aki állat módjára él, az semmiesetre sem vágyódik a halál utáni életre. »Még az *öngyilkostól* is, aki sokkal gyávább, hogysem az élet szenvedéseit elviselje, távol van a szándék, hogy a megsemmisülésbe rohanjon. Csak a békét akarja megtalálni, amelyet a földön hiába keres« (Sz. Ág.).

11. Az első emberek természetfölötti adományai.

Az első emberpár majdnem oly boldog volt, mint maguk az *angyalok*. Azért kiáltott fel Dávid: »Kevéssel tetted őt kisebbé az angyaloknál, dicsőséggel és tisztelettel koronáztad meg őt« (Zsolt. 8, 6.). Az első emberek igen boldog állapotáról tudnak az összes pogány népek ősi mondái. A rómaiak ezt a kort *aranykornak* nevezték. Heziódus szerint pedig: »Az első emberek az *istenekhez hasonlóan* tökéletes boldogságban éltek.«

1. Az első emberekben a Szentlélek-Isten lakozott s ő általa az ősszülők egészen különös adományokkal voltak felruházva.

Az első emberek *részesei* voltak *az isteni természetnek* (II. Pét. 1, 4.). Ezt azonban nem ugy kell érteni, mintha az ember Istenné lett volna. A *király hitvese* is királyi férje rangjára emelkedik s királyt megillető tiszteletben részesül anélkül, hogy ő maga szintén királlyá lenne. »Ádám igazságban és szentségben teremtetett« (Trienti zs. 5, 1.). Ez a szentség és igazság azonban *nem volt természetes* adományuk az első embereknek, hanem Isten ajándéka. Ugy állott a dolog, mint a szemnél: ez sem maga hozza létre a világosságot, hanem azt máshonnan kapja, különben maga sem látna (Stolz Alb.).

A lélek különös adományai ezek voltak: az *értelem rendkivüli világossága*, az *akarat szentsége* és a *megszentelő kegyelem*; mindezekért az első emberek Isten előtt *kedvesek:* Isten fiai és a mennyország örökösei voltak.

Az első emberek **értelme** rendkivül világos volt (Sir. 17, 5—6.). Értelmük világossága abban is megnyilvánult, hogy Ádám minden állatnak olyan nevet adott, amely annak legbensőbb lényegét fejezte ki. A Szentlélek sugalmazásából ősszüleink a *házasság* felbonthatatlanságát is felismerték (Trienti zs. 24.). Valaki itt ellenvethetné: A mai ember értelme sokkal felvilágosultabb, mint az első embereké volt, ezt bizonyitja napjaink számtalan *felfedezése*. Azonban ez az ellenvetés korántsem helytálló. Ugyanis napjaink sok felfedezése dacára is pl. vallási ismeretek dolgában mintha visszafelé haladna az emberiség, ami

azt jelenti, hogy az emberek épen az élet legfontosabb kérdéseiben nem birnak még a szükséges ismeretekkel sem. Ha az ősszülők leszármazottjai birtak volna Ádám értelmének világosságával, azokra a bizonyos felfedezésekre már sokkal korábban rájöttek volna s akkor talán ma még több felfedezéssel dicsekedhetnénk. — Az első emberek **akaratát** nem gyengítették érzéki vágyak. Nekik épen ezért ép oly nehéz volt vétkezniök, mint amilyen nehéz most nekünk a jót megcselekednünk. — Ősszüleink lelkét a bennök lakozó Szentlélek a **megszentelő kegyelemmel** ruházta fel s emiatt Istenhez hasonlók és Isten előtt kedvesek voltak. Ezért társalgott Isten velük emberformában (I. Móz. 3, 8.). A megszentelő kegyelem egyuttal mintegy fényes *mennyei öltözet* volt számukra, amely testüket fátyol gyanánt vette körül; ezért ősszüleink a bűnbeesés előtt észre sem vették ruhátlanságukat (I. Móz. 2, 25.). — Az első embereket a megszentelő kegyelem **Isten fiaivá** tette; ugyanis »mindazok, akik Isten Lelkétől vezéreltetnek, Isten fiai« (Róm. 8, 14.). »Ha pedig fiai Istennek, örökösei is; Istennek ugyan örökösei, Krisztusnak pedig örököstársai« (Róm. 8, 17.). A fiuknak mindenkor igényük van az atyai örökséghez.

Testükre nézve különös kiváltságul nyerték ősszüleink a *haláltól* és a *betegségektől* való *mentességet,* a *paradicsomot,* továbbá az *uralmat* az alsóbbrendü teremtményeken.

Isten az embert **halhatatlanná** teremtette (Bölcs. 2, 23.). Hogy az ember testének nem kellett volna meghalnia, ha az ősszülők nem vétkeztek volna, már abból is következik, hogy Isten a halállal, *mint büntetéssel* fenyegette az ősszülőket, midőn a tudás fájáról ezt mondta: »Amely napon arról eszel, halállal halsz meg« (I. Móz. 2, 17.). Hogy Isten itt a testi és nem csak a lelki halálra gondolt, az a fenti fenyegetés végrehajtásából nyilvánvaló; Isten ugyanis a bűnbeesés után igy szólott Ádámhoz: »Por vagy és porrá leszel« (I. Móz. 3, 19.). — Az ember eredeti állapotában **mentes volt minden betegségtől.** A betegség ugyanis a halál előhirnöke. Ahol nincs halál, nem lehet annak előhirnöke sem. A paradicsomban ősszüleinknek természetesen *munkálkodniok* kellett, ez a munka azonban az ő boldogságuk egyik részét képezte. »A munka örömet szerzett nekik s a legcsekélyebb fáradságba sem került« (Sz. Ág.). E munka után, mint valamely élvezet után, akkor önként vágyakozott az emberi természet (XIII. Leo). — A **paradicsom** a gyönyörüség kertje volt, a legszebb fákkal, a legkedvesebb gyümölcsökkel, sokféle szép állattal felékesítve s egy 4 ágra szakadó folyó öntözte. A *tudás táján* kivül (amely az első emberek engedelmességének volt a próbáratevője), az *élet fája* volt még a paradicsomban; ennek gyümölcse védte volna meg ősszüleinket a haláltól. Némelyek szerint a paradicsom az Eufrátes

és Tigris között volt. *Emmerich Katalin* hires látomásai szerint viszont a paradicsom nem a Tigris és Eufrátes között, hanem egy megközelithetetlen magaslaton feküdt, amelyről az emberek a bűnbeesés után kerültek le. Igy vélekedik sz. Hildegárd, sz. Lidwina és mások is. Az első emberek a paradicsomban **uralkodtak az állatokon,** amelyek mind szelid bárányok módjára viselkedtek Ádámmal szemben (I. Móz. 2, 19.).

2. Az első emberek eme különös kiváltságait természetfölötti adományoknak nevezzük, mert azok mintegy külön ráadásul adattak az emberi természethez.

Eme kiváltságokkal, amelyeket az emberi természethez hozzáadott, az embert mintegy fejedelmet ékesitette fel Isten. A dolgot hasonlattal igy világithatjuk meg: A viz — mint tudjuk — két elemből: oxigénből és hidrogénből áll. Tegyük fel már most, hogy az egyik elemet elvennők. Mi történnék akkor? A viz megszünnék viz lenni, mert elveszitene valamit, ami *természetéhez* tartozik. (Igy tartozik hozzá az ember természetéhez: az értelem, a szabadakarat és a halhatatlanság. Ezek nélkül az ember állattá sülyedne és igy megszünnék ember lenni.) Ha viszont a vizhez cukrot adunk hozzá és még bort is töltünk bele, a vízben változás áll elő: jobban izlik, szine is kivánatosabb lesz és erősebben hat, tehát becsesebb. (Igy Isten is Ádám és Éva természetéhez sok mindent adott, ami ezt megjavította, megszépitette és magasabbra emelte, t. i. a *természetfölötti adományokat,* amelyek nem tartoztak *szükségképen* az emberi természethez s azért minden pillanatban ismét elveszithetők voltak anélkül, hogy az ember azért megszünt volna ember maradni.). Ezek a természetfölötti adományok tették az embert Isten természetfölötti képmásává. Mikor Isten az ember teremtése előtt igy szólott: »Alkossunk embert a mi *képünkre* és *hasonlatosságunkra*«: saját »*képének*« az embert természetes adományai miatt, »*hasonlatosságának*« pedig természetfölötti adományai miatt nevezte (Bellarmin.).

12. Az eredeti bűn.

A bűnbeesés történetét Mózes adja elő. Mózes elbeszélését történeti ténynek kell elfogadnunk és azt betüszerinti értelemben kell magyaráznunk, minden képletes értelem kizárásával. Ezt tanitják a szentatyák.

1. Hogy az első emberek az örök boldogságot mint jutalmat is kiérdemelhessék, Isten a paradicsomban parancsot adott nekik: megtiltotta u. i., hogy a paradicsom közepén álló fának gyümölcséből egyenek.

Ősszüleink, miután a lelkükben meglévő megszentelő kegye-

lem cimén Isten gyermekei voltak, az örök üdvösséget akár *örökség* cimén, akár Isten ajándékaként ugyis elnyerték volna. Minthogy azonban a *kiérdemelt* boldogság a ki nem érdemeltnél sokkal nagyobb örömet, tehát nagyobb boldogságot is szerez, Isten az ő végtelen jóságában ugy akarta, hogy az ember egyszersmind **jutalom cimén** is érdemelje ki azt. Ezért kapták ősszüleink a paradicsomban Isten külön tiltó parancsát. Ha Ádám és Éva e parancsot nem szegték volna meg, mindvégig megőrizték és utódaikra is átszármaztatták volna a természetfölötti ajándékokat; és akkor (mint Szűz Mária) minden ember a *kegyelem állapotban* jött volna a világra. Ádám leszármazottjai ebben az esetben tehát minden fáradság, kisértés és fájdalom nélkül nyerték volna el az örök üdvösséget, a gonosz lélek pedig örökre számüzve lett volna a földről. (Igy vélekedik több egyháztanitó, pl. sz. Ágoston, sz. Ambrus, Ar. sz. János. stb.).

2. Ősszüleink azonban, engedve az ördög csábitásának, megszegték Isten parancsát.

Az ördög *megirigyelte* az első emberek rendkivüli boldogságát. Az ő irigységéből jött a halál a földkerekségre (Bölcs. 2, 24.). Az ördög kezdettől fogva gyilkos. (Ján. 8, 44.). Évával szemben **hazugsággal** élt a gonosz lélek. Ezért mondja Krisztus Urunk: »Az ördög a hazugság atyja« (Ján. 8, 44.). Ősszüleink megejtésére a csábító **kigyó alakját** vette föl. Isten nem engedte meg, hogy bármely más állat alakját vegye fel, csak a kigyóét, mint amely ravaszságával és méregfogával legtalálóbb jelképe az ördög álnokságának és pokoli gonoszságának (Sz. Ág.; Aqu. sz. Tam.). Látható alakot azért volt kénytelen felvenni az ördög, mert csak igy hathatott az első emberekre; belsőleg ugyanis egyelőre nem gyakorolhatott reájuk befolyást, mert természetük még romlatlan volt. Hogy Isten a *kisértést* megengedte, ez azért történt, mert ősszüleink megkisértetésük pillanatában már büntetésreméltók voltak. Ugyanis mielőtt még engedetlenséggel vétkeztek volna, titokban már kezdtek szivökben elromlani: kevésbevették Istent s a teremtmények kiváncsi szemléletében kerestek élvezetet (Sz. Ág.). Ezért jött hirtelen a kisértés (Préd. 7, 30.). A nagy boldogság vigyázatlanokká tette ősszüleinket. (Lásd erre vonatkozóan a paradicsomi favágóról való szép példát: Spir. Plt.). — A legtöbb egyházatya szerint az első bűnt ősszüleink még a *teremtés hatodik napján* követték el, tehát **pénteken délután 3 órakor,** épen a megváltás napján és órájában. A szentirás — emberies kifejezéssel élve — feltünő módon szintén azt mondja, hogy Isten, mikor ősszüleinket bukásuk után számadásra vonta, a paradicsomban járt a *délutáni* szellőn (I. Móz. 3, 8.). — Az első bűnnel kapcsolatosan megfigyelésre érdemesek még a következő aprólékos mozzanatok: Ősszüleink *odamentek* a tiltott fához, a Megváltó *lábait* szegekkel verik át; ősszüleink kinyujtják *kezüket* a tilos gyümölcs

után, a Megváltónak kifeszitik *kezeit* a kereszt fájára; Ádám és Éva esznek a tiltott fán függő gyümölcsből: később a Megváltó maga kénytelen függni a kereszt fáján; a tiltott fa a paradicsom közepén feküdt: a kereszt fája szintén közepen emelkedett, t. i. két gonosztevő keresztje között.

3. Az isteni parancs megszegésének igen sulyos következményei voltak; ősszüleink elvesztették természetfölötti adományaikat; azonkivül testükben és lelkükben kárt szenvedtek.

Amint az evangéliumi embert, aki Jeruzsálemből Jerikóba utaztában rablók kezébe került, a rablók nemcsak *vagyonából* fosztották ki, hanem azonfölül *még* meg is *sebesitették*, ugy jártak az első emberek is: elvesztették a természetfölötti adományokat, azonfelül természetes adományaikban is kárt szenvedtek. Más szavakkal: ősszüleinkben **elveszett Isten természetfölötti képmása, Isten természetes képmása pedig eléktelenedett.** »Az eredeti bűn miatt testben és lélekben megromlott az ember« (Trienti zs. 5, 1.). A bűn által származott a földre az átok is: azért mondotta Isten Ádámnak: »Átkozott a föld a te munkádban« (I. Móz. 3, 17.). Az ősszülők engedetlenségét Isten azért büntette oly sulyosan, mert a kapott parancsot könnyen lehetett volna teljesiteniök (Sz. Ág.), továbbá azért, mert az első emberek értelme rendkivüli világossággal volt felruházva. Az ősszülők bűne **halálos bűn** volt. Ez abból is kitünik, hogy magának Istennek kellett meghalnia, hogy ezt a bűnt kiengesztelje. »A gyógyszer nagyságából következtetek én a seb nagyságára s a gyógyszer értékéből a betegség veszélyes és sulyos voltára« (Sz. Bern.).

A bűn ősszüleink *lelkének* a következő módon ártott: 1. *Értelmük elhomályosult;* 2. *akaratuk meggyöngült* és a rosszra lett hajlandó; 3. *elveszitették a megszentelő kegyelmet;* kiestek Isten kegyéből s ily állapotban többé a mennyországba nem juthattak.

Az ősszülők **értelme elhomályosult;** ezért nem birtak többé oly világos istenismerettel, nem látták többé oly tisztán Isten akaratát, sem saját életük célját. — **Akaratuk meggyöngült.** Miután ugyanis a bűn megzavarta az összhangot a test és a lélek között, az érzéki hajlamok csak ellenkezéssel engedelmeskedtek többé az ész és akarat uralmának. »Mivel az ember *fellázadt Isten ellen,* tulajdon teste szintén fellázadt ő ellene s azért szégyenli az ember saját testét« (Sz. Euchar). Ezért mondja szent Pál: »Más törvényt látok tagjaimban, amely ellenkezik lelkem törvényével« (Róm. 7, 23.). »A test a lélek ellenére kiván« (Gal. 5, 17.). Amint a kő sulyánál fogva állandóan a föld felé vonzódik, ugy hajlik a romlott emberi akarat is szüntelen a földiek felé. »Az emberi szív érzései és gondo-

latai a rosszra hajlandók ifjuságától« (I. Móz. 8, 21.). Az eredeti bűn következményeként főképen azok a *rossz hajlamok* támadtak fel bennünk, amelyeket a sátán már ősszüleinkben felkeltett, igy: a kételkedés Isten igazmondásában, vagyis a *hitetlenség* szelleme; a kételkedés Isten igazságosságában, vagyis a *könnyelmüség* szelleme, továbbá a *kevélység* és *érzéki vágyak* (Hirscher). Éva, aki a paradicsom fáit kiváncsian szemlélgette és a kigyóval, majd férjével elsőnek bocsátkozott bűnös beszélgetésbe és elsősorban akart hasonló lenni Istenhez: saját nemére külön örökségül származtatta át a *kiváncsiságra*, a *sokbeszédüségre* és *fényűzésre* való hajlandóságot. Az eredeti bűn óta olyan az ember, mint a laza szeg a falban, amely legott aláhull, mihelyt nehezebb tárgyat akasztanak reá. Ugyanis minden keményebb kisértés megtudja ingatni akaratunkat. Az ember szellemi tehetségei: az értelem és akarat, az eredeti bűn miatt azonban csak **meggyengültek** és nem vesztek el teljesen (mint azt Luther állitotta). Ugyanis az eredeti bűn dacára is megmaradt az ember akaratának szabadsága (Trienti zs. 6, 5.). Ha szabadakaratunk nem volna, miért tanakodnánk cselekvés előtt, miért éreznénk néha bánatot cselekvés után? Azért mondja szent Ágoston: »Ha Isten a lelket mindjárt kezdetben olyannak teremtette volna is, mint amilyen most, az eredeti bűn után, akkor is nem csekély fokban volna tökéletes s mi akkor is nagy hálával tartoznánk neki«. — Az első emberek **elveszítették a megszentelő kegyelmet,** tehát az eredeti igazságot és szentséget (Trienti zs. 6, 1.) s ezzel együtt a Mindenható barátságát is. A megszentelő kegyelemmel elveszett továbbá testük addigi csodás öltözéke is és érezni kezdték ruhátlanságukat. — Aki az eredeti bűn állapotában hal meg, *nem láthatja meg Istent*, de azért nincs a pokol kínjaira kárhoztatva. »Az eredeti bűn büntetése az Isten látásától való megfosztás, a személyes bűn büntetése pedig a pokol örök kínja« (III. Ince pápa). Ez vonatkozik a keresztség nélkül meghalt gyermekekre is.

Az első emberek *testének* a következő módon ártott a bűn: 1. Elvesztették a testi *halhatatlanságot* és különféle *betegségre* lettek hajlandók; 2. elvesztették a *paradicsomot* s nehéz *munka* lett osztályrészük; az *asszony* férjének hatalma alá került; 3. a természeti erők és *alsóbbrendü teremtmények* azontul ártalmukra lehettek; 4. a *gonosz ellenség* könnyebben megkisérthette őket s Isten engedelmével ideiglenes javaikban is kárt okozhatott.

Az ember az eredeti bűn miatt **halálra lett itélve.** Isten ugyanis a bűn elkövetése után igy szólt Ádámhoz: »Arcod verejtékével eszed a kenyeret, miglen *visszatérsz a földbe*, melyből vétettél; mert por vagy és porrá leszel« (I. Móz. 3, 19.).

Ezekre a szavakra emlékeztet bennünket az egyház Hamvazószerdán, amikor a pap, homlokunkat, hamuval meghintve, igy szól: »Emlékezzél meg, ember, hogy por vagy és porrá leszesz.« A halál az eredeti bűn legkeservesebb következménye. — Őseink **elvesztették a paradicsomot.** Azóta »siralom völgye« földi tartózkodási helyünk s azóta vagyunk Éva »számkivetett fiai«. — A bűnbeeséstől fogva az embereknek **nehéz munkát** kellett végezniök. Isten ugyanis igy szólt Ádámhoz: »Átkozott a föld a te munkádban . . . töviseket és bojtorjánokat terem neked . . . *Arcod verejtékével* eszed a kenyeret« (I. Móz. 3, 17. stb.). A földre kimondott eme sulyos isteni átok enyhitésére használja az egyház a maga sokféle áldását. — Az **asszony** ettől fogva **férjének engedelmeskedni** köteles, ugyanis ő csábította bűnre férjét; Isten azért igy szólt hozzá: »A férjnek hatalma alatt leszel és ő uralkodni fog rajtad« (I. Móz. 3, 16.). Azonfelül az asszonyra ráháramlott a sok *kellemetlenség* gyermekeivel (I. Móz. 3, 16.), akiket engedetlenségével szintén ő tett boldogtalanokká. — Az **alsóbbrendü teremtmények** az első bűn elkövetése után ártalmára lehettek az embernek. Az ember fellázadt az ő Ura-Istene ellen; igazságos dolog volt tehát, hogy az alsóbbrendü teremtmények viszont ő ellene, a föld ura ellen lázadjanak fel. Ettől fogva Isten nem tartja többé távol az embertől az elemek, a növények és állatok káros befolyását; ezért a tűztől, víztől, ragadozó állatoktól, stb. származó különféle szerencsétlenségek. Ettől kezdve van, hogy az ember csaknem minden állattól félni kénytelen, miután a legtöbb ellenségévé szegődött. »Az ember, akitől eleinte minden félt, most maga kénytelen félni mindentől«. (Ar. sz. Pét.). — A **gonosz szellemnek** is **nagy befolyása** van attól kezdve az emberre. Nem hiába mondja a szentirás: »Aki valakitől legyőzetik, annak szolgája is« (II. Pét. 2, 19.). Az ördög az embert, miután mostani állapotában a bűnre nagyon is hajlandó, sokkal *könnyebben kisértheti meg* és *csábithatja el* (pl. Judás), sőt Isten engedelmével még földi javaiban is árthat neki (pl. Jób). Sok földi baj, mint pl. a bálványimádás, rabszolgaság, tévtanitás, háboru stb. teljesen a gonosz lélek befolyásának a következményei. Ezért nevezzük az ördögöt *»a világ fejedelmének«* (Ján. 12, 31, 14, 30.), akinek hatalma van a halálon (t. i. azért, mert a lélek halálát okozhatja). (Zsid. 2, 14.). Földi életünkben ezért mintegy vándorok vagyunk olyan uton, amelyet a gonosz lelkek, mint rablók állandóan megszállva tartanak (N. sz. Gerg.). »Most az egész világ a gonoszban fetreng« (I. Ján. 5, 19.). »Nehéz iga van Ádám fiain születésük napjától kezdve egész haláluk napjáig« (Sir. 40, 1.). Méltán sír tehát a gyermek már mindjárt születése után. — Az emberre szabott eme büntetések mintegy **gyógyszer** voltak a jó Isten kezében. A betegség, a halál, a munka szükségessége, valamint az egymás alá való rendeltség az ember *kevélységének* és *érzékisé-*

gének. megfékezésére szolgált; a paradicsomból pedig azért üzettek ki ősszüleink, mert könnyen ettek volna az élet fájáról, s ebben az esetben nem haltak volna meg, hanem örökre a *nyomor állapotában* kinlódtak volna. A paradicsomból való kiutasittatás egyszersmind hathatós inditóeszköz volt a bűnbánatra is.

4. Ősszüleink bűne annak minden rossz következményével együtt minden utódjukra átszállott. (Trienti zsin. 5, 2.).

Nemcsak Ádám büntetése, hanem az ő **bűne** is átszállott reánk; istentelenség volna ugyanis az igazságos Istenről feltételezni, hogy ő bűn nélkül bárkit is büntetne (Sz. Prosp.). Mindannyian természetünknél fogva a harag fiai vagyunk (Ef. 2, 3.). Mindannyian vétkeztünk Ádámban (Róm. 5, 12.); épen ugy vétkeztünk általa, mintahogy a *test tagjai együtt vétkeznek a lélekkel,* ha a lélek tiltott cselekményekre használja fel őket (Aqu. sz. Tam.). Az eredeti bűn épen ugy átszármazott reánk, mint ahogy egyik-másik *betegség* átszármazik a szülőkről a gyermekekre. *A trienti* szent zsinat megvilágitásul a következő hasonlatot használja: Tegyük fel, hogy egy király *földbirtokot* ajándékoz egyik szolgájának azzal a *föltétellel,* hogy ez mindig hűséges marad hozzá. Ha már most a szolga mégis hűtlenné válik, nemde természetes dolog, hogy elveszti az ajándékot nemcsak a saját maga, hanem minden ivadéka számára is? Hasonló történt az eredeti bűn esetében is. — *Tévedés* tehát azt hinni, hogy csak oly értelemben lettünk Ádámban mindnyájan bűnösök, hogy valamennyien utánozzuk Ádám bűnét. Hogyan volna e feltevés esetén megmagyarázható az a tény, hogy a *gyermekeknek* is meg kell halniok, holott náluk szó sem lehet még Ádám vétkének utánzásáról? Joggal kárhoztatta tehát ezt a téves felfogást az egyház (Trienti zsin. 5, 3.). A ker. kath. egyháznak az a tanitása, hogy Ádámnak egy szabadakarati ténye miatt mindnyájan bűnösökké váltunk, hittitok és az is marad.

Mivel ez a bűn Ádámtól származik reánk, azért *eredeti bűnnek* nevezzük.

Még mielőtt lélekzetet vennénk, már meg vagyunk mételyezve a bűntől (Sz. Ambr.). Már származásunk is bűnös (Zsolt. 50, 7.), mert érzéki vágyból születünk (Sz. Ambr.). — *Keresztény szülők* gyermekei is az eredeti bűn állapotában jönnek a világra (Trienti zsin. 5, 4.). A keresztények nem születnek keresztényeknek, hanem csak *lesznek* azokká (Sz. Jer.). Ugy áll itt is a dolog, mint az olajfánál: vad és nemesitett olajfa magva egyaránt vad olajfát terem (Sz. Ág.).

Csak *Krisztus Urunk* és a *Bold. Szűz* voltak az eredeti bűntől mentesek.

Ők mindaketten eredeti bűn nélkül *fogantattak.* Némelyek

szerint (Lukács evangéliumának 1, 15. alapján) **Ker. szent János** és (Jer. 1, 5. alapján) *Jeremiás* próféta nem fogantattak ugyan eredeti bűn nélkül, de anélkül jöttek a világra (Sz. Ambr.; Sz. Atan.). A többi emberek csak a *keresztségben* (viz-, vágy-, vérkeresztség) tisztulnak meg az eredeti bűntől. — Nem minden ok nélkül ünnepeli az egyház Krisztus *születésének* (dec. 25), a Bold. Szűz születésének (szept. 8) és Ker. sz. János születésének (jun. 24) ünnepét. A szenteknél t. i. az egyház az ő *haláluk napját* szokta megünnepelni, mivel az ő tényleges életszentségük csak akkor vált bizonyossá. Az is figyelemreméltó, hogy Krisztus Urunknak és a Bold. Szűznek a teste **feltámadt halottaiból**; ezért ünnepeljük husvét és Nagyboldogasszony ünnepét (aug. 15). Miután a halál a bűn következménye, Krisztus Urunknál és a Bold. Szűznél, mint akik kezdettől fogva mentek voltak az eredeti bűntől, *előbb* is következett be a test feltámadása (vagyis a test halálától való szabadulás), mint a többi embereknél.

5. Az eredeti bűn következményeként folytonos vezeklés egész földi életünk.

A betegséget, halált, a fáradságos munkát stb. tehát mind úgy kell felfognunk, mint vezeklést. Nagyon is igazak Kempis Tamás szavai: »Bárhova fordulsz is, nyomon fog kisérni a szenvedés.« Csak az eredeti bűn értheti meg velünk, miért van a földön az élet kevés szépsége mellett **annyi nyomor.** Aki az eredeti bűn tanát elveti, az előtt érthetetlen titok marad az emberiség története; csupán e tan elfogadásával tudjuk *önmagunkat* és az emberiség történetét *megérteni* (Ketteler). — Nagy a nyomor, amelyet az eredeti bűn hozott az emberiségre; mégis az emberek közül kevesen látják be nyomoruságukat, sőt nagyon is jól érzik magukat e földön. Az ilyen emberek ahhoz a gyermekhez hasonlitanak, aki — miután sötét tömlöcben született, játszik, pajzánkodik és örvend ott is, hisz nem tudja, hogy mi a világosság; anyja ellenben, aki ismeri a világosság áldásait, gyászol és panaszkodik. Igy a világ fiai is tele vannak örömmel; a szentek ellenben, akik előtt ismeretesek az ég örömei, mindig gyászoltak és sirtak földi életükben (Didak.).

II.—VII. hitágazat: Jézus Krisztus.

1. A megváltás.

Az eredeti bűn rossz következményeitől Jézus Krisztus, a mi Megváltónk szabadított meg.

A bűnbeesett ember magára hagyatva képtelen volt arra,

hogy eredeti szentségét és igazságát, valamint az ezekhez kötött javakat visszaszerezze. A testileg *halott* nem támaszthatja fel önmagát; hasonlóképen a lelki halott sem tudja magát új lelki életre támasztani. »Ha már az első ember eredeti igazságát Isten kegyelme nélkül megőrizni sem tudta, hogyan tudta volna azt visszaszerezni, miután egyszer elvesztette?« (Sz. Ág.). Az ember az eredeti bűn után ahhoz a *beteghez* hasonlított, aki kezét és lábát tudja ugyan mozgatni, de idegen segitség nélkül nem tud ágyából felkelni, még kevésbbé egy kitűzött célponthoz eljutni (Aqu. sz. Tam.). Ami volt az *irgalmas szamaritánus* a rablók kezeibe került evangéliumi embernek, az volt Krisztus Urunk az ördög cselvetése folytán megsebesített és természetfölötti adományaiból kifosztott emberiségnek. Krisztus Urunk tehát az emberiség **Megváltója** és Üdvözítője, ugyanis az eredeti bűn következtében beteggé lett emberiségnek ő hozta meg a megváltó és üdvözítő orvosságot.

Krisztus Urunk az eredeti bűn *lelki* következményeitől a következőképen szabadított meg bennünket: 1. Tanitásával *felvilágositotta értelmünket;* 2. parancsaival és igéreteivel *jóra irányitotta akaratunkat;* 3. keresztáldozatával megszerezte számunkra a kegyelemeszközöket, amelyek segitségével visszaszerezhetjük a *megszentelő kegyelmet* s ujból Isten gyermekeivé és a mennyország örököseivé lehetünk.

Krisztus Urunk tehát hármas hivatást töltött be: prófétai, vagy másszóval *tanitói;* királyi, vagyis *kormányzói* és *főpapi* hivatást. Krisztus tehát **Tanitónk, Királyunk** és **Főpapunk.** Innen a katekizmus három főrésze: az első részben (Hittan) Krisztus mint tanitó jelenik meg, a másodikban (Erkölcstan) mint király, a harmadikban (Kegyelemtan) mint főpap. — Ezt a háromféle hivatást Krisztus Urunk különböző szavakkal és formákban tulajdonitotta magának. Például »a **világ világosságának**« nevezte magát, mintahogy valóban tanitásával felvilágositotta értelmünket (Ján. 12, 46.). Amint a világosság a távol sötétben levő tárgyakat megvilágitja és láthatóvá teszi, ugy vet fényt Krisztus tanitása is a legmesszebb dolgokra, t. i. a túlvilági életre és az örökkévalóságra. Innen van, hogy a népek a várvavárt Világmegváltót rendesen a »**bölcseség**«-nek (görögül: Sofia), vagy az »**Igé**«-nek (görögül: Logos) nevezték. Igének nevezi sz. János is a világ Megváltóját az ő evangéliumának bevezető részében. Krisztus Urunk Pilátus előtt **királynak** nevezte magát, akinek országa azonban nem e világból való (Ján. 18, 36.). — Továbbá »**jó pásztor**«-nak nevezte magát, aki életét adja juhaiért (Ján. 10, 11.). Ugyanis pásztor módjára megmutatja nekünk az utat, amelyen haladnunk kell. **Utnak** is mondta magát e szavakkal: »Én vagyok az ut, az igazság és az élet«

(Ján. 14, 6.). — Szent Pál Krisztus Urunkat »**főpap**«-nak nevezi (Zsid. 2, 17.), akinek nem volt szüksége arra, hogy először saját vétkeiért mutasson be áldozatot és csak azután a nép bűneiért (Zsid. 7, 27.); aki nem állatokat, hanem saját testét áldozta fel egyszer s mindenkorra (Zsid. 10.) és akinek értünk való könyörgése áthatotta az egeket (Zsid. 4, 14.). Az ő engedelmessége kiengesztelte Ádám engedetlenségét (Róm. 5, 19.); ugyanis engedelmes volt egészen a keresztnek haláláig (Filipp. 2, 8.). Ker. sz. János őt az **Isten bárányának** nevezi, aki elveszi a világ bűneit. — Mivel Krisztus az ő keresztáldozatával *megszerezte* azokat a *kegyelemeszközöket*, amelyekkel Isten gyermekei (Gal. 4, 5.) és a mennyország örökösei (Gal. 4, 7.) lehetünk, joggal mondhatjuk, hogy ő ismét **megnyitotta** számunkra **a mennyországot.** Ennek jelképezésére történt, hogy Krisztus kereszthalálakor kettéhasadt a templom *kárpitja*, amely a Szentekszentjét eltakarta. Krisztus vére által ugyanis erős reménységünk van arra, hogy ismét bejuthatunk a Szentekszentjébe, vagyis a mennyországba.

Az eredeti bűn *testi* következményeitől a következőképen szabaditott meg bennünket Krisztus Urunk: 1. Halálával kiérdemelte testünk *feltámadását;* 2. szavaival és példájával megtanitott, hogyan lehet a földön is *boldogságban* élnünk s hogyan kell a *világ tölött uralkodnunk* és győzedelmeskednünk; 3. végre eszközöket nyujtott, amelyek segitségével a *gonosz ellenséget eltávolithatjuk* magunktól és legyőzhetjük őt.

Krisztus Urunk ment volt minden bűntől, még az eredeti bűntől is. Azért neki nem kellett meghalnia; a halál ugyanis a bűn büntetése. De mégis *önként* meghalt érettünk; igazságos dolog volt tehát, hogy mi visszanyerjük az életet s halálunk után feltámadjunk. Megvilágitásul szolgáljon a következő hasonlat: Tegyük fel, hogy adós vagyok valakinek. Barátom kifizeti helyettem az adósságot, de azután — erről mitsem tudva — én is megfizetem azt. Ebben az esetben feltétlenül méltányos, hogy én ujból megfizetett összegemet visszakapjam. Hasonló eset történt Krisztus kereszthalála által is. — Krisztus Urunk tehát valóban »**a feltámadás és az élet**« (Ján. 11, 25.). Hogy mi is fel fogunk egyszer támadni, arról saját *feltámadásával* biztositott minket (I. Kor. 15.). Ember által van a halál s ember által a feltámadás is (I. Kor. 15, 21.). — Ha Krisztus Urunk tanitását követjük, igaz megelégedettségre teszünk szert (gondoljunk Krisztus ama szavaira, amelyeket a szamáriai asszonyhoz intézett, Ján. 4, 13.) s részben már e földön ismét részesei leszünk a *paradicsomi boldogságnak*. — A Krisztus Urunktól ajánlott és gyakorolt *erények:* különösen az alázatosság, szelidség, bőkezüség, tisztaság gyakorlása, továbbá az evangéliumi tanácsok kö-

vetése által uralkodhatunk a világon és győzedelmeskedhetünk rajta. A Krisztustól rendelt *szentségek és szentelmények* segítségével pedig távoltarthatjuk magunktól *a gonosz szellem* kísértéseit és megpróbáltatásait, azonban csak azokat, amelyek valóban károsak volnának lelkünk üdvösségére. Krisztus Urunk tehát egyelőre csak megtörte az ördög hatalmát (Jel. 12, 8. stb.); tökéletesen megsemmisiteni a világ végén fogja azt (I. Kor. 15, 24.).

Krisztus oly értelemben is Megváltója az emberiségnek, hogy evangéliumával elősegitette sok *társadalmi* (szociális) baj megszüntetését.

A **rabszolgaság** az ő tanitása nyomán szünt meg lassan-lassan, eltüntek továbbá a kegyetlen *gladiátori-játékok*, megszüntek az *emberáldozatok* és a *nő* megalázott helyzete. Ha sok következménye megmaradt is az eredeti bűnnek — mint pl. a rendetlen érzéki vágyak, betegség, a halál, Krisztus Urunk által mégis sok mindent visszanyertünk, amit az eredeti bűn által elvesztettünk volt. Krisztus által tényleg gazdagok lettünk (I. Kor. 1, 8.). Szent Ágoston ezért kiáltott fel örömében. »*Szerencsés vétek*, amely oly fölséges és oly nagy Megváltót hozott számunkra!«

2. A Megváltó megigérése.

Isten, aki a vétkes angyaloknak egykor nem bocsátott meg, a bűnbeesett embernek *megbocsátott*. Az első emberek bűne u. i. nem volt annyira büntetésreméltó, mint az angyaloké, miután értelmük nem volt oly *világos*; továbbá őket *az ördög csábitotta* el. Azonfelül ősszüleink vétküket legalább részben *bevallották* és *megbánták*. Végre: Isten nem akarta, hogy egyetlen ember vétke miatt az egész emberi nem szerencsétlenségbe döntessék.

1. Isten mindjárt a bűnbeesés után Megváltót igért az embereknek; ugyanis a csábító kigyóhoz igy szólott: »*Ellenkezést vetek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka közt; ő megrontja fejedet és te sarka után leselkedel*« (I. Móz. 3, 15.).

E szavak értelme a következő: Ellenkezést vetek az ördög és a **Bold. Szűz** között, az ördög párthivei és Szűz Mária Fia, Krisztus között (Gal. 3, 16.); Szűz Máriától fog születni az, aki az ördög hatalmát meg fogja semmisiteni s az emberi nemet, amely fölött az eredeti bűn miatt az ördög nagy befolyásra tett szert, az ördög hatalmától meg fogja szabaditani. Téves felfogás az, mintha Isten ezekkel a szavakkal csak a kigyó iránti utálatot akarta volna az emberbe beleönteni. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy ezeket a szavakat Isten az ember *csábitójához*, tehát a gonosz lélekhez és nem a csábitóul felhasznált külső eszközhöz, a kigyóhoz intézte. — A Bold. Szűznek ama képei,

amelyek őt úgy ábrázolják, mint aki lábával összetöri a kigyó fejét, a szentirás eme szavaira támaszkodnak: »Ő megrontja fejedet«. Isten fenti szavait *ősevangéliumnak* (proto-evangélium), vagyis a Megváltóról szóló első örvendetes üzenetnek szoktuk nevezni. — Azonban a Megváltó nem jött el mindjárt, a világot ugyanis *elő kellett készíteni* az ő eljövetelére. Különben is az emberek a bűnbeesés után mindinkább elfordultak Istentől, aki ezért kénytelen volt őket sulyos büntetésekkel, mint vizözönnel, bábeli nyelvzavarral büntetni; — igy tehát még korántsem voltak alkalmas letéteményesei oly nagy isteni kegyelemnek.

2. Kétezer évvel később Isten megigérte Ábrahámnak, hogy az ő utódaiból fog származni a Megváltó.

Ábrahám, aki eleinte Mezopotámiában lakott, a bálványimádó környezetben is megőrizte az egy igaz Istenben való hitet. Történt, hogy Isten megparancsolta Ábrahámnak, hogy rokonait elhagyván, költözködjék Kánaánba (Palesztinába). Engedelmességének jutalmául megigérte neki, hogy *benne meg fog áldatni a földnek minden nemzetsége* (I. Móz. 12, 2—3.). Ezenkivül számos ivadékot igért neki, mint a tenger fövénye (Ábrahám szellemi atyja minden hivőnek, Róm. 4, 11.) s neki és ivadékainak ajándékozta Palesztina igen termékeny földjét (I. Móz. 12, 7.). Ugyanezt az igéretet Isten még kétszer megismételte Ábrahámnak, midőn t. i. egyszer két angyal kiséretében megjelent előtte (I. Móz. 18.), majd később, mikor Ábrahám engedelmességből fiát, Izsákot is kész volt feláldozni Istennek (I. Móz. 22.).

Az Ábrahámnak tett igéretet Isten megismételte *Izsáknak, Jákobnak* s körülbelül 1000 évvel később *Dávid* királynak is.

Izsáknak akkor jelent meg Isten, mikor éhinség miatt Egyiptomba készült vonulni (I. Móz. 26, 2. stb.); *Jákobnak* akkor, amikor az atyai háztól elmenekült és álmában egy égig érő létrát szemlélt (I. Móz. 28, 12. stb.); *Dávid* királynak (1055—1015.) Isten megbizásából Nátán próféta adta tudtára, hogy utódainak egyike Isten Fia lesz s örökkétartó országot fog alapitani (II. Kir. 7, 12. stb.).

Azokat a férfiakat, akiknek nemzetségéből később a Megváltó származott és akik az emberi nem őskorában éltek, *pátriárkáknak* nevezzük.

Tiz pátriárka élt a vizözön előtt (az első Ádám volt, az utolsó Noé) és tizenkét pátriárka a vizözön után (az első Szem volt, az utolsók Ábrahám, Izsák és Jákob). Mindegyik pátriárka magas kort ért el: a vizözön előttiek körülbelül 1000 évig éltek, a vizözön utániak 400—150 évig. Ennek oka egyrészről a pátriárkák egyszerü életmódjában és a vizözönt megelőző kedvezőbb éghajlati viszonyokban, másrészt pedig Isten bölcs gond-

viselésében keresendő, aki t. i. a pátriárkákat a későbbi nemzedékek nevelésére akarta felhasználni s ezért nyujtotta meg ennyire földi életük idejét. Ami számunkra most az egyház tanitóhivatala és a szentirás, az voltak az emberiség őskorában a pátriárkák. Az emberiség őskorának *történetirói*, pl. Manetho, aki a régi egyiptomiak történetét irta meg (250 körül Kr. e.), vagy Berosus, aki a káld birodalom történetét jegyezte fel (300 körül Kr. e.), szintén arról értesitenek, hogy az őskorban az emberek igen hosszu életüek voltak.

3. Később Isten prófétákat támasztott, akik az ő megbizásából sokat és pontosan előre megjövendöltek a Messiás eljövetelének idejéről, személyéről, szenvedéséről és megdicsőittetéséről.

A **próféták** (próféta=valaki helyett beszélő) Istentől felvilágositott emberek (»Isten emberei«) voltak, akik Isten megbizásából és Isten nevében beszéltek a zsidó néphez. Főfeladatuk az volt, hogy a népet a bűntől visszatartsák *(megdorgálják*, ha vétkezett) és a Megváltóra előkészitsék (a Megváltóról *jövendöljenek)*. Isten a *legkülönbözőbb foglalkozásu* embereket választotta ki prófétáivá (Izaiás királyi családból származott, Ámosz pásztor volt, Elizeust Isten az eke szarvától hivta meg prófétának), továbbá a *csodatevés* és *jövendölés* adományával ruházta fel őket, hogy legott kitünjék, miszerint ők valóban Isten küldöttei. A legtöbb próféta szigoru, *vezeklő életet* élt; többen nőtlenek voltak, igy pl. Illés, Elizeus és Jeremiás; nagy bátorsággal beszéltek s a nép előtt nagy tekintélyök volt. Mégis mindannyit üldözték és sokat ártatlanul megöltek (Máté 23, 30.). Összesen körülbelül hetven próféta volt. Már Mózes is próféta volt (I. Móz. 34, 10.); a legnagyobb azonban a próféták közt Izaiás, aki oly világosan jövendölt a Megváltóról, hogy őt az *ószövetség evangélistájának* is szokták nevezni (Sz. Jer.). Az utolsó próféta Malakiás volt, aki 450 körül jövendölt Kr. e. Egyes próféták iratokat is hagytak hátra és pedig hosszabb, vagy rövidebb terjedelemben. Azért szoktunk beszélni *nagy* és *kis prófétákról*. Nagy próféták: Izaiás, Jeremiás, Ezechiel és Dániel; a kis próféták száma 12. *Dávid* király 6 u. n. messiási zsoltárában (2, 15, 21, 44, 71, 109) szintén jövendölt a Megváltóról. — A próféták a Messiásra vonatkozó dolgokat sokszor nem mint jövő, hanem mint *jelen*, vagy *elmult* eseményeket irják le. Ez onnan van, mert a próféták a jövő eseményeket képekben, u. n. *prófétai látomásokban* szemlélték s azért ezeket az eseményeket ugy is irják le, amint *látták* azokat. E jövendöléseket tehát nem volt oly könnyü dolog felismerni: a bekövetkezett eseményeknek kellett a jövendöléseknek sokszor homályos szavait megvilágitaniok.

I. A Megváltó *származásáról* és *eljövetele idejéről* a próféták ezeket jövendölték meg:

1. A Messiás *Betlehemben* fog születni.

Mikeás szerint: »Te, efratai Betlehem, kicsiny vagy ugyan Juda ezrei között, mégis te belőled származik nekem, aki uralkodó leszen Izraelben; az ő kijövetele (vagyis születése) kezdettől, az örök napoktól vagyon« (Mikeás 5, 2.). — Ime, ennek a jövendölésnek az alapján nyerte a 3 napkeleti bölcs Jeruzsálemben azt a feleletet, hogy a Megváltónak *Betlehemben* kellett megszületnie (Máté 2, 5.).

2. A Megváltó még a jeruzsálemi *templom fennállásának idejében* fog eljönni.

Midőn a zsidók a babiloni fogságból való visszatérésük után a jeruzsálemi templom ujraépitéséhez kezdtek, az öregek, akik még látták a régi templomot, hangos sirásra fakadtak, mert már a templom alapvetéséből látták, hogy a második templom távolról sem lesz oly nagy és szép, mint az első volt. Ekkor vigasztalta meg őket *Aggeus* próféta azzal az igérettel, hogy ebbe *az uj templomba fog bevonulni az, akire az összes népek várakoznak*, vagyis a Megváltó; tehát ez a templom dicsőség tekintetében az elsőt is messze tul fogja haladni (Agg. 2, 8—10.). — Ezt a templomot 70-ben Kr. u. Titus római hadvezér rombolta le s azóta nem épült fel többé. A hitehagyott Julián római császár megkisérelte az ujraépitést (361-ben Kr. u.), azonban hiába.

3. A Messiás még *a zsidó királyság fennállása idején* fog eljönni.

Jákob patriárka halála előtt megáldotta fiait s az áldás szavainak folyamán Judához igy szólt: »El nem vétetik a fejedelmi pálca (a királyi uralom) **Judától,** mignem eljő, akire a nemzetek várakoznak« (I. Móz. 49, 10.). A zsidó királyság Jeruzsálemmel, mint fővárossal együtt emennek elpusztulása után, Kr. u. 70-ben szünt meg, mert ettől az időponttól szóródtak széjjel a zsidók az egész világra. Juda törzsétől azonban a fejedelmi pálca, vagyis a királyi hatalom már Kr. e. **39-ben** elvétetett, amikor a rómaiak egy idegen uralkodót, t. i. *Antipátert* (Nagy Heródes apját) ültették a zsidó királyok trónjára.

4. *Dániel* (605—530. Kr. e.) jövendölése szerint Jeruzsálem falainak ujra való megerősitésétől (453.) a Messiás nyilvános fellépéseig 69 szombatév, a Messiás haláláig pedig 69 és fél szombatév fog eltelni.

Ezt a jövendölést a próféta *Gábriel* arkangyaltól kapta, amidőn egy napon délután 3 óra körül az esti áldozatot mutatta be s a babiloni fogságból való megszabadulásért imádkozott (Dán. 9, 21. stb.). — Cirus perzsa király a fogságban levő zsidóknak 536-ban csak Jeruzsálem és a templom ujjáépitésére adott engedélyt, azonban a várost nem volt szabad megerősite-

niök. Csak *Artaxerxes* perzsa király adta meg kormányzása 20-ik évében (453.) az ő pohárnokának, Nehemiásnak a teljhatalmat, hogy Jeruzsálemet uj kőfalakkal erősitse meg és kapukkal lássa el (II. Ezdr. 2, 18.). Ha a 453-ik évhez 69×7 évet, tehát 483 évet, (vagy 69 és fél × 7-et, tehát 486 és fél évet) számitunk hozzá, akkor a Kr. u. 30. (vagy 33 és fél) jön ki. Micsoda találó jövendölés!

5. A Messiás *Dávid nemzetségéből, Szűztől* fog születni.

Isten Ákáz királyt *Izaiás* próféta által felszólitotta, hogy kérje tőle mindenhatóságának bizonyitékát. A király azonban nem kérte ezt. Ekkor a próféta igy szólott: »Tehát az Úr maga fog ilyen bizonyitékot adni. *Ime,* **egy Szűz** *méhében fogan és fiat szül és neve Emmánuelnek* (= Isten velünk) *fog hivatni*« (Iz. 7, 14.). — *Jeremiás* próféta által kijelentette Isten: »Feltámasztom **Dávid** igaz csemetéjét és országlani fog, mint király és ez lesz a név, amelyen nevezik őt: *Az Úr a mi igazunk*« (Jer. 23, 5—6.).

6. A Messiást előhirnök fogja megelőzni, aki a pusztában prédikál és angyali életet él.

Izaiás erről az előhirnökről ezeket irja: »*A kiáltónak szava a pusztában:* Készitsétek el az Úr utját, tegyétek egyenesekké a mi Istenünk ösvényeit. Minden völgy betöltessék és minden hegy és halom megaláztassék« (Iz. 40, 3.). Malakiás pedig igy jövendölt: »Ime, én elküldöm angyalomat, hogy *elkészitse az utat szinem előtt.* És mindjárt eljő templomába az Uralkodó, kit ti kerestek« (Mal. 3, 1.). — Ez az előhirnök **Keresztelő szent János** volt.

II. A Messiás személyéről a próféták ezeket jövendölték meg:

1. A Messiás *Isten Fia* lesz.

Dávidnak Isten Nátán próféta által e szavakkal igérte meg a Megváltót: »Én atyja leszek és *ő fiam* lesz« (II. Kir. 7, 14.). Egyik zsoltár szerint Isten a Messiást igy szólitja: »*Fiam vagy te,* én ma szültelek téged« (Zsolt. 2, 7.).

2. *Isten és ember* lesz egy személyben.

Izaiás szerint: »*Kisded* született nekünk és fiu adatott nekünk és hivatik az ő neve (vagyis: ő lesz): Csodálatosnak, tanácsadónak, *Istennek*« (Iz. 9, 6.). »Isten önmaga jő el és megszabadit titeket« (Iz. 35, 4.).

3. Nagy *csodákat* fog művelni.

»Akkor megnyilnak a *vakok* szemei és a *süketek* fülei tárva lesznek; akkor ugrál a *sánta,* mint a szarvas és feloldatik a *némák* nyelve« (Iz. 35, 6.).

4. Pap lesz, Melkizedek rendje szerint.

Dávid szerint az Atya-Isten igy szólitja meg a Messiást: »Te pap vagy mindörökké, Melkizedek rendje szerint« (Zsolt. 109, 4.).

5. Nagy *próféta*, vagyis tanitó lesz.

Már Mózesnek megigérte Isten: »Hozzád hasonló prófétát támasztok nekik atyjokfiai közül« (V. Móz. 18, 18.). Azért nevezték a zsidók a Messiást röviden »a prófétának, ki e világra jövendő« (Ján. 6, 14.). — Mint próféta a Messiás *tanitani* és *jövendölni* fog; a *pogányoknak* lesz a tanitója (Iz. 49, 1—6.).

6. Új ország *királya* lesz (Jer. 23, 5.), amely ország örök s minden más országot magában foglal (Dán. 2, 41.).

Ez az ország a katholikus egyház, mely az egész földkerekségre kiterjed. — Pilátus előtt ezért nevezte magát Krisztus Urunk királynak. (Máté 27, 11.); de kijelentette azt is: »Az én országom nem e világból való«; vagyis az én országom szellemi ország (Ján. 18, 36.).

7. A Messiás *különböző neveit* is előre megjövendölték a próféták.

Ezekiel próféta **Dávidnak,** t. i. Dávid fiának mondja őt (Ez. 34, 23.). Hasonlóképen *Ozeás* próféta is (Oz. 3, 5.). Innen van, hogy pl. a jerikói vak is Dávid fiának mondta Jézust, valamint a lelkes tömeg is, amely őt Jeruzsálembe történt bevonulásakor hozsannával köszöntötte (Luk. 18, 38.; Mát. 21, 9.). — Más nevei a Messiásnak a prófétáknál: **Krisztus,** azaz: **Felkent.** A zsidók felkenteknek nevezték a *prófétákat,* a *főpapokat* és a *királyokat,* mert ezeket tisztségük átvételekor olajjal kenték meg annak jeléül, hogy Isten kiválasztottjai. (A felkenés a Szentlélek-Isten felvilágositó és megerősitő kegyelmének vételét fejezte ki és a felkentet szelidségre intette.) Miután az eljövendő Messiás a próféták prófétája, a királyok királya és a legnagyobb főpap, azért nevezték őt is Krisztusnak, azaz Felkentnek. Azonban Jézus mint Messiás nem külsőleg kenetett fel, hanem belsőleg, a Szentlélek által: benne a Szentlélek-Isten teljessége lakozott (Ap. Csel. 10, 38.). Izaiás a Messiást **Emmánuelnek** nevezi, ami annyit jelent: *Velünk az Isten* (Iz. 7, 15.); Dániel a *Szentek Szentjének* (Dán. 9, 24.); Ker. sz. János **Isten Bárányának,** aki elveszi a világ bűneit (Ján. 1, 29.), az agg Simeon a jeruzsálemi templomban *világosságnak a pogányok megvilágositására* (Luk. 2, 32.); Aggeus próféta annak, *aki után népek vágyakoznak* (Ag. 2, 8.); a haldokló Jákob pátriárka annak, *akire a népek várakoznak* (I. Móz. 49, 10.). Maga Isten Ábrahámhoz intézett szavaiban az eljövendő Messiást annak nevezi, akiben *megáldatnak a föld minden népei* (I. Móz. 12, 3.).

III. A Messiás *szenvedéséről* a próféták ezeket jövendölték meg:

1. A Messiás *szamárháton* ülve fog bevonulni Jeruzsálembe.

2. *Harminc ezüspénzért* fogják őt elárulni.

Zakariás jövendölése szerint: »És béremül 30 ezüstpénzt mértek és mondá az Úr nekem: Vesd a fazekas elé e dicső bért, melyre tőlük becsültettem! És vevém a 30 ezüstpénzt és az *Úr házába* vetém a fazekas elé« (Zak. 11, 12.). — Igy történt ez tényleg Krisztus elárulása után: Judás a pénzt visszadobta a templomba, azután pedig ebből a pénzből egy fazekas földjét vásárolták meg az idegenek temetőjéül (Máté 27, 5—7.).

3. *Asztaltársainak* egyike fogja őt elárulni (Zsolt. 40, 10.).

Judás fölkelt az asztaltól és azonnal elárulta az ő Urát (Ján. 13, 30.).

4. Tanitványai szenvedése alkalmával *el fogják őt hagyni* (Zak. 13, 7.).

Krisztus Urunkat elfogatásakor tanitványai valóban valamennyien elhagyták és elmenekültek (Márk. 14, 50.); csak Péter és János követték őt távolról a főpap udvaráig (Ján. 18, 15.).

5. Meg fogják őt *csufolni* (Zsolt. 21, 7.), meg fogják verni, *megköpdösik* (Iz. 50, 6.), *megostorozzák* (Zsolt. 72, 14.), tövissel koronázzák meg (Én. 3, 11.) és epével és ecettel fogják itatni (Zsolt. 68, 22.).

Krisztus Urunkat a keresztje előtt elhaladók tényleg *szidalmazták* s gúnyból fejüket hajtogatták előtte (Márk 15, 29.). Ugyanigy *csufolták* őt a főpapok és irástudók is, miközben igy szóltak egymáshoz: »Másokat megszabaditott, önmagát nem szabadithatja meg« (Márk 15, 31.). — Már Annás főpap előtt *arculütötte* az Üdvözitőt egy szolga, mert felelete nem tetszett neki (Ján. 18, 22.). Midőn Krisztus Urunk Kaifás előtt Isten Fiának vallotta magát, *arculköpték* őt és ökleikkel verték ellenségei; mások *arculütötték* őt (Máté 26, 67.). Pilátus Krisztus Urunkat *megostoroztatta* (Ján. 19, 1.); azután a katonák *töviskoronát* tettek fejére, biborköpenyt adtak reá, nádbottal ütötték fejét, arculverték s csufolták őt (Márk 15. Ján. 18.). A Golgotán *epével* (tulajdonképen mirrhával, — Márk 15, 23.) elegyitett *rossz bort* adtak neki italul.

6. Ruhájára *sorsot* fognak vetni (Zsolt. 21, 19.).

A katonák Krisztus Urunk ruháit 4 részre osztották s mindegyik katona egy-egy részt kapott belőle; a köntöst azonban nem akarták szétvágni, miután varratlan volt és egy darabba volt szőve (Ján. 19, 23.). Ezért sorsot vetettek reá.

7. Kezeit és lábait *szegekkel fogják átverni* (Zsolt. 21, 17.).

Krisztus Urunkat csakugyan *keresztre szegezték;* azért mutathatta meg Tamásnak a kezein levő sebeket és mondhatta: »Ereszd ide be ujjadat« (Ján. 20, 27.). Az elitélteket pedig rendesen *csak kötelekkel* szokták volt keresztre kötözni. (Állitólag igy feszitették fel a két gonosztevőt, továbbá szent Pétert és szent Andrást is).

8. *Gonosztevők* között fog meghalni.

Izaiás szerint: »Istenteleneknél lesz az ő sirja, de gazdagoknál lesz halála után« (Iz. 53, 9.). Krisztus Urunk valóban két rabló között halt meg, akiket vele egyidejüleg feszitettek keresztre (Luk. 23, 33.).

9. Szenvedésében, mint bárány, *türelmes* lesz (Iz. 53, 7.) és még ellenségeiért is fog imádkozni (Iz. 53, 15.).

10. *Önként* és pedig a mi bűneink miatt fog meghalni (Iz. 53, 4—7.).

IV. A Messiás *megdicsőitéséről* a próféták ezeket jövendölték meg:

1. *Gazdagnál* talál sirhelyre (Iz. 53, 9.) és sirja dicső lesz (Iz. 11, 10.).

2. Teste nem fog *romlást* látni (Zsolt. 15, 10.).

3. *Vissza fog térni a mennybe* (Zsolt. 67, 43.) és Istennek jobbján fog ülni (Zsolt. 109, 1.).

4. *Tanitása* Jeruzsálemtől — és pedig Sion hegyétől kezdve (Joel 2, 28.) — az egész földön el fog terjedni (Iz. 2, 3.).

Az a ház ugyanis, amelynek termében az utolsó vacsora volt s ahol az apostolok a Szentlelket vették, Sion hegyén állott.

5. Az egész földkerekség *pogány népei* az ő országába fognak térni és őt fogják imádni (Zsolt. 21, 28, 29.).

6. A *zsidó nép,* amely a Messiást megölte, keményen fog bűnhődni s a földkerekség valamennyi népe között *szét fog szóródni* (V. Móz. 28, 64.).

Jeruzsálem városát a templommal együtt le fogják *romboini,* a zsidó áldozatok, a zsidó papság meg fog szünni s a templom soha sem fog ujra felépülni (Dán. 9, 26—27; Oz. 3, 4.).

7. A földkerekség minden helyén *tiszta áldozatot* fognak neki bemutatni (Mal. 1, 11.).

8. Egykor minden embert meg fog itélni (Zsolt.

109, 6.) és az itélet előtt Illést a földre fogja küldeni (Mal. 4, 5).

4. A Messiás életét az ószövetségben sok előkép is előrehirdette.

Az *épitési tervrajz* előremutatja, hogyan fog kinézni majd maga az épület. A *hajnali szürkület* előre tudtul adja a nap felkeltét. Valahogy igy van az ószövetségben is: a pátriárkáknak csaknem minden jelentősebb ténykedése az eljövendő Messiásnak egyes cselekedeteit volt hivatva előre jelképezni; továbbá majdnem minden fontosabb zsidó szertartás egy-egy keresztény szertartást hirdetett előre (Kol. 2, 17.). Ezért is az ó-szövetség ugy viszonylik az ujhoz, mint az *árnyék* a valósághoz (Zsid. 10, 1.), mint a kép az tárgyhoz, amelyet ábrázol. Az egész ó-szövetség az uj-szövetségnek volt a burkolata (Sz. Ág.). Az uj-szövetség a régiben benne rejlett s a régi pedig az ujban nyeri megfejtését (Sz. Ág.). Azokat a személyeket, tárgyakat, vagy dolgokat, amelyek valamely jövendő ujszövetségi személyt, dolgot vagy eseményt vetitenek előre s mintegy képben előre ábrázolják azt, *előképeknek* nevezzük.

A Messiás *előképei* a következők voltak:

1. *Szenvedésének és halálának előképei:* Ábel, Izsák, Jákob, József, Dávid, a husvéti bárány, az engesztelésnapi (hosszunapi) áldozat és a rézkigyó.

Ábel (időre nézve) *első igaz* az emberek között (Krisztus első valamennyi szent között); *pásztor;* Isten előtt *kedves áldozatot* mutat be; *testvére* gyűlöli és megöli őt (Krisztust testvérei, a zsidók ölik meg), ő azonban *szelid* marad, mint a bárány (I. Móz. 4.). Ábel gyilkosa menekül s a földön bujdosik szerteszét: a zsidó nép, amely a Messiást ölte meg, elszóródik az egész világra (I. Móz. 4.). — **Izsák,** atyjának egyetlen hőnszeretett fia, maga viszi az áldozati fát a hegyre (a zsidó hagyomány szerint a *Kálvária* hegyére; igy sz. Jer.), az áldozat oltáránál engedelmes, s atyja visszanyeri őt. (Krisztusnál is egészen hasonló vonások). (I. Móz. 22.). — **Jákobot** üldözi testvére, azonban végre mégis kibékül vele. (Krisztust is üldözték testvérei, a zsidók, azonban az itélet napja előtt megtérnek s akkor Krisztus ki fog irántuk engesztelődni). Habár gazdag apának fia, mégis szegényesen vándorol idegen vidékre, hogy ott istenfélő feleséget vegyen. (Krisztus a földre jött, hogy itt szent menyasszonyt jegyezzen el, t. i. az egyházat). Jegyeséért hosszu éveken át mint cseléd szolgál. (Az egyház megalapitása kedvéért Krisztus is emberi alakot öltött magára és 33 évig szolgált az embereknek). Jákobnak 12 fia volt, közöttük József, a legkedvesebb. (Krisztusnak 12 apostola volt, közöttük a kedves apostol: János) (I. Móz. 25, 33.). — **Józsefet,** atyjának kedvencét, gyűlölik testvérei és néhány *ezüstpénzért* eladják; börtönben, 2

gonosztevő között szenved (Krisztus a keresztfán szintén), akik közül az egyik kegyelemben részesül, a másikat elitélik; nagy megaláztatása után magas tisztségre jut, bölcs tanácsával *megmenti* a népet az *éhhaláltól* (Krisztus evangéliumának hirdetésével a lelki éhhaláltól mentett meg); hiradók szólitják fel a népet, hogy előtte mindenki hajtson térdet (az apostolok ugyanezt a tiszteletet kivánják Krisztus számára); végre kibékül testvéreivel (Krisztus is kiengesztelődik a zsidók iránt az itélet napján) (I. Móz. 37—45.). — **Dávid** Betlehemben születik, ifjusága éveit ismeretlenségben tölti, bottal és 5 kővel felszerelve szembeszáll az óriás Góliáttal, a választott nép ellenségével és legyőzi azt (Krisztus a keresztfán 5 sebével az ördögöt), királylyá lesz (Krisztus az egyház királya), sokat szenved, azonban mindenkor diadalmaskodik (I.—II. Kir.). — **A husvéti bárányt** az egyiptomi kivonulás előtt, tehát a nagy husvétszombat előestéjén vágták le; áldozat és eledel volt egyszerre; hibátlan és a legjobb koru; egyetlen csontját sem törték meg; ajtóra kent vére oltalom volt a testi halál ellen (Krisztus vére a lelki halál ellen); a husvéti bárányt az Igéret földje felé való elinduláskor költötték el. (Krisztus testét az Oltáriszentségben az örök életre való távozás alkalmával). A bárány türelmes. (Krisztus Urunk szintén). (II. Móz. 13.). — Az **engesztelésnapi áldozatnál** a főpap rátette a kecskebakra kezét s eközben beismerte az egész nép bűnös voltát; majd a pusztába vezették a bűnbakot, hogy ott elpusztuljon. (Krisztus is az egész világ bűneivel megterhelten és a bűnök miatt szállt alá a földi élet pusztájába s ment eléje a halálnak (IV. Móz. 29.). — A **rézkigyót** a pusztában fára függesztik fel; az arramenők és reátekintők meggyógyulnak a tüzes kigyók halálos marásától. (Krisztust keresztfára szegezték; a benne hivő ember üdvösséget nyer) (IV. Móz. 21, 6—9.). Innen Krisztus Urunk szavai: »Valamint Mózes felmagasztalta a kigyót a pusztában, ugy kell felmagasztaltatnia az Emberfiának, hogy minden, aki őbenne hisz, el ne vesszen, hanem örök élete legyen« (Ján. 3, 14.).

2. A Messiásnak, *mint tanitónak* előképei: Noé, Mózes és Ráfáel arkangyal.

Noé valamennyi kortársa között egyedül igaz férfiu (Krisztus is egyedül találtatott bűn nélkül), folytonos intelmek között épiti fel *a bárkát* (Krisztus az egyházat), *megmenti az emberi nemet* a pusztulástól (Krisztus az örök haláltól), a bárkából kiszállva (Krisztus a világból távozva) Istennek *kedves áldozatot* mutat be. Noé által Isten uj szövetséget köt az emberekkel s ennek jeléül a szivárványt adja. (Ez történt Krisztus által is, az ő közvetitésével kötött újszövetségnek záloga: az Oltáriszentség) (I. Móz. 6—9.). — **Mózes** mint gyermek megmenekül a fáraó kegyetlen parancsa elől, ifjuságát Egyiptomban tölti el, a Sinai törvényhozás előtt (Krisztus evangéliumának hirdetése előtt) 40

napig bőjtöl, a zsidó népet megszabaditja a szolgaságból s az *Igéret földjére vezeti* (Krisztus is megszabadított bennünket az ördög rabszolgaságából s az egyházba vezét minket), isteni küldetése bebizonyitására csodákat művel, szüntelen imádkozik a népért, a Sinai hegyen (Krisztus a Tábor hegyén) ragyogó ábrázattal jelenik meg s közvetiti az ó-szövetséget (Krisztus az újszövetséget) (II. Móz.). — **Ráfael** arkangyal alászáll az égből, hogy Tóbiást (Krisztus az egész emberiséget) vezérelje hosszu útjában (Krisztus 33 éven keresztül); megszabadítja őt a vakságtól (Krisztus a lelki vakságtól) és a gonosz szellemtől (Tób.).

3. A Messiás *főpapi hivatalának* előképe: Melkizedek.

Melkizedek neve azt jelenti: az *igazságosság* és a *béke* királya (Krisztus szintén az igazságosság és a béke örök királya); Melkizedek *király és pap* volt egy személyben; *kenyeret* és *bort* áldozott (Krisztus hasonlóan) (I. Móz. 14.).

4. A Messiás *feltámadásának* előképe: Jónás.

Jónás *három napig* van a hal gyomrában (Krisztus a sirban) (Máté 12, 40.) s a ninivebelieknek bűnbánatot prédikál (Krisztus a zsidóknak).

5. Az *egyház* előképe: Noé bárkája.

A bárka megmentett a *testi haláltól.* (Igy ment meg az egyház Krisztus érdemeinek felhasználása által a lelki haláltól). A bárkán kivül *nem volt megmenekülés.* (Az egyházon kivül nincs üdvösség). A bárkában *mindenféle teremtmény* együtt volt. (Az egyházban is van mindenféle népfaj). A *hullámok* a bárkát csak még közelebb hozták az éghez. (Az üldözések csak erősitik és tisztitják az egyházat). A bárka egy *sziklán* állapodott meg. (Az egyház Péteren, mint kősziklán nyugszik).

6. Az *Oltáriszentség* előképe: a manna.

A **mannának** fehér volt a szine (az ostyának is), naponkint reggel, az égből szállt alá (Krisztus Urunk is naponkint leszáll oltárainkra); csak a pusztában való tartózkodás idején hullott az égből. (Az Oltáriszentség csak földi zarándoklásunk tartama alatt táplálja lelkünket). Azonban a kettő között mégis van *különbség:* a manna táplálta ugyan a testet, de a lelket nem. Az Oltáriszentség ellenben a *lelket* táplálja s ezáltal megóv a halálos bűntől. Ezért mondá Krisztus Urunk a zsidóknak: »A ti atyáitok a pusztában mannát ettek és meghaltak . . . Aki azonban e kenyérből eszik, örökké él« (Ján. 6, 49. sk.).

3. Az emberiség előkészítése a Megváltóra.

1. Isten külön népet választott ki magának és azt maga készítette elő a Megváltó eljövetelére; ez a vá-

lasztott nép Ábrahám leszármazottjai voltak, akiket rendesen Izrael népének, vagy zsidó népnek nevezünk.

Mintegy 2400 évvel Kr. e. volt a vizözön. 300 évvel később született Ábrahám, tehát 2050 körül Kr. e. Isten Ábrahámot atyái földjéről *Palesztinába* hivta (I. Móz. 12.). Az ő leszármazottjai, a zsidó nép volt kiszemelve arra, hogy egykor a *papi nép* legyen valamennyi nép számára (II. Móz. 19, 6.). Ez a kiválasztás azonban korántsem jelentette a többi nép elvetését, hanem épen annak volt a bizonyitéka, hogy Isten róluk is gondoskodott. Ezért hangoztatta Isten a Megváltóra vonatkozó mindenegyes igéretében, hogy a Megváltó *minden* népet boldoggá fog tenni (I. Móz. 12, 3. 29, 4. 28, 14.).

Isten a választott népet a következő módon *készitette elő* a Megváltó eljövetelére: Sulyos *próbáknak* vetette alá, szigoru *törvényeket* adott neki, szemei láttára *sok csodát* művelt s *prófétái* által tanitotta azt.

Isten választott népe szerfölött érzéki nép volt. Jobban szerette Egyiptom husosfazekait, mint saját szabadságát (II. Móz. 16, 3.). Azért vetette alá Isten **megpróbáltatásoknak,** hogy érzékiségéből kigyógyitsa. Ilyen megpróbáltatások voltak a fáraó parancsa, hogy minden zsidó fiu-kisdedet öljenek meg Egyiptomban; ilyen volt az éhség és szomjuság a pusztában; a tüzes kigyók, az ellenséges támadások, valahányszor a választott nép Istent elhagyta; végre később a fogságba való hurcoltatás és a kegyetlen királyok részéről jövő elnyomatás. — Keményszivüsége és érzékies természete miatt adta Isten a zsidó népnek mennydörgés és villámlás között a **törvényeket** s fűzött azokhoz mindjárt fenyegetéseket és igéreteket is (Ár. sz. Ján.). — A zsidó nép nagyon *hajlandó volt a bálványimádásra* is, mint ezt az aranyborju imádása is mutatja a Sinai hegy tövében (II. Móz. 32, 1.). A választott nép előtt művelt **csodák** célja épen az volt, hogy az egyedül igaz Istenben való hitet és az ő iránta táplált bizodalmat erősitsék. Gondoljunk az egyiptomi csodákra, a Vörös-tengeren, később a Jordánon való csodálatos átkelésre, a mannára a pusztában, a sziklából fakadt vizre, Jerikó falainak összeomlására stb. A **próféták** egyik feladata szintén az volt, hogy megerősitsék a népben az egyedül igaz Isten hitét s hogy mindinkább fölébresszék benne a *vágyat a jövendő Megváltó után.*

A zsidó nép története:

1. Ábrahám utódai előbb Palesztinában laktak; onnan *Egyiptomba* kerültek, ahol 400 évig tartózkodtak s erős elnyomatásban volt részük.

Isten körülbelül Kr. e. 2000 évvel hivta meg **Ábrahámot** s vezette őt Palesztinába. Itt Ábrahám Hebronban (a mostani

Holttengertől nyugatra) telepedett le. Ábrahámnak egyetlen fia volt, **Izsák,** akit a Mória hegyén kellett volna feláldoznia. Izsáknak két fia volt, Ézsau és Jákob; az atyai áldást és az elsőszülöttségi jogot Ezsau helyett **Jákob** nyerte el, amiért az atyai házból kénytelen volt elmenekülni. Jákobnak (akinek másik neve Izrael) 12 fia volt; ezek egyike, **József** Egyiptom helytartójává lett, számszerint 66 rokonát magához hivta Egyiptomba s nekik ajándékozta Gesszen földjét, a Nilus-deltától keletre fekvő termékeny tartományt (körülbelül 1900 évvel Kr. e.). Itt a zsidók nagyon elszaporodtak s az egyiptomi királyoktól sokat szenvedtek. Közönségesen »Izrael fiai«-nak, vagy »izraeliták«-nak nevezték őket.

2. *Mózes* Egyiptomból a pusztába vezette népét, ahol a zsidók 40 évig tartózkodtak.

A választott nép az Egyiptomban való kb. 400 esztendős tartózkodás alatt igen megszaporodott; az Egyiptomból való kivonulás alkalmával a szentirás szerint 600.000 harcos vonult ki Mózes vezetése alatt és haladt át a Vörös-tengeren (Kr. e. 1500 év körül) a pusztába; itt Isten mannával táplálta őket s a Sinai hegyen a 10 parancsot adta. Isten a pusztai tartózkodás 40 esztendeje alatt a választott nép szemeláttára sok csodát művelt. Mózes Nebo hegyén halt meg.

3. *Józsue* alatt a zsidók meghóditották az Igéret földjét, azonban a *birák* alatt még 300 éven át kellett ellenségeik ellen harcolniok (Kr. e. 1450—1100.).

Józsue, Mózes utóda, az egész országot Izrael 12 törzse közt osztotta fel. — A *birák* vitéz férfiak voltak, akiket szükség idején Isten hivott meg tisztjökre; ők voltak a nép vezérei háboru idején (törvénykeztek is) s ők győzték le az ellenséget. Ilyen birák voltak pl. Gedeon, Jefte, Sámson; az utolsó Sámuel volt.

4. Ezután a zsidó népet *királyok* kormányozták és pedig Saul, Dávid és Salamon (Kr. e. 1100—975.).

Saul kegyetlen uralkodó volt s egyik háborujában önkezével vetett véget életének. — Utódja, **Dávid** (1055—1015.) nagy jámborságával tünt ki. Több zsoltárt szerkesztett és Istentől azt az igéretet kapta, hogy az ő nemzedékéből fog származni a Megváltó. Midőn könnyelmüségből két sulyos bűnbe esett, szigoru vezeklést tartott. Élete vége felé Absalom nevü fia fellázadt ellene, de siker nélkül. — A királyi trónon **Salamon** követte. Salamon Jeruzsálemben gyönyörü templomot épitett (1012.) s királyi udvarának nagy pompájával lett nevezetessé. Nagy bölcseséggel volt Istentől megáldva; ő irta többek között a Példabeszédek könyvét is.

5. Salamon halála után az ország két részre szakadt:

Izrael királyságára (északon, 975—722.) és Juda királyságára (délen, 975—586).

Salamont fia, Roboám követte az uralkodásban. Ez még nagyobb adót rótt a népre, mint atyja, Salamon. Ezért a *10 északi törzs* elszakadt tőle és külön királyságot alapított, amelyet Izrael országának neveztek el. Csak a két déli törzs, *Juda és Benjamin* törzse maradt hű Roboámhoz; ők alkották Juda országát.

6. Miután mindakét ország lakói elpártoltak az egy igaz Istentől, Isten mindakét országot elpusztította, lakóit pedig *fogságba* vitette.

Izrael országának 19 királya volt; ezek tévútra, t. i. bálványimádásra vezették a népet; igy akarták visszatartani attól, hogy a törvényes istentisztelet helyére, Jeruzsálembe zarándokoljon. Isten a bálványimádás korholására *prófétákat* küldött a néphez és általuk feddő prédikációkat mondatott. Végre **722-ben** *Szalmanasszár* **asszir** király feldulta Izrael országát s annak lakóit, közöttük Tóbiást is, asszir fogságba hurcolta. A fogságban levő zsidók 606-ban, az asszir birodalom feldulása után a *babiloniaknak*, 538-ban pedig *Cirusnak, a perzsa királynak* uralma alá kerültek. — Juda országának 20 királya volt. Ez az ország tovább állott fenn, mint Izrael országa. De végre *Nabukodonozor* **babiloni** király ezt is meghóditotta, sok zsidót, közöttük Dánielt is, fogságba hurcolt (606. és 599.), végül 586-ban *elpusztította Jeruzsálemet és a templomot.* Azonban a templom romjai között még ezután is mutattak be áldozatokat (Bar. 1, 10.).

7. A fogságból való visszatérés után (536.) a zsidók *békében* éltek mindaddig, amig *Antiochusnak,* a kegyetlen szir királynak uralma alá kerültek (Kr. e. 175.).

606-tól fogva az északi és déli ország lakossága ismét összebarátkozott. Etől kezdve a többi népek rendszerint *zsidóknak* nevezték őket. *Cirus* **perzsa** király, aki 539-ben a babiloni birodalmat meghóditotta (Boldizsár királyt ugyanazon éjjel gyilkolták meg, amelyen a szent edényeket megszentségtelenitette), a zsidóknak 536-ban megengedte, hogy hazájukba visszatérjenek és a templomot ismét fölépitsék. *Zorobábel* fejedelem alatt azonnal mintegy 42,000 zsidó vonult Jeruzsálem felé s elkezdték a város és a templom ujjáépitését. (Lásd Aggeus próféta vigasztaló szavait). 453-ban a zsidók *Artaxerxes* perzsa királytól ahhoz is engedélyt kaptak, hogy **Jeruzsálemet kőfalakkal** erősitsék meg. (Lásd Dániel jövendölését a 69 szombatévről). A zsidók 200 évnél tovább éltek perzsa uralom vezetésével s ebben az időszakban mitsem kellett szenvedniök. 330-ban a zsidók *Nagy Sándornak,* Macedónia királyának uralma alá kerültek, aki a perzsa birodalmat elpusztitotta. Az ő halála után

különböző uralkodóknak, végre 175-ben IV. *Antiochus Epifánes* királynak lettek az alattvalói. Ez vallásuk miatt kegyetlenül üldözte a zsidókat; pl. a hét makkabeus-testvért és Eleázárt sertéshús evésére akarta kényszeriteni és mert erre nem voltak rábirhatók, meggyilkoltatta őket; ugyanő a jeruzsálemi templomot bálványszobrokkal szentségtelenitette meg.

8. Heves küzdelem után a zsidók visszaszerezték szabadságukat s ezután mintegy 100 éven át ismét *zsidó fejedelmek és királyok* kormányozták őket (Kr. e. 140—39.).

A vitéz *Makkabeusok* (Matatiás és 5 fia) vezérlete alatt kezdték meg a zsidók azt a szabadságharcot, amely végre is a szir iga teljes lerázásával végződött. (A harcban sok olyan zsidó is elesett, akiknél bálványszobrok voltak. Makkabeus Judás ezekért engesztelő áldozatot mutattatott be). A makkabeus-testvérek egyike, *Simon* később a főpapi méltóság mellé a királyi méltóságot is felvette (140.); őt az uralkodásban fiai követték. 63-ban Kr. e. *Pompejus* római hadvezér keleti hadjárata alkalmából megállott Judeában is és a zsidókat római fennhatóságnak vetette alá.

9. Kr. e. 39-ben egy *Heródes* nevü pogány lett Judea királya.

Midőn ugyanis ez időtájt Judeában lázadás tört ki, a rómaiak, felhasználva a kedvező alkalmat, a zsidó királyt letették és *Nagy Heródest* tették meg Judea királyává (Kr. e. 39.). Heródes volt a zsidók első királya, aki idegen származásu volt. Az ő idejében kellett tehát eljönnie a Messiásnak. Heródes volt az, aki egyrészt 9 esztendő alatt kiirtotta a Makkabeusok egész családját, másrészt meggyilkoltatta a betlehemi kisdedeket; ő maga Kr. u. 1-ben halt meg. — Heródest fia, *Heródes Antipász* követte (Kr. u. 1—40.). Ő volt az, aki Keresztelő sz. Jánost megölette és Krisztus Urunkat kinszenvedése alkalmával gúnyruhába öltöztette. Őt nagy Heródes unokája, *Heródes Agrippa* követte a trónon; ez fejeztette le id. szent Jakab apostolt és börtönözte be szent Pétert. Káromlóan Istennek neveztette magát, de még életében férgek kezdték testét emészteni († Kr. u. 44.). — Kr. u. a 70-ik évben *Titus* római hadvezér szétdulta Jeruzsálemet; ekkor szóródtak szét a zsidók az egész világra.

2. A földkerekség többi népeit Isten részint a választott nép által és kiváló emberek által, részint pedig rendkivüli módon készitette elő a Megváltó eljövetelére.

A zsidók élénk üzleti összeköttetéseik révén korán sürü érintkezésbe jöttek a pogány népekkel ugy, hogy az Igéret földje tényleg mihamar a »*népek kapujá*«-vá lett (Ezek. 26, 2.). Igy csakhamar a szentiratok is a pogányok kezeibe kerültek,

akik azokat saját nyelvükre is leforditották. Egyenesen Isten kezeujjának nyoma volt, hogy a zsidók *fogságba* kerültek s ott hosszu ideig együtt éltek a pogányokkal. Általuk ismerték meg a pogányok az egy igaz Istent és a Megváltóról szóló jövendöléseket. Azért mondja a Szentlélektől felvilágositva Tóbiás: »Adjatok hálát az Urnak, Izrael fiai . . . ; mert azért oszlatott el titeket a pogányok közé, kik őt nem ismerik, hogy ti hirdessétek az ő csodatetteit és tudtul adjátok nekik, hogy nincs más mindenható Isten ő kivüle« (Tób. 13, 3. stb.). — Azonfelül kitünő férfiakat is támasztott Isten a pogányok között, vagy küldött ilyeneket hozzájuk. Gondoljunk egy *Szokráteszre* Görögországban (aki világosan hirdette, hogy *csak egy Isten* van, ki a világot teremtette s kimutatta a bálványimádás esztelenségét; tanitása miatt Kr. e. 399-ben halálra itélték); gondoljunk egy *Jóbra* Arábiában, *Józsefre* Egyiptomban, *Jónásra* Ninivében, *Dánielre* Babilonban stb. E férfiak nagyszerü *erényeiből*, bátor *hitvallásából*, valamint a sok csodából, amelyet Isten az ő kedvükért müvelt (gondojunk pl. a három ifju megoltalmazására a tüzes kemencében, Dániel megóvására az oroszlánok barlangjában), tisztán láthatták a pogányok, hogy melyik Isten az igaz Isten. Ezért gyakran megtörtént, hogy pogányok is áttértek a zsidók vallására; ezeket az áttérteket *prozelitáknak* nevezték. — **Rendkivüli módon** is oktatta Isten a pogányokat; igy pl. a 3 királyt a *csodálatos csillag* (Máté 2, 3.), Kornelius századost Cezareában *angyal* (Ap. 10, 3.), Boldizsár királyt titokzatos kéz irása (Dán. 5.), Nabukodonozor királyt csodálatos álomlátás (Dán. 2.), Bálaámot *szamár* (IV. Móz. 22, 28. stb.) vezette az igazsághoz! Ezért volt oly általános a Megváltó utáni várakozás a pogányoknál is.

3. Isten a Megváltó megjelenése előtt a föld minden népét nagy nyomorba engedte sülyedni, hogy annál inkább vágyakozzanak a Megváltó után s annál teljesebb örömmel fogadják őt.

A *zsidók* között közvetlenül a Messiás eljövetele előtt vallás dolgában is a legnagyobb egyenetlenség uralkodott; *három vallási párt*, vagy irányzat harcolt egymással: a *szadduceusok*, az ország gazdag emberei, akik tagadták az örök életet; a *farizeusok*, akik külsőleg minden vallási törvényt és előirást a legszigorubban megtartottak; az *esszenusok*, akik a világtól egészen visszavonultak és szigoru vezeklő életet éltek. — A *pogányok* között minden tudomány és bölcselet dacára *vallási dolgokban* teljes *tudatlanság* és óriási *erkölcstelenség* uralkodott. A pogány istenségek száma oly nagy volt, hogy Heziodus történetiró szerint az embernek kétségbe kellene esnie, ha mindet fel akarná sorolni. Bálványszobrokat, gonosz embereket, sőt állatokat is imádtak. Az is jellemző, hogy a pogányok isteneiket a gonosz cselekedetek pártfogóinak tartották s azt vélték, hogy bűnös és erkölcstelen élettel, — sőt emberáldozatokkal is —

megtisztelik őket. Nem kevesen voltak azonban, akik *felismerték nagy nyomoruságukat* és vágyva-vágyakoztak a segitség után. *Horácius*, a római költő, egyik ódájában a sok polgárháboru miatt panaszkodva, igy sóhajt fel: »Jöjj végre, Fia a magasztos Szűznek, maradj sokáig néped között s csak azután térj vissza a mennybe; találd tetszésedet abban, ha itt atyának és fejedelemnek neveznek.« A görög *Szokrátesz* már előbb kifejezte azt a reménységét, hogy le fog szállani a mennyből a Közvetitő, aki minden tévedéstől mentesen meg fogja tanitani az embereket kötelességeikre Isten és az emberek iránt. Joggal mondta tehát egykor a haldokló Jákob (I. Móz. 49, 10.), valamint a próféták is (Agg. 2, 7.) az eljövendő Megváltóról, hogy őt »**minden nemzetek óhajtják.**« — A földkerekség népei tehát Krisztus Urunk eljövetele előtt *beteghez* hasonlitottak, aki azért vágyakozik orvos után, mert nagyon érzi fájdalmát; fonnyadt növényekhez voltak hasonlók, amelyek felfrissitő harmat után sóvárognak; ahhoz az emberhez hasonlitottak, aki, miután verembe esett, mentő után kiált, mert minden erőlködése dacára sem tud egyedül kiszabadulni (Stolz A.). — Még manapság is ugy cselekszik Isten a maga bölcseségében az *egyes emberekkel* is, ahogyan a Megváltó eljövetele előtt az *emberi nemmel* cselekedett: egyik-másik embert t. i. előbb nagy nyomorba engedi jutni s csak azután hat reájuk a Szentlélek kegyelme által. Ezt tanusitja egy szent Pálnak és szent Ágostonnak élettörténete. Mert azok az emberek, akik nyomoruságba jutnak, mindig *fogékonyabbak* a Szentlélek kegyelme iránt és megtérésük után annál *buzgóbban* szoktak szolgálni Istennek.

4. Mikor és hol élt a Megváltó?

1. A Megváltó körülbelül 1900 évvel ezelőtt és 33 éven át élt a földön.

Chamberlain, napjainknak egyik hitetlen történetirója is kénytelen igy irni: »Jézus Krisztus születése a legfontosabb időpont az összemberiség történetében.« Ennek dacára akadtak szabadgondolkozók, akik *kétségbevonták Jézus történeti személyiségét* s az ő evangéliumi alakját költött alaknak minősitették. Erre a ma egyébként már nem nagyon divatos ellenvetésre válaszunk a következő: 1. Jézus személyéről több ókori zsidó és pogány **történetiró** tesz említést: irnak az ő csodáiról, tanitói működéséről és kereszthaláláról. *Flavius József* zsidó pap és történetiró († 94. Kr. u.) Jézust »bölcs férfiunak mondja, ha egyáltalán mondható embernek; ugyanis csodálatos dolgokat müvelt és mestere volt a tanitásnak... Poncius Pilátus alatt keresztre halálra itélték... de harmadnap múlva ismét élve jelent meg, amint azt Isten prófétái róla sok egyéb mellett előre megmondták.« (Zsidó Régiségek XVIII. 3, 3.). A pogány *Tacitus* († 119

Kr. u.) ezt irja: »Krisztust Tiberius uralkodása idején (14—37-ig Kr. u.) Poncius Pilátus helytartó halálra itélte« (Annales XV. 44.). Krisztusról és a kereszténység terjedéséről megemlékezik *Suetonius* († 150) is Claudius császárról irt életrajzában, továbbá *Plinius* bithyniai helytartó († 114 Kr. u.) egyik levelében, amelyet 112-ben irt *Traján* császárhoz. — 2. Az első századokban senki sem tagadta Krisztus történeti személyiségét, sem a zsidók, sem a pogányok közül; a kereszténység ellenségei csak ördögi gyűlölettel teli **gúnyiratokat** irtak a kereszténység ellen. — 3. Az az állitás, hogy Krisztus egyáltalában nem is élt, oly oktalan és lehetetlen, mint azt állitani, hogy a római birodalom sem létezett. De ha nem létezett volna római birodalom, honnan volnának a régi római pénzek, szobrok és honnan volna a latin (római) nyelv? Hasonlóképen: ha Krisztus nem is élt, honnan van az *egyház*, a ker. *istentisztelet*, az *evangéliumok* egybehangzó értesitése? Miért szenvedtek akkor sokan már Nero alatt **vértanui halált?** Vajjon feltehető-e, hogy az apostolok és a vértanuk ezrei feláldozták volna életüket olyan valakiért, aki nem is létezett? — 4. Oly istenien szép tanitást, oly fölségesen szép Jézus-alakot, aminővel az *evangéliumokban* találkozunk, **kitalálni** lehetetlenség: senki emberfia nem tudott volna oly fölséges tanitást kigondolni. — 5. Krisztus nemcsak élt, hanem **ma is él.** Ezt érzi és tudja minden jámbor keresztény, aki bajában és inségében imájával hozzáfordul. Vagyis: **imáink meghallgatása,** de meg a sok *csoda* is, amit Isten szentjei *Jézus nevében* visznek végbe, tanusitják, hogy Jézus ma is él. Sokan kimondhatatlanul szeretik Jézust ma is, mások ördögi módon gyűlölik. Az emberiség manapság két hatalmas táborra oszlik: az egyik mellette, a másik ellene van; azok a *keresztények*, ezek a *keresztényellenesek*.

Krisztus Urunk születésének évétől veszi kezdetét a *keresztény időszámitás.*

Az első keresztény századokban az uralkodók, vagy pedig a *római konzulok* kormányzási évei szerint számitották az időt. Diokleción nagy keresztény-üldözése óta ennek a császárnak uralkodásától (284.) történt az évek számitása. Ezt az időszámitást *a vértanuk korszakától való számitásnak* nevezték. Dénes (Dionysius) római apát volt az, aki **525-ben** Krisztus Urunk megtestesülésétől, vagyis Szűz Mária köszöntésétől kezdte az éveket számitani s a mai időszámitást meghonositotta. Megjegyzendő azonban, hogy ez az időszámitás nem egészen helyes, mert Dénes apát Krisztus születési évét 4 esztendővel későbbre tette. Krisztus tehát a valóságban a mi időszámitásunk 1-sö événél 4 évvel előbb született.

A Krisztus Urunkat megelőző időszakot latinosan *Ó-testamentumnak*, vagyis *O-szövetségnek*, a Krisz-

tust követő időt pedig *Uj-testamentumnak*, vagy *Uj-szövetségnek* szoktuk nevezni (Zsid. 9, 15—17.).

Testamentum latin szó, annyit jelent, mint *végrendelet, örökség biztositása* halál esetére. Az Ó- és Ujszövetség jelzésére ezt a szót azért használjuk, mert Isten Krisztus Urunk előtt is és Krisztus után is kinyilatkoztatta saját akaratát, mintegy végrendelkezett, örökséget is biztositván mindakét szövetség folyamán az embereknek: emitt a Megváltó halálával szerzendő örökséget, vagyis az *örök életet*, amott pedig az *Igéret földjének* örökségét. — A Krisztust megelőző időt **Ó-szövetségnek** nevezzük. Isten ennek folyamán több emberrel lépett szövetségre: igy Noéval, Ábrahámmal, Jákobbal, a Sinai hegy tövében pedig Mózes által a választott zsidó néppel. A Sinai hegynél a választott nép ünnepélyesen megigérte, hogy megtartja Isten kihirdetett parancsait. Isten viszont védelmet és áldást igért népének. Ezt a szövetséget állatok vére pecsételte meg. — A Krisztust követő időt **Uj-szövetségnek** nevezzük. E szövetség közvetitője Isten egyszülött Fia, aki által Isten megszentesülést és örök életet igért mindazoknak, akik a szeretet kettős parancsának nyomdokain fognak haladni. Ezt a szövetséget Krisztus Urunk vére pecsételte meg. — Megjegyzendő, hogy Ó- és Ujszövetség névvel sokszor szoktuk jelezni az Ó- és Uj-szövetség folyamán iródott *szentkönyveket* is.

2. A Megváltó működésének fő szinhelye Palesztina volt.

Palesztina eredeti neve Kánaán; később *Judeának*, rendesen pedig »*Igéret földjé*«-nek (vagyis az Istentől megigért földnek), vagy »*szent föld*«-nek is nevezték (minthogy Krisztus Urunk tartózkodásával megszentelte azt). — Palesztina kicsiny tartomány, alig 500 négyzetmérföld kiterjedésü (tehát kb. félannyi területü, mint ma Svájc). A tartomány hossza mintegy 90, szélessége mintegy 30 órajárásnyi. Azonban az ó-világ közepén való *kedvező fekvése* miatt felette alkalmas volt Isten terveinek keresztülvitelére. A régi Palesztina igen *termékeny tartomány* volt. Valóban tejjel és mézzel folyó ország (II. Móz. 3, 8.) ugy, hogy lakói nem voltak ráutalva idegen népekre. Szomszédaitól különben is minden oldalról el volt zárva, részint a földjét övező tengerek, részint a határos puszták által s ezért lakói a pogányokkal nem igen köthettek barátságot. *Lakóinak száma* Krisztus idejében mintegy 5 millió volt; ebből 1 millió Jeruzsálemre, a fővárosra esett. Jelenleg $^3/_4$ millió lakosa van Palesztinának (ebből 590.000 mohamedán, 100.000 zsidó és 75.000 keresztény).

Palesztina a *Földközi-tenger* partján fekszik, a *Jordán* folyó mindkét oldalán.

Nagyobb felét, amely a Földközi-tenger és a Jordán között

terül el, a *Jordán nyugati* vidékének, kisebbik felét, a Jordánon tul, a *Jordán keleti* vidékének nevezik. — Palesztina *határai:* északon Fönicia, keleten a szir-arab puszta, délen Arábia, nyugaton a Földközi-tenger. — A **Jordán** neve a »jarden«-szóból származik, ami annyit jelent: *a leereszkedő.* A Jordán forrása ugyanis 380 méterrel fekszik a tenger szine fölött, a Holttenger, amelybe beleömlik, pedig 394 méterrel a tenger szine alatt ugy, hogy a Jordán vize a folyó 35 órajárásnyi hosszusága alatt mintegy 800 métert esik. A folyó maga 80—150 lépésnyi széles, sebes és sárgás vizü. A zsidók az Igéret földjének elfoglalásakor száraz lábbal keltek át rajta. A Jordán utjában a kis *Merom* taván folyik keresztül, aztán az 5 mértföld hosszu **Genezáret** taván (ezen a tavon csendesitette le Krisztus Urunk a vihart, itt mondotta el tavon tartott beszédjét, itt volt a dús halfogás, itt járt Krisztus a viz szinén és itt bizta sz. Péterre a legfőbb lelki hatalmat), mig végre a 10 mértföldnyi hosszu, nem egészen 3 mértföldnyi széles és 300 méter mély **Holttengerbe** ömlik (amely az egykori Sódoma és Gomorrha városok helyén fekszik, vize sós és élvezhetetlen, egyetlen élőlény nincs benne). Miélőtt a Holttengerbe ömlenék a Jordán, a *Kárit-patakot* veszi fel magába, amely mellett egykor Illés tartózkodott. A Holttengerbe ömlik *Cedron pataka* is, amely Jeruzsálem mellett veszi kezdetét. (Ezen át menekült Dávid s ezen haladt keresztül Krisztus Urunk is, midőn az utolsó vacsora terméből kinszenvedése előtt az Olajfák-hegyére ment imádkozni).

Palesztina déli részét *Judeának,* a középsőt *Szamariának,* az északit *Galileának,* a keletit, amely a Jordán folyón túl fekszik, *Pereának* nevezzük. Ehhez tartozik Iturea és Trakonitisz vidéke is.

Judea lakói voltak azok, akik leginkább tartottak ki az igaz hit mellett. Szamaria lakói bálványimádásba sülyedtek s azért a zsidók szemében gyülöletesek voltak. Galilea lakói, kivált északon, részben pogányok voltak, akiket a zsidók megvetettek. (A »galileai« név gúnynév volt; lakói nyers beszédmódjukról könnyen felismerhetők voltak, mint azt sz. Péter esete is mutatja a főpap házának udvarában).

Palesztina legfontosabb városa *Jeruzsálem* volt, ahol a *templom* is állott.

Jeruzsálemet (Uru Salim = a béke városa) a *négy halom városá*-nak is nevezik, mert 4 halmon fekszik. A legmagasabb ezek közül a **Sion** hegye, amelyet egykor egész fölségében uralt Dávid királyi vára. Sion hegyén feküdt az a ház, amelynek termében az utolsó vacsora ment végbe. Ettől keletre van az *Akra* hegye és *Siloe* tava (itt történt a vakon született ember meggyógyitása). Északra van a **Mória** hegye, amelyen a templom állott és ahol egykor Izsákot kellett volna feláldozni; távolabb

északra van a *Bezeta* hegye az új városrésszel. A város falain kivül, Móriától nyugatra fekszik a **Golgota,** más szóval Kálvária hegye, ahol Krisztus Urunkat fölfeszitették. Az emlitett hegyek két völgy között terülnek el; a nyugatit *Gennom*-völgyének nevezik (a későbbi zsidó népképzelet ide tette a pokol bejáratát megvetésből azért, mert a zsidó királyok korában a bálványimádó zsidók itt áldozták fel gyermekeiket Moloch nevü bálványuknak; a Gennom szóból van a *Gehenna* elnevezés), a keletit pedig *Jozafát*-völgyének (ami azt jelenti: Isten itélete, miután a zsidók azt hitték, hogy itt lesz a világitélet); ez utóbbin folyik keresztül a Cedron pataka. Jozafát völgyétől keletre van az **Olajfák hegye,** Krisztus Urunk kedves tartózkodási helye, a Getszemáni kerttel. — Jeruzsálem már Melkizedek idejében megvolt; ő is királya volt ennek a városnak (Kr. e. 2000 év körül); Dávid alatt (Kr. e. 1000 év körül) a zsidó királyoknak lett székvárosává, 400 évvel később (586) azonban Nabukodonozor babiloni király teljesen szétrombolta; 50 évvel később (536-tól kezdve) ismét felépitették, mig végül Kr. u. 70-ben a rómaiak Titusz alatt ismét és teljesen felduláták. — A **templom** a Mória hegyén, többnyire fehér kockakövekből épült és hosszukás négyszöget képezett. Messziről hóval boritott hegyként tündöklött és fönséges látványt nyujtott. (Innen az apostolok szavai Luk. 13, 1.). A templomot *kettős udvar* vette körül: egy a nép számára és ezen belül egy a papok számára; ez utóbbiban állott az *égő áldozatok oltára.* Ezen a kettős udvaron belül emelkedett a tulajdonképeni templom, amely hosszúságban 30 m., szélességben 10 m. és magasságban 10 m. volt, belülről aranylemezekkel bevont cédrusfával volt boritva és egészen lapos teteje volt. Maga a templom-épület *előcsarnokból, szentélyből* és *a szentek szentjéből* állott. Az utóbbi kettőt egymástól függöny választotta el. (Ez a függöny [kárpit] hasadt ketté Krisztus Urunk halála alkalmával). A szentek szentjében állott két hatalmas, aranyozott kerub között a *frigyszekrény,* amelyben a törvénytáblák és a törvénykönyv volt elhelyezve. Itt trónolt Isten az ő fölségének felhőjében. — A templomot Salamon király épitette 1000 körül; 400 évvel később (586.) Nabukodonozor szétrombolta azt, 70 évvel azután (516.), midőn a zsidók a babiloni fogságból visszatértek, Zorobábel fejedelem ismét felépitette (azonban hiányzott belőle a frigyszekrény), mig végre Krisztus Urunk idejében Heródes király pompásan megujittatta. Az ujitás munkálatai Kr. u. 64-ben fejeződtek be s már 70-ben a rómaiak végleg szétrombolták a templomot. Julián császár 361-ben megkisérelte a templom ujjáépitését, azonban hirtelen támadt földrengés szétrombolta a már felépitett falakat, a földből előtörő tűzlángok pedig elűzték a kőmüveseket. A jeruzsálemi templom nem is fog többé felépülni a világ végeig (Dán. 9, 27.).

Jeruzsálemen kivül leginkább emlitésreméltó helyek a Szentföldön: *Betlehem* és *Názáret.*

Judea fontosabb helységei: Jeruzsálemtől délre fekszik *Betlehem*, Krisztus Urunk születési helye; továbbá *Hebron*, Ábrahám, Izsák és Jákob lakóhelye; itt laktak Keresztelő szent János szülei is; Jeruzsálemtől keletre fekszik *Betánia*, Lázár lakóhelye; továbbá a *Kvarantánia puszta*, Krisztus Urunk 40 napos böjtjének helye; Jeruzsálemtől északkeletre van a pálmák városa, *Jerikó*, Zakeusnak, a bűnbánó vámosnak lakóhelye; északra Jeruzsálemtől *Emmausz*, amely a feltámadott Üdvözítő megjelenéséről nevezetes; a tenger mellett fekszik a keresztes háboruk korából hires föniciai város: *Joppe*, ahol sz. Péter feltámasztotta Tabitát és ahonnan Korneliushoz, a pogány századoshoz hivták; ettől délre a tengerparton terült el egykor a *filiszteusok* országa, Gáza és Ászkálon városokkal. A Holttengertől nyugatra van Juda pusztája, vagy amint Keresztelő szent Jánosnak, Krisztus előhirnökének ott-tartózkodásáról elnevezték: *Szent János pusztája*. — **Szamaria** fontos helyei: *Szamaria*, a főváros, a hasonló nevü tartománynak körülbelül közepén; ettől délre van *Jákob kutja* Szikem városával, ahol Krisztus Urunk a szamariai asszonnyal beszélgetett; ettől keletre fekszik a *Garizim* hegye, amelyen a szamaritánusok bálványtemploma állott; délen van *Silo*, ahol Józsue idejétől számitva körülbelül 350 éven át a frigyszekrény állott. A Földközi-tenger hosszában terül el a termékeny sikság: *Száron*; a tengerparton fekszik *Cezarea*, vagyis a császár városa, ahol a római kormányzók székeltek; északnyugatra a tenger közelében és a határon van a 300 méter magas szép és termékeny *Kármel* hegye 1000 barlangjával, ahol a remeték tartózkodtak; itt ment végbe egykor Illésnek és Bál papjainak áldozata. — **Galilea** fontosabb helye: *Názáret* (Virágok városa), az Isten Anyjának lakóhelye Krisztus Urunk születésének hirüladása idején, továbbá magának Krisztus Urunknak is tartózkodási helye 30 éves koráig; ettől délre van a *Tábor* hegye, amelyen Krisztus Urunk megdicsőült; mellette *Naim*, ahol Krisztus az ifjut feltámasztotta. Názárettől keletre fekszik *Kána*, ahol Krisztus Urunk a menynyekzőn első csodáját művelte. A Genezáret tavánál feküsznek: *Kafarnaum*, »Krisztus városa«, ahol Üdvözitőnk szivesen tartózkodott és sok csodát tett; pl. itt gyógyitotta meg a pogány százados szolgáját és itt támasztotta fel Jairus leányát; itt igérte meg az Oltáriszentséget, itt hivta meg Máté apostolt. Kafarnaumtól délre fekszik *Tibériás*. Galilea északi részén volt *Cezarea-Filippi*, ahol sz. Péter a kulcsok hatalmát kapta. Már Galileán kivül, Föniciában, a tenger partján feküsznek *Tirusz* és *Szidon* városok, ahová Krisztus Urunk gyakrabban ellátogatott (Máté 15, 21; Márk 7, 24.); Galilea határán fekszik a 3000 méter magas és örökös hóval fedett *Libanon* (Fehér hegység) magas cédrusaival (most már csak 300 van belőlük egyik erdőcskében); ettől keletre a nagy *Hermon* van, amely mintegy 2900 méter magasságu; még tovább keletre van *Damaszkusz*;

ennek kapui előtt tért meg sz. Pál apostol. — **Perea** fontosabb helyei: A Holttenger közelében, a Jordán torkolatától keletre fekszik *Betabara* (= Betánia), ahol Keresztelő szent János keresztelt; itt mutatott rá Krisztus Urunkra s itt nevezte őt az Isten Bárányának. Ettől keletrè van *Nebo* hegye, amelyen Mózes meghalt. A Genezáret tavától délre fekszik *Pella*, a keresztények menedékhelye Kr. u. 70-ben, Jeruzsálem ostroma idején.

5. Názáreti Jézus a Messiás, vagyis a világ Megváltója.

A zsidók az eljövendő Megváltót rendesen **Messiásnak,** vagyis **Krisztusnak, Fölkentnek** hivták. E. név jelentését lásd a 170. oldalon.

1. A názáreti Jézus a világ Megváltója, ugyanis őbenne teljesedtek a prótéták jövendölései.

Jézus beszédeiben gyakran utalt erre a tényre; a zsidókhoz igy szólt: »Vizsgáljátok az irásokat...; azok is *bizonyságot tesznek felőlem*« (Ján. 5, 39.). Az apostolokhoz pedig igy szólt: »Minden be fog teljesedni, amit a próféták az Emberfiáról megirtak« (Luk. 18, 31.). Kiváltképen akkor mutatott rá Krisztus az ószövetségi szentirás tanubizonyságára, amikor feltámadása után a két tanitvánnyal Emmausz felé tartott s ezeknek Mózestől és a prófétáktól kezdve fejtegette, amik az irásokban róla szólottak (Luk. 24, 27.). Szent **Máté apostol** ismételten hangsulyozza evangéliumában, hogy Krisztus Urunkon a próféták jövendölései mind teljesedésbe mentek. Innen az ő evangéliumában sokszor előforduló ez a kitétel: »Ez azért történt, hogy beteljesedjék az Irás...« Sok zsidó tért meg már Krisztus élettörténetének a próféták jövendöléseivel történt összehasonlitása alapján; igy tért meg pl. a hires *Veit Emmánuel*, aki később Bécsnek lett kiváló hitszónoka.

2. Hogy a názáreti Jézus az Istentől küldött Messiás, abból is kitünik, hogy az ország, amelyet ő alapitott itt a földön (az anyaszentegyház), megszakitás nélkül *fennáll.*

A századok folyamán fellépett hamis messiások kezdetben rendszerint sok követőre találtak, később azonban magukra maradtak. A názáreti Jézusnak ezzel szemben megvannak a maga hivei *minden századokon keresztül.* Ha a tőle alapitott földi ország, vagyis az egyház emberi mű volna, már régen elpusztult volna. Miután azonban nem pusztul el minden üldözés dacára sem, *Isten művének* kell lennie; tehát alapitója is bizonnyára Isten küldöttje. E tekintetben igen találóak Gamálielnek a zsidó főtanácsban mondott hires szavai (Ap. 5, 38.).

3. *Maga Jézus* egész világosan a megigért Megváltónak mondta magát, igy különösen a *szamariai asszonnyal* folytatott beszélgetésében és *Kaifás* főpap előtt, kinszenvedése alkalmával.

A **szamariai asszony** Jákob kutjánál igy szólt Krisztus Urunkhoz: »Tudom, hogy eljő a Messiás, ki Krisztusnak mondatik.« Mire Jézus kijelentette: »Én vagyok az, aki veled szólok« (Ján. 4, 25.). — **Kaifás** főpap pedig ünnepélyesen felszólitotta Krisztus Urunkat: »Kényszeritlek téged az élő Istenre, hogy mondd meg nekünk, ha te vagy-e Krisztus, az Isten Fia?« Mire Ő igy válaszolt: »Te mondád« (Máté 26, 64.). Az is figyelemre méltó tény, hogy Krisztus megdicsérte Pétert, midőn az őt »*Krisztusnak*, az élő Isten Fiának« nevezte (Máté 16, 16.).

4. Az *ég angyalai* is Megváltónak hirdették Jézust, igy pl. az az angyal, amelyik a *betlehemi* pásztoroknak megjelent, nemkülönben az is, amelyik *Józsefnek* jelent meg álmában.

A pásztorokhoz Betlehem pusztájában igy szólott az angyal: »Ne féljetek, mert ime, nagy örömet hirdetek nektek, mely leszen minden népnek: Ma született az Üdvözitő, ki az Ur *Krisztus*, Dávid városában...« (Luk 2, 10.). Sz. Józsefnek, mikor Szűz Máriát titkon el akarta bocsátani, szintén angyal adta értésére álmában Krisztus Urunk csodálatos születését és hozzátette: »Fiat fog pedig szülni (t. i. Szűz Mária), kit Jézusnak fogsz nevezni, mert *ő szabaditja* meg népét bűneitől« (Máté 1, 21.). — Mivel a názáreti Jézus a Messiás (= Felkent = Krisztus) azért nevezzük őt: **Jézus Krisztusnak** is. Igy nevezte az Üdvözitő maga is önmagát (Ján. 17, 3.).

6. Krisztus Urunk élete.

I. Krisztus ifjusága.

Máriának, Jézus anyjának életéről a szentirás igen keveset mond, gyermekkoráról pedig épen semmit sem ir. Azonban igen szép feljegyzéseket találunk erre nézve b. *Emmerich Katalin* († 1824.) látomásaiban, amelyeket a hires költő, Brentano Kelemen tett közzé ezen a cimen: »*A Boldogságos Szűz Mária élete*«; továbbá a spanyol ferencrendi apácának, *Agredai Máriának* († 1665.) látomásaiban, amelyek három kötetből állanak: 1. Mária élete 15 éves koráig, 2. Mária élete Krisztus születésének hirüladásától Krisztus mennybemeneteléig, 3. Mária élete Krisztus mennybemenetelétől az Istenanya haláláig. A Boldogságos Szűz ifjukoráról lásd Spir. Plt.

Krisztus születését Gábriel arkangyal vitte hirül Szűz Máriának, aki Názáretben lakott (Luk. 1, 25.).

Gábriel arkangyal (neve Sz. Bernát szerint annyit jelent: Isten ereje) az ószövetségben általában azoknak az örömhireknek hirvivőjeként szerepel, amelyek *a megváltásra* vonatkoznak. Gábriel adta tudtul Dániel prófétának a fogságban a Messiás eljövetelét *70 évhét* mulva (Dán. 9, 21 stb.); ő adta értésére Zakariásnak, Erzsébet férjének, *Ker. Sz. János születését* (Luk. 1, 19.); ő hozta hirül *Szűz Máriának* Názáretben a megváltás örömhirét (Luk. 1, 26.). Első szava rendszerint ez: »Ne félj.« Gábriel arkangyal hagyta meg a Boldogságos Szűznek, hogy isteni gyermekét Jézusnak (héberül: **Jehosua)** hivja (Luk. 1, 31.), ami annyit jelent: Megváltó (Máté 1, 21.). Innen a szokásos Krisztus-monogram: **I. H. S.** Érdekes megfigyelni, hogy a héber Jehosua szóban mind az öt magánhangzó szerepel: i, e, o, u, a; tehát igen szépen hangzó név. — Gábriel arkangyal hiradásra emlékeztet **Gyümölcsoltó Boldogasszony** ünnepe március 25-ikén, továbbá a naponkinti három harangozás, valamint az Üdvözlégy első része, mely az arkangyal szavait tartalmazza. — Krisztus születésének hirüladása után Szűz Mária meglátogatta rokonát, Erzsébetet, hogy szerencsekivánataival köszöntse őt; Mária ugyanis Gábriel arkangyal szavaiból megtudta, hogy három hónap mulva Erzsébetnek is fia fog születni. A 30 órai ut Názárettől *Juta* (= Juda, Luk. 1, 39.) helyiségig, amely Hebron mellett (Jeruzsálemtől délre) feküdt és Ker. Sz. János születés helye volt, körülbelül 4 napot vehetett igénybe. (Ma is Hebrontól délre mintegy 10 kilométernyire fekszik Jitta helyiség). Erzsébet Máriát azokkal a szavakkal üdvözölte, amelyeket az Üdvözlégy 2-ik részében imádkozunk. Erzsébetnél hangzottak el Szűz Mária ajkáról a »*Magnificat*« fönséges szavai (Luk. 1.). »**Sarlós Boldogasszony**« ünnepét, amely Mária látogatására emlékeztet, az egyház julius 2-án (némely helyen julius 1-ső vasárnapján), tehát Ker. Sz. János születési ünnepének nyolcada után ünnepli meg, amiből talán arra lehet következtetni, hogy Szűz Mária Keresztelő Szent János születése után még néhány napig ott maradt Zakariás házában. — Midőn később Sz. József észrevette, hogy a Boldogságos Szűz anyává lett, titkon el akarta őt bocsátani. Ekkor megjelent neki Isten angyala és felvilágositotta a dolgok állásáról. Azt is megmondta az angyal, miért kell a gyermeket *Jézusnak* (Üdvözitő, Szabaditó) elnevezni: »Mert ő fogja népét megváltani bűneitől« (Máté 1, 18—21.). Elgondolhatjuk, mily tisztelettel tekintett ettől kezdve Sz. József a Boldogságos Szűzre, akiben Urának Anyját ismerte fel. A megtestesülés titokteljes csodáját Sz. József *senkivel sem közölhette*, miután azt a zsidók nem hitték volna el, sőt esetleg a Boldogságos Szűzet Mózes törvénye szerint (V. Móz. 22, 23. stb.) meg is kövezték volna. József tehát Mária védője volt s a törvény előtt Jézus atyjaként egyelőre ő szerepelt.

Krisztus Urunk Szűz Máriától született Betlehemben.

Máriának Józseffel egyetemben szülővárosában, Betlehemben kellett jelentkeznie, mert Augusztus római császár ama napokban népszámlálást rendelt el (Luk. 2, 1.). A föld hatalmasai gyakran adnak ki parancsokat, nem is sejtve, mire fogja Isten parancsukat felhasználni. Szűz Máriának istállóban kellett meghuzódnia, mert Betlehemben a nagy sokadalom miatt nem volt már hely számára (Luk. 2, 7.). Ez az istálló egy földalatti helyiség volt Betlehemen kivül; állitólag Dávid király egyik palotájának romjaiból állitották össze és esős időben a pásztoroknak szolgált férőhelyül a maguk és nyájaik számára (Emmerich Kat.). A legrégibb emlékek Jézus születése helyét **barlangnak** is mondják. (Sz. Epifán, N. sz. Gerg.). Még ma is mutogatnak Betlehem mellett egy 12 m. hosszu, 4 m. széles és 3 m. magas mészkőbarlangot, amelyet Krisztus születése helyeként tisztelnek. — Mint Jézus fogantatása, ugy születése sem történt a természet rendes menete szerint. Mária ment volt az eredeti bűn következményeitől, amelyekről I. Móz. 3, 16 tesz említést és pedig azért, mert a test rendetlen kivánságai nélkül foganta isteni gyermekét (Sz. Bern.). Szent Ágoston felkiált: »Ime, a világ hordozója jászolban fekszik. Az angyalok táplálóját emberi anya táplálja. Az erősség gyönge lőn, hogy a gyöngeséget megerősitse.« És ismét: »Nagy orvos szállott alá a mennyből, mert nagy beteg feküdt a földön. Egészen uj módszer szerint gyógyit, mert magára veszi a mi betegségünket.« Sz. Pál szerint: »Krisztus szegény lett, habár gazdag volt, hogy minket az ő szegénysége gazdagokká tegyen (II. Kor. 8, 9.).

Mindennek, ami Krisztus születésekor végbement, mélységes jelentése van.

1. Krisztus *Betlehemben* (magyarul: a kenyér helye) születik, mert ő a világ éltető mennyei kenyere (Sz. Jer.). Nem születik Názáretben, hanem *idegen helyen*, mert igazi hazájából, a mennyországból szállott alá a földre, ahol a legtöbb ember számára egészen idegen. 2. *Pásztorok* és *bárányok között* születik, mert nagy nyájnak a »jó pásztora« (Ján. 10, 11.). 3. *Istállóban* születik, mert a föld, ahova alászállott, mintegy istálló a mennyországhoz hasonlitva. »Nem lakóházban, hanem istállóban születik, hogy mindenki bizalommal közeledjék hozzá« (Kr. sz. Péter). 4. *Rejtekben* születik, mert ő »az elrejtett Isten« (Iz. 45, 15.), akit mi jelen életünkben nem láthatunk; továbbá, mert a rejtett jócselekedeteket szereti (Máté 6, 1—6.). 5. *Jászolban* nyugszik, ahol az állatok takarmánya van, mert ő is eledele lesz az embereknek; fadeszkán nyugszik mindjárt születésekor, hisz az volt a célja földrejövetelének, hogy egykor ugyancsak fán haljon is meg érettünk. 6. Sötét *éjjelen* születik, mert mindaddig sötétben élt az emberek legnagyobb része és mit sem tudott az igaz Istenről. 7. *Télen* és hideg éjszakán születik (Palesztinában az éjszaka jelentékenyen hideg), mert

az emberek szive is hideg volt akkor, miután Isten és a felebarát iránti szeretet teljesen hiányzott belőle. 8. Krisztus éjjeli időben száll alá a mennyből, akárcsak a *harmat* (Iz. 45, 8.), mert frissitően hat az emberekre, mint a harmat a növényekre. 9. Születése idején a Janusz-templom Rómában zárva volt, annak jelképezésére, hogy az egész földön *béke* uralkodott, mert Krisztus a béke fejedelme (Iz. 9, 6.) és a béke Istene (I. Kor. 14, 33.). 10. Mint *gyermek* jött a földre és nem mint meglett férfiu, hogy annál könnyebben vonzzon magához; nagy úr előtt ugyanis félénken meg szoktunk hátrálni, kisdedhez ellenben félelem nélkül közeledünk. 11. Krisztus *szegénységben és lemondásban* jő hozzánk, hogy megmagyarázza, miszerint nem az élvezetek és érzéki örömök, hanem a szenvedés és önuralom útja vezet az égbe. Azt is értésünkre adja Krisztus ezáltal, hogy ő a szegények barátja, akiknek elsősorban fogja evangéliumát hirdetni (Luk. 4, 18.). 12. Krisztus születésekor *fényesség* támad Betlehem éjszakájában annak jelképezésére, hogy megszületett a világ világossága (Ján. 8, 12.), amely világitani fog a sötétségben (Ján. 1, 5.). 13. Az *angyalok* dicsőitő éneke előre hirdeti, hogy miért szállott alá az égből: Istent fogja megdicsőiteni (Ján. 13, 32.) s az emberek számára igaz békét fog teremteni (Ján. 14, 27.), t. i. békét Istennel (azáltal, hogy Istent a kereszthalállal kiengeszteli), békét önmagunkkal (vagyis igazi megelégedést, amit az evangélium ismerete és követése biztosít) és békét felebarátainkkal (a felebaráti szeretet parancsa által). 14. Egyszerü *pásztoroknak* és nem a kevély farizeusoknak és irástudóknek *hirdetik az angyalok* születését, mert ő a bölcsek és az okosok előtt elrejti titkait, a kicsinyeknek azonban kijelenti azokat (Máté 11, 25.); mert ő a kevélyeknek ellenáll s az alázatosaknak adja kegyelmét. Ez a tény egyszersmind azt is akarja jelenteni, hogy ez minden időben igy lesz: a kevélyek előtt nagy tudományuk dacára is zárt könyv marad Krisztus tanitása, az egyszerüek és az alázatosak értelmét ellenben felvilágositja Isten. 15. *Először a zsidókat*, t. i. a pásztorokat hivja meg Krisztus jászolához s csak azután a pogányokat, t. i. a három királyt, ami azt akarja jelenteni, hogy az egyházba először a zsidók hivatalosak (Máté 15, 24.) és csak azután, apostolai által a pogányok. 16. Csodálatos égi *csillag* hirdeti, hogy Krisztus, a Csodálatos (Iz. 9, 6.), alászállott az égből. 17. A *népszámlálás*, amely Krisztus születésekor történt, Krisztus második eljövetele alkalmával majd lefolyó nagy népszámlálásra, t. i. a világitéletre emlékeztet. Krisztus Urunk tehát, mint ezekből is láthatjuk, már születésében oktat bennünket, látszólagos némasága dacára.

Krisztus születésének emlékére ünnepeljük *karácsony* ünnepét.

Karácsony *december 25-én* van, tehát kilenc hónappal

Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe után. *Emmerich Katalin* szerint Krisztus születése 1 hónappal előbb történt, mint azt az egyház ünnepli, t. i. november 25-én, sz. Katalin emléknapján. Minden esetre érdekes dolog, hogy a betlehemi barlang fölé, amelyben Jézus született, később egy sz. Katalin-templomot építettek. Állitólag a különböző naptár-reformok járultak hozzá ahhoz, hogy idővel egy hónappal később kezdték Jézus születésének emléknapját ünnepelni. Mindamellett a karácsony decembervégi ünneplésében *mély értelem* van. December vége felé a nappalok ismét hosszabbodnak, ami találóan jelképezi a világ világosságának földrejövetelét. A magyar karácsony szó a latin **incarnatio** (= megtestesülés) szótól származik. A *régi pogányok* december végén (amikor az éjszakák oly hosszúak), a nap-istenség tiszteletére u. n. szent éjszakákat ünnepeltek. Ezeknek a pogány »szent éjszakáknak« az egyház keresztény értelmet adott; Krisztus születésének éjszakája valóban nevezhető szent éjszakának. A karácsony előtti nap estéjét **szent-esténck** hivjuk s ekkor szigoru bőjtöt parancsol az egyház. Ezen az estén sok helyen szokásban van a *hal* evése. A hal az ősegyházban általában Krisztus jelképe volt, aki a kereszten feláldozta magát értettnk és az Oltáriszentségben táplálékunk. A karácsony ünnepét megelőző éjszakát **karácsony-éjnek** nevezzük; ezen az éjszakán 12 órakor van az ünnepélyes éjféli szentmise. Ez a szokás onnan származik, hogy a régi egyházban, a keresztényüldözések idején, a keresztények vasár- és ünnepnapok előtt már az előző éjszakán összegyültek földalatti imádsághelyeiken, az u. n. katakombákban és éjféltájban szentmisét mutattak be. Ezt azért tették, mert igy, rejtekben nem voltak kitéve a pogányok üldözéseinek. Ezek az éjszakai misék egy ideig megmaradtak a későbbi évszázadokban is, mikor a keresztényüldözések már megszüntek és pedig minden nagyobb ünnep előtt. Mivel azonban ilyen alkalmakkor idővel szerencsétlenségek és visszaélések is fordultak elő, az egyház többé már csak a karácsonyéji misét engedélyezte. — Karácsony ünnepén minden pap *három misét* mondhat; a 3 mise Krisztus Urunk *háromféle eljövetelére* emlékeztet, t. i. emberi alakban jelent meg Betlehemben, a kenyér színe alatt az Oltáriszentségben és isteni fönségében fog megjelenni az utolsó itélet alkalmával. Ugyancsak ez a 3 mise Krisztus *háromféle születésére* is emlékeztet: t. i. örök születésére az Atyától, időben való születésére Máriától és lelki születésére a mi szívünkben. A legtöbb templomban karácsonykor *jászolt* állitanak fel. Az első jászolt Asszizi szent Ferenc készitette. Sok háznál **karácsonyfa** van; ez egyrészt a paradicsom végzetes fájára (azért vannak rajta az almák), másrészt azonban a szent kereszt fájára is emlékeztet (azért az értékes dolgok és gyertyák rajta). A karácsonyfa felállitása *német eredetü szokás.* Az ősgermánok ugyanis az előbb emlitett szent éjszakák alkalmával fenyő-ágakat állitottak fel lakásaikban,

azokat kivilágitották s igy tisztelték az ő napistenségüket. A keresztény egyház ennek a szokásnak is keresztény értelmet adott. — A *karácsonyi ajándékok* arra az ajándékra emlékeztetnek, amelyet az emberiség ezen a napon az Atya-Istentől kapott. — Karácsony ünnepére *szent István* első vértanu ünnepe, *szent János* napja és *Aprószentek* ünnepe következik. Az egyház ezekkel az ünnepekkel ezt akarja mondani: »Ha Krisztushoz akarsz jönni, ha nem is vérrel, de legalább önuralmad és szenvedéseid által vértanúnak kell lenned, mint sz. István volt; szeretned kell Istent és felebarátodat s gyakorolnod kell az irgalmasság cselekedeteit, mint sz. János tette; végül olyannak kell lenned Isten előtt, mint amilyenek a betlehemi kisdedek voltak.« A karácsonyt megelőző négy hetet **adventnek** (=Úrjövet) nevezzük; ezek a hetek a Krisztust megelőző 4000 évet jelképezik. Ez a szent idő, amely a pogányság nyomorára és a bűnbeesésre is emlékeztet, mindig a *bűnbánatnak* volt az ideje, azért a legújabb időkig (480. óta) adventben hetenkint háromszor böjtöltek, vasárnaponkint ma is Ker. sz. Jánosnak, a bűnbánat nagy hirdetőjének történetét olvastatja fel evangélium gyanánt az egyház, a misét pedig ma is violaszinü miseruhában mondja a pap. Azzal, hogy advent első vasárnapján az utolsó itéletről szóló evangéliumot olvastatja fel, az egyház mindjárt az egyházi év kezdetén életünk végső céljára akar figyelmeztetni. Advent december 24.-ig, *Ádám és Éva* emléknapjáig tart. Az egyház az első (dec. 24.) és második Ádám (dec. 25.) egymásmellé-állitásával Isten nagy irgalmára akar emlékeztetni, amely a megtestesülés által nyilvánult meg. Advent sötét és hideg időszakra esik, mert a Krisztust megelőző 4000 év alatt az emberek szelleme sötét, szive pedig hideg volt. (Gondoljunk csak a bálványimádásra és az ókori emberáldozatokra). Az örvendező alaphangu **Rorate-misék,** amelyeket advent folyamán korán reggel mondat az egyház, azt akarják kifejezni, hogy a patriárkák és a választott nép az ószövetségi pogányság sötétsége közepette is az igaz vallás világosságának örvendhettek s bizó lélekkel várták az eljövendő Megváltót, aki után igy sóhajtoztak: »Harmatozzatok (Rorate) egek onnan felülről és ti felhők csöpögjétek le az igazat« (Iz. 45, 8.). Advent idejére esik *Szeplőtelen Fogantatás* ünnepe (December 3.); ugyanis a Krisztus előtti 4000 év folyamán várt az emberiség arra a bűn nélkül való Asszonyra, aki a kigyó fejét össze fogja taposni.

Az újszülött isteni gyermeket legelőször a *pásztorok,* azután a *napkeleti királyok* imádták.

A pásztorok, akik Betlehem mezein nyájaik mellett virrasztottak, *angyaltól* tudták meg Krisztus születését (Luk. 2, 9.). A napkeleti (t. i. Palesztinától keletre lakó) három királyt csodálatos *csillag* vezette a jászolhoz (Máté 2, 9.). Emmerich Katalin látomásai szerint ez a csillag csodálatos képváltozatokban tün-

döklött az égen: majd egy gyermeket ábrázolt kereszttel kezében, majd egy asszonyt karján gyermekével, máskor egy kelyhet szőlőfürtökkel és gabonakalászokkal körülvéve, majd meg egy templomot ezzel a felirattal: »Judea« stb. Mindenesetre ez a csillag egészen rendkivüli jelenség volt, amiért teljesen hiábavalónak látszik a csillagászoknak az a fáradozása, hogy e csillag közelebbi természetét megállapitsák. A három király *ajándékával* rámutatott annak méltóságára, akit imádtak: az arany, mint a hűség jelképe, a királynak szólt; a tömjén, mint az ima jelképe, az Istennek; a mirrha, mint az önsanyargatás jelképe, a majd sokat szenvedő Megváltónak. — A pásztorok a zsidókat (és a szegényeket), a három király pedig a pogányokat (és a gazdagokat) képviselték Jézus jászolánál. Azáltal, hogy királyok érkeztek az újszülött kisded imádására, előre jelezve volt, hogy Krisztus a királyok királya, tehát Isten. A három király ereklyéit Barbarossza Frigyes Milánóból Kölnbe vitette (1162.); ott nyugszanak ma is a hatalmas székesegyházban. — **Háromkirályok ünnepe** január 6.-án van; előttevaló napon keresztelték meg a régi időkben a keleti egyházban a pogányokat. Még ma is szokásban van ezen a napon a vizszentelés (innen »Vízkereszt«), továbbá a ház-, kréta- és sószentelés. A három király nevének kezdőbetüit a kereszt jelével együtt (G. † M. † B.) ajtóinkra irjuk ezen a napon, hogy igy lakásainkat az ő oltalmuk alá helyezzük. Három királyok ünnepét »*Urunk megjelenése*« ünnepének is nevezzük, mivel régebbi időkben ezen a napon ünnepelték *Krisztus születését*, tehát Krisztus Urunknak a földön való megjelenését. (A görög egyházban ma is advent egészen Vizkereszt ünnepéig tart). Vizkereszt még arra emlékeztet, mert ezen a napon történt *Krisztus megkeresztelkedése* a Jordán vizében; továbbá ezen a napon művelte Krisztus Urunk később *első csodáját* a galileai Kánában.

Az isteni gyermek 8 napos korában, körülmetéltetése alkalmával, a »*Jézus*« nevet kapta (Luk. 2, 21.).

A *körülmetélés* zsidó szertartás volt, amely az embert a bűntől való tisztulásra szólitotta fel (Sz. Ambr.). Jézus (héber nyelven: Jehosuah) neve annyit jelent, mint Megváltó, Szabadító. Ez a név szent Pál szerint minden nevet felülmúl (Filipp. 2, 9.). Isten maga választotta ezt a nevet s ő adta ezt tudtára Szűz Máriának (Máté 1, 21.). Nagy ereje is van e névnek: e név segitségülhivása segélyt hoz a kisértésben és megvéd minden szerencsétlenségben; e név elől a pokoli szellemek is kitérnek (Márk 16, 17.). A próféták a jövendő Megváltót rendesen »Emmánuel«-nek nevezték, ami azt jelenti: »Velünk az Isten« (Iz. 7, 14.). — Jézus körülmetéltetésének ünnepe, január 1. egyszersmind **újév ünnepe** is. Az egyház ezzel arra figyelmeztet, hogy kezdjünk mindent Jézus nevében; továbbá arra, hogy metéljük körül szivünket is minden bűntől és tisz-

tátalanságtól, ha azt akarjuk, hogy az új esztendőben jól legyen dolgunk (Kol. 2, 11.). Csak XII. Ince pápa rendelte el 1691-ben, hogy január 1. legyen az újév kezdete, azelőtt újévkezdet többnyire karácsony ünnepén, vagy március 25.-én volt. Az újévet megelőző nap, *sz. Szilveszter* napja, régebben ünnepnap volt. Azért van ma is ezen napon este ünnepélyes istenitisztelet az ó-év befejezése alkalmából. Egyébiránt illik is, hogy az év végén hálát adjunk Istennek; ezzel csak újabb kegyelmeket biztosítunk magunknak az új esztendőre. Ellenben a legnagyobb esztelenség e napot, mint sokaknál sajnos szokás, tobzódással befejezni. — *Jézus nevének* ünnepét az egyház január 1. és 6. közötti vasárnapon ünnepli meg; ha azonban január első vasárnapja január 1, 6, vagy 7-re esik, akkor Jézus neve ünnepe január 2.-án, tehát egy hétköznapon van. — A Megváltó családneve *Dávid.* Így hirdették előre a Messiást a próféták (Oz. 3, 5.; Ez. 34, 23, 24) és így is szólították őt, pl. a jerikói vak (Luk. 18, 38.), valamint a Jeruzsálembe való bevonulás alkalmával az ünneplő sokaság (Máté 21, 9.). Józsefnek, Jézus nevelőatyjának is ez volt a családi neve, ugyanis az angyal így szólt hozzá: »József, Dávid fia, ne félj elvenni Máriát . . .« (Máté 1, 20.).

Az isteni gyermeket *40 napos korában bemutatták* a jeruzsálemi templomban (Luk. 2, 39.).

Emmerich Katalin szerint a Szentcsalád Jézus 7 hetes korában Betlehemből felment a jeruzsálemi templomba és onnan Názáretbe vonult vissza. Hálából azért, hogy az ő *elsőszülötteik* Egyiptomban megmenekültek, Mózes törvénye meghagyta a zsidóknak, hogy minden elsőszülöttet szenteljenek Isten szolgálatára. Mivel azonban később Lévi törzse lett kiválasztva papi szolgálatra, a többi törzsekből való elsőszülötteket azután csak be kellett mutatni a jeruzsálemi templomban és áldozattal kellett őket *megváltani.* A gazdagok egy bárányt, a szegények egy pár galambot áldoztak fel (IV. Móz. 8, 17.). Keresztény anyák ma is követik az Istenanya példáját s ők is ujszülött gyermekükkel először az Isten házába mennek, ahol gyermeküket felajánlják és ajándékot, rendesen két gyertyát hoznak a templomba, ahol a pap megáldja az anyát és gyermekét egyaránt. — Szűz Mária teljesitette Mózes törvényét, (III. Móz. 12.), habár neki, aki mentes volt az eredeti bűntől, tisztulásra nem volt szüksége. — »Mária tisztulásának« ünnepét (február 2.-án) **Gyertyaszentelő Boldogasszony** ünnepének is nevezzük; e napon ugyanis szentmise előtt gyertyás körmenet van a templomban annak emlékére, hogy az agg Simeon Krisztus Urunkat a jeruzsálemi templomban így nevezte: »Világosság a pogányok megvilágitására« (Luk. 2, 32.). A gyertyákkal való körmenetet az egyház azért is hozta szokásba, mert a pogány rómaiak *februárban,* amikor földtekénken a nappal feltünően kezd hosszabbodni, isteneik

tiszteletére fáklyás meneteket tartottak. Az egyházi körmenet égő gyertyákkal e pogány szokás megszüntetését is célozta. Körmenet előtt a templomban *gyertyát szentelnek.* (Innen a magyar »Gyertyaszentelő« elnevezés). E szertartás kapcsán a pap lelki felvilágosításért és testi oltalomért könyörög mindazok számára, akik a megszentelt gyertyákat ájtatosan használják. Nem babona tehát, amikor zivatarok, vagy haláleset alkalmával szentelt gyertyát gyújtunk és a pap imájára való hivatkozással Isten oltalmáért esedezünk.

Ifjukorának első éveiben Krisztus Urunk *Egyiptomban* lakott, azután 30 éves koráig *Názáretben* tartózkodott (Máté 2.).

Sz. Józsefet angyal intette álmában, hogy meneküljön Egyiptomba; ugyanis Heródes halálra kereste az isteni gyermeket (Máté 2, 13.). A gyermek Jézus mintegy 9 hónapos korában került Egyiptom földjére (Em. Katalin). Jézus menekülése után Heródes Betlehem környékén a két évesnél fiatalabb fiúgyermekeket mind megölette (Máté 2, 16.). Ez a büntetés méltán érte utól Betlehem anyáit, ugyanis kegyetlenek voltak Isten Fia iránt, mert elutasították a Bold. Szűzet és szent Józsefet, mikor kevéssel azelőtt Betlehemben szállást kerestek. A betlehemi kisdedek azonban vértanui halálukkal mitsem vesztettek; vérkeresztségük árán ugyanis elnyerték a mennyei üdvösséget. *Kairo* (akkor Heliopolis) egyik külvárosában ősidőktől fogva tisztelik a szentcsalád állitólagos egyiptomi lakóhelyét. A gyermek Jézus ottléte által megszentelt Egyiptom földjét később a *szerzetesek ezrei* népesitették be, akik angyali életet éltek. Gondoljunk csak pl. Remete sz. Antalra, tébai sz. Pálra. Szent Pákomius is itt, a Nilus szigetén alapitotta az első kolostort (340.). Emmerich Katalin látomásai szerint a gyermek Jézus 7 esztendeig volt Egyiptomban és 8-ik életévében tért vissza Egyiptom földjéről. — Egyiptomból való visszatérése után Krisztus *Názáretben* élt s épen azt a helyet választotta tartózkodási helyéül, amelyet a zsidók leginkább megvetettek; Krisztus ezzel is alázatosságra akart minket tanitani. — Jézus egészen 30 éves koráig rejtett életet élt, ami által nekünk is ajánlja a világtól való visszavonulást. Názáretben Jézus segitségére volt nevelőatyjának, az ácsmester sz. Józsefnek. Ezért mondták később, mikor egy izben szülővárosának zsinagógájában tanitott: »Nemde, ez az ácsmester fia?« (Márk. 6, 3.). — Nyilvános működése idején Krisztus *Kafarnaumban* lakott (Máté 4, 13.); ezért nevezi a szentirás Kafarnaumot az »ő városának« (Máté 9, 1.). Emmerich Katalin szerint Jézus 30 éves volt, amikor meghalt Sz. József; Jézus anyjával állitólag ekkor költözött a Genezáret-tó mentén fekvő Kafarnaumba.

Tizenkétéves korában Krisztus Urunk felment a jeruzsálemi templomba.

Itt ejtette csodálkozásba bölcseségével az irástudókat (Luk. 2, 41. stb.). Feleletével, amelyet Krisztus a templomban szüleinek adott, értésükre adta nekik, hogy nem szabad őt Istentől nyert hivatásában akadályozniok. Ezért is maradt vissza *tudtuk nélkül* Jeruzsálemben; igy t. i. nem volt alkalmuk arra, hogy zavarják hivatása teljesitésében, melyet mennyei Atyjától nyert; másrészt igy nem keltette Jézus azt a látszatot, hogy nem engedelmeskedik szüleinek (Sz. Beda). A gyermek Jézusról azt irja a szentirás: »Növekedék bölcseségben, korban és kegyelemben« (Luk. 2, 52.); vagyis éveinek növekedésével mind több jelét adta tudásának és a benne lakozó kegyelemnek.

Midőn Krisztus mintegy 30 esztendős lett, Keresztelő szent János a pusztában előrehirdette a Messiás közeli nyilvános fellépését.

Ker. sz. Jánosról a következőket tudjuk meg a szentirásból: Születését Gábriel arkangyal hozta hirül atyjának, Zakariásnak a templomban, mikor ez áldozatot mutatott be a jóillat oltárán. Zakariás nem akart hinni az angyal szavának, ezért megnémult (Luk. 1.) s csak a gyermek megszületésekor nyerte ismét vissza beszélőképességét; ekkor a »Benedictus« kezdetű fönséges dicsőitő énekkel adott hálájának kifejezést (Luk. 1, 57—80.). Ker. sz. János kora ifjuságától a pusztában tartózkodott s ott szigoru vezeklő élettel készült elő hivatására, hogy t. i. előhirnöke legyen a Megváltónak. Krisztus Urunknak körülbelül 28. évében (Luk. 3, 1.) Isten parancsára Ker. sz. János elhagyta magányát s a Jordán partján a tömegesen odatolduló zsidóknak szigoru bűnbánatot hirdetett, bejelentette a jövendő Megváltót és keresztelt (Máté 3.). Egy izben, midőn Krisztus Urunkat látta maga felé közeledni, igy szólott: »Ime, az Isten Báránya, ki elveszi a világ bűneit« (Ján. 1, 29.). Minthogy Heródes királyt bűnös élete miatt megfeddette, ez bebörtönöztette (Márk 6, 18.), később pedig egy lakoma alkalmával lefejeztette őt (Máté 14.). Ker. sz. János a remeték előképe. Az egyház Ker. sz. János *születésnapját* junius 24.-én ünnepli, vagyis napfordulat idején, mert Ker. sz. János az ó- és ujszövetség fordulópontjánál áll. Ker. sz. Jánosnál azért ünnepli az egyház a születésnapot is, mert ő már születése előtt megszenteltetett. (Lásd 162. oldalt).

II. Krisztus nyilvános működése.

Krisztus Urunk 30 éves korában megkeresztelkedett a Jordán vizében, azután 40 napig böjtölt a pusztában, ahol az ördög megkisértette (Máté 3—4.).

Krisztus mintegy 30 éves volt, mikor nyilvános működését megkezdte. Minden igazi apostoli férfiu *magányba* vonult vissza, mielőtt nyilvános tevékenységét megkezdte volna: igy tett Mó-

zes, Ker. sz. János és igy tettek az apostolok is pünkösd ünnepe előtt. Böjtjével, továbbá az ördöggel szemben megvivott diadalmas harcával Krisztus Urunk, mint uj Ádám, a paradicsomi tiltott gyümölcs bűnös élvezetéért és Ádám bukásáért kivánt eleget tenni. — A 40-es szám szent hitünkben gyakran fordul elő: 40 a *bűnbánat száma.* Krisztus Urunk böjtjének emlékére rendelte az egyház is a **40 napos böjtöt,** amely Hamvazószerdával kezdődik. A kereszténység első századaiban egyes helyeken a 40 napos böjtöt már a husvét előtti 70-ik, más helyeken a 60-ik, ismét más helyeken az 50-ik napon kezdték ugy azonban, hogy egyes hétköznapokon nem böjtöltek, tehát maga a böjt igy is csak 40 napig tartott. Innen vannak ma is ezek az elnevezések: Hetvenedvasárnap, hatvanadvasárnap, ötvenedvasárnap (a nagyböjtöt megelőző három vasárnap jelzésére). Napjainkban a 40 napos böjti idő mindenütt **Hamvazószerdán** kezdődik, vagyis a 46-ik napon husvét előtt. Mivel a 6 vasárnap a nagyböjti időben nem böjtinap, a tulajdonképeni böjt ma is 40 napig tart. A Hamvazószerda elnevezés onnan van, mert ezen a napon a pap a hivek homlokát hamuval hinti meg e szavak kiséretében: »Emlékezzél meg, ó ember, hogy por vagy és porrá leszel.« Ezekkel a szavakkal, amelyeket Isten a bűnbeesés után *Ádámhoz* intézett (I. Móz. 3, 19.) és a hamu által az egyház erőteljesen akar figyelmeztetni a halálra és a sirra s bűnbánatra akar hangolni. A hamu az előző év Virágvasárnapján megszentelt barkának a hamva, ami ismét minden földi öröm és dicsőség mulandóságára emlékeztet. A nagyböjti idő Hamvazószerdától Nagyszombat délig tart. Ebben az időben a felnőtteknek naponkint csak egyszer szabad jóllakniok, kivéve a vasárnapokat, továbbá minden keresztény köteles a *zajos mulatságokat* kerülni (l. az egyház 5-ik parancsát) és üdvös dolog *Krisztus Urunk kinszenvedéséről* elmélkedni. (Ezért szólnak a böjti szentbeszédek is Krisztus szenvedéséről). A pap a szentmisét nagyböjt vasárnapjain *violaszinü* miseruhában mondja, hogy ezzel is bűnbánatra intsen; »Ite missa est« helyett »Benedicamus Domino« (= áldjuk az Urat) szavakkal bocsátja el a népet, amivel ezt akarja kifejezeni: Ne feledkezzetek el ebben a szent időben arról, hogy buzgón imádkozzatok! — A Hamvazószerdát megelőző három nap *a farsang.* Az egyház, hogy a tulságos mulatozásoktól ezeken a napokon visszatartson bennünket, az Oltáriszentséget imádásra teszi ki és szentségimádást rendel templomainkban. A farsangi bohóságok (álarcos menetek és hasonlók) a pogány korból származnak. A pogányok ugyanis február havában ünnepelték ujév napját, mikor t. i. a nappal feltünően hosszabbodik s amikor az ő felfogásuk szerint a napistenség ujból visszatért fényes fogatán. A Hamvazószerda előtti három farsangi napot *kárneválnak* is nevezzük a latin »carne vale« (= hus, Isten veled) szavaktól. Nagyböjt ötödik vasárnapján az egyház eltakarja a feszületeket annak jelzésére, hogy

Krisztus Urunknak kinszenvedése előtt el kellett rejtőznie, nehogy idő előtt jusson ellenségei kezébe (Ján. 11, 54.). Ezt a vasárnapot latinul »Passio«, azaz szenvedés-vasárnapjának (magyarul **Fekete vasárnap**) nevezzük, mert az egyház ettől a naptól kezdve teljesen Krisztus szenvedésére forditja figyelmünket. Ezért van az is, hogy a husvét előtti héten az egyház négy izben olvastatja fel a passiót, vagyis Krisztus szenvedésének történetét, t. i. a négy evangelista irása szerint.

Ezután Krisztus Urunk Zsidóországban körüljárva mintegy három évig tanitott, miközben 72 tanitványt gyüjtött maga köré s ezek közül 12 apostolt választott.

Emmerich Katalin szerint Krisztus Urunk halála alkalmával 33 éves és 4 hónapos volt, nyilvános működése eszerint 36 + 4 hónapig = *40 hónapig* tartott volna. Nyilvános működését Krisztus a kánai mennyegzőn kezdte meg, ahol első csodáját is művelte annak jelképezésére, hogy a mennyek országa, ahova ő akarja vezetni az embereket, mennyegzői lakomához hasonlit (Máté 22, 1.). Krisztus Urunk sokszor többezer ember előtt beszélt; néha 4—5 ezer ember is volt körötte, eltekintve az asszonyoktól és gyermekektől (gondoljunk pl. a csodálatos kenyérszaporitásra); Zakeus, a vámos, kénytelen volt egy fára felmászni, hogy Krisztus Urunkat megláthassa a nagy néptömegben. Állandó kisérői Krisztus Urunknak az **apostolok** és **tanitványok** voltak. Ezek hallották minden szavát s látták minden csodáját, hogy azután később a föld összes népeinek hirdethessék azokat. Az apostolok a püspöki, a tanitványok a papi hivatalnak és méltóságnak voltak első hordozói. 12 apostolát Krisztus ugy választotta ki, hogy előzetesen egy egész éjszakát egyedül és imádságban töltött el. Azután szólitotta őket egyenkint magához (Luk. 6, 12.). A 3 év, amelyet az apostolok Krisztus kiséretében töltöttek el, mintegy ujoncévek voltak számukra. — Krisztus tanitását méltán nevezzük **evangéliumnak,** vagyis örömhirnek; ugyanis a megérdemelt isteni büntetés elengedését és a mennyországhoz való jussunkat adja hirül mindnyájunknak és más tekintetben is tele van vigasztaló gondolatokkal (Ar. sz. Ján.). Krisztus a tanitók legkiválóbbika. Ugy tanitott, mint akinek hatalma van, amiért is a nép csodálkozott tanitásán (Márk, 1, 22; Máté 7, 29.).

A *12 apostol* között volt 3 testvérpár, továbbá 2 Jakab nevü és 2 Judás nevü apostol; végül kettő, akik Jézussal anyai ágon rokonságban voltak.

Testvérek voltak: az apostolok feje Simon, akit Krisztus *Péternek* nevezett el és *András;* mindakettőt a Genezáret-tó partján, halfogás alkalmával hivta meg Krisztus (Máté 4, 18.). Péter 67 junius 29.-én halt meg Rómában, kereszthalállal, András Achajában Krisztus után 62-ben × alaku kereszten. Nem sok-

kal az ő meghivásuk után Krisztus ujabb két testvért hivott meg, akik bárkájukban atyjukkal együtt hálóikat javitották (Máté 4, 21.), t. i. az *idősebb Jakabot* és *Jánost*; ezek Zebedeus és Szálome fiai voltak. E testvérpár anyja, Szálome volt az, aki Krisztustól előkelő helyeket kért fiai számára Isten országában (Máté 20, 21.). Krisztus ennek a két testvérnek a »*mennydörgés fiai*« nevet adta (Márk. 3, 17.), talán erőteljes termetük miatt. Mindakét apostolt Péterrel egyetemben különösképen kitüntette Krisztus: szemtanui voltak a táborhegyi szineváltozásnak (Márk. 9, 1.) és Krisztus haláltusájának az Olajfák hegyén (Márk. 14, 33.). Az idősebb Jakab apostol Spanyolországban tevékenykedett (innen a hires búcsujáró hely: Komposztella) és első vértanu volt az apostolok között, akit Krisztus után 40 körül Heródes Agrippa császár fejeztetett le Jeruzsálemben. János, Krisztus kedves apostola, élt legtovább az összes apostolok közül († 100 körül Kr. u.); ő természetes halállal halt meg Efezusban. A harmadik testvérpár: *az ifjabb Jakab* és *Taddeus Judás*, Máriának, Kleofás feleségének fiai; ez a Mária (Emmerich Katalin szerint) Szűz Mária idősebb leánytestvérének volt a leánya és (Ján. 19, 25. szerint) Krisztus kereszthalála alkalmával a kereszt tövében állott. Ennek a Máriának és Kleofásnak voltak még a gyermekei József és Simon, a későbbi jeruzsálemi püspök († 120 éves korában, Traián császár alatt). A négy testvért: ifj. Jakabot és Taddeus Judást, Józsefet és Simont nevezi néha a szentirás az »*Úr testvéreinek*« (= Jézus rokonai t. i. unokatestvérei. Máté 13, 55; Márk. 6, 3; Jud. 1; Gal. 1, 19.). Az ifjabb Jakab jeruzsálemi püspök volt, akit Kr. u. 62-ben a jeruzsálemi templom tetőzetéről taszitottak alá. Tőle származik az ujszövetségi szentirás egyik levele; Taddeus Judás szintén egy ujszövetségi levél szerzője. *Mátét*, a vámost, akit az evangéliumok Lévinek is neveznek és aki Alfeusnak volt a fia, Krisztus ezekkel a szavakkal hivta meg a vámszedő asztaltól: »Kövess engem!« (Máté 9, 9.). Máté irta a róla elnevezett evangéliumot. *Fülöp* és *Bertalan* Krisztus első apostolai közé tartoztak. Krisztus apostolai voltak még *Simon*, a Buzgó és *Tamás*, akit Kettősnek neveztek. Az Üdvözitő elárulója *iskarióti Judás* (aki Kariot városából való volt). — Az apostolok névsorát a szentirás *négyszer* sorolja fel (Máté 10, 2; Luk. 6, 12; Márk. 3, 16; Ap. Csel. 1, 13.). Az idősebb Jakab apostol helyébe maga Krisztus csodás mennyei jelenéssel *Sault* hivta meg apostollá, aki a keresztségben a *Pál* nevet nyerte (Gal. 1, 1.). Pál főképen a pogányoknak volt az apostola (Gal. 2, 7.). Az áruló Judás helyébe az apostolok *Mátyást* választották (Ap. Csel. 1, 26.).

Krisztus Urunk ugy tanitott, hogy őt mindenki *könnyen megérthette:* egyszerü szavait ugyanis külső jelekkel is kisérte; továbbá példabeszédekkel, valamint a természetből vett hasonlatokkal szemléltette tanitását.

Krisztus tanitása ahhoz a drága kincshez hasonlit, amely az **egyszerü szavak** szántóföldjében van elrejtve (Máté 13, 44.). Az igazi apostoli férfiak mind egyszerüen beszéltek; nem tetszeni akartak, hanem magukat megérttetni és ezáltal használni a világnak. Szívükből beszéltek; a szív nyelve pedig mindig egyszerü. — A külső **jelek,** amelyeket Krisztus Urunk használt, ilyenek voltak: *rálehelt* az apostolokra, mikor velök a Szentlelket közölte. (A Szentlélek-Isten mintegy lehelet, amely az istenségből származik); *felemelte kezeit* (Luk. 24, 50.), midőn mennybemenetele előtt hatalmat adott övéinek, hogy tanitsanak és kereszteljenek (a kezek kinyujtása az adományozás jele, mert kezünkkel szoktunk adogatni); a vakon született ember meggyógyitása alkalmával (Ján. 6, 9.) nyállal *sarat csinált,* azzal bekente a vak szemét és vízhez küldötte (amivel ezt akarta mondani: Ha a számból jövő élőviz, vagyis tanitásom a föld porával, azaz az emberrel egyesül, meggyógyul ennek lelki vaksága; de ezenfelül megkeresztelkedni is szükséges). — **Példabeszédek,** amelyekkel Krisztus Urunk élt: a tékozló fiu, az irgalmas szamaritánus, a dúsgazdag és a nyomorult Lázár, a farizeus és a vámszedő a templomban, az okos és a balga szűzek, a jó pásztor és a könyörtelen szolga, az igazságtalan sáfár, a girák, az elveszett juh, az elveszett garas, a fügefa, a szőlőbeli munkások, a királyi mennyegző, a nagy vacsora példázata; a 7 *hasonlat* a mennyek országáról a következő: a magvetőről, a búzáról és a konkolyról, a mustármagról, a kovászról, a hálóról, a szántóföldben elrejtett kincsről és a drága gyöngyről. — Krisztus Urunk tanitásának szemléltetésére lépten-nyomon a **természet** dolgaira utalt; igy utalt a mezők liliomára és a mezei fűre, a verébre a háztetőn, a búzaszemre és a konkolyra, a fügefára és szőlőhegyre, a juhokra és pásztorokra stb. A természet ugyanis sokban hasonlit szent hitünkhöz, hiszen mindakettő ugyanattól az Istentől származik. Néha azonban Krisztus is beszélt ugy, hogy szavainak értelmén *gondolkozni* kellett. Ilyen mondásai pl.: »Ha valaki megüti jobb arcodat, tartsd oda a balt is« (Luk. 6, 29.). »Ha szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt« (Máté 18, 9.). Krisztusnak eme szavait nem szabad szórólszóra érteni, hanem azok értelmét kell keresni. »A betü ugyanis öl, a szellem pedig megelevenit« (II. Kor. 3, 6.).

Az *alapgondolat* Krisztus Urunknak csaknem minden tanitásában ez volt: »*Keressétek Isten országát.*«

Hegyi beszédében igy int bennünket Krisztus: »*Keressétek azért először az Isten országát!*« (Máté 6, 33.) Vagyis: »Törekedjetek az *örök üdvösségre.*« Az evangélisták is eme szavakba foglalják össze Krisztus Urunk tanitását: »Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyeknek országa« (Máté 4, 17.).

Krisztus Urunk *új hitigazságokat* nyilatkoztatott ki

és *új parancsokat* adott, továbbá *új kegyelemeszközöket* rendelt.

Igy jelentette ki pl. a Szentháromság titkát, saját istenségét, az utolsó itéletet; — ő adta a szeretet kettős parancsát és tökéletesitette Isten 10 parancsát (a gondolati és érzelmi bűnöket, pl. haragot, a gúnyszavakat, stb. is eltiltotta); ő rendelte a szentmiseáldozatot és a 7 szentséget; ő tanitott meg bennünket a Miatyánk-ra.

Krisztus evangéliumát elsősorban a szegényeknek hirdette.

Ő maga mondta Ker. sz. János tanitványaihoz intézett beszédében: »A **szegényeknek** az evangélium hirdettetik« (Máté 11, 5.). A názáreti zsinagógában pedig a próféta eme szavait: »Az Úr küldött engem örömhirt vinni a *szegényeknek*« önmagára, mint Messiásra vonatkoztatja (Luk. 4, 18.). A szegények, miután a földi javak nincsenek úgy a szívükhöz nőve, készségesebbek Krisztus Urunk tanitásának befogadására.

Különös szeretetet és figyelmet tanusitott Krisztus a *gyermekekkel* szemben.

Bár néha teljesen ki volt fáradva, a gyermekeket mégis mindig magához fogadta, barátságosan beszélgetett velük és megáldotta őket; egy ilyen alkalommal mondta: »Hagyjátok hozzám jönni a kisdedeket, mert ezeké a mennyek országa« (Máté 19, 14.). A gyermekeket akarja megvédeni, amidőn *a felnőtteket igy inti:* »Aki megbotránkoztat (vagyis megront) egyet e kisdedek közül, akik bennem hisznek, jobb volna annak, ha malomkő köttetnék a nyakába és a tenger mélyére vettetnék« (Máté 18, 6.). Máskor ismét igy szólt: »Aki egy ártatlan kisdedet befogad az én nevemben, engem fogad be« (Máté 18, 5.). Az ártatlan gyermeket állitja oda *eszményképül* is a felnőtteknek, midőn igy szól: »Ha nem lesztek, miként a kisdedek, nem mentek be mennyek országába« (Máté 18, 3.). Ez a nagy szeretet, amellyel Krisztus a gyermekek iránt viseltetett, alapja és magyarázata annak, hogy a keresztény egyház a legrégibb időktől kezdve iskolákat és intézményeket létesit a gyermekek nevelésére és megmentésére.

A *bűnösökkel* szemben Krisztus a legnagyobb szelidséget tanusitotta.

Krisztus nem tűrte a bűnösök szigoru megitélését és gőgös megvetését; védelmébe vette a lábainál siránkozó bűnös asszonyt, *Magdolnát* Simon farizeussal szemben (Luk. 7, 40.) épen úgy, mint azt az asszonyt, akit a zsidók *házasságtörése* miatt a templom udvarán megakartak köveztetni. E szegény asszonynak vádlóihoz igy szólt: »Aki közületek bűn nélkül van, az vesse rá az első követ« (Ján. 8, 7.). Csodálatos kegyességgel

társalgott Jákob kútjánál a *szamariai asszonnyal* is (Ján. 4, 6.). Általában Krisztus nem nézte le a bűnösöket azzal az előkelő gőggel, amellyel ezt a farizeusok tették, hanem felkereste őket, velük együtt étkezett, mert mint ő mondta: »Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek« (Máté 9, 12.). A farizeusok és irástudók ezért az eljárásért méltatlankodtak is, mondván: »A bűnösökkel barátkozik és velük eszik!« (Luk. 15, 2.). — Krisztus Mózes törvényét is enyhébb értelemben magyarázta, mint kortársai, a farizeusok; igy magyarázta pl. a szombat megszentelésére vonatkozó parancsot (Máté 12, 6.) stb. Felháborodik azon, hogy a farizeusok oktalan módon megnehezítik az emberek számára a mennyországba vezető útat s ezért is jajt kiált rájuk (Máté 23, 13.). Krisztus tehát joggal mondhatta: »Az én igám édes és az én terhem könnyű« (Máté 11, 30.) Majd ismét: »Jöjjetek hozzám, mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok s én megenyhitlek titeket« (Máté 11, 28.).

Krisztus saját isteni küldetését és tanitásának igazságát sok csodájával, mindentudásával és szent életével bizonyitotta be.

Ő maga is hivatkozik *csodatételeire*, mikor mondja: »Ha nekem (vagyis szavaimnak) nem akartok hinni, a *tetteknek* higyjetek« (Ján. '10, 38.). Nikodémus Krisztus Urunk csodáiból következtetett isteni küldetésére. Szerinte ugyanis: »Senki e jeleket nem cselekedheti, melyeket te (t. i. Krisztus) cselekszel, hacsak Isten nincs vele« (Ján. 2, 2.). Krisztus minden csodát saját isteni hatalmával vitt végbe, mig mások mindig Isten, vagy Krisztus Urunk nevében művelték a csodákat. (Krisztus csodáiról részletesen később, Krisztus istenségének tanánál lesz szó). — Krisztus *mindentudó* volt. Már 12 éves korában, mikor a templomban tanitott, igy szóltak hallgatói: »Hogyan értheti ez az irásokat, holott nem tanulta azokat?« (Ján. 7, 15.). Az emberek legtitkosabb bűneit is tudta; ismerte a szamariai asszony vétkeit Jákob kutjánál; ismerte a farizeusok bűneit, akik a házasságtörő asszonyt eléje vezették a templomban; ismerte Judás tervét, Péternek bekövetkező tagadását; előre megmondta szenvedésének sok körülményét, amelyek pontosan be is következtek. — Krisztus Urunknál a legnagyobb *életszentséget* találjuk; minden előtte és utána élő embert végtelenül felülmúlt leirhatatlan türelmével, szelidségével, alázatosságával, stb. Hogyan mondhatott volna az, aki ennyire s ily mértékben szent olyasmit, ami nem igaz?

Krisztus csodái annyiban is figyelmet érdemelnek, mert általuk a hit egyes igazságai vannak jelképezve.

A *háborgó tenger* lecsendesitése az egyház elleni üldözéseket és az egyháznak azokon való szüntelen győzedelmeskedését jelképezte; a víznek borrá való átváltoztatása a *kánai mennyegzőn* a bornak Krisztus vérévé való átváltoztatását jelképezte az utolsó

vacsorán; az *5000 ember táplálása* a sok millió keresztény táplálását Krisztus testével, *Lázár feltámasztása* a halottak feltámadását, a *csodás halfogás* a sok megtérést az apostolok hithirdetése nyomán, stb.

A farizeusok és irástudók *gyűlölték* és *üldözték* Krisztust, mert a Messiásról táplált földies várakozásuknak nem felelt meg, továbbá, mert hibáikat nyilvánosan ostorozta; Lázár feltámasztása után azért azt is elhatározták, hogy megölik őt.

A templomban a farizeusok meg akarták kövezni (Ján. 8, 59, 10, 31.), Názáretben pedig a szikláról akarták letaszitani Krisztust (Luk. 4, 29.); gyalázták őt; az ördög szövetségesének nevezték (Máté 12, 24.), néplázitónak, a szombat megszegőjének mondták; tőröket vetettek eléje, hogy megfogják szavaiban (pl. azt a kérdést intézték hozzá: Kell-e a császárnak adót fizetni?). Igy már Krisztus Urunk egész tanitói működése is folytonos önfeláldozás volt. — A zsidók felfogása szerint a Messiás hatalmas *földi király* lesz, aki őket a római igától meg fogja szabadítani s földi javakkal fogja őket gazdagokká tenni. Krisztus Urunk azonban alacsonyságban és szegénységben élt, sőt mi több, önuralmat, az irgalmasság cselekedeteit, stb. parancsolta. Azonkivül a farizeusoknak szemükre hányta *képmutatásukat* és *álszenteskedésüket;* festett koporsóknak (Máté 23, 27.), az ördög ivadékainak nevezte őket (Ján. 8, 44.). Ezért kűzdöttek oly ádáz gyűlölettel ellene és tanitása ellen. Midőn pedig hallottak Lázár feltámasztásáról, igy szóltak egymáshoz: »Ez az ember sok csodajelt teszen. Ha igy hagyjuk őt, mindnyájan hisznek majd benne.« Azért elhatározták, hogy megölik őt (Ján. 11, 47—53.). Jézus tehát nem járt-kelt többé nyilvánosan a zsidók között (Ján. 11, 54.), hanem elrejtőzött előlük (Ján. 12, 36), hogy ne kelljen előbb meghalnia, mint azt Isten tervei megkivánták. Midőn Jézust néhány nappal halála előtt (6 nappal husvét előtt) Bethániában Mária Magdolna drága kenettel kente meg, iskarióti Judás emiatt méltatlankodott azt mondván, hogy a kenetet drága pénzen lehetett volna eladni s a pénzt a szegények között kiosztani. Jézus azonban nem helyeselte ezt a beszédet, amiért Judás — ugy látszik — megsértődött; ugyanis legott a főpapokhoz ment, hogy Jézust elárulja (Márk. 14, 10.; Máté 26, 6.; Ján. 12, 1.).

III. Krisztus kínszenvedése.

Igen épületes olvasmányul szolgálnak Krisztus kínszenvedésére vonatkozóan Emmerich Katalin hires látomásai.

A zsidó husvétot megelőző vasárnapon Krisztus Urunk ünnepélyesen bevonult Jeruzsálembe, a következő napokon pedig tanitott a templomban.

Krisztus Urunk halála előtt még egyszer akart mutatkozni egész fönségében annak bizonyítására, hogy önként hal meg. De azt is ki akarta fejezni diadalmas bevonulásával, hogy a diadal és a fájdalom szorosan összefüggnek egymással. — A **Virágvasárnap** szertartásaiban az *öröm* és *szomoruság* egybevegyülnek: az öröm Krisztus Urunk ünnepélyes bevonulására vonatkozik, a szomoruság rákövetkező szenvedésére. A Jeruzsálembe való ünnepélyes bevonulás emlékére van virágvasárnapon a *pálmaszentelés* és a *körmenet* a megszentelt pálmaágakkal. E körmenet alkalmával a pap kereszttel megveri a templom ajtaját, mire az megnyilik. Ez a szertartás azt jelképezi, hogy Krisztus kereszthalála megnyitotta a mennyország ajtaját; továbbá azt, hogy csak a kereszt és szenvedés utja az, amely a mennyországba vezet. A nagymisében a pap a »*Passio*«-t (Krisztus Urunk szenvedésének történetét) olvassa sz. Máté evangéliuma szerint s ugyanezt énekelik a kóruson; az egyház ezzel arra akar emlékeztetni, hogy csak szenvedések árán juthatunk diadalhoz (vagyis a mennyországba való dicső bevonuláshoz). A megszentelt pálmaágakat mezőinken, vagy otthon, házainkban szoktuk elhelyezni, hogy igy könyörögjük le mezőinkre a jó termést, vállalatainkra pedig Isten áldását. A pap ugyanis a pálmaszentelés alkalmával imádkozik, hogy Isten őrizze meg minden bűntől és bajtól mindazokat, akik e pálmaágakat hordozzák és tisztelettel maguknál őrzik. — A Virágvasárnapra következő hetet nagyhétnek, vagy *szenthétnek* nevezzük; *a szenvedés hetének* is szoktuk nevezni, mert e hétre esik Krisztus Urunk szenvedése. Nagyszerdán, nagycsütörtökön és nagypénteken délutánonként *külön ájtatosság* szokott lenni. Az oltár előtt háromszög alakjában 14 sárga viaszgyertya ég, középen egy fehér. A 14 gyertya az apostolokat és tanitványokat jelképezi, a fehér az Üdvözitőt. A templomban zsoltárokat énekelnek s időről-időre egy-egy gyertyát eloltanak, ami az apostolok és tanitványok futását jelképezi Krisztus elfogatása alkalmával. A fehér gyertyát a szertartás legvégén az oltár mögé rejtik el, majd zaj kiséretében ismét előhozzák. Ez a szertartás Krisztus halálát és feltámadását, valamint a kisérő rendkivüli természeti jelenségeket jelképezi.

Nagycsütörtökön este Krisztus Urunk tanitványaival együtt elköltötte a husvéti bárányt, miközben az Oltáriszentséget alapitotta; majd az Olajfák-hegyére ment, ahol lelke halálfélelmet állott ki.

Krisztus Urunk pénteken bekövetkező halála miatt a husvéti bárányt egy nappal előbb költötte el, ugyanis a zsidók husvétja csak szombaton volt. Az utolsó vacsorának egy igen szép festménye származik *Leonardo de Vinci*-től († 1519); ez a kép Milánóban látható a franciskánusok kolostorának ebédlőjében és azt a pillanatot jeleníti meg, amidőn az Üdvözitő igy szólt: »Egy

közületek elárul engem«. A képen szinte látható, mint döbbenti meg ez a kijelentés az apostolokat s mint ostromolják épen ezért egymásután kérdéseikkel az Üdvözítőt. Az Oltáriszentség rendelése előtt Krisztus Urunk *megmosta* apostolainak *lábait.* E lábmosással alázatosságra tanit bennünket. Az Olajfák hegyén viszont alázatos imádságra, az Isten akaratában való megnyugvásra, továbbá szelidségre oktatott üldözőinkkel szemben. Az Olajfák-hegyén Krisztus *halálfélelmet* állott ki. »A szenvedő Üdvözitő egyszere az egész emberiség bűneinek mérhetetlen sulyával érezte magát megterhelve. Lelkét a szenvedések tengere lepte el, mely szenvedés magában foglalta minden emberi lélek szenvedéseit. Istenemberként szenvedett az Üdvözitő s ezért teremtmény nem is mérheti fel és nem is gondolhatja el szenvedésének nagyságát« (Moes Klára). A mi botlásaink voltak a nehéz teher, amely az Üdvözitőre nehezedett (Sz. Bellarmin). — Orvosilag be van bizonyitva s már Arisztotelesz is emliti, hogy igen nagy lelki vívódásnak, vagy felindultságnak a következménye lehet **véres verejték.** Figyelemreméltó körülmény egyébként, hogy Ádám a paradicsom kertjében szegte meg Isten parancsát és Krisztus szintén kertben (Getszemáni) kezdte meg keserves kínszenvedését (Ján. 18, 1.; Máté 26, 36.). A kínszenvedés *Emmerich Katalin* szerint $3 \times 3 = 9$ óráig tartott éjjel (csütörtök este 9 órától péntek reggel 6 óráig) és $3 \times 3 = 9$ óráig nappal (péntek reggel 6 órától délután 3 óráig); összesen tehát **18 óráig** tartott volna Krisztus szenvedése. A legtöbb templomban csütörtökön este harangoznak Krisztus Urunk halálküzdelmének emlékére. — **Nagycsütörtök** szertartásai a következők: A pápa 12 (Nagy sz. Gergely pápa korától 13) papnak, a püspökök és keresztény uralkodók (némely helyen a plébánosok és a hercegek is) 12 aggastyánnak megmossák a lábát. Az egyházi és világi előkelőségek a lábmosás szertartása által *Krisztus alázatosságát* akarják követni. Minthogy az aggastyánokat a lábmosás után az előkelőségek rendesen megvendégelték és megajándékozták, némely helyen ma is megvan a szokás, hogy a szegények között nagycsütörtökön *ételeket osztanak szét.* Ünnepélyes nagymise alatt a Gloria-kor minden harang megszólal, a papok és a nép pedig ünnepélyesen *megáldoznak.* Ez az *Oltáriszentség rendelésének emlékére* történik. Azonban teljes örömét nem fejezi ki az egyház ezen a napon, ellenkezően nemsokára mély fájdalmának ad kifejezést. Ugyanis mindjárt a nagymise után az Oltáriszentséget egy mellékoltárra, vagy kápolnába viszik át, ami már az Olajfák hegyére való menetelre emlékeztet. Az *oltárfosztás* és a *harangok elnémulása* is a gyásznak a jelei. Az oltárok megfosztása arra emlékeztet, hogy Krisztust is megfosztották ruháitól; a harangok elhallgatnak, minthogy Krisztus is elnémult. Ez utóbbiak helyett a kelepelők szólalnak meg, amelyek a zsidók »*Feszitsd meg*« kiáltására emlékeztetnek. Székesegyházakban már ősidőktől fogva ekkor

van az *olajok megszentelése.* Ebből talán arra lehet következtetni, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsorán rendelte azokat a szentségeket, amelyeknél előfordul a szent olajok használata (bérmálás, utolsó kenet, egyházi rend). A régi egyházban nagycsütörtökön vették vissza az egyházba *a nyilvános bűnösöket,* akiket előbb kizártak volt az egyház kebeléből. Nagycsütörtök egyébként *nem igazi ünnep,* mert ekkor már Krisztus szenvedéséről emlékezünk meg, ami már inkább szomoruságra, mint örömre hangol.

Az Olajfák hegyén a katonák elfogták Krisztus Urunkat és a *főpapokhoz* vezették, ahol *halálra ítélték.*

Judásnak **csókkal** kellett elárulnia Jézust a zsidók számára, bár a farizeusok és papok őt sokszor látták és ismerték. *Origenes* szerint erre azért volt szükség, mert az Üdvözitő sokszor változtatta külsejét ugy, hogy némelyek azonnal, mások csak nehezen, vagy egyáltalán nem ismerték fel. Ez általában az emberek lelki irányzatától függött. Krisztus feltámadása után is igy volt ez, amint az emmauszi két tanitvány esete mutatja. A zsidók tehát biztos jelet akartak nyerni Judás által. Krisztus elfogatása előtt még egyszer értésére adta ellenségeinek, hogy ki ő. Ugyanis eme szavaira: »Én vagyok« (t. i. Jézus, akit kerestek) a földre estek, mintha villám sujtotta volna őket.

Nagypénteken kora reggel a zsidók a római helytartóhoz, *Poncius Pilátushoz* vezették Jézust, hogy a halálos itéletet megerősitse.

A zsidóknak nem volt joguk ahhoz, hogy valakit kivégezzenek; ehhez a római helytartó beleegyezése volt szükséges (Ján. 18, 31.). Poncius Pilátus azonban semmi hibát sem talált Krisztusban és ezért többirányu kisérletet tett, hogy őt a zsidók kezéből megmentse. Először is *Heródeshez* küldte Krisztust, amivel egyrészt a felelősséget akarta elháritani magáról, másrészt hizelegni kivánt Heródesnek. Majd *megostoroztatta* Krisztust, hogy a zsidók dühét legalább részben lecsillapitsa. Megostoroztatása után elővezettette az Üdvözitőt, hogy a zsidók látva szánalomraméllő külsejét *(Ecce homo*-jelenet), meginduljanak; majd ismét *Barabással* állitotta őt szembe, hogy felköltve a zsidók igazságérzetét, haragjukat a közismert rablógyilkosra terelje; a legvégén pedig a zsidók nemzeti önérzetére utalt, mondván: »Ime, a ti királyotok« (Ján. 10, 14.). Azonban mindez nem használt. A farizeusok, akiket Krisztus oly sokszor ostorozott beszédjeivel, teljesen meg akartak tőle szabadulni, felázitottuk tehát a csőcseléket ugy, hogy ez zajosan követelte Krisztus megfeszitését. — A *fehér köntös,* amelybe Heródes az Üdvözitőt öltöztette, azt akarta jelképezni, hogy Krisztus királyi méltóságra törtetett s ezért nevetségessé akarta tenni az Üdvözitőt. Aki abban az időben magas méltóságra törekedett, fehér

ruhába öltözött (vestis candida); innen még ma is a candidatus elnevezés. — Krisztus **megostoroztatása** és tövissel való megkoronáztatása alkalmával teljesedett be a próféta jövendölése: »Testemet a verőknek adtam át . . .; arcomat nem rejtettem el azok elől, akik szidalmaztak és megköpdöstek« (Iz. 50, 6.). Az Üdvözítőt 6 poroszló ostorozta (Sz. Jer.). Miután általában az ostorozást szabad embert megbélyegző ténykedésnek tartották, azért erre rendesen rabszolgákat és nem római katonákat használtak fel. — Az Üdvözitő fejére *töviskoronát* helyeztek, hogy ezzel is megcsúfolják. Ennek tövisei sötétzöld szinükkel a borostyánra emlékeztettek, amellyel feldiszitve a római császárok tartották diadalmas bevonulásaikat a fővárosba. A töviskoszorunak hosszu szegekhez hasonló tövisei ujabb nagy szenvedést jelentettek Jézus számára; ugyanis a töviskoszoru tövisei a poroszlók ütései által mélyen behatoltak a fejbe és ujabb véres sebeket okoztak. — Mig a királyok arany, vagy ezüst, vagy elefántcsontjogart viseltek, addig az Üdvözitőnek *nádat* adtak a kezébe, szintén gúnyból, az ő állitólagos királyságának jelképezésére. Ennek a nádszálnak egyébként mély jelentése van: Krisztus mintegy azt akarta mondani általa, hogy szenvedéseivel az itélet iratát, amely ellenünk szólt, eltörölte (régi időben t. i. a nádszálat irásra is használták, — Kolosz 2, 14.). Krisztus bizonyos tekintetben szenvedése által eltörölte Ádám adósságlevelét. — Midőn Pilátus Krisztust a nép elé vezette e szavakkal: »Ecce Homo«, — akkor teljesedtek be a próféta szavai: Tetőtől-talpig nincs benne épség, csak seb és kékség (Iz. 1, 6.). Pilátus az »Ecce Homo« helyett egész nyugodtan mondhatta volna ezt is: »*Ime, mit csinál a bűn!*«

Mikor azonban a zsidók Poncius Pilátust azzal *fenyegették*, hogy a császárnál vádat emelnek ellene, a helytartó Krisztus Urunkat *kereszthalálra itélte.*

Pilátus tehát emberi félelemből kimondta az igazságtalan itéletet. Amit ezáltal ki akart kerülni mégis utólérte: a zsidók vádjára később elvesztette a császár kegyét és Krisztus után 37-ben Galliába számüzték, ahol 41-ben önkezüleg vetett véget életének. (Igy értesit bennünket Adó viennei püspök, † 879). A Kálváriára vezető utat a *14 stáció* jelképezi. Az ut maga, melyet Krisztus a Kálváriáig megtett, mintegy 1300 lépésnyi lehetett. *A* keresztrefeszités abban az időben a legszégyenletesebb és legborzalmasabb halálbüntetés volt (Cicero). Csak a legnagyobb gonosztevőket, pl. utonállókat és gyilkosokat itélték kereszthalálra. A **kereszt** akkoriban ugyanaz volt, ami ma az akasztófa, vagy a nyaktiló. A Megfeszitettről szóló tanitás ezért volt a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig esztelenség (I. Kor. 1, 23.). És ime, mily nagy tiszteletben van ma a kereszt! Ez disziti a királyok koronáját és az érdemes férfiak mellét egyaránt.

Krisztus vállán vitte a nehéz *keresztet* a kivégzés helyére.

A hagyomány szerint Krisztus keresztje 5 m. magas és $2^1/_2$ m. széles volt. A kereszt Y alaku volt ugy, hogy a kereszten függő Istenember kiterjesztett karokkal imádkozó emberhez hasonlított (Sz. Jer.). Krisztus keresztjét a kínszenvedés egyéb eszközeivel a Kálvária hegyén ásták el, ahol **sz. Ilona** császárnő, N. Konstantin anyja, 325-ben fel is találta. (Ennek emlékére van az ősrégi ünnep: **Kereszt feltalálása,** máj. 3.). Krisztus keresztjét a Szentkereszt-templomban őrizték, amelyet Konstantin császár a Kálvária-hegyén épittetett. 615-ben II. Krozroesz perzsa király elpusztitotta Palesztinát és a szent keresztet magával vitte Perzsiába. 628-ban Krozroesz fia, legyőzetve *Heráklius* kelet-római császártól, ismét visszaadta Krisztus keresztjét. Heráklius a szent keresztet saját vállain vitte a Kálvária-hegyére. (Innen van minden évben szeptember 14.-én a **Kereszt-felmagasztalás** ünnepe). Be van bizonyitva, hogy a szent kereszt ereklyéi, amelyek szerte vannak a világon, alig teszik ki többé Krisztus keresztjének $^1/_6$ részét. (Lásd erre nézve Spir. Plt.).

Nagypénteken délben Krisztus Urunkat a Kálvária hegyén, Jeruzsálem mellett, keresztrefeszítették, délután 3 órakor pedig meghalt a kereszten.

Ádámot állitólag a Kálvária-hegyén temették el ugy, hogy Krisztus keresztje épen az ő feje fölött állott volna. Ezért látunk néha a kereszt tövében koponyát ábrázolva. A *Kálvária* szó (= koponyák hegye) is állitólag onnan származik, mert ezen a hegyen pihent Ádám koponyája (Sz. Ambr.; Sz. Jer.). Szent Jeromos szerint ezen a hegyen akarta egykor Ábrahám feláldozni fiát, Izsákot, aki előképe Krisztusnak. — Fa alatt történt az *első bűn* és a kereszt fáján történt a megváltás minden bűntől (Sz. Atan.). Ahonnan a halál származott, onnan támadt az élet is (egyik prefáció szavai). Krisztus nem engedte sem magát lefejeztetni, sem testét másképen szétdaraboltatni, mintegy annak a jelzésére, hogy az ő titokzatos testét, az egyházat sem szabad semmiféle szakadásnak szétmarcangolnia (Sz. Atan.). »Krisztus Urunk lehajtotta fejét, hogy minket megcsókoljon, kitárta karjait, hogy minket átöleljen, megnyitotta szivét, hogy minket szeressen (Sz. Ág.). Nem a zsoldos katonák szegei, hanem irántunk való nagy *szeretete* feszitette Krisztust keresztre (Sz. Ág.). Ezért volt Krisztus oly türelmes. Már a kereszthordozásnál türelmes volt, mint egy bárány, amelyet leölésre vezetnek (Iz. 53, 7.). A kereszten pedig tényleg »*Isten Báránya*« volt, ahogyan őt Ker. sz. János nevezte. Mindent büntetlenül eltürt kinzóitól és a csufolódó népsokaságtól — szeretetből az emberek iránt. Mikor *Oza* levita az Ószövetségben megérintette a frigyszekrényt, azonnal meghalt (II. Kir. 6, 6.); midőn *Baltazár* király megszentségtelenitette a szent edényeket, azonnal tudo-

mására adta egy titkos kéz irása a bekövetkező büntetést (Dán. 5.); midőn a bibliai gyermekek megcsufolták *Illést*, Isten prófétáját, medvék tépték szét őket (IV. Kir. 4, 21.). S ime, midőn Isten Fiát kinozták és gunyolták, senkinek semmi baja nem esett. — Sz. Gertrud és sz. Brigitta, valamint Emmerich Katalin látomásai szerint a kereszt méretei nem egyeztek meg Krisztus testével, amiért Krisztus kezeinek és lábainak átszegezésekor tagjait a hóhérok kegyetlenüt *kifeszitették*, mintha Krisztus csontjait mind megakarták volna számlálni. Igy teljesedett a jövendölés: »Megszámlálták minden csontomat« (Zsolt. 21, 18.). Krisztus kijelentette sz. Melchtildnek, hogy tagjainak emez erőszakos kifeszitése alkalmával szenvedte a legnagyobb kint testében. Miután felfeszitették Krisztust, a katonák a keresztet a *megásott mélyedésbe eresztették*, mely alkalommal Krisztus egész testében megrázkódott, ami ujabb, kimondhatatlan kinokat okozott. Ily drágán kellett a Megváltónak megfizetnie az ősszülők bűnét, akik kezüket a tiltott fa gyümölcse után nyujtották ki. »Drága véren vagytok megváltva!« (I. Kor. 6, 21.). Krisztus, a »*szenvedések férfia*« (Iz. 53, 3.), a keresztről méltán kiálthatta volna: »Ó, ti mindnyájan, akik átmentek az uton, figyelmezzetek és lássátok, ha vagyon-e fájdalom, mint az én fájdalmam!« (Jer. Sir. 1, 12.). S mégis, mily kevés ember gondol a Megváltó mérhetetlen kínszenvedésére! »Senki sincs, aki ezen elgondolkoznék« (Jer. 12, 11.). Szent Mechtildhez igy szólt az Üdvözitő: »Aki *hálálkodik* szenvedéseimért, amelyeket a kereszten elviseltem, oly szolgálatot teljesit nekem, mintha enyhitő olajat öntene sebeimbe!« Mutassunk tehát viszontszeretetet az Üdvözitő iránt! »Add nekem, fiam, szivedet« (Példd. 23, 26.). Hallgassunk gyakran szentmisét, mely Krisztus kereszthalálára emlékeztet. Mutassuk ki hálánkat a keresztut látogatásával is. De különösen a *sulyos betegek* gondoljanak Krisztus szenvedésére s egyesitsék szenvedéseiket az ő szenvedéseivel; ez esetben bizonnyára könnyebb lesz a szenvedés. Mondd gyakran: »Jézusom, vésd a Te szenvedésedet mélyen minden keresztény lélekbe.« — Amint a hegynek egy-egy kiemelkedő magaslata sokszor vízválasztó két folyó között, ugy emelkedik a Golgota keresztje is hatalmas **választóként** a jó és gonosz emberek között. Amint e kereszt akkor elválasztotta egymástól a jobb- és baloldali gonosztevőt, ugy lesz az szüntelen: a kereszt mindig is **két táborra** fogja osztani az embereket; az egyik mitsem akar hallani a keresztről (a szenvedésekről) és a föld örömei és élvezetei után futkos, a másik ellenben lemondásban és önfegyelmezésben él. Sohase feledjük Krisztus szavait: »Aki fel nem veszi keresztjét és ugy nem követ engem, nem méltó hozzám« (Máté 10, 38.).

A három óra alatt, amig Krisztus a kereszten függött, *a nap* az egész földkerekségen *elsötétült*, ami holdtölte idején egészen rendkivüli jelenség volt.

A nap gyászolva rejtette el sugarait, Teremtője szégyenét nem volt képes elviselni (Ar. sz. János). Az elsötétedés azt is jelezte, hogy kialudt a világ világossága. Erről a nap-elsötétedésről pogány irók is értesitenek, mint pl. Phlegon. Ez elbeszéli, hogy a 202 Olimpiász 4-ik évében egy délben egyszerre oly sötétség támadt, hogy az égen a csillagok is láthatók voltak. Hasonlóan értesitenek bennünket (Tertullián szerint) a római évkönyvek is. Azok a csillagászok, akik e csodálatos napelsötétedés évét csillagászati alapon akarják kiszámitani, hiába is fáradoznak, mert a Krisztus halálakor támadt sötétség egészen csodás jelenség s igy nem természeti erők következménye; ugyanis husvét alkalmával, holdtölte idején, tudvalevően a természet törvényei kizárják a természetes napfogyatkozást.

Krisztus Urunk halálakor *megrendült a föld,* a sziklák megrepedtek, a templom kárpitja kettéhasadt, sok halott feltámadt és megjelent Jeruzsálem utcáin.

A templom *kárpitja,* amely két oszlopon függött alá és a szentekszentjét eltakarta, a földindulás alkalmával kettészakadt annak jelképezésére, hogy a mennyország megnyilt. Ime, még az *élettelen lények* is mintegy együtt szenvedtek Krisztussal! Valóban teljesedésbe ment, amit Krisztus mondott Jeruzsálembe való ünnepélyes bevonulása alkalmával a farizeusoknak: »Bizony mondom nektek, ha ezek (t. i. az emberek) hallgatnak, a kövek fognak kiáltani« (Luk. 14, 40.). Csak a zsidók nem éreztek részvétet Krisztus iránt. Az ő szivök keményebb volt, a kősziklánál is. A *kősziklák megrepedtek,* a zsidók szive ellenben megkeményedett (Sz. Ambr.). A keresztény szivnek azonban meg kell indulnia a bánattól a bűn gonoszságának láttára, mely az Üdvözitő keserves kínszenvedését okozta! A jelek láttára, melyek Krisztus halálakor bekövetkeztek, sokan győződtek meg Krisztus istenségéről; igy a pogány százados is, aki megrendülten kiáltott fel: »Valóban, ez az Isten Fia volt!« Katona volt tehát az, aki először — mindjárt a kereszt tövében — hirdette a Megfeszitett hitét. Az első pogány, aki felvétetett az egyházba, szintén katona volt, t. i. *Kornéliusz* százados, akit Péter apostol keresztelt meg (Ap. Csel. 1.). Mostantól kezdve mentek teljesedésbe Krisztus szavai: »Ha felmagasztaltatom a földről, *mindeneket magamhoz vonzok*« (Ján. 12, 32.). A legnagyobb hősök, akiket a világ örömujongással ünnepelt, legott elhagyatva érezték magukat, mihelyt szerencsecsillaguk letünt. (Ott van I. Napoleon példája). Krisztusnál másképen volt. Alighogy meghalt, a kereszt tövében álló *százados* hitvallást tett istenségéről, az addig közömbös *Arimateai József* pedig Pilátus elé járult, kérvén Krisztus tetemét, hogy illőképen temethesse el. És igy ment ez tovább ugy, hogy már első pünkösd alkalmával többezeren keresztelkedtek meg Krisztus hitére. Igy igazolódtak

Krisztus szavai: »Ha a búzamag meghal, sok gyümölcsöt terem« (Ján. 12, 25.).

A kereszten Krisztus Urunknak hét utolsó szava volt.

E hét utolsó szó: 1. Atyám, bocsáss meg nekik. 2. Még ma velem leszesz a paradicsomban. 3. Ime, a te anyád. 4. Istenem, Istenem, miért hagytál el engem. (Így kezdődik a *21. zsoltár*, amelyben igen világos szavakkal van megjövendölve a Megváltó szenvedése. Az Üdvözitő — ugy látszik — ezt a zsoltárt imádkozta keresztjén, amivel nyilván arra akarta felhivni a figyelmet, hogy e zsoltár szavai benne mentek teljesedésbe, tehát ő a megigért Messiás). 5. Szomjuhozom. 6. Beteljesedett. 7. Atyám, a Te kezeidbe ajánlom lelkemet. A *hangos kiáltással*, mellyel Krisztus Urunk halála előtt felkiáltott, azt mutatta meg, hogy *önként* hal meg; ugyanis még elég ereje lett volna ahhoz, hogy tovább éljen.

Hogy Krisztus a kereszten valóban meghalt, világosan bizonyitja az, hogy oldalsebéből *vér és viz jött ki.*

Szent János irja: »Egy a katonák közül lándzsával kinyitotta oldalát és legott vér és viz jött ki« (Ján. 19, 34.). Tehát a vér oszlása már bekövetkezett, ami biztos jele a halál beálltának. A Krisztus oldalából kifolyó vér és viz a *keresztséget* és az *Oltáriszentséget* jelképezik, mint amelyeket elsősorban szerzett kereszthalála áltlal az Üdvözitő. Krisztus szivének lándzsával való megnyitása által a kegyelmek bőséges tárházára történik utalás s ez alapja a **Jézus-Szive tiszteletnek** is. Egyes kiváló szentek az évszázadok folyamán ismételten felismerték a Jézus-Szive ájtatosság nagy értékét; legutóbb boldog *Alacoque Margit* († 1690) által maga Krisztus hivta fel a világ figyelmét erre az ájtatosságra.

Krisztus a keresztfán nemcsak szenvedett értünk, hanem *tanitott* is bennünket.

A kereszt tehát nemcsak a szenvedések helye, hanem a tanitások katedrája is volt Krisztus számára (Sz. Ág.). Ha egy szónokot megakarunk érteni, magasabb helyről kell hozzánk beszélnie; Krisztus is magaslatról szólt hozzánk kínszenvedése alkalmával: a kereszt magaslatáról, ahonnan különösen alázatosságra és ellenségszeretetre, szelidségre, türelemre és engedelmességre tanit bennünket, továbbá fennen hirdeti Isten nagy irgalmasságát, jóságát, igazságosságát, mindenhatóságát, a lélek halhatatlanságát, az utolsó itéletet és a halottak feltámadását. Joggal mondja tehát egy neves iró: »A természet könyvében nagyszerü nyomaira akadsz Istennek. De ha még nagyobbnak akarod látni Őt, egy kereszt tövében kell megállanod!« Keresztény ember épen azért a kereszt jele előtt sohasem haladhat el közömbösen.

Mária, Jézus anyja, a kereszt alatt kimondhatatlan lelki kínokat szenvedett; ezért nevezi őt az egyház *vértanuk királynéjának.*

Minden nagy méltóságnak megvan a maga terhe; ezért kellett Isten anyjának is a fájdalmak anyjává lennie. »Mária isteni Fiát a legborzalmasabb kínokban látta s nem segithetett rajta. Épen ezért ahány seb volt Krisztus szent testén, annyi seb volt anyjának lelkében« (Sz. Jer.). Máriára vonatkoznak a szentirás szavai. »Mély, miként a tenger, a Te fájdalmad« (Jer. Sir. 2,· 13.). Krisztus keresztrefeszitése alkalmával teljesedtek az agg Simeon szavai: »A te lelkedet tőr fogja átjárni« (Luk. 2, 35.). A **fájdalmas Istenanyát** Krisztus holttestével karjai között szokták ábrázolni, vagy egy, esetleg hét tőrrel szivében (Simeon szavai alapján). A lorettói litániában egyik megszólitása: *Vértanuk királynéja.* Más szentek azáltal lettek vértanukká, hogy Jézusért meghaltak; Mária azért, mert osztozott Jézus szenvedéseiben (Sz. Jer.). Ő a kereszt tövében mintegy *segitőtárs volt a megváltás isteni munkájában.* Mária, aki Krisztus születése alkalmával minden fájdalom nélkül lett a Megváltó anyjává, a kereszt tövében kimondhatatlan fájdalmak között lett a **bűnösök anyjává.** (Gondoljunk a kereszten függő Krisztus szavaira, amelyeket sz. Jánoshoz intézett: »Ime a te anyád«). »Soha el ne feledd tehát anyád szenvedéseit!« (Jéz. Sir. 7, 29.). Gondolj a fájdalmas Istenanyára különösen a szenvedés perceiben; a reá való emlékezés enyhülést szerez számodra. Az egyház a *szombatot* szenteli az Istenanya különösebb tiszteletének, minthogy Mária az első nagyszombaton szenvedte át a legnagyobb fájdalmakat, amikor t. i. isteni Fia a sirban nyugodott. Tiszteljük tehát őt különösen szombatnapokon! Virágvasárnap előtti pénteken a *hétfájdalmu Istenanya* emlékünnepét üli az egyház. — A **nagypéntek** szertartásai: A templomi gyász eléri tetőfokát; az oltárok meg vannak fosztva minden dísztől, az örök lámpa nem ég, harangszó nem hallatszik, a pap az oltár lépcsőin fekete ruhában arcraborul, majd ünnepélyesen könyörög *minden emberért:* a pogányokért és zsidókért is; Krisztus Urunk ugyanis ezen napon mindenkiért meghalt. A további szertartás folyamán a pap felemeli a feszületet és leleplezi azt. (Ez azt jelenti, hogy Krisztus Urunkat megfosztották ruháitól és keresztjét felemelték). Ezután a pap a földre helyezi a keresztet s megcsókolja a fölfeszitett Üdvözitő lábait. A nép is meg szokta csókolni az Üdvözitő sebhelyeit. Nagypénteken *nincs szentmise.* Az egyház ezzel mintegy azt akarja kifejezni, hogy a szentmise a keresztáldozat ismétlése, tehát azon a napon, amelyen maga a keresztáldozat mutattatott be, elmarad annak megismétlése. Nagypénteken *csak a misézö pap áldozik,* t. i. az előző napon átváltoztatott szentostyát veszi magához. A szertartások, amelyek kiséretében ez

történik, részben a mise szertartásai. Azonban a nagypénteki u. n. csonkamise *nem áldozatbemutatás*, mert nincs benne átváltoztatás. A templomban u. n. *szentsir* van felállitva; itt helyezik el az Úr testét (az Oltáriszentségben). Nagypéntek *nem ünnepnap*, hanem a bűnökről és Krisztus kereszthaláláról való megemlékezés napja. Leginkább keresztúti ájtatossággal és a fájdalmas rózsafüzér imádkozásával szentelhető meg. — Krisztus kereszthalálának emlékére, amely pénteki napon történt, legtöbb templomban ma is pénteken d. u. 3 órakor harangoznak. A pénteki kereszthalál emlékére parancsolja az egyház a pénteki bőjtöt is, t. i. a hustól való megtartóztatás alakjában. A *protestánsoknál* nagypéntek az egész év legnagyobb ünnepe.

Husvét szombatján, tehát a zsidók legnagyobb ünnepnapján, Krisztus Urunk a sirban nyugodott.

A zsidó főpapok Krisztus sirját külön őrökkel, t. i. a *templom őrségével* őriztették. Midőn Pilátustól római katonákat kértek erre a célra, Pilátus azzal utasitotta el őket: »Van őrségtek: menjetek és őrizzétek a sirt, amint azt jónak látjátok« (Máté 27, 65.). — Ez a sirőrség — a zsidók akarata és számitása ellenére — szemtanujává lett Krisztus feltámadásának. Krisztus sirjának *dicsőségesnek* kellett lennie (Iz. 11, 10.). Ezt a megdicsőülést a feltámadás eszközölte, (amely által Krisztus teste elkerülte az *enyészetet*), nemkülönben az *angyaljelenések* a feltámadt Krisztus sirjánál. — A föld nagyjainak dicsősége a sirnál végződik, Isten Fiának dicsősége ellenben a sirnál kezdődött (Bourdalou). Krisztus sirja a sok harc és háboru dacára, amely e helyen egymásután lejátszódott, évszázadokon át a mai napig *fennmaradt* és minden időben kölönös *kegyelet* tárgyát képezte a keresztények szemében, akik nem szüntek meg azt látogatni. (Királyok és fejedelmek is gyakran zarándokoltak oda). Nagyhéten pedig világszerte dicsőséges Krisztus sirja, mert ilyenkor minden keresztény templomban a legnagyobb tisztelettel és áhitattal borulnak le előtte az emberek milliói.

Pénteken este levették Krisztus Urunkat a keresztről és egy *sziklasirba* helyezték, amely Arimatiai Józsefnek volt a tulajdona.

Nagyszombaton a templomon kivül *tüzet* szentelnek, amelyet kőből ütött szikrával gyújtanak meg; ez a jelképes cselekmény a lepecsételt sziklasirból feltámadt Krisztusra, mint a »világ világosságá«-ra emlékeztet. Már a pogányoknál megvoltak az u. n. *husvéti örömtüzek*, amelyek a természet újjáéledésén érzett örömet akarták kifejezni. Az egyház is meghonosította a husvéti tűzszentelés szertartását s szintén örömöt fejez ki általa, t. i. Krisztus feltámadása miatti örömét. — Azután egy *háromágu gyertyát*, majd az öröklámpát gyujtják meg. A

háromágu gyertyatartó egyik gyertyáját a templomba való bemenetkor gyujtják meg, a másodikat a templom közepén, a harmadikat pedig a főoltár előtt, ami azt jelképezi, hogy a három isteni személyt csak lassan-lassan ismerte meg a világ. Ezen a napon szentelik meg a *husvéti gyertyát* is, amely öt mélyedésével és szegeivel a Megváltóra emlékeztet; ugyanezért gyujtják meg azt minden nagymise alatt is, egészen Áldozócsütörtökig. Végül van a nagyszombati *keresztvizszentelés*, amely a hitujoncok egykori ünnepélyes keresztelésére emlékeztet. — Eredetileg nagyszombaton reggel nem volt szentmise, amivel az egyház azt akarta kifejezni, hogy e napon Krisztus sirjában pihent. Az ünnepélyes nagymisét csak a *husvétra virradó éjszakán* tartották. Hogy azonban ne legyen oly hirtelen az átmenet a nagy szomoruságból a legnagyobb örömre, az egyház ezt az éjjeli nagymisét később nagyszombat délelőttjére helyezte át. Sok országban már nagyszombat estéjén *feltámadási körmenetet* tartanak, amely körmenet nemcsak Krisztus feltámadását, hanem a mi feltámadásunkat is eszünkbe juttatja. Nagyszombaton déltől kezdve megszünik a böjt parancsa.

IV. Krisztus megdicsőülése.

Krisztus megalázta magát és engedelmes volt egészen a halálig, és pedig a kereszt haláláig. Ezért *magasztalta* fel őt Isten (Fil. 2, 8.). A felmagasztaltatás azonban csak az *emberi természetnek* szólt, mint Isten ugyanis Krisztus birtokában volt minden kigondolható boldogságnak és további felmagasztaltatás nem lehetett neki osztályrésze (Ar. sz. Ján.). Nem maga a Mindenható, hanem csak az ő emberi természete magasztaltatott fel a feltámadás által (Jer. sz. Cir.).

Krisztus lelke halála után diadalmasan szállott alá arra a helyre, ahol az Ószövetség igazai reá várakoztak (IV. Lat. zs.).

Ezt a helyet a **pokol tornácának** nevezzük. A pokol tornáca más, mint a tisztitóhely (mind a két helyen hiányzik Istennek szinről-szinre való látása, azonban a tisztitóhelyen ehhez még ideiglenes fájdalmak is járulnak, de a pokol tornácában nem) és más, mint a pokol (mind a két helyen hiányzik Isten látása, azonban a pokolban örökkétartó kínok vannak, a pokol tornácában ellenben ezek nincsenek). Az igazak lelkei a pokol tornácában *nem szenvedtek* fájdalmakat (R. k.). *Nem* is voltak ott *minden öröm hijján*, miként ezt a szegény Lázárról szóló példabeszéd mutatja, mert Lázár a pokol tornácában »vígasztaltatott« (Luk. 16, 25.). Ugyanis ezek az igazak a halál utáni különitélet alkalmával örök üdvösségükről, mint megérdemelt jutalmukról, biztos tudomást szereztek. A *mennyország örökkétartó örömeibe* azonban egyelőre nem mehettek be, mert a

mennyország még nem volt megnyitva (Zsid. 9, 8.). Sóvárogva *sóvárogtak* tehát a *Megváltó után.* — A dúsgazdagról szóló példabeszéd a pokol tornácát »*Ábrahám kebelé*«-nek nevezi (Luk. 16, 22.); hivták »*fogság*«-nak is, vagyis a fogság állapotának (I. Pét. 3, 19.), mert a lelkek Krisztus halála előtt onnan nem jöhettek ki. A Megváltó a kereszten »*paradicsom*«-nak nevezte ezt a helyet. — Minő örömujjongás lehetett a pátriárkák és próféták között, midőn Krisztus a pokol tornácában körükben megjelent! A pokol tornácában voltak pl. a következő igazak: Ádám és Éva, Ábel, Noé, Ábrahám, Izsák, Jákob, József, Dávid, Izaiás, Dániel, Jób, Tóbiás, Krisztus nevelőatyja és sokan mások; ott voltak Noé romlott kortársai is, akik a vizözön beálltakor még bűnbánatot tartottak (I. Pét. 3, 20.).

Krisztus azért szállott alá a pokol tornácára, hogy az ott várakozó lelkeknek hirülvigye a megváltást és őket onnan kiszabadítsa.

»Krisztus alászállott a lelkekhez a pokol tornácára, hogy hirülvigye nekik a megváltás befejezését« (I. Pét. 3, 19.). Krisztus lelke *istenségével egyesülve* szállott alá a pokol tornácára (Sz. Epif.). Egyedül szállott alá a pokol tornácára és *nagy* sereggel jött ismét fel onnét (Ant. sz. Ign.). A pokol tornácába alászálló Krisztus hatalmas királyhoz hasonlított, aki beveszi a várat, ahol övéi fogságban sinylődnek (Sz. Cipr.) A *pokol kárhozottai* előtt is kinyilatkoztatta magát Krisztus és kényszerítette őket, hogy imádják őt. Jézus nevére ugyanis minden térd meghajlik, a mennyeieké, a földieké és a földalattiaké (Filip. 2, 10.).

Husvétvasárnap hajnalán Krisztus Urunk saját erejéből dicsőségesen kiszállott sirjából.

A feltámadás órája biztosan nem határozható meg; csak annyi kétségtelen, hogy Krisztus *napfelkelte* előtt (Luk. 24, 22.), a virradat beálltával (Luk. 24, 1.) támadt fel. Ekkor angyal szállott alá az égből és elhengeritette a **sirkövet** (Máté 28, 2.). A szentatyák tanitása szerint Isten angyala ezt nem azért tette, hogy Krisztus előjöhessen sirjából, hiszen Krisztus már előbb feltámadt volt a lepecsételt sirból. A sirkő elhengerítése utóbb és csak azok kedvéért történt, akik Krisztus sirjához jöttek. Midőn a jámbor asszonyok a sirhoz érkeztek, két angyal állott a sir bejáratánál. Krisztus péntek estétől vasárnap hajnalig, tehát három napon nyugodott sirjában. — Krisztus többször megjövendölte, hogy harmadnapra fel fog támadni (Luk. 17, 33.); igy pl. *Jónáshoz* hasonlította magát (Máté 12, 40.); mikor pedig a templomból kiűzte az árusokat, igy szólt: »Bontsátok le e templomot (t. i. testének templomát) és harmadnapra felépitem azt« (Ján. 2, 19.). Azt is többször kijelentette Krisztus, hogy neki hatalma van életét odaadni s azt visszavenni (Ján. 10, 18.). Ha másutt azt mondja a szentirás, hogy Krisztust az Atya-Isten

ereje támasztotta fel (Róm. 6, 4.; 8, 11.), ez csak azt jelenti, hogy Krisztus egyenlőlényegü az Atyával, tehát az Atya valamennyi cselekedetét ő is együtt cselekszi vele. — Krisztus Urunk feltámadása kétségbevonhatatlanul biztos tény. »A keresztény ember érdeme nem Krisztus halálának, hanem az ő feltámadásának elhivése« (Sz. Ambr.)

Krisztus testét nem lopták el; az is merő tévedés, hogy Jézus csak tetszhalott lett volna.

A zsidók az Üdvözitő feltámadása miatti zavarukban azt mondták, hogy Krisztus holttestét a tanitványok lopták el (Máté 28, 13.). Azonban ily cselekedethez a tanitványok nagyon is félénkek lettek volna és túlságosan becsületesek. Különben is lehetetlen, hogy egyetlen őr sem ébredt volna fel a kő elhengerítésekor. Azonfölül alvó őrök hogyan lehetnek tanui az ellopás tényének? (Sz. Ág.). Az is nagyon feltünő, hogy a zsoldos katonákat egyáltalán nem büntették meg azon a címen, hogy kötelességükről megfeledkeztek. Végül tény, hogy bár az apostolok mindenfelé nyomatékosan hivatkoztak Krisztus feltámadására, senki sem vetette nekik ellen: »Ti loptátok el a holttetemet«, — hanem az emberek ezrével tértek meg Krisztus hitére. — Egyes szabadgondolkozók szerint Jézus csak **tetszhalott** volt. Harmadnapra magához tért volna elaléltságából s kiszállott volna sirjából. Nos, ha másegyéb nem, már a *megostoroztatás* és *keresztrefeszítés kinjai*, továbbá a kiállott nagyfoku *vérveszteség* egymagukban is biztos halált vontak maguk után Jézusnál. Maga az *oldalseb*, melyet a kereszten függve ejtettek Jézus testén, egyedül is elég lett volna a halál biztos előidézéséhez. (A lándzsával ütött oldalsebet »*haláldöfésnek*« hivták). Krisztus egyébként már a Kálváriára menetkor is teljesen *ki volt merülve;* hogyan tudott volna akkor 36 órai sirbanlét után a lepecsételt sziklasirból kiszállani, kötelékeit megoldani, a sirkövet elhengeríteni s észrevétlenül eltünni? Csak esztelen ember higyheti el, hogy mindez lehetséges. Különben a *római százados* is jelentette Pilátusnak a halál bekövetkeztét; más szóval a halál tényét *hivatalosan* is megállapították. Ez annál is inkább volt lehetséges, mert előzően, mikor a kereszteket felülvizsgálták, a katonák Jézus lábszárait nem törték meg a szokás szerint — épen azért, mert a halál tényét már akkor biztosan meglehetett állapítani. Oly szembeszökőek ezek a tények, hogy még *Strauss* Dávid is beismeri: »Ha Krisztus csak tetszhalott lett volna s mondjuk félholt állapotban elővánszorgott volna sirjából és sápadt arccal megjelent volna övéi közt, érthetetlen volna, hogyan változott a tanitványok nagy szomorúsága egyszerre oly nagy lelkesedéssé. Krisztus ugyanis ebben az esetben nem tehette volna reájuk a siron és halálon győzedelmeskedő Istenember benyomását, amely tudat pedig alapja a tanitványok egész későbbi működésének és fellépésének. És vajjon elhihető-e,

hogy a Bold. Szűz és Jézus barátai eltemették volna Mesterüket és lezárták volna a sirt egy nehéz kővel (Máté 27, 60.), ha előzetesen nem győződtek volna meg arról, hogy Krisztus valóban halott? — Mindezeken felül a halál tényét az összes evangélisták is egyhangulag bizonyítják.

A feltámadt Üdvözítő teste fényes, átható, könnyen mozgó és halhatatlan volt s magán hordozta az öt sebhely nyomait.

Krisztus Urunk megtartotta az 5 sebhelyet; ezért szólíthatta fel a hitetlenkedő Tamást, hogy tegye ujjait a szegek helyére és kezét oldalsebébe (Ján. 20, 27.). Krisztus azért tartotta meg testén 5 sebét, mert a sebek a *vitézségnek* és *győzelemnek* jelvényei s igy a hősnek legszebb ékességét képezik. Azért is meg akarta tartani Krisztus Urunk a sebeket a mennyországban is, hogy mennyei Atyja előtt szüntelenül rámutathasson megváltásunk árára (Sz. Ambr.) és sebhelyeinek felmutatásával a keresztáldozatot a mennyben mintegy állandóan megujithassa (Zsid. 8, 1—6.). Oldalsebét pedig azért tartotta meg Krisztus Urunk, hogy értésünkre adja, mily közel jutottunk szenvedései által Szentséges Szívéhez (Sz. Bern.).

Krisztus azért támadt fel halottaiból, hogy meggyőzzön minket *istenségéről* és biztosítson *jövendő feltámadásunkról.*

Feltámadása által Krisztus bebizonyította tanitásának igazságát, különösen pedig a saját **istenségéről** győzött meg bennünket. A hitetlen *Tamás* is, amidőn a feltámadt Üdvözítőt maga előtt látta, hittel kiáltott fel: »Én Uram és én Istenem!« (Ján. 20, 28.). Feltámadásával Krisztus továbbá meggyőzött bennünket arról, hogy egykor *mi is fel fogunk támadni.* Krisztus az első a feltámadók között (I. Kor. 15, 20.). Amint ő, ki fejünk, feltámadott, ugy fogunk mi is mindannyian feltámadni (Sz. Irén). Krisztus legelőször saját testét támasztotta fel, azután támasztja fel testének tagjait (Sz. Atan.).

Krisztus feltámadásának emlékére ünnepeljük a *husvét* ünnepét.

Az ószövetségi zsidók a husvét ünnepét (husvét szombatját) az *egyiptomi szolgaságból* való megszabadulás emlékére ünnepelték. Mi keresztények a husvétot a tavaszi napéjegyenlőséget követő első holdtölte utáni vasárnapon ünnepeljük. (A niceai zsinat határozata 325.). Husvét tehát nem esik minden évben ugyanarra a napra, hanem napja március 22. és április 25. között váltakozik. A »husvét« szó a »húsvétel« szótól származik. A pogányok a régi egyházban rendesen husvét ünnepére támadtak fel lelkileg halottaikból, t. i. a keresztség által; innen

maradt meg mai napig a nagyszombati keresztvizszentelés. Mi támadjunk fel a *husvéti gyónás* és *áldozás* által halottainkból (Róm. 6, 4.); erre int az egyház 4.-ik parancsa. Hogy egykor feltámadjunk a földnek sirjából, azért kell már most a bűn sirjából feltámadnunk (Sz. Ambr.). — A festett *husvéti tojás* a feltámadás jelképe: amint u. i. a tojás héjjából csibe jön elő, ugy fog egykor az ember is megdicsőülten előkerülni a földből. A *hús* és a *husvéti kalács*, amelyet a templomban megáldanak, a zsidók husvéti bárányára és kovásztalan kenyerére emlékeztetnek, miket az Egyiptomból való kivonulás alkalmával ettek. Husvét idején a *természet is* új életre ébred. Mig a husvételőtti nagyböjt a kisértésekkel és szenvedésekkel teli földi életet állítja elénk, addig a husvétra következő idő azt az időt jelképezi, amely a halál után, főképen pedig a feltámadás után fog következni. Azért töltjük el a husvét előtti időt böjtölésben és szomorúságban, a husvét utánit ellenben az öröm vigasságában (Sz. Ág.). Innen van az örvendezés szavának, az Allelujának gyakori használata. A szentirásban általában ott fordul elő az Alleluja szó, ahol üdvünk ellenségei fölött aratott győzelemről van szó. (Halleluja = dicsérjétek az Istent!)

A feltámadt Üdvözítő *negyven napig* maradt a földön s ez alatt az idő alatt *többször megjelent* apostolainak.

A feltámadt Üdvözítő megjelenései nem voltak merő *látomások*, mint pl. az a titkos kéz, amely Baltazár királynak megjelent és a falra irt (Dán. 5.). A látomásban ugyanis magunk előtt látunk valamit, ami a valóságban nincs előttünk. Az Üdvözítő ellenben feltámadása után emberi formában és valósággal látható és érzékelhető volt. Ezt tanusítják a szentirás vonatkozó helyei. — Krisztus Urunk legelőször szent *Anyjának* jelent meg (Sz. Ambr.), az apostolok közül pedig legelőször *Péternek* (Luk. 24, 34.); husvét vasárnapján reggel *Mária Magdolnának* jelent meg a sirnál, kertész alakjában (Márk 16, 9.; Ján. 20, 15.), azután a *jámbor asszonyoknak*, mikor azok a sirtól távoztak (Máté 28, 9.); husvét vasárnapján este az Emmauszba menő két tanitványnak (Luk. 24.) és mindjárt reá az utolsó vacsora termében az összegyűlt apostoloknak, akiknek szemeláttára halat és mézes kenyeret evett és akikre ekkor ruházta a bűnbocsátás hatalmát (Ján. 20.). A reá következő vasárnapon ugyanott ismét megjelent az apostoloknak és *Tamást* megfeddte hitetlensége miatt (Ján. 20.). A *Genezáret-tavánál* Krisztus Urunk hét apostolnak jelent meg; ekkor ruházta sz. Péterre a legfőbb hatalmat az apostolok és a hivek fölött; ugyanekkor Péternek és Jánosnak haláluk módját is megjövendölte (Ján. 21.). Legünnepélyesebb volt *Galilea egyik hegyén* való megjelenése, ahol a 11 apostolnak és több mint 500 tanitványnak jelent meg az Úr, parancsot adván nekik, hogy tanitsanak és kereszteljenek meg min-

den népeket (Máté 28, 16. stb.). A negyven nap alatt gyakran beszélt Krisztus apostolaival az Isten országáról (Ap. 1, 3.). Utoljára mennybemenetele alkalmával jelent meg nekik. — Krisztus tehát *nem az éjszaka sötétjében* jelent meg övéi előtt, hanem világos nappal; *nem egyszer*, hanem gyakran; *nem egyetlenegy*, hanem több *helyen:* a Getszemáni-kertben, az utolsó vacsora termében, a Genezáret-tavánál, Galileában, az Olajfák-hegyén. És Krisztus megjelenései nem tartottak *néhány pillanatig*, hanem hosszabb ideig: az Úr sokáig elbeszélt apostolaival. — Az apostolok rendszerint meg is akartak *győződni* Krisztus feltámadásáról. Nem adtak hitelt az asszonyoknak, akik a sirtól jöttek s látomásról és angyalok szavairól beszéltek (Luk. 24, 11.). Érzéki csalódásra gondoltak, midőn Krisztus előttük megjelent; azért mutatta meg nekik az Úr sebeit s azért érintette meg magát velük és evett is előttük (Luk. 24, 38. stb.). Tamás még a tiz apostolnak sem akart hinni (Ján. 20, 25.); az ő hitetlensége többet használ a mi hitünknek, mint a többi apostol hite (N. sz. Gerg.). Semmiféle igazságról sem voltak az apostolok erősebben meggyőződve, mint Krisztus feltámadásáról; azért is mindenütt elsősorban a feltámadás tényét hirdették, igy pl. pünkösd ünnepén a zsidó főtanács előtt és a templom udvarán, a sántán született embert meggyógyítása után, stb.

A feltámadása utáni 40-ik napon Krisztus az Olajfák-hegyéről felemelkedett a mennybe és azóta ül az Atya-Istennek jobbja felől.

Krisztus Urunk a hagyomány szerint *déltájban* szállt fel az égbe; távozása előtt kinyujtá kezeit, megáldotta apostolait, parancsot adott nekik, hogy minden nemzetnek hirdessék az evangéliumot s megígérte, hogy velük marad egészen a világ végezetéig (Máté 28, 18.; Luk. 25, 50.). Mennybemenetele után *két angyal* jelent meg és vígasztalta az apostolokat (Ap. 1, 9, stb.). A *lábnyomokat*, amelyeket Krisztus Urunk állitólag az Olajfák-hegyén hátrahagyott, azóta is mutogatják a zarándokoknak (Sz. Jer.). Azonban ma már csak a bal láb nyoma látható, a jobb láb nyomát körülbelül 200 évvel ezelőtt a törökök elpusztították, amikor t. i. Omár hatalmas mecsetjét oda hordták át. A lábnyom mintegy 3 ujnyi mélységü s meglehet állapitani róla, hogy a mennybemenetele alkalmával is, akárcsak a megfeszítéskor — Krisztus *Európa* felé fordult. — Krisztus ott szállt fel a mennybe, ahol megkezdte szenvedését, mintegy intésül, hogy a szenvedések útja egyszersmind az égbe vezető út is. Krisztus nem mint Isten, hanem *mint ember* szállott fel a mennybe; mint Isten ugyanis sohasem hagyta el az eget. Krisztus *saját erejéből* szállott fel a mennybe, nem volt szüksége idegen segítségre; nem ment szekeren, mint Illés (IV. Kir. 2, 11.), sem nem angyalok támogatásával, mint Habakuk próféta (Dán. 14, 36.), hanem isteni természetének ereje emelte megdicsőült testét

a mennyországba (Sz. Cipr.). Mennybemenetele alkalmával Krisztus a pokol tornácából *megszabadított lelkeket* is magával vitte a mennyországba (Ef. 4, 8.). Ettől az időtől fogva, habár később is sok szentnek megjelent, Krisztus Urunk testileg többé nem száll alá a földre, kivéve a szentmisét; ez az összes szentatyáknak egyhangu véleménye (Scar.). — *Krisztus Urunk mennybemenetelének ünnepe* a husvétot követő 40-ik napon van. Ez előtt van a *három keresztjáró nap*, körmenettel.

Krisztus azért ment fel a mennybe, hogy mint ember is *elfoglalja dicsőségének helyét* (Ef. 4, 10.), a *Szentlelket elküldje* (Ján. 16, 7.), az Atyánál *közbenjárónk legyen* (Ján. 14, 16.) s számunkra a mennyországban *helyet készítsen* (Ján. 14, 2.).

Krisztus Urunk a közbenjáró Isten és ember között (I. Tim. 2, 5.) és szószólónk az Atyánál (I. Ján. 2, 1.). Ha nem merészkedel az Atya-Istenhez fordulni, fordulj Jézus Krisztushoz, a Közbenjáróhoz. Ilyen Fiu ilyen Atyától mindent kieszközöl! (Sz. Bern.). Krisztus gyakran hasonlította magát világossághoz. S csakugyan, ő a szellemi világ igazi napja. Valamint a nap folytonos magasabbra-emelkedésében semmit sem veszít melegítő erejéből, sőt ellenkezőleg, épen legmagasabb helyzetében, délben tűz legjobban, épen úgy Krisztus Urunknak a földre való kihatása sem csökkent mennybemenetelével, hanem ellenkezően: inkább nagyobbodott azáltal.

Krisztus az égben Isten jobbján ül, vagyis mint embernek is a mennyországban a legnagyobb dicsőség az osztályrésze s valamennyi teremtmény fölött teljes hatalma van.

Már *Dávid* király egyik zsoltárában az Atya-Isten igy szól a Messiáshoz: »*Ülj az én jobbomra*, mig ellenségeidet lábaid zsámolyává teszem« (Zsolt. 109, 1.). Akit különösen meg akarunk tisztelni, azt jobbunkra ültetjük (III. Kir. 2, 19.). Azért ezek a szavak is: »Krisztus ül az Istennek jobbja felől« ezt jelentik: Krisztus Urunknak a *legnagyobb méltósága* van Isten előtt. Krisztus tehát minden angyal fölött áll (Ef. 1, 21.). Az Atya jobbja semmi más, mint az örök üdvösség; balja az örök kárhozat, amely az istenteleneknek jut osztályrészül (Sz. Ág.). Az Atya-Istenben semmi testi nincs, azért az »Atya jobbja« kifejezéssel az Atya-Isten isteni dicsőségét jelezzük, amelyben mennybemenetele után a Fiu teste szerint is részesült (Dam. sz. Ján.). Az »*ül*« szó azt jelenti, hogy Krisztus Urunknak *királyi és birói hatalma* van. Ugyanis a királyok trónjukon ülnek, mikor parancsokat osztogatnak s alattvalóik hódolatát fogadják; a birák (valamint a gyóntató pap és Krisztus is a világitélet alkalmával) pedig szintén székeken ülve hirdetik ki az itéletet.

Krisztus Urunk maga is kijelentette mennybemenetele előtt: »Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön« (Máté 28, 18.). Azért valamennyi teremtmény Istent megillető imádással tartozik neki (Fil. 2, 9—11.).

Mennybemenetele után a tizedik napon Krisztus Urunk elküldötte apostolainak a Szentlelket.

A Szentlélek vasárnapon, délelőtt 9 óra tájban szállott az apostolokra (Ap. 2, 25.). A jelek, amelyek kiséretében alászállott, a Szentlélek működését jelképezték: a szélzúgás az akarat megerősitését, a tűz az értelem felvilágositását, a nyelvek az apostolok nyelvadományát s az evangélium elterjesztését jelezték minden népek között. Pünkösd ünnepe az *egyház alapitásának napja,* mert a háromezer ember megkeresztelése által ezen a napon létesült az egyház. Pünkösd ünnepének eseményei ellentétei a *babiloni torony-épités* alkalmával történteknek; ugyanis ott megzavarodtak a nyelvek, pünkösd ünnepén pedig egyesültek.

A Szentlélek alászállásának emlékére ünnepeljük *pünkösd* ünnepét.

Pünkösd ünnepét husvét után az 50.-ik napon ünnepeljük. (A »pünkösd« szó a görög »pentekosztesz« = ötven szóból ered). Az ó-szövetségben pünkösd ünnepét a *sinai törvényadás* emlékére ünnepelték, 50 nappal az egyiptomi kivonulás után. A zsidók »*hetek ünnepének*« nevezték ezt az ünnepet, minthogy husvéttól pünkösdig hét hét telt el (7×7=49 nap) s a rákövetkező 50-ik nap volt maga pünkösd ünnepe. (A Sinai hegyen is, Sion hegyén is pünkösdkor zúgás és tűzlángok támadtak; itt is, ott is akaratát közölte Isten és pedig mindakétszer a testi, illetőleg a lelki fogságból való megváltás utáni 50.-ik napon). Pünkösd szombatján is volt ünnepélyes keresztelés az ősegyházban, ugyanis az első pünkösd ünnepén 3000 ember keresztelkedett meg; innen van a pünkösdszombati keresztviz-szentelés, amely a mai napig megmaradt. Pünkösd szombatja mindig szigoru bőjt, ugyanis e szombaton, az apostolokhoz hasonlóan, nekünk is bőjtöléssel kell a Szentlélek eljövetelére előkészülnünk. — A pünkösdre következő vasárnapot *Szentháromság vasárnapjának* nevezzük. Ez a vasárnap mégegyszer visszatekint az egyházi év három főünnepére: a karácsonyra (mikor az Atya-Isten elküldte Fiát), a husvétra (mikor a Fiu-Isten feltámadt) és a pünkösdre (mikor a Szentlélek leszállott). — A Szentháromság vasárnapjára következő csütörtökön van *Urnapja,* a maga rendkivül ünnepélyes körmenetével. Urnapjának (az egyház nyelvén: az *Úr testének ünnepe)* azért nevezzük ezt az ünnepet, mert az Oltárisentségben jelenlevő legfőbb Úr tiszteletére van rendelve. Urnapja pünkösd ünnepe után következik, mert az apostolok pünkösd után kezdték kiszolgáltatni az Úr testét az Oltáriszentségben; továbbá annak kifejezésére, hogy ne szo-

morkodjunk Krisztus Urunk mennybemenetele miatt, mert ő folytonosan velünk van az Oltáriszentségben. Azt is akarja ezzel az ünneppel mondani az egyház: Ime, mint mentek teljesedésbe az égbe felszálló Üdvözítő szavai: »Én veletek maradok mindennap a világ végéig!«

A *világ végén* Krisztus Urunk ismét el fog jönni, hogy minden embert *megitéljen.*

Krisztus ujból való eljövetelét *paruziának* (görög szó = eljövetel) is nevezzük. Az Üdvözitő első és második eljövetele közt nagy lesz a különbség. Első eljövetele alkalmával mint didergő *gyermek,* szegénységben jelent meg, második eljövetele alkalmával teljes fölségében fog mutatkozni, mint *mindenek Ura* és parancsolója. Első eljövetelének célja volt, hogy *megváltson,* második eljövetelének célja, hogy *megitéljen* bennünket.

7. A Megváltó személye.

Jézus Krisztus, a mi Megváltónk, Isten Fia, ki érettünk emberré lett: tehát valóságos Isten.

Izaiás megjövendölte az eljövendő Megváltóról: »És hivatik az ő neve *Emmánuelnek,* ami annyit jelent: *Velünk az Isten*« (Iz. 7, 14: Máté 1, 23.). Ezzel a jövendöléssel előre meg volt mondva, hogy a Megváltó *Isten és ember* lesz egy személyben.

I. Isten Fiának megtestesülése.

Hogy Isten földre fog szállani s az emberekkel érintkezésbe fog lépni, azt már a *pogányok* is sejtették. A görög mondák szerint az istenek emberekként jártak-keltek a földön; gondoljunk pl. a görögöknek arra a mondájára, amely az isteneknek Tantalusnál való látogatását adja elő. *Isten valóban alászállott a földre* (Ján. 3, 10.) és pedig Krisztus Urunk születésének hirüladása alkalmával (Luk. 1, 26. stb.).

1. A második isteni személy a Szentlélek-Isten közremüködése által Szűz Máriától Krisztus Urunk születésének hirüladása alkalmával emberi testet öltött magára.

Isten Fia emberi testet és emberi lelket vett fel, vagyis **látható külsőt öltött** magára, hogy megjelenhessen közöttünk a földön; mi is megfelelő ruhát öltünk magunkra, ha otthonunkat elhagyjuk s emberekkel lépünk érintkezésbe. »A megtestesülés alkalmával Isten ugy járt el, mint *a nap,* amelyet fellegeknek kell bevonniok, hogy gyönge szemeink feléje tekinthessenek (különben megvakulnánk); Isten fia a test fel-

hőjével vette körül magát, hogy lelkünk homályos szemei megláthassák őt« (Gran. Lajos). Az emberi *gondolatnak* szavakba kell öltöznie, hogy hallhatóvá válljék; Isten pedig emberi természetet (testet és lelket) öltött magára, hogy az emberek előtt láthatóvá legyen. Szent János evangélista szerint: »*És az Ige* (= Isten Fia) *testté* (= emberré) *lőn és mi köztünk lakozék*« (= közöttünk, emberek között 33 évig élt: Ján. 1, 14.). — A megtestesülés abban a pillanatban ment végbe, amikor Mária az arkangyalhoz igy szólott: »**Legyen nekem a te igéd szerint**« (Luk. 1, 38.). A világ teremtése alkalmával Isten azt mondá: »*Legyen*« (= fiat); Isten Fiának megtestesülése alkalmával ezt a »legyen« szót Mária mondta ki. Máriának ez a »legyen« szava vonta alá az örök Igét az égből a földre (Sz. Bern.). Krisztus Urunk teste **Szűz Máriától** való. Asszonytól lett (Gal. 4, 4.) s test szerint Dávid nemzetségéből származik. (Róm. 1, 3.). Az emberfia mindenesetre az égből szállott alá (Ján. 3. 13.), azonban nem embersége, hanem isteni személye szerint. A Szentháromságnak **csak egy isteni személye,** t. i. a Fiu-Isten vett fel emberi természetet. *Isten* (= egy isteni személy) lett emberré és *nem az istenség* (= az isteni lényeg). Az isteni természet azonban az emberi természettel a megtestesüléskor bensőleg egyesült és pedig a Fiu-Isten személyének közvetitésével (lásd később). — Azonkivül biztos az is, hogy a megtestesülésben *mind a három isteni személy közreműködött.* Ugyanis a kifelé ható isteni müködésnek az egy isteni lényeg az eszközlője, mely azonos mind a három isteni személyben. A megtestesülés művét mindazonáltal elsősorban a **Szentlélek-Istennek tulajdonitjuk,** mert a megtestesülés az isteni szeretet legnagyobb műve, a szeretet műveit pedig a Szentléleknek, az Atya és a Fiu szeretete Lelkének tulajdonitjuk (R. k.). — A szentatyák véleménye szerint kétségtelen, hogy az *Atya-Isten is, vagy a Szentlélek is testet ölthetett volna.* Ugy illett azonban, hogy az, aki már öröktől fogva »Isten-Fia« volt, az legyen »Ember-Fia« is.

Krisztus Urunk külső alakjáról kevés biztosat tudunk.

Egyesek Izaiás eme szavaiból: »Sem alakja, sem szépsége nincsen« (Iz. 53, 2.) — arra akarnak következtetni, hogy Krisztus Urunk külsőre nézve nem volt vonzó. Azonban a próféta előbbi szavai *a szenvedő* és sebekkel boritott Megváltóra vonatkoznak. Dávid ezt irja a Messiásról: »Termetre szép vagy az emberek fiai között« (Zsolt. 44, 3.). *Sz. Jeromos* erre vonatkozóan igy ir: »Az intenség fénye és dicsősége, amelyet az emberi külső takart, kisugárzott Jézus arcán és oly szépséget kölcsönzött neki, hogy magához vonzotta és meghódította mindazokat, akik oly szerencsések voltak, hogy láthatták őt.« *Sz. Brigitta* pedig azt irja, hogy Jézus tekintetéből, szemeiből, szavaiból és egész lényéből valami megfoghatatlan varázslat árad ki ugy, hogy

minden szivet magához vonzott. Azért is egyetlen szava elég volt ahhoz, hogy Péter, András és a többi apostolok mindenüket elhagyván legott kövessék. Egy tekintete elegendő volt ahhoz, hogy Pétert és Magdolnát megindítsa és bűnbánatra hangolja. — Krisztus testalkatra magas volt, magasabb minden apostolnál (Luk. 6, 20.). Fellépése mindenesetre mély tiszteletet parancsoló lehetett; ugyanis ellenségei meghátráltak előle, midőn közöttük elhaladt (lásd. Ján. 10, 39; Luk. 4, 30.). A jámbor keresztény hagyomány szerint *Abgár edesszai* fejedelem Krisztus Urunk hű arcképének volt a birtokában. E hagyomány szerint ugyanis Abgár egy alkalommal követséget küldött volna Krisztushoz egy levéllel, amelyben kérte volna Krisztust, hogy a zsidók üldözései elől vonuljon vissza hozzá; egyuttal arcképet is kért volna Krisztustól. Krisztus levél kiséretében egy kendőn elküldte volna Abgárnak arca másolatát. A levél is és Krisztusnak eme képe is állitólag az edesszai levéltárban maradtak fenn. Niceforus konstantinápolyi pátriárka erre vonatkozólag még 817-ben is ezeket irja: »Mind a mai napig azzal dicsekszik Edessza városa, hogy az Üdvözitőnek egy képét birja, amelyet nem emberkéz készitett«. Ennek az edesszai Krisztus-képnek a nyomán készültek a régi keleti egyházban Krisztusnak összes képei; e képen Krisztusnak hosszu haja, rövid szakála, hosszukás orra és komoly, nyugodt tekintete van. *Emerich Katalin* ezekkel a szavakkal irja le Krisztus Urunk külső kinézését: »Jézus magasabb volt apostolainál és fehér homlokával messze kitünt közülök. Nem volt sovány, sem kövér s igen nemes kinézésü. Egyenesen és nagyon határozottan járt, széles vállai és széles melle volt, izmai edzettek voltak a sok utazástól.«

2. Jézusnak atyja az Atya-Isten a mennyekben.

Krisztus tehát *Isten Fia* nemcsak azért, mert ő a második isteni személy, hanem azért is, mert az ő szent emberségének származását is Isten maga eszközölte (N. sz. Gerg.). — A Megváltó első megigérése alkalmával, t. i. az »ősievangélium«-ban az eljövendő Messiás »**asszony ivadéká**«-nak van mondva, tehát *nem férfi ivadékának* (I. Móz. 3, 15.). Krisztus Urunk maga is gyakran »emberfiának« nevezi magát, vagyis **egy** (és nem két) ember fiának (Máté 26, 64.). Krisztus Urunk származásfájában szent Máté csak a Szűz Máriától való leszármazást emliti, a Józseftől való leszármazását nem (Máté 1, 16.). Mindazonáltal Jézust sokan József fiának tartották (Luk. 3, 23.). Mária azért *lett eljegyezve sz. Józsefnek*, hogy sem ő, sem Krisztus Urunk a világ előtt hirbe ne kerüljenek s hogy legyen, aki gondot visel reájuk. Azonfölül egyelőre a megtestesülés titkának rejtve kellett maradnia, mert a világ csak megbotránkozott volna rajta. — Sz. József ács volt és Dávid király nemzetségéből származott (Máté 13, 55.). »Igaz« férfiu volt, vagyis szent életet élt (Máté 1, 19.). Különösen kitünt *szüziességével*, azért ábrázolják liliommal. Neki jutott osztályrészül az a méltóság, amely után ki-

rályok és próféták vágyakoztak, amelyet azonban elérniök nem sikerült: az Üdvözítőt karjain hordhatta, csókolhatta, öltöztethette, táplálhatta, oltalmazhatta (Sz. Bern. IX. Pius). Az hivta őt »atyjának«, akinek igazi atyja a mennyekben lakik (Sz. Vaz.). Sz. József az *egyház védőszentje* (IX. Pius 1870. dec. 8.) oly értelemben t. i., hogy az egyházért való közbenjárása az Isten trónja előtt különösen hathatós. Ő egyszersmind a *haldoklók védőszentje* is, mert főképen ő esdheti ki számunkra a boldog halál kegyelmét. Neki magának is a legboldogabb halál jutott osztályrészül, mert halálakor Jézus és Szűz Mária voltak mellette. Szent Józsefhez *anyagi szükségeinkben* is nagy bizalommal fordulhatunk. Minthogy egykoron ő volt Isten Fiának táplálója, Isten az ő közbenjárását a szükségbenlevőkért biztosabban meghallgatja. Aqu. szent Tamás szerint szent Józsefnek hatalma van Istentől, hogy *minden szükségben* segítsen. Szent Terézia († 1582.) mondja önmagáról, hogy szent Józsefhez intézett imádsága semmiféle lelki, vagy testi szükségben sem volt eredménytelen. *Március 19*, sz. József emléknapja, 1918-tól kezdve *ünnepnap* (lásd E. T. can. 1247. § 1.). X. Pius pápa 1909-ben külön Sz. József-litániát is hagyott jóvá az egész egyház számára. Emerich Katalin szerint sz. József 63 éves korában, Názáretben halt meg és ott is temették el; később állitólag Betlehembe vitték át holttestét, ahol még fel nem deritett helyen a mai napig teljes épségben pihenne.

3. Az Isten Fiának megtestesülése mély titok előttünk, amelyet sohasem fogunk megérteni; csak csodálnunk és imádnunk lehet azt.

Már a próféta kijelentése szerint is lehetetlen a Megváltó származását felfogni és megmagyarázni (Iz. 53, 8.). Krisztus emberi származását és a megtestesülés titkát épen oly kevéssé foghatjuk fel, mint *Áron száraz vesszejének kivirágzását* (IV. Móz. 17.), amely leveleket, virágokat és gyümölcsöt (mandolát) termett (Sz. Ág.). Hunyd be szemedet, oh emberi értelem, mert csak a hit leple alatt szemlélheted e titok fényességét épen ugy, mintahogy az emberi szem is csak felleg leple alatt viselheti el a nap fényességét (Sz. Bern.). Tudom, hogy az Isten Fia emberré lett; azonban hogy miként történt ez, nem tudom (Ar. sz. Ján.). — *Hasonlatok*, amelyek Krisztus Urunkban az isteni és emberi természet egyesülését szemléltetően fejezik ki: Az istenség és az emberség Krisztusban ugy egyesült, mintahogy az emberben a szellemi *lélek és a test* egyesül (Glbk. Atan.). Ha a szellem és anyag, amelyek pedig lényegesen különböznek egymástól, egyesülhetnek az emberben, még inkább egyesülhet az istenség az emberséggel, minthogy ezek egymáshoz némi tekintetben mégis hasonlitanak. Az emberi szó is egy neme a megtestesülésnek. A szó előbb csak egy lelkemben meglevő gondolat, tehát valami tisztán szellemi. Ha ez a gondolat kifelé is meg akar nyilvánulni, mintegy

a hangban megtestesül: hallható szóvá válik úgy, hogy a hallás érzékszerveivel felfoghatjuk. A gondolat azonban ezután sem szünt meg az ész gondolata lenni. Épen igy az isteni Ige is sokak számára láthatóvá vált ugyan, mégsem szünt meg az Atyánál maradni (Sz. Ag.). *Hasonlatok*, amelyek Krisztus Urunknak a Szentlélek Istentől eszközölt *fogantatását* teszik szemléltetővé: Amint Isten egykor Évát a földből alkotott Ádám testéből, ugy képezte Krisztus testét Szűz Mária testéből (Sz. Izid.). A megtestesülés alkalmával hasonló dolog történt, mint a világ teremtésekor, mikor az első növények emberi közreműködés nélkül, Isten mindenhatósága folytán a földből előjöttek.

A megtestesülés titkát a naponkinti *három harangozás* alkalmával imádjuk.

A nap fölkelte és lenyugta élénken állítják szemünk elé Krisztusnak, a világ világosságának megtestesülését és halálát. Ezért van a naponkinti harangozás «*Úrangyalára.*» Az Úrangyala szavai Isten Anyjának és az angyalnak beszélgetésére emlékeztetnek. — A pap minden *szentmisében* Credo-kor (e szavaknál: »És testet vőn a Szentlélek által Szűz Máriából«), valamint utolsó evangéliumkor is (e szavaknál: «És az Ige testté lőn») letérdel és imádja ezt a titkot; *Karácsony ünnepén* és *Gyömölcsoltó Boldogasszony* napján (márc. 25-én) az ünnepélyes szentmisében a Credo emlitett szavainál minden jelenlevő pap letérdel az oltár lépcsőire s meghajtja fejét. — Maguk az angyalok is imádják a megtestesülés titkát. Szépen mondja szent Efrém Krisztusról: «Az emberek elismerik istenségedet, az angyalok imádják emberségedet. Az angyalok csodálják, hogy mennyire kicsiny, az emberek bámulják, mennyire nagy lettél.»

4. Isten Fiának megtestesülésére *azért volt szükség*, hogy Isten megsértett fölsége *tökéletes* elégtételt kaphasson.

Isten mindenesetre más módon is megválthatta volna az embereket, mint a megtestesülés utján; végtelen *jóságának* kiváló módon való tanusitására megelégedhetett volna esetleg tökéletlenebb elégtétellel is, sőt a bűnt minden elégtétel nélkül is elengedhette volna. Már szent Ágoston mondja: «*Balgatagság* azt vélni, hogy az Isten bölcsesége az emberek megváltására nem találhatott volna semmiféle *más módot*, mint csupán azt, hogy Isten emberré lett, Szűz Máriától született és a bűnösök kezébe engedte át magát. Isten másképen is elintézhette volna a világ megváltását. Amint azonban Krisztus Urunk kereszthalálából látjuk, Isten **tökéletes elégtételt** akart, hogy ne csak végtelen jósága, hanem igazságossága is megdicsőitessék.» Tökéletes elégtételt azonban *csak Isten-ember* nyujthat. A *sértés nagysága* tudvalevően a sértett személyéhez képest nagyobbodik. *Istennek* megsértése tehát *végtelen nagy* sértés,

amelyet *semmiféle véges lény*, még a legtökéletesebb angyal *sem tehet jóvá*, hanem csak maga a végtelen Isten. Az ember megváltása végett tehát Istennek emberré kellett lennie (Sz. Anzelm). Csupán mint Isten ugyanis nem szenvedhetett, csupán mint ember pedig nem válthatott meg. Azért vette föl Isten az emberi természetet (Sz. Proklus). Az Isten-embernek az *alacsonyság állapotában* kellett a földön megjelennie. Ha ugyanis egész fölségében mutatkozott volna, akkor a dicsőség Urát nem feszítették volna föl (I. Kor. 2, 8.).

Hogy vajjon Isten Fia abban az esetben is emberré lett volna-e, *ha az ember nem vétkezett volna*, biztosan nem lehet megmondani. Csak annyit tudunk, hogy a bűnbeesés után a megtestesülés az ember megváltása végett történt. Mivel azonban Isten *mindenható*, azért akkor is testet ölthetett volna, ha az ember nem vétkezik. A megtestesülés ebben az esetben az embert Istennel a *legbensőbben egyesítette* volna (Aqu. szent Tamás.)

5. A második isteni személy, habár emberré lett, nem szünt meg továbbra is Isten maradni; azonfelül a megtestesülés által *fölségéből semmit sem veszitett.*

Ha azt mondjuk is: Isten Fia alászállott a földre, ezzel *nem* azt *gondoljuk, hogy a mennyországot elhagyta.* Valamint a *csillag*, ha számunkra láthatóvá válik is, ennek dacára mégis az égboltozaton marad, úgy Krisztus Urunk is: nem hagyta el mennyei dicsőségét azért, mert emberré lett (Deh.). Amint a *nap fényét a fellegek* ki nem oltják, csak elrejtik, úgy Krisztus istenségét is az ő emberisége nem oltotta ki, csak elrejtette (Sz. Ambr.). Ha lelkünknek szava, *a gondolat*, kivülről hallhatóvá válik, ezzel még nem szünik meg lelkünk gondolata lenni. Hasonlóképen: habár Isten Igéje kifelé láthatóvá vált is, mégsem szünt meg az Atyánál maradni. (Sz. Ág.). — **Isten** a megtestesülés által **fönségéből semmit sem veszített.** Ha a *napsugár* nem szennyeződik be azáltal, hogy felszáritja az út sarát, annál kevésbbé veszített az istenség azáltal, hogy Szűz Mária legtisztább testéből testet öltött magára; Isten mindent tisztává tesz, de maga be nem szennyezhető (Sz. Odil). Posztóruha általában nem illik a királyhoz; illik azonban, ha az arannyal, gyöngyökkel és drágakövekkel van kirakva. Épen így *az elesett* emberi természet nem illett ugyan az Isten Fiához, illett azonban az, amely Szűz Mária legszűziesebb testéből származott. — Ha az apostol azt mondja, hogy Krisztus *kiüresitette önmagát s szolgai alakot öltött fel* (Filipp 2, 7.), ez a mondás nem azt jelenti, hogy Isten levetette valamely tulajdonságát, hanem csak azt, hogy az alacsony emberi természetet vette föl, hogy nekünk ezzel is példát adjon az *alázatosságra.* «Ő megalázta magát« (Filipp. 2, 8.).

6. Isten Fiának megtestesülése által az ember *nagy méltóságra* emelkedett.

Amint a nap kisúgározza fényét valamennyi *bolygóra*, amely körülötte kering, úgy vont be Krisztus is minden embert, akiknek körében 33 évet töltött, az ő isteni fényével. Az Isten Fia által fölvett emberi természet *kovászhoz hasonlít*, amely áthat a liszt egész tömegére (Máté 13, 33.). Krisztus a szőlőtőke, mi pedig a szőlővesszők. (Ján. 15.). — Mi emberek egyben-másban még az *angyalokat is felülmuljuk*. Ugyanis bár pl. az angyalok sem betegségnek, sem halálnak nincsenek alávetve, mégsem mondhatják magát Istent testvérüknek. Ha az angyalok egyáltalában képesek volnának irigységre, bizonyára irigységgel tekintenének reánk, emberekre, kiknek bizonyos értelemben maga az Isten Fia lett testvérünkké. Oh mily nagy becse van tehát a megváltásnak, melynélfogva az ember szinte Istennel lesz egyenértékűvé! (Sz. Hilár).

Függelék.

A *megtestesülés titkából fejlő igazságok.*

1. Krisztus Urunk valóságos Isten és ugyanakkor valóságos ember; azért nevezzük őt »Isten-embernek.«

Minden lény annak mivoltát (lényét) örökli át, akitől *eredetét* veszi. A gyermek azáltal, hogy embertől származik, emberi mivoltot nyer. Így Krisztus is az Atya-Istentől való eredete miatt **isteni,** Szűz Máriától való eredete miatt pedig **emberi** mivolttal birt. «Krisztus úgy is viselkedett mindig, hogy az emberek majd Istennek, majd embernek tartották» (Sz. Ág.). Ugyanis majd isteni, majd emberi vonásokat tulajdonított magának. Egyszer ezt mondta: «Az Atya nagyobb nálamnál» (Ján. 14, 28.), máskor pedig: «Én és az Atya egy vagyunk» (Ján. 10, 30.). Mint Isten Szűz Máriát «asszonynak» nevezi (pl. a kánai mennyegzőn és a keresztfán), mint ember «anyjának». Önmagát egyszer «Isten Fiának,» máskor «ember fiának» hivja.

Krisztus Urunk tehát mint ember minden tekintetben hasonló hozzánk, *a bűnt kivéve.* (Kalced. zsinat).

Krisztus mindenben hasonlóvá lett az ő testvéreihez (Zsid. 2, 17.). **Emberi teste** volt, mint nekünk; azért emberi igényei is voltak (éhezett és szomjuhozott, evett és ivott, aludt); örült, sírt, szenvedett, meghalt. Krisztusnak **emberi lelke** volt, tehát emberi értelme, azért mint ember nem tudta újraváló eljövetelének idejét (Márk 13, 32.); és emberi akarata, ezért így imádkozott: «Atyám, ne az én akaratom, hanem a tied legyen» (Luk. 22, 42.). Halála alkalmával Krisztus Urunk lelkét mennyei Atyjának kezeibe ajánlotta (Luk. 23, 46.). Szent Pál Krisztus Urun-

kat mint embert «mennyei»-nek nevezi, ellentétben az első emberrel, aki földi volt és földből vétetett (I. Kor. 15, 47.); ezt pedig azért teszi, mert Krisztus Urunk teste a menny közvetítésével (t. i. a Szentlélek-Isten által) természetfölötti módon származott Szűz Mária testéből, továbbá, mert Krisztus testén már e földön is mutatkoztak a *megdicsőült testek égi tulajdonságai.* (Gondoljunk a Tábor-hegyi megdicsőülésre.)

2. Krisztusban tehát kétféle természet van: isteni és emberi természet, amelyek benső egyesülésük dacára el nem egyítve vannak egymás mellett.

Természeten, vagy **lényegen** értjük a valamely lényben lakozó képességek összeségét. A **személy** pedig a természetnek, tehát e képességeknek is, az *irányítója.* Másképen szólva: ami minden emberben közös, azt emberi természetnek hívjuk; ami pedig az embert *egyeddé* (= önállóan létező lénnyé) teszi, azt a valamit *személynek* nevezzük. A természet tehát sok egyedben azonos, a személy ellenben nem. — Amint a *vasrud* és az *aranyrud* izzó állapotban egybeolvadnak anélkül, hogy azért a vas aranynyá válnék, vagy megfordítva, úgy egyesült a két természet, t. i. az emberi és isteni természet Krisztus Urunkban. — Az emberi természet tehát *nem változott át* isteni természetté, amint pl. a víz borrá változott a kánai mennyegzőn; ugyanis a véges (változó) végtelenné (változathatatlanná) sohasem válhatik. — *Nem* is *emésztette föl* az isteni természet az emberi természetet, mintahogy pl. a csepp méz a tengerben eltűnik, vagy kevés viasz a tűzben nyomtalanul felolvad. (Ez volt Eutyches konstantinápolyi apát tévtana, amelyet a kalcedoni zsinat 451-ben elvetett.) — Nem is alakult ki az isteni és az emberi természetből egy *harmadik,* mindkettőtől különböző természet, mintahogy pl. az oxigénből és hidrogénből víz képződik. Istenben ugyanis nem történhet változás.

Krisztusban *kétféle megismerő képesség* is volt: isteni és emberi.

Mint Isten mindent tudott, még az emberek gondolatait is; mint ember mégsem tudta az utolsó ítélet napját és óráját (Márk 13, 32.).

Krisztusban továbbá *kétféle akarat* is volt: isteni és emberi; az emberi akarat azonban tökéletesen alá volt rendelve az isteni akaratnak (III. Konstant. zsinat 680.).

Hogy Krisztusnak *emberi* akarata is volt, azt az Olajfák hegyén mondott imádságából látjuk: «Atyám, ne az én akaratom, hanem a tied legyen» (Luk. 22, 42.). Hogy az emberi akarat az isteninek *alá volt rendelve,* Krisztus Urunk eme szavaiból nyilvánvaló: «Nem keresem az én akaratomat, hanem annak akaratját, aki engem küldött» (Ján. 5, 30.). Tegyük fel, hogy

egy beteget orvosi műtétnek kell alávetni. A beteg akarata tiltakozik a műtét ellen, mert fél a fájdalmaktól; végre azonban mégis aláveti magát az orvos akaratának. Ez a hasonlat alkalmazható Krisztus Urunk imádságára is, amelyet az Olajfák hegyén mondott.

Krisztusnál végül *kétféle működés* található: isteni és emberi (III. Konstant. zsinat 680.).

Az isteni működés tényei a csodák és a jövendölések, az emberi működés tényei az imádság, a táplálkozás, az alvás, a szenvedés. — A Szentháromságban az egyes isteni személyeknek tudvalevőleg egy a természete, vagyis lényege, épen ezért működésök is egyféle.

3. Krisztusban azonban csak egy személy van és pedig egy isteni személy.

Amint a két szem csak egy látó- és a két fül csak egy halló-képességet eredményeznek, hasonlóképen Krisztus Urunkban a két természet csak egy- és pedig isteni személyt képez (Arnob.). Amint a szellemi *lélek* és a *test* csak egy ember, úgy az Isten és az ember csak egy Krisztus (Gilbk. Átan.). Amint az emberben a test csak a *lélek által* él és e nélkül megszünik létezni, úgy Krisztus Urunkban is az **emberi természet csak az isteni személy által** létezik. — Habár az emberi természetnek Krisztusban nem emberi, hanem isteni személy az irányitója, az emberi természet Krisztusban ezáltal korántsem lett *tökéletlenebbé*, hanem ellenkezőleg: ezáltal jelentékenyen tökéletesebbé lett. Amint az ember teste a lélekkel való életközösség által tökéletesebbé lesz a merőben állati testnél, úgy Krisztusban is az emberi természet az isteni Igével való életközössége miatt valamennyi más ember természete fölé emelkedett. Ezért voltak Krisztus Urunk emberi testének mennyei tulajdonságai (gondoljunk pl. a szineváltozásra). — Krisztus Urunkban tehát *nem volt az isteni személy mellett még egy másik emberi személy is* (Isten-Krisztus mellett egy ember-Krisztus) olyformán, hogy az istenség egy meghatározott emberben, mint valamely templomban lakott volna, ahogy pl. az igazak lelkében lakozik. (Ez volt Nestorius konstantinápolyi pátriárkának a tévtana, amelyet az efezusi zsinat 431-ben kárhoztatott.)

Miután Krisztus Urunkban az isteni személy az isteni és emberi természetet *elválaszthatatlanul* egyesitette egymással, azért mondjuk, hogy:

1. Krisztus Urunk *mint ember is valóságos Fia Istennek.*

Ezért mondja szent Pál: »Isten még tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem mindnyájunkért adta őt« (Róm. 8, 32.).

2. Szűz Mária, mint Krisztus anyja, valóságos *Istenanya* is, vagyis Istennek szülője.

Szűz Mária szülöttje Isten volt; ő maga tehát Isten Anyja. Már sz. Erzsébet is Isten Anyjának nevezte Szűz Máriát (Luk. 1, 43.). Nestorius tévtanát, hogy Máriát csupán Krisztus-szülőnek szabad nevezni, az efezusi zsinaton 431-ben elvetették. »Ha Jézus Krisztus, a mi Urunk, Isten, Szűz Mária, aki őt szülte, szükségszerüen Istennek szülője«. (Sz. Cir.). A szülőanyát, habár a gyermeknek nem adja is a lelket, mégis a gyermek anyjának nevezzük. Épen ugy nevezzük Szűz Máriát is Isten Anyjának, habár Krisztus az isteni lényeget nem tőle vette.

3. Krisztus mint ember sem *nem vétkezhetett*, sem *nem tévedhetett.*

Krisztus sem tettel, sem szóval nem vétkezett (I. Pét. 2, 22.). Amint a fény nem tűr sötétséget a maga közelében, ugy nem türhetett Isten Fia sem bűnt természetében (N. sz. Gerg.). — Krisztus az ő születésétől fogva a legmagasabbfoku *bölcseségnek* és *szentségnek* volt a birtokában (Kolosz. 2, 3.) s e tulajdonságaiban *nem is növekedhetett.* A szentírás szavai: »Jézus növekedék bölcseségben és kedvességben« (Luk. 2, 52.) ezt jelentik: Az életkor növekedésével Jézus beszédeiben és cselekedeteiben mindinkább megnyilvánult a benne lakozó bölcseség és isteni kegyelem. »Amint a nap a reggeli szürkülettől egészen a déli verőfényig mind több világosságot áraszt maga körül, ugy volt a szellemi nappal, Krisztus Urunkkal is« (Deharbe).

4. Krisztusnak valamennyi emberi cselekedete *végtelen értékü.*

A *király* cselekedetei emberi cselekedetek, mert ő is ember; de egyszersmind királyi cselekedetek is, mert ő király is. Épen igy áll a dolog Krisztus Urunk cselekedeteivel. Amit Krisztus mint ember tett, emberi cselekedet; azonban egyszersmind isteni is, mert ő igaz Isten. »Amint az *izzó vas* ég, de nem azért, mert természeténél fogva ez a tulajdonsága, hanem azért, mert a tűz hatotta át, ugy Krisztus Urunknak emberi cselekedetei is isteni cselekedetek, de nem Krisztus emberi testétől, hanem az ő isteni személyétől való származásuk alapján« (Dam. sz. Ján.). Épen azért Krisztusnak *legcsekélyebb imádsága*, vagy szenvedése is megválthatta volna az egész emberiséget.

5. Krisztus Urunk emberségét is *imádás* illeti.

Az imádás nem az emberi természetnek szól, hanem az isteni személynek. A gyermek is, aki kezet csókol atyjának, nem a kezet magát, hanem atyját tiszteli (Deh.). Aki a királyt tiszteli, tiszteli őt a *biborral* egyetemben, amelyet visel; igy Krisztus Urunkban is az emberséget az istenséggel együttesen imádjuk, miután egyik a másiktól el nem választható (Aqu. sz. Tam.).

— Ezért imádja az egyház Krisztus Urunk 5 szent sebét, Jézus szent Szivét (a szeretet székhelyét), Krisztus Urunk sz. vérét.

6. *Épen ezért Krisztus Urunknak mint Istennek emberi, mint embernek isteni sajátságokat tulajdonithatunk.*

Igy mondhatta pl. szent Péter a sántán született ember meggyógyitása után: »Az élet szerzőjét öltétek meg« (Ap. 3 15.). Szent Pál pedig: »Ha megismerték volna, soha a dicsőség Urát meg nem feszitették volna« (I. Kor. 2, 8.). Szent János: »Abból ismertük meg az Isten szeretetét, hogy ő életét adta miérettünk« (I. Ján. 3. 16.). Mivel t. i. a *második isteni személy Isten* és *ember* egy személyben, ennélfogva mindazt, amit a második isteni személyről mondunk, Krisztus Urunkról mint emberről is elmondhatjuk (pl. Isten szenvedett érettünk, Isten halt meg érettünk). Tegyük fel pl., hogy valakinek két tulajdonsága van: *gazdag* és *jószivü*. Ily esetben egész helyesen mondhatjuk: »Ez a gazdag jószivü«; de ezt is mondhatják: »Ez a jószivü gazdag«. Mindakét esetben a személyről beszélünk igy, aki jószivü is és gazdag is egyszerre. Ugyanigy beszélhetünk Krisztusról is *isteni személyére* való tekintettel, amely Isten is és ember is egyszerre, tehát isteni és emberi tulajdonságai (= sajátságai) is vannak. Mondhatjuk tehát: ez a szenvedő: Isten; ez a haldokló: Mindenható stb. — De ezt már nem volna szabad mondani: Az istenség szenvedett, vagy: Az istenség meghalt; mert az »istenség« szó »az isteni lényeget« jelenti. Ez pedig nem szenvedett.

II. Jézus Krisztus Istennek Fia.

Midőn Krisztus kérdezte a farizeusoktól: »Mit tartotok a Krisztus felől? Kinek a fia ő?« (Máté 22, 42), azok igen helyesen igy válaszoltak: »A Dávidé«. A további kérdésre azonban: »Hogyan nevezheti akkor Dávid őt Urának?« — már nem tudtak feleletet adni. Mi keresztények meg tudunk felelni erre a kérdésre is; a válasz igy hangzik: »Azért, mert Krisztus nemcsak ember fia, hanem ugyanakkor **Isten Fia** is«. Maguk egyes pogányok is rájöttek erre, igy pl. a római százados, aki Krisztus keresztje alatt felkiáltott: »Valóban, ez Isten fia volt!« (Máté, 27, 54.). Jézus maga is **Isten egyszülött Fiának** nevezte önmagát; ő ugyanis a *második isteni személy*, ki öröktől fogva az Atyától születik s mint ilyen egyszülött fia az Atyának; ő ugyanezért különbözik valamennyi angyaltól és embertől, kik szintén neveztetnek ugyan Isten fiainak, de más értelemben: velük ugyanis Isten *nem közölte* saját *lényegét* (Filipp. 2, 6.); őket csak *kegyelemből* fogadta fiaivá (Gal. 4, 6.).

1. Jézus a zsidó főpap előtt esküvel erősitette,

hogy ő Isten Fia (Máté 26, 64.); **a vakon született ember meggyógyítása alkalmával is az Isten Fiának nevezte magát** (Ján. 9, 37.).

2. Az Atya-Isten a Jordánban való megkeresztelkedés és a táborhegyi szineváltozás alkalmával szintén egyszülött Fiának nevezte Jézust (Máté 3, 17; 17, 5.).

A **táborhegyi** szózat mély benyomást tett az apostolokra. Azért irja sz. János: »És mi láttuk az ő *dicsőségét*, mint az Atya egyetlenegy szülöttjének dicsőségét, telve malaszttal és igazsággal« (Ján. 1, 14.). Sz. Péter pedig: »*Szemlélői* voltunk az ő nagyságának. Tudniillik az Atya-Istentől tisztességet és dicsőséget vévén, szózat hangzott le hozzája a magasztos dicsőségből« (Sz. Pét. 1, 16, 17.).

3. Már *Gábriel* arkangyal »*a Magasságbeli Fiának*« nevezte Jézust, mikor Szűz Máriának a Megváltó születését tudtul adta (Luk. 1, 32.).

4. Szent *Péter* is ünnepélyesen »az élő Isten Fiának« nevezte Krisztust és Krisztus ezért kitüntette őt (Máté 16, 16.).

5. Még az ördögök is, akik a megszállottakban tartózkodtak, igy kiáltottak Krisztus felé: »Mi közünk veled Jézus, Istennek Fia! Időelőtt jöttél ide minket gyötörni?« (Máté 8, 29.).

III. Jézus Krisztus valóságos Isten.

Rendkivül nagyfontosságu dolog, hogy legyen szilárd meggyőződésünk Krisztus Urunk istenségéről: *ezen* a meggyőződésen, mint pilléren, *nyugszik egész ker. kath. hitünk.* Ha ugyanis Krisztust csupán az emberiség egyik nagybölcseségü tanitójának, vagyis végeredményben embernek tartjuk, akkor műve, a ker. vallás is csupán *emberi mű.* Ha ellenben Krisztus Isten, az ő műve is isteni mű s tanitásához kétség nem férkőzhet. Ezért is, midőn az evangéliumi gazdag ifju igy szólitotta meg Krisztust: »Jó Mester« — Krisztus Urunk igy válaszolt: »Miért mondasz engem jónak? Senki sem jó, hanem csak az Isten« (Luk. 18, 19.). Amivel Jézus azt akarta értésére adni az ifjunak, hogy benne elsősorban *az Istent* kell felismerni, különben semmi sem használ.

Már a *próféták* előre hirdették Krisztus istenségét.

Izaiás prófétánál olvassuk: »*Isten maga* jő el, és megszabadit titeket« (Iz. 35, 4,). Továbbá azt is mondja Izaiás, hogy a *gyermek*, aki az emberiség megváltására születni fog, maga az Isten lesz (Iz. 9, 6.).

A kath. egyház a *niceai* egyetemes zsinaton (325) *Árius* tévtanításával szemben ünnepélyesen is kijelentette, hogy *Jézus Krisztus Isten.*

Árius alexandriai pap volt s azt tanitotta, hogy Krisztus csak teremtmény (318). Ezt a tanitást a niceai zsinat kárhoztatta s egyidejüleg az u. n. *niceai hitvallásban* megfogalmazta az igaz kath. tant, amely szerint **Krisztus az Atyával egylényegü,** tehát Isten. Árius egy diadalmenete alkalmával hirtelen halállal mult ki, testének alsó része kettéhasadt, akárcsak a Judásé. Az ariánista tévtanitás több uralkodó támogatása mellett eleinte nagyon elharapódzott, azonban 589-ben, amikor is *Rekared,* a nyugati gótok királya, Toledóban visszatért a kath. egyházba, egészen eltünt a föld szinéről.

A 18. századtól kezdve sok hitetlen bölcselő, nevezetesen az u. n. *rációnálisták,* vették tagadásba Krisztus istenségét.

A 18. században *az angol szabadkőművesek* — csak azért, hogy a kereszténységre halálos döfést mérjenek, — külön, u. n. **észvallást** gondoltak ki. Nevezetesen: a kinyilatkoztatott hitigazságok közül csak azokat tartották meg, amelyeket az ember a maga értelmével (ratio) *felfoghat.* A latin *ratio* szótól kapták a rációnálista elnevezést. Maguk e hitetlen bölcselők **deistáknak** nevezték magukat, hogy ezzel az elnevezéssel azt a látszatot keltsék, mintha ők istenhivők (Deus=Isten) volnának s igy könnyebben vezessék félre az embereket. — *Angliából* ez a hitetlen szellem átcsapott *Franciaországba,* ahol a XIV. Lajos óta úgyancsak meglazult erkölcsök igen alkalmas talajul szolgáltak továbbterjedésére. Franciaországban az u. n. észvallás követői **enciklopedistáknak** nevezték el magukat »*Encyklopedia*« cimü hatalmas munkájukról, amelyben különösképen terjesztették kereszténytellenes tanitásaikat. Kereszténytellenes irányzatukkal különösen kitüntek: *Voltaire* († 1778), aki a keresztény vallást maró gunnyal iparkodott nevetségessé tenni; *Rousseau* († 1778), aki az evangéliumi csodákat vette tagadásba; *D'Alambert, Diderot* stb. — A romboló irányzat eljutott *Németországba* is, ahol *II. Frigyes* porosz király (1740—1786) nagy hive, sőt személyes barátja volt Voltairenak. Németországban az u. n. észvallást *felvilagosodottságnak,* annak követőit pedig *felvilágosultaknak* nevezték. Ezek közzé a felvilágosodottak közé tartozott névszerint **Kant** († 1804) s követője, Gottlieb *Fichte* († 1814). — A racionálisták általában puszta embernek tartották Krisztust. Némelyek közülök (igy pl. **Reimarus,** † 1768, kinek irásait *Lessing,* a költő adta ki) annyira merészkedtek, hogy Krisztust és az apostolokat egyszerü csalóknak minősítik. Reimarus szerint Krisztus a zsidó népet meg akarta szabadítani a rómaiak uralma alól, vállalkozása azonban balul ütött ki s a rómaiak kereszthalálra itélték.

A kereszten azonban Krisztus csak látszólag halt meg s igy tanitványai segitségével eltünhetett sirjából. (A választ erre a képtelen állitásra lásd a 217. oldalon.) **Strauss** Dávid († 1874) ezzel szemben «*Jézus élete*» c. munkájában (megjelent 1835) azt vitatja, hogy az evangéliumok nem tartalmaznak valódi történetet, hanem azoknak a *mondáknak és népregéknek* az összességét, amelyeket a keresztény népképzelet a későbbi századokban font Krisztus történeti személye köré. Azt azonban Strauss is elismeri, hogy a kereszténységé a pálma az összes eddig létezett vallások között, bár ez sem tökéletes. Ismét mást mond az ő francia nyelven megirt, igen vonzó előadásu s ezért nagyon elterjedt regényében **Renan** Ernő († 1892). Renan Krisztust rajongó természetü, de *rendkivüli egyéniségnek* állitja be, aki mindenkivel szemben ellenállhatatlan vonzóerővel birt s akit, mint az emberiség egyik legnagyobbikát, örök emlékezet illet meg. **Bauer** Brunó, a protestáns hittudós, nagyjából Strauss nézeteit osztja, azonban ő ráadásul még tagadásbaveszi Krisztus történeti személyiségét is azt állitván, hogy Krisztus *egyáltalában nem is élt.* (A választ erre lásd 181. oldal.). **Harnack,** napjaink legtekintélyesebb protestáns hittudósa Berlinben, megengedi, hogy az evangéliumok Krisztus tanitványaitól származnak, azonban azt mondja, hogy azokban különbséget kell tenni igazi részek és *későbbi betoldások* között. Minden, ami Krisztus istenségét bizonyithatná, igy nevezetesen az evangéliumi *csodák* s különösen a *feltámadásról* szóló elbeszélések, későbbi korból származó betoldások az evangéliumokban. Harnacknak ilyenféle s ezekhez hasonló nézetei képezik alapját az u. n. **modernizmusnak,** melyet erélyes kézzel nyesett le az egyház testéről X Pius pápa († 1914.). — Napjainkban az u. n. **radikálisok** azok, akik Krisztusról semmi jót sem tudnak mondani s őt *rajongónak, fanatikusnak, epileptikusnak* (nyavalyatörősnek), *eszelősnek* stb. nevezték el (igy Nitzsche, † 1900 Weimarban; E. Hartmann stb.), vagy *töprengő* s a *közeli világvég* rögeszméjétől teljesen átitatott férfiunak állitották be (igy *Loisy,* a francia pap). — Legvégül még a **szociáldemokraták** állanak elő nézetükkel Krisztus személyét illetőleg. Szerintük Krisztus a világ *első szociáldemokratája,* a kereszténység pedig az első politikai és szociális tömegmegmozdulás a római császárok birodalmában; a kereszt és a keresztrefeszített szerintük az elnyomottaknak és rabszolgáknak jelképei, kik felszabadulásra törtetnek. — Igy vélekedik a hitetlenség Krisztus Urunk felől. Azonban ezek a tudákos fecsegők mind ama hamis tanukhoz hasonlitanak, akik Pilátus előtt hamis tanubizonyságot tettek Krisztus ellen. Szemben áll a kath. egyháznak sziklaszilárd tanubizonysága, amely először sz. **Péter** ajkáról hangzott el: «*Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!*» (Mát. 16, 16.).

1. Jézus Krisztus istenségét bizonyitják saját szavai, különösen pedig az az esküvéssel tett nyilatko-

zata, melyet a zsidó főpap előtt tett annak kérdésére.

Krisztus ugy beszélt, ahogyan *Istenen kivül senki* sem beszélhet. Igy pl.: »Aki atyját, vagy anyját és fiát és leányát inkább szereti, mint engem, nem méltó hozzám« (Máté 10, 37.). Ember valóban nem kivánhatja, hogy valaki őt jobban szeresse, mint legközvetlenebb hozzátartozóit. Ilyen követeléssel csak Isten léphet elő. Továbbá csak Isten beszélhet ugy, ahogy Krisztus beszélt mennybemenetele alkalmával: »*Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön*« (Máté 28, 18.); vagy a templomszentelés ünnepén: »*Én és az Atya egy vagyunk*« (Ján. 10, 30.). Az utóbbi szavakat a zsidók istenkáromlásnak tekintették és meg akarták Krisztust kövezni s ő mégsem vonta vissza azokat (Ján. 10, 83.). Ami e pontban különösen figyelemreméltó: Krisztus oly tulajdonságokat és *műveket* tulajdonitott magának, amelyek csak Istent illetik. *Örökkévalóságot* tulajdonitott magának, mikor igy szólott: »Dicsőits meg engem te, Atyám, tenmagadnál azon dicsőséggel, melyet birtam tenálad, mielőtt e világ lett« (Ján. 17, 5,); máskor igy szólt: »Mielőtt Ábrahám lenne, én vagyok« (Ján. 8, 58.). *Bűnbocsátó* hatalmat tulajdonitott magának s meg is bocsátotta Magdolnának (Luk. 7, 48.) és az inaszakadtnak bűneit (Máté 9, 2.). A *halottak feltámasztójának* (Ján. 5, 28.), a *világ birájának* (Máté 25, 31.), minden *élet szerzőjének* (Ján. 11, 25.) nevezte magát. Például igy szólt: »Aki az én beszédemet megtartja, halált nem lát mindörökké« (Ján. 8, 51.). Istenségére vonatkozó kijelentéseit többnyire sz. János gyűjtötte össze a maga evangéliumában. — A zsidó főpap előtt Krisztus esküvel bizonyitotta, hogy »**ő a Krisztus, az élő Istennek fia**«. S hogy e kifejezésnek: »*Isten fia*« az értelme egészen világos legyen, Krisztus hozzáfűzte a főpap előtt tett vallomásához, hogy mint Isten fia egykor *Isten hatalmával jövend el a* világ megitélésére (Máté 26, 64.). Krisztusnak eme szavait a zsidók főtanácsa (épen azért, mert Krisztus szavait szóról szóra értették, mintahogy Krisztus is értette azokat) a legnagyobb istenkáromlásnak minősitette s eme szavak alapján *mondták ki* Krisztus fölött *a halálos ítéletet.* — Szavainak valódiságát Krisztus számtalan tettével is bebizonyitotta; ezért mondhatta: »Ha nekem (szavaimnak) nem akartok hinni, a cselekedeteknek higyjetek« (Ján. 10, 38.).

2. Krisztus szavait megerősitik: 1. csodái, 2. jövendölései, 3. fönséges tanitása, 4. páratlan jelleme, 5. tanitásának csodálatos elterjedése, 6. tanitásának csodálatos hatása.

A legkülönbözőbb csodák nagy tömege, amelyeket Krisztus Urunk mind *saját nevében* művelt, az ő mindenhatóságát tanusitják.

Krisztus Urunk csodatettei már a *kereszténység legelső századaiban* közismertek voltak, s mégis: semmiféle támadás nem merte azokat kétségbevonni. Az összes pogány irók, akik az első századokban küzdöttek a kereszténység ellen s Krisztus tanítását támadták, elismerték Krisztus csodáit (igy Lucián, Celsus, Porphyrius, Hierocles, Julianus Apostata); maga a *Talmud* sem tagadja Krisztus csodáit; hanem mindezek az iratok *varázslatnak* tudják be Jézus csodás cselekedeteit. — Krisztus csodatételeit *öt osztályba* sorozhatjuk: 1. Az **élettelen természeten** végbevitt csodák (a viznek borrá változtatása, a kenyérszaporítás, a vihar lecsillapítása a tengeren, a vizen való járás, stb.). 2. **Beteggyógyítások,** mint vakok, némák, bélpoklosok, stb. meggyógyítása (Máté 11, 3.). 3. **Halottak feltámasztása;** ezek: Jairus leánya, a naimi ifju és Lázár. 4. **Az ördögök kiüzése** a megszállottakból, amilyenek Krisztus Urunk idejében sokan voltak (Máté 8, 28.). 5. A **saját testén** végbevitt csodák: dicsőséges feltámadása és mennybemenetele. — Istennek minden más küldöttje Isten nevében vitte végbe a csodákat (igy pl. sz. Péter és sz. János a templom kapujánál Jézus nevében gyógyitották meg a sánta embert), Krisztus Urunk ellenben *saját nevében* müvelte azokat. Nem azt mondta: »Isten nevében mondom, támadj fel,« stb., hanem: »Ifju, mondom neked, kelj föl« (Luk. 7, 14.); »Akarom, hogy megtisztulj« (Máté 8, 3.); »Hallgass, némulj el!« (Márk. 4, 39.). Ha Krisztus néha Atyjához imádkozott először, ezt azért tette, hogy eloszlassa a gyanut, mintha az ördög fejének erejével müvelné csodáit. — Krisztus csodái többnyire a **szeretetnek** és **irgalomnak** cselekedetei s közvetlen céljuk nem a csodatevő megdicsőitése. Éhségének lecsillapitására Krisztus nem változtatta a köveket kenyérré, a kereszttől sem szállott alá, hogy fájdalmaitól megszabaduljon. A *hamis próféták* u. n. csodatetteinél ezzel szemben mindig a csodatevő személye szokott előtérben állani. Krisztus csodáinak egyébként is megvan a maguk különleges jelentése. (Lásd 203. old.).

Krisztus *jövendölései,* amelyek saját sorsára, Judás árulására és Péter tagadására, János és Péter halálára, Jeruzsálem elpusztulására stb. vonatkoznak, az ő *mindentudásának* csalhatatlan tanubizonyságai.

Krisztus Urunk előre megmondta, hogy Jeruzsálemben fog meghalni (Luk. 13, 32.), hogy megostorozzák és felfeszitik, azonban harmadnapra ismét feltámad (Máté 20, 17.). Az utolsó vacsorán előre megmondotta *Judás* árulását (Ján. 13, 26.), *Péter* háromszoros tagadását, mielőtt a kakas kétszer szólana (Máté 26, 34.). A feltámadott Megváltó Tibériás tavánál Péternek előre megmondotta jövendő kereszthalálát, mig úgyanakkor *Jánosnak* természetes halált helyezett kilátásba (Ján. 21, 18.). Jeruzsálembe való ünnepélyes bevonulása után (Luk. 19, 41.),

valamint az Olajfák hegyén az utolsó ítéletről mondott beszédében (Máté 24.) világosan jövendölte meg, hogy egyetlen emberöltő folyamán *Jeruzsálemet* az ellenség körül fogja zárni, sánccal fogja körülvenni s egészen el fogja pusztítani; hogy ebből az alkalomból oly nyomoruság lesz, aminő még soha sem volt a földön és soha sem lesz többé. Krisztus Urunk azt is tudta, hogy a *zsidók* minden nép között szét fognak szóródni (Luk. 21, 24.); hogy egyháza gyorsan fog valamennyi nép között elterjedni (Ján. 10, 16. Máté 13, 31.) az apostolokra várakozó legkevesebb üldözések dacára is (Ján. 16, 2.). Midőn a *fejadót* kellett kifizetni, Krisztus elküldte Pétert a tengerhez azzal, hogy vesse ki hálóját s előre megmondta neki, hogy az első hal szájában, melyet kifog, egy pénzdarabot (4 drachmát) fog találni (Máté 17, 26). Hogy tudhatta volna egyszerü ember mindezeket előre?

Krisztus Urunk *tanítása* minden valaha is élő bölcs férfiu tanitását messze felülmulja s minden más vallás tanításától mérhetetlenül különbözik.

Krisztus Urunk tanitása az *emberi szív* minden vágyát kielégiti, minden állásnak, kornak, nemnek és népnek megfelel. Azért az emberek milliói e tanitásban mindig is megtalálták legmagasabbfoku boldogságukat, vigaszukat életben és halálban; maguk a nagy bölcselők, mint szent Jusztin, szent Ágoston és mások csak ebben találták fel a lelki békét, mely után sóvárogtak. — Krisztus Urunk tanitása teljes felvilágositást nyújt az *ember* és a teremtés legfőbb *céljáról*, ami alapja minden igaz lelki megnyugvásnak; továbbá a legmagasztosabb *erényeket* ajánlja, minők a felebaráti szeretet, az alázatosság, a szelidség, türelem, ellenségszeretet, szerénység, amelyek addig egészen ismeretlenek voltak és amelyeket senki sem talált volna fel Krisztus Urunk nélkül. «Az általános erkölcsi törvényeket mostanáig sem ismerte volna fel a természetes ész, ha a kereszténység nem tanitotta volna azokat» (Kant). — Krisztus Urunk tanitását a fönség dacára a *legegyszerübben*, könnyenfelfoghatóan és oly biztonsággal hirdette, hogy az őt hallgató nép gyakran csodálkozott beszédjének erején (Máté 7, 28.). «Jézust vallási tekintetben meghaladni minden időre lehetetlenség» (Straus).

Krisztus Urunk *jellemének* fönsége főleg abban nyilvánul, hogy ő ment volt a legcsekélyebb *bűntől* is; továbbá legmagasztosabb *erényeivel* minden időre *példaképe* minden embernek.

Maga *Rousseau*, a kereszténység esküdt ellensége is beismeri: «Ha Krisztus nem is lett volna a legbölcsebb az emberek között, mindenesetre a legszeretetreméltóbb férfiu a világon.» Krisztusnál a legcsekélyebb **fogyatkozással** sem találkozunk. Nála a nagy jóság gyengeség nélkül, a komolyság keménység

nélkül, a búzgóság türelmetlenség nélkül, az engedékenység vakság nélkül, a határozottság gyengédtelenség nélkül, az alázatosság önmagának lealacsonyítása nélkül, az odaadás kislelküség nélkül, a legszebb összhangban bontakoznak ki. Az áruló *Judás* bevallotta, hogy «ártatlan vért» árult el (Máté 37, 4.); *Pilátus* semmi bűnt sem talált Krisztusban (Ján. 18, 38.); Krisztus maga is kérdezte a zsidókat: «Ki fedd meg közületek a bűnről?» — mire a zsidók semmit sem felelhettek (Ján. 8, 46.). — Krisztus Urunk még ama gyarlóságoktól és egyoldalúságoktól is mentes volt, melyeket az idő és nemzetiség minden embernek satátjává szokott tenni. Ezt mutatja a szamaritánusok és a rómaiak iránt tanusított viselkedése s különösen az irgalmas szamaritánusról mondott szép példabeszéde (Luk. 10.). — Krisztus Urunkban különösen a következő **erények** tündökölnek: A legmagasabbfoku *felebaráti szeretetet;* úgyanis egész élete állandó segitése volt másoknak: »Körüljárt, jót cselekedvén« (Ap. 10, 38.); sőt még életét is odaadta másokért. Kivált nagyfoku *alázatossága is*, mert az emberek legmegvetettebbjeivel is társalgott; *szelidsége*, hiszen nem csak ellenségeinek gúnyját, hanem tanitványának hűtlenségét is elviselte; felülmulhatatlan *türelme* a legkegyetlenebb kinzások között is, nagy *kegyessége* a tévedők iránt; *ellenségszeretete*, amelynek oly szép példáját adta a keresztfán; *lelki erőssége*, mellyel mindenütt föllépett, különösen pedig az imádságban tanúsitott csodálatraméltó buzgósága, melyyel egész éjszakákat virrasztott keresztül imádságban. Hol találunk hasonló erényeket földi halandónál?

Krisztus Urunk tanitásának gyors elterjedése is csodálatos; ugyanis a *legnagyobb akadályok* dacára, egészen *egyszerü eszközökkel* igen gyorsan terjedt el az egész világon.

Az **akadályok** a pogányoknál a következők voltak: A római birodalom *törvényei* mindenkit, aki a pogány vallástól elpártolt, halálbüntetéssel, vagy számüzetéssel fenyegettek. A pogányok a kereszténveket a legdurvább *rágalmakkal* illették; szerintök a keresztények istentagadók, összejövetelük alkalmával emberhussal és embervérrel éltek, továbbá sok bűntényt követtek el; minden szerencsétlenségnek, mint döghalálnak, a háboruknak, a vizáradásoknak okát a keresztényekre háritották, akik a pogány istenek haragját fölkelteték. Ezért is volt, hogy a pogány császárok a keresztényeket 300 éven keresztül a legkegyetlenebb módon üldözték. Nagy Konstantin türelmi rendeletéig 10 *nagy keresztény-üldözést* számitnak. — Más akadályok magában a keresztény tanitásban rejlettek: A *Megteszitettről szóló tanitás a* pogányok előtt már magában véve is esztelenség volt; ezt a tant azonfelül *zsidó származásu emberek hirdették* először, akiket a rómaiak nagyon megvetettek. A kereszténység továbbá önuralmat és jótékonyságot kiván, tehát oly

tanokat tartalmaz, amelyeket *érzéki* és *élvezetvágyó* emberek, amilyenek a pogányok voltak, egyenesen gyülöltek, sőt amelyek még a jóérzelmü emberek előtt is igen nehéz dolgoknak látszottak. — A zsidókat pedig a kereszténység számára azért nem lehetett megnyerni, mert ők földi és fényes messiási birodalmat vártak s politikai messiás volt az ő ábrándképük. — Az **eszközök,** amelyek segitségével Krisztus Urunk tanítása elterjedt: egyszerü és *tanulatlan halászok* és vámosok voltak, számra nézve *csak* tizenketten, akik azonfelül Krisztus tanítását egész egyszerü szavakkal, minden hizelkedés és a föld hatalmasainak minden támogatása nélkül hirdették. Az apostolok természetesen szintén műveltek csodákat; hiszen a kereszténységnek csodák nélkül való elterjedése lett volna a világ legnagyobb csodája (Sz. Ág.). — A kereszténység feltünően **gyorsan** terjedt el. Pünkösd ünnepén 3000-en keresztelkedtek meg, a templom kapujánál végbevitt csoda után ismét 2000-en; a 100-ik *év körül* a kereszténység már az egész római birodalomban el volt terjedve. *Plinius,* Bitnia helytartója pl. azt jelentette Traján császárnak, hogy a pogány templomok minden városban és faluban üresen állanak, mert mindenüt keresztények vannak. A 150-ik év körül már sz. *Jusztin* ezt irja: «Egyetlen néptörzs sincs többé, amely között nem imádkoznának a Megfeszítettnek nevében a mennyei Atyához.» S így volt ez a későbbi évszázadokban is: a kereszténység minden üldözés dacára mind további tért hódított magának.

Krisztus Urunk tanítása nagyszerü hatásaként a *bálványimádás,* utálatos visszaéléseivel együtt, lassan eltünt a föld szinéről, továbbá az egész *polgári társadalom* átalakult és megnemesedett.

Az **emberáldozatok** megszüntek épen úgy, mint a szörnyü szinjátékok és viaskodó birkózások. — A betegek, a szegények, az idegenek, stb. ápolására sok **jótékonysági intézmény** keletkezett; keletkezésüket Krisztus ama parancsának köszönték, mely az irgalmasság cselekedeteire vonatkozik. — A soknejüség megszünt; a *nő visszanyerte méltóságát* és így rendezett családi élet keletkezett; ez is Krisztus Urunk tanításának volt a következménye, t. i. a házasság felbonthatatlanságáról szóló tannak. — A *rabszolgaság* lassankint megszünt, mert Krisztus tanítása szerint minden ember Isten képmása. — A *hatóságok* nagyobb tiszteletben részesültek, mert Krisztus tanítása szerint az előljárók Isten képviselői. — Végre minden században keresztül minden igaz keresztény a legfönségesebb erényekkel s az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásával tünt ki. Már a hitehagyott *Julián* császár inti a pogányokat, hogy az adakozásban és az étettisztaságban a keresztényeket kövessék. Származhatik-e a tanitás, mely ennyi jót eredményez, mástól, mint Istentől? — Némelyek ellenvetik, hogy Krisztus tanítása sok

vallásháborut és *szakadást* (felekezeteket) idézett elő az emberek között. Ez a beállitás azonban helytelen. Nem Krisztus tanitása az oka mind ennek, hanem az emberek és pedig azoknak a *szenvedélyessége,* akik Krisztus tanítását nem követték. Nincs oly szent dolog a világon, hogy vele visszaélni ne lehetne. A visszaélést, tehát az emberek gonoszságát, vagy esztelenségét azonban mindig meg kell magától az ügytől különböztetni.

3. Az apostolok szilárdan meg voltak győződve Krisztus istenségéről.

Ezt tanusitja már *Péter* vallomása is Cezarea Filippinél, ahol a Mester kérdésére habozás nélkül mondta: «*Te vagy Krisztus, az élő Istennek fia*» (Máté 16, 16.). *Tamás* a feltámadt Üdvözítő láttára szintén így kiáltott fel: »Én Uram és *én Istenem!*« (Ján. 20, 28.). Sz. Ágoston mondja sz. Tamás apostolnak e szavaira vonatkoztatva: «Emberségét (t. i. Jézusnak) látta, istenségéről pedig vallomást tett.» *Sz. Pál* így ír: »Kriszban *az istenség egész teljessége* lakozik testi valóságban» (Kol. 2, 9.).

4. Mivel Krisztus valóságos Isten, az ő vallása, *a ker. kath. vallás isteni eredetü* s mint ilyen meg nem semmisithető.

Azért mondá a tiszteletreméltó *Gamáliel* a zsidó főtanács előtt: «Ha emberektől van e dolog, el fog bomlani, ha pedig Istentől vagyon, nem ronthatjátok el azt» (Ap. Csel. 5, 38.). Az is figyelemre érdemes jelenség, hogy mindeddig egyetlen egy vallásalapitó sem adta ki magát Istennek: sem *Buddha* a hinduknál, sem *Zoroáster* a perzsáknál, sem *Konfucius* a kinaiaknál, sem *Mohamed* a törököknél és araboknál. S ahol viszont bárki is a történelem folyamán Istennek adta ki magát, előbb, vagy utóbb a legszégyenteljesebb vég volt osztályrésze. Krisztusnál másként áll a dolog: az ő műve, a ker. kath. egyház minden üldöztetés dacára fennáll a mai napig. A pokol kapui nem vehetnek erőt rajta.

IV. Krisztus a mi Urunk.

Az utólsó vacsorán Krisztus Urunk így szólott az apostolokhoz: «Ti engem Mesternek és Urnak hivtok és jól mondjátok, mert az vagyok» (Ján. 13, 13.).

Krisztust azért nevezzük «*a mi Urunk*»-nak, mert ő a mi Teremtőnk, Megváltónk, Törvényhozónk, Tanitómesterünk és Biránk.

Krisztus a mi **Teremtőnk.** *Ő teremtett* mindent, ami a mennyben és a földön látható és láthatatlan (Kol. 1, 16.). Fia által létesítette (Isten) a világot (Zsid. 1, 2.). Szent János evan-

gélista Krisztus Urunkat Igének nevezi és azt mondja: «Nála nélkül semmi sem lett, ami lett» (Ján. 1, 3.). Mi tehát teremtményei és éppen úgy övéi vagyunk, mintahogy az edények a fazekas tulajdonai (Zsolt. 2, 9.). — Krisztus a mi **Megváltónk.** Krisztus Urunk megváltott bennünket az ördög rabszolgaságából s a szabadság állapotába helyezett minket (I. Pét. 1, 18.), ennélfogva mi épen úgy az ő tulajdona vagyunk, mintahogy a rabszolga az ő uráé volt,aki őt megvásárolta. Azért mondja az apostol: «Nem tudjátok-e, hogy nem vagytok a magatokéi? Mert nagy áron vétettetek meg» (I. Kor. 6, 19.). — Krisztus Urunk a mi **Törvényhozónk.** Ugyanis ő tökéletesítette Isten *10 parancsát* és ujból elrendelte, hogy kövessük azt; azonfelül a keresztény szeretet parancsát is ő adta. Ő a «szombat Urá»-nak is nevezte magát (Luk. 6, 5.). Aki azonban parancsolhat nekünk, az «a mi Urunk« is. — Krisztus a mi **Tanítómesterünk.** Tanítómesternek azt nevezzük, aki valamely iparban, művészetben, vagy tudományban oktatást ad. Krisztus Urunk arra a müvészetre oktatott bennünket, amelynek segitségével Istenhez hasonlókká és szentekké lehetünk. Maga is Tanitómesterünknek nevezte magá- (Ján. 13, 13.). A tanitómestert pedig a tanuló mindenkor «Úr»-nak nevezi. — Krisztus a mi **Biránk.** Ugyanis Krisztus Urunk még egyszer eljön nagy hatalommal és dicsőséggel és akkor minden embert itélőszéke elé gyűjt s elkülöniti őket, mintahogy a pásztor a juhokat a bakoktól elkülöniti (Máté 25, 31.). Akkor aztán úgy az igazak, mint az elkárhozottak «Úr»-nak fogják őt nevezni; igy fognak szólani: «*Uram!* mikor láttunk téged éhezni, vagy szomjuhozni, vagy jövevényül, vagy ruhátlanul, vagy betegen, vagy a tömlöcben?« (Máté 25, 37 és 44.).

VIII. hitágazat: A Szentlélek.

A harmadik isteni személyt «*Szentléleknek*» nevezzük, mert az Atya és Fiu általa jelentették ki saját *szentségüket* (Scheeben). Ez az elnevezés azonban utalni akar arra is, hogy a Szentlélek működése *ellentéte* a gonoszlélek működésének. A Szentlélek-Isten az *alázatosság, engedelmesség, szelidség* és *igazságszeretet* szellemét ébreszti bennünk; a gonoszlélek emez erények ellentéteit. A Szentlélek továbbá az «igazság Lelke» (Jan. 14, 17.), a gonosz lélek ellenben «a hazugság atyja» (Ján. 8, 44.).

1. A Szentlélek-Isten látható megjelenései.

1. A Szentlélek-Isten idők folyamán galamb-, tűz- és nyelvek alakjában jelent meg, hogy e külső megjelenési formákkal is szemléltesse a belső hatásokat, amelyeket létrehoz.

Krisztus *megkereszteltetése* alkalmával galamb képében, az első *pünkösd ünnepén* tüzes nyelvek alakjában jelent meg a Szentlélek. — **Galamb** alakjában azért jelent meg a Szentlélek, hogy értésünkre adja, miszerint ő mindazokat, akiket kegyelmével eltölt, *jószívűekké* és *szelidekké* teszi. (A galamb, amelynek tudvalevően nincs epéje, a legszelidebb állat s nincs semmi hamisság benne.) — A Szentlélek **nyelvek** alakjában is megjelent, mert ő tőle van a *beszéd* adománya, amellyel másokat is Isten szeretetére lehet birni; továbbá azt is akarja ez jelképezni, hogy a Szentlélek szellemével eltelt egyház beszélni fog *minden népek* nyelvén (vagyis egyetemes lesz), nemkülönben azt is, hogy a Szentlélek *az örök Igétől* származik s az embereket *az örök Igéhez*, t. i. Krisztushoz vezeti; nyelv és ige tudvalevően a legszorosabban összefüggnek egymással (N. sz. Gerg.). — A Szentlélek **tűz** alakjában is megjelent, mert miként a tűz, *megtisztit* a bűnnek minden rozsdájától, a tudatlanság *sötétségét elűzi* a lélekből, a szívnek *jégkérgét megolvasztja, felgyulasztja* Isten és embertársaink szeretetére s az embert, aki hasonló az agyagból formált cserépedényhez, *megedzi* és *megacélosítja*. «Ami Istenünk emésztő tűz» (Zsid. 12, 29.). A Szentlélek **szélzúgás** alakjában is mutatkozott. A szél elfujja a tárgyakat. Igy hajtja a Szentlélek is az ember akaratát *életjobbitásra* és Isten szolgálatára. Amint a heves szél tornyokat rombol és fákat tép ki, úgy döntötte meg Szentlélek-Isten is az apostolok igehirdetése által a népek *bálványimádását*,

2. A Szentlélek néha *fényes felhő* alakjában is mutatkozott.

Igy mutatkozott pl. a *Tábor hegyén* Krisztus Urunk szineváltozása alkalmával, amikor is az apostolokat fényes felhő árnyékolta be (Máté 17, 5.). Az egyház Urunk szineváltozásának ünnepén (aug. 6) igy imádkozik a papi zsolozsmában: «Fényes felhő alakjában megjelenék a Szentlélek.» Ugyanilyen fényes felhő mutatkozott Krisztus mennybemenetele alkalmával (Ap. Csel. 1, 9.) s ilyen fényes felhő kiséretében fog Krisztus a világ végén is megjelenni a népek megitélésére (Máté 24, 30; 26, 64.).

2. A Szentlélek kegyelme okvetlenül szükséges.

1. A Szentlélek a harmadik isteni személy, tehát valóságos Isten. A Szentlélek tehát örökkévaló, mindenütt jelenlevő, mindentudó, mindenható.

A Szentlélek: **Isten,** aki az Istentől úgy származik, mintahogy a fény a fénytől származik (Tert.). Amint a vizből felemelkedő *gőznek* viz-természete van, úgy a Szentlélek is egyenlőlényegü az Atyával és Fiuval (Al. sz. Cir.). Hogy a Szentlélek öröktőlfogva való, mindenütt jelenlevő, stb., azt az egyház Ma-

cedonius tévtana ellenében *a 2-ik egyetemes* (konstantinápolyi) *zsinaton* 381-ben mondta ki. — A Szentlélek az **Atyától és Fiutól** együttesen származik. A görögök, akik ezt a hitágazatot nem ismerték el s 867-ben, majd véglegesen 1053-ban a katholikus egyháztól elszakadtak, feltünő módon az *1453.* évnek épen pünkösd ünnepén (!) kerültek török iga alá.

2. A Szentlélek osztja ki azokat a kegyelmeket, amelyeket Krisztus Urunk keresztáldozatával kiérdemelt. A Szentlélek-Isten segitsége tehát az üdvösséghez mulhatatlanul szükséges.

A Szentlélek tehát *semmi ujat* sem eszközöl, hanem közreműködik, hogy amit Isten Fia kezdeményezett, az viruljon és befejezést nyerjen. Ugy áll itt is a dolog, mint a napnál: ez is azáltal, hogy korán kel és rásüt a bevetett szántóföldre, nem hoz létre uj magot, csak a meglevőt kelti ki és növeli. — **Kegyelemnek** oly jótéteményt nevezünk, amelyben valakit részesitünk anélkül, hogy neki bármiképen is tartoznánk vele. A *fejedelem* a halálraitélt gonosztevőnek visszaajándékozza az életet; mint mondani szoktuk: *a fejedelem megkegyelmez* neki. Hasonlóan jár el Isten is velünk, szegény emberekkel szemben: sok jótéteményben részesit bennünket *érdemünk nélkül,* csupán csak irgalmasságból (Róm. 2, 23.). Istennek eme jótéteményei vagy *töldi* javunkra szolgálnak: ilyenek pl. egészség, vagyon, jó észbeli tehetség; vagy *tulvilági jólétünket* mozditják elő, igy pl. a bűnbocsánat. Ezen a helyen az utóbbi kegyelmekről van szó: ezeket érdemelte ki Krisztus számunkra a keresztfán. Ezek nélkül az örök üdvösséget az ember **nem érheti el.** Szemléltetésül szolgáljon a következő hasonlat: A kertben szép gyümölcsfa áll. A gyermek kinyujtja karját a fa gyümölcse után, azonban nem ér fel a gyümölcsig. Ekkor az atya a magasba emeli gyermekét, aki ennélfogva eléri a gyümölcsöt. Igy áll a dolog az emberrel is: természetes erejével nem tudja örök üdvösségét elnyerni: ehhez a Szentlélek kegyelmére van szüksége. A kegyelem által emberfölöttileg nagygyá és erőssé lesz s legfőbb célját is elérheti. Amint a szem a messze távolban fekvő tárgyakat nem látja meg, hanem *távcsőre* van szüksége; amint továbbá a kar egymagában sulyos terhehet nem tud emelni, hanem emelőre van szüksége: ugy van szükségük az emberi lélek meggyengült természetes képességeinek: az értelemnek és akaratnak is a természetfölötti segitségre, hogy az örök üdvösséget elnyerhessük. Általa a Szentlélek lelkünket abba az állapotba emeli fel, amelyben a lélek az eredeti bűn előtt volt. Innen Krisztus Urunk szavai: »Aki ujonnan nem születik vizből és *Szentlélekből,* nem mehet be Isten országába« (Ján. 3, 5.). Világosság nélkül nincs élet. Hajó nélkül nem vitorlázhatunk át a tengeren; a Szentlélek kegyelme nélkül pedig a mennyei kikötőbe nem juthatunk el (Sz. Makár). A »**természetfölötti**« szót egyébként a következőképen kell értenünk: Az em-

ber tehetségeinek és képességeinek összessége teszi ki az ember *természetét.* Igy pl. a madárnak természetéhez tartozik, hogy repül, a halnak is természetéhez tartozik, hogy uszik. Azokat a képességeket ellenben, amelyek egy lény természetéhez mint *többlet* adatnak hozzá, a természetet felülmuló, azaz *természetfölötti* képességeknek hivjuk. Egy *kőre* nézve pl. természetfölötti volna, ha leveleket és ágakat hajtana; a *növényre* nézve természetfölötti volna, ha helyét megváltoztatná; az *állatra* nézve, ha beszélni tudna; az *emberre* nézve, ha teste halhatatlan volna, vagy ha egy pillanat alatt magától a tér legtávolabbi pontjára juthatna el. Ami tehát az élettelen kőre nézve természetfölötti, az a növénynek természetes; ami a növénynél természetfölötti, az az állatnál természetes; ami az állatnál természetfölötti, az az embernél természetes és végül: ami az embernél megy természetfölötti számba, az az angyalnak természetéhez tartozik.

3. Sőt a Szentlélek segítsége nélkül a legcsekélyebb *érdemes cselekedetet* sem vihetjük végbe.

Az eredeti bűn után beteghez hasonlítunk, aki idegen segitség nélkül ágyát el nem hagyhatja (Aqu. sz. Tamás). A test semmit sem vihet véghez, ha a lélek nem élteti; igy van az ember is; semmi jót sem vihet véghez, hacsak nem támogatja őt a Szentlélek, aki élete a léleknek (Sz. Fulg.). Lelkünk nem gyümölcsözik, hacsak a Szentlélek kegyelmének esője azt meg nem öntözi (Sz. Hilár). — Tehát minden jócselekedetet **együttesen művel** a Szentlélek és saját szabadakaratunk (I. Kor. 15, 10.), amiért jócselekedeteink érdemét sohasem tulajdonithatjuk *egyedül magunknak.* A mi elégséges voltunk ugyanis Istentől vagyon (II. Kor. 3, 5.). A Szentlélek segítségével azonban a *legnehezebb jócselekedetet* is végrehajthatjuk. Azért mondja szent Pál: »Mindent megtehetek azáltal, aki engem megerősít (Fil. 4, 13.). Vajjon az apostolok maguktól voltak-e ama tulajdonságok birtokában, amelyek segitségével a világot megtérítették? *Dávid* a maga erejével kormányozta népét? *József* a maga erejével nyerte meg a fáráó bizalmát? Bizonnyára nem; hanem a Szentlélektől nyerték képességüket.

3. A Szentlélek-Isten tevékenysége.

A Szentlélek a következő kegyelmeket osztogatja:

1. Mindenkinek ad *segítő* kegyelmet.
2. Sokaknak ad *megszentelő* kegyelmet.
3. A megszentelő kegyelemmel együtt *hét ajándékában*, néha *rendkivüli* kegyelem-adományokban is részesit.

4. Fenntartja és *vezérli* a katholikus *egyházat.*

I. A segítő kegyelem.

1. A Szentlélek gyakran behatással van reánk ugy, hogy értelmünket felvilágositja és akaratunkat megerősiti. A Szentléleknek ezt az átmeneti segitségét »segitő kegyelem«-nek, vagy »isteni sugallat«-nak nevezzük.

Az első **pünkösd ünnepén** a Szentlélek volt hatással az apostolokra: *felvilágosította* értelmüket, *megerősítette* akaratukat. Azelőtt tudatlanok voltak (Krisztus előbb még »balgatag«-oknak [Luk. 24, 25.] nevezte őket), pünkösd ünnepén azonban egyszerre megvilágosodott értelmük; azelőtt félénkek voltak (zárt ajtók mögé rejtőztek), pünkösd ünnepén oroszlánokhoz hasonlóan léptek föl. A tüzes nyelvek az apostolok felvilágosítását jelentették (a tűz elűzi a sötétséget és világosságot kelt), a szél zúgása megerősitésüket (a szél még fákat is kitép). — A Szentlélek hatása a napéhoz hasonlít. A **nap** világit és melegit; épen igy tesz a Szentlélek is lelkünkben: felvilágosítja értelmünket és jóra gerjeszti akaratunkat. — A Szentlélek a világosság Atyjától (Jak. 1. 17.) származó világosság, mely a bűnöst felvilágositja és meginditja (Sz. Ág.). — A népnyelv a segitő kegyelmet »**isteni sugallat**«-nak nevezi. Isteni *segitségnek* is nevezik, mert pillanatnyi segitséget nyújt az örök üdvösség elnyerésére. Nevezik segitő *malasztnak* is. A segitő kegyelem hatását Krisztus Urunk az elveszett juhról szóló példabeszédben szemlélteti (Luk. 15.).

A Szentlélek-Isten segítségét különböző alkalmakkor közli velünk: igy *szentbeszéd* hallgatása alkalmával, *vallásos könyvek* olvasásakor, *szükségben, betegségeinkben, halálesetek* idején, *jó példa* látásakor és vallásos képek szemlélete közben, *előljáróink,* vagy *jó barátaink* figyelmeztetései közben, valamint sok más hasonló esetben.

Remete sz. Antalra († 356.) egy az ev. gazdag ifjuról mondott szentbeszéd alkalmával hatott a Szentlélek-Isten kegyelme; az első pünkösd ünnepén összegyült emberekre az apostolok prédikációja alkalmával, Loy. sz. Ignácra († 1556.) Krisztus Urunk és a szentek élettörténetének olvasása közben, Asszizi sz. Ferencre († 1226.) betegsége idején, Borgia sz. Ferencre († 1572.) Izabella császárné holttestének megpillantásakor, sz. Norbertre († 1134.) a villámcsapástól okozott életveszélyben, a tékozló fiura a szükség idején, stb. Mindezeknél az embereknél *hirtelen belső átalakulás* ment végbe, mihelyt érezték lelkükben

a Szentlélek-Isten sugallatát. Mindannyian elmondhatták szent Cipriánnal: »Midőn a Szentlélek lelkembe szállt, azonnal más emberré változtam át«. — A Szentlélek sugallata előtt többnyire **szenvedéseket** bocsát reánk Isten. Amint a viasz nem veszi fel könnyen a pecsétnyomón levő képet, hacsak előbb a láng és a nyomás meg nem puhítja, úgy az ember sem fogadja könnyen a Szentlélek behatását, ha előbb a szenvedések meg nem lágyítják.

2. A Szentlélek segítsége olykor csodálatosan: látható és hallható módon nyilatkozott meg.

Gondoljunk a galambra és az égből hallható szózatra Krisztus Urunk megkeresztelésekor, a tüzes nyelvekre és a szél zúgására pünkösd ünnepén, avagy szent Pál megtérésére. Gondoljunk arra is, hogy Krisztus a szentségeknél is látható és hallható jeleket rendelt a Szentlélek kegyelmének közvetítésére.

3. A Szentlélek kegyelmével nem kényszerít, hanem teljes szabadságban hagy meg bennünket. A kegyelemmel tehát közre is működhetünk és nem is.

A Szentlélek-Isten *vezetőhöz* hasonlít: követhetjük is, nem is. Isten igen *nagyra becsüli* az emberi szabadakaratot. Amint a gonosz ellenségnek nem engedi meg, hogy szabadakaratunkat elrabolja, úgy maga sem akarja azt tőlünk sohasem elvenni (Sz. Gertrud). — Az isteni kegyelemmel **közreműködött** pl. *Saul,* aki a csodálatos isteni behatás után 3 napig böjtölt és imádkozott (Ap. Csel. 9.); *Loy. sz. Ignác,* aki, miután az isteni kegyelem megérintette szivét, életgyónást végzett és manrézai magányába vonult vissza. — Mások **ellenállanak** Isten kegyelmének. Így tett az evangéliumi *gazdag ifjú* (Luk. 18.), így *Félix* római helytartó, akinek sz. Pál fejtegetni kezdte a ker. hit igazságait, de midőn az eljövendő ítéletről kezdett szólani, Félix legott félbeszakította a fejtegetést (Ap. Csel. 24, 25.). — Aki a segítő kegyelemnek makacsul ellenáll, *nem térhet meg;* az ilyen ember *vétkezik a Szentlélek* ellen s bűne (Szentlélek elleni bűn) Krisztus szavai szerint (Máté 12, 31.) nem bocsáttatik meg, feltéve, hogy bűnös ily állapotban hal meg.

Aki a segítő kegyelemmel *közreműködik, még több* kegyelmet nyer; aki ellenben ellenszegül annak, minden egyéb kegyelmet *elveszít* s szigorú ítélettől tarthat.

Boldog, aki az isteni kegyelemmel *együttműködik.* Aki az első kegyelmet felhasználja, a kegyelmek *egész láncolatát* nyeri. A felhasznált kegyelem a csirába szökő *vetőmaghoz* hasonlít. Az öt talentumot jól felhasználó szolga még más ötöt kap jutalmul (Máté 25, 28.). Azért mondta Krisztus Urunk: »Akinek vagyon, annak adatik és bővelkedni fog; akinek pedig nincsen, amije van is, elvétetik tőle« (Máté 13, 12.). — Szerencsétlen ellenben az, aki a kegyelemnek *ellenszegül.* Milyen rettenetes íté-

let jött Kr. u. a 70-ik évben *Jeruzsálemre*, amely a látogatásnak, vagyis a kegyelemnek napját nem ismerte fel! (Luk. 19, 41.). A kegyelmet visszautasító emberre vonatkoznak Krisztus szavai: »A haszontalan szolgát vessétek a külső sötétségre; ott leszen sírás és fogak csikorgatása« (Máté 25, 30.). — Sajnos, sokan a Szentlélek-Isten kegyelmét, melyet különböző alkalmakkor közöl velök (pl. halálesetek alkalmával, a szentségek felvételekor, nagyobb ünnepeken), *világias szórakozásokkal* (korcsmalátogatásokkal) és mulatságokkal űzik el és teszik hatálytalanná. Nem igy tett pl. Loy. sz. Ignác, aki megtérése után hónapokig manrézai magányába vonult. »A *hajósok* azonnal utrakelnek, mihelyt észreveszik a kedvező szél fuvását; igy kell nekünk is tennünk, mihelyt érezzük a Szentlélek hatását: azonnal követni kell az ő kegyelmének irányát« (Gran Lajos.).

4. *A Szentlélek kegyelmi behatásaiban mindenki részesül:* bűnösök és az igazak, keresztény katholikusok és másvallásuak, még a hitetlenek is.

A jó Isten *jó pásztorhoz* hasonlit (Ján. 10.), aki elvesztett juhának utána megy, mig megtalálja azt (Luk. 15.). Krisztus a *világ világossága* megvilágosit minden embert, aki e világra jő (Ján. 1. 8.). Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson (I. Tim. 2, 4.). Ezért minden ember életében megvannak *az isteni kegyelem pillanatai.*

A Szentlélek már a *világ kezdetétől fogva* munkálkodott az emberek üdvén.

A zsidók babiloni fogsága idején a Szentlélek gyakran volt hatással a pogányokra; gondoljunk a sok *csodára*, melyet Isten nevének megdicsőitésére a pogányok szemeláttára eszközölt, pl. a tüzes kemencébe vetett három ifjunak, vagy az oroszlánok barlangjába vetett Dánielnek csodálatos megszabaditása által. A *pátriárkákat* és a *prófétákat* is felvilágositotta a Szentlélek-Isten s bizonyára egy Sokratest, aki az egy Isten létét tanitotta (s ezért Kr. e. a 399-ik évben halálra itélték), valamint más kitünő pogány férfiakat is. Amint *a nap* már fölkelte előtt szétárasztja sugarait az égen, úgy árasztotta szét az igazság napja, Krisztus Urunk is már földreszállása előtt a Szentlélek felvilágositó sugarait. Kegyelmeinek bőségét azonban *az első ker. pünkösd* óta árasztja a Szentlélek-Isten a világra.

A Szentlélek kegyelmeiben *nem* részesül minden ember *egyenlő mértékben.*

Az egyik szolga 5, a másik 2, a harmadik csak 1 talentumot nyer (Máté 25, 15.). A zsidó nép több kegyelmet kapott, mint a pogányok; Isten Anyja többet, mint valamennyi más ember. Korozain és Betszaida városok több kegyelmet nyertek, mint Tirus és Szidon; Kafarnaum többet, mint Szodoma (Máté 11, 31.).

Vannak *általános kegyelmek*, amelyekben különbség nélkül minden ember részesül. Vannak azonban *különös kegyelmek* is, amelyeket Isten csak keveseknek adományoz és pedig olyanoknak, akiket valamely különös célra szánt (Lataste). — Minél több kegyelmet nyert valaki, annál nagyobb lesz egykor **számadása** (N. sz. Gerg.). Krisztus mondja: »Mindattól, akinek sok adatott, sok követeltetik« (Luk. 12, 48.).

A Szentlélek továbbá *nem* segíti kegyelmével *szünet nélkül* az embereket, hanem csak időről-időre.

Ugy áll itt is a dolog, mint az esővel: nem esik szüntelen s nem esik mindig egyforma erővel. Azért irta sz. Pál a korinthusi kereszténveknek: »Ime, most van a kellemes idő, ime, most az üdvösség napja!« (II. Kor. 6, 2.). Gondoljunk itt a szőlőbeli munkásokról szóló példabeszédre; abból világos, hogy hogy ugyanazon munkásokat Isten csak egyszer hívta meg (Máté 20.). A *böjti idő* kegyelemteljes idő; épen ugy a *missiók* ideje, továbbá a *jubileumi év* (szentév) ideje is.

5. *Segitő kegyelmet legkönnyebben jócselekedetek*, pl. imádság, böjt, alamizsnálkodás *által, továbbá az egyház kegyelemeszközeinek használata* által nyerünk, pl. ha szentmisén vagyunk jelen, a szentségekhez méltóan járulunk és szentbeszédet hallgatunk.

Isten kegyelmét saját erőnkből, t. i. jócselekedeteink által tutajdonképen *nem érdemeljük* meg, különben a kegyelem nem volna kegyelem (Róm. 11, 6.); azonban a jócselekedetek *szükségesek*, mert »Isten közreműködésünk nélkül teremtett ugyan minket, de közreműködésünk nélkül üdvözíteni nem akar bennünket« (Sz. Ág.). Ha a *koldus* kinyujtja karját az adomány után, a karkinyujtás ténye korántsem érdemli ki ugyan az adományt, azonban mégis szükséges az adomány elfogadásához. Hasonlóképen áll itt is a dolog (Allioli). A Szentlélek mindenkinek annyit ad, *amennyit akar* (I. Kor. 12, 11.), azonban mindenkinek *előkészületéhez* és *közreműködéséhez* is méri kegyelmét (Trienti zs. 6, 7.). Ezért van, hogy több segitő kegyelmet nyer, aki több jócselekedetet visz végbe. **A Szentlélek Uristenhez intézett imádság** *is nagyon hathatós* eszköz kegyelmek leesdésére, a mennyei Atya ugyanis a jó Lelket azoknak adja, akik kérik azt tőle (Luk. 11, 43.). Épen ugy a világtól való visszavonulás, vagyis a **magány**, ahol Isten szivünkhöz beszélhet (Oz. 2, 14.), továbbá a külső *érzékek megfékezése* (a kiváncsiság elnyomása, a fölösleges fecsegés kerülése) is kiváló eszközök a segitő kegyelem elnyeréséhez. Az apostolok pünkösd előtt példát adtak erre. — Megtisztitott ablakon át jobban behatol a világosság. Igy a Szentlélek kegyelme is hatásosabb lelkünkben, ha a lelket előzetesen *elszakitjuk* a földi dolgoktól. — Különösképen azonban a **szentségek** közvetitik a Szentlélek-Isten ke-

gyelmét. Amint a vas a mágnes érintésére mágneses lesz, ugy telik el a lélek is a szentségek érintésére a Szentlélek kegyelmével (P. Mateo).

II. A megszentelő kegyelem.

1. Ha a bűnös a segitő kegyelemmel együttműködik, akkor a Szentlélek lelkébe költözik és annak oly szépséget kölcsönöz, hogy a lélek ismét Isten barátságába jut. A léleknek ezt a tartós szépségét «megszentelő kegyelem«-nek nevezzük.

Ha a *vasat* elegendő tűzhatásnak tesszük ki, a tűz áthatja a vasat és a vas egészen új tulajdonságokat vesz fel: fényes és izzó lesz s bizonyos tekintetben az aranyhoz válik hasonlóvá. Igy áll a dolog a lélekkel is, ha a Szentlélek sugallatait követi: t. i. a **Szentlélek a lélekbe költözik** s a lélek a benne lakozó (I. Kor. 6, 19.) Szentlélek által legott új, tartós tulajdonságot kap: egész különös **tündöklést** és **fényességet,** amit »*megszentelő kegyelemnek*« nevezünk. Szépen mondja Istennek egyik szentje: «Az égen ragyogva-tündöklő napnál szebb az olyan lélek, amelyben Isten lakozik.» Hogy a kegyelemmel való *közreműködés* folytán *Isten lelkünkbe költözik,* Istennek eme szavaiból nyilvánvaló: «Térjetek hozzám és én hozzátok térek» (Zak. 1, 3.). «Készitsétek sziveiteket az Urnak» (I. Kir. 7, 3.). A megszentelő kegyelem állapotában a *szép, uj ruhába* öltözött emberhez hasonlitunk. Azért az is hasonlitja az a Üdvözitő a kegyelmet a *mennyegzős ruhához* (Máté 22; Luk. 15.). — A Szentlélek által a lélek *nagy szépségre* tesz szert, mely szépség a lelket Istenhez teszi hasonlóvá. A kegyelem állapotába jutó ember lelkiképen oly átalakuláson megy át, aminő testi átalakuláson menne át az az elnyomorodott, betegségtől és öregségtől elaszott ember, aki valami csoda folytán hirtelenül királyi biborban és kormánypálcával felékesitve, legszebb fiatalságában jelennék meg előttünk. — A megszentelő kegyelem *nem Istennek puszta kegyessége iránt*uk (Trienti zs. 6, 11.), hanem az Isten Lelkében való részesedés (I. Ján. 4, 13.). A Szentlélek kegyelme által áthat bennünket, mint a tűz s nemcsak ugy van bennünk, mint a nap van a szobában (Scheeben). A kegyelem-kölcsönözte szépség következtében a lélek **Isten barátságába jut.** «Ha valaki, aki a megszentelő kegyelem állapotában van, megtudná, mennyire szereti őt Isten, a túláradó örömtől meghalna» (Pazz. sz. Magd.). Mennyire jóságos az Isten! A megszentelő kegyelem állapotában *nem csupán szolgái* vagyunk Istennek, hanem *barátai* is (Ján. 15, 15.). A «barát» szó bizonyos hasonlóságot tételez fel. A bűn állapotából Isten barátságának állapotába való felemelkedést **megigazulásnak** is nevezzük (Trienti zs. 6, 4.), ugyszintén ujjászületésnek (Ján. 3, 5; Tit. 3, 4—7.), vagy a «régi ember

levetésének és az uj felöltésének« (Ef. 4. 22.). — *Példák:* Mihelyt Dávid, Pál, valamint a tékozló fiu komolyan megtértek, azonnal vették a Szentlelket s vele a megszentelő kegyelmet. Kétségtelen dolog, hogy **tökéletes bánattal** már a szentgyónás előtt megnyerjük a megszentelő kegyelmet. Azt is tudjuk, hogy a jó Isten némely emberrel már a *keresztség előtt* közölte a Szentlelket; így történt ez — és pedig látható módon — Kornélius pogány századossal és az ő házában összegyült emberekkel szent Péter prédikációja folyamán, még megkereszteltetésük előtt. (Ap. 10, 44.).

2. Rendesen azonban a Szentlélek csak akkor költözik az ember lelkébe, ha fölveszi a keresztség, vagy a bűnbánattartás szentségét.

Mindakét szentséget *holtak szentségének* hivjuk, mert ezek által *a lelkileg halottak* lesznek élőkké. Bizonyos, hogy akinek gyónás alkalmával csupán tökéletlen bánata van, az csak a papi feloldozás által nyeri el bűneinek bocsánatát. Mondhatjuk tehát, hogy a keresztség és bűnbánattartás szentsége Krisztus Urunk végtelen érdemeiből kiegészíti azt, ami a bűnbánatot tartó bűnösnek a munkájából hiányzik.

3. A lélekbe költöző Szentlélek a léleknek uj, természetfölötti életet kölcsönöz.

Ami Istenünk élő Isten; ahol megjelenik, ott életet osztogat. Ha a Szentlélek az ő kegyelmével a lélekbe költözik, lelkünk legott képességet nyer arra, hogy Istent egész fönségében ismerje meg, őt szeresse s benne gyönyörüségét lelje. A léleknek ezt az isteni életét nevezzük *természetfölötti életnek.* Amint egykor *Illés* a szeráptai özvegy holt fiát (III. Kir. 17.), *Elizeus* pedig a szunámi vendégszerető asszony holt fiát (IV. Kir. 4.) ugy keltette életre, hogy a holttestre tulajdon testével borult rá, olyanformán kelti a Szentlélek is kegyelmével lelkünket igazi, isteni életre: t. i. mintegy saját lényét, isteni erejét közli velünk, aminek folytán lelkünk uj életre születik (I. Pét. 3, 24.). A lélek Istenben él és Isten él ő benne. »Ha tehát valaki Krisztusban uj teremtmény lett, a régiek elmulnak; ime, mindenek megujultak« (II. Kor. 5, 17). Azért jogosan nevezzük a Szentlelket »*Megelevenitő*«-nek.

A lelkünkbe költöző Szentlélek kegyelmével különösen a következőket eszközli:

1. *Megtisztit* minden sulyos bűntől.

Amint a tűztől izzóvá lett vas megtisztul a rozsdától, ugy tisztulunk mi is meg bűneinktől, áthatva a Szentlélek tűzétől. »A kegyelem a léleknek bizonyos fényessége és tündöklése, amely megsemmisiti lelkünknek minden szennyét s a lelket széppé és ragyogóvá teszi« (Róm. Kat.). Megszentelő kegyelem és ha-

lálos bűn tehát össze nem férnek egymással. Aki tehát mentes a sulyos bűnöktől, abban lakozik a Szentlélek.

2. Istennel egyesít és *Isten templomává tesz* bennünket.

A Szentlélek utján ugy egyesülünk Krisztus Urunkkal, mint a *szőlővessző* a szőlőtőkével (Ján. 15, 5.). A Szentlélek-Isten kegyelme által természetünk bensően egyesül Istennel, mintahogy feloldódik a borral telt pohárba öntött *vizcsepp* a borban, annak szinét, szagát és ízét vévén fel (Naz. sz. Gerg.). A Szentlélek részeseivé tesz minket, az isteni természetnek (II. Pét. 1, 4.) és pedig nemcsak névszerint, hanem a valóságban (Al. sz. Cir.). A Szentlélektől mintegy isteniekké válunk (Aqu. sz. Tam.); Istenhez leszünk hasonlókká. — A megszentelő kegyelem állapotában mintegy olyanokká leszünk, mint *Isten temploma* volt az ószövetségben, Jeruzsálemben: ez kivülről vakitóan *fehér* volt (a lélek is tiszta a bűntől), belülről *arannyal* volt bevonva (a lélekben Isten szeretete van, melynek jelképe az arany); füstfellegben Isten lakozott benne (a lélekben a Szentlélek trónol) és *hétágu gyertyatartó* volt elhelyezve benne (a lélek a Szentlélek hét ajándékát nyeri el). Szent Pál ezért inti a kereszténveket: »Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok és Isten Lelke lakik bennetek?« (I. Kor. 3, 16.). És ismét: »Ti az élő Isten temploma vagytok« (II. Kor. 6, 16.). Krisztus Urunk szerint is ő és az Atya lakást vesznek az olyan ember lelkében, aki Krisztust szereti (Ján. 14, 23.), akiben tehát a Szentlélek lakozik.

3. *Megnemesíti lelki* tehetségeinket és mint magasabbrendü *képességeket* belénk adja az isteni és erkölcsi erényeket.

A Szentlélek kegyelme *megnemesíti* lelkünk *tehetségeit*, az értelmet és az akaratot. Amint a tűz a vasat fényessé és izzóvá teszi s amint a napvilág a kristályt vakitófényű kővé változtatja át, úgy dicsőiti meg a Szentlélek kegyelme lelkünket; kiváltképen a *hit* világosságát ragyogtatja fel bennünk (II. Kor. 4, 6.) s az isteni *szeretet* tüzét gyujtja fel lelkünkben (Róm. 5, 5.). Erőt ad, hogy Istenben hinni, remélni és őt szeretni tudjuk. Más szavakkal: belénk önti a **három isteni erényt** (Trienti zs. 6, 7.). Azonfelül képesekké és hajlandókká tesz bennünket arra, hogy *a Szentlélek sugallatait és ösztönzéseit* kövessük. Más szavakkal: a **Szentlélek 7 ajándékában** részesit bennünket. Amint ugyanis a tűz hajlékonnyá teszi a vasat, ugy *teszi hajlandóvá a jóra* az ember szivét is a lélekben lakozó Szentlélek. Hogy a Szentlélek kegyelme ezt eredményezi, sz. Pál példájából látjuk; alig hatott reá a Szentlélek, azonnal igy szólott: »Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?« (Ap. 9, 6.). Mivel a kegyelem az akaratot hajlandóvá teszi az erkölcsi jó gyakorlására, ebből az következik, hogy a kegyelemmmel együtt

belénk adja a Szentlélek az erkölcsi jó gyakorlására az **erkölcsi erényeket** is, mint *képességeket* (azonban nem az erényeket magukat, ezeket csak gyakorlattal lehet megszerezni). — Ilyenformán lelki életünk egészen átváltozik. S innen van az, hogy *egy szent belső, lelki világa* egészen elüt a világ fiainak belső életétől. A világ fia, akiben nem lakozik Isten lelke, többnyire csak evésivásra, játékra, élvezetekre, pénzre és földi dicsőségre gondol, vagyis a világ szeretete van benne; azonfelül bensejében soha sincsen igaz megelégedettség. Akiben ellenben a Szentlélek lakozik, többnyire csak Istenre gondol és azon fáradozik, hogy Istennek járjon kedvében, vagyis Isten szeretete van benne. Az ilyen ember elmondhatja szent Pállal: »Nem én élek, hanem Krisztus él én bennem« (Gal. 2, 20.). Az ilyen ember megveti a földieket s minden szenvedése dacára *belső békének* és kimondhatatlan vigasznak örvend.

4. Igaz *megelégedést* ad nekünk.

A Szentlélek Vigasztaló (Ján. 4, 26.). Általa oly békét nyerünk, amely minden fogalmat túlhalad (Fil. 4, 7.). Aminthogy lehetetlen, miszerint a jég vizzé olvadjon a melegség olvasztó hatása nélkül, ugy lehetetlen, hogy az ember lelke igaz örömmel és vigasztalással legyen tele a Szentlélek-Isten kegyelme nélkül (Stolz Albán).

5. *Tanít és nevel* bennünket.

Megtanít a katholikus *egyház tanaira* (I. Ján. 2, 27.). A Szentlélek kegyelme nélkül megtanulhatjuk ugyan a keresztény hitigazságokat, de azok igazi értelmét fel nem foghatjuk; holt ismeretünk van. Amint *sötétben* keveset, vagy épen semmit sem lehet olvasni akár a legszebb könyvből is, ugy érthetetlen reánk nézve a Szentlélek belső megvilágositása nélkül az Isten igéje (Stolz Albán).

6. *Jócselekedetekre ösztönöz* bennünket s e jócselekedeteket *érdemszerzőkké* teszi a mennyország számára.

Valamint egykor, a *teremtés* alkalmával, a Szentlélek a vizek fölött lebegett és a puszta s élettelen ősanyagból növényeket, állatokat és embereket hozott létre, ugy működik a lélekben is: mennyei világosságával és isteni melegével *Isten szeretetének* elenyészhetetlen *gyümölcseit* termeli (Scheeben). Amint a gőz a gépet, ugy inditja jóra az embert a lélekben lakozó Szentlélek (a görög nyelvben: »*szent Lehelet*«). Amint a munkás a a bányában, ugy munkálkodik Isten belsőnkben (Fenelon). Mintahogy a *virág* kinyilik a nap fényének hatása alatt, ugy nyilik meg a legmegátalkodottabb bűnös szive is a Szentlélek-Isten kegyelmének erejétől és világosságától, aztán pedig az erény és jámborság illatát terjeszti (Sz. Makár). A Szentlélek a *kertészhez* is hasonlit. A kertész a vad fába nemes ágat olt

be s a fa többé nem terem vad, hanem nemes gyümölcsöt. Igy jár el a Szentlélek is: az igaz élet fájáról, Krisztus Urunkból *nemes ágat,* a megszentelő kegyelmet oltja belénk, aminek megtörténte után nem hozunk többé létre vad, azaz merőben természetes műveket, hanem természetfölötti, érdemteljes cselekedeteket. A kegyelem állapotában szőlővesszőhöz hasonlítunk, amely Krisztussal, a szőlőtőkével összenőtt s azért gyümölcsöt hoz (Ján. 15, 4.). — A halálos bűn állapotában végbevitt jócselekedetek csak segitő kegyelmeket szereznek számunkra, melyek a megtéréshez szükségesek.

7. *Isten fiaivá* és a *mennyország örököseivé* tesz bennünket.

Amikor a Szentlélek a lélekbe száll, hasonló dolog történik, mint *Krisztus Urunk megkeresztelésekor,* amikor is a Szentlélek szintén alászállott Krisztusra: az Atya-Isten hőn szeretett **gyermekei közé** vesz fel bennünket s megnyilik számunkra a mennyország. Nem a szolgaságnak, hanem az istenfiuságnak lelkületét nyerjük el ilyenkor, melylyel így kiáltunk fel: »Abba (Atyánk)!« (Róm. 8, 15.). Mindazok, akiket Isten Lelke éltet, Istennek gyermekei (Róm. 8, 14.). Ha azonban Istennek vagyunk gyermekei, akkor **örökösök** is vagyunk, t. i. Istennek örökösei, Krisztusnak pedig társörökösei (Róm. 8, 17.). A gyermekeknek ugyanis mindenkor igényük van az atya birtokára (örökségre). Minő dicsőség tehát az osztályrésze az embernek a kegyelem állapotában! Csakhogy ezt a dicsőséget most még nem látjuk, épen ugy, mintahogy nem látjuk a csiszolatlan gyémánton annak ragyogó szépségét. Valóban, a *legnagyobb kincs* a földön a Szentlélek birtoklása; ő általa a legdicsőbb királyságot, Isten országát nyerjük el (Luk. 17, 21.).

4. A megszentelő kegyelmet jócselekedetek, továbbá az egyház kegyelemeszközei által őrizzük meg és gyarapitjuk; elveszitjük a halálos bűn által.

Amint az ember testi ereje gyarapodhat, avagy egy szoba a nap fénye által jobban megvilágitható és melegithető, ugy a megszentelő kegyelem is *gyarapitható* a lélekben. »Aki igaz, legyen még igazabb és aki szent, legyen még szentebb« (Jelen. 22, 11.). A **jócselekedetek** megőrzik és gyarapitják a megszentelő kegyelmet (Trienti zs. 6, 24.). A *kövek* és a *gyom* megakadályozzák a napot abban, hogy a szántóföldben teljes tenyészést eszközöljön. Igy bűn is akadályozza a Szentlelket abban, hogy teljes erővel hasson lelkünkre. Ezeket az akadályokat tehát el kell távolitani, különösen a bűnbánattartás szentsége és az Oltáriszentség gyakori vétele által (Stolz Albán). A megszentelő kegyelem *nem fogyatkozhat* a lélekben. Amint az edényből — ha szennyes is — nem folyhat ki annak tartalma mindaddig, mig az edény épségben van, ugy nem vész el a lélekből a megszentelő kegyelem, ha még oly sok bocsánatos bűn terheli is azt.

Csak a **halálos bűn** által vész el a megszentelő kegyelem. «Isten az ő kegyelme által egyszer megigazultakat nem hagyja el, hacsak azok nem hagyják őt el« (Trienti zs. 6, 11.). Azért int az apostol: »A lelket el ne oltsátok« (I. Tessz. 5, 19.). *Ha elveszett* a megszentelő kegyelem, visszatér a lélekbe a gonosz lélek s hét más gonosz lelket vesz maga mellé, akik még gonoszabbak, mint ő maga (Máté 12, 45.). Azért az ilyen ember csak *nagy fáradság* árán, a bűnbánat szentségének segítségével szerezheti meg ujból Isten elvesztett kegyelmét.

5. Megszentelő kegyelem nélkül *lelkileg holtak* vagyunk és örökre *elkárhozunk.*

Amint a test lélek nélkül halott, ugy a lélek is **halott** a Szentlélek kegyelme nélkül a mennyország számára (Sz. Ág.). Akinek nincs mennyegzős ruhája, vagyis nincs a megszentelő kegyelem birtokában, az nem bocsáttatik a mennyei mennyekzőre, hanem kivettetik a **külső sötétségre** (Máté 22, 13.). Amint a szőlőtőkétől elvált *szőlővessző* elszárad s tűzre kerül, ugy kárhozik el az, aki nem marad a kegyelem utján Krisztusban (Ján. 15, 6.). Akiben nincsen Krisztus lelke, az nem övé (Róm. 8, 9.). Akiben nincs a megszentelő kegyelem, halálos bűn állapotában van s a gonosz lélek lakozik benne.

6. *Senki sem tudhatja biztosan,* hogy valóban kegyelem állapotában van-e, vagy abban lesz-e a halál pillanatában.

Az ember nem tudja, hogy vajjon szeretetre, vagy gyűlöletre méltó-e (Préd. 9, 1.). Maga szent Pál mondta: »Semmiben sem vádol ugyan lelkiismeretem, de azért még nem vagyok megigazulva« (I. Kor. 4, 4.). Gondoljuk meg, hogy még *Salamon,* az Istentől felvilágosított király is halála előtt bálványimádóvá lett. Szivünk *cserépedényhez* hasonlit. Ez könnyen eltörhet s a viz kifolyik belőle; épen ily könnyen veszhet el a Szentlélek is a szivből, egyetlen bűn miatt (Teofilákt). A kegyelem kincsét cserépedényekben hordjuk, melyek nagyon törékenyek (II. Kor. 4, 7.). Azért int szent Pál: »Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségteket« (Fil. 2, 12.). Bizhatunk ugyan, hogy Isten kegyelmében vagyunk, azonban Istennek külön kijelentése nélkül e tekintetben teljes bizonyosságban nem lehetünk (Trienti zs. 6, 6.).

III. A Szentlélek hét ajándéka és rendkivüli kegyelemadományai.

1. *A megszentelő kegyelemmel együtt a Szentlélek hét ajándékában részesit:* t. i. hét oly lelki tökéletességet kölcsönöz, amelyek birtokában a lélek köny-

nyen engedi magát a Szentlélektől felvilágositttatni és buzdittatni.

A nap világának is hét alapszine van. A jeruzsálemi templom hétágu csillárja is a Szentlélek 7 ajándékát jelképezte előre. — A Szentlélek 7 ajándéka *a 4* sarkalatos *erényt egészíti ki.* A sarkalatos erények t. i. csak az akadályokat távolitják el, amelyek bennünket távoltartanak Istentől; teszik ezt azáltal, hogy érzéki vágyainkat az ész vezetésének vetik alá (Aqu. sz. Tam.). A Szentlélek 7 ajándéka azonban Isten felé inditja el a lelket: tökéletesiti és megtisztitja lelki erőinket, ugyhogy a Szentlélek aztán könnyen hathat a lélekre (t. i. az értelem fogékonyabb lesz felvilágositó s az akarat jórainditó kegyelme iránt). Amint a népiskolai oktatás a tanuló szellemi erőit kiképezi s azt ezáltal képessé teszi a magasabb tanintézet előadásainak felfogására, ugy képesiti a Szentlélek 7 ajándéka az embert az isteni sugallatok könnyebb követésére. — A Szentlélek 7 ajándékának betetőzése a *3 isteni erény;* ugyanis a 7 ajándék csak elinditja a lelket Isten felé, a 3 isteni erény ellenben egyesiti azt Istennel (Lataste M.). — Mihelyt valaki elnyeri a Szentlelket, azonnal elnyeri 7 ajándékát is. S minél nagyobb előhaladást tesz valaki a tökéletességben, annál nagyobb mértékben nyeri el ezt a hét ajándékot. **A bérmálás** szentsége is gyarapitja a Szentlélek-Isten 7 ajándékát.

A Szentléleknek *hét ajándéka: a bölcseség, értelem, tudomány, tanács, erősség, jámborság és az Isten félelme.*

Az első négy ajándék az *értelmet* világositja fel, a többi pedig az *akaratot* erősiti meg. Ezt a 7 ajándékot felsorolja már Izaiás próféta, kijelentvén egyszersmind, hogy az eljövendő Megváltóban mindezek meglesznek (Iz. 11, 3.). Krisztus Urunkban önként érthetően a legmagasabb fokban meg is voltak ezek az ajándékok.

1. A *bölcseség* ajándéka azt eszközli bennünk, hogy a földi javak mulandóságát felismerjük és legfőbb jónak csak Istent tekintjük.

Már a nagy *Solon,* a világbölcs, kitünt bölcseségével, ugyanis Krözus királyt, aki magát nagy gazdagsága miatt a világ legszerencsésebb emberének tartotta (Kr. e. 550 körül), igy figyelmeztette: »Halála előtt senkit sem szabad boldognak neveznünk«. Solonnál is nagyobb mértékben ismerték fel a **világi dolgok mulandóságát** Isten szentjei. Szent Pál mindent, amit a világ szeret és csodál, sárnak tartott (Fil. 3, 8.). Salamon, aki végigélvezte a világ javait, a földi javakat és gyönyöröket »hiuságok«-nak nevezte (Préd. 1, 2.). Loy. sz. Ignác gyakran kiáltott fel: »Mennyire émelyit a föld, ha a mennyországra gondo-

lok.« Gondoljunk Asszizi sz. Ferenc mondására is: »Oh Istenem és mindenem!« — Naplementkor nagy az árnyék, déltájban ellenben kicsiny. Hasonlóképen van az emberrel: minél távolabb van tőle a Szentlélek, annál nagyobbnak tűnnek fel előtte a világi dolgok; ha azonban a Szentlélek szive közepében van, akkor azok csekélyeknek és semmiseknek látszanak neki (Diez). A szentek felismerték és valóban nagyrabecsülték az **örök javak értékét.** *Domitilla* római leányzóhoz, aki sok időt fordított testi szépségének ápolására, egy keresztény szolga, *Nereus*, igy szólt egy alkalommal: »Oh, bárcsak annyi időt fordítanál arra is, hogy a te mennyei Vőlegényed számára lelkedet diszitsd fel! Mily boldogság jutna ebben az esetben osztályrészedül!« (Spir. Plt.). Aki mindig helyesen ismeri fel, hogy mi mulandó és mi örök érték, az bir a bölcseség ajándékával.

2 Az *értelem* ajándéka azt eszközli, hogy az igaz katholikus tanitást minden mástól meg tudjuk különböztetni és azt meg is tudjuk indokolni.

Hofbauer sz. Kelemen, Bécs apostola († 1820.) csak mint 21 éves péklegény kezdte meg tanulmányait s hamarosan be is fejezte azokat; csak a legszükségesebb hittudományi ismeretei voltak és sok hivatásbeli munkája miatt mint pap sem igen bővithette azokat. S ennek dacára igen magas egyházi méltóságok is kikérték véleményét bizonyos teologiai kérdésekben, vagy uj könyvekre vonatkozóan. S minden hosszasabb gondolkozás nélkül meg tudta mondani, *hogy mi nem katholikus.* Hogy eltitkolja magától Istentől nyert felvilágositttatását, tréfálkozva füzte hozzá ilyenkor szavaihoz: »Katholikus orrom van« (Haringer). Aki birja az értelem ajándékát, szilárdan *meg van győződve* a katholikus tanok igazságáról s oly *ügyességgel beszél róluk,* hogy még a vallás ellenségeit is meg tudja szégyeníteni. Szent Katalin († 307.) Alexandriában 50 világi bölcset hallgattatott el s tett kereszténnyé. Az Üdvözítő épen övéinek igérte meg: »Szájat és bölcseséget adok nektek, melynek ellene nem állhatnak és ellene nem mondhatnak mind a ti ellenkezőitek« (Luk. 21, 15.).

3. A *tudomány* ajándéka azt eszközli, hogy a katholikus egyház tanait minden különösebb tanulmányozás nélkül világosan felfogjuk.

Sz. *Vianney* János arsi plébános († 1859.) csak keveset tanult, azonban oly kitünően prédikált, hogy prédikációit még püspökök is meghallgatták s csodálkoztak ismeretein. Aqu. sz. *Tamás* († 1274.) gyakran kijelentette, hogy ő az oltárok lépcsőin többet tanult, mint a könyvekből. Épen ugy Loy. sz. Ignác is azt mondja, hogy ő manrézai magányában többet tanult, mint amennyire őt a világ összes tanitói megtanithatták volna. Midőn sz. *Bonaventurát* († 1274.) megkérdezték, mely könyvből meritette ismereteit, a *feszületre* mutatott és igy szólt: »Ez az én

könyvem, a keresztre feszített Krisztus!« *Hofbauer* sz. Kelemen gyakran használta a Szentírás eme szavait: »Könyvbölcseséget nem ismerek« (Zsolt. 70, 15.). Amidőn látogatói csodálkoztak, hogy nagyon kevés tudományos könyv van szobájában, ezt szokta volt mondani: »A *rózsafüzér* az én könyvtáram«. S vajjon az *apostolok* nem a Szentlélek küldetése után lettek-e felruházva »a magasságból származott erővel«, vagyis világos istenismerettel? (Luk. 24, 49.). Pál elragadtatásában nem hallott-e szintén égből-jövő titkos szavakat? (II. Kor. 12. 4.). A nagy egyháztanitók, kik sok egyéb munkájuk dacára számos könyvet irtak, melyekben az egyház tanait oly nagyszerüen adják elő, mind birtokában voltak a tudomány ajándékának.

4. A *tanács* ajándéka azt eszközli, hogy kétséges esetekben biztosan felismerjük, mit kell Isten akarata szerint cselekednünk.

A tanács ajándékával birt *Dániel* próféta, aki okos kérdéseivel a két hamis tanut, kik Zsuzsánnát rágalmazták, hallgatásra kényszeritette, Zsuzsánna ártatlanságát kimutatta s ezáltal megmentette a haláltól (Dán. 13, 45.). Gondoljunk Krisztus Urunk bölcs feleletére is, amelyet arra a kérdésre adott, hogy kell-e a császárnak adót fizetni (Máté 22, 15.) és Salamon bölcs ítéletére (III. Kir. 3.). Lásd idevágóan Spir. Plt.-ban sz. Notker, sz. Izsó stb. eseteit is. A jövendő üldözésekre utalva már az Üdvözitő így intette az apostolokat: »Ne aggódjatok azon, miképen és mit feleljetek, vagy mit mondjatok, mert a Szentlélek megtanit titeket azon órában, mit kelljen mondanotok« (Luk. 12, 12.).

5. Az *erősség* ajándéka azt eszközli, hogy bátran elviselünk mindent, hogy Isten akaratát teljesitsük.

Isten kegyelme erősekké tesz, miként a gyémánt. *Nep. sz. János* († 1393.) inkább bezáratta, izzó vassal kinoztatta és a Moldvába dobatta magát, mintsemhogy a gyónás pecsétjét megsértse. *Jób* nem lett türelmetlen, dacára vagyona, gyermekei és egészsége elvesztésének, dacára felesége és barátai gunyolódásainak. *Ábrahám* kész volt egyetlen, hőn szeretett fiát feláldozni, mert Isten ugy akarta. Az erősség ajándéka magas fokban volt meg valamennyi *vértanuban*, szenvedőben és vezeklőben.

6. A *jámborság* ajándéka azt eszközli, hogy igyekezünk Istent mindig bensőbben tisztelni s akaratát mindig pontosabban teljesiteni.

Sz. *Alajos* a tabernakulumban jelenlevő Úr Jézustól óraszámra nem akart távozni; gyóntatóatyja kénytelen volt neki megparancsolni, hogy röviditse meg áhitatát. Imádság alkalmával, vagy istenes elmélkedései idején sokszor szent könynyekben tört ki. Mily jámbor érzület ez s mily bensö tisztelete Istennek! Sz. *Teréz* fogadalmat tett, hogy mindenkor a tökélete-

sebbet fogja választani. Sz. *Alfonz* azt fogadta meg, hogy soha sem lesz tétlen.

7. Az *istenfélelem* ajándéka azt eszközli, hogy Istennek legcsekélyebb megbántásától is jobban félünk, mint a világ minden bajától.

Ennek az ajándéknak volt a birtokában pl. a *3 ifju* a tüzes kemencében; inkább meg akartak halni, mint Istent megbántani. Xav. sz. Ferenc veszélyteljes tengeri utazása alkalmával így szólott: »Semmitől sem félünk, csak attól, hogy a mindenható Istent megbántjuk.« Az istenfélelemről lásd még 109. old.

2. *Egyes emberek a Szentlélek rendkivüli kegyelemadományaiban is részesültek*, t. i. a nyelvek, csodatételek, a jövendölés, a szellemek megkülönböztetése, a látomás, elragadtatások, stb. adományában.

Az apostolok *pünkösd ünnepén* a **nyelvek adományát** nyerték; épen ugy Xav. sz. Ferenc, az indusok apostola. *Páduai sz. Antal* a pápa parancsára a római sz. Péter templomban prédikált a keresztes vitézeknek s ime, minden nemzetiségü hallgatója saját anyanyelvén értette meg szavait. *Kapisztrán sz. Jánost* is, aki előbb Perugia birája, majd ferencrendi szerzetes volt († 1456.), midőn Európában a törökök elleni háborura lelkesitette hallgatóit, annak dacára, hogy olaszul beszélt, mindenki megértette. A **csodatétel** ajándékát birta sz. *Balázs* († 316.), aki imádságával meggyógyitott egy torokbajos ifjut. Az ó-szövetség prófétái a **jövendő dolgokat** tudták. *Emmerich* Katalin, dülmeni apáca († 1824.) **látomásban** Jézusnak, az Isten Anyjának és számtalan szentnek egész életét végigszemlélte. (Látomásait P. Schmöger adta: Pustet, Regensburg). Rendkivüli kegyelemajándéka a Szentléleknek az **elragadtatás** (extázis), melynek alkalmával az ember teljesen a Szentlélek-Isten kegyelem-hatása alá kerül, ugyhogy külső, érzéki élete mintegy teljesen megszünik. **Elragadtatásban** többször volt része *sz. Alfonz* püspöknek († 1787), akivel sokszor megesett, hogy prédikációi és misézése közben egyszerre csak mintegy lebegni kezdett. *Sziénai sz. Katalin* is († 1380) szentáldozásai után a magasságban lebegett s ilyenkor érzéki élete teljesen megszünt. »Az elragadtatás bizonyos tekintetében ahhoz a boldog állapothoz hasonlit, amelyben ősszüleink Isten parancsának megszegése előtt éltek« (Moes Klára). Innen van, hogy az elemeknek, pl. a tűznek nincs hatalmuk azok fölött, kik az elragadtatás állapotában vannak. — Az elragadtatás ellentéte az u. n. *lelki szárazság*, melyben annyi szent szenvedett. Ez a lelki szárazság azonban rendesen csak előkészület volt az elkövetkező nagy kegyelmekre. A Szentlélek kegyelmének hatása volt sz. Pál elragadtatása a harmadik égbe (II. Kor. 12, 4.), továbbá Illés égbe vitele (IV. Kir. 2, 11.). — A **stigmatizáció**, vagyis Krisztus Urunk sebeinek a testbe való

bevésése is a Szentléleknek egyik rendkivüli kegyelemadománya. Stigmatizálva voltak pl. Asszizi sz. Ferenc (gondoljunk az alvernói hegyen történt jelenésre), Sziénai sz. Katalin, a legujabb időben Emmerich Katalin Dülmenben; összesen körülbelül 300 stigmatizáltról tud az egyház története. (Részletesebben l. Spir. Plt.). A Szentlélek által kapta *Sámson* (1200 körül Kr. e.) időről-időre rendkivüli **testi erejét,** amelynek birtokában egyizben kezének kötelékeit mint vékony cérnát tépte szét s ellenségei közül egyszerü fegyverrel egy csapásra 1000 embert teritett a földre (Bir. 15, 15); egy másik alkalommal pedig egy Dágon nevü pogány istenség templomát döntötte le, ugyhogy annak romjai alá mintegy 3000 bálványimádó pogány (filiszteus) temetődött (Bir. 15, 23.). »Ugyanis a Szentlélek jöve reája« (Bir. 15, 14.). Az ilynemü rendkivüli adományokat a Szentlélek a szerint osztogatja, *amint ő akarja* (I. Kor. 12, 11.).

Rendkivüli kegyelemadományokat a Szentlélek többnyire csak *mások üdvére* s *az egyház javára* osztogat.

Rendkivüli kegyelemadományokban különösen *az apostolok idejében* részesültek Isten kiválasztottjai (I. Kor. 12, 14.). Isten ugyanis kertészhez hasonlit, aki a növényeket csak fiatal korukban öntözi (N. sz. Gerg.). Ha az igaz *hit veszélyben* forog, Isten szintén rendkivüli kegyelemadományokkal jő egyházának segitségére. A rendkivüli kegyelemadományok magukban **nem teszik jobbá az embert.** Csak *talentumok* azok, melyeket a jó Isten szabad tetszése szerint adományoz épen ugy, mint a gazdagságot, a magas állást, vagy a hosszu életet. Azonban *nagyértékü javak,* amelyekkel sok jót tehetünk és nagy érdemeket gyüjthetünk. Tehát csak e kegyelemadományok jó felhasználása érdemszerző, nem pedig maguk az adományok. »Még a csodatételek adományát is elnyerheti az ember s lelke üdvét mégis elveszitheti. A csodatételek nem biztositanak az üdvözülésről« (Sz. Fulg.). Állitólag még maga Judás is tett csodákat. A rendkivüli kegyelemadományok tehát **nem** mindig **az ember szentségének bizonyitékai;** ez Krisztus Urunk beszédeiből is következik (Máté 7, 22.). Sz. Pál is azt tanitja, hogy e rendkivüli kegyelemajándékok meglehetnek a lélekben szeretet (Isten kegyelme) nélkül (I. Kor. 13, 2.). Azonban ugyszólván egyetlen egy szentet sem találunk egyházunkban, aki rendkivüli kegyelemadományokat nem nyert volna a Szentlélektől. »Azokat ugyanis *rendszerint* nem a bűnösök, hanem az igazak nyerik. Ha tehát azokat az embernél a hősies erények kiséretében találjuk, kétségtelen bizonyitékai az életszentségnek« (XIV. Bened). A rendkivüli kegyelemadományoknak azonban mindig nagy szenvedések voltak a kiséretükben, pl. lelki szárazság, ördögi kisértések, betegségek, üldözések, az előljáróktól megtartott szigoru vizsgálatok, stb. Ezeknek a szenvedéseknek az volt a rendeltetésük, hogy Isten választottjait megtartsák az alázatos lelkületben (Sz. Hildegárd).

3. A Szentlélek adományait nagy mértékben nyerték el: Jézus Krisztus, Szűz Mária, az apostolok, az ószövetség pátriárkái és prófétái, továbbá a katholikus egyház összes szentjei.

A kafarnaumi zsinagógában **Krisztus** Izaiás prófétának eme szavait: »Az Úr Lelke rajtam . . .« (Iz. 61) — magára vonatkoztatta (Luk. 4, 21.) s ezzel a jelenlévőknek értésére adta, hogy a Szentlélek erejével hirdeti az evangéliumot és műveli csodáit. Sz. Péter irja, hogy Isten a názáreti Jézust »Szentlélekkel és erővel« kente fel (Ap. Csel. 10, 38.).

IV. Az egyház vezetése a Szentlélek Isten által.

A Szentlélek fenntartja és vezérli a katholikus egyházat.

Ami a *lélek* a testben, az a Szentlélek az egyházban. Miként a lélek, ugy a Szentlélek és az ő vezetése is láthatatlan. — A Szentlélek az egyház *épitőmesterének* is nevezhető. Ő az, aki a teremtés alkalmával mindent átalakitott, idomitott és életrekeltett és ő az, aki hasonló módon tevékeny volt a szellemi teremtésnél, a megváltásnál is, miután ő eszközölte Isten Fiának megtestesülését (Luk. 1, 35.) s ő működött közre Krisztus emberi természetével (Luk. 4, 18. Ap. 10, 38.); az egyháznak a Megváltótól vetett alapját is ő épitette fel és fejezi be (Ef. 2, 20. stb.).

1, A Szentlélek megőrzi a katholikus egyházat az *enyészettől* (Máté 16, 18.) s megoltalmazza a *tévedéstől* (Ján. 14, 16.).

2. A Szentlélek támogatja az egyház *előljáróit* szent hivatásuk teljesitésében (Ap. Csel. 20, 28.) s kiváltképen támogatja a római *pápát*, Krisztus Urunk helytartóját.

Nagy sz. Gergely pápa feje fölött († 604) állitólag többször látható volt egy galamb; ezért szokták őt feje fölött galambbal ábrázolni, ami a Szentlélek felvilágositását jelképezi. Amidőn VII. sz. Gergely pápa kevéssel halála előtt Monte Cassino-ban szentmisét mondott, környezete vállán szintén fehér galambot látott (1085). A Szentlélek sugalja az egyház előljáróinak, hogy mit beszéljenek (Máté 10, 19.). A Szentlélek beszél általuk, akárcsak az első pünkösd ünnepén az apostolok által (Máté 10, 20.).

3. A Szentlélek nehéz *időkben* derék férfiakat támaszt az egyház számára.

Igy támasztotta *Athanázt* († 373.) az ariánusok korában; *VII. sz. Gergelyt* († 1085.) az egyház általános hanyatlása idején; sz. *Domokost* († 1221.) az albigenzesek korában; *Sziéniai*

sz. Katalint († 1380.) a nagy pápai viszálykodás idejében; *Loy. sz. Ignácot* († 1556.) Luther korában, *Nep. sz. Jánost* († 1393.) a husziták idejében Csehországban. A Németországban támadt »kulturharc« idején ott találjuk *Windhorstot*, a kitünő parlamenti szónokot, »Meppe gyöngyét«, aki vezére volt a több mint 100 tagból álló centrum-pártnak a német országgyülésen s a kormányt sok egyházellenes törvényjavaslat visszavonására kényszerítette. (1891-ben, 80 éves korában halt meg s a hannoveri Mária-templomban temették el). Különben Isten már az ó-szövetségben is választott egyes kiváló férfiakat, kik eszközei voltak a nagy isteni terveknek; gondoljunk pl. Ábrahámra, Józsefre és Mózesre.

4. *Jámbor nők* által is sokszor közreműködik a Szentlélek-Isten az egyházban.

Isten szokása, hogy gyenge és egyszerü személyeket használ fel céljai elérésére. »A világ erőtleneit választotta ki Isten, hogy megszégyenitse az erőseket« (I. Kor. 1, 27). Innen van, hogy a »*gyenge nem*« nem ritkán nagy kegyelmeket és különleges megbizatásokat nyert a Szentlélektől. **Lüttichi sz. Juliannát** használta fel Isten arra, hogy az Úr-napját bevezesse az egyházba (1246); **sz. Alacoque Margitot** (Paray-le-Monial) használta fel Isten a *Jézus-Szive-ájtatosság* elterjesztésére abban az időben, amidőn a janzenisták (1640 óta) az egyház kegyelemtanát kezték támadni; a premontrei-rendü **Róza-testvér** utján († 1882), aki Bonlieu-ben, Franciaországban élt, hivta fel Isten az emberiség figyelmét az u. n. »*engesztelő misére*«; a 14 éves kis pásztorleányt, soubirousi **Bernadettet** használta fel Isten 1858-ban arra, hogy életrekeltse a hires búcsújáró helyet, *Lourdest*. Az *avignoni* fogságban tartózkodó XI. Gergely pápát Isten **sziénai sz. Katalin** († 1380) által birta rá, hogy visszatérjen Rómába (1377). XIII-ik Leó pápát Isten egy a Droste-Vischering grófi családból (Münster közeléből) származó portugál szerzetesnő, az »isteni Szivről elnevezett Mária nővér« által († 1899) hivta fel két izben is (1898 jun., 1899 jan.) arra, hogy az egész emberiséget ajánlja fel Jézus sz. Szivének; ezt a kivánságot a pápa 1899 juniusában teljesitette is. Egyébként már maga Krisztus Urunk is a földön jártában egyes asszonyoknak, pl. a *szamariai asszonynak* Jákob kutjánál, nemkülönben *Mária Magdolnának*, kinek feltámadása után megjelent, különleges kinyilatkoztatásokat adott (Ján. 4, 26; 20, 14).

5. A Szentlélek-Isten eszközli, hogy a katholikus egyházban minden időben támadnak *szentek* s a vallás igazságainak bizonyitására állandóan történnek csodák.

Rómában minden esztendőben vannak **boldoggá-** és **szentté-avatások,** amiből nyilvánvaló, hogy Isten kegyelme minden században bőségesen termel szenteket. »Az Úr keze nem

rövidült meg« (Iz. 59, 1). IX-ik Pius pápa egyik 1874 október 1. mondott ünnepélyes beszédében kijelentette, hogy csaknem naponta érik egymást az egyházban a **csodák** s hogy ezek a csodák sokszor olyan feltünőek és meggyőző erejüek, hogy csak az esztelenség és lelkiismeretlen hitetlenség tagadhatja azokat.

6. A Szentlélek-Isten eszközli, hogy a Megváltó élete bizonyos tekintetben állandóan visszatükröződik az egyház történetében.

Amint a Szentlélek rendeléséből kifolyóan egyes ó-szövetségi személyek és cselekmények ujszövetségi személyeket és cselekményeket jelképeztek előre, ugy eszközölte a Szentlélek azt is, hogy Krisztus életének egyes tényei mintegy előképei az egyház történetében előforduló eseményeknek. Innen van, hogy Krisztus élete és az egyház története között sok tekintetben *párhuzamot találunk.* Igy: 1) Az ujszülött betlehemi kisdednek *élete ellen támadt Heródes* király, amiért a gyermek Jézusnak Egyptomba kellett **menekülnie.** Az ifju egyházat is csaknem három évszázadon át üldözték a római császárok, ugyhogy a *katakombákba* volt kénytelen menekülni. 2) A gyermek-Jézus Egyptomban és Názáretben **zavartalanul** nőtt fel. Az egyház is egészen a XVI. századik zavartalanul élhetett hivatásának. 3) Amint Krisztus megkezdte nyilvános működését és tanítványokat gyűjtött maga köré s követőinek száma egyre növekedett, a hatalom birtokosai azzal kezdték vádolni, hogy *hatalomra törtet.* (Pilátus előtt egyenesen azt fogták rá, hogy királlyá tette önmagát.) *Üldözték tehát és halálra keresték.* Ugyanez történt az egyházzal is, midőn egyes országokban, amelyek keresztények voltak, hatalomra és tekintélyre tett szert. Azon ürügy alatt, hogy az egyház hatalomvágyó, sok államban **üldözni kezdték** és megfosztották szabadságától. 4) Miután Krisztus virágvasárnap még **ünnepélyesen** bevonult Jeruzsálembe, megkezdte a kinszenvedését és keresztre feszítették. Az egyházra is vár még egy ilyen hatalmas diadalmenet, hiszen Krisztus szavai szerint, mielőtt megkezdené az Ántikrisztus cselvetései folytán bekövetkező keresztutját, egy akolnak és egy pásztornak kell lennie (lásd. Ján. 10, 16). Krisztus **3 óráig** függött a kereszten, azután sírba helyeztetett. Az egyház is $3^1/_2$ évig fog borzalmasan szenvedni az Ántikrisztus miatt, mint azt Dán. 7, 25; 12, 7 és Titk. Jel. 12, 14-ben olvassuk s ez üldözések következtében mintegy teljesen kiszenved. 5) **Husvét vasárnapján** Krisztus sírjából uj, dicsőült életre támadt fel és még 40 napig maradt a földön. Igy fog az egyház is az *Ántikrisztus* bukása után uj életet kezdeni, mely azután még egy határozott ideig fog tartani. — Dr. *Krementz* kölni érsek Herdernél (Freiburg i. Br.) több könyvet adott ki, amelyekben részletesen mutat reá azokra a párhuzamos vonásokra, amelyek Krisztus élete és az egyház élete között észlelhetők.

IX. hitágazat: Az egyház.

1. A katholikus egyház és annak szervezete.

Azt az intézményt, amelyet Krisztus az ő művének folytatására rendelt, kath. anyaszentegyháznak, vagy röviden egyháznak nevezzük. A **katholikus** szó görög szó (kata holos=mindenre kiterjedő) és annyit jelent: mindenki számára való, vagy: az egész földkerekségen elterjedt.

1. A katholikus egyházat mint látható intézményt Krisztus Urunk alapította és pedig abból a célból, hogy az embereket a mennyország számára nevelje.

A katholikus egyházat Krisztus azért alapította, hogy az mennybemenetele után folytassa az ő művét: t. i. az embereket a *mennyország számára nevelje*. Az egyház tehát oly **intézmény,** mely az iskolához hasonlit. Amint az iskolának az a rendeltetése, hogy az embereket az állam derék polgáraivá nevelje, ugy az egyháznak az a célja, hogy az embereket a mennyország derék polgáraivá nevelje. Minden iskolának van vezetője (igazgatója), vannak tanárai és sok növendéke (hallgatója). Továbbá az iskolában meghatározott tananyagot adnak elő, bizonyos segédeszközöket (táblákat, térképeket, stb.) használnak, a rend fenntartására bizonyos fegyelmiszabályokat alkalmaznak. Hasonlóan történik mindez az egyházban is. — Az egyház eszerint **látható** intézmény. Látható előljárói vannak, látható a jel (szertartás), amelynek kiséretében a tagok az egyházba felvétetnek (a keresztség) s a hit megvallása is látható formában történik. Az egyház Istennek az egész világon szétszórt népe (Sz. Ág.). Az egyház **a hivők egyessége** (Aqu. sz. Tam.). A »katholikus egyház« elnevezés alatt tehát nem az egyháznak kövekből, vagy fából épitett épületét, a templomot értjük (a német *Kirche* szó pl. mindakettőt jelenti) ugyan, azonban Krisztus egyháza mint intézmény mégis sokban hasonlit a templomhoz is (Ef. 2, 21.); ugyanis az egyháznak is van eleven *szegletköve*, t. i. Krisztus (Zsolt. 117, 22.), aki az ő szent Lelkével a hiveket egy nagy, isteni családdá köti össze; vannak *alapkövei*, t. i. az apostolok (Jel. 21, 24.) és van sok *épületköve*, t. i. a hivek (I. Pét. 2, 5.). Ezért neveztetik az egyház *Isten házának* is (I. Tim. 3, 15.).

A mi egyházunkat *katholikusnak* nevezzük, azaz egyetemesnek, mert a földkerekség összes népeit magában kell foglalnia.

Krisztus igy szólt az apostolokhoz: »Elmenvén az egész világra, tanítsatok **minden népeket**« (Márk. 28, 19; Luk. 16, 15). A »katholikus« jelzőt először *Evaristus* pápa (101—109)

használta. Később ez az elnevezés általános lett. *Szent Ignác* antiochiai püspök († 107) így ir a szmirnai keresztényekhez: »Krisztus ott van, ahol van a katholikus egyház.« — Érdekes megfigyelni, hogy a különböző *tévtanítók* mily hangzatos elnevezéseket találtak ki a tőlük alapitott hitfelekezetek megjelölésére! Egy a 12. század folyamán, Olaszországban keletkezett tévtan követői »*tisztáks*«-nak (görögül katharoi) nevezték el magukat; az egyháztól 1053-ban elszakadt görögök *igazhitüeknek* (orthodox), a protestánsok *evangélikusoknak*, a pápa tévmentességét tagadók (1870 óta) *ó-katholikusoknak*, mintha eredetük ősrégi volna. Mindezek épen ugy járnak el, mint azok a szállodások, akik egy-egy előkelő fejedelemről nevezik el magukat, akihez pedig semmi közük nincs, hiszen sohasem tért be hozzájuk.

Az egyházat joggal nevezik «a *keresztények anyjának*» is, mert a keresztségben természetfölötti *életet ad az* emberi léleknek; továbbá ugy *neveli* hiveit, mint az anya gyermekeit.

Az anya ád a gyermekeknek **életet.** Az egyház pedig a keresztségben *megszentelő kegyelmet* ád, mely a léleknek igazi élete. (A megszentelő kegyelem szerez ugyanis jogot a mennyországra). Az egyház tehát a mi lelki anyánk. — Az egyház azért is anyánk, mert feladata, hogy **neveljen** bennünket. Ha az atya elutazik, a gyermekeket az anyára hagyja s annak adja át hatalmát is. Igy tett Krisztus Urunk is, midőn elhagyta a földet: az embereknek egyházát hagyta anyául s annak adta át minden hatalmát (Ján. 20, 21.). Istent tehát mint Atyánkat, az egyházat pedig mint anyánkat kell szeretnünk (Sz. Ág.).

Krisztus Urunk sokszor nevezte az egyházat *mennyek országának*, vagy *Isten országának* is és *juhakolhoz*, *szántóföldhöz* és *mustármaghoz* hasonlitotta azt.

A kath. egyház **Isten földi országa.** Ezért hirdette Ker. sz. János is és maga Krisztus is, hogy »az Isten országa közel vagyon« (Máté 3, 2; 4, 17.). Krisztus Urunk legtöbb hasonlata, mely a mennyek országáról szól, az egyházra vonatkozik. A kath. egyház a benne feltatálható rangfokozat miatt (pápa, biborosok, püspökök, papok, hivek) ténylegesen országhoz hasonlit, melynek az a célja, hogy az embereket a mennyországba vezesse. Ami a *templom előcsarnoka* a templomhoz való viszonylatában, az a kath. egyház a mennyországhoz való viszonylatban. Ha Krisztus Urunk más helyen mégis azt mondja: »Az én országom nem e világból való« (Ján. 18, 36), ezzel csak azt akarja kifejezni, hogy az egyház nem olyan természetü, mint a földi országok; ugyanis ez az ország nem szoritkozik a földnek egy bizonyos részére, sem kizárólag egy népfajra s terjesztése és védelme nem fegyveresen történik. — Krisztus hiveinek összességét **juhakolhoz** is hasonlitja (Ján. 10.), mert a kereszténveknek

türelmeseknek és szivesen adakozóknak kell lenniök s mert *pásztoraik* (lelkipásztorok) vannak. **Szántóföldhöz** is hasonlitja Krisztus az ő egyházát; ugyanis az evangélium hirdetőinek munkája által az isteni ige magva a szivekbe hinttetik s ott különböző mértékben terem gyümölcsöt (Máté 13, 8.). **Mustármaghoz** is hasonlitja Krisztus az egyházat (Máté 13, 31 sk.), mert kezdetben oly kicsiny volt, mint a mustármag, később azonban terebélyes fává növekedett.

2. Az egyház azáltal neveli az embereket a mennyország számára, hogy gyakorolja velük szemben a Krisztustól reáruházott háromféle hatalmat: a tanítói, papi és kormányzói hatalmat.

Az egyház tehát hirdeti Krisztus *tanítását,* kiosztja a Krisztus Urunktól rendelt *kegyelemeszközöket* és *kormányozza* az egyház tagjait. — Krisztus Urunk tanításának hirdetése prédikáció és iskolai hitoktatás utján történik; a kegyelemeszközök kiosztása a szentmiseáldozat bemutatása, a szentségek kiszolgáltatása, áldások és szentelések, valamint ájtatosságok végzése által; végül a kormányzás parancsokkal (gondoljunk pl. az egyház 5 parancsára) és tilalmakkal (az egyház eltiltja pl. némely könyv olvasását, amelyek t. i. a lélek üdvére veszélyesek), valamint a súlyos bűntettek megbüntetésével (kiközösítéssel, vagyis az egyház közösségéből való kizárással) történik.

Ezt a hármas hatalmat *legelőször Krisztus* Urunk maga gyakorolta, aztán átruházta azt az *apostolokra* és azok utódaira.

Krisztus Urunk *prédikált:* elmondta pl. a hegyibeszédet. Krisztus *kegyelmeket osztogatott:* megbocsátotta Magdolnának bűneit, az apostoloknak az utólsó vacsorán testét és vérét adta (akkor mutatta be az első szentmiseáldozatot), gyermekeket áldott meg stb. Krisztus Urunk *gyakorolta a kormányzói hatalmat:* pl. parancsokat adott, szétküldötte apostolait, megdorgálta őket, korholta a farizeusok üzelmeit, stb. — Ezt a hármas hatalmat Krisztus Urunk az *apostolokra* ruházta. Reájuk ruházta a **tanítói hatalmat:** mennybemenetele alkalmával megbizta őket, hogy tanítását minden népnek hirdessék (Máté 28, 19.). Reájuk ruházta a **papi hatalmat:** az utolsó vacsorán hatalmat adott nekik a szentmise bemutatására (Luk. 22, 20.), feltámadása után megjelent nekik az utolsó vacsora termében és hatalmat adott nekik a bűnök megbocsátására (Ján. 20, 23.), mennybemenetele alkalmával pedig a keresztelésre (Máté 28, 19.). Reájuk ruházta a **kormányzói hatalmat:** hatalmat adott nekik a dorgálásra (Máté 18, 17.), a kötésre és oldozásra, vagyis törvények hozására és azok ismétvaló megszüntetésére. — Krisztus Urunk többnyire ugy beszélt az apostolokhoz, hogy szavaiból kétségtelen volt, miszerint az apostolok *utódait* is érti. Igy pl. mennybemenetele előtt e szavakkal küldte őket minden népekhez: »És

ime, én veletek vagyok mindennap, *a világ végezetéig*« (Máté 28, 20.). Lehetetlen, hogy itt csupán az apostolokat értette volna Krisztus.

3. Az egyháznak Ura és Királya Krisztus Urunk.

Már a próféták hirdették, hogy a' Messiás **király** lesz (Zsolt. 2.), akinek országa örökké tart s minden más országot magában foglal. Gábriel arkangyal is kijelenté Isten választott Anyjának, hogy a Megváltó király lesz, akinek országa örökké tart (Luk. 1, 33.). Krisztus Pilátus előtt szintén királynak nevezte magát, akinek országa azonban nem e világból való (Ján. 18, 36.). Krisztus ugyanis az, aki a *Szentlélek által* láthatatlan módon *kormányozza és vezérli* az egyházat. Amint a fej uralja és kormányozza a test tagjait, ugy kormányozza Krisztus Urunk az egyházat. Azért is nevezzük őt az egyház **fejének,** az egyházat pedig az ő testének (Ef. 1, 23.). Valamennyi keresztény együttvéve t. i. Krisztus titokzatos testét képezi; az egyes keresztények tehát egy-egy részét teszik ennek a testnek (I. Kor. 12, 27.). Krisztust az egyház **láthatatlan fejének** is nevezzük, mert mennybemenetele óta *nincs többé személyesen* közöttünk. Az egyház (az emberek) iránt tanusított nagy szeretete miatt az egyház **vőlegényének** is nevezzük Krisztust, az egyházat pedig az ő jegyesének (Jel. 21, 9.). Krisztus maga is gyakran hasonlitja magát vőlegényhez, igy pl. a királyi mennyekzőről szóló példabeszédben (Máté 22.). Amint Jákob az ő jegyese, Ráchel miatt sok évet töltött szolgálatban, ugy tett Krisztus is az egyházért (Fil. 2, 7.). Sőt Krisztus szeretetből az egyház iránt még életét is feláldozta (Ef. 5, 25.).

4. A katholikus egyház tanító- és tanuló-egyházból áll. A tanító egyház az egyház fejéből, a pápából, továbbá a püspökökből és a tőlük küldetést nyerő papokból áll, a tanuló egyházhoz a keresztény katholikusok összessége tartozik.

A »*pápa*« szó a latin »papa« (atya) szóból származik; »*püspök*« a görög »episcopus« (felügyelő) szóból. A püspököt latinul »pontifex«-nek nevezik, vagyis hidkészitőnek, mert mintegy hidat készit a földről a mennyországba az emberek számára. A »*pap*« szó szintén a latin »papa« szóból ered; a papnak görög neve »*presbyter*«, vagyis »öreg«, mert régen a nép vénei közül voltak az elöljárók. Latinul a papot »*sacerdos*«-nak nevezik, ami annyit jelent »szentet-adó«. A papok az ő tanitói hatalmukat a püspöktől nyerik s csak a püspök felhatalmazásával szabad azt gyakorolniok. Az egyházi küldetést, melyet a püspök a papnak ad, *joghatóságnak* (jurisdictio) is nevezzük. — Némelyek abban a téves véleményben vannak, hogy a papok is a tanuló és nem a tanító egyházhoz tartoznak. Hogy ez a nyilvánvaló tévedés, következik már abból az egyszerü tényből is, hogy az egyház egyszerü papokat, mint pl. sz. Jeromost, az

egyháztanító cimmel illeti. Különben is nyilvánvaló, hogy az a *lelkipásztor*, aki szinte nap-nap mellett hirdeti az igaz tanítást, nem tartozhat a tanuló egyházhoz. Ez épen olyan volna, mintha a tanítót is az iskola tanulói közé akarnók sorolni. A papok tehát a tanító egyházhoz tartoznak, azonban nem a felszentelésnél fogva, hanem a püsköktől nyert egyházi küldetésüknél fogva.

Az egyházban megkülönböztetünk *egyháziakat* és *világiakat* (laikusokat). Az egyháziakat gyűjtő fogalommal *klérusnak* hívjuk.

A görög »kléros« szó sorsot jelent. Az egyháziak ugyanis Istent választották mintegy sorsukul és osztályrészül. A *laikus* elnevezés a görög »laos« szóból ered, ami népet jelent.

2. Az egyház feje.

Az egyház legerősebb támasza az egyház feje. Ez az a kőszál, amelyen az egyház nyugszik (Máté 16, 18.). A fej főképen az *egység fenntartására* szolgál. »Fej rendelése megakadályozza a szakadásra való alkalmat« (Sz. Jer.). Amint a hajó kormányos nélkül elmerülne s a hadsereg vezér nélkül az ellenség hatalmába kerülne, ugy elpusztulna az egyház is, ha nem volna feje, aki az egység központja (Ar. sz. Ján.). Krisztus egyházának ellenségei azért *üldözik* annyira az egyház fejét, hogy a kormányos eltávolításával maga az egyház is hajótörést szenvedjen (Sz. Cipr.). Az eddigi pápák között nem kevesebb, mint 40 volt vértanu.

1. Krisztus Urunk szent Pétert az apostolok és hívek fejévé rendelte; ugyanis igy szólt hozzá: »*Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat*«; neki adta át továbbá »a *mennyország kulcsait*« is.

Krisztus Urunk feltámadása után a *Genezáret tavánál* megjelent az apostoloknak s ott Pétertől háromszor is megkérdezte, szereti-e őt; ez alkalomból adta át neki »a juhok«, vagyis az apostolok és »a bárányok«, vagyis a hívek vezetését (innen a »legeltesd« szó). (Ján. 21, 15.). Az apostolokat, akik pedig a népekhez való viszonylatban »pásztorok«, itt »juhok«-nak nevezi Krisztus, t. i. az ő pásztorukhoz, Péterhez való viszonylatban (Bossuet). — Már feltámadása előtt szent Péternek igérte Krisztus a legfőbb egyházi hatalmat. Midőn u. i. a *Cezarea-Filippi* felé vezető uton megdicsérte őt hitének bátor megvallásáért, igy szólt hozzá: »Te Péter vagy (azaz kőszál) és e kőszálra fogom épiteni anyaszentegyházamat és a *pokol kapui* (= a gonoszság összes hatalma) nem vesznek erőt rajta (= nem pusztithatják el azt). *És neked adom a mennyek országa kulcsait* (= a legfőbb egyházi hatalmat). És amit *megkötendesz* a földön, meg leszen kötve mennyekben is és amit *feloldandasz* a földön, fel

lesz oldva mennyekben is (= az egyházban parancsod épen olyan, mintha én parancsolnék; megkegyelmezésed épen olyan, mintha én kegyelmeztem volna meg). (Máté 16, 18.). Hogy Krisztusnak eme szavai nagyjelentőségüek s nemcsak Péter dicséretét célozták, nyilvánvaló abból, hogy Krisztus előzetesen (mint Luk. 9, 18-ból nyilvánvaló) tanítványai jelenlétében *imádkozott*. Tudvalevően Krisztus mindig imádkozott, valahányszor *valami fontos dolgot* készült cselekedni; igy pl. Lázár feltámasztása előtt, az apostolok kiválasztása előtt és az Olajfák hegyén kinszenvedése előtt szintén imádkozott. Ebből következik, hogy ez alkalommal is valami fontos lépés előtt állott Krisztus Urunk s ez a lépés nem volt más, mint a legfőbb egyházi hatalom átruházása sz. Péterre.

Sz. Péter nem ok nélkül kapott Krisztustól *külön nevet* is s nem ok nélkül említik őt az evangéliumok az apostolok névsorában *mindig első helyen.*

Ha Isten valakinek **nevet** ad, ennek mindig mély értelme van (pl. a *Jézus* név= Megváltó, *János*= Isten kegyelmet ád). Ha tehát Krisztus Simon nevét Péterre változtatja, ami annyit jelent, mint kőszikla (Márk. 3, 16; Luk. 6, 14), ezzel nyilván Péter hivatására akar rámutatni, aki az egyház számára mintegy kőszál lesz, amelyen az egyház épülni fog. Amint továbbá nem véletlen, hogy az apostolok neveinek felsorolásánál az áruló *Judás* mindig utolsó helyen szerepel, ugy az sem véletlen, hogy Péter mindig első a felsorolásban (Máté 10, 2; Márk. 3, 16; Luk. 6, 14; Ap. Csel. 1, 13; 2, 14.). Abban az esetben is, ha Péteren kivül csak egy, vagy két apostol neve szerepel, Péter mindig első helyen áll a Szentirásban (Ap. Csel. 3, 1.). Amint Judás csak azért szerepel utolsó helyen, mert Krisztus árulója volt, ugy Péter is csak a neki adott *legfőbb egyházi hatalom miatt* szerepelhet következetesen az első helyen az apostolok névsorának felsorolásánál.

Szent Péter mindenkor ugy is lépett fel, mint az apostolok főnöke.

Pünkösd ünnepén valamennyi apostol nevében Péter prédikált; ő vette fel *az első zsidókat*, Cezareában pedig az első pogányokat az egyházba; ő vitte végbe az *első csodát*; ő rendelte el az uj apostol megválasztását; ő védelmezte az apostolokat a törvényszék előtt; az ő véleménye ment keresztül *az apostolok zsinatán* 51-ben. — Sz. Pál is szükségesnek találta, hogy megtérése után magát Jeruzsálemben bemutassa Péternek (Gal. 1, 18; 2, 2.).

2. Mivel Péter mint Róma püspöke halt meg, azért Péter elsősége és egész hatalma átszállott Róma mindenkori püspökére.

Sz. Péter több mint 33 évig volt az egyház feje. 7 évig

Antiochiában volt a székhelye, majd 42-ben, amidőn Isten angyala csodálatosan kiszabaditotta jeruzsálemi börtönéből, Rómába távozott és mintegy 25 évig Rómának volt a püspöke. Hogy sz. Péter volt **Rómában** (42—67) s ott vértanui halált szenvedett, arra igen sok bizonyitékunk van. Szent Péter egyik levelében (65. körül) ezt irja: »Köszönt titeket az anyaszentegyház, mely *Babilonban* van és Márk, az én fiam« (I. Pét. 5, 13.). A keresztények akkoriban Rómát, a hatalmas világvárost nevezték képletesen Babilonnak, amely nagyság és erkölcstelenség tekintetében egyaránt hasonlított a régi Babilonhoz. Sz. János evangelista az ő Titkos Jelenéseiben szintén Babilonnak nevezi Rómát (Titk. Jel. 17, 5.). *Kelemen pápa* Rómából 100 körül ezt irja: »Pétert és Pált a választottak rengeteg tömegével együtt meggyilkolták és ők *nálunk* szép példát hagytak hátra«. *Terullián* (200 körül) azért mondja a római egyházat szerencsésnek, mert Péter ott az Úr, Pál pedig Ker. sz. János módjára halt meg. Kortársa, *Origenes*, a hires alexandriai iskola vezetője beszéli, hogy Pétert Rómában keresztrefeszitették és pedig kivánsága szerint fejjel lefelé. Végre tény az, hogy Rómában tisztelik már a legrégibb idők óta szent **Péter sirját.** Sz. Péter holttestét ugyanis abban a katakombában temették el, mely a keresztényüldöző Néró római császár cirkusza alatt feküdt. Sirja fölé már a harmadik pápa kápolnát épittetett, Nagy Konstantin császár pedig díszes templomot (324.); amidőn ez a templom már omladozni kezdett, akkor kezdték épiteni a mostani hatalmas sz. Péter templomot, amely 100 éves épitkezés után 1626-ban készült el és amelyben majdnem 100.000 embernek van férőhelye. — A római püspöki széket már régóta *Péter székének* nevezték.

A római püspökök már ősi időktől fogva *gyakorolták* is a legfelsőbb egyházi hatalmat s őket mindenkor *el is ismerték* az egyház fejének.

Midőn a **korinthusi** keresztény hitközségben 100 körül *viszálykodások* törtek ki, azok kiegyenlítésére nem fordultak a még életben levő sz. János evangélistához Efezusba, hanem Kelemenhez, a római püspökhöz. Az ő válaszként küldött köriratának nagy hatása volt Korinthusban. A 2.-ik században (190 körül) Viktor római püspök felszólította **Kisázsia** kereszténveit, hogy a *husvét ünnepét* a római egyházzal egy időben ünnepeljék, nem pedig, mint azelőtt, a zsidókkal együtt. Midőn azok nem akartak mindjárt engedelmeskedni, az egyházból való kizárással fenyegette meg őket, mire azonnal alávetették magukat a római püspök rendelkezésének. — A harmadik században (250 körül) István római püspök **Észak-Afrika** püspökeit felszólította, hogy az *egyházba visszatérőket ne kereszteljék meg újra*, hanem csak kezeiket tegyék rájuk (a bünbocsátás jelképezésére). Midőn néhány püspök ellenszegült, szintén az egyházból való kizárással fenyegette meg őket, mire alávetették magukat a ren-

delkezésnek. — A római püspökök *elnököltek* minden *egyetemes zsinaton*, a niceai első zsinattól kezdve az utólsóig, t. i. a Vatikáni zsinatig. Midőn a kálcedoni zsinaton (451.) nagy sz. Leo pápa levelét felolvasták, az egybegyült püspökök igy kiáltottak fel: »Péter beszélt Leo által, kizárt legyen az egyházból, aki másképen hisz«. — Ha *tévtan* keletkezett, a püspökök mindenkor Rómában kérdezősködtek; gyakran felebbezett egy-egy püspök, ha jogtalanság történt vele, a római püspökhöz; igy tett sz. *Athanáz* alexandriai püspök, midőn a római császár őt letette: t. i. a római püspökhöz fordult, aki ismét visszahelyezte őt hivatalába (350 körül). — A római püspököt már ősi időktől fogva gyakran »a legfőbb pap«-nak, vagy »a püspökök püspökének« nevezik.

3. *A római püspököt pápának, vagy Szentséges Atyának nevezzük*, továbbá *Őszentségének*, a kereszténység atyjának, vagy Krisztus földi helytartójának.

Krisztus Urunknak Péterhez intézett eme szavai miatt: »Boldog vagy, Simon, Jónás fia!« (Máté 16, 17.) — szent Péter utódait régebben »*legboldogabb Atyá*«-nek (Beatissime Pater) nevezték. Később, miután a »boldog«, »megboldogult« szavakat inkább a halottakra kezdték alkalmazni, a »*Szentséges Atya*« elnevezés jött szokásba. Ez a cim a hivatal nagy méltóságára vonatkozik. — A pápa hivatalkörét, vagyis a hivatalos hatalmat magát rendesen **szent Péter trónjának,** római **Szentszéknek,** vagy *Apostoli Szentszéknek* szokás nevezni. Ez az elnevezés onnan ered, hogy szent Péter hivatalának gyakorlása közben és az isteni tisztelet alatt a zsidók szokása szerint széken, vagy trónon ült. Szent Péter székét még ma is mutogatják Rómában, a sz. Péter bazilikában. A pápát székhelyéről *római* pápának is nevezik, a tőle kormányzott egyházat pedig római katholikus egyháznak. — Szükségszerüen és mindig **Rómában kell a pápának laknia?** Nem. Péter maga is sok éven át nem volt Rómában. Sok pápa hosszabb ideig tartó utazásokat tett, sőt több pápa egész uralkodása alatt *Avignonban* lakott (hét pápa 1309—1377). Ha azonban a pápa máshová tenné is át székhelyét, ez a székhely csak átmeneti volna, mert a pápa ezáltal *nem szünnék meg római püspök lenni* és maradni. — **Olasznak kell lennie** mindig a pápának? Nem. A pápa az egész egyházé, tehát más nemzetnek is joguk van résztvenni a pápaválasztásban. Ezért sokszor megtörtént már, hogy nem-olaszt választottak meg pápának. Viszont tény az, hogy évszázadok óta a pápák olasz nemzetiségüek.

4. A pápát rangfokozati elsőbbség illeti meg az egyház valamennyi püspöke között s övé a legfőbb hatalom az egész egyházban. (Vat. zsinat 4, 3.; E. T. 218 kán. 1—2. §.)

A pápáé a legmagasabb rang az egyházban. »A pápa a legnagyobb főpap; fejedelem a püspökök között« (Sz. Bern.).

A pápa *tiszteletbeli jogai:* Megválasztásakor *uj nevet* vesz föl, (amint már az első pápának, t. i. Simonnak a nevét is Péterre változtatta Krisztus Urunk); ez a névváltoztatás azt jelenti, hogy a pápa kizárólag szent hivatásának köteles élni. A 10-ik század óta a pápák csak elődeik neveit (s nem uj neveket) szokták fölvenni, akiktől a nevükhöz csatolt számmal különböztetik meg magukat; csak szent Péter nevét nem veszi fel egy pápa sem és pedig tiszteletből Krisztus első helytartója iránt. A pápa *tiarát* visel, vagyis háromszoros koronával ékesített püspöksüveget (Iz. 62, 3.), amely a pápa legfőbb tanítói, papi és kormányzói hivatalára emlékeztet; továbbá *pásztorbotot,* melynek felső részén hármas kereszt van; végül *fehér reverendát.* A pápát *lábcsók* illeti meg; ennek a szokásnak alapja szent Pál eme szavaiban rejlik: »Milyen ékesek a béke-hirdetők lábai, kik jókat hirdetnek« (Róm. 10, 15.). — A pápának azonban nem csupán a legmagasabb rangja, hanem **teljhatalma** is van az egyházban. Mint »minden keresztények tanítóját« (Vat. zsinat) és »minden juhok és pásztorok pásztorát« (Szent Bern.) őt illeti meg a legmagasabb hatalom a **hit és erkölcs kérdéseiben** (végérvényes, döntő itéleteket hoz), valamint a világegyház *fegyelmi* kérdéseiben és *kormányzásában.* Hatalma van tehát mindegyik egyházközség, valamint minden püspök és lelkipásztor fölött. A pápa püspököt nevezhet ki és tehet le, zsinatokat hivhat össze, egyházi szerzetesrendeket alapithat és szüntethet meg, hittérítőket küldhet ki, kiváltságokat és fölmentéseket osztogathat, bizonyos bűnök feloldozását magának tarthatja fenn. Ugyanezen okból *szabadon érintkezhet* az egész egyház minden lelkipásztorával és egész nyájával s őket az üdvösség tanára taníthatja és vezetheti (Vat. zsinat). — A pápának legfelsőbb **felügyeleti joga** is van az egész egyház fölött. Innen van, hogy az egész világ püspökei időről-időre *számot tartoznak adni* egyházmegyéjük kormányzásáról. Mint minden hivőnek »**legfelsőbb birája**« minden vitás egyházi kérdésben *végérvényes döntvényeket* hozhat; ő hozzá lehet tehát fellebbezni. A pápát ez a legmagasabb hatalom mindjárt *megválaszttatása percétől* fogva megilleti (E. T. 219. kán.).

Eddig 261 pápa volt.

X-ik Pius pápa az 1913-ban közzétett pápai katalogus szerint a 259-ik pápa volt, tehát XI-ik Pius a 261-ik pápa. A pápák sorozatában főképen a következő **nevekkel** találkozunk: János (23), Gergely (16), Benedek (15), Kelemen (14), Ince és Leo (13), Pius (11), István (10), Orbán, Bonifác, Sándor (8). Összesen 81 név fordul elő a pápák névsorában. **Nemzetiség** tekintetében volt: 200 olasz (ezeknek a fele Rómában született), 17 francia, 14 görög, 8 szir, 7 német, 2 afrikai. A holland származásu VI-ik Hadrián óta (1522—1523) a pápák mind olaszok voltak.

Egy-egy pápára átlagosan $7^{3}/_{4}$ évnyi uralkodási idő esik.

Átlagosan egy-egy századra 10—20 pápa esik. A *legkevesebb* pápa volt az első században (4), a legtöbb a X-ik században (23 pápa). Leghosszabb ideig uralkodott **sz. Péter,** t. i. 33 évig (33—67). Eddig még mindig igazolódtak azok a szavak, amelyeket az uj pápához szoktak intézni: »Nem fogod elérni Péter éveit«. (Non videbis annos Petri). IX. Pius is csak 32 évig uralkodott (1846—1878); utódja, XIII. Leo mintegy 25 évig (1878—1903). Legrövidebb ideig uralkodott II. István 752-ben (3 napig). *107 esztendeig élt* sz. Ágátó pápa, ki származásra sziciliai volt (678—681). 100 esztendős koráig élt IX. Gergely, aki 14 évig uralkodott (1227—1241). — Egyik-másik pápa igen *fiatalon* került a pápai trónra; így pl. IX. Benedek (1033—1044) 18 éves volt megválasztásakor; 12 év után lemondott a pápai méltóságról és második megválasztását már nem fogadta el. XII. János (955—964) megválaszttatásakor 19 éves volt, a tiróli származásu V. Gergely (996—999) 24 éves és már 3 év mulva meghalt.

A pápák között akadt 11, kiknek élete nem volt egészen kifogástalan; azonban ezek hibáit is rendesen túlozni szokták.

Igy pl. III. Miklós (1277—80), II. Pál (1464—1471), IV. Sixtus (1471—1484), VIII. Ince (1484—92) rokonaik meggazdagitására törekedtek; XII. János (955—964) és VI. Sándor (1492—1503) életükkel okoztak megbotránkozást; II. Gyula (1503—13) csak az egyházi állam nagyobbitására törekedett és inkább katona volt, mint pápa. — Azonban ezzel a 11-es számmal szemben áll 250 kifogástalan életü pápa, kik közül *85-öt mint szentet tisztel* az egyház. *A 33 első pápa mint vértanu*, a 60 első, egészen 540-ig, pedig mind szent. Egyébként minden esetben *a korviszonyok* voltak okai annak, hogy néha méltatlan emberek kerültek a pápai trónra; ugyanis régebben a **pápaválasztás** nem folyt le mindig elég szabadon. Régen a római nép választotta a pápát s ez néha megvesztegethető is volt, mint pl. a 18 éves IX. Benedek (1038) megválasztása alkalmával. Néha a római *nemes családok*, vagy a *világi uralkodók* egyszerüen az ő kedvenceiket ültették a pápai székbe. — Egyébként meg kell gondolnunk, hogy Krisztus Urunk és az apostolok környezetében is akadt egy méltatlan, t. i. **Judás.** Józan embernek ezért nem juthat eszébe, hogy magát Krisztust és az apostolokat marasztalja el és itélje meg. Sokszor igen tiszteletreméltó családokban is előfordul, hogy akad egy-egy haszontalan gyermek, ki szégyent hoz a családra; az ilyen családot sajnálni kell. Hasonlóképen csak sajnálni lehet az egyházat azért, hogy a korviszonyok következtében az a szerencsétlenség érte, hogy méltatlan pápái is voltak. Épen az a tény, hogy méltatlan pápák sem tudták

megingatni az egyházat, egyik hatalmas bizonyitéka az egyház sziklaszilárd voltának és *isteni eredetének*. Ha az egyház emberi mű volna, a méltatlan pápák bizonnyára tönkretették volna. Egyes pápák méltatlansága tehát mit sem bizonyit a pápaság és az egyház isteni eredete ellen. — Hogy megakadályozható legyen méltatlan emberek megválasztása a pápai székre, maguk a pápák is, de az egyetemes zsinatok is, minden eszközzel iparkodtak biztosítani *a pápaválasztás szabadságát*. II. Miklós 1059-ben elrendelte, hogy a pápát a bibornokok válasszák; a bibornokoknak egyelőre a választásnál tekintetbe kellett venniök a római nép és papság kivánságát is. A III. lateráni zsinat (1179) elrendelte, hogy egy pápa megválasztásához a biborosok szavazatainak $^2/_3$ része szükséges. A lyoni zsinaton (1274-ig) igtatták törvénybe az u. n. *konklávét:* t. i. a biborosokat pápaválasztás alkalmával a világtól egészen el kell zárni s addig kell együttmaradniok, mig az uj pápát meg nem választották. Miután ujabb időkben a pápaválasztas egészen szabad, az egyháznak régóta kiválóbbnál kiválóbb pápái vannak.

5. A pápa mellett mint tanácsadótestület *70 biboros* áll; őket illeti meg a jog, hogy uj pápát válasszanak.

A biborosok latinos neve *kardinális*, amely szó annyit is jelent, mint *sarkalatos, fontos*. A biborosok a pápa *tanácsadói* és segitőtársai az egyház kormányzatában (E. T. 230 kán.). Ők állanak legtöbb pápai hivatal (a kongregációk) élén. Összesen 60 biboros van: 6 püspök-biboros, 50 áldozópap-biboros és 14 szerpap-biboros (E. T. 231 kán.). A biborosokat a *pápa* szabadon *nevezi ki* és pedig olyan férfiak közül, akik legalább is áldozópapok s azonfelül különösképen kitünnek tudományukkal, jámborságukkal és okosságukkal az ügyek intézésében. (E. T. 232. kán.). A biborosok *biborvörös kalapot és ruhát* viselnek — melynek szine őket arra figyelmezteti, hogy Krisztusért még vérüket is szivesen kell ontaniok — és »*Eminenicád*« (főmagasságu) cim illeti meg őket. *Különböző nemzetiségűek* szoktak lenni, de felerészük általában olasz. — A biborosoknak különböző *kiváltságaik* vannak az egyházban. Ilyen kiváltság pl. az, hogy a világon mindenüt prédikálhatnak, gyóntathatnak ,mindenütt osztogathatnak áldást, bérmálhatnak, ha nem püspökök is stb. (Részletesen lásd E. T. 239. kán. 1—24 §).

3. A római pápa politikai függetlensége.

A római pápa *Souverain*, ami annyit jelent, hogy független minden más világi uralkodótól és minden ország törvényétől.

1. A római pápa független minden más lelki hatalomtól, miután ő a letéteményese minden lelki hatalomnak.

»Ha az alacsonyabbrendü lelki hatalom eltéved a helyes utról, a magasabbrendü hatalom itélkezik fölötte; a legmagasabb lelki hatalom fölött azonban egyedül Isten itélkezik« (VIII. Bonif. 1302.). A pápa fölött nincs semmiféle bíróság. Épen ezért *az egyetemes zsinat* sincs a pápa fölött, sem pedig a földkerekség püspökeinek összessége (IV. Jenő 1439 szept. 4; Vat. zsin. 4, 3.). Ezért is, aki a pápa itéletétől egyetemes zsinathoz fellebbez, ezen ténye miatt az egyházból ki van közösitve (IX. Pius 1869 okt. 12.).

2. A pápa független minden világi hatalomtól, miután semmiféle világi hatalomnak nincs a legkisebb joga sem az egyház vezetésében.

A pápa minden **népek tanítója;** isteni meghagyásból neki kell elsősorban a föld népeit az üdvösség tanára tanítania. A pápa hatásköre ilyformán minden népre és államra kiterjed. Már most, miután egyik államnak a másik fölött nincsen semmiféle rendelkezési joga, a pápa működését sem szabad egy államnak sem akadályoznia. Igy pl. a pápa, mint a népek tanítója, nem lehet alávetve egy ország *sajtótörvényeinek* sem, mert ezáltal már az illető ország alattvalójává lenne, azaz nem volna független. Továbbá a pápának, mint a katholikus **egyház legfőbb képviselőjének,** tudnia kell összeköttetésbe lépni a világi hatalom valamennyi képviselőjével; következésképen a pápa nem lehet alávetve egy ország *gyülekezési törvényeinek* és rendőri hatalmának sem. — Miután a pápát illeti meg a föld leghatalmasabb szellemi és lelki birodalmának vezetése, azért legalább is egy világi uralkodó rangja illeti meg őt. Sőt a pápa méltósága sokkal magasztosabb egy világi uralkodó méltóságánál. Mindenesetre a pápa **souverain.** A pápa souverainitását, sőt elsőbbségét a világi uralkodókkal szemben, az egyes államok is elismerik azáltal, hogy egy-egy ország diplomáciai testületében mindig a pápa követét, az u. n. **nunciust** illeti meg az elsőbbség. Azáltal is elismerték egyes államok a pápa souverainitását és elsőbbségét a többi, világi uralkodókkal szemben, hogy több esetben *békebirói szerepre* kérték fel a pápákat. Az olasz u. n. **garancia-törvény** 1871 május 13.-án ünnepélyesen és hivatalosan is elismerte a pápa souverainitását. — Más felekezetek, pl. a protestánsok és görögkeletiek is belátják, hogy a legmagasabb egyházi hatalomnak teljesen függetlennek kell lennie; ugyanis a legfőbb egyházi hatalmat rendesen ők is egy-egy uralkodónak, vagy fejedelemnek a kezébe szokták letenni.

3. Leginkább biztosítja a pápa teljes függetlenségét egy *pápai állam.*

Nagy egyházi méltóságuk a pápáknak Rómában és Olaszországban régi idő óta nagy tekintélyt is biztosított. A pápák több izben *megóvták Rómát* a feldulástól. I. Ince a *gótokkal* szem-

ben iparkodott Rómát megvédeni Alarich idejében (410); Nagy sz. Leo *Attilát* (452), a hunnok királyát, később pedig Geizerich *vandal* királyt (455) birta rá, hogy távozzék Róma alól. N. sz. Gergely Agilulf *longobárd* király idején védte meg Rómát (593). Zakariás pápa (741—52.) a Róma ellen vonuló Luitpránd *longobárd* király elé vonult Páviába, később pedig ennek utódja, Rachis elé Perugiába és mindakettőt sikerült visszatartania a továbbvonulástól. — Igy történt, hogy Róma népe és Róma környéke lassanként a pápákban látta legfőbb védőjét s viszont a pápák a megvédett területeken lassankint bizonyos jogokat nyertek. Nagyban hozzájárult a pápák világi uralmának létrejöttéhez az a körülmény, hogy Nagy Konstantin korától fogva a császárok és a császári helytartók nem székeltek többé Rómában. Igy a pápák világi uralma sokkal könnyebben kifejlődhetett egész Közép-Olaszországban. *Pipin* frank király a pápának ajándékozta Róma meghóditott területét s néhány várost Olaszország keleti partján (755.). Fia, *Nagy Károly* császár megerősítette atyja ajándékozását (774.). A pápák 17-szer veszitették el az egyházi államot, azonban mindig ujból visszanyerték azt. Igy elhóditotta azt pl. Napoleon császár (1809.), de a bécsi kongresszuson (1815.) a pápa ismét visszanyerte. 1859-ben a pápa Rómán kivül ismét elveszitette minden birtokát, 1870-ben pedig még Róma városát is elvette tőle az olasz királyság; a pápa számára csupán a Vatikánt hagyta meg, amely évszázadok óta lakóhelye a pápáknak. — Az *egyházi állam* igen *hasznos* volt az egyház számára: biztositotta az egyház fejének a függetlenséget, gyarapitotta tekintélyét a föld hatalmasaival szemben s az egyház vezetéséhez szükséges pénz-eszközt is megadta neki; egyszersmind pedig biztosította a pápaválasztás szabadságát is. Jelenleg a keresztények önként ajándékoznak a pápának alamizsnát, az u. n. Péter-filléreket.

4. Püspökök, papok, keresztény hívek.

1. A püspökök az apostolok utódai.

A püspökök a püspöki fölszentelés utján oly szorosan összefüggnek az apostolokkal, akárcsak egy lánc utólsó szemei az elsőkkel. — Csak abban különböznek a püspökök az apostoloktól, hogy a püspökök *meghatározott területnek* állanak az élén, az apostolok ellenben az egész világon működtek; továbbá az apostolok egyenkint is *tévmentesek* voltak a tanításban, az egyes püspökök ellenben nem mentesek a tévedéstől. Az apostoloknak ugyanis rendkivüli volt a küldetésük: ezért volt rendkivüli a hatalmuk és ezért voltak rendkivüliek adományaik is.

A püspökök munkaköre abban áll, hogy kormányozzák a világegyháznak a pápától számukra kijelölt *ré-*

szét; továbbá a pápával élükön résztvesznek az összegyház kormányzásában is.

A püspökök számára már az apostolok idejében egyes kerületeket jelöltek ki, igy pl. Titusnak Kréta szigetét; látszik ez szent Pál egyik leveléből is (Tit. 1, 5.). A világegyháznak egy püspöktől kormányzott részét **egyházmegyének,** vagy püspökségnek nevezzük. Egy püspökség többnyire nagyterületü; sok egyházmegye egy millió, sőt még több lelket is számlál. A világ legnagyobb püspökségei: a *párisi,* a *breslaui,* a *kölni,* a *milánói,* a *bécsi,* a *mechelni* (Belgium) és a Rio de Janeiro-i püspökség (Brazilia). A *legkisebb püspökségek* Olaszországban vannak (mintegy 300); ezek közül egyik-másik alig néhány ezer hívőt számlál. — A püspök egyházmegyéjében a következő módon gyakorolja a *kormányzói és tanitói hatalmat:* ő veszi fel és neveli a papjelölteket, ő alapit és adományoz egyházi hivatalokat, ő ad felhatalmazást a gyóntatásra, a vallásoktatásra, jóváhagyja a vallásos könyveket, meghatározza a bőjtöket stb. A püspök *papi ténykedései* kiváltképen a következők: ő szolgáltatja ki a bérmálás szentségét, ő adja fel az egyházi rend szentségét, bizonyos bűnök feloldozását magának tartja fenn, templomokat, oltárokat, kelyheket, olajat szentel, stb. — Mint az összegyház kormányzói a püspökök az *egyetemes zsinatokon* a pápával élükön döntvényeket és rendeleteket hoznak; itt rendes szavazatuk van nekik.

A püspökök tehát nemcsak segédei a pápának, hanem valóságos egyházkormányzók.

A püspököknek van egyházkormányzói, vagyis főpásztori hatalmuk. Ők a reájuk bizott nyájnak valóságos **pásztorai** (Vat. zsinat 4, 3.). A püspököket a Szentlélek igtatja be Isten egyházának kormányzásába (Ap. Csel. 20, 28.). Mivel a püspököknek *rendes,* vagyis közvetlen kormányzói hatalmuk (iurisdictio) van az egyházban, azért a püspököt »**ordinarius**«-nak, hivatalát pedig »ordinariatus«-nak is nevezik. — Tanácsadó gyanánt a püspök oldalán a **székeskáptalan** áll; ennek egyes tagjait *kanonokoknak* (kanon = szabály szótól) nevezik. A püspöki szék megüresedése esetén a káptalan egyik tagját *káptalani helynökké* választják s ez mint ilyen kormányozza a püspöki szék betöltéséig az egyházmegyét. Némely püspöknek segédei vannak, vagy a kormányzói hatalom gyakorlásában *(általános püspöki helynök,* néha utódlási joggal felruházott segédpüspök), vagy pedig a papi hatalom kezelésében (ugynevezett *fölszentelt püspök).* — A püspök *tiszteletbeli jogai: püspöksüveget* visel (infula, vagy mitra), vezéri méltóságának jeléül; *pásztorbotot* használ, amely felül hajlított, a püspök korlátolt kormányzói hatalmának jeléül; *gyűrűt* hord, az egyházmegyével való eljegyzése jeléül; végül *mellkeresztet* visel. A püspököt a papok és a hivek kézcsókkal tisztelik meg s igy szólitják: »Méltóságod«. A pápa »tisztelendő

testvér«-nek nevezi őt, mert püspöki fölszentelése cimén ugyanaz a *papi* rangja van, mint a pápának. Egyházjogilag a püspökökkel egyenlő joghatóságuk van a püspöki joghatóság alól kivett szerzetesapátoknak és prelátusoknak (E. T. 325 kán.).

A püspökök ennek dacára a pápának *vannak alárendelve* s neki engedelmességgel tartoznak.

A pápa ruházza a püspökökre a kormányzói hatalmat. A püspök nem is gyakorolhatja püspöki joghatóságát a pápai elismerés és megerősités előtt. Európa püspökei továbbá *minden 5 esztendőben* tartoznak irásbeli jelentést tenni a pápának egyházmegyéjük állapotáról, a rákövetkező esztendőben pedig személyesen is tartoznak Rómában **az apostolok sirját** (visitatio liminum) és magát a pápát meglátogatni. Az Európán kivül lakó püspököknek csak minden 10 esztendőben kell személyesen ellátogatniok Rómába, azonban irásos jelentést minden 5 esztendőben tartoznak ők is küldeni (E. T. 340, 341 kán.). Püspöki határozattal szemben mindig lehet a pápához *fellebbezni.*

A más püspökök fölé helyezett püspököket *érsekeknek,* vagy metropolitáknak nevezik.

Az **érsekeket** elsőség illeti meg a püspökökkel szemben; kiváltságuk még, hogy meghatározott alkalmakkor az u. n. *pálliumot* (fehér bárányggyapjuból készült kis vállszalag, amely alázatosságra és szelidségre int) viselhetik. — Az érsekek fölött áll a **primás,** vagyis egy ország első püspöke; az esztergomi érsek pl. Magyarország primása. A primásnak felette áll rangra nézve a **pátriárka,** akit régen *exarhának* is neveztek s aki régen a metropoliták fölé volt helyezve Pátriárkák voltak például az antiochiai, alexandriai, konstantinápolyi és római püspökök. Azonban manapság a »primás« és »pátriárka« elnevezések puszta cimek (az esztergomi érseknek kivételképen primási hatalma is van), amelyek egyházi tekintetben csupán bizonyos tiszteletbeli elsőségekkel járnak s nem is isteni eredetü egyházi rangfokozatok.

A püspököket a római pápa nevezi ki (E. T. 329 kán. 2. §.).

Vannak azonban e tekintetben *kivételek;* némely helyen ugyanis a káptalan, vagy az érsek választja a püspököt. Néhány államban külön egyezmény, u. n. konkordátum értelmében az államfők nevezik ki a püspököket, azonban mindig a pápa előzetes jóváhagyásával.

2. A papok a püspökök segédei.

A papok az egyházi rend szentsége által a püspöktől nyerik a *papi mivoltot* épen ugy, mint a gyermek a szülőktől nyeri testi életét. Ezért is a papok a *püspökök lelki fiai.* A fiuknak azonban nincsenek önálló jogaik az apai házban, hanem kötelesek az apa parancsainak engedelmeskedni és az apa meg-

bizását teljesiteni. Hasonlóképen áll a dolog a papokkal is; nekik nincsen egyházkormányzói hatalmuk. (Tehát zsinatokon nincs szavazatuk, legfeljebb tanácsadó szavuk, ha t. i. meghivják őket; nem is közösithetnek ki az egyházból). A papok *munkatársai*, vagy segédei a püspöknek, akinek rendeleteihez kötelesek alkalmazkodni.

A papok a *püspöki hatalomnak* csak *egy részét nyerik* el s azt is csak püspöki felhatalmazás mellett gyakorolhatják.

Ezt a felhatalmazást *egyházi küldetésnek* (= missio canonica) nevezzük. — A pap hivatalos egyházi ruhája a *reverenda*, vagy taláris; ez bokáig érő fekete ruhadarab. Fekete szine a papot a halálra emlékezteti; végigbegomboltsága pedig arra figyelmeztet, hogy a pap köteles a világ összes bűnös örömeitől elzárkózni. A pap nyakán u. n. papi gallért (kollárét) visel.

Azt a papot, akire a püspök egy meghatározott hitközség lelki vezetését állandóan ráruházza, *plébánosnak* hivjuk.

Egy hitközség területét plebániának (a plebs = nép szótól) nevezik. A »parochus« (plébános) szó a görög ephorao = igazgatni szótól származik. (Az egyptomi »fáráó« szó is ebből az igéből származik). A görög egyház lelkészeit »pópá«-nak (a görögben epopes = felvigyázó) hivják. — Némely plébánia adományozásánál a püspök részben megvan kötve, t. i. figyelembe kell vennie a *kegyurnak*, vagyis oly egyénnek, illetőleg jogi személyiségnek az előterjesztését, aki, vagy amely az illető plebánia körül érdemeket szerzett s a plebániatemplomról még mindig gondoskodik. Az is előfordul, hogy az államnak, vagy a politikai községnek (városnak) van előterjesztési joga egy-egy plébánia adományozásánál. — A plébános a *püspök képviselője* a plébánián. Az ő (vagy a püspök) engedélye nélkül senkinek sem szabad a plébánia területén egyházi ténykedést végeznie; nevezetesen csak a plébános van feljogositva arra, hogy a plébánia területén prédikáljon, a hiveknek a keresztséget és az utólsó kenetet kiszolgáltassa, őket megeskesse és a plébánia területén megholtakat eltemesse.

Azt a papot, akit a püspök egy-egy kerület papjai fölé helyez, kerületi *esperesnek* nevezzük.

Az esperesek a püspök nevében meglátogatják a plébániákat (egyházlátogatás) s a püspök és a kerület papjai közötti érintkezést közvetitik.

A nagyobb hitközségeknek *segédlelkészeik is* vannak.

A segédlelkészeket *káplánoknak* is hivják és a püspök nevezi ki őket. A megüresedett plébániára rendszerint helyettes-lelkészt (administrator) küldenek.

3. Keresztény katholikusnak azt az embert nevezzük, aki meg van keresztelve és aki külsőleg is a katholikus egyház tagjának vallja magát.

Az egyházba való fölvétel a **keresztséggel** történik. A keresztség az ajtó, amelyen át az egyházba lépünk; hasonló a Noé bárkájába vezető ajtóhoz. A megkeresztelkedésen felül külsőleg is az **egyház tagjainak kell magunkat vallanunk.** Aki az egyháztól *elpártol,* például eretnekség által, az megszünik az egyház tagja lenni, habár Isten előtt a keresztségben vállalt kötelezettségeitől nem szabadul. Eszerint nem tartoznak a katholikus egyházhoz: a *pogányok, zsidók,* ereretnekek és szakadárok; hozzátartoznak azonban a *másvallásuak megkeresztelt gyermekei.* Miután ugyanis a keresztség kizárólag az egy igaz egyház jogos tulajdona, a gyümölcsök is, melyeket a keresztség terem, csupán ehhez az egy egyházhoz tartozhatnak (Sz. Ág.). A másvallásuak megkeresztelt gyermekei azonban *megszünnek* a katholikus egyház tagjai lenni, mihelyt eszük használatát elérve valamely felekezet hiveinek vallják magukat, például ha urvacsoráznak.

A »*keresztény*« elnevezés annyit jelent: Krisztus tanitványa, Krisztus követője.

A kereszténveket kezdetben *názáretieknek* nevezték, mert Názáret volt Krisztus Urunk születési helye; *galileabelieknek* (= idegeneknek) is hivták őket, mert Krisztus a zsidók véleménye szerint Galilea vidékéről származott. Az antiochiai nagy keresztény hitközségben (ahol sz. Péter, később pedig sz. Ignác voltak püspökök) jött először használatba a **keresztény** elnevezés (Ap. 11, 26.). Krisztus maga hiveit sokszor nevezte **bárányoknak,** ugyanis, akárcsak azoknak: a hiveknek is pásztoraik vannak. Minthogy a bárány türelmes és szivesenadakozó (gyapját odaadja), a »bárány« elnevezéssel Krisztus azt akarja hiveinek értésére adni, hogy nekik is mindenekelőtt *türelmeseknek* és *adakozóknak* kell lenniök. Krisztus továbbá **halakhoz** is hasonlitja övéit, ugyanis az apostolokat »*emberek halászainak*« nevezi (Máté 4, 16.) s az egyházat *tengerbe vetett hálóhoz* hasonlitja (Máté 13, 47.). A csodálatos halfogás alkalmával is a halak sokasága a keresztények nagy számát jelképezte előre (Luk. 5, 2 stb.). Ezért találunk a *katakombák* sirjai fölött gyakran halakat ábrázolva; ez t. i. azt jelképezi, hogy azokban a sirokban keresztények nyugosznak. Amint a hal vizben születik, ugy a keresztény is viz által, t. i. a keresztségben születik lelkileg ujjá (Tert.). A halnak hideg vére van, néma, a tenger mélyén rejtőzködik el és az árral szembe is uszik; e tulajdonságok azokat az erényeket jelképezik, melyekkel egy kereszténynek főképen ékeskednie kell: a szelidséget, alázatot és önuralmat. — Nem igazi keresztény az, aki nem ugy él, amint azt Krisztus meghagyta (sz. Jusztin). Krisztus mondta, hogy tanitványait a felebaráti szeretetről lehet

megismerni (Ján. 30, 35.). A felebaráti szeretet tehát Krisztus követőinek *egyenruhája.*

A kath. egyháznak joga van arra, hogy méltatlan tagjait *kizárja* saját kebeléből (excommunicatio).

Már sz. Pálról olvassuk, hogy a vérfertőző korinthusit kizárta az egyházból (I. Kor. 5, 5.). Az egyházból kiközösített ember *elveszíti az egyház javaihoz való jogát.* Így: elveszti a jogot az istentiszteleten való részvételre, a szentségek fölvételére, valamely egyházi hivatalra, egyházi temetésre; nincsen többé része az egyház közös imádságaiban és áldásaiban, stb. A kiközösítés *magától* bekövetkezik bizonyos egyházi bűntények, például a hittől való elpártolás, a szabadkőmivesek közé való belépés, párbaj, stb. elkövetése esetén (IX. Pius 1869. okt. 12.). Néha a kiközösítést az egyházi hatóság mondja ki és pedig előzetes figyelmeztetés, megidézés és vizsgálat alapján; így közösítette ki IX. Pius Reinkens († 1896) és Herzog ó-katholikus püspököket, a müncheni püspök pedig a hires Döllinger prépostot (1871.). Az »*anathema*« (Gal. 1, 8.) szó, melyet a zsinatok szoktak használni, nem annyit jelent: »Átok alatt legyen« — hanem azt jelenti: Legyen az egyházból kizárva.

5. Az egyház keletkezése és elterjedése.

Krisztus Urunk az egyházat *mustármaghoz* hasonlitotta; ez a legkisebb magvak egyike, azonban felnövekedvén hatalmas cserjévé lesz, melyen az ég madarai is megpihennek (Máté 13, 31.). Krisztus tehát az egyházat csak faalaku cserjéhez hasonlitja, mert az egyház minden nagysága dacára is mindig megmarad az alacsonyság állapotában.

1. Az egyház alapját Krisztus Urunk akkor vetette meg, amikor tanitói müködése közben számos tanitványt gyűjtött maga köré, akik közül tizenkettőt, egynek a főnöksége alatt, előljárókká választott ki.

Krisztus Urunk, a 12 apostol, a 72 tanitvány, továbbá azok a férfiak és asszonyok, akik Krisztus Urunkkal gyakran érintkeztek, együttesen már is egy kis közösséget képeztek. A egyházból azonban egyelőre hiányzott az *éltető lélek;* olyan volt még, mint *Ádám teste,* mielőtt az Úr lelket lehelt abba; olyan volt, mint egy vitorlás hajó, amelynek van ugyan kormánya és vitorlája, de még veszteg áll, mivel a szél még nem kapaszkodott bele a vitorlákba. Első pünkösd napján kelt igaz életre az egyház, t. i. a Szentlélek eljövetele által.

2. Az egyház az első keresztény *pünkösd ünnepén* kezdte meg igazi életét.

Ekkor vette át a *Szentlélek* az egyház vezetését, ki is a világ végéig fogja irányitani egyházát. A Szentlélek tevékenysége a mindenkori *korviszonyokhoz* alkalmazkodik. Az egyház kezdetén sok csodát müvelt, ezek ugyanis szükségesek voltak az evangélium elterjedéséhez. Ily feltünő csodák voltak az egyház hajnalán: az első *pünkösd csodája*, amikor t. i. az apostolok különböző nyelveken kezdtek szólani; e csoda láttára legott 3000 ember keresztelkedett meg (Ap. Csel. 2, 41.); ilyen volt *a templom kapujánál* történt csoda, amelynek láttára ujból mintegy 5000 férfiu tért meg (Ap. Csel. 4, 4.). Később történt (34-ben Kr. u.) Saul csodálatos megtérése Damaszkusz előtt (Ap. Csel. 9.). Pünkösd ünnepe tehát az egyház születésnapja.

3. Az apostolok a Szentlélek vétele után Krisztus meghagyása szerint (Márk. 15, 16.) azonnal hirdetni kezdték az evangéliumot az egész világon és igen sok helyen keresztény hitközségeket alapitottak.

Valamennyi apostol között legtöbbet tevékenykedett a megtérése előtt kegyetlen keresztényüldöző *sz. Pál* (I. Kor. 15, 8.); ő beutazta Kis-Ázsiát, majdnem egész Dél-Európát, valamint a Földközitenger sok szigetét. Utána legtöbb eredményt *sz. Péter* ért el, aki 44-ben a jeruzsálemi fogságból angyal segitségével csodálatosan megszabadult s azután Rómába helyezte át székhelyét, ahol 69. jun. 29-én Pállal együtt vértanui halált szenvedett. Szent *János*, Krisztus Urunk kedves apostola, Efezusból (ahol talán a Bold. Szűz is tartózkodott) kormányozta Kis-Ázsia keresztény községeit. *Idősebb Jakab*, az ő fivére (akinek teste Compostellában, Spanyolországban nyugszik) Spanyolországig hatolt az evangélium terjesztése közben; őt Jeruzsálemben fejezték le (44.). *Ifjabb Jakab* a jeruzsálemi egyházat kormányozta s itt a templom ormáról taszitották alá (63.). *András* az Al-Duna tartományaiban prédikált s Achajában, keresztfán halt meg. *Tamás* és *Bertalan* a Tigris és Eufrát környékére, valamint Indiába mentek. *Simon* Egyiptomban és Észak-Afrikában tanitott stb.

Az apostolok az első keresztény hitközségeket a következő módon alapitották: Miután egyes helyeken sokakat megtéritettek és megkeresztelték, *munkatársakat* választottak ki s hatalmuknak kisebb, vagy nagyobb részét ezekre ruházták; távozásuk előtt azután egyet *utódjukká* rendeltek s ennek adták át egész hatalmukat (Ap. Csel. 14, 22.).

Az apostolok munkatársait, akik a papi hatalomnak csak egy kisebb részét nyerték el, *diákonusoknak*, a nagyobb hatalommal felruházottakat *presbitereknek* (öregeknek), az apostolok helytartóit pedig *püspököknek* hivták. — Krisztus Urunk teljhatalmat adott az apostoloknak arra is, hogy *utódokat válassza-*

nak; ugyanis ugyanazt a hatalmat ruházta reájuk, amelyet ő kapott az Atyától (Ján. 20, 21.). Sőt Krisztus Urunk akarta is, hogy az apostolok utódokat válasszanak; meghagyta ugyanis az apostoloknak, hogy prédikáljanak *a világ végezetéig* (Máté 28, 20.).

Valamennyi keresztény hitközség között a *római* volt a rangelső; ugyanis ennek maga sz. Péter, az apostolok feje állott az élén s igy, aki Péter utódja volt a római hitközségben, arra Péter egész hatalma és előrangja is átszállott.

Szent Ignác, antiochiai püspök († 107.) egyik levelében a római hitközséget »a hivők szövetsége *előljárójának*« (vagyis a kereszténység előljárójának) nevezte. Szent Irén lyoni püspök († 202.) szerint: »A római egyházzal az ő *kiváló előrangja* miatt az egész világ minden hivője egyezségben élni köteles«.

Az idők folyamában keletkezett valamennyi keresztény hitközségnek ugyanaz a hite, ugyanazok a kegyelemeszközei és egy a látható feje. Azért is ezek a hitközségek tulajdonképen egyetlen nagy keresztény közületet képeznek s ez a ker. katholikus egyház.

4. Idővel hatalmas keresztény-üldözések támadtak, amelyek 300 évig tartottak.

Ebben a 3 évszázadban a keresztények csak éjnek idején, különböző földalatti rejtekhelyeken, az u. n. *katakombákban* végezhették istentiszteleteiket; igy is megszámlálhatatlul sokan szenvedtek vértanuhalált. Az első három században általában **tíz** nagy *keresztény-üldözést* szoktak megkülönböztetni. A legkegyetlenebb a Néro- (54—68.) és Dioklecián- (284—305.) féle voltak; az utóbbi dühöngésében mintegy két millió keresztényt gyilkoltatott le, tehát tiz éven keresztül minden hónapban mintegy 17.000 keresztény szenvedett vártanui halált. A keresztényeket *a legkülönbözőbb módon* gyilkolták le: keresztrefeszítették őket (mint Pétert), lefejezték (mint Pált), megkövezték (mint Istvánt), oroszlánok elé dobták (mint Ant. sz. Ignácot), izzó vasra helyezték (mint Lőrincet), vizbe vetették (mint Flóriánt), megnyuzták (mint Bertalant), szikláról, vagy pedig magas helyekről dobták le (mint az ifjabb Jakab apostolt), máglyán égették meg (mint szmirnai Polikárpot), a földbe ásták (mint szent Krizánt), stb. *Valérián* (253—260) uralkodása alatt 153 afrikai keresztényt oltatlan mészgödörbe vetettek és kimondhatatlan kinok között égették meg őket. Néro császár a keresztényeket szurokkal leöntött szalmába köttette s fáklyákként égette meg őket kertjében (64. Kr. u.).

Ezen üldözések dacára az egyház *gyorsan* elterjedt az egész földkerekségen.

A niceai zsinaton (325) már 318 püspök volt jelen, a kálcedoni zsinaton pedig (451) már 630 püspök. — A keresztények elpusztitására szánt eszközök csak **gyarapodásukat** idézték elő (Ar. sz. Ján.). A törvényszékek előtt elmondott keresztény *védőbeszédek* hathatós prédikációk voltak, amelyek rendszerint sok hallgatót megráztak és megtéritettek. A keresztények *halálkészsége*, csodás *türelme* és *ellenségszeretete* szintén sok pogánynak okozta a megtérését. Ehhez járultak a *csodák*, amelyek a keresztények vértanusága alatt történtek. A vértanuk tehát *vetőmaghoz* hasonlitottak, mely a földben elhal ugyan, de azután kicsirázik és sokszoros gyümölcsöt hoz (Sz. Rup.). A vértanuk vére *uj keresztények magva* volt (Tert.).

Midőn *Nagy Konstantin* római császár külön törvényt hozott, amellyel megengedte a kereszténység fölvételét (313.), később pedig a keresztény vallást államvallássá is tette (324.), az egyház csakhamar külső virágzásnak indult; azonban azután különböző *tévtanitások* következtek be és ezek nyomán *szakadások.*

Konstantint egy az égen (312.) megjelent fénylő kereszt inditotta elhatározó lépésére, de meg bizonyára jámbor anyja, szent Ilona is. — 324-ben Konstantin a következő *rendeleteket* léptette életbe: megparancsolta a vasár- és ünnepnapok megünneplését, a bálványtemplomokat a püspököknek adta át, betiltotta a viaskodó birkózásokat, valamint a keresztrefeszités büntetését, igen sok ker. templomot épittetett (csak Palesztinában mintegy 30-at), stb. — Az evangéliumi dús halászat alkalmával (Luk. 5.) a háló szakadozni kezdett. Ez mintha a jövőt akarta volna előrejelképezni: azt, t. i. hogy tagjainak növekedésével az egyházat is széttépik a tévtanitók. Ugyanis már N. Konstantin idejében támadt az *Árius*-féle eretnekség (318), amely tagadta Krisztus istenségét és számos követőre talált. (E miatt a tévtan miatt gyűlt össze a niceai zsinat 325.). Nem sokkal később egy másik tévtan keletkezett, t. i. *Macedonius* konstantinápolyi püspöké, aki a Szentlélek istenségét vette tagadásba. (Ezért gyült össze a konstantinápolyi zsinat 381.). 428-ban ütötte fel fejét **Nestorius** konstantinápolyi püspök tévtana, aki Krisztusban két személyt különböztetett meg és tagadásba vette Szűz Mária istenanyaságát. (Ezért volt az efezusi zsinat 431.). Végül **Eutyches** konstantinápolyi szerzetesapát 448-ban azt kezdte tanitani, hogy Krisztusban csak egy és pedig isteni természet van. (Ezért gyűlt össze a kálcedoni zsinat 251.).

5. A középkorban Európának csaknem valamennyi népe kereszténnyé lett.

Ausztriában 450 körül sz. *Szeverin* († 482.), sz. *Valentin* († 470.) és sz. *Rupert* wormsi püspök prédikáltak (580 körül). **Angolország** lakóihoz N. sz. Gergely pápa 600 körlü

negyvenegy hithirdetőt küldött, ezek között sz. *Ágoston* bencés szerzetest, a későbbi Canterbury-i érseket. Angolország 80 év alatt kereszténnyé lett s területén 26 püspöki szék alakult. **Irország** is csakhamar keresztény lett; apostola a Franciaországból származó *sz. Pátrik* volt, aki később armaghi érsek lett és 432—493-ig tevékenykedett. **Németország** népeit leginkább sz. *Bonifác*, a későbbi mainzi érsek téritette meg, aki 40 éven keresztül hirdette az evangéliumot († 755.). Ő a németek apostola. A **szlávoknál,** nevezetesen Cseh- és Morvaország lakóinál *Cirill* és *Methód* († 885.) görög szerzetesek prédikáltak nagy sikerrel. A **magyarok** *sz. István* († 1038.) királyuk fáradozásai folytán tértek meg, aki a pápától az »apostoli király« cimet nyerte. *Dániában, Svédországban, Norvégiában* és *Izlandban* a kereszténység csak az 1000-ik év után honosult meg lassankint. Épen igy *Oroszországban* és *Lengyelországban* is.

A középkorban az egyházat erős szorongatás érte az *izlam* részéről.

Izlámnak **Mohamed** tanát nevezzük. Mohamed Mekkából származott s az egy igaz Isten prófétájának adta ki magát. *Tana* érzéki örömöket igér a halál után, megtüri a soknejüséget, megparancsolja Mekkába, a fekete kőhöz való zarándoklást, fatalizmust, vagyis megmásithatatlan végzetet tanit s kivánja az izlámnak tüzzel-vassal való terjesztését. A mohamedánok a hét napjai közül a pénteket ünneplik meg s a napnak öt meghatározott szakában Mekka felé fordulva imádkoznak. *Imádságuk* legnagyobbrészt Isten nevének fennhangon való kiáltozásából áll (Allah az Isten). A képtisztelet szigoruan tilos a mohamedánoknál. — Mohamed 632.-ben halt meg egy zsidóasszony mérgezése következtében; tanitása a *Koránban* van lefektetve. Mohamed utódai, a *kalifák* (vagyis helytartók) hatalmas hódító hadjáratokat vezettek s a keresztény müveltséget mindenütt megsemmisitették. Ázsiának nagy részét, Észak-Afrikát, Spanyolországot, valamint a Földközi-tenger szigeteit jórészt mind meghódították. Franciaországba való behatolásukat **Martell Károly** akadályozta meg több győzelemmel (732—738.). Ő volt az, aki a Pirreneusokon tulra szoritotta vissza őket. Spanyolország azonban még csaknem 800 esztendeig (1492-ig) maradt részben mohamedán fennhatóság alatt. Idővel a Balkán népei is mind mohamedán fennhatóság alá kerültek: 1361-ben elesett *Adrinápoly*, **1453**-ban *Konstantinápoly* (a hires *Hagia Sofia*-templom mohamedán főmecset lett), 1456-ban *Athén*, 1462—64-ig *Bosznia és Albánia*, 1521-ben *Belgrád*, 1526-ban, a mohácsi csata után pedig Magyarország legnagyobb része került török és mohamedán fennhatóság alá. Nemsokára azonban bekövetkezett a *fordulat*. 1529-ben Bécs ostroma már sikertelen maradt, 1571-ben elveszitik a törökök a **lepantói** csatát, 1683-ban Bécs alatt Kara Musztafa vezér másodszor is vereséget szenved, azután pedig *Savoyai*

Jenő herceg (a zentai győző) kiűzi őket Magyarországból. 1827-ben a görög-török háboruban a török tengeri-haderőt Navarinónál megsemmisitik; 1878-ban a török-orosz háboruban ujabb vereséget szenvednek a törökök; még később egész Észak-Afrika, (Egyptom, Algir, Tunis, Marokkó, Tripolis stb.) vész el az izlam számára. **1913**-ban a balkán-háboru következményeként a török egészen Konstantinápolyig kénytelen visszavonulni Európából, mig végül a világháboru következményeként maga a *Szentföld* és *Sziria* is kikerül fennhatósága alól.

A középkorban az egyház sok hivőt veszített *a görög egyházszakadás* miatt is.

Ennek az egyházszakadásnak *háttere* a következő: Már a keresztény *képtisztelettel* kapcsolatban felmerült nagy vita megrenditette a nyugati és a görög egyház közötti jó visszonyt. Ettől az időtől kezdve a Konstantinápolyban székelő *kelet-római császárok* mindinkább arra törekedtek, hogy országukat Rómától vallási tekintetben is lehetőleg függetlenitsék. Csak természetes tehát, hogy a konstantinápolyi pátriárkai székbe ettől fogva lehetőleg oly papokat iparkodtak beültetni, akik ennek a tervnek keresztülvitelében alkalmas eszközöknek látszottak. Ily előzmények után történt, hogy **Focius,** a gőgös konstantinápolyi pátriárka, Kelet püspökeit zsinatra hivta össze, amely kimondta a Rómától való tényleges elszakadást (867). *Örügyül* a szakadásra a Szentlélekről szóló tan szolgált; t. i. tagadták, hogy a Szentlélek *a Fiutól is* származik. A VIII. egyetemes zsinat Konstantinápolyban (869.) ismét helyreállitotta ugyan az egységet, ugyhogy a szakadás első izben csak 2 évig tartott, azonban 200 évvel később **Cerulárius Mihály** pátriárka a régi ellentéteket ujból felujitotta s a keleti egyházszakadást állandósitotta (1053.). A tőle keresztülvitt egyházszakadás, fájdalom, ma is fennáll. Az elpártolt görögök *orthodoxoknak,* vagyis igazhitüeknek nevezik magukat. Mi *keleti-,* vagy *nem-egyesült görögöknek* nevezzük, őket ellentétben azokkal a görögökkel, akik azóta (a II. lyoni zsinaton, 1278-ban) ismét *katholikusokká* lettek s akiket *egyesült görögöknek* is hivunk. Más szóval az egyesült görögöket *görögszertartásu katholikusoknak* is nevezzük (ellentétben a latinszertartásu katholikusokkal). — A görögkeleti szakadár egyház a katholikus egyházzal szemben azt *tanitja,* hogy a Szentlélek *csak az Atyától* származik s hogy a konstantinápolyi pátriárka az egyház feje. A szentmisében továbbá *kovászos kenyeret* használnak, mig a latin egyházban kovásztalan kenyér használatos. Festett képek tisztelete megvan engedve, azonban faragott, vagy vésett szobrokat nem tűrnek. Papjainak a keleti egyház megengedi a nősülést, azonban özvegygyel nem léphetnek házasságra és nincs megengedve a második házasság sem. A püspököknek nőtleneknek kell lenniök és ezért rendesen szerzetesek közül választják ki őket. A bérmálás szentségét a keleti egyházban bármely pap kiszolgáltathatja.

6. Az ujkorban az ujonnan felfedezett világrészek lakói is nagyrészt felvették a kereszténységet.

Spanyolország és Portugália tengerészei a 15. század végétől kezdve uj tartományokat és földrészeket fedeztek föl. Az egyház hithirdetői csakhamar itt is megjelentek, hogy az evangéliumot hirdessék. A legérdemesebb hithirdetők egyike *Xav. sz. Ferenc*, India apostola, aki csengettyüvel kezében bejárta India városait, a Molukki-szigeteket, valamint Japánt, mindenütt maga köré gyüjtötte különösen a gyermekeket s Istentől nyert csodálatos nyelvadománya birtokában mintegy 2 millió pogányt téritett és keresztelt meg († 1552. dec. 3.). Halála után további nagy sikerrel működtek Kinában a jezsuiták, különösen *Ricci* és *Schall*, kik nagyszerü csillagászati és vegytani ismereteikkel a birodalom nagyjainak kegyét is megnyerték. Kinában a kereszténység nagyobb felvirulásnak azóta indult, amióta 1845-ben a keresztény vallás ellen hozott tiltó törvények megszüntek. Hirneves hithirdető volt *Claver* sz. *Péter* is, aki főképen a négerek között tevékenykedett, Dél-Amerika északi részében († 1654.). Mintegy 30 esztendős missziós tevékenysége alatt körülbelül 300.000 négert sikerült megtéritenie. Afrika megtérítése érdekében igen sokat tett *Lavigerie* kárthágói biboros; ő alapitotta Afrika megtérítésére a fehér atyák kongregációját is († 1892.). A római *Propaganda* intézetben, amely 1662-ben alakult, minden nemzetből nevelnek és képeznek hithirdetőket. Ugyancsak hithirdetők kiképzésére hires intézet áll fenn a hollandiai *Steyl*-ben, nemkülönben *St. Ottilien*-ben, Bajorországban és *St. Gabrielben*, Bécs mellett is. Jelenleg a pogány tartományokban körülbelül **15.000 pap,** 5000 szerzetestestvér és 40.000 szerzetesnő müködik. A hithirdetők többnyire a jezsuiták (3000), ferencrendiek (2500), kapucinusok (1000), lazaristák (600), domonkosok (500) és redemptoristák (500) rendjéhez tartoznak. A hithirdetőket támogatni fölötte szükséges. A másvallásuak a missziók céljaira adott nagy adományaikkal megszégyenitik a katholikusokat!

Az ujkorban az egyház sokat veszitett a *Luther*-féle, valamint az *anglikán* egyházszakadás által.

Luther Márton, aki ágostonrendi szerzetes volt Erfurtban, később pedig főiskolai tanár lett *Wittenbergben*, alattomban már régebben megneheztelt Rómára, ahol is 1510-ben nem nagy figyelemben részesült. Részben ez volt a magyarázata annak, hogy midőn X. Leo pápa a Péter-templom épitési költségeinek fedezésére búcsúhirdetők utján pénzt gyüjttetett s e búcsúhirdetők egyike, Tetzel, Wittenbergbez közeledett, Luther a búcsúra vonatkozó *95 tételt* függesztett ki a wittenbergi vártemplomra, amelyekben főképen a *búcsúkkal* üzött visszaéléseket támadta ugyan, azonban már a búcsúról szóló egyházi tan megtámadására is vetemedett (1517.). Miután Luther nem vonta vissza tanát, a pápa felszólitására sem, kizárták az egyházból (1520.) s mivel a

wormsi országgyülésen sem akarta tanitását visszavonni, a császár őt birodalmi átokkal sujtotta. A szász választófejedelem azonban titkon *Wartburg* várába rejtette Luthert. — Németországban gyorsan terjedt el Luther tévtana és sok vallásháborura adott okot. Miután a lutheránusok a *speieri* országgyülésen (1529.) minden jóakaratu javaslat ellen protestáltak, *protestánsoknak* nevezték el őket. Az *augsburgi vallásbéke* (1555.) a protestánsok számára a katholikusokéval egyenlő jogokat biztositott. Az igaz katholikus tant a protestánsok ellenében a *trienti* zsinat helyezte tiszta világitásba (1545—1563.). Luther 1546-ban halt meg szélütésben. Téves tanításának főbb pontjai a következőkben foglalhatók össze: 1. A legfőbb és *egyetlen* hitforrás és tekintély vallási kérdésekben a szentirás; ezt mindenki *tetszése szerint* magyarázhatja. (A biblia »szabad magyarázata« miatt jutottak manapság már oda a protestánsok, hogy egyes pásztorok Krisztus történeti személyiségét is tagadásbaveszik s az evangéliumi történetet *mithosnak* minősitik). 2. A hit egyedül is üdvözit, jócselekedetek fölöslegesek. 3. Luther elveti a keresztény *áldozat* fogalmát (tehát az egyházirend szentségét is), továbbá elveti a *gyónást*, a *tisztitóhelyet* és a *szentek tiszteletét*. 4. Nem akar hallani végül a protestántizmus sem *bőjtről*, sem *önmegtagadásról* és önfegyelmezésről. E pontban ellentétbe kerül a protestantizmus minden más vallással, amelyek mind kivánnak követőiktől önfegyelmezést. — A Loy. sz. Ignáctól (1540.) alapitott *jezsuita rend* sok ország lakosságát, amely Luther szakadása következtében szintén elszakadt, visszatéritette a kath. egyházba. Innen a protestánsok állandó gyűlölete ez ellen a rend ellen. — Amint Luther Németországban, épen oly kárhozatosan működött majdnem ugyanabban az időben **Zwingli** és **Kálvin** *Svájcban* és **VIII. Henrik** király *Angolországban*. Ez utóbbi azért haragudott meg a pápára, mert érvényes házasságát nem bontotta fel; ezért is magát az angol egyház fejének jelentette ki s kegyetlenül kezdte üldözni a katholikusokat. Az anglikán egyház tévtanát később 40 külön cikkelyben foglalták össze.

7. Jelenleg mintegy 340 millió ember tartozik a katholikus egyházhoz.

Európában mintegy 200 millió katholikus él, **Amerikában** és a többi világrészekben pedig mintegy 140 millió. A 340 millió katholikusból mintegy *6 millió a nem-latin szertartásu*. — A világ katholikusainak *kormányzására* van kb. **2000 püspök**, ezek közül mintegy *200 érsek*. A katholikus *papok száma* az egész világon kb. 320.000; ebből a számból mintegy 200.000 esik Európára. — Csaknem *tisztán katholikusok* a következő országok: Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Ausztria, Belgium, Irország, Magyarország, Közép- és Dél-Amerika (ez utóbbi Brazilia kivételével). Svájcnak a fele, Németországnak $^1/_3$ része, Amerikának $^1/_5$ része katholikus.

6. A különböző vallások.

Az egész világon jelenleg mintegy **1800 millió** ember él. Ezeknek nem egészen a fele egyistenimádó (600 millió keresztény, 220 millió mohamedán, 17 millió zsidó), a többi pogány.

A katholikus egyházon kivül a következő *keresztény* felekezetek vannak nagyobb mértékben elterjedve:

1. *A görögkeleti egyház* 120 millió hivővel.

Ennek az egyháznak feje a *konstantinápolyi pátriárka.* Hivei »**orthodoxok**«-nak hivják magukat és főképen a Balkánfélszigeten és Oroszországban vannak elterjedve. 1587-ben a *moszkvai* pátriárka függetlenitette magát a konstantinápolyi pátriárkától, Nagy Péter cár pedig 1721-ben megalakitotta a »*Szent Szinodus*«-t, amely püspökökből és egyéb egyházi méltóságokból tevődött össze. Mint legmagasabb hatóság a »Szent Szinodus« intézte az orosz egyház ügyeit. — A mai *Görögország* is függetlenitette magát a konstantinápolyi pátriárkától, amennyiben **1833**-ban Görögország püspökei kijelentették, hogy egyházuk fejeként egyedül csak Krisztust ismerik el. Az igy támadt *uj-görög egyházat* egy 5 püspökből álló szinodus kormányozza.

2. A *protestáns* egyházak, amelyeknek két nagyobb árnyalata az evangelikus és az anglikán egyház, összesen 170 millió hivőt számlálnak.

A protestánsok mintegy 250 különböző szektára oszlanak, amelyek mind különböznek egymástól. Nagyobbrészt *protestáns országok:* Közép- és Észak-Németország, Hollandia, Dánia, Svédország és Norvégia, felerészben Svájc, kisebb részben Magyarország és részben az Északamerikai Egyesült Államok. Az anglikán vallás (főképen Angliában vannak követői) jelentékenyen eltér a többi protestáns felekezettől.

Nem-keresztény vallások:

1. A *zsidó* vallás 17 millió követővel.

A zsidó nép sok tekintetben *talányt* jelent a világ számára. Amilyen kicsiny, olyan hatalmas. 1900 esztendő óta nincs hazája, hanem bolyong világszerte a népek között, anélkül azonban, hogy faji jellegét elveszitené. Különösen *nagy tömegben* lakik a zsidóság Oroszországban (6 millió; ebből 4 millió Ukrajnában), Lengyelországban (4 millió), az Egyesült Államokban (4 millió; ennek fele New-Yorkban), Romániában (1 millió), Magyarországon (1/2 millió), Németországban (1/2 millió), Csehszlovákiában (350.000), Angliában (275.000), Ausztriában (200.000), Franciaországban (150.000) stb. Palesztinában csak mintegy 75.000 zsidó lakik. A zsidóság *befolyása* sok országban igen nagy, ugyanis hatalmas vagyonnak van birtokában s kezében tartja a pénzt, a nagykereskedelmet, az ipart és a *napisajtót,* amelynek

segitségével irányitja a közvéleményt; továbbá igen erősen van képviselve a zsidóság az u. n. *szellemi pályákon*, mint ügyvéd, orvos, egyetemi tanár stb.; mint a munkásság vezére a szociáldemokrata szakszervezetekben, a munkásságot tartja a kezében. — A mai zsidóság azonban vallási tekintetben korántsem azonos többé a kereszténység előtti zsidósággal. A mai zsidóság vallási alapelveit a **Talmudból** meriti, amelynek felfogása és nézetei sok tekintetben ellenkeznek a keresztény erkölcstannal. A Talmud kivonata az u. n. *Schulchan Aruch* (=teritett asztal), amely 300 év óta mintegy *katekizmusa* a zsidóságnak. A zsidóság vallásos része hisz ugyan Isten létében, isteni kinyilatkoztatásban és tulvilági életben, azonban a Messiásra vonatkozó reménységeit nagyobbrészt feladta; csak a földi szorongattatástól való megváltásra gondolnak már és a zsidók jövendő világuralmában látják messiási várakozásaik beteljesedését. — Érdekes dolog, hogy a zsidóknak a legsulyosabb fenyitések terhe alatt tilos a Messiás gondolatával tüzetesebben foglalkozniok (Sanhedr. 97.). E tilalom mögött kétségtelenül az a félelem áll, hogy ilyirányu vizsgálódás a zsidóságot könnyen a kereszténységhez vezethetné.

2. A *mohamedán* vallás 220 milló követővel.

A mohamedán vallás a pogányságnak, zsidó vallásnak és a kereszténységnek **keveréke.** Pogány elem benne pl. a Kaaba nevü fekete kő tisztelete Mekkában; zsidó elem a körülmetélés, a sertéshus-tilalom és a különböző mosakodások; keresztény elem a böjtnek és önmegtartóztatásnak (pl. a bortól) különböző nemei. A mohamedánizmus sok *tanitása ellenkezik* ugy *a ker. erkölcscsel*, mint az általános jogi felfogással. Igy pl. ellenkezik a ker. erkölcstannal: 1. a soknejüség és az a felfogás, hogy a nő csak az első háziállat; 2. a vérbosszu, amelynek értelmében egy meggyilkolt ember hozzátartozói kötelesek a gyilkost szintén eltenni láb alól; 3. a házasságtörés miatt való megkövezés; 4. a lopás miatt való megcsonkitás; 5. az a tanitás, hogy másvallásuakat tüzzel és fegyverrel kell elpusztitani és szabad őket gyülölni. — Az izlamnak *sok tanitása a józan észbe is ütközik.* Igy pl. 1. a fatalizmus, vagyis a megmásithatatlan végzetről szóló tan; 2. a tulvilági érzéki örömökről szóló tanitás; 3. az a tanitás, hogy egyedül mohamedán nyerhet Isten itélőszéke előtt irgalmat; 4. a mekkai u. n. szent kő imádása. — Kereszténység és mohamedánizmus sok pontban *éles ellentétben* állanak egymással. Igy: 1. A mohamedánizmus csak külsőségeket (mosakodásokat, Mekkába való zarándoklást) ir elő a bűnök megbocsátásának feltételeként, a kereszténység ezzel szemben benső megszentelődést: hitet, töredelmet, alázatot, Isten- és emberszeretetet sürget. 2. A kereszténység felebaráti és ellenségszeretetet hirdet, Mohamed gyülölséget tanit a másvallásuakkal szemben és megengedi a vérbosszut. — Ezért is a mohamedánizmus mindig *esküdt ellen-*

sége volt a kereszténységnek s Mohamed követői (a muzulmánok) csak a lehető legritkább esetben térnek meg a kereszténységre, mely nem hizeleg az emberi szenvedélyeknek és gyengeségeknek. — A mohamedán imaházakban (mecsetekben) nincsenek képek, csak a Koránból vett egyes mondások olvashatók a templom falain. A tornyokban (minaret) nincsenek harangok, csak hangos kiáltással figyelmeztet a müezin a minaret tetejéről az imádság óráira. (A mohamedánizmus keletkezéséről és elterjedéséről lásd 286. oldalt).

3. A *buddhizmus,* amelynek mintegy 150 millió követője van Hátsó-Indiában, Tibetben, Kinában, Japánban, Koreában és Mongoliában.

Buddha (a név annyit jelent: Felvilágosodott) indiai herceg volt. Indiában élt a 6-ik században Kr. e. s a Himalája környékéről származott. **Tanításának** rövid **összfoglalata** ez: 1. A lét, tehát az emberi élet is, szerencsétlenség, a nemlét boldogság. Ezért boldogok és tiszteletreméltók a halottak. És ezért boldog az, akinek nincs semmi igénye s önsanyargatása (testi kinzás) által bizonyos tekintetben már életében meghal. E tanítás következményeként találjuk Indiában az ugynevezett *fakirokat,* akik testüket a legoktalanabb módon gyötrik egész életükön át. 2. Tilos a gyilkolás, lopás, erkölcstelenség, hazugság és a szeszesitalok élvezete. 3. Meg van parancsolva a felebaráti szeretet, az adakozás és a gyengédség az állatokkal szemben. 4. A halállal mindennek vége van; a halál által az ember a semmiségbe, a **nirvánába** tér vissza. Halál utáni élet, jutalom, vagy büntetés tehát nincsen. 5. Minden vallás jó, mert többékevésbbé mindegyik közel áll a buddhizmushoz és abban benfoglaltatik. 6. Külső istentiszteletet a buddhizmus nem ismer, miután szerinte Isten létezése is kétséges. A buddhisták ugynevezett istentisztelete teremtmény-tisztelet, tehát bálványimádás. Azonban a buddhista szertartások sajátságos módon annyira hasonlitanak a katholikus szertartáshoz, hogy nem egy katholikus hithirdető véleménye szerint ezeket a szertartásokat egyenesen a gonoszlélek találta ki, hogy általuk visszatartsa a pogányokat az egyedül igaz vallástól. Egyik-másik buddhista szokás, így pl. a buddhisták *imádság-malmai* természetesen egyenesen nevetségesek. — A buddhizmus *igazi hazája* **Tibet**; itt mintegy 80.000 láma (pap) él, akiknek egyáltalán nem szabad dolgozniok s akiknek csak az a kötelességük, hogy bizonyos u. n. imaformákat ismételjenek és az ima-malmok kerekeit hajtsák. Legfőbb papjuk a dalai-láma, aki Lhassa városában lakik Tibetben. — Vannak, akik azt állitják, hogy *a kereszténység a buddhizmusból eredt.* Ez az állitás azonban a legsúlyosabb tévedés, miután **kereszténység és buddhizmus** lényegesen elütnek egymástól. Ugyanis: 1. Buddha nem ismer Istent, Krisztus tanításának sarkpontja pedig az Isten léte. 2. Buddha nem ismer

tulajdonképeni imádságot, Krisztus egész éjjeket töltött imádságban (Luk. 6, 12). 3. A buddhizmus szerint a halállal vége mindennek, Krisztus ellenben tanítja a lélek halhatatlanságát és a test feltámadását. 4. Buddha szerint az ember célja a visszatérés a semmiségbe, Krisztus szerint célunk az örök boldogság. 5. Buddha nem ismer vigasztalást a szenvedők és halállal vivódók számára, Krisztus megvigasztal az isteni gondviselésre és az örök jutalomra való utalással stb. A buddhizmusban csak az emlékeztet a kereszténységre, ami természeti törvény s ami nagyjából Isten 10 parancsában foglaltatik. — Lanyha keresztények egyik-másika lelkesedik a buddhizmusért, mint amelynek tanítása szerint az embernek nem kell imádság által Isten előtt megalázódnia, nem kell túlvilági élettel törődnie. Az ilyen keresztények ne feledjék, hogy az ember tartozik keresni az igazságot és nem elégedhet meg a tévedéssel.

A buddhizmussal rokon vallás a *brahmanizmus*, amelynek 200 millió követője van Elő-Indiában.

A brahmanizmus tanításának sarkalatos pontja szintén a fatalizmus; továbbá lélekvándorlást hirdet.

4. A *konfuciánizmus*, amelynek Kinában mintegy 300 millió követője van.

Konfucius († 478 Kr. e.) Kina bölcse volt, aki k. b. Kr. e. 500 évvel hirdette a maga tanítását. Tanítása nem is volt igazi valláshirdetés, inkább szép erkölcsi mondásokat foglalt magában. Konfucius tanítása szerint a legnagyobb földi jó az előljárók jó példája által érhető el; e példa által ugyanis az alattvalók, amennyiben letértek a helyes utról, ismét visszavezethetők a jó útra. A felebbvalóknak föltétlen engedelmesség jár. Az »Isten« nevet Konfucius nem is használja; a lélek halhatatlanságáról és a túlvilági életről nem szól semmit. Konfuciust csak halála után kezték lassanként tisztelni, sírja fölött, amely Lu-ban van, kezdtek áldozatokat bemutatni s mindenfelé Konfucius-templomokat állítottak fel. A fontosabb templomokhoz azután zarándoklatokat is keztek vezetni. Konfucius tanítása a pogány kinaiak szemében ma is egyedül helyes utja az igazságnak.

7. Az igaz egyház ismertetőjelei.

Midőn a gonosz lélek látta, hogy a bálványimádás pusztulásnak indul s a pogány templomok kiürülnek, uj cselfogást talált ki az emberek megtévesztésére: a keresztény név takarója alatt csalta meg az embereket s tévtanokat idézett elő (Sz. Cipr.). Ily módon az egyház megalapítása óta **több mint 200 ker. hitfelekezet** keletkezett, amelyek mindegyike mást tanít. Miután azonban Krisztus Urunk csak egy egyházat alapított,

mindeme hitfelekezetek ellenében csak egy lehet Krisztus igaz egyháza. A jó Isten ugy intézte a dolgot, hogy az igazságot, tehát az igaz egyházat is, bizonyos ismertetőjelekről fel lehet ismernünk.

1. Krisztus Urunk igaz egyházának a következő 4 ismertetőjellel kell birnia:] legyen 1. egységes, 2. szent, 3. egyetemes, vagyis katholikus és 4. apostoli.

1. Az igaz egyház egy és *egységes*, vagyis minden helyen és minden időben ugyanaz a tanítása, ugyanazok a kegyelemeszközei és minden időben csak egy közös feje lehet.

Az igazság nem változik. Amint $2\times2=4$ és az is marad örökre, igy van ez az egy igaz vallás igazságaival is. Annak az egyháznak tehát, amely az igazságot tanítja, az idők folyamán nem szabad tanítását változtatnia. Ha ezt mégis teszi, nem az igaz egyház többé. S épen ezért nem lehet pl. a *protestántizmus* az igaz vallás. Ugyanis a protestántizmus alaptanítása ez: »Mindenki ugy magyarázhatja a szentírást, ahogyan akarja«. Vagyis a különböző és egymásnak ellentmondó nézeteket is helyeseknek ismeri el. Nem hiába panaszkodott a protestáns »*Berner Zeitung*« 1921-ben: »Minden protestáns lelkész manapság már a maga katekizmusát tanítja.« És helyesen kiáltott fel *Bossuet:* »Protestántizmus, te változékony vagy, tehát nem lehetsz az igazság!« A katholikus egyház ezzel szemben mindig és mindenütt ugyanazt tanítja. Aki ellenvetné, hogy az egyház idők folyamán *uj dogmákat* (hittételeket) állított fel, annak meg kell gondolnia, hogy ezáltal az egyház nem változtatott magán a tanításon, hanem csak *ünnepélyes formában* szövegezte meg azt, amit régtől kezdve tanított. Amint a gyermek növekedés közben tagjait nem cseréli fel, ugy a katholikus egyház sem változtatott tanításán azáltal, hogy egyes hitigazságokat szabatosan fogalmazott meg és ünnepélyesen is kihirdetett. — Az egyház egysége azt is kivánja, hogy az igaz egyháznak csak **egy feje** legyen. Ez is csak a katholikus egyházban van meg s nem áll azokra az egyházakra, amelyeknek világi uralkodók a fejei. Aki ismét ellenvetné, hogy katholikus egyházban voltak *ellenpápák* is, fontolja meg, hogy azért mindig csak egy volt a törvényes pápa és pedig mindig az, aki törvényes uton jutott a pápai méltósághoz. A *tévtanítók* munkája sem zavarja meg az egyház egységét, mert aki az egyház tanítását nem fogadja el, már megszünt tagja lenni az egyháznak.

2. Az igaz egyháznak *szentnek* kell lennie, vagyis oly tanítással és oly intézményekkel kell birnia, melyek az embereket a legmagasabbfoku erkölcsi tökéletességhez segitik és szentekké teszik.

Isten maga a szentség, tehát csak oly egyházat alapíthatott, amelynek **tanítása** és *intézményei* szentek. Az is tény, hogy az igaz egyház célja csak az emberek megszentelése lehet. Ám az embereket csak szent tanítással lehet megszentelni. »Csak szent nevelhet szenteket« (Stöckl). Mihelyt tehát be tudjuk bizonyítani, hogy valamely vallásnak van oly tanítása, vagy intézménye, amely akadálya a tökéletességnek, ezzel már bebizonyítottuk azt is, hogy az a vallás nem lehet Krisztustól származó. Ha *Luther* azt tanítja: »A hit egyedül üdvözít, jócselekedetek fölöslegesek«; vagy: »Az ember az eredeti bűn következtében elveszítette szabadakaratát és tetteiért nem felelős«; vagy ha *Kálvin* azt tanítja: »Isten egyes embereket előre a pokolra szánt« — ezek mind oly tantételek amelyek utjában állanak az ember tökéletesbbülésének, tehát nem lehetnek az igaz egyház tantételei. — Az igaz egyháznak **szenteket** is kell felmutatnia, akik az erényt hősies fokban gyakorolták. »Csak az az egyház viseli magán az Istentől való születés bélyegét, amely szenteket tud nevelni« (Bossuet). Már most tény az, hogy a katholikus egyházban állandóan vannak *szenttéavatások,* amiről más vallásfelekezetek, pl. a protestánsok, tudni sem akarnak. *Leibnitz,* a protestáns bölcselő mondja: »Csak egyetlen egy egyházban és pedig a katholikus egyházban találom meg a hősies erénynek emberfeletti példaképeit.« — Az igaz egyháznak *alkalmat kell adnia* arra, hogy tagjai az erényeket **rendszeresen** is gyakorolják. Ezt müveli a katholikus egyház az *ő szerzetesrendjei* által. Azok a vallásfelekezetek, amelyek nem ismerik a szerzetesi intézményt, ugy viszonylanak a katholikus egyházhoz, mint a kietlen pusztaság a bőségesen termő határokhoz. — Az egyház *egyes tagjainak helytelen tettei,* vagy az egyházban néha előforduló *botrányok,* vagy visszaélések soha sem irhatók az egyház számlájára, hanem mindig az emberi szenvedélynek kell azokat betudni. Ha valaki egy önmagában hasznos eszközt, pl. kést, kalapácsot stb. rossz célra használ, ebből még nem lehet következtetni magának az eszköznek a rosszaságra, hanem csak az ember a gonoszságára, aki az eszközzel visszaél. Tudvalevően az apostolok között is volt egy áruló. S vajjon nem hasonlította-e maga Krisztus Urunk is az ő egyházát konkolyhoz, vagy oly hálóhoz, amelyben rossz halak is vannak.?

3. Az igaz egyház egyetemes, azaz *katholikus,* vagyis *való minden népnek* és népfajnak s *törekszik is minden embert kebelébe felvenni.*

Krisztus Urunk **az egész emberiségért** halt meg s mennybemenetele alkalmával az apostolokat a földnek *minden népéhez* küldte, melyek egyáltalán élni fognak a világ végéig (Máté 28, 20.). Ezért az ő egyháza szükségképen minden nemzet számára való. Már a pünkösdi nyelvcsoda jelezte, hogy Krisztus egyháza minden nyelvü nemzetet magában fog foglalni. —

A katholikus egyház **tényleg egyetemes;** minden tana való a föld *valamennyi emberének.* Azért is lettek a földnek legkülönbözőbb természetü népei a katholikus egyház gyermekeivé: a müvelt görögök csakugy, mint az uralkodni vágyó rómaiak és azok alattvalói, a prédasóvár és durva germánok csakugy, mint a minden idegen behatást gyűlölő szlávok és a szilajtermészetü magyarok, stb. A katholikus egyház jelenleg is *el van terjedve az egész földön.* »Vannak ugyan mindenütt eretnekek is, de nem mindenütt ugyanazok az eretnekek« (Sz. Ág.). A katholikus egyház körülbelül *340 millió hivőt* számlál, tehát sokkal többet, mint bármelyik más ker. hitfelekezet, vagy más vallás. Egyszersmind a pogányokhoz is szakadatlanul küld hittérítőket, misszionáriusokat. — A többi u. n. ker. egyház az idők folyamában tulságosan beleilleszkedett a nemzetiségi és helyi keretekbe s igy *nemzeti egyházak* szintájára sülyedtek alá.

4. Az igaz egyház *apostoli,* vagyis az apostolok ideje óta kell fennállania, előljáróinak pedig szükségszerüen az apostolok törvényszerü utódainak kell lenniök.

Krisztus egyházának gyakran megigérte a védelmet és támogatást; pl. Péter kitüntetése alkalmával igy szólt: »A pokol kapui nem vesznek erőt rajta« (Máté 16, 18); továbbá mennybemenetele alkalmával ezt mondta: »Veletek maradok mindennap, a világ végéig« (Máté 28, 20). A Krisztustól alapitott egyház tehát nem tünhetett el mind a mai napig a föld színéről; az apostolok idejétől kezdve szükségszerüen fenn kell állania. Ám ebben az esetben viszont az egyház törvényes előljárói csakis az apostoloknak lehetnek törvényes utódai. Az egyház az apostolok alapzatára épült, szegletköve pedig maga Krisztus Urunk (Ef. 2, 20.). Igaz egyház igy csak az lehet, amely az **apostolok munkája nyomán terjedt el** és egészen a mai napig szakadatlanul fennáll (Sz. Jer.). Oly egyházak viszont, amelyek csak *néhány évtized,* vagy néhány évszázad óta állanak fenn, pl. a *Luther egyháza* (1520-óta), vagy az ó-katholikus egyház (1870-óta), nem lehetnek Krisztus igaz egyháza. Nem lehetnek továbbá Krisztus igaz egyháza azok az egyházak sem, amelyeknek *előljárói nem az apostolok* törvényes *utódai.* — A *katholikus egyház apostoli:* ugyanis majdnem 1900 év óta áll fenn. Luther maga is bevallotta, hogy a katholikus egyház valamennyi ker. hitfelekezet között a *legidősebb;* szerinte is »minden mai keresztény hitsorsos a katholikusoktól nyerte vallását.« A kath. egyház ma élő *püspökei* a püspöki fölszentelés utján a legszorosabban összefüggnek az apostolokkal, akárcsak egy lánc két legvégső szeme egymással. — A protestánsok maguk is elismerik, hogy elpártoltak az igaz egyháztól. Azért szokta volt mondani *Moltke,* az agg fővezér igen helyesen: »Nekünk protestánsoknak mindnyájunknak valamikor ismét katholikusokká kell lennünk.« A hires *Stolberg* gróf, aki visszatért a katholikus egyházba s akihez egy előkelő

úr így szólott: »Nem szeretem azokat, akik atyáik vallását elhagyják« · — találóan válaszolta: »Én sem; mert, ha elődeim nem változtatták volna meg hitüket, akkor nem volnék most kénytelen a katholikus egyházba *visszatérni*«.

2. Az igaz egyház csak az lehet, amelynek feje sz. Péter utódja.

Az igaz egyház *sziklán* nyugszik; ez a szikla Péter. Krisztus Urunk ugyanis így szólt Péterhez: »Te Péter vagy és e kőszálra fogom építeni anyaszentegyházamat« (Máté 16, 18.). Azok a *hitfelekezetek* tehát, amelyeknek feje nem Péter, csonka testekhez hasonlítanak, amelyeknek nincs fejük s ezért nincs életerejük sem. Ezért történt, hogy pl. az *ariánizmus* is, amely pedig nagyon el volt terjedve, idők folyamán *nyomtalanul eltünt* a föld színéről. **Ahol tehát Péter van, ott van az egyház** (Sz. Ambr.). A csodálatos *halfogást* megelőző tengeri prédikáció alkalmával Krisztus Urunk Péter hajójában volt (Luk. 5, 3.). Minthacsak ezzel a ténnyel is azt akarta volna kifejezni Krisztus, hogy az az egyház fogja hirdetni az ő tanítását, amelyben Péter lesz. Péter utódja pedig csakis a katholikus egyházban található fel. Figyeljük meg csak a római *pápák egymásutánkövetkezését:* XI. Pius közvetlen elődje XV. Benedek, ennek elődje X. Pius, ezé XIII. Leo, ezé IX. Pius, ezé XVI. Gergely stb. volt — fel egészen sz. Péterig, aki első feje volt Krisztus igaz egyházának.

3. Az igaz egyház az, melyet a világ fiai üldöznek, de amelyet Isten csodákkal dicsőít meg.

Honnan ez a **gyűlölség** és meg nem szünő **harc** Krisztus igaz egyházával szemben? Mindenesetre onnan van, mert az egyház Krisztus tanításának hirdetésével hadatüzen a világ élvezethajhászásának és önfegyelmezést kiván. Ezáltal a világias szellem zavarva érzi magát, ezért törekszik a lehetőség szerint korlátozni az egyház befolyását és ellensúlyozni tevékenységét. Már az agg *Simeon* megjövendőlte, hogy Krisztus vallásának ellen fognak mondani; Krisztust »*jelnek*« nevezte, amelynek ellentmondanak (Luk. 2, 34). Krisztus maga is mondja: »Nem békét hoztam, hanem fegyvert« (Máté 10, 34.), ami azt jelenti, hogy tanítása ellentmondásra fog találni s az embereket *két táborra:* Krisztus-követőkre és Krisztus ellenségeinek táborára fogja osztani. Krisztus Urunk gyakran megjövendőlte tanítványainak is a reájuk váró üldözéseket; például így szólott hozzájuk: »Nem nagyobb a szolga uránál. *Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak*« (Ján. 15, 20.). Azt is előre megmondta Krisztus övéinek, hogy a királyok és a helytartók elé *fogják őket hurcolni* s hogy ezek felelőségre fogják őket vonni (Máté 10, 18.), sőt: »Eljön az óra, hogy mindaz, aki megöl titeket, szolgálatot vél tenni Istennek« (Ján. 16, 2.). Ezekről az üldöztetésekről kellett felismerniök, hogy ők kedvesek Isten előtt

(Ján. 15, 19.). És csakugyan, a katholikus egyház soha sincsen üldözés nélkül. A történelem bizonyság rá, hogy különösen az egyház papjainak és püspökeinek, akik szível-lélekkel dolgoztak Krisztus Urunk szellemében, sokat kellett mindig szenvedniök, sőt börtönökbe is kerültek. Sok államban nyilvános, u. n. **kulturharcot** (harcot a kultura!? érdekében) inditottak az egyház ellen; igy pl. Németországban 1837-ben, valamint 1874-ben, mikor is a püspököket és papokat százával vetették tömlöcbe csak azért, mivel misét mondtak, a haldoklók szentségeit kiszolgáltatták, vagy mivel az egyházellenes rendeleteket végre nem hajtották és rosszalták. Ily gyűlölet és ily üldözés csak az igazságnak juthat osztályrészül. Lehet-e tehát az az egyház, amelyet a gonosz világ nem támad, sőt amelyet talán épen támogat, Krisztus igaz egyháza? — **Csodák** is csak a katholikus egyházban történnek. Gondoljunk például *Lourdes* csodáira s a többi katholikus búcsujáróhelyeken végbemenő sok csodára. Gondoljunk ama csodákra, amelyek a szentek sírjainál történnek; gondoljunk a szentek sértetlenül megmaradt holttetemeire. (l. 49 old.). Melyik más egyház mutat fel hasonló dolgot? Tudjuk azonban, hogy az igazi csodák képezik azt a szent pecsétet, mellyel Isten az igazságot megerősiti!

Az igaz egyház ezen ismertető jeleinek és tulajdonságainak megfontolása a századok folyamán a *legnemesebb férfiakat* vezette vissza a katholikus egyház kebelébe.

Nagyon megszivlelésre érdemes tény, hogy *igen nagy tanultságu és erényességü* férfiak sokszor földi előnyök és szempontok háttérbeszorításával (olykor még hivataluk elveszítése árán is) visszatérnek a katholikus egyházba. Az egyházból kilépők viszont előbb mindenkor életmódjukkal bizonyitották be silány fajsulyukat. — Örülhetünk tehát, hogy az igaz egyház tagjai vagyunk; annál is inkább örülhetünk ennek, mert a mi szent katholikus vallásunk *több vigaszt* nyujt a szerencsétlenségben és halálban minden más vallásnál. Azért irta Melanchton, Luther társa, katholikus édesanyjának: »*A protestáns hitben jobb élni, a katholikusban jobb meghalni*«; és ismét: »Az uj vallás *tetszetősebb*, a katholikus vallás *biztosabb*«. Az is feltünő dolog, hogy katholikusok a *halálos ágyon* sohasem lesznek hűtlenek hitökhöz, mig ellenkezőleg, sok máshitü ember tér vissza haláloságyán a katholikus egyházba.

8. A katholikus egyház kiválóságai.

A) A katholikus egyház egyedülüdvözítő.

Ez a tétel korántsem akarja jelenteni a *másvallásuak kárhoztatását*. E tétel értelme nem az, amit pl. *Luther* nagy Kate-

kizmusában olvasunk: »Mindazok, akik kivül állanak a keresztény egyházon, legyenek akár pogányok, akár mohamedánok, akár zsidók, az isteni harag tárgyai és a kárhozat fiai«. Ha a katholikus egyház egyedülüdvözitőnek mondja magát, ezzel csak azt akarja kijelenteni, hogy ő a boldogsághoz vezető ut s minden más vallás téves ut, vagy legalább is kerülőut az üdvösséghez. Bécsből Konstantinápolyon át is lehet Rómába utazni, azonban ez több fáradságot, időt és pénzt igényel s esetleg ily kerülőuton sokan nem is jutnak el a kitüzött célhoz. Ez vonatkozik a különböző vallásokra is.

1. Krisztus üdvözítő egyháza egyedül a katholikus egyház és pedig azért, mert egyedül a katholikus egyházban vannak meg az örök üdvösséghez elvezető eszközök: Krisztus tanítása, a tőle rendelt kegyelemeszközök és a törvényes egyházi tanítók s előljárók.

Azt, hogy a katholikus egyház magát *egyedülüdvözitőnek* nevezi, nem szabad rossz néven venni; ugyanis nem mondhatja, hogy az igazság és a tévely egyaránt jó ut az örök üdvösség elnyerésére. Ha már őrizkedünk a *kereskedőtől*, aki hamisitott élelmiszereket árul, annál inkább őrizkednünk kell azoktól a vallási közületektől, amelyek az élet kenyerét hamisitják és mérgezik meg. Az egyház nem azt mondja meg, **hogy ki fog üdvözülni,** hanem csak azt, hogy **mi üdvözit.** Annak megitélése, hogy ez, vagy az az ember üdvözül-e, Istenre tartozik, aki az emberek sziveit vizsgálja (Zsolt. 7, 10.). A kath. egyház egyedülüdvözitő voltáról szóló tanitás tehát nem tartalmaz semmiféle vallási *türelmetlenséget* személyek irányában, hanem igenis jelenti az igazság türelmetlenségét a tévedéssel szemben s jelenti magának az Istennek türelmetlenségét, aki nem türhet meg maga mellett bálvány-isteneket (I. Kir. 5.). »Gyűlöld a tévedést, de szeresd a tévelygőt« (Sz. Ág.) — ime, ez a kath. egyház elve ebben a kérdésben!

2. Minden másvallásu embernek szigoru kötelessége, hogy a katholikus egyházba lépjen, mihelyt vallásunk igazát felismeri.

1. Azt szokták mondani: »*Becsületes ember nem változtatja vallását.*« Ez a mondás azonban esztelenséget tartalmaz. Amint nem szabad a fiunak megtartania a vagyont, melyet atyja *igazságtalanul* szerzett és hagyott örökségül, épen ugy nem szabad a téves vallásban sem megmaradni, melyet valaki születésével és neveltetésével örökölt (Deh.). 2. Mások szerint: »Mindnyájan ugyanazt az Istent hisszük, tehát az **egyik vallás olyan, mint a másik** s igy minden hitben üdvözülhetünk.« Ez a felfogás *indifferentizmusra*, azaz hitközönyösségre vall és egészen helytelen. Amint ugyanis csak egy igaz Isten van, ugy csak egy igaz hit is lehet: az, amely Istentől származik. Miután pedig az ész azt mondja, hogy mindig az igazság és a jó után

kell törekednünk, kötelességünk az igaz hitet keresni s azután ahhoz ragaszkodni is. Nevetséges azt gondolni, hogy Istenre *közönyös*, vajjon őt imádjuk-e, vagy pedig pogányok módjára fákat és köveket; vajjon Krisztust az ő Fiának tartjuk-e, vagy pedig a zsidók módjára istenkáromlónak. Miért hirdette volna Krisztus, utána pedig az apostolok oly sok *nehézség között* az evangéliumot, ha egészen közömbös dolog volna, hogy mit hiszünk? Miért léptek volna fel az apostolok oly szigorusággal mindenkivel szemben, aki Krisztus Urunk tanát elferditette? (Gal. 1, 8; II. Ján. 1, 10.). Miért téritette volna meg Isten Pált, miért küldött volna angyalt és hithirdetőt Korneliushoz? Az apostolok éppen ezért ugyancsak hangoztatták: »*Nem adatott más név az ég alatt* az embereknek, melyben üdvözülnünk kellene« (Ap. 4, 12.). Krisztus Urunk pedig azt mondja: »Én vagyok az ut, igazság és az élet. Senki sem jő az Atyához, hanem csak én általam« (Ján. 14, 6.). Aki igy beszél: »Egyik vallás olyan, mint a másik« — épen oly oktalanul beszél, mint aki azt mondaná, hogy a *valódi pénz* egyenlőértékü a hamisitvánnyal. 3. Azért tértek és térnek vissza, vagy át a katholikus egyházba a **legnemesebb** férfiak és nők, habár áttérésük (conversio) sokszor nagy anyagi hátrányukra volt is. *Krisztina,* Gusztáv Adolf svéd királynak, a katholikusok halálos ellenségének egyetlen leánya vallásos könyvek olvasása közben arra a meggyőződésre jutott, hogy a katholikus egyház az igaz egyház; miután az ország törvényei szerint katholikus módon élnie nem volt szabad, háromévi uralkodás után, 1654-ben letette királyi koronáját s hátralevő életét Rómában élte le. (1689-ben, 63 éves korában halt meg Rómában s a sz. Péter-templomban temették el). Minő hősiesség kellett ehhez a lépéshez! Hasonlóan tett *Stolberg* Frigyes gróf is (1800.), a későbbi hires katholikus iró; lemondott hivataláról, csakhogy lelkiismerete szavát szabadon követhesse. *Angliában* az utóbbi évtizedekben különösen sokan tértek vissza a katholikus egyházba; igy többek között a későbbi biboros: *Newman* (1845.) és *Manning* (1851.), legujabban pedig a hires *Chesterton.* Még a *zsidóságból* is sokan tértek meg az egyházba; igy *Veit,* a hires bécsi székesegyházi szónok, továbbá *Ratisbonne* († 1884.) és *Libermann* († 1852), akik lángoló buzgóságu papjai lettek a kath. egyháznak. (Részletesen l. Spir. Plt.).

3. Aki saját hibájából marad a katholikus egyházon kivül, nem üdvözülhet.

E tekintetben állanak Krisztus szavai: »Azon szolga, ki tudta ura akaratát és nem cselekedett aszerint, keményen bűnhődik« (Luk. 12. 47.). Tehát ugyancsak rosszul fog járni, aki jól tudja, hogy a katholikus egyház az igaz egyház s mégis könnyelmüen *elhagyja hitét* (például, hogy másvallásuval léphessen házasságra, vagy anyagi előnyökért); vagy, aki annak dacára, hogy felismerte a katholikus egyház igaz voltát, *gyáva-*

ságból (például a megszólástól, vagy megvetéstől való félelem miatt) nem *követi lelkiismeretét.* Ugyanez áll arról is, akinek *alapos kételye* támad, hogy vajjon az ő egyháza igaz egyház-e s ennek dacára nemtörődömségből, vagy félelemből — nehogy a katholikus egyház igaz voltáról meggyőződjék, — nem vizsgálódik tovább, hanem kételyeit elfojtja. Az ilyen emberek a pillanatnyi hasznot többre becsülik, mint Istennek barátságát és örök üdvüket; jobban szeretik a sötétséget, mint a világosságot (Ján. 3, 19.). *A hitehagyás* nagy vétkéről lásd 75. old. Aki a megismert igazságnak ellenszegül, vétkezik a Szentlélek ellen. Amily kevéssé menekült meg valaki *Noé bárkáján kívül,* oly kevéssé üdvözül valaki az egyházon kivül (Sz. Cipr.). **Nem lehet Isten atyja annak, akinek az egyház nem anyja** (Sz. Cipr.).

4. Aki azonban *saját hibája nélkül* van a katholikus egyházon kivül, üdvözülhet, ha egyébként istenfélő életet él; az ilyen ember akaratilag tagja a katholikus egyháznak.

A tévtanban felnőtt legtöbb ember azt véli, hogy vallásilag helyes uton jár s magát igazi kereszténynek is tartja. Ezek tévedése nem gyűlöletből, hanem mintegy Isten szeretetéből származik (Salvian). Aki u. i. *istenfélő életet él,* az szereti Istent s számára Istennek ez a szeretete **vágy-keresztség,** amely őt az igaz egyház tagjává teszi. Az ilyen ember tehát elnyeri az örök üdvösséget, nem ugyan tévhite, hanem az igaz egyházhoz való tartozása által (Bellar.). Sz. Péter szerint: »Aki Istent féli és igazságot cselekszik, az minden nemzetben kedves Isten előtt« (Ap. 10, 35.). A katholikus egyház *felölel minden igaz embert,* az igaz Ábeltől kezdve egészen az utólsó kiválasztottig a világ végén (N. sz. Gerg.). Mindazok, akik életükben követték a lelkiismeret szavát (az Istentől lelkükbe oltott természeti törvényeket), lelkileg keresztények voltak, habár istenteleneknek tartották is őket, mint például a görögöknél Sokrates, a zsidóknál Ábrahám és Illés (Sz. Jusztin). Az ilyenek *nem* tartoznak ugyan *az egyház testéhez,* vagyis azok közé, akik az egyházhoz való tartozásukat külsőleg is vallják, azonban az **egyház lelkéhez** tartoznak, vagyis olyan a benső érzületük, aminő kell, hogy legyen az egyház tagjainak lelkülete.

A katholikus egyháznak tehát vannak *látható* és *láthatatlan* tagjai.

Látható tagok azok, akik a *keresztség* utján léptek a katholikus egyházba. Nem tartoznak ezek közé: a meg nem keresztteltek (pogányok, zsidók, mohamedánok), a tévhitüek (protestánsok), a görögkeletiek, a kiközösitettek, akiket az egyházból kizártak. *Láthatatlan* tagok azok, akik saját hibájuk nélkül vannak az egyházon kivül s istenfélő életet élnek. Ilyenek voltak például Ábrahám, Mózes, Dávid, Jób, Tóbiás, stb.

A katholikus egyház látható tagjait ismét *eleven*, vagy *holt* tagoknak nevezzük a szerint, amint a megszentelő kegyelem állapotában vannak, vagy nincsenek.

Tévedés azt vélni, hogy a nagy bűnösök nem tartoznak az egyház tagjai közé. Az egyház szántóföldhöz hasonlit, melyen a *buza* között *konkoly* is nő (Máté 13, 24.); hálóhoz, amelyben jó és *rossz halak* egyaránt vannak (Máté 13, 47.); Noé bárkájához, melyben tiszta és tisztátalan állatok voltak; szérűhöz, melyben polyva és jó mag is van; élő fához, melyen *zöld* és *elszáradt ágak* is vannak (Sz. Ág.). — Azonban csak hozzátartozni az egyházhoz nem elégséges, hanem szükséges a hit szerint is élni, különben az egyházhoz való tartozás csak nagyobb kárhozatunkra szolgál.

B) A kath. egyház enyészhetetlen.

Mig a lélek a testben van, a test él és el nem enyészik. Ami a lélek a testben, az a Szentlélek a katholikus egyházban. A Szentlélek megóvja az egyházat a pusztulástól. S valóban, az egyház 2000 éves támadás dacára ma is diadalmasan fennáll s teljesíti küldetését. Az egyház *Noé-bárkájához* hasonlit, amelynek a vizözön hullámai mit sem árthattak s amely végre is nyugodtan állapodott meg Örményország egyik hegyének szikláján.

A katholikus egyház enyészhetetlen, mert a világ végéig lesz feje, t. i. a pápa, lesznek püspökei, papjai és hivei s hirdetni fogják benne Krisztus tanitását; Krisztus szerint ugyanis: »*A pokol kapui nem vesznek erőt rajta*« (Máté 16, 18.); továbbá: »*Az ég és föld elmulnak, de az én igéim el nem mulnak*« (Luk. 21, 33.).

Isten műveit nem lehet elpusztítani; gondoljuk csak *Gamáliel* szavaira, melyeket a zsidó főtanácsban mondott az egyházról (Ap. 5, 38.). Krisztus Urunk szavai: »*A pokol kapui...*« stb. ezt jelentik: Még az ördög hatalma sem képes az egyházat elpusztitani. Már *Gábriel* arkangyal igy hirdette az Isten Anyjának: »Országának nem lesz vége« (Luk, 1, 33.). Aki az egyház ellen küzd, győztes nem lehet; Isten ugyanis az egyház fenntartója, aki hatalmasabb minden ellenségénél (Ar. sz. Ján.). Istennel szemben lehet küzdeni, de győzni nem lehet.

1. Krisztus az egyháznak nagy *szükség idején* mindig csodálatos módon, többnyire *kitünő férfiak által* jó segitségére.

Az egyház *Péter hajócskájához* hasonlit: mikor a vihar nagyra nő, az Úr felkel és nyugalmat parancsol (Sz. Jer.). Menynyire örvendtek a farizeusok és irástudók, mikor Krisztus Urun-

kat megölték, sírját lepecsételték és őrökkel őriztették! Azonban Krisztus harmadnapra feltámadt s ellenségei csalódtak! Ez a jelenet ismétlődik a századok folyamán. *Dioklecián* császár († 313.) annyira üldözte a keresztényeket, hogy a pogányok emléket állítottak neki e felirással: »Dioklecián császárnak, a keresztény név kiirtójának.« Azonban mi történt? Utána Nagy *Konstantin* császár lépett a trónra és a kereszténységet államvallássá tette. Általában a jó Isten az egyház viszontagságos helyzetében mindig támasztott derék férfiakat. (Lásd előbb 262. old.).

2. Az egyház *üldözői* többnyire nyomorultan vesztek el.

Judás szerencsétlen vége előképe valamennyi egyházüldöző borzasztó végének. *Nagy Heródest*, a betlehemi kisdedek gyilkosát és a gyermek Jézus üldözőjét testében képződött férgek emésztették föl. *I. Heródes Agrippát*, aki Jakab apostolt megölette és Péter apostolt is tömlöcbe vettette, szintén férgek emésztették meg még életében (Ap. 12, 23.). *Néró* császárt, a nagy keresztény-üldözőt letették és elűzték Rómából s menekülése közben egy rabszolgával szúratta magát keresztül. — *Dioklecián* császárt élte végén nagy szégyen és nyomor érte: családja számkivetésben élt, szobrait szétrombolták, egész teste megdagadt, nyelvét pedig bűzös férgek emésztették föl. Legszembetünőbb azonban **Napoleon** császár életsorsa: 5 évig tartotta fogva VII. Pius pápát s ime, ő maga később 7 évig volt fogságban; 2 helyen volt fogoly a pápa, s ime, Napoleon maga is két helyen élt fogságban: Elba és szent Ilona szigetén; Fontainebleau várában a pápát az egyházi állam átengedésére kényszeritette s 2 millió frankot biztositott számára évenkint. S ime, Napoleon ugyanott volt kénytelen a saját lemondási okmányát aláírni s neki is 2 millió franknyi életjáradékot utalványoztak ki. (Részletesebben lásd ezeket Spir. Plt.). Kit nem ejtenek mindezek a tények gondolkozóba? A francia közmondás mai nap is azt mondja: »Aki a pápából eszik, meghal tőle!« — Hasonlóan jártak a **tévtanok alapítói** és a **vallásgúnyolók** is. *Arius*, a nagy tévtanító egy diadalmenete alkalmával szétrepedt († 336.); *Voltaire*, a hitetlen bölcselő kérkedve mondta: »Meguntam folytonosan azt hallani, hogy 12 halász alapította az egyházat. Megmutatom a világnak, hogy magam képes vagyok azt elpusztitani.« Ez a Voltaire őrjöngve és kétségbeesetten halt meg 1778. febr. 25-én. Az egyház pedig mai napig fennáll! Feltünő dolog, hogy épen 1758. febr. 25-ikén, — tehát 20 évvel előbb — irta barátjának, d'Alembertnek: »20 év mulva Isten már pihenni fog!« A Krisztus-gyülölő *Rousseaut* is annyira kinozta élete végén a lelki gyötrelem és nyugtalanság, hogy egy Páris mellett fekvő faluban önkezével vetett véget életének. — Mindezekre reáillettek a szavak: »*Rettenetes az élő Isten kezébe esni*« (Zsid. 10, 31.). Ugy jártak mind, mint aki a sziklának

megy neki. Krisztus is kősziklának nevezi magát és szerinte: »Akire ez a kő esik, azt összezuzza« (Máté 21, 44.).

3. Az is feltünő sajátsága az egyháznak, hogy rendesen *akkor virágzik* fel a legjobban, *amikor üldözik* (Sz. Hilár).

Az üldözések idején Isten rendszerint **csodákat tesz,** melyekkel bebizonyitja az egyház isteni eredetét, mint egykor a mózesi vallás igazságát is a babiloni fogság idején csodákkal bizonyitotta. Amint Dániel Isten csodája folytán sértetlen maradt az oroszlánok barlangjában, a három ifjú pedig a tüzes kemencében, ugy gyakran előfordult, hogy a keresztények is sértetlenül kerültek ki a forró vizből (mint sz. Cecilia), a tűz lángjai közül (mint sz. Polikárp), vagy a vadállatok karmai közül (mint sz. Venáncius). Az egyház ellenségei ilyenkor kénytelenek bevallani: »Valóban, hatalmas a keresztények Istene!« — Az üldözések **megsokasítják az egyházat.** Az egyház *szántóföld,* mely csak azután hoz termést, miután ekével felszántják. Amint a tűzet a fuvás csak éleszti, ugy az egyházat is csak gyarapitják az üldözések (Sz. Rup.). — Az üldözések **megtisztitják az egyházat.** »A szenvedések olyanok az egyház számára, mint a *tüzes kemence,* amely megtisztit a salaktól« (Sz. Ág.). Az üldözések csak a romlott gyümölcsöt szakitják le az egyház fájáról. Ha tehát milliók pártoltak is el az egyháztól, ez az egyháznak sohasem ártott, csak megtisztitotta azt. — Az üldözések arra is szolgálnak, hogy **nagy szenteket nevelnek** (Sz. Ág.). Az egyházra is reáillenek Istennek Évához intézett szavai: »Fájdalommal szülsz gyermekeket . . .« (I. Móz. 3, 16.). Olyan az egyház, mint Nóé bárkája: minél nagyobbak a hullámok, annál inkább emelkedik az ég felé. — Az egyház minden üldözésből **diadalmasan kerül** ki; *nagypéntekre* mindig husvét vasárnap következik. »Minél inkább támadják az egyházat, annál erősebben fejti ki erejét; minél jobban elnyomják, annál magasabbra emelkedik azután« (VII. Pius pápa). Sajátsága az egyháznak, hogy csakis akkor kezd élni, mikor már-már megölték (Sz. Hilár).

C) A kath. egyház tévmentes Krisztus tanitásának hirdetésében.

Isten szivünkbe oltotta *az igazság utáni vágyat* s az emberi szív csak e vágy kielégitése esetén tud megnyugodni. Őseinknek az igazság keresése nem okozott nehézséget. »*Az ártatlanság állapotában* lehetetlen volt valamely tévedést igaznak tartani« (Aqu. sz. Tam.). Egészen másképp áll a dolog most, az *eredeti bűn után.* Most tévedni emberi dolog. Isten azonban megkönyörült az emberen: az igazság közlésére *tévmentes tanitót küldött,* saját *egyszülött Fiát.* Azért mondta Krisztus Urunk

Pilátus előtt: »Azért jöttem e világra, hogy bizonyságot tegyek az igazságról« (Ján. 18, 37.). Krisztus lett a bűntől elsötétült emberi értelem világossága (Ján. 3. 19.). Miután azonban Krisztus nem maradt mindvégig a földön, maga helyett más tévmentes tanitót rendelt a világ számára, t. i. *az egyházat,* amelyet fel is ruházott a szükséges adományokkal, nevezetesen a Szentlélek segitségével.

Krisztus Urunk az apostolokra és azok utódaira ruházta tanitói hivatalát s megigérte nekik, hogy *mindvégig velük lesz segitségével.*

Mennybemenetelekor Krisztus igy szólott az apostolokhoz: »Elmenvén, tanitsatok minden nemzeteket . . . És ime, én *veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig*« (Máté 28, 20.); az utólsó vacsorán pedig: »Én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy **örökké veletek maradjon,** az igazság Lelkét« (Ján. 14, 16.). Péterhez pedig igy szólott: »*Az egyházon a pokol kapui nem vesznek erőt*« (Máté 16, 16.). Mivel Krisztus Urunk Isten Fia, azért minden beszédjének igaznak kell lennie. Ha tehát az egyház az ő tanitói hivatalának gyakorlása közben az embereket tévedésbe ejthetné, Krisztus Urunk nem tartotta volna meg igéretét, ami el sem képzelhető. — Azért nevezi szent Pál az egyházat »az *igazság oszlopának* és erősségének« (I. Tim. 3, 15.).

1. A katholikus egyház tanitói hivatalának gyakorlása közben nem tévedhet; ugyanis a Szentlélek-Isten segiti, hogy a kinyilatkoztatás megőrzésében és hirdetésében el ne térjen az igazságtól.

Amint minket *emberi eszünk* visszatart attól, hogy bizonyos kézenfekvő alapigazságokkal szembehelyezkedjünk, ugy tartja vissza az egyházat is a Szentlélek kegyelme attól, hogy Krisztus Urunk kinyilatkoztatásával ellenkező határozatokat hozzon (Deharbe). — Ha az egyház azt mondja magáról, hogy tanitói hivatalának gyakorlásában mentes a tévedéstől, ezzel *korántsem teszi magát az Istennel egyenlővé.* Ugyanis az egyház nem állitja, hogy *magától* tévmentes, hanem ezt a kiválóságát isteni befolyásnak tulajdonitja. — Ellen szokták vetni, hogy *a pápa és a püspökök is emberek,* az emberek pedig tévednek. Ez teljesen igaz; de ép olyan igaz az is, hogy Isten meg nem tévedhet s ha akarja, az embereket is megóvhatja a tévedéstől. Ám egyházának ténylegesen megigérte a tévedéstől való mentességet. Az egyház mentessége a tévedéstől tulajdonképen csak Isten kiválóságainak egyike, aki nem engedi meg, hogy az egyház tévesen mondjon valamit Krisztustól kinyilatkoztatott hitigazságnak, ami nem az, vagy olyat tanitson, amit Krisztus nem tanitott.

2. Tévmentes hit- és erkölcsbeli határozatokat

egyetemes zsinatokon, továbbá a római pápa által szokott hozni a kath egyház.

A törvényhozó hatalom minden országban felállit egy **legfőbb törvényszéket,** amely kétes esetekben végérvényes ítéletet hoz. Csak természetes tehát, hogy a végtelenül bölcs Isten is rendelt ily hatóságot az ő földi országában. Ez a hatóság mindenekelőtt a **püspökök összessége;** ugyanis ezekre ruházta Krisztus Urunk mennybemenetele alkalmával a tanitói hatalmat s ezeknek igérte meg tévedéstől mentesitő segitségét (Máté 28, 18.). Innen származik szent Ciprián mondása: »Az egyházat a püspökök teszik ki.« Miután azonban a püspökök különböző akadályozó körülmények (pl. háboru) miatt nem jöhetnek mindenkor össze, *más intézmény* is szükséges végérvényes és tévmentes hit- és erkölcsbeli döntvények hozatalára.

Egyetemes zsinatnak nevezzük a pápa elnöklete alatt összejött püspökök gyülekezetét.

Egyetemes zsinatot *csak a pápa* hivhat össze, helyezhet át más helyre, vagy oszlathat fel. A *pápa* vagy maga, személyesen *elnököl* az egyetemes zsinaton, vagy képviselője által teszi ezt (E. T. 222. kán.). Az egyetemes zsinatra *meghivják* s ott *szavazati joguk van:* a biborosoknak (még ha nem püspökök is), az egyházmegyékkel biró püspököknek, (ha nincsenek is még püspökökké felszentelve), az összes püspöki joghatóság alól kivett szerzetesapátoknak és prelátusoknak, valamint a felszentelt püspököknek is, ha a zsinatot egybehivó pápai körirat másképen nem szól s végül szerzetesrendek legfőbb elöljáróinak (E. T. 223. kán.). Az egyetemes zsinat határozatai csak akkor lépnek törvényerőre, ha *a pápa megerősiti* és kihirdeti azokat (E. T. 227. kán.). — Az egyetemes zsinat *nem áll a pápa fölött,* hanem a pápa áll az egyetemes zsinat fölött; ezért a pápától nem lehet egyetemes zsinathoz fellebbezni (E. T. 228. kán. 2. §.). Ha a pápa az egyetemes zsinat tartama alatt meghalna, az egyetemes zsinat fel van függesztve egészen addig, mig az uj pápa ujból egybe nem hivja (E. T. 229. kán.). Már az *apostolok* tartottak Jeruzsálemben 51-ben zsinatot s annak határozatait a Szentlélektől eredeztették (Ap. Csel. 15, 28.). Nagy sz. Gergely pápa az első négy egyetemes zsinatról igy nyilatkozik: »A zsinatok határozatait elfogadom és épen ugy tisztelem, mint a négy evangéliumot.« — Az apostoli zsinat óta **20 egyetemes zsinat** volt. — Az egyetemes zsinaton nem szükséges valamennyi püspöknek jelenlennie: elég, ha a *püspököknek nagyobb része* van jelen. — Az egyetemes zsinatokon kivül vannak még: **nemzeti zsinatok;** ezek egy egész nemzet, vagy ország püspökeinek összejövetelei a primás elnöklete alatt; továbbá **tartományi zsinatok,** vagyis a tartomány püspökeinek és más egyházi méltóságainak az érsek elnöklete alatt megtartott gyülései; végül vannak **egyházmegyei** zsinatok; ezeken az egyházmegye pap-

ságának a püspök elnöklete alatt lefolyó gyüléseit értjük. A nem-egyetemes zsinatok azonban nem birnak a tanitásban való tévmentesség kiváltságával.

Tévmentes a hit és erkölcs kérdéseiben a *világon szétszórt püspökök* közös döntvénye is; ily döntvény ugy jöhet létre, ha a pápa az egész világon szétszórt püspökök véleményét valamely hit- vagy erkölcsi kérdésben kikéri.

Igy történt ez 1854-ben: IX. Pius pápa megkérdezte a világ összes püspökeit, hogy vajjon a kereszténység hisz-e Isten Anyjának *szeplőtelen fogantatásában?* Miután csaknem minden felelet igenlően hangzott, a pápa 1854 december 8.-án ünnepélyesen kihirdette az egész keresztény világ számára a vonatkozó hitágozatot. Az ilyenfajta határozat is tévmentes, ugyanis a Szentlélek tévedéstől megóvó kegyelme nincs és *nem is lehet valamely helyhez kötve*, ahol a püspökök *összejönnek*. Egyébként az ilyen döntvények tévmentességéhez nem szükséges az sem, hogy a világon szétszórt püspökök *együttesen és ünnepélyes* formában nyilatkozzanak: elég a tanitásban való hallgatólagos megegyezés is egy és ugyanarra a kérdésre vonatkozóan. Ebben az esetben is lehetetlenség, hogy a püspökök eltérjenek az igazságtól, különben az egész egyház esnék tévedésbe, ami el sem gondolható. Ezért is a vatikáni zsinat kijelentette, hogy nemcsak azt kell elfogadnunk, amit az egyház ünnepélyes határozat alakjában tanit, hanem azt is, »amit a *rendes és általános tanitói hivatal utján* (= püspökök egybehangzó tanitása utján) ad elénk, mint isteni kinyilatkoztatást« (Vat. zsinat 3, 3.).

Egy *pápai döntvény akkor mentes* a tévedéstől, ha a pápa, mint az egyház legfőbb vezetője és tanitója, ünnepélyesen, egy az egész egyházra kötelező hit- vagy erkölcsi tantételt mond ki. Az ilyen döntvényt »ex cathedra« döntvénynek nevezzük.

Az u. n. »ex cathedra«-, vagyis legfőbb tanitói hivatali döntvények rendszerint *kiközösitő záradékkal* vannak ellátva azokkal szemben, akik ezeket a döntvényeket el nem fogadják. Ebből is nyilvánvaló, hogy az ilyen döntvények *minden ker. katholikus* embert kötelesznek. Hogy a pápának u. n. »ex cathedra« döntvényei tévmentesek, ez a vatikáni zsinat óta (1870.) *hitcikkely*. — A pápai tévmentesség tana Krisztus Urunknak e szavaiból következik: »Te Péter vagy és e **kőszálon** fogom felépiteni anyaszentegyházamat« (Máté 16, 18.). Ha ugyanis az egyház alapja tévedésbe ejthetné az egész egyházat s ezáltal elpusztithatná, akkor nem szikla volna, hanem homok, melyben az egyház elsülyedne. Sz. Pétert továbbá Krisztus Urunk minden apostol és hivő pásztorává rendelte e szavakkal: »Legeltesd bá-

rányaimat, legeltesd juhaimat« (Ján. 21, 15.) s meghagyta neki, hogy *atyjafiait a hitben megerősitse* (Luk. 22, 32.). Ha már most a pápa az egyházat tévedésbe ejthetné, akkor maga Krisztus, Isten Fia szegte volna meg szavát. Ami megint nem gondolható el. — A pápa tanitóhivatali döntvényei a legrégibb idők óta igen nagy tiszteletben állottak. Midőn a római Szentszék a pelágianusok tévtanát kárhoztatta (416.), sz. Ágoston igy kiáltott fel: »**Róma szólott, a vita be van fejezve!**« Szent Ciprián szerint pedig: »A római egyházat a tévtanitók sohasem tudták megközeliteni.« Maguk az egyetemes zsinatok is az összes **keresztények atyjának** és **tanitójának** nevezik a római püspököt (Flór. zsinat 1439.), a római egyházat pedig »*a hivők anyjának és tanitónőjének*« (IV. lat. zsin. 1215.). Ez utóbbi esetben természetesen nem a »tanuló« római egyház értendő, hanem a tanitó egyház, ugyanis a tanuló egyház sohasem jogosult a tanitásra. — Habár a pápa ünnepélyes döntvényei egymagukban is tévmentesek, azért az *egyetemes zsinatok* nem fölöslegesek. Ezek ugyanis az egyház tévmentes itéleteinek még *nagyobb külső ünnepélyességet* adnak. Egyébként már az apostolok is tartottak egyetemes zsinatot, habár tanitói hivatalában mindegyik apostol külön is tévmentes volt.

A pápai csalatkozhatatlanság (tévmentesség) nem vonatkozik: 1. a pápa *személyére*; 2. a pápa *beszédjeire* és oly *közleményeire*, amelyek nem kifejezetten a hit, vagy erkölcs kérdéseire vonatkoznak; 3. *tudományos kérdésekre*, melyek nem érintik a hitet, vagy erkölcsöt.

1. Egyesek ellenvetik: Miképen lehet a pápa csalatkozhatatlan, holott ő is olyan **ember,** mint mások? Nos, az igaz, hogy a pápa, mint ember, tévedhet épen ugy, mint akárki más; tévedhet beszédben, irásban, számolásban, stb. Sőt vétkezhet is, akárcsak mi többi emberek, hiszen tudjuk, hogy voltak pápák, akik életükkel botrányt okoztak. Ha azonban a római pápa, mint Krisztus földi helytartója, a *hit-, vagy erkölcs kérdéseiben, mint az egyház legfőbb tanitója hoz valamely döntvényt,* Krisztus a Szentlélek kegyelme által megóvja őt a tévedéstől. Krisztus ezt a segitséget megigérte földi helytartójának. Isten tehát ily esetekben a pápát saját igazmondásának teszi a részesévé, amint annak idején a *prófétákat* a jövendölés adománya álal részeseivé tette az isteni mindentudásnak, az *apostolokat* pedig a csodatevés adománya által az isteni mindenhatóságnak. A pápai csalatkozhatatlanság tehát *Krisztustól származik.* Amint a világosság a naptól származik s az ablaküvegen csak áthatol a szobába, ugy származik a pápai csalatkozhatatlanság is magától Krisztustól s Krisztus helytartója, a pápa *csak közvetitője* a csalatkozhatatlan igazságnak. — 2. Nem minden bir a csalatkozhatatlan-

ság jellegével, ami a pápától, mint az egyház fejétől származik. Igy pl. valamely *beszéd,* amelyet a pápa pl. egy zarándokcsoporthoz intéz, vagy a pápai ügyiratok, amelyek pl. egy fejedelemhez, vagy valamely ország püspökeihez szólnak, nem csalatkozhatatlanok, miután ezek nem ex cathedra-döntvények. Sőt magukban azokban a pápai közleményekben is, amelyek ex cathedra-döntvényeket tartalmaznak, csak az a néhány szó, vagy mondat bir a csalatkozhatatlanság adományával, amelyek **magát a döntvényt** adják, nem pedig a többi, pl. indokolást tartalmazó, vagy diszül szolgáló részletek. — Hogy a pápák *magánirásaikban,* sőt nem ex cathedra-döntvényeket tartalmazó *hivatalos közleményeikben is* tévedhetnek, mutatja pl. az a körülmény, hogy *Vigilius* pápa (540—550) visszavonta egyik nyilatkozatát, melyet korábban tett közzé egy vitás kérdésben. — 3. A pápa ex cathedra-döntvényeket csak hit és erkölcs kérdéseiben, tehát oly kérdésekben hoz, melyek a lélek üdvével vannak összefüggésben. Ha tehát pl. egy pápa **tudományos kérdésben** hozna valamely döntvényt (mint pl. V. Pál pápa 1616.-ban jóváhagyta a római Index-kongregáció határozatát, amely elitélte Galilei-t), ez nem volna »ex cathedra« döntvény. Ily kérdésekben a pápa is tévedhet, miután ezek nem a hit és erkölcsre vonatkozó kérdések.

3. Az egyház tévmentessége kiterjed: a hit- és erkölcsi igazságokra, valamint azok értelmére, továbbá a szentirásra, a hagyományra, valamint ezek értelmezésére.

Ha tehát például az egyház ünnepélyesen kimondja: »A pokol büntetései örökkétartók,« — akkor ez az itélet tévmentes; ugyanis ez a tétel *hitigazságra* vonatkozik. Ha kimondja: »A vasárnap megszentelését Isten rendelte el,« akkor Isten akaratát közli velünk; ez a tétel *erkölcsi tanra* vonatkozik, tehát szintén tévmentes. Krisztus Urunk ugyanis az apostoloknak megigérte, hogy az igazság Lelke meg fogja őket tanitani *minden igazságra* (Ján. 16, 13.), vagyis, hogy őket a Szentlélek minden **vallási igazságra** nézve ki fogja oktatni. Hogy a vallási igazságok közé nem csupán a hitigazságok, hanem az *erkölcsi igazságok* is tartoznak, azt is értésünkre adta Krisztus Urunk, mikor t. i. mennybemenetele alkalmával igy szólott az apostolokhoz: »Elmenvén, tanitsatok minden nemzeteket . . . tanitván őket megtartani mind, *amiket parancsoltam nektek*« (Máté 28, 20.). E parancsra való tekintettel biztositotta Krisztus az apostoloknak a Szentlélek segitségét, tehát a tanitói hivatal tévmentességét. — Miután az egyház a vallás igazságait két forrásból, t. i. a **szentirásból** és a **hagyományból** meriti, ennélfogva magától érthetően ezek magyarázatában is szükségképen tévmentesnek kell lennie.

Minden valószinüség szerint az egyház tévmentesen

itél abban is, hogy valamely *tanitás ellenkezik-e* a kinyilatkoztatással; valószinüen tévmentes továbbá a *boldoggá- és szentté-avatásban* is.

Ha tehát az egyház *Darwin tanát*, hogy az ember a majomtól származik, mint a kinyilatkoztatással ellenkezőt kárhoztatja, oly kérdésben dönt, mely a kinyilatkoztatással a legbensőbb összefüggésben áll; ennélfogva azon a területen mozog, amelyen őt a tévmentesség megilleti. Ha az egyház isteni felvilágositás folytán az igazságot tisztán felismeri, akkor szükségképen felismeri a *tévelyt* is. — Az egyház már régi időtől fogva szokta *kárhoztatni* is *a tévtanokat*, akár szóval, akár irásban terjesztették azokat eléje. Igy kárhoztatták a püspökök már a niceai zsinaton (325.) Árius tévtanát. Manapság is kárhoztat a Szentszék oly *könyveket*, melyek a hittel, vagy pedig a jó erkölcsökkel ellentétben állanak. Mindez nem történhetnék, ha az egyház nem volna magától Istentől feljogositva ily itéletek hozatalára. — A *szentek tisztelete* a hit megvallásának egyik neme (Aqu. sz. Tam.). A szenttéavatással az egyház egy-egy szent tiszteletét, tehát bizonyosirányu hitmegvallását parancsol meg, amennyiben a szenttéavatás után a szent a templomban hivatalból is (a szentmisében, a breviáriumban) tisztelet tárgyát képezi. Ha már most valakit szentté avatnának, aki nem az, az egész egyház tévedésbe esnék. Ez pedig nem lehetséges. XIV. Benedek pápa ki is jelentette, hogy a szenttéavatást megelőző tárgyalások alkalmával sok éven keresztül tapasztalta a Szentlélek segitségét; ugyanis sokszor hirtelenül egészen váratlan dolgok jöttek napvilágra, melyek a legnagyobb nehézségeket is megszüntették, vagy a szenttéavatás további tárgyalását végképen megakasztották.

9. Az egyházi rangfokozat (hierarchia).

A »*hierarchia*« szó szent osztályzatot, vagyis egyházi rangfokozatot jelent. Az egyház hadsereghez hasonlit; ebben a közkatonák a hadnagyoknak, a hadnagyok az ezredeseknek, az ezredesek a fővezérnek vannak alárendelve (Róm. sz. Kel.). Hasonló módon vannak az egyházban is fokozatok: püspökök, papok és diákonusok; ezek a fokozatok *az angyalok* karainak utánzatai (Al. Kel.).

1. Az egyház szolgái közt *három különböző rangu* és hatalmu *osztályt* különböztetünk meg: *a püspököket, a papokat és a szerpapokat (diákonusok)* (Trienti zsin. 23, 4. fej. és 6. kán.).

Az egyházi hierarchia *előképei* voltak: az ószövetség főpapja, papjai és levitái; a Megváltó, a 12 apostol és a 72

tanítvány. Krisztus Urunk maga is különbséget tett tanítványok és apostolok között; az apostolokhoz így szólott: »Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket« (Ján. 20, 21.); a tanítványoknak csupán ezt mondta: »Menjetek! Ime, én küldelek titeket!« (Luk. 10, 3.). Az apostolokat a földnek minden népéhez küldi (Máté 28, 20.), a tanítványokat csak ama helyekre, hova maga is szándékozott elmenni (Luk. 10, 1.). Az apostolok helyébe a **püspökök** léptek (Trienti zs. 23, 4.). A püspökök azért magasabbranguak a papoknál, mert *magasabbrendü felszentelésük* van; továbbá a püspököknek nagyobb a hatalmuk is; csak nekik van *kormányzói hatalmuk* az egyházban (ezért van pásztorbotjuk). A püspöknek *nagyobb egyházirendi fokozata* van, mint a papnak. Csak a püspök *szentelhet papokat* (Sz. Jer.) s rendszerint csak ő *bérmálhat* (Sz. Cipr.); ezenkivül még sok *más egyházi* teendőt is csak a püspök jogosult végezni s nem jogosultak erre az egyház egyéb szolgái, akik valamely alsóbb egyházi rendhez tartoznak (Trienti zs. 23, 4.). Végre csak a püspököknek van a *zsinatokon* rendes szavazatuk. — A **papok** a szerpapok fölött állanak; magasabbrendü a felszentelésük és nagyobb a hatalmuk; nevezetesen a papok bemutathatják a *szentmiseáldozatot* és *megbocsáthatják a bűnöket*, mig a **szerpapoknak** csakis *keresztelni, prédikálni* és *áldoztatni* lehet. »A diákonusok csupán szolgái a püspöknek és az egyháznak« (Sz. Cipr.). Gyakran a püspökök kezeinek, lábainak és szemeinek nevezik őket. Hogy a papok magasabbranguak a diákonusoknál, az már abból is következik, hogy az egyház első korszakában a püspököket csak a papok és csak a papok köréből választották, nem pedig a diákonusok s még kevésbbé a diákonusok köréből (Sz. Jer.).

2. Ez az egyházi rangfokozat *már az apostolok idejében* is fennállott.

Szent Pál a filippiekhez irt levélben papokról és diákonusokról beszél s csupán egyet nevez saját »*kedves tiszttársának*« (Fil. 4, 3.). Már akkor volt a papok között egy, aki a többi papok fölött *itélhetett* (I. Tim. 5, 19.), akinek *papokat kellett szentelnie* (I. Tim. 5, 22.) s az egyes városokban alkalmaznia (Tit. 1, 5.). Már szent Ignác antiochiai püspök († 107.) *háromféle rangot* különböztet meg az egyház szolgái között; ugyanis így ir: »Engedelmeskedjetek mindannyian a püspököknek, mint Jézus az ő Atyjának; a papoknak, mint az apostoloknak; a diákonusokat pedig tiszteljétek, mint Istennek parancsát!« (Ad Filad.). — Azonban az apostolok korában *az elnevezés* még *nem* volt *kiforrott*. A papokat majd »véneknek« (presbyter), majd »felügyelők«-nek (= episcopi, püspökök) nevezték. A zsidókeresztényeknél »vének«-nek nevezték őket, mert a zsidóknál »vének«, t. i. a nép vénei voltak a főtanácsban és minden zsinagógában is, tehát ez a kifejezés már ismerős volt; a pogánykeresztényeknél »fel-

ügyelő« volt a nevük, mert ezek szemében a presbyter kifejezés különösnek tünt volna fel, miután fiatalabb emberek is lettek papokká. Mindegyik egyházközségben volt ugyan *több pap* (I. Tim. 4, 14.), de egy ezek közül a többinek mindnek felette állott; ez volt mintegy »*a legfőbb pap*,« akit később »*püspök*«-nek neveztek. Gyakran egyszerüen papnak is nevezik, mert valóban pap is; egyébként maguk az apostolok, Péter és János is papoknak nevezik magukat (I. Pét. 5, 1. II. Ján. 1, 1.).

3. A püspöki és a papi rendet *maga Krisztus Urunk* rendelte, a szerpapi rendet pedig Krisztus meghagyásából az *apostolok*.

A szerpapokat Krisztus parancsából rendelték az ősegyházban (Ant. sz. Ign.). A diákonusok a Szentlélek által rendeltettek (Ar. sz. Ján.). Az apostolok azért rendelték a szerpapokat, hogy helyettük ők osszák ki az alamizsnát a szegények között. A szerpapok külön fölszentelést is nyertek, kézrátétellel és imádsággal (Ap. Csel. 6.). A diákonusok *szent cselekményeket is* végeztek: prédikáltak (pl. István) és kereszteltek (igy pl. Fülöp, aki Szamariában keresztelt, azután pedig az etiopiai királyné kamarását keresztelte meg). A régebbi időkben *diákonisszák* is voltak; ezek özvegyasszonyok voltak, akiknek betegápolás és a leányok oktatása volt a feladatuk; ők nem tartoztak az egyház szolgái közé, mert az egyháznak mindig alapelve volt: »Az asszonyok a templomban hallgassanak« (I. Kor. 14, 34.). Nekik hallgatniok kell, mert már az első asszony, a paradicsomban, rosszra tanította Ádámot; az asszony tehát tanításra nem alkalmas (I. Tim. 2, 12. stb.).

4. A három egyházirendi rangfokozaton kivül *az egyházi joghatóság különbözősége szerint más rangfokozatok* is vannak az egyházban. Ilyen rangfokozatok pl. a: *pápa*, a *bibornokok*, az *érsekek*, stb. rangfokozatai.

Az utóbbnevezett egyházi méltóságokról már előbb tárgyaltunk. — Ez a joghatósági rangosztályzat teljesen az **engedelmességre** van felépitve; az alsóbbak a magasabbak iránt mindig és teljes engedelmességgel tartoznak. Valamennyien t. i. a pápának tartoznak engedelmességgel; a papok azonfelül a püspököknek, a diákonusok és a hivek (= világiak) ismét a papoknak vannak alávetve (I. Pét. 5, 5. Zsid. 13, 17.). Az egyházi rangfokozat tehát ugy van berendezve, mint egy *hadsereg háboru idején* (Trienti 20, 23, 4.). Az egyház olyan, mint a *test*, melynél a fej minden tagra, a magasabbrendü tagok pedig az alsóbbakra gyakorolnak befolyást. E nélkül az egyház megmerevült test, holttest volna s az üldözések alkalmával nem vivhatna ki oly sikereket, mint különben. A hierárchiában van az egyház ereje.

10. Az egyház viszonya az államhoz.

Az állam oly intézmény, amelynek célja az alattvalók *földi jólétének* előmozditása. — Az államnak és az egyháznak *hasonló céljai* vannak: az állam alattvalóinak földi javát célozza, az egyház a földi javakon kivül az örökkévalókat is iparkodik előmozdítani. *Hatalmát* mindkettő Istentől nyerte: az egyháznak Krisztus Urunk adta a hatalmat s az állami hatalom sem emberektől, hanem Istentől ered (XIII. Leo). — Az egyház mégis sokban *különbözik* az államtól: állam sok van, egyház csak egy; az állam egy-, vagy több népet foglal magában, az egyház a földnek minden népeit; az államok keletkeznek és elenyésznek, az egyház a világ végezetéig fennmarad.

1. Az egyház saját hatáskörében teljesen független az államtól; ugyanis Krisztus Urunk a tanítói, papi és lélekkormányzói hatalmat *kizárólag* az apostoloknak és azok utódainak adományozta, nem pedig a föld hatalmasainak.

Az egyház **független** az államtól. Az állam tehát nem jogosult előírni, hogy a keresztények mit higyjenek, a papok mit prédikáljanak, hogyan és mikor szolgáltassák ki a szentségeket s mutassák be a szentmisét, stb. Ezért is az egyház mindig erélyesen visszautasitotta az állam beleavatkozását tisztán egyházi ügyekbe. Már a niceai zsinaton *Ozius* cordubai püspök bátran megmondta a római császárnak, aki vallási ügyekbe avatkozott bele: »Itt semmit sem parancsolhatsz nekünk; inkább te fogadd el a mi utasításainkat.« — Azonban saját ügyeiben az **állam is független az egyháztól.** — Sok kérdés van azonban, melyek az egyházi és állami hatalom közös kérdései. E kérdésekben **kölcsönös megegyezés** és megértés szükséges a két hatalom között. A két hatalom között oly *viszonynak* kell fennállania, mint amilyen van az emberi *test és lélek között* (XIII. Leo). Gyakran előfordul, hogy egyház és állam kölcsönös szerződéseket kötnek egymással; ezeket *konkordátumoknak* nevezik.

2. Az egyház nagyban hozzájárul az állam jólétének előmozdításához.

A vallás az államot erősebben védi, mint a kőfalak (Plutarch). A legügyesebb rendőrség sem tudja pótolni a legegyszerübb falusi iskola katekizmusának hatását (Walter). Az egyház tanítása szerint a világi felsőbbség *hatalma Istentől van* (Róm. 13.) s a gonosz felsőbbségnek is **engedelmeskedni kell** (I. Pét. 2, 18.). — Mily sok *nagy bűnöst* javitott meg már s tett az emberiség nagy jótevőivé az egyház! Mily sok embert **tart vissza a rossztól** az egyház tanítása Isten mindenhatóságáról, az utolsó itéletről, stb! Mily sok *igaztalan jószág* kerül vissza az egyház szolgáinak ösztönzésére (főképen a gyóntató-

székben) s mily sok ellenség kibékül egymással! — Az egyház tanítása szerint az örök üdvösség elnyerése nagyban függ az *irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásától is* s azért az igaz kereszténynek szigoru kötelessége, hogy szükségben szenvedő embertársain segitsen. Mily sok **jótékonysági intézmény** (betegek, árva-gyermekek, vakok, süketnémák, stb. számára; továbbá kivándorlók, cselédek gondozása céljából) köszöni ennek a tanításnak és az egyház szolgáinak létezését! — Az egyház továbbá bizonyos *testvéries viszonyt* teremt a **népek között** (Sz. Ág.); teszi ezt egyrészt a világnézeti felfogás azonossága által, másrészt pedig a felebaráti szeretet parancsával.

3. Napjainkban több állam e hangzatos jelszó alatt törekszik az egyház elnyomására: »*El kell választani az egyházat az államtól!*«

Ilyen elválasztás van egyház és az állam között napjainkban: Franciaországban, Mexikóban, Chilében, stb.; általában oly országokban, ahol a **szabadkőművesek** vannak kormányon. Ezek az országok főképen arra törekszenek, hogy az egyházat megfosszák *befolyásától*, hogy minden viszonyt megszakitsanak egyház és állam között s az egyházat megrabolják szabadságától és javaitól. Az ilyen államokban az állam iskoláiban *nincs hitoktatás, tilos a vallás nyilvános gyakorlata* (pl. körmenetek, stb. tartása által). Pap előtt ezekben az országokban nem lehet államilag is érvényes *házasságot* kötni; a templomok állami tulajdonnak tekintletnek s az egyháztól mindenféle anyagi támogatás meg van vonva; a katholikus gyermekeket vallásellenes iskolák látogatására kényszeritik, stb. — Csak az **Északamerikai Egyesült Államokban** lett ugy keresztülvive már 1787-ben az egyháznak és államnak egymástól való szétválasztása, hogy az egyháznak valóban meghagyták teljes szabadságát. Az állam egyáltalán nem avatkozik bele az egyház ügyeibe. Az egyház szabadon rendelkezik vagyonával, szabadon alapit katholikus iskolákat és létesit szerzetesrendeket, az egyház előtt is lehet államilag érvényes házasságot kötni (polgári kötésre senki sincs kötelezve), stb. Itt az egyház valóban kifejtheti áldásos tevékenységét.

Valamennyi *derék világi uralkodó* és államférfiu támogatta az egyházat.

Mit nem tett pl. az egyházért N. Konstantin császár a római birodalomban, N. Károly császár Németországban, sz. István király Magyarországon, sz. Vencel király Csehországban! — Okos uralkodó keresi az egyház segítségét, nemhogy azt visszautasitaná (Sz. Ambr.). Olyan uralkodók és előljárók, akik a vallást üldözik, *saját tekintélyüket teszik tönkre;* ugyanis istentelen nép nem az Isten képviselőit látja többé fellebbvalóiban, hanem egyenrangu polgártársakat, akiket a fellebbvalói teendők végzé-

sére a nép csupán »*felhatalmazott.*« Az ilyen előljárók tehát maguk alatt vágják el a fát.

Az *egyházat üldöző államok* a tapasztalat bizonysága szerint csakhamar elpusztulnak.

Ide is illenek Krisztus Urunk szavai: »Minden magában meghasonlott ország elpusztul« (Luk. 11, 17.). A vallás ugy viszonylik az államhoz, mint a lélek a testhez; amint a test lélek nélkül elpusztul, ugy az állam is vallás nélkül. Izaiás próféta szerint: »A nemzet és ország, mely nem szolgál Neked, elvész« (Iz. 60, 12.). Az állam pusztulásának legbiztosabb jele, ha megvetést tanusít a vallás iránt (Machiavelli). *I. Napoleon* császár szerint is: »Vallás nélkül egyetlen népet sem lehet kormányozni.« A vallás csökkenésével minden államban *bűntények kerekednek* felül. Midőn ezt II. Frigyes, a szabadgondolkozásu porosz király s Voltaire hive saját országában is észrevette, legott meghagyta miniszterének: »Állitsd vissza a vallást országomban!« Maga *Robespierre*, a francia forradalom vezére is, aki pedig 1793-ban eltiltotta a katholikus vallás gyakorlatát, már 1794-ben ünnepélyesen, határozatként hirdettette ki, hogy: »*Van Isten*«; ugyanis a helyzet már odaalakult, hogy senkinek sem volt élet- és vagyonbiztonsága. Magának Robespierrenek be kellett ekkor vallania: »Ha nem volna Isten, akkor fel kellene találni«. Már Ozeás próféta felpanaszolta honfitársainak: »Nincs Isten ismerete a földön, azért áradtak el az átok és hazugság, a gyilkosság és a lopás« (Oz. 4, 2.). A *fegyházakban* a gonosztevők túlnyomó többsége vallástalan egyénekből áll. »Hamarabb lehet várost a levegőbe épiteni, mint államot fenntartani vallás nélkül« (Plutarch). Ész és tapasztalat egyaránt tanusítják, hogy vallás nélkül nincs erkölcs sem; nem igaz hazafi tehát az, aki a vallást, a társadalomnak ezt a hatalmas oszlopát, aláássa (Washington). (Lásd 15. old. is).

11. Egyház és kultura.

Az egyház ősi időktől fogva előmozditója a valódi tudománynak és műveltségnek.

Az egyháznak **érdekében áll,** hogy ápolja a tudományokat. A tudatlanság ugyanis többnyire karöltve jár az erkölcstelenséggel és durvasággal. A tudatlanság könnyen *hitetlenséghez*, vagy babonás hithez vezet. »A tudatlanság a forrása minden bajnak« (XIII. Benedek). — Már *a vallási igazságok miatt* is szükségszerüen kell az egyháznak művelnie a tudományokat. Ugyanis a vallási igazságok megvilágitása, indokolása és védelme gondolkozásra s ezzel egyuttal a különböző tudományágak művelésére késztet. Innen az a rengeteg hittudományi munka és ezért van az egyetemeken annyi hittudományi szaktárgy, amely ma-

napság művelésre talál. A mi ker. kath. hitünk tehát nem olyan természetü, hogy gondolkozásra rest nemzedéket nevelne. — A természet tanulmányozása meg épen érdeke az egyháznak. A világegyetem ugyanis nyitott könyv, mely mindegyik lapon Isten bölcseségét hirdeti. Minél behatóbban tanulmányozza valaki e könyvet, annál tökéletesebb istenismeretre tesz szert s annál inkább telik el Isten iránti szeretettel. Azért az egyháznak a tudományos kutatást elő kell segitenie (XIII. Leo). Mennyire megelőzték müveltség tekintetében azok a népek, amelyeknél az egyház tevékenységét kifejthette, a többi népeket! A kereszténység volt az, amely **Európa** barbár **népeit megzabolázta** s a vadságból erkölcsösségre emelte, ugyhogy azok aztán vezetőivé és tanítóivá lettek valamennyi többi népeknek (XIII. Leo).

1. Az egyház volt az, amely legelőször gondoskodott az ifjuság oktatásáról s az *első tanintézeteket* alapította.

A szerzetesi-, székesegyházi- és plébániai iskolák Nagy Károly idejében kizárólag egyházi intézmények voltak. A **legtöbb egyetem** a pápáknak köszöni eredetét. Már ebből is nyilvánvaló, mily alaptalan a szabadgondolkozók állitása: »A katholicizmus halála minden tudományosságnak.« *Egész szerzetesrendek*, mint a kegyesrendiek (piaristák), bencések, jezsuiták, iskolatestvérek és mások is — majdnem kizárólag az ifjuság oktatásával foglalkoztak s foglalkoznak ma is.

2. Az egyház oltalmazta meg az enyészettől *az ókor remekműveit.*

A szerzetesek voltak a középkorban azok, akik leirták és megmentették az utókor számára a pogány bölcselők és történetirók remekműveit. A zárdák nagy könyvtárai, a pápák muzeumai és könyvtárai az ókor sok remekét őrizték meg számunkra. Tény az is, hogy pl. csak a Benedek-rendből majdnem 16.000 iró került ki, a jezsuita-rendből pedig több, mint 12.000.

3. Az egyház hozta létre régtől fogva a legkiválóbb *épitészeti remekmüveket is.*

Gondoljunk a középkor hires székesegyházaira, különösen az óriási kupoláju *sz. Péter templomra* Rómában, melynek épitése 110 évig tartott s 150 millió aranyfrankba került. Hasonlóan épitészeti remekmű a kölni dóm, melyen 1249-től 1880-ig, tehát több, mint 600 évig dolgoztak. Más remek székegyházak: a strassburgi (1015-ben kezdték meg), a freiburgi (1120.), a regensburgi (1275.), a bécsi (1365.), az ulmi (1377.), a milanói (1386.), stb.

4. Az egyház ápolta ősidőktől fogva *a szépművészeteket*, a zenét, *szobrászatot* és *festészetet* is.

Gondoljunk a fönséges egyházi énekekre! A pápák voltak azok, akik a hires zeneművészeket és hangművészeket, mint pél-

dául *Palestrinát* († 1594.) támogatták. — Az egyház két izben is tiltakozott a képrombolók ellen: először a görög császárok idejében a II. niceai zsinaton (787.), másodszor Luther és Zwingli idejében a trienti zsinaton. — A *leghiresebb művészeket*, mint Leonardo da Vincit († 1519.), Ráfáelt († 1520.), Michel Angelot († 1564.), Coreggiot († 1534.), Canovát († 1822.) és másokat többnyire a pápák gyámolitották. Az is tény, hogy az első festők és festőműtermek a zárdákban voltak.

5. Az egyház volt az, amely egész tartományokat *termékenyekké* és *lakhatókká* tett.

A bencések és ciszterciták a középkorban különösen Németországban hatalmas őserdőket irtottak, mocsarakat száritottak ki és földmüveléssel is foglalkoztak. S mit tesznek e tekintetben még manapság is a trappisták és más szerzetesrendek a vadak között!

6. Papoknak és szerzeteseknek köszönjük a legfontosabb *fölfedezéseket.*

A *ferencrendi* Roger Bacon († 1294.) találta fel a *nagyitóüveget* és a *távcsövet;* a *dominikánus* Spina a *pápaszemet* (1250. körül); *II. Silvester pápa* (999—1003.) az *arab számokat;* a *jezsuita* Cavaliere a *napfény sokszinüségét;* Diwisch *plébános* (a morvaországi Prenditz-ben) találta fel 1754-ben a *villámháritót.* Hogy csak néhányat emlitsünk még: Flavio Gioja (= Dzsoja) *diákonus* fedezte fel a *mágnestűt* és a tengeri iránytűt (1300 körül); Veit arrezzoi *szerzetes* találta fel a hanglétrát, a zeneszabályokat és a harmoniát; Schwarz Berthold *ferencrendi szerzetes* a lőport (1300 körül); Kircher jezsuita állitotta elő az első gyujtótükröt (1646.); *Kopernikus* frauenburgi kanonok fedezte fel az egész mai világrendet (1507.); Pontius spanyol bencés találta fel a süketnémák oktatásának módszerét (1570.); Lana jezsuita a vakok oktatásának eszközét (1687.); Secchi jezsuita († 1878.) sok felfedezést tett a napban; Kneipp, bajor pap († 1897.) kitünt a vizgyógymód terén, stb. stb. — Némelyek szerint *az egyház ellensége a haladásnak* és a felvilágosultságnak. Mindenesetre, ha a haladás alatt az erkölcsiségben és az istenfélelemben való visszaesést, önzést és élvezetvágyat értünk, akkor az egyház ellensége a haladásnak. Azt is szokták mondani, hogy az egyház *ellensége a szabadságnak.* Mindenesetre az, ha a szabadság alatt aljasságot és zabolátlanságot értünk. »A tulságos szabadság arcátlanság, ez pedig szolgaságra vezet« (Plátó).

12. A szentek egyessége.

Ha egy atyának 3 fia nincs is azonos helyzetben, mert például a legfiatalabbbik a népiskolába, a középső magasabb tanintézetbe jár, a legidősebbnek pedig már biztos életpályája van,

mégis mind ugyanahhoz a családhoz tartoznak; ugyanis, mint egy atyának gyermekei, egymás között valamennyien testvérek s az apai vagyon örökösei. Így mi földön élő keresztény katholikusok is a tisztitóhelyen szenvedő lelkekkel és a mennyei szentekkel együvétartozunk s *Istennek hatalmas családját* alkotjuk. »A szentek polgártársai és Isten háznépe vagyunk« (Ef. 2, 19.). E közösség tagjait »**szentek**«-nek nevezzük, mert a keresztségben mindnyájan megszenteltettünk (I. Kor. 6, 11.) s szentségre hivattunk meg (I. Tessz. 4, 3.). Sokan e közösségből már ténylegesen is a szentség állapotában vannak. Szent Pál leveleiben a földön élő keresztény katholikusokat »szentek«-nek is nevezi (Ef. 1, 1.).

1. Szentek egyességén a földön élő keresztény katholikusoknak, a tisztitóhelyen szenvedő lelkeknek s a mennyországban levő szenteknek összességét és együvétartozandóságát szoktuk érteni.

A földön élő keresztény katholikusokat **küzdő** egyháznak nevezzük, mert nekik még harcolniok kell a háromféle ellenség: a világ (vagyis a gonosz emberek csábitásai), saját testük (vagyis gonosz vágyaik) és az ördög (vagyis az ördög kisértései) ellen (Jób. 7, 1.). A tisztitótűzben levő lelkeket **szenvedő** egyháznak nevezzük, mert még szenvedniök kell, mielőtt a mennyországba jutnának. A mennyei szenteket **győzedelmes** egyháznak hivjuk, mert ők az ellenséget már legyőzték s élvezik győzelmük örömeit. Feltünhetnék, hogy a tisztitótűzben szenvedő lelkeket s a mennyei szenteket »*egyház*«-nak nevezzük; azonban gondoljuk meg, hogy a *keresztségben* mindnyájan tagjaivá lettek az egyháznak s azután sem szüntek meg azok maradni, bár állapotuk változott. Eszerint nem három egyház van, hanem csak egy egyház, de három különböző állapotban.

2. A földön élő keresztény katholikusok, a tisztitótűzben szenvedő lelkek és a mennyei szentek Krisztus Urunkkal, akárcsak a test tagjai a fejjel, a legbensőbb egyesülésben vannak (Róm. 12, 4.).

Mindnyájukat a **Szentlélek élteti** (I. Kor. 12, 13.). A lélek élteti a test valamennyi tagját; az eszközli, hogy a szem lát, a fül hall, stb. Épen igy élteti a Szentlélek is Krisztus Urunk testének tagjait (Sz. Ág.). Miután a Szentlélek, mint második isteni személy, Krisztustól származik, tulajdonképpen Krisztus vezeti és irányitja a szentek egyességének valamennyi tagját épen ugy, mintahogy a fej vezeti és irányitja a test valamennyi tagjait. Azért nevezzük Krisztust *az egyház teste fejének* (Kol. 1, 18.). Krisztus mintegy a *szőlőtőke* (Ján. 15, 5.), mely a szőlővesszőkkel az éltető nedvet közli. — A test minden egyes tagja megérzi a másik *fájdalmát*, vagy *jóllétét;* a kölcsönös szeretet következtében a szentek egyességében is igy van ez. »Ha az egyik tag valamit szenved, együtt szenvednek az összes tagok«

(I. Kor. 12, 26.). Ennélfogva a mennyei szentek nem lehetnek érzéketlenek irántuk. — A *sulyos bűn* állapotában levő keresztény katholikusok tagjai maradnak ennek a nagy testnek, azonban semmi esetre sem tagjai többé azok, akiket *kizártak* az egyházból (exkommunikáltak). A bűnösök is csak holt tagjai a szentek egyességének.

3. A szentek egyességének összes tagjai részesülnek a katholikus egyház lelki javaiban; továbbá imádsággal és más jócselekedetekkel kölcsönösen segithetnek egymáson. Csak a mennyei szenteknek nincs szükségük segitségre.

Az egyház **közös javaiban** minden tag részesül. A katholikus egyház minden *szentmiseáldozata,* minden *szentsége* és *imádsága,* a keresztény katholikusok minden jócselekedete használ az egyház valamennyi tagjának. A »Miatyánk«-ban pl. minden hivőért imádkozunk; a szentmiseáldozatot minden élő és megholt hivőért mutatja be a pap (bizonyítja azt a pap imája, melyet az ostya és bor felajánlásánál mond) s az u. n. papi zsolozsmát (brevárium) is valamennyi hivő nevében végzik az egyház szolgái. S vajjon miért tér meg könnyebben a katholikus egyházhoz tartozó legnagyobb bűnös is, mint pl. az a szabadkőműves? Miért remélhet egy keresztény katholikus hivő a tisztítótűzből gyorsabb megváltást? Xaveri szent Ferenc, India apostola, hittérítő utazásaiban azzal a gondolattal vigasztalta magát, hogy a katholikus egyház imádkozik érte s ezzel munkájában hathatósan segiti őt. — A szentek egyességének valamennyi tagja **kölcsönösen segitheti** egymást. Épen ugy áll itt is a dolog, mint a test tagjainál. A test egyik tagjának ereje és egészsége javára van a többieknek, még a beteg tagoknak is. Mennyire előmozditja pl. az egészséges tüdő, vagy egészséges gyomor a beteg test javulását! S vajjon a szem csak az önmaga számára lát-e? Nem, hanem a többi tagok javára is lát, mert ha pl. a kezet, vagy a lábat ütés fenyegeti, a szem kitér az ütés elől. A többi tagok is kölcsönösen támogatják egymást (Sz. Ág.). Igy van ez az egyházban is. Hogy az egyház egyik tagjának érdemei a többieknek is javára válnak, azt abból is látjuk, hogy Isten tiz igazért *Szodomát* is hajlandó lett volna megkimélni.

a) A *földön élő keresztény katholikusok* tehát imádsággal és más jócselekedetekkel kölcsönösen segithetik egymást.

A keresztények **imádkozhatnak egymásért.** Igy könyörögtek az első keresztények a bebörtönözött *Péterért* és megszabadították őt. Sz. István vértanu megköveztetése alkalmával Saul megtéréséért könyörgött (Sz. Ág.). Sz. *Monika* 18 évig tartó imádságával leesdte fiának, Ágostonnak megtérését. Már az ószövetségben megigérte Isten, hogy a papok közbenjárására kegyes lesz a nép iránt (III. Móz. 4, 20. IV. Móz. 16, 48.).

Krisztus Urunk pedig Lataste Máriának kijelentette: »Amint Eszter királyné könyörgése Ahasverus királyt arra inditotta, hogy a zsidó népre kimondott halálos ítéletet visszavonja, ugy néha egyetlen léleknek a könyörgése elegendő ahhoz, hogy feltartóztassa Isten bosszuló karját, mely már felemelkedett egy egész nemzet ellen.« Azért int sz. Jakab apostol: »Imádkozzatok egymásért, hogy üdvözüljetek« (Jak. 5, 16.). Az apostolok igen gyakran kérték a keresztények imádságát. Sz. Pál pl. igy ir: »Segitsetek engem Istennél, érettem való imádságtokkal« (Róm. 15, 30.). Különösen a gyermekek imádkozzanak szüleikért és viszont. A közbenjáró imádság *irgalmassági cselekedet* s mint ilyen kettős áldást hoz: annak számára, aki imádkozik és annak, akiért imádkoznak. **Jócselekedetekkel** (böjtöléssel, alamizsnálkodással) is sokat segithetnek egymáson a keresztények s eleget tehetnek egymás botlásaiért. (Róm. Kat.). Ugy van itt is a dolog, mint a mindennapi életben, ahol egyik ember kifizetheti a másik tartozását; hasonlóképen kifizetheti egyik keresztény katholikus azt, amivel a másik tartozik Istennek. (A bűnöket tartozásnak is nevezzük, mert azokat le kell vezekelni). Ezért történt, hogy a kereszténység első korszakában a vezeklők büntetéseit néha egészen, vagy részben elengedték, ha t. i. egy-egy vértanu járt közben érettük.

b) Imádsággal és jócselekedetekkel a *tisztitótűzben szenvedő lelkeken* is segithetünk; a tisztitótűzben szenvedő lelkek rajtunk szintén imádságaikkal segithetnek, főképen akkor, ha már a mennyországba jutottak.

Már a *zsidók* is hitték, hogy a *tisztitóhelyen szenvedő lelkeken segithetünk.* Makkabeus Judás, a zsidó hadvezér a csatában elesett harcosokért áldozatot mutattatott be a jeruzsálemi templomban; erre a célra sokezer drachma ezüstöt küldött Jeruzsálembe (II. Makk. 12.). Az egyház a halott-harangozással, valamint az esti harangszóval figyelmeztet bennünket a tisztitóhelyen szenvedő lelkekért való imádságra. Az átváltoztatás után is imádkozunk a halottakért. »Az imádság az a kulcs, mellyel megnyitjuk a tisztitótűzben szenvedő lelkek számára a mennyország kapuját« (Sz. Ág.). A földön élő hivek közbenjárása, akár szentmiseáldozat, akár imádság, akár alamizsnálkodás, akár más áhitatgyakorlat által, előmozditja a tisztitóhelyen szenvedő lelkek büntetéseinek enyhitését (Lyoni zsinat 1274.). — *A tisztitóhelyen szenvedő lelkek* **rajtunk** *szintén segithetnek.* Sok szent szerint folyamodhatunk a tisztitóhelyen szenvedő lelekhez segitségért (Bell.; Sz. Alf.). Bolognai sz. Katalin († 1463.) a tisztitóhelyen szenvedő lelkeket szokta segitségül hivni, ha a szentekhez intézett imádságának nem volt mindjárt eredménye s a szenvedő lelkekhez intézett imádsága sohasem volt hiábavaló. A megholtak lelkei hálásak jótevőik iránt. Ezt látjuk pl. makkabeusi Judásnak Nikánor fölött aratott dicső győzelméből (II. Makk. 15.).

c) A *mennyei szentek* imádságaikkal segíthetnek rajtunk Isten trónja előtt (Jel. 8, 4.); kérjük tehát segítségüket.

A szentek *tudják*, mi történik a földön. »A szentek mindazt, ami a földön történik, mintegy tükörben látják az Istenben« (Sz. Teréz). Mit nem látnának azok, akik azt látják, aki mindent lát? (Aqu. sz. Tam.). Amikor a szentekhez imádkozunk s kérjük közbenjárásukat, ők *velünk együtt imádkoznak* a mennyben (Róm. Kat.). S imádságuknak nagy az ereje. Ha ugyanis a szentek már életükben is nagy sikerrel imádkoztak másokért, mit nem vihetnének ki, miután már a végső győzelmet kivívták? (Sz. Jer.). A szentek segitségülhivását Isten igen gyakran csodákkal is jutalmazza.

Elhalt *hozzánktartozóink* és barátaink is állandóan esedeznek Isten trónja előtt érettünk s gyakran *oltalmaznak* meg bennünket veszélyektől.

(Lásd Spir. Plt.). »*A szeretet sohasem szűnik meg*« (I. Kor. 13, 8.). A felebaráti szeretet sem szünik meg a mennyországban, hanem inkább megdicsőül, tehát bensőbb lesz. Még a szerencsétlen dúsgazdag is ragaszkodást mutatott — a pokolban — földön élő atyjafiai iránt (Luk. 16, 19.). Jeremiás próféta és Oniás, a jámbor főpap, a pokol tornácában imádkoztak a zsidó népért (II. Makk. 15, 14.). Krisztus Urunk is megigérte az apostoloknak, hogy imádkozni fog érettük (Ján. 14, 16. l. Ján. 2, 1.). — Ime tehát, mennyire fölemelő és vigasztaló a szentek egyességéről szóló katholikus tanitás!

X. ág.: A bűnök bocsánata.

1. *Egyetlen ember sincs e földön bűn nélkül,* azért mindenkinek szüksége van bűnbocsánatra.

»Sokban vétünk mindnyájan« (Jak. 3, 2.). Ha azt mondjuk, hogy nincs vétkünk, magunkat csaljuk meg (I. Ján. 1, 8.). *Hétszer* (= sokszor) *esik el az igaz* (Péld. 24, 16.). Olyan az ember, mint a könyv, mely sajtóhibákkal van tele (Ábr. a St. Clara.). Hogy az alázatosságban megtartson bennünket, Isten ismételten megengedi, hogy bocsánatos bűnökbe essünk (Szal. sz. Fer.). Mivel naponkint vétkezünk, azért kell a »Miatyánk«-ban naponkint a bűnök bocsánatáért imádkoznunk (Ar. sz. Ján.). Különös isteni kiváltság nélkül, aminő az Isten Anyjának jutott osztályrészül, *nem lehetünk* egész életünkön keresztül *mentesek a bocsánatos bűnöktől* (Trienti zs. 6. 23.); sőt a bocsánatos bűnöknek hosszabb ideig való elkerüléséhez is Isten *rendkivüli ke-*

gyelem-segítségére van szükségünk (Sz. Ág.). Az emberi gyengeség által elérhető tökéletesség csak abban állhat, hogy egész tudatosan még bocsánatos bűnt sem követünk el (Sz. Alf.).

2. Bűneink bocsánatát azért nyerhetjük el, mert Krisztus Urunk *kereszthalálával kiérdemelte* azt számunkra s apostolainak, valamint azok utódainak *hatalmat adott a bűnök megbocsátására.*

Nincsen a föld emberére nézve *vigasztalóbb gondolat*, mint a bűnök megbocsátásának a gondolata. Ugyanis semmi sem okoz nagyobb nyugtalanságot, mint a bűn. Már a pogány világbölcs, Sokrates is abban a vigasztaló reménységben élt, hogy Istentől küldött »Közvetitő« fog az égből alászállani, aki az embereket megtanitja, mi módon nyerhetnek bűnbocsánatot. A bűnök bocsánatát **Krisztus Urunk érdemelte ki** számunkra a kereszt-fán, legszentebb szenvedésével (Trienti zs. 6, 7. fej.). Krisztus Urunk az Isten Báránya, ki elveszi a világ bűneit (Ján. 1, 29.). Őbenne van váltságunk, az ő vére által bűneink bocsánata (Kol. 1, 14.). Krisztus az engesztelő a mi bűneinkért, nemcsak a mieinkért pedig, hanem az egész világéiért is (I. Ján. 2, 2.). — Krisztus Urunk a **bűnbocsátás hatalmát** apostolaira, valamint azok utódaira ruházta. Magának Krisztus Urunknak *volt hatalma* megbocsátani a bűnöket; megbocsátott Magdolnának, Zakeusnak, a vámosnak, a jobboldali gonosztevőnek; az inaszakadt meggyógyitásánál nyiltan kijelentette: »Hogy pedig tudjátok, hogy az ember fiának hatalma vagyon a földön a bűnök megbocsátására, azért mondom neked: Kelj föl, vedd ágyadat és menj házadba« (Máté 9, 6.). Ugyanazt a hatalmat, mellyel rendelkezett, Krisztus apostolaira is átruházta. Feltámadása után ugyanis igy szólott hozzájuk: »Vegyétek a Szentlelket! Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva« (Ján. 20, 23.). Az apostolok utódai, a püspökök és a tőlük felhatalmazott papok által tehát elnyerhetjük bűneink bocsánatát.

3. *A halálos bűnök bocsánatát a keresztségben és a bűnbánattartás szentségében nyerhetjük el, a bocsánatos bűnökét pedig a kegyelem állapotában véghezvitt jócselekedetek által.* Ilyen jócselekedetek: az imádság, böjt, alamizsnálkodás, szentmise-hallgatás, szentáldozás, a szentelmények használata, búcsuk elnyerése és a sérelmek megbocsátása.

A **keresztség** az a hajó, amelyre égfelé való utunkban felszállottunk; ha halálos bűnt követünk el, a hajótöröttekhez leszünk hasonlókká. A hajótöröttek csak ugy szabadulhatnak meg, ha mentődeszkát találnak és abba kapaszkodnak; épen ugy a halálosan vétkező keresztény is csak ugy nyerhet üdvösséget, ha a

bűnbánattartás szentségéhez folyamodik. Egyedül az imádság, a *böjtölés* és *alamizsnálkodás* nem elegendő a halálos bűnök bocsánatának elnyeréséhez. Ezek a jócselekedetek bűnbánatra hangolhatnak ugyan bennünket, de a bűnöket csak a bűnbánattartás szentsége törli el. »Ezen sem az angyalok, sem az arkangyalok nem változtathatnak; még maga az Üdvözitő sem bocsátja meg bűneinket bünbánattartás nélkül« (Sz. Ág.). — A *bocsánatos bűnök* eltörlésére elégségesek a **jócselekedek** is. Sz. Ágoston szerint: »Szivből fakadt egyetlenegy »Miatyánk« eltörli az egész napon át elkövetett bocsánatos bűnöket«. A bocsánatos bűnöket elengedi Isten szenteltvizzel való meghintés, búcsunyerés, imádság, áldozás, püspöki áldás, stb. által is (Aqu. sz. Tam.).

4. *Nincs olyan nagy bűn*, amelynek bocsánatát Istentől meg nem nyerhetnők igaz bánat és őszinte gyónás által.

Isten maga igéri a töredelmes bűnösöknek: »Ha bűneitek le endnek, mint a karmazsin, mint a hó megfehérednek és ha pirosak leendnek is, mint a bibor, lesznek, mint a fehér gyapju« (Iz. 1, 18.). Isten nem tesz különbséget a bűnök között s hatalmat adott szolgáinak kivétel nélkül minden bűn megbocsátására (Sz. Ambr.). Senki sem lehet oly istentelen és gonosz, hogy ne remélhetne bűnbocsánatot, ha igazán megbánja tévedését (Róm. Kat.). Ha Krisztus Urunk azt mondja, hogy **a Szentlélek elleni bűnök** nem bocsáttatnak meg (Máté 12, 31.), azt ugy kell érteni, hogy nem nyerhet bűnbocsánatot az, aki annak dacára, hogy felismeri bűnét, *nem akar* megjavulni. Mihelyt azonban az ember megtér, ezek a bűnök is megbocsáttatnak neki.

5. Az egyszer *megbocsátott bűn sohasem éled fel* többé, még ha az ember uj halálos bűnbe esett is (Aqu. sz. Tam.).

A jócselekedeteknél másképen áll a dolog; ezek ujra föléledtek, mihelyt az ember Istennel kiengesztelődött. Ime, menynyire irgalmas az Isten!

XI. és XII. ág.: Az utolsó dolgok.

1. A halál.

A föld harctér, amelyen naponkint ütközet megy végbe és sokezeren esnek el. Az egész földön t. i. naponkint körülbelül 100,000 ember hal meg (minden másodpercre tehát 3 ember esik), egy évben tehát körülbelül 50 millió. — Az álom a ha-

lálnak előképe. Földi életünk nem is igazi élet, csak *ut a halál felé*. Olyan mint a *köd*, mely rövid ideig látható, azután szétfoszlik (Jak. 4, 15.).

1. *Az ember halálakor a lélek elválik a testtől,* és a lelkek birodalmába költözik; *a test* pedig elenyészik és *porrá válik.*

Sz. Pál a halált *szétoszlásnak* nevezi (II. Tim. 4, 6.). A test a léleknek mintegy takarója, ruhája, melyet a halál alkalmával levet. A lélek tartózkodása a testben olyan, amilyen volt az igazak lelkeinek tartózkodása a pokol tornácában: a halál pillanatában beáll a szabadulás órája (Lat. Mária). A halál alkalmával a lélek kiszabadul *fogságából* (Sz. Ág.). — A halál alkalmával **a lélek Istenhez tér vissza,** akitől származott (Préd. 12, 7.). A halál átmenet az örökkévalóságba (Ar. sz. Ján.). Tévedés tehát azt gondolni, hogy az elhunytak lelke ismét beleköltözik valamely emberi, vagy épen állati testbe s azután abban lakik (a régi egyiptomiak véleménye). Tévedés továbbá azt vélni, hogy a lélek a halál alkalmával álomba merül, melyből csak az utolsó napon fog felébredni. A test az, mely a halál után mintegy álomba merül s csak az utolsó napon ébred föl, de nem a lélek. — A halál után a **test** ismét **porrá lesz.** Földből való anyag, tehát ismét a föld anyagává lesz; gondoljunk itt Istennek a vétkező Ádámhoz intézett szavaira (I. Móz. 3, 19.). *Kivétel* ebben a pontban csak Krisztus Urunknak és a Bold. Szűznek a teste volt. Egyes *szentek teste* is vagy egészben, vagy részben, a mai napig sértetlenül maradt (Lásd 49. old.) Azonban az utolsó napon ismét *fel fog támadni* minden test. A halált emberi *csontvázzal* ábrázolják, mert elrutitja a testet; kaszát tart kezében, mert az emberi életnek oly hirtelenül vet véget, mint a kaszás kaszája a fűnek (Zsolt. 102, 15.). A halálnak tulajdonképen kulcsot kellene kezében tartania, mert megnyitja az örök élet ajtaját.

2. Az eredeti bűn következményeként minden embernek meg kell halnia.

Ősszüleink engedetlenségük folytán elveszítették a testi halhatatlanság ajándékát. Azért kell **mindnyájunknak** meghalnunk. Egy ember által jött a világra a bűn és a bűn által a halál; minden emberre átszármazott a halál, mert Ádámban mindnyájan vétkeztünk (Róm. 5, 12.). Az ember, aki egykor olyan akart lenni, mint Isten, a halál által *mélyen megalázódik;* igy vezekel kevélységéért. A halál szegényt és gazdagot *egyenlővé tesz s megszüntet* minden földi *rangot és méltóságot* (Sz. Amb.).

3. A halál *nem igazi rossz,* mert csak az égbevezető utat nyitja meg számunkra és mivel egykor ismét *feltámadunk.*

A *pogányok* a halált igazi rossznak tartották, ezért alkal-

maztak temetések alkalmával siratóasszonyokat. Jámbor keresztények azonban tudják, hogy a halál által mitsem veszítenek. Az igazak számára a halál *átmenet az örök életbe.* Az igaz nem hal meg, hanem csak átmegy az örök életre (Pád. sz. Ant.). Maga Krisztus mondja: »Bizony, bizony mondom nektek, hogy aki az én igémet megtartja, nem lát halált mindörökké (Ján. 8, 51.). »Az igazak lelkei Isten kezében vannak« (Bölcs 3, 1.). Valamennyi *szent örült a halálnak;* szent Pál módjára óhajtották, hogy feloszoljanak és Krisztushoz jussanak (Fil. 1, 23.). Amint a napszámos óhajtja munkája bevégzését, hogy bérét elnyerje, ugy óhajt az igaz is mielőbb meghalni, hogy elnyerhesse mennyei jutalmát (Hugó bib.). A szentek ugy vágyakoztak a halál után, mint a hajós a kikötő, a vándor az utazás célpontja s a földművelő az aratás után (Ar. sz. Ján.). »Oh mily édes dolog meghalni, ha jámborul éltünk!« (Sz. Ág.). Az igaz halála hasonlit a buzakévék összehordásához aratás idején (Jób 5, 26; Zsolt 125, 6.). Minthogy valamikor ismét feltámadunk, Krisztus a halottakat, pl. Lázárt és Jairus leányát *alvóknak* mondotta. Amint az alvó ismét felébred, ugy fognak a halottak is ujból feltámadni. Ezért kiált fel szent Pál: »Ó halál, hol van a te győzelmed, hol van a te fulánkod?« (I. Kor. 15, 55.).

4. Boldog halállal az hal meg, aki a halál pillanatában halálos bűn nélkül van; ellenben szerencsétlen az, aki halálos bűn állapotában hal meg.

Boldogul hal meg, aki **Isten kegyelmének állapotában** hal meg. — »Boldogok a halottak, akik az Úrban haltak meg« (Jel. 14, 13.). Még szerencsésebb, aki el is tud készülni a halálra, tehát halála előtt részesülhet a sulyos *betegek szentségeiben* és egyéb földi ügyeit is elrendezheti. Ily esetben ugyanis az ember jelentékenyen megrövidítheti a maga számára a tisztítótűz szenvedéseit. — »A *bűnösök* halála gonosz« (Zsolt. 33, 22.). Bűnös és élvezetvágyó emberek számára a halál már csak azért is borzalmas, mert *meg kell válniok* attól, amihez szivök ragaszkodik és mert nincs semmi reménységük. »A bűnös halála alkalmával, mint a fa, gyökerestül kivágatik és tűzre vettetik (Fer. sz. Vince). Oktalan emberek azt vélik, hogy a **gyors halál** szerencsés halál. Pedig a halál gyorsasága mitsem számit, minden a lélek állapotától függ. Hogy a hirtelen halálban nincs semmi kivánatos, azt az egyház is értésünkre adja, amidőn a Mindenszentek litániájában igy könyörög: »*Hirtelen és váratlan haláltól, ments meg Uram minket!*«

5. Hogy *a boldog halál kegyelmében* részesüljünk, *imádkozzunk naponként* a szerencsés halál nagy jótéteményéért.

Ezért füzte hozzá az egyház is az Üdvözlégyhez az utolsó szavakat. Különösen *sz. Józsefhez* és *sz. Borbálához* forduljunk szerencsés halálért; mindakettő a haldoklók pártfogója. Kezdjünk

már most mintegy meghalni! Sz. Ágoston mondja: »Halj meg (már most,) hogy élj (egykoron). Ha Krisztussal meghaltunk, Krisztussal fogunk élni is (II. Tim. 2, 11.). A jócselekedetek, amelyeket Isten tőlünk kiván, mint aminő az imádság, böjt, alamizsnálkodás: tulajdonképen máris a lélek kivetkőzését jelentik a földiekből. Csak azok az emberek látják meg egykor Istent, akiknek szive nem ragaszkodik a földiekhez; ily értelemben is mondja Krisztus: »Boldogok a tisztaszivüek, mert ők meglátják az Istent« (Máté 5, 8.).

6. A *halálra való gondolás* igen hasznos, mert visszarettenti az embert a bűntől és jócselekedetekre ösztönöz.

Egyrészt az este alászálló nap, mely után beáll az éj, másrészt a *mindennapi* álom is figyelmeztet a halálra. Az *egyház* is szivesen emlékeztet bennünket a halálra; így Halottak napján, Hamvazószerdán, a halálharang által, stb. A halál gondolata ugyanis nagyon hasznos: **visszariaszt a bűntől.** »Minden cselekedetedben emlékezzél meg utolsó dolgaidról és örökké nem vétkezel« (Sir. 7, 40.). Aki gyakrabban gondol a halálra, az a földiekben épen olyan kevés örömet talál, mint a halálra itélt a lakomában; épen oly kevéssé örül a földieknek, mint amily kevéssé örült *Damokles* a vendégségnek, midőn a hajszálra kötött kardot feje fölött észrevette. — A halál gondolata **jócselekedetekre** is ösztönöz. Látszik ez pl. II. sz. Henrik életéből. Neki álmában egyszer megjelent sz. Wolfgand, akit a király nagyon tisztelt, megállott mellette s a falon olvasható eme szavakra mutatott: »Hat után.« A király abban a hiedelemben, hogy ez a látomás hat nap mulva bekövetkező halálát akarja jelenteni, igen sok jócselekedetet vitt végbe s élete végéig jámbor életet élt (Spir. Plt.). Kempis Tamás mondja: »Tedd azt, amit halálod óráján szeretnél, hogy tettél legyen! «*Sz. Rembert* hamburg-brémeni érsek († 888) mondja: »A halálról való elmélkedés a legjobb életbölcselet; megtanít élni, hogy egykor vigaszteljes legyen halálunk.«

7. Isten nem adja előre tudtunkra *halálunk óráját*, hogy mindig készen legyünk a halálra.

Abban az órában fogunk meghalni, amelyben *nem is gyanitjuk* (Máté 24, 44.). A halál ugy jön, mint a tolvaj (Máté 24, 43.). Mint a héja a verebeket s a farkas a bárányokat, ugy csípi el a halál az embereket (Sz. Efr.). Az élet fáklya, melyet gyakran kis szélroham is kiolt (Nissz. sz. Gerg.). Itt a földön szabadságolt katonáihoz vagyunk hasonlók, akik sohasem tudják, mikor hivják be őket (Kneipp plébános). Csak egynéhány szentnek jelentette ki Isten előre haláluk óráját. A többi ember előtt fontos okokból elrejtette azt; ha ugyanis az ember tudná halála óráját, némelyik kétségbe esnék, a másik viszont kicsapongó

életet kezdene, ha tudná, hogy még sok éve van hátra. Lássuk be ebből is egyrészről Isten jóságát, másrészről az ő bölcseségét! — Miután a halál órája ismeretlen előttünk, a halálra **mindenkor készen** kell lennünk. Krisztus Urunk igy figyelmeztet bennünket; »Azért legyetek készen, mert amely órában nem vélitek, eljön az Ember fia« (Máté 24, 44.). Gondoljunk a 10 hajadonról szóló példabeszédre (Máté 26.). A halál nagy úr; senkire sem vár, azt azonban elvárja, hogy reá mindnyájan várjanak (Sz. Efr.). *Amilyen az élet, olyan a halál.* A megjavulást haláláig elhalasztó ember ahhoz tanulóhoz hasonlit, aki csak akkor akar tanulni, mikor már elérkezett a vizsga ideje.

2. A különitélet.

Egyesek, akik tulvilági életről mitsem akarnak hallani, ezt szokták mondani: »*Még senki sem jött vissza a másvilágról.*« Ez az állitás azonban egészen téves, mert már többen is visszajöttek a másvilágból: elsősorban visszajött *Jézus Krisztus,* aki halottaiból feltámadt s azután még 40 napig maradt tanitványaival a földön. S épen ettől a Jézustól származnak a tulvilági életre vonatkozó értesüléseink.

1. Mindjárt a halál után következik a különitélet.

Sz. Pál szerint: »El van végezve, hogy az ember egyszer meghaljon, azután pedig jő az *itélet*« (Zsid. 9, 27.). A dúsgazdagról és a nyomorult Lázárról szóló példabeszédből szintén tudjuk, hogy halála után mindkettő: a dúsgazdag is és Lázár is azonnal megitéltetett. Különben már a pogány *görögök* is ugy tartották, hogy az alvilágban 3 biró van. A halál pillanatában Isten igy szól hozzánk: »*Adj számot sáfárságodról!*« (Luk. 16, 22.). Ezt az itéletet **különitéletnek** nevezzük, mert nem nyilvánosan fog végbemenni, hanem mindenegyes emberrel külön-külön fog megejttetni.

2. A különitéletet *Kisztus Urunk* fogja megtartani és pedig ugy, hogy feltárja egész életünket s azután ugy jár el velünk szemben, mintahogyan mi jártunk el embertársainkkal szemben.

A különitéletet Krisztus maga fogja megtartani. Szerinte ugyanis: »Az Atya nem itél senkit, hanem *minden itéletet átadott a Fiunak*« (Ján. 5, 22.). Krisztus Urunk az utolsó vacsorán megigérte apostolainak, hogy mennybemenetele után ismét eljön hozzájuk s őket magához veszi (Ján. 14, 3.). Mikor jött el Krisztus Urunk tényleg ismét az apostolokhoz? Nyilvánvalóan a halál pillanatában. Sz. Jánosról pedig azt mondta: »Akarom, hogy ő igy maradjon, mig eljövök« (Ján. 21, 22.). Az apostolok azért örvendtek annak a pillanatnak, amidőn Krisztus Urunkat ismét

látni fogják (Ján. 3, 2.); azt is mondták, hogy földi életükben »távol járnak az Úrtól« (II. Kor, 5, 6.). — Azonban ezt az itéletet nem ugy kell elképzelnünk, mintha a lélek a mennybe szállna fel Krisztushoz, vagy mintha Krisztus a földre szállna alá a lélekhez. Mindez nem szükséges. Hanem Krisztus *behatással* lesz a különitélet alkalmával a testtől elvált lélekre *(felvilágositja* azt), ugyhogy a lélek legott egészen világosan észreveszi, miszerint Megváltója igazságos itéletet tart fölötte. E behatás és felvilágositás eredményeként **az ember egész élete feltárul.** Krisztus szerint: »Valamint a villámlás napkeleten támad és látjuk napnyugatig, ugy leszen az Ember fiának eljövetele is« (Máté 24, 27.); t. i. a halál beálltával, mikor Krisztus másodszor jő el hozzánk, egész életünk feltárul a lélek előtt és pedig a *villámlás gyorsaságával és világosságával* (Sz. Hofb. Kelemen). Ekkor megy teljesedésbe az Irás szava: »És leszen abban az időben, hogy megvizsgálom Jeruzsálemet szövétnekekkel« (Szof. 1, 12.). Bossuet mondja: »A halál pillanatában az ember egy *hatodik érzékszervet* fog nyerni«. Ez a hatodik érzékszerv az az Isten-kölcsönözte világosság, amely akkor mindent felfed előttünk. Az ember halála alkalmával nyilvánosakká lesznek összes cselekedetei (Sir. 11, 29.). Akik már *közel* állottak *a halálhoz,* azt állitják, hogy ama pillanatokban egész életük, még fiatalságuk régelfelejtett dolgai is, lelkiszemeik előtt állottak. Azt is a tapasztalat bizonyitja, hogy a haldoklókban különösképen *feltámad a lelkiismeret* s előző életük botlásai mázsás sullyal nehezednek szivükre. A lelkiismeretnek ez a felszólalása mintegy hajnalhasadása a bekövetkező itéletnek s mintegy villámlás a küszöbönálló örökkévalóságból. A halál beálltával még **legtitkosabb cselekedeteink is** napvilágra jönnek. Krisztus Urunk szerint ugyanis: »Semmi sincs elrejtve, ami ki ne nyilatkoztassék, sem eltitkolva, ami meg ne tudassék és ki ne jelentessék« (Luk. 8, 17.). Sőt minden haszontalanul kimondott szót is be fogunk ismerni s arról is számot kell adnunk (Máté 12, 36.). Az igaznak ellenben ugy lesz sorsa, mint a *gyémántnak,* amelyet árnyékról hirtelen világosságra hoznak s egyszerre ezer szinben kezd tündökölni. — Az itélet napján Isten oly jóindulatot tanusit velünk szemben, amilyet mi mutattunk ebben az életben felebarátainkkal szemben. Isten *tükörhöz* lesz hasonló, amely tökéletesen visszaadja annak képét, aki előtte fog állani (Gran. Lajos). Azért mondja Krisztus: »**Amily mértékkel mértek,** visszaméretik nektek« (Máté 7, 2.).

3. A különitélet után következik a fizetség: a lélek vagy a mennyországba, vagy a pokolba, vagy a tisztitóhelyre jut.

Az itélet után legott következik a fizetség. Midőn az Ur szolgáival megejti a leszámolást, azokhoz, akik talentumaikat jól használták fel, igy fog szólani: »Menj be Urad örömébe!« (Máté 25, 23.). Ellenben, azokhoz, akik rosszul gazdálkodtak, igy fog

szólani: »A haszontalan szolgát pedig vessétek a külső sötétségre, ott lesz sirás és fogak csikorgatása« (Máté 25, 30.). Ha Isten az embertől megkivánja, hogy a napszámostól, ki munkáját elvégezte, ne vonja meg bérét, ugy tőle még inkább elvárhatjuk, hogy az embertől, aki munkakörének nagy fáradsággal megfelelt, jutalmát meg ne tagadja. Hogy az itélet kimondása után **azonnal** következik annak végrehajtása is, azt a dúsgazdagról és a nyomorult Lázárról szóló példabeszédből látjuk (Luk. 26.). Az egyház kimondta, hogy azok a lelkek, akik a keresztség után nem vétkeztek, valamint azok, kik vétkeztek ugyan, de vétkeiket a földön, vagy a tisztitóhelyen tökéletesen levezekelték, *azonnal* bejutnak a mennyországba; azok ellenben, akik halálos bűnben haltak meg, azonnal a pokolba szállanak alá (II. lyoni zsinat 1274.).

Az az állitás, hogy *több lélek jut a pokolba*, mint a mennyországba, nem egyeztethető össze Isten jóságával és irgalmával.

Némely hittudós, pl. Aqu. sz. Tamás (Summa 1, 23, 7.) és Duns Scotus Krisztus Urunk eme szavaira támaszkodva: »Sokan vannak a hivatalosak és kevesen a választottak« (Máté 20. 16.), — azon a véleményen vannak, hogy több ember kerül a pokolba, mint a mennyországba. Ez a felfogás azonban nehezen egyeztethető össze Isten jóságával. A szentirás egy isteni tulajdonságot sem hangoztat oly gyakran, mint *Isten végtelen irgalmát*. Isten országa (= az anyaszentegyház) Krisztus szerint olyan, mint a *szántóföld*, ahol buza és konkoly terem; olyan, mint a *háló*, amelyben jó és rossz halak vannak; olyan mint a nyáj, amelyben bárányok és bakkok vannak. Ámde kétségtelen, hogy a szántóföldön általában több a buza, mint a konkoly; halfogás alkalmával több a jó, mint a rossz hal s a nyájban több a bárány, mint a bakk. Ha több ember jutna a pokolba, mint a mennyországba, akkor Isten Fiának kereszthalála és megváltói műve alig volna nevezhető Krisztus diadalának a gonoszlélek fölött, hiszen kétségtelen, hogy Isten fia halálával az embereket a pokoltól akarta megszabaditani! Szentek kijelentése szerint egyébként a bűnösök sokszor a halál pillanatában részesülnek egészen **különös kegyelmekben,** ugyhogy lelkük nagy bánattal telik el s ezáltal a bánat által elnyerik bűneik bocsánatát. Sz. Gertrudhoz igy szólt az Üdvözitő: »Ha lelkeket látok meghalni, akik valaha szivesen gondoltak reám, én oly szerető és irgalmas tekintettel nézek reájuk, hogy ők szivök mélyén megbánják, hogy engem egykor megbántottak; ez által a bánat által megmentem e lelkeket a kárhozattól«. Egyébként a halál **sohasem** szokott **egyszerre** bekövetkezni. A természetben sem látunk sehol sem hirtelen átmeneteket, minden lassan megy végbe; s igy az ember sem hal meg hirtelen, hanem lassanként, amit különben legujabb időkben az *orvosi kutatások* is megállapitottak. Ha a haldokló

megszünt is már lélegzeni és mozogni, abból még nem következik, hogy lelke már elvált a testtől. Már most: sohasem lehetetlen, hogy a haldokló épen a legutolsó pillanatban kap **különös isteni felvilágositást,** amelynek segitségével áttekinti egész életét, ez áttekintés nyomán igaz bánat támad lelkében, amely megmenti a kárhozattól. Épen ezért sohasem lehet valamely halottról itéletet mondanunk, mert sohasem tudhatjuk: nem kapott-e valamely régebben véghezvitt jócselekedete jutalmaként az utolsó pillanatban is különös isteni kegyelmet. Az a felfogás tehát, hogy *az emberek* $^{2}/_{3}$ *része elkárhozik* s csak $^{1}/_{3}$ része üdvözül, semmi alappal nem bir. De azért oktalanság volna Isten végtelen irgalma miatt tulságosan elbizakodnunk és tovább vétkeznünk. Ezzel már a Szentlélek ellen vétenénk.

4. A különitélet után még egy másik itélet, *a világitélet* következik.

A különítélet alkalmával csak a lélek, mint a jó, vagy rossz *főokozója* veszi el jutalmát, vagy büntetését; a világítéleten a visszafizetésben a lélek *eszköze,* a test is részesül.

3. A mennyország.

1. A mennyország az örökkétartó boldogság helye.

Krisztus Urunk az apostolokkal a *Tábor hegyén* már előre megizleltette a mennyei boldogságot (Máté 17.). Krisztus megkereszteltetése alkalmával is megnyilt az ég (Máté 3, 16.). Sz. István szintén nyitva látta az eget (Ap. 7, 55.). — A mennyország részint *hely,* részint *állapot.* Mint **hely** a legnagyobb hittudósok véleménye szerint a *csillagok,* tehát a látható világ *fölött* van. Habár ez a vélemény nem hittétel (dogma), mégis van alapja. Krisztus Urunk ugyanis a szentirás szerint alászállott a mennyből, fölment abba és onnan ismét el fog jönni. Ugyancsak Krisztus Urunk igy beszélt a mennyországról: »Atyám házában *sok lakás* vagyon« (Ján. 14. 2.). — De a mennyország **lelkiállapot** is, amely Isten látásában (Máté 18. 10.), a Szentlélektől származó békében és örömben áll (Róm. 14, 17.). Ha tehát pl. az őrangyalok és a szentek le is szállanak hozzánk a földre, mégis a mennyben is vannak. »Az angyalok semmiesetre sem veszithetik el hozzánkjöttük alkalmával Isten látását« (Sz. Bern.). — A mennyország **királya** Krisztus. Krisztus Pilátus előtt királynak nevezte magát, hozzátette azonban szavaihoz: »Az én országom nem e világból való« (Ján. 18, 36.). A bűnbánó gonosztevő is elismerte Krisztus Urunkat a mennyország királyának; igy szólt ugyanis az Üdvözitőhöz: »Uram, emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz« (Luk. 23, 42.). A mennyországban látni fogjuk az Isten angyalait fel- és alászállani az Ember fia fölött (Ján. 1, 51.). A mennyországban az angyalok imádják Krisztust (Zsid.

1, 6.). — A mennyország a mi tulajdonképeni **hazánk.** A földön csak idegenek vagyunk (II. Kor. 5, 6.). A körmenetek erre az igazságra emlékeztetnek. Sz. Pál szerint: »Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az ember szivébe fel nem hatott, amit Isten azoknak készitett, akik őt szeretik (I. Kor. 2, 9.). Ez a boldogság kiérdemelhető, de le nem irható (Sz. Ág.). Dávid király igy szól Istenhez: »Megrészegülnek a te házad bőségétől s gyönyörüséged patakából itatod őket« (Zsolt. 35, 9.). Ezért vágyódtak a szentek a mennyország után, akárcsak Dávid, aki igy ir: »Miként a szarvas a forrás után, ugy kivánkozik lelkem utánad, Uram!« A mennyország *nagy vendégséghez* hasonlit (Luk. 14, 16. Máté 8, 11.), amelyben a vendégeket Isten maga szolgálja ki (Luk. 12, 37.). A mennyországban azonban nem testi, hanem szellemi eledel van (Tób. 12, 19.). A mennyországban nagy világosság fényeskedik (I. Tim. 6, 16.) s halljuk az angyalok dicsénekeit (Zsolt. 85, 5.). A szentek fehér ruhát viselnek (Jel. 7, 14.). Diszes koronát kapnak az Úr kezéből (Bölcs. 5, 17.). A mennyei szentek teljes szabadságnak örvendenek s Isten minden javaiban részesülnek (Máté 24, 47.). Ott vannak, ahol Krisztus van (Ján. 17, 24.). Isten ott mindenért százszorosan visszafizet nekik, amit *érte* a földön elhagytak (Máté 19, 29.). »Ezért ujjonganak a szentek dicsőségben s örvendeznek az ő nyughelyeiken.« (Zsolt. 149, 5.). — Azonban a mennyország örömei **korántsem érzéki örömök** (Máté 22, 30), mint azt *Mohamed* hirdette követőinek. Aki ugy gondolja, hogy a mennyország örömei evésből, stb. állanak, ahhoz a paripához hasonlit, mely ugy gondolja, hogy gazdája lakodalmi napján jó széna kerül a vendégek asztalára.

A mennyország örömei főképen a következőkben állanak: 1. a boldogok szinről-szinre *látják Istent;* 2. birják a menny összes lakóinak *barátságát;* 3. *mentesek minden bajtól.*

Az üdvözültek **folyton látják Istent** (Máté 18, 10.). Ugyanazért világosan felismerik Isten végtelenségét s minden tökéletességét és művét (Sz. Ág.). Olyannak látják Istent, mint amilyen (I. Ján. 3, 2.). Szinről-szinre látják Istent (I. Kor. 13, 12.). Nem képben látják Istent, hanem értelmük épen ugy szemléli őt, mintahogy a szem az előtte álló fát szemléli (Aqu. sz. Tam.). Istennek erre a látására az üdvözültek nem saját erejükből jutnak el, mintahogy mi sem juthatunk el saját erőnkből a hithez, hanem erre különös isteni behatás (a megdicsőültség fénye) képesiti őket. Ezért mondja a Szentirás: »A te (Isten) világosságodban fogják látni a világosságot« (Zsolt. 35, 10.). Isten közvetlen szemlélete miatt a szentek **öröménekekben** törnek ki. »Boldogok, akik a te házadban laknak, Uram és mindörökre dicsérnek téged« (Zsolt. 85, 5.). Ha már a teremtmények megismerése is oly édes, mennyivel édesebb lesz a Teremtő ismerete

(Borr. sz. Kár.). — A mennyország lakói **kölcsönösen szeretik egymást.** A mennyországban mindannyian egyek (Ján. 17, 21.). Egyedül a szeretet az, mely az örök élet gyermekeit a kárhozat gyermekeitől megkülönbözteti (Sz. Ág.). Minő boldogok leszünk akkor, amikor ott oly hosszu, fájdalmas elválás után ismét rá fogunk találni *hozzánktartozóinkra* és barátainkra! Gondoljunk csak az öreg Jákob örömére, midőn fiát, Józsefet a legnagyobb méltóságban találta fel ismét. »A mennyországban barátaink nagy száma várakozik reánk« (Sz. Cipr.). — Az üdvözültek **mentesek minden földi bajtól.** Sem éhezni, sem szomjazni nem fognak (Jel. 7, 16.). Nem lesz többé halál, sem gyász, sem panasz, sem fájdalom (Jel. 21, 4.). Azonfölül nem is tudnak többé vétkezni sem; akaratuk Isten akarata szerintivé változik át épen ugy, mintahogy a borba öntött vizcsepp azonnal a bor izét és szinét veszi fel (Sz. Bern.).

A mennyei boldogság *örökké* tart.

Krisztus Urunk szerint ugyanis: «Az igazak pedig bemennek az örök életbe«, vagyis oly boldog életbe, amelynek nincs vége. A Szentlélek örökké velük marad (Ján. 14, 16.). Ettől a boldogságtól senki sem foszthatja meg őket (Ján. 16, 22.). Senki sem ragadhatja ki őket az Atya kezéből (Ján. 10, 29.). Nagy urak, hercegek és királyok szolgáiknak, akik hosszu éveken keresztül hűségesen szolgáltak, akkor is meg szokták adni fizetésüket, ha már képtelenek a szolgálatra. Isten a legnagyobb király, tehát bizonyára bőkezübben jutalmaz, mint a földi királyok mindannyian. Ő *örökkétartó* jutalmat ad; ez méltó Istenhez (Zwerger).

Az üdvözültek boldogsága érdemeikhez képest *különböző* lesz.

Az evangéliumi nemes ember annak a szolgának, aki 10 girájával 10 ujat szerzett, 10 város fölött adott hatalmat; annak pedig, aki 5-öt szerzett, 5 város uralmát adta át (Luk. 19, 16. stb.). Ez az evangéliumi nemes ember a jó Isten; ő a több jócselekedetet végbevivő embernek nagyobb boldogságot ad. Ezzel is megdicsőittetik az ő végtelen *igazságossága*. Sz. Pál szerint: »Aki szüken vet, szüken is arat és aki áldással vet, áldással arat« (II. Kor. 9, 6.). Az igazak mind tisztán szemlélik a mennyben a teljes Szentháromságot, azonban érdemeik különbözősége szerint az egyik mégis tökéletesebben szemléli annak szépségét, mint a másik (Flór. zsinat). »Más a napnak (Krisztus Urunk), más a holdnak (Szűz Mária) és más a csillagoknak (a szentek) fénye« (I. Kor. 15, 41.). — Az üdvözültek mennyei **dicsőségének foka sem nem gyarapitható, sem nem csökkenthető.** De azért van a mennyországban *alkalomszülte boldogság* is, amennyiben t. i. a szentek némely alkalommal különös tiszteletben, vagy örömben részesülnek. Igy az Üdvözitő szerint a mennyországban öröm van minden bűnös megtérésén (Luk. 15,

7.). A boldoggá-, vagy szentté-avatás, valamely szent ünnepnapjának földi megünneplése, az imádság, szentmiseáldozat és más jócselekedetek, melyeket a hivek a földön valamely szent tiszteletére végeznek, bizonnyára különös örömöt szereznek az illető szentnek a mennyekben. — Ennek dacára az üdvözültek között **nincs irigység.** Ugyanis mindannyian megkapták a családapától az őket megillető tizest (Máté 20.). Tegyük fel, hogy két gyermek atyjától ugyanabból a szövetből kap ruhát. A kisebb gyermek bizonyára nem irigyeli a nagyobbat, mert annak ruhája nagyobb, hiszen a nagyobb ruhát ő maga nem is használhatná (Szal. sz. Fer.). Ugyanez áll a menny lakóiról. Sőt a mennyei szentek mindegyike még örvend is a másik boldogságán: a másik öröme és boldogsága az ő saját öröme és boldogsága is.

A szenteknek *három csoportja* fog a mennyországban különös tiszteletben és örömökben részesülni: a keresztény *hittanítók*, a *vértanuk* és a *szűzek.*

A lelkeknek ez a három csoportja egész különös *győzelmet aratott* a gonosz lélek fölött. A **hittanítók** (akár szóval, akár irásban) lelkeket ragadtak el a gonoszlélektől. Ámde az életmegmentőket már a földön érdemjellel (az ókorban babérkoszoruval) szokták kitüntetni. Már most, aki másokat az örök élet számára mentett meg, méltán részesül magától Istentől különleges kitüntetésben. Ezért mondja Dániel: »Akik sokakat tanítottak az igazság utjára, ragyogni fognak mint a csillagok, mindörökön örökké« (Dán. 12, 3.). A **vértanuk** Krisztus iránt való szeretetből borzalmas szenvedéseket, sőt a halált is elszenvedték. Azokról, akik »nagy szorongattatásból jöttek« (Jel. 7, 14), mondja sz. János a *Titkos Jelenések* könyvében: »És láték nagy sokaságot, amelyet senki nem számlálhatott meg, minden nemzetből és törzsekből és népekből és nyelvekből a trón előtt és a Bárány szine előtt állani, hosszu, fehér ruhába öltözötten és pálmákkal kezeikben« (Jel. 7, 9). Sz. János bizonnyára nem emlitette volna a vértanukat külön, ha csak a mennyország rendes örömei volnának az ő osztályrészük. A **szűztiszta lelkek,** akik a test minden kisértése és a világ minden csábítása dacára, Isten iránt való szeretetből, ártatlanságban éltek, szintén nagy győzelmet arattak; ezért a boldogságnak nagyobb foka lesz osztályrészük. A szentirás szava szerint *győzelmi koronát* hordanak és Isten különös közelségének örvendenek s oly éneket énekelnek, amelyet más nem énekelhet. A tiszta nemzedékről mondja az Irás: »Örökké diadalmaskodik a győzelem koronájával« (Bölcs. 4, 2.). »Ők (a tiszta lelkek) követik a Bárányt, ahova az megy.« (Jel. 14, 4). Mintegy »uj éneket énekelnek a trón előtt . . . és senki más nem tudja azt az éneket . . .« (Jel. 14, 3.). A mennyországban tehát különös kiváltságaik vannak, olyanformán, mint a királyi udvarban különös kitüntetéseket viselő udvari embereknek.

2. A mennyországba csak azok a lelkek jutnak,

akik minden bűntől mentesek és minden büntetéstől tökéletesen megszabadultak.

Tehát csak azoknak a lelkei mennek a mennyországba, akik a keresztség után nem vétkeztek, vagy vétkezés után bűneiket akár a földön, akár a tisztitóhelyen tökéletesen levezekelték (Flórenci zsinat). Semmi tisztátalan sem mehet be a mennyországba (Jel. 21, 27.). — Krisztus Urunk megváltó-halála előtt nem mehetett be senki a mennyországba. Az igazak lelkei a pokol tornácában várakoztak. Lásd az 5-ik hitágazatot.

A mennyországot nem földi élvezetekkel, hanem szenvedéssel és *önmegtagadással* lehet megszerezni.

A mennyországba vezető út nem az örömök útja, hanem keresztút. Sz. Pál szerint: »Sok **háboruság által** kell az Isten országába bemennünk« (Ap. 14, 21.). — **Önmegtagadás** nélkül nincs üdvösség. A mennyország drága kincshez, vagy drága gyöngyhöz hasonlit, amelynek megszerzéséért mindent oda kell adni (Máté 13, 44.), vagyis a földi dolgokhoz nem szabad rendellenesen ragaszkodni. Nagy jutalom csak nagy *erőfeszítésnek* juthat osztályrészül. (N. sz. Gerg.). »A mennyek országa erőszakot szenved« (Máté 11, 12.). »Szoros a kapu és keskeny az ut, mely az életre viszen« (Máté 7, 14.). A versenyen a pályadijat csak az nyeri el, aki gyorsan és állhatatosan fut s minden fölösleges ruhadarabot levet magáról (I. Kor. 9, 24.). Hogy a babérkoszorut a versenytéren elnyerhessük, előzetesen mindent el kell távolitanunk, ami a test szabad mozgását akadályozhatná (II. Kor. 9, 25.). Krisztus Urunk szerint pedig: »Aki életét szereti, elveszti azt; aki életét gyűlöli e világon, az az örökkévalóságra tartja meg azt« (Ján. 12, 25.); vagyis: Aki csak a világ örömei és élvezetei után futkos, elkárhozik; aki ellenben azoktól szabadulni igyekszik, üdvözül.

Az igazak számára a mennyország *részben már e földön* kezdődik.

Aki boldog életre törekszik, az máris boldog (Sz. Ág.). Az igazaknak valódi *lelki békéjük* van (Ján. 14, 28.). Isteni békéjük van, mely minden fogalmat felülhalad (Fil. 4, 7.). Azért mindig vidámak, még amikor böjtölnek (Máté 6, 17.) és külsőleg szenvednek is (Máté 5. 12.). Az igazakban a Szentlélek lakozik, azért ők már e földön egyesültek Istennel (I. Ján. 4, 16.). Krisztus már is szivünkben lakik (Ef. 3, 17.). Az igazak az Isten országát hordozzák magukban. (Luk. 17, 21.).

A mennyországra való gyakoribb gondolás igen üdvös.

A testnek igen egészséges, ha az ember hosszabb időn át a hegyek tiszta levegőjét szivhatja; épen igy a lélekre is igen hasznos, ha gyakrabban foglalkozik a mennyország gondolatával. Aki **gyakrabban gondol** a mennyországra, *türelmes* a szenvedésben, a *földi dolgokat* és élvezeteket pedig *kevésre becsüli.*

»Gondolj a jutalomra és szivesen fogsz szenvedni«. (Sz. Ág.). Nem méltók a jelen élet szenvedései a jövendő dicsőséghez, mely bennünk ki fog jelenttetni (Róm. 8, 13.). A mennyei boldogsággal szemben a földi dolgok értékteleneknek fognak feltünni (N. sz. Gerg.). A hegy ormáról a völgyben levő tárgyakat épen nem, vagy csak nagyon kicsinyeknek látjuk (Ar. sz. Ján.). A magasabban repülő madarat a vadász nehezen tudja eltalálni (Ar. sz. Ján.).

4. A pokol.

Már e földön is börtönnel, sőt néha halállal sujtja a törvény *a gonosztevőket*. Lehetséges-e elgondolni tehát, hogy a másvilágon a gonosz emberek büntetlenül szabaduljanak meg Isten kezéből? Ez gondolatnak is elviselhetetlen. Istennek is van börtöne azok számára, akik megszegik az ő parancsait!

1. A pokol örökkétartó kínok helye.

A szerencsétlen dúsgazdag arra kérte Ábrahámot, hogy küldje valamelyik halottat öt testvéréhez, »hogy ne jussanak ők is *e kínok helyére*« (Luk. 16, 28.). A világitéletről szóló beszédben Krisztus Urunk a poklot »örök kínnak« nevezi. »Az elkárhozottak az örök kínra mennek« (Máté 25, 46.). — A pokol is: részint *helye*, részint *állapota* a léleknek. Mint **hely**, a pokol általános felfogás szerint a *föld alatt* van. Azért nevezzük poklot «*örvény*«-nek is. Az ördögűzés egyházi imáiban a gonosz lélekhez e szavak intéztetnek: »Isten téged a mennyország magasságából a *föld mélyébe* sülyesztett alá.« A pokol szigoruan el van határolva a mennyországtól, a kettő között nagy űr van (Luk. 16, 26.). Az elkárhozottak a szentektől külön vannak választva (Máté 24, 51.). — A pokol a lélek **állapota** is és pedig annak az állapotnak a folytatása, melyben a bűnös lelke a halál alkalmával találtatott. »A pokol kinjainak tehát nem Isten, hanem maga az ember az okozója« (Dam. sz. Ján.). Itt is igaz a közmondás: »Amint ágyalunk, ugy alszunk.« Miután a pokol állapot is, ebből magyarázható, hogy a gonosz lelkek kivételesen közelünkben is lehetnek (I. Pét. 5, 8.), sőt a bűnösökben laknak is (Máté 12, 45.). — Már a *pogányok* hittek a pokol létezésében; gondoljunk csak pl. a *Tantalusról*, a danaidákról, valamint a *Sizifusról* szóló mondákra. (Lásd Spir. Plt.).

A pokol kínjai *félelmetesek.*

Sz. Pál szerint: »Rettenetes az élő Isten kezeibe esni« (Zsid. 10, 31.). Sz. Pálnak a mennyországra vonatkozó szavait (I. Kor. 2, 9.) a pokolra is alkalmazhatjuk és mondhatjuk: «Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az ember szivébe fel nem hatott, mit Isten azoknak készített, akik őt nem szeretik« (Ar. sz. Ján.). Krisztus Urunk a pokol kinjainak leirására különböző

szavakat használ. A poklot kiolthatatlan *tűznek* nevezi (Máté 8, 12.), mert a pokolban a kigondolható legnagyobb fájdalom található. Már a földi tűz kínjai is borzasztóak. »Külső *sötétség*«-nek is nevezi Krisztus Urunk a poklot (Máté 22, 13.), mert az elkárhozottak Istent, az örök világosság forrását nem látják. Krisztus szerint továbbá a pokolban »*jajgatás* és *fogak csikorgatása*« van (Máté 8, 12.), amely kifejezések azt jelzik, mily nagy lesz az elkárhozottak fájdalma és keserüsége. Azt is mondja Krisztus Urunk: »Az ő *férgük meg nem hal*«. (Márk 9, 43.), hogy jelezze, miszerint a rossz lelkiismeret az elkárhozottaknak folytonosan szemrehányásokat tesz. Végül Krisztus azt is mondja, hogy az elkárhozottak »*kezeit és lábait megkötözik*«, hogy szemlélhetővé tegye, miszerint az elkárhozottaknak semmi szabadságuk sincsen, hanem meghatározott helyre vannak számüzve.

A *pokol kinjai* különösen a következőkben állanak: 1) az elkárhozottak *sohasem láthatják Istent;* 2) *gonosz szellemek társaságában* kell lenniök; 3) *tűztől* szenvednek és nagy *lelki kinokat* állanak ki.

A halálos bűn által az ember teljesen elfordul Istentől és a teremtmény felé fordul; bűntetésül tehát Isten is elfordul az embertől s a teremtmény kinzó módon fordul feléje. Azokból a szavakból, melyeket Krisztus Urunk a világitélet alkalmával az elkárhozottakhoz fog intézni: »Távozzatok tőlem az örök tűzre« (Máté 25, 41.), látjuk, hogy az elkárhozottaknak főképen kétféle büntetésük lesz: *nem látják Istent* (ez a nagy veszteségük) és *fájdalmakat* kell kiállaniok (érzékelhető büntetés). **Isten látásának elveszítése** a legnagyobb a pokol valamennyi kínja között. »Minél nagyobb az elveszített jónak értéke, annál nagyobb a fájdalom annak elvesztésén. Az elkárhozottak vesztesége végtelen; azért fájdalmuk is bizonyos értelemben végtelen« (Sz. Alf.). *Ézsau* fájdalma az atyai áldás elveszitése miatt csak halvány képe az elkárhozottak fájdalmának, amelyet Isten látásának elvesztése miatt éreznek. — Az elkárhozottak továbbá *nincsenek* semmiféle *közösségben* az *üdvözültekkel.* Látják ugyan őket, mint a dúsgazdag a szegény Lázárt, azonban látásuk nem örömet okoz nekik, hanem gyötrelmet; ugy néznek rájuk, mint az éhező ember, aki gazdagon megteritett asztalt lát és nem juthat ahhoz (Fer. sz. Vince). Az elkárhozottak a **gonosz lelkektől** is sokat szenvednek. Igazságos, hogy aki életében a gonosz lelkekhez csatlakozott és nekik vetette alá magát, halála után is az ő társaságukban legyen. »Hogy az ördögök mily kegyetlenül bánnak azokkal, akiken csak némi hatalmuk is van, azt Isten figyelmeztetésül értésünkre adja *Jób történetében,* az Üdvözitő pedig szemlélhetővé tette az ördögtől megszállottak sorsában. Még rettentőbben és kegyetlenebbül bánnak az ördögök az elkárhozottakkal a pokolban, mert egészen hatalmukban vannak« (Overberg). — **Tűz** is fogja kinozni az elkárhozottakat. »Az elkárho-

zottak ugy vannak a tűzben, mint a hal a vizben« (Sz. Alf.). A pokolban mindenesetre **valódi tűz** van. Ez Krisztus Urunk (Luk. 16, 24.) és a szentatyák tanitásából kétségtelen. Ha a test össze volt köthető a lélekkel s a lélek ilyformán a test által szenvedhetett, miért ne volna a lélek a tűzzel is összeköthető, hogy ettől szenvedjen? (Bellar.). Azonban a pokolban valószinüleg *nem földi tűz* van, mert a földi tűz fölemészti a tárgyakat, a pokoli nem; sőt inkább fenntartja az elkárhozottakat, mint a só az ételt megtartja (Márk. 9, 48.). A mi tűzünk *világit*, a pokoli nem; a tűz dacára a pokolban sötétség uralkodik (Máté 22, 13.). A mi tűzünk *melegit*, a pokoli nem; a tűz dacára a pokolban elviselhetetlen a hideg, mivel ott minden szeretet hiányzik Isten és a felebarát iránt. Végre a pokoli tűz sokkal *fájdalmasabb*. »A mi tűzünk hideg a pokoli tűzzel összehasonlitva« (Ferr. sz. Vince). A földi tűz mintegy festett tűz a pokol tűzéhez hasonlitva (Sz. Bern.). A pokol tűzének a földi tűzzel csak annyiban van közös vonása, hogy ég. »A pokol tűze a csalán tűzéhez hasonlit, mert éget, de nem melegit, sem el nem emészt.« (Tert.). — A pokolban a **lelki kinokat** a lelkiismeret állandó szemrehányásai képezik. Az elkárhozottak teljesen kétségbeesnek, mert nincs váltság számukra. *Irigység* is fogja kinozni az elkárhozottakat; ugyanis irigykedni fognak az üdvözültekre azok dicsősége miatt. A lelki kinok már a földön is nagyobbak a testieknél. Mily nagy volt például Jákob fájdalma, midőn fiának, Józsefnek haláláról értesült! Némely ember a lelki kinokat egyáltalán nem is birja elviselni s öngyilkos lesz; gondoljunk csak a kétségbeesett Judás példájára.

Az elkárhozottak kinjai *örökké* tartanak.

A sátán az ő kiséretével tűzben és kénköves tóban van, ahol éjjel-nappal örökké kinlódik (Jel. 20, 10.). A pokolból *nincs szabadulás*, mert a kegyelem ideje ott lejárt (Ján. 3, 36.). Az elkárhozottak meg vannak halva s mégis élnek (N. sz. Gerg.). Az élet a pokolban »örök halál«, vagy »második halál« (Jel. 21, 8.). Az örömök nélküli és kinokkal teljes életet ugyanis inkább halálnak kell nevezni, mint életnek (Sz. Ág.). »Óh halál, mily édes volnál a pokolban azok számára, kikre nézve annyira keserü voltál!« (III. Ince). — Hogy a pokol kinjai örökké tartanak, azt Krisztus Urunk tanitja: u. i. a pokol tüzét örökkévalónak (Máté 25, 41.), a pokoli kint öröknek (Máté 25, 46.) nevezi. De ezt tanitja az egyház is a *trienti zsinaton*. *Origenes* († 254.) tévtanát, hogy a pokoli büntetések véget érnek, az egyház elvetette (II. konstant. zsinat 553.). Már a *világi törvényszékek* is élethosszigtartó börtönbüntetést, vagy pedig halálbüntetést szabnak a súlyos bűntényekre.

Az elkárhozottak kinjai büneikhez képest *különbözők*.

Amint a mennyei boldogságnak különböző fokai vannak,

ugy különböző fokozatok vannak a pokolban is. »A büntetések a pokolban nem egyenlők« (Flór. zsinat). A pokol kinjai a *bűnök neme, száma* és *nagysága szerint* különböznek egymástól. Amily mértékben élt valaki a földi gyönyörökben, oly mértékben lesz ott része kinokban és szenvedésben (Jel. 18, 7.). Minél nagyobb kegyelmekkel élt vissza valaki, annál nagyobb lesz a bűntetése. Sodoma és Gomorrha lakosainak tehát elviselhetőbb lesz sorsa az itélet napján, mint azon város lakóinak, mely az apostolokat nem fogadta be (Máté 10, 15.).

2. A pokolba azok lelkei kerülnek, akik sulyos bűnben haltak meg.

Az ember a halálos bűn állapotában a *szőlővesszőhöz* hasonlit, amely a szőlőtőkétől (Krisztustól) különválik. Az ilyen vessige elszárad és *tűzre* kerül (Ján. 15, 6.). A halálos bűnben kimultak lelkei azonnal a pokolba szállanak alá (II. lyoni zsinat). Különösképen a pokolba kerülnek: Krisztus áváz ellenségei (Zsolt. 109, 1.); az evangéliumban nem hivők (Ján. 3, 18.); a fajtalanok, a tolvajok, a fösvények, a részegeskedők (I. Kor. 6, 10.); mindazok, akik az Istentől ajándékozott talentumokat nem használták fel (Máté 25, 30.); sokan azok közül, akik elsők voltak itt a földön (Máté 19, 30.).

A bűnösök számára a pokol *már a földön* kezdődik.

Egyetlen bűnös sem érez szivében igaz *megelégedettséget.* A bűnös a háborgó tengerhez hasonlit, mely nem tud lecsillapodni (Iz. 57, 20.). — Gondoljunk gyakran a pokolra; a *pokol gondolata* felette *üdvös!* A pokol tüzére való gondolás visszarettent a bűntől, mintahogy az éhes oroszlánt visszarettenti a tűz a zsákmánytól. »Szállj alá életedben gyakran a pokolba, hogy halálod után ne kelljen oda leszállanod« (Sz. Bern.). Aki a pokolról gunyolódva nyilatkozik, avagy arról megfeledkezik, meg nem menekszik tőle (Ar. sz. Ján.). Aki nem hisz a pokol létezésében, mintegy beköti a szemét csak azért, hogy ne lássa az örvényt, amelybe legott bele fog esni.

5. A tisztítótűz (Tisztítóhely).

Midőn a *világháboru* folyamán egy-egy katonáról hosszu idő óta mi hirt sem lehetett hallani, a hozzátartozók szomorkodni kezdtek, mert azt gondolták, hogy elesett a harctéren. Mily öröm következett be azután, ha végre mégis levél érkezett, amelyből megtudták, hogy a már halottnak gondolt él, csak fogságba esett. Valahogy hasonlóképen: a tisztitóhelyről szóló tanitás is *sok vigasztalással van tele* s inkább örömmel, mint félelemmel kell, hogy eltöltsön! »A tisztitótűz *az isteni irgalmasság ajándéka*«.

1. A tisztitótűz az a hely, ahol ideiglenesen azok a lelkek szenvednek, akik halálos bűn nélkül haltak

ugyan meg, azonban bűneikért még nem vezekeltek eleget.

Makkabeus Judás meg volt győződve, hogy azoknak az *elesett harcosoknak* a lelke, akik bálványszobrokat hordtak magukkal, szükségképen szenvedni fog a tulvilágon; ezért a jeruzsálemi templomban áldozatot mutattatott be érettük (II. Makk. 12, 43.). Sok ember jár ugy halála után, mint a learatott buza, vagy a bányában talált arany: a buzát t. i. a csűrbe-szállitás előtt száritják, az aranyat pedig használat előtt tűzben tisztitják meg. — A tisztitótűz **helye** a legtöbb szent véleménye szerint a *föld mélyén* van (alantabb a látható világnál); innen az egyház temetési imádsága: »A porta Inferi . . .«. (Az *alvilág* országából szabaditsd meg őt, Uram!) és »De profundis . . .«. (A *mélységből* kiáltok hozzád, Uram!). *Sz. Teréz* többször látott a tisztitótűz szenvedéseitől megszabadult lelkeket *a föld mélyéből* felszállani (Önéletrajz 38.). Azok, akik vakondokok módjára földiekbe temetkeztek, a föld mélyén fognak majd a földhöz való ragaszkodásukért bűnhődni (Dr. Nicolussi). Sokan ugy vélik, hogy nincs kizárva, miszerint egyik-másik lélek, legalább időközönkint, a földön és pedig ama helyeken kénytelen levezekelni a tisztitótűz szenvedéseit, amely helyek szorosabb összeköttetésben voltak bűneivel. — A tisztitóhely lakóinak **lelki állapotát** illetőleg a szentek azon a véleményben vannak, hogy ők *Isten akaratán megnyugodva* szenvednek, a türelmetlenségnek még a látszata nélkül is. A jó Isten t. i. a tisztitótűz lelkeit nagy istenszeretettel tölti el. Ez a szeretet a legrettentőbb kínokat is elviselhetőkké teszi számukra (Gen. sz. Kat.). Az a tudat, hogy az Istent megillető elégtételt szolgáltatják csupán s hogy *Istenért szenvednek*, elszántakká teszi őket, akárcsak a vértanukat (Gen. sz. Kat.). Az a biztos tudat továbbá, hogy *egykor Isten látására* fognak eljutni, vigasszal tölti el őket. Ehhez járul még a hivek és a mennyország lakóinak *közbenjárásán* érzett, továbbá az angyalok látogatása okozta örömük (Róm. sz. Franciska). Az is tény, hogy a szenvedő lelkek szenvedései idővel kisebbednek s a Szentlélek-Isten kegyelmi behatása növekszik. A tisztitóhelyen szenvedő lelkek *beszennyezett gyémánthoz* hasonlitanak. Ez, minél inkább tisztul a szennytől, annál inkább hozzá tud férkőzni a nap fénye. De ha a Szentlélek kegyelmi behatása növekszik, párhuzamosan nő ezzel a szegény lelkek öröme is (Gen. sz. Kat.).

A tisztitóhelyen szenvedő lelkeket »*szegény lelkeknek*« is nevezzük, miután bűneikért többé nem tehetnek eleget jócselekedetekkel, hanem csak szenvedéseik türelmes elviselése által.

A *tulvilágon* jócselekedetekkel már nem lehet a bűnökért eleget tenni. A tulvilágon már *éjszaka van*, »ahol már senki sem munkálkodhatik« (Ján. 9, 4.). A szegény lelkek tehát csak szenvedéseik *türelmes elviselése* által vezekelhetnek többé bű-

neikért. A szenvedés kelyhét utolsó cseppig ki kell üriteniök; az történik velük is, ami a szenvedő Üdvözítővel történt a Golgotán, amidőn kimondhatatlan szenvedései között és minden vigasztalás hijján igy kellett felkiáltania: »Istenem, Istenem, miért hagytál el engem!« — Mi földön élő keresztények azonban segithetünk a szegény lelkeken. Sajnos, az emberek gyakran megfeledkeznek halottaikról; sokan merőben világias gyásszal (fekete ruha, fekete vállszalag) is megelégesznek, ami pedig mitsem használ a megholtaknak. A tisztitóhelyen szenvedő lelkek tehát ténylegesen »*szegény lelkek*«.

A lelkek a tisztitótűzben vagy a *bocsánatos*, vagy pedig ama *sulyos bűnök* miatt szenvednek, melyekért a feloldozás után teljes elégtételt még nem nyujtottak.

A **bocsánatos** bűnt Isten ideigtartó büntetéssel sujtja; gondoljunk *Zakariásra*, aki nem akart az angyalnak *hinni*, avagy a kételkedő *Mózesre*. A megbánt és megbocsátott **sulyos** bűnöket sem hagyja Isten ideiglenes büntetés nélkül; gondoljunk Ádám és Dávid bűnére. Dávid megtérése után ugyancsak törekedett arra, hogy ideiglenes büntetéseinek elengedését kiérdemelje; azonban nem sikerült neki: fiának előre bejelentett halála mégis csak bekövetkezett. Aki tehát bűneiért a földön nem vezekelt eleget, annak majd a tisztitóhelyen kell azt megtennie (Trienti zs. 6, 30.). Ugy van itt is, mint a *világi törvényszéknél:* ez néha pénzbüntetést szab a bűnösre s ha a bűnös ezt nem teljesiti, akkor a pénzbirságot börtönbüntetésre változtatják át. Épen igy tesz Isten is: ha a bűnös nem teljesitette a földön a könnyü elégtételt, a tisztitótűz börtönbüntetését kell kiállania. Sohasem elégedjünk meg tehát a gyónás után a gyóntatóatyától kapott elégtétellel, hanen végezzünk *önként* más vezeklési gyakorlatokat is. Sokat vezekelhetünk le azáltal, hogy sulyos betegségben *türelmesek* vagyunk s a *halált készségesen* fogadjuk el Isten kezéből. A bocsánatos bűnt se becsüljük kevésre; ugyanis mindent le kell egykor vezekelnünk.

A tisztitótűz szenvedései abban állnak, hogy a szenvedő lelkek nem látják Istent, azonkivül érzékelhető, nagy kinokat is szenvednek.

Miután a tisztitóhelyre került lelkek e földön a bűn által elfordultak Istentől, a tulvilágon *büntetésből* viszont ők fognak távoltartatni egy ideig Isten boldogitó látásától. Miután továbbá a földön érzéki élvezeteik által Isten parancsait megszegték, *érzékelhető szenvedéseket* is kell szenvedniök. Isten végtelen szentsége és igazságossága a földön megtagadott tiszteletért teljes elégtételt kiván magának. Ezért imádkozza az egyház: »Adj, Uram, örök *nyugodalmat* a megholt hiveknek (vagyis: szabaditsd meg őket a kínoktól) és az örök *világosság* fényeskedjék nekik« (vagyis: engedd őket eljutni Isten látására). A gyertyák meg-

gyujtásával temetések alkalmával, valamint a sirokon arra kérjük Istent, hogy engedje a tisztitóhelyen szenvedő lelkeket eljutni az örök világossághoz, vagyis Isten boldogitó látására. — A szegény lelkek legnagyobb szenvedése abban áll, hogy **nem láthatják Istent.** Minthogy t. i. e lelkek Istent mindenekfölött szeretik s igy Isten látása után kimondhatatlanul vágyakoznak, az Istentől való elválasztottság leirhatatlan szomoruságot okoz nekik. Gondoljunk csak arra, mennyire kivánja a szomjuságtól agyongyötört ember a *vizet* s mily kinokat okoz neki a viz megtagadása! Hát még mily nagy lehet a szenvedő lelkek fájdalma, akik a legnagyobb jótól, minden törekvésük legfőbb céljától, Istentől vannak elzárva! Ez a fájdalom kimondhatatlan. — Azonfelül a szenvedő lelkek *érzékelhetően* is szenvednek; eme szenvedéseik a **tűz**-okozta földi szenvedésekhez hasonlók. A tisztitóhelyen szenvedő lélekre vonatkoznak sz. Pál szavai: »Ő maga üdvözül ugyan, de mintegy tűz által« (I. Kor. 3, 15.). A szentek azt állitják, hogy *nincs különbség* a pokol és a tisztitótűz szenvedései között (Aqu. sz. Tam.). Ebből magyarázható meg, hogy az egyház a gyászmisék alkalmával arra kéri Istent, hogy az elhunytakat szabaditsa meg a *pokol* büntetéseitől (XIV. Bened.). A tisztitótűz kinjai nagyobbak, mint voltak a *vértanuk* legnagyobb kinjai (Sz. Ág.). Ott (a tisztitóhelyen) az órák éveknek, a napok pedig egész örökkévalóságnak tünnek fel. »Aki e földi életben tesz eleget bűneiért, *néhány fillérrel* ezer-forintos adósságot törleszt; aki azonban csak a másvilágon vezekel bűneiért, száz forintot fizet néhány fillér helyett« (Gen. sz. Kat.). Jól mondta tehát sz. Ágoston; »Itt égess, itt vágj, Uram; csak az örökkévalóságban kimélj«.

A tisztitótűz szenvedéseinek *nagysága* és *tartama* a bűnök nagyságától függ.

Minél több égetni valót, azaz minél több bűnt visz magával oda valaki, annál inkább fog égni (Sz. Bonav.). A bűnökben egykor *megrögzött* embernek több időre van szüksége, hogy keresztülessék a tisztitótűz folyamán (Sz. Ág.). Ugy vannak az ilyenek, mint a kemény eledelek: sokáig kell őket főzni és puhitani. Emmerich Katalin látomásai szerint az Üdvözitő az ő halálának évfordulóján, vagyis nagypénteken, mindannyiszor alászáll a tisztitótűzbe és megszabadit ott egy-egy lelket, amely egykor tanuja volt az ő véres halálának a Golgotán s eddig még nem jutott Isten látására. Boldog *Bellarmin* biboros és mások lehetségesnek tartják, hogy a tisztitótűz szenvedései száz, sőt ezer esztendeig, sőt *a világ végéig* is tarthatnak. S ha nem volna komoly alapja ennek a felfogásnak, az egyház bizonnyára nem fogadna el *évszázadokra szóló* kegyes alapitványi miséket. A *skapuláré-társulat tagjai* külön igérettel birnak arra nézve, hogy a tisztitótűzben igen rövig ideig fognak szenvedni (Lásd a III. részt). — Több szent véleménye szerint egyes tökéletesebb lelkek a tisz-

titótűzben *csak Isten látásától* vannak megfosztva, érzékelhető kínokat azonban nem szenvednek (Sz. Brig.).

2. Hogy van tisztitótűz, az kétségtelen az egyház szokásaiból és tanításából. Az is feltünő, hogy a földnek csaknem *valamennyi népe* hisz a tisztitótűz létezésében. *Eszünk* is belátja, hogy kell lennie tisztitótűznek.

Nagyon figyelemre méltó az **ó-szövetségnek** az a helye, amely Makkabeus *Judás* hadvezér áldozatáról szól, melyet az elesett harcosokért mutattatott be. Ezzel az elbeszéléssel kapcsolatban olvassuk e szentirási szavakat: »Szent és üdvösséges gondolat a halottakért imádkozni, hogy *bűneiktől feloldoztassanak* (II. Mak. 12, 46.). **Krisztus Urunk** is tesz célzást a tisztitótűzre, mikor igy beszél: »Aki a Szentlélek ellen szól, nem bocsáttatik meg neki sem e világon, *sem a jövendőben*« (Máté 12, 32.). Krisztus továbbá a bűnöst *börtönnel* fenyegeti és azt mondja: »Bizony mondom neked, ki nem jösz onnét, mig le nem fizeted az utolsó fillért« (Máté 5, 26.). Sz. Pál szerint is némelyek csak mintegy *tűz által* üdvözülnek (I. Kor. 3, 15.). — A tisztitótűzre emlékeztetnek az **egyház** következő **szokásai:** Az *elhunytakért* való *imádság* minden szentmisében (az ugynevezett »Memento mortuorum«, átváltozás után), a *gyászmisék* bemutatása (főképen Halottaknapján, az elhalálozás és temetés napján, valamint a halál évfordulóján), a *halálharang* megkongatása (mely a haldoklóért való imára szólit), továbbá a gyászszertartások *Halottaknapján,* november 2.-án. Ám: »A keresztények istentiszteleti szokásai nem látványosságok, hanem a Szentlélek rendelései« (Ar. sz. Ján.). — Az *egyház püspökei* a flórenci (1439.) és a trienti (1445—1463.) zsinaton világosan kimondták, hogy van tisztitótűz. — A tisztitótűz hite **minden népnél** feltalálható. Az egyiptomiak hite a lélekvándorlásban, a görögök Prometheus-mondája (akit, mivel az égből tüzet lopott, a Kaukázus egyik sziklájához láncoltak, ahol egy keselyü mindaddig rágódott máján, mig Herakles őt meg nem szabadította) egyaránt a tisztitótűz hitét tükröztetik vissza. A *zsidók* is hittek a tisztitótűz létezésében, mert áldozatokat mutattak be a megholtakért (igy makkabeusi Judás). Az *első keresztények* is imádkoztak a megholtakért, főképen a szentmisében. Sz. Ágoston elbeszélése szerint anyja, *sz. Monika* halálos ágyán neki és testvérének meghagyta: »Temessétek testemet, ahova akarjátok; csak arra kérlek, hogy az Úr oltáránál állandóan emlékezzetek meg rólam.« Ar. sz. János szerint a keresztények az apostolok rendeletéből már ősi időktől fogva imádkoznak a szentmisében a megholtakért. — Azért tartalmaznak a legrégibb miseimádságok a holtakról való megemlékezést. — **Eszünk** is belátja a tisztitótűz létezésének szükségességét. Tudjuk ugyanis, hogy semmi tisztátalan nem mehet be a mennyeknek országába (Jel. 21, 27.). Ám az is tény, hogy némely ember nem annyira gonosz, hogy Isten őt az örök kárhozatra vethetné. Ha tehát az ilyen

sem a mennyországba, sem a pokolba nem mehet, tökéletes megtisztulás végett egy harmadik helyre kell jutnia.

3. A tisztítótűzben szenvedő lelkeken szentmisével és jócselekedetekkel, különösen imádsággal, böjtöléssel, alamizsnálkodással, a szentségek fölvételével és búcsukkal segithetünk.

Segithetünk tehát a megholt hiveken *szentmise-áldozattal*, imádsággal, alamizsnálkodással és más ájtatosságokkal (II. lyoni zsinat 1274.). Legtöbbet a **szentmiseáldozat** segit rajtuk (Trienti zs. 25.). Ugyanis a szentmise *önmagában is* a leghathatósabb és hatása egészen független mind a pap, mind a jelenlevők lelki állapotától, mert a szentmisében maga Krisztus az áldozatot bemutató főpap. Másképen áll a dolog az *imádsággal* és egyéb jócselekedetekkel. Ezek értéke mindig függ a felajánló érdemétől is. Sz. Jeromos egyenesen azon a véleményen van, hogy az a lélek, amelyért szentmisét mutatnak be, a szentmise tartama alatt semmiféle fájdalmat nem érez. A jámbor luxemburgi apácafőnöknő, *Moes Klára* († 1895) mondja: »Amennyire tapasztalnom lehetett, arra jöttem rá, hogy a *szentmise*, a *szentáldozás* és *Krisztus drága vérének felajánlása* a leghathatósabb eszközök a szenvedő lelkek kínjainak enyhitésére. Minél gyakrabban ajánlottam fel a mennyei Atyának egyszülött Fia drága vérét, annál elviselhetőbb lett az ő helyzetök. Általában ugy történt, hogy az a lélek, amelyért felajánlottam Krisztus drága vérét, a mi időszámitásunk szerint egy-egy negyedórán át mentes volt a tisztitótűz szenvedéseitől.« Ami az **imádságot** illeti, Isten nem annyira annak hosszu tartamára tekint, mint inkább az áhitatra, amellyel végezzük. Krisztus Urunk pl. igy szólt sz. Gertrudhoz: »Egyetlen *szivből fakadt* szónak több ereje és hatása van a tisztitótűzben szenvedő lelkek megváltására, mint a zsoltárok és imádságok egész tömegének elmondása áhitat nélkül; ugyanis a beszennyezett kezet is könnyebben megtisztitja a kevés viz és erős dörzsölés, mint a sok viz, amelyet egyszerüen odaöntünk a kézre. Aqu. sz. Tamás azt állitja, hogy az **alamizsnának,** miután a felebaráti szeretetnek jeles ténye, nagyobb kiengesztelő ereje van, mint az imádságnak. »Az irgalmasság felülhaladja az itéletet« (Jak. 2, 13). Az alamizsna is megengeszteli Isten igazságosságát. — Az egyház **szenteltvizet** használ a temetések alkalmával, mert a szenteltviz a tisztitóhelyen szenvedő lelkeknek szintén könnyebbülést szerez. »Amint a szelid eső a nap hevétől elszáradt virágokat felfrissiti, ugy üditi fel a szenteltviz a tisztitótűzben égő mennyei virágokat« (Sz. Teodat.). A viz, amely általában oltja a tüzet, egyuttal azt a kérelmünket is tolmácsolja, hogy Isten enyhitse a szegény lelkek tűz-okozta szenvedéseit. Legtöbbet segit azonban a szenvedő lelkeken a hősies szeretetnek az a ténye, amellyel összes végzett jócselekedeteink érdemét a tisztitótűzben szenvedő lelkek javára ajánljuk fel. A **szeretet eme hősies tényének** szándékát felinditó ember

minden szentáldozás alkalmával teljes búcsút nyerhet a tisztitótűzben szenvedő lelkek javára; épen ugy teljes búcsú jár az ilyen szándék felindításával akkor is, ha hétfői napon hallgatunk szentmisét. Az ilyen szándékot felkeltő papok pedig mindennap a *kiváltságos oltár* személyes jogával birnak (IX. Pius 1852. szept. 30.).

Halottaknapján (nov. 2.) — teljes búcsuk felajánlása által — különösen sokat tehetünk a szegény lelkekért.

Halottaknapján, valahányszor (méltó gyónás és szentáldozás után) meglátogatunk egy templomot s ott a Szentatya szándékára imádkozunk, *teljes búcsút* nyerhetünk, amely csak a szenvedő lelkekért ajánlható fel (X. Pius, 1914. jun. 25.). E búcsunyerés ideje nov. 1.-én déli 12 órakor kezdődik és nov. 2.-án éjféli 12 óráig, tehát 36 óráig tart (Sz. Off. 1911. jan. 26.). A szükséges gyónás már 8 nappal előbb elvégezhető, a szentáldozáshoz pedig már Mindenszentek előtt való napon is járulhatunk. XV. Benedek a világháboru folyamán az összes papoknak megengedte, hogy Halottaknapján **három szentmisét** mondhassanak; ezek közül egyet valamennyi elhunytért, egyet pedig a Szentatya szándékára kell felajánlni. Ugyancsak Halottaknapján minden gyászmise a kivánságos oltárok privilégiumával bir (XV. Benedek 1915. okt. 8.). Ha nov. 2. vasárnapra esik, Halottaknapja a rákövetkező hétfőn, tehát nov. 3.-án tarttatik meg (Rit. Kongr. 1917. febr. 28.); ily esetben a búcsúk elnyerése is nov. 3.-ra van engedélyezve (Sz. Off. 1916. dec. 13.).

Merőben *világias* és tulzott gyász mitsem segit az elhunytakon.

«**Nem sirással** segitünk a megholtakon, hanem imádsággal és alamizsnával« (Ar. sz. Ján.). A koporsónak **koszorukkal** való elborítása egymagában haszontalan dolog, mindehhez jócselekedeteknek kell hozzájárulniok. Épen azért igen helyesen cselekszenek azok, akik temetés alkalmával koszoru helyett *alamizsnát* juttatnak valamely szegényeket támogató egyesületnek. Az alamizsna nemcsak a szegényeken segit, hanem mint jócselekedet az elhunytakon is. A merőben külső gyász, mint gyászruha, fekete karszalag, stb. — egymagunkban szintén egészen értéktelenek Isten előtt.

Elsősorban *az élő hozzátartozók* kötelesek az elhunytakon segiteni.

Rájuk vonatkoznak a szentirás szavai: »Könyörüljetek rajtam legalább ti, *barátaim*, mert az Úr keze illetett engem« (Jób 19, 21.). Minthogy a jámbor keresztények nem felejtik el meghalt hozzátartozóikat, sirkeresztjükre a szentirás eme szavait vésetik: »A szeretet nem hal meg« (I. Kor. 13, 8) és virágokat, valamint *borostyánt* ültetnek azok sirjára. A borostyán találó jelképe a halál után sem szünő szeretetnek. — Sajnos azonban,

sokszor beteljesül itt is a közmondás: »Elmult dolognak fefelejtés a vége«. — Épen ezért sohasem támaszkodjunk hozzánktartozóink jövő jócselekedeteire, melyeket t. i. halálunk után fognak érettünk véghezvinni! Egy szentmise, amelyet életünkben áhitattal hallgattunk végig, többet használ, mintha száz szentmisére elegendő összeget hagyunk elhalálozásunk esetére magunk után (sz. Anz.).

A megholtakért való imádság *irgalmassági cselekedet* és bűnbocsánatot, valamint Isten-áldást szerez.

Aki a tisztitóhelyen szenvedő lelkeken könyörül, annak egykor Isten is **irgalmas birája** lesz — az Üdvözitő szavai szerint: »Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek« (Máté 5, 7.). Krisztus Urunk az irgalmasság minden cselekedetét ugy tekinti, mintha azt vele szemben tanusítottuk volna. Gondoljunk csak Krisztus Urunknak a világitéletkor mondandó szavaira (Máté 25, 40.). Sz. Gertrudhoz igy szólt az Üdvözitő: »Ha valaki imádkozik egy szenvedő lélekért, ezt az imádságot oly szeretettel és kegyességgel veszem, minthogyha valaki engem látogatna meg és vigasztalna gyakrabban, ha fogságban volnék.« A megholtakért való imádság szerencsét és áldást is szerez. Az ilyen imádság a legjobb eszköz arra, hogy magunktól a szerencsétlenséget elháritsuk (Ábrahám St. Klára.). A megholtak is **hálásak** jótevőik iránt, főképen miután a mennyországba jutottak. »Semmit sem tehetsz, ami Isten előtt kedvesebb és reád nézve előnyösebb volna, mintha a tisztitóhelyen szenvedő lelkekért imádkozol« Mily csodálatos módon részesült pl. jutalomban makkabeusi Judás azokért az áldozatokért, amelyeket az elhunyt harcosokért mutattatott be: gondoljunk csak a bátoritó álomképre melyet látott, továbbá *Nikánoron* aratott fölényes győzelmére (II. Makk. 12.). Az imádságoddal megváltott lelkek kiváltképen azért fognak a mennyországban éretted könyörögni, hogy mindig szentebbé légy, halálod után pedig a tisztitótűzből **gyorsan** szabadulj (Lat. Mária). Amidőn sz. Gertrud, aki minden jócselekedetét a szenvedő lelkekért ajánlotta fel, egy izben aggódott, hogy igy majd maga lesz kénytelen sokáig szenvedni a tisztitóhelyen, az Üdvözitőtől a következő vigasztaló felvilágositást kapta: »A te nagy szereteted tényei oly kedvesek előttem, hogy minden büntetést, amelyet ki kellene állanod a tisztitóhelyen, ezennel im' elengedek; ezenfelül százszoros jutalmat fogsz nyerni a tulvilágon; végül elrendelem, hogy mindazok a lelkek, akik általad szabadultak meg szenvedéseiktől, halálod alkalmával elébed siessenek és örömujjongás között kisérjenek az égbe.« — Suarez, a nagy hittudós állitja, hogy lehetetlenség, miszerint elvesszen az az ember, aki **csak egy lelket** is megmentett a tisztitóhelyről; ugyanis az ilyen embernek van az égben egy barátja, aki nem szünik meg érte Istennél hathatósan közbenjárni. *Kolmar* mainzi püspök († 1818) mondta: »Ha tudnám, hogy

csak egyetlen lelket is kiszabaditottam a tisztitóhelyről, soha többé nem félnék az örökkévalóságtól s egészen biztos volnék lelkem üdvösségéről; ugyanis az a lélek nem nézhetné tétlenül, hogy én viszont a kárhozatra jussak«. Sz. Jeromos is igy nyilatkozik: »Annál közelebb vagyunk az örök boldogsághoz, minél nagyobb részvétet és könyörületet tanusitunk a szenvedő lelkek iránt«. Sz. Ágoston pedig figyelmeztet, hogy mindig és mindenütt imádkozzunk a megholtakért, akkor nem fogunk **gonosz halállal** meghalni. A szegény lelkek, akiket megszabaditottunk a tisztitóhelyről, barátainkká leszek az égben s minket, ha végünk közeledik, befogadnak »az ő örök hajlékaikba« (Luk. 16, 9.). — »Szent és üdvösséges gondolat tehát a halottakért imádkozni, hogy bűneiktől feloldoztassanak« (II. Makk. 12, 46.).

6. A világ vége.

A világ vége alatt csak földünknek elpusztulását értjük. Ha azt olvassuk is a szentirásban, hogy a nap és hold egykor nem fognak többé világítani földünknek, ebből nem következik, hogy ezek az égitestek a földdel együtt szintén el fognak pusztulni.

1. Földünk egykor el fog pusztulni, mint azt Krisztus Urunk és a próféták megjövendölték.

Hogy a világ mai alakja egykor el fog pusztulni, nyilvánvaló *Krisztus* szavaiból: »Ég és föld elmulnak, de az én igéim el nem mulnak» (Luk. 21, 35.). Továbbá azt mondja Krisztus: »Mindjárt pedig ama napok szorongatása után a nap elsötétedik, a hold nem ad világosságot, a csillagok lehullanak és az egek erősségei megindulnak« (Máté 24, 29.). »És jelek lesznek a napban és holdban és csillagokban és a földön a népek szorongatása kétségbeeséssel a tenger és a habok zugásakor; elszáradnak az emberek azok félelme és várása miatt, mik az egész világra következnek« (Luk. 21, 25. 26.). *Izaiás* próféta mondja: »A föld megavul, mint a ruházat s annak lakói elvesznek« (Iz. 51, 6.). Továbbá: »Ime, az Úr napja eljő kegyetlenül, tele boszankodással és haraggal és búsulással, hogy a földet elpusztitsa és a bűnöst arról eltiporja. Mert az ég csillagai és azok fényessége nem terjesztik világosságukat; sötét lesz a nap feljövésében és a hold nem fénylik világosságával« (Iz. 13, 9.). »Töréssel megtöretik a föld, rontással megronttatik a föld, rendüléssel megrendittetik a föld. Ingadozással ingadoz a föld, mint a részeg és elvétetik, mintegy éjjeli hajlék« (Iz. 24, 19.).

2. A föld tűz által fog elpusztulni.

Sz. Péter apostol irja: »Az Úr napja ugy jön el, mint a tolvaj; akkor az egek nagy robajjal elmulnak, az elemek *a hőség* miatt elolvadnak, a föld pedig és a rajta levő alkotmányok *megégnek*« (II. Pét. 3, 10.). Dávid király irja: »Tűz jár előtte és

megemészti körösköril ellenségeit . . . A hegyek, mint a viasz, megolvadnak az Úr színe előtt« (Zsolt. 96, 3—5.). Ugy látszik e szavak a világ végére is vonatkoznak. Hasonlóképen *Joel* próféta szavai is: »Előtte emésztő tűz, utánna égető láng . . . Szine előtt megrémül a föld, megrezzennek az egek; a nap és hold elsötétülnek és a csillagok megvonják fényességüket . . . A nap sötétséggé változik és a hold vérszinüvé, mielőtt eljő az Úr nagy és rettenetes napja« (Joel 2, 3—31.). Ugyanigy jövendől *Izaiás* próféta is 13, 9—10.

3. A világ azonban nem pusztul el végképen, csak jobb világgá alakul át.

Már *Izaiás* próféta hirdette, hogy Isten »uj egeket és uj földet fog teremteni« (Iz. 65, 17; 66, 22.). Sz. Péter is, miután szólott a földnek tűz által való elpusztulásáról, hozzáfüzi szavaihoz: »Uj egeket és uj földet várunk, melyekben az igazság lakik« (II. Pét. 3, 13.). *Sz. János* a Titkos Jelenések könyvében irja: »És láték uj eget és uj földet; mert az első ég s az első föld elmult« (Jel. 21, 1.). Jeruzs. sz. Cirill mondja: »Az Úr nem azért reszketteti meg az eget, hogy elpusztitsa, hanem azért, hogy **szebb alakban** ismét ujjáépítse.« Sz. Pál pedig azt mondja: »Elmulik e világ arculata« (I. Kor. 7, 31.); tehát csak a világ arculata, de nem maga a világ fog elmulni. Sz. Ágoston is igy ir: »Nem a világ maga, hanem csak annak alakja fog tűz által elpusztíttatni«. Sz. Jeromos pedig: »Nem más ég és más föld lesz látható, hanem az eredeti és régi föld és ég, csakhogy jobbá átalakitva«.

4. A világ végének *napját* nem tudjuk előre; csak a jeleket ismerjük, amelyek a világ végét meg fogják előzni.

Krisztus Urunk szerint: »Azt a napot azonban, vagy órát senki sem tudja, még az ég angyalai sem, hanem egyedül az Atya« (Máté 24, 36.). A világvég némely előjeleit azonban ismerjük Krisztus Urunk szavaiból, aki akkor közölte a világgal ezeket az előjeleket, amidőn tanitványaival az Olajfákhegyén Jeruzsálem pusztulásáról beszélt (Máté 24, 3. stb.). Krisztus Urunk e jeleket azért jelentette ki előre, hogy a jámbor keresztények az utolsó napon állhatatosak maradjanak s el ne csüggedjenek.

E jelek a következők:

1. Az *evangéliumot* előzetesen hirdetni fogják az egész világon (Máté 24, 14.).

Az evangélium fénye mindeddig nem hatolt el minden néphez. Manapság is az egész emberiségnek még a kétharmada pogány.

2. Vallási tekintetben *egység* fog bekövetkezni.

Krisztus maga mondja: »És leszen egy akol és egy pásztor« (Ján. 10, 16.). Izaiás próféta is megjövendölte, hogy az utolsó napokban minden népek az Úr házához (vagyis a világegyházba) fognak özönleni (Iz. 2, 2—4.). Ugyanezt jövendölte meg Mikeás próféta 4, 1—5 is. A tévhitüek tehát akkor visszatérnek az egyházba s belépnek abba a mohamedánok, zsidók és pogányok is.

3. A *zsidók* megtérnek.

A *zsidók* megtéréséről Ozeás próféta ezt jövendöli meg: »Sok napig maradnak Izrael fiai király és fejedelem nélkül, áldozat és oltár nélkül . . . Azután megtérnek Izrael fiai és keresni fogják Urokat, Istenöket és Dávidot, az ő királyukat és félve járulnak az Úrhoz és az ő jóvoltához az utolsó időben« (Oz. 3, 4.). Már Mózes megjövendölte, hogy a zsidók »az *utolsó napokban* visszatérnek az ő Urokhoz Istenükhöz« (V. Móz. 4, 20.). Izrael egyrésze addig marad vakságban, mig a pogányok bizonyos száma az egyházba nem lép (Róm. 11, 25.). Illés lesz az, aki »Jákob törzseit ismét helyreállitja«, t. i. a Krisztus hitére téríti (Sir. 48, 10.). Ezt már ősidőktől fogva hitte az egyház (Sz. Ág.).

4. Fel fog lépni az *Antikrisztus*.

Az Antikrisztus olyan ember lesz, aki Messiásnak adja ki majd magát és az ördög segítségével látszólagos csodákat művel (II. Tessz. 2, 9.). Valószinüen Jeruzsálemben fog uralkodni s mintegy $3^1/_2$ évig fog az igazak ellen dühöngeni (Dán. 7, 25; Jel. 13, 5.). — Az Antikrisztusnak a századok folyamán számos előhirnöke és képmása van (I. Ján. 2, 18.). Részleteket e kérdésről lásd Spirago: »*Pontosabb adatok az Antikrisztusról*« c. füzetben.

5. *Hénoch és Illés* ujra eljönnek és bűnbánatot fognak hirdetni.

Malakiás próféta azt jövendöli: »Ime, én elküldöm nektek *Illés* prófétát, mielőtt eljön az Úr nagy és rettenetes napja. És ő az atyák szivét a fiukhoz hajtja és a fiuk szivét atyáikhoz« (Mal. 4, 5.); vagyis munkája folytán a fiuk (a zsidók) az utolsó napon atyáiknak, a pátriárkáknak érzületét fogják elsajátitani. Krisztus Urunk szerint is Illés a világitélet előtt ismét eljön s mindent helyreállit (Máté 17, 11.). *Hénochról* ez van mondva a szentirásban: »Hénoch tetszett Istennek és a paradicsomba vitetett, hogy a népeknek bűnbánatot hirdessen« (Sir. 44, 16.). Hénoch és Illés prédikációja folytán sokan fognak az Antikrisztustól elfordulni.

6. A legtöbb ember hitetlen lesz és a földiekbe fog temetkezni.

Olyanok lesznek az emberek, mint Noé és Lóth idejében

voltak (Máté 24, 38.): csak evés-ivásra gondolnak s Istenről és életcéljukról teljesen megfeledkeznek.

7. *Rettenetes jelek* lesznek az égen és nagy *szorongatás* jő az emberekre.

A *nap* elsötétedik, a *hold* nem ad világosságot, a csillagok lehullanak az égről (t. i. eltünnek) és az egek erei megindulnak (Máté 24, 29.). *Háboru, dögvész* és *éhség* is látogatja az embereket, mint Jeruzsálem elpusztulása idején (Máté 24, 7. stb.). Az emberek elepednek a félelem és azon dolgok várása közben, melyek az egész világra jönnek (Luk. 21, 25.). E jelek és veszedelmek célja, hogy a bűnösöket megrettentsék és bűnbánatra inditsák.

Adventisták és »komoly bibliakutatók«.

Az Amerikából átszármazó *adventisták* és u. n. »*komoly bibliakutatók*« azzal ámitják az embereket, hogy a világ vége egészen közel van.

Az **adventisták** neve onnan származik, mert azt hirdetik, hogy Krisztus rövidesen ismét eljön (adventus= eljövetel), a világitéletre. Alapitójuk az északamerikai *William Miller* († 1849), aki 1831-ben New-York és Boston utcáin hirdette Krisztus közeli, második eljövetelét s a közelgő világvéget. Dániel próféta egyik fejezetére hivatkozott, amelyben a próféta 2300 napról beszél (Dán. 8, 14); ezeket a napokat szerinte *éveknek* kell venni s ezen az alapon ő kiszámitotta, hogy a világ 1844 április 14.-én fog elpusztulni. Midőn azonban 1844-ben a világvég nem következett be, kijelentette, hogy *tévedett* s a világvég uj időpontjaként **1847 október 23.** napját jelölte meg. Követői erre csekély áron eladták mindenüket és Bostonban hatalmas templomot épitettek (később ezt szinházzá alakitották át), ahol 1847. október 23.-án fehér ruhákba öltözve várták a világitélet harsonájának megszólalását s égbe való felvitelüket. Más helyeken az adventisták a jelzett napon fehérbe öltözve *hegyekre* és magaslatokra vonultak, hogy ott várják be égbevitelüket. Azonban Krisztus eljövetele és a világvég ezuttal sem következett be. Ennek dacára továbbra is fenmaradt ez a képzelgő szekta s az adventisták attól kezdve uj kinyilatkoztatásokat várnak. Idők folyamán azután az adventisták különböző uj tanokat vettek fel, melyeket részint a zsidó, részint a keresztény vallásból kölcsönöztek át, részint pedig ők maguk találtak ki. — Az adventisták nagyon *tévednek*, ha azt gondolják, hogy Isten kinyilatkoztatja számukra a világitélet napját. Krisztus határozottan megmondta: »Azt a napot és órát pedig *senki sem ismeri*, még az ég angyalai sem, csak egyedül az Atya« (Máté 24, 36.). Ha az adventisták azt gondolják, hogy *a világitélet közel van*, szintén téved-

nek; ugyanis azok a **jelek,** amelyek Krisztus Urunk és a próféták szerint a világ végét meg fogják előzni, egyáltalán nem következtek még be.

A »**komoly bibliakutatók**« szektájának alapitója **Russel Károly** († 1906) newyorki kereskedő, aki kora ifjuságától kezdve különös figyelmet szentelt a szentirás ama helyeinek, amelyek a világvégre vonatkoznak. 1884-ben külön társutatot is alapitott, amely napjainkban is központja a tőle alapitott szektának és sok pénzt áldoz Russel eszméinek terjesztésére. A világháboru után, midőn az európai országok pénze leromlott, különösen sok röpirattal árasztották el Russel hivei Európát. E röpiratokban a »komoly bibliakutatók« azt hirdetik, hogy mindjárt Krisztus második eljövetele után *1000 éves ország alakul a földön,* amelyet általános jólét és boldogság fog jellemezni s amelynek folyamán néhány év alatt több fog történni a vallás és jóerkölcsök érdekében, mint máskor évezredek folyamán. Maga Russel 1874-re tette e boldog ország beköszöntésének időpontját, de ezt az időpontot természetesen csakugy nem igazolták a bekövetkező események, mintahogy nem igazolódtak az adventisták időpontjai a bekövetkező világvégről. — Russel tanitása egyébként a szentirás egyes *számadatainak merőben önkényes magyarázatán* alapul és semmi komoly alapja sincs. Az egész tanitás merő képzelődés s *éles ellentétben* áll a kinyilatkoztatással, aminthogy Russel és hivei maguk is halálos ellenségei az igaz kereszténységnek, a keresztény erkölcsöknek és a katholikus egyháznak.

7. A test feltámadása.

A test feltámadásán *az emberi test* feltámadását értjük, amely mindjárt a világvég után fog bekövetkezni Isten angyalainak harsona-szózatára (Tessz. 4, 15.). »Megrian a **harsona** és a holtak feltámadnak rothadatlanul« (I. Kor. 15, 52.). Amint a zsidókat az ószövetségben harsona szava hivta az ünnepekre, ugy lesz a halottak feltámadása alkalmával is. A harsonák hangja mintegy ezt az isteni parancsot fejezi ki: »Halottak, támadjatok fel!« (Sz. Jer.). Temetések alkalmával az egyház ezt énekli: »*Exultabunt ossa humiliata*« (Zsolt 50, 10), azaz: »Ujjongani fognak a megalázott csontok«. E szavakkal is az emberi test jövendő feltámadására akar utalni az egyház. *Ezekiel* próféta látomásban egy alkalommal hatalmas mezőt szemlélt, mely holtak csontjaival volt tele. A csontok adott szóra hussal és bőrrel vétettek körül, megelevenültek és hatalmas embersereget alkottak (Ezek. 37, 1—10.). Ezzel a látomással Isten azt akarta a prófétának értésére adni, hogy mily **gyorsan** és könnyedén fog egykor végbemenni a halottak feltámadása. A feltámadás pillanat műve lesz (I. Kor. 15, 52.).

1. Krisztus az utolsó napon minden ember testét feltámasztja halottaiból s örökre egyesiti a lélekkel.

Már a *zsidók* is hittek a halottak feltámadásában. *Jób* szenvedései között a jövendő feltámadás gondolatával vigasztalta magát (Jób 19, 35.); épen ugy a *makkabeusi testvérek* is (II. Makk. 7, 11.). *Márta* is igy szólt Jézushoz: »Tudom, hogy testvérem feltámad a feltámadáskor, az utolsó napon« (Ján. 11, 24.). Krisztus Urunk bennünket is fel fog támasztani, mintahogy Lázárt feltámasztotta. Krisztus **minden** elhalt **embert** fel fog támasztani, a jókat és gonoszokat egyaránt. A halottak feltámadása a **Szentlélek ereje** által fog végbemenni. Sz. Pál apostol azt mondja, hogy a bennünk lakozó *Lélek* támasztotta fel Krisztust halottaiból s ez a Lélek fogja a mi testünket is egykor megeleveníteni (Róm. 8, 11.). *Ezekielnél* pedig ezt mondja az Úr: »Ime, én lelket bocsátok belétek és élni fogtok« (Ez. 37, 5.). A holt csontokkal teleszórt mezőről való látomásban szintén ugy látta Ezekiel próféta, hogy *Isten lelke* járta át a holt csontokat s azok ezáltal elevenedtek meg (Zz. 37, 10.). Amint a tavaszi napsugár a föld fagyos felületét megolvasztja és a szunnyadó csirákat életrekelti, ugy fogja a Szentlélek kegyelmének napja is életrefakasztani a feltámadás napján a sirokban nyugvó emberi testeket. A Szentlélek szellemivé teszi testünket és a szellemekhez hasonló tulajdonságokkal fogja azt felruházni. — **Krisztus Urunk gyakran kijelentette,** hogy feltámasztja a halottakat. Például igy szólott: »Eljő az óra, melyben mindazok, kik a sirokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát. És előjönnek, akik jót cselekedtek, az élet feltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az itélet feltámadására« (Ján. 5, 28.). Továbbá: »Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon« (Ján. 6, 55.). Krisztus Urunk a halált gyakran hasonlitotta álomhoz; például az ő szavai szerint Jairus leánya (Máté 9, 24.), valamint a halott Lázár csak aludtak (Ján. 11, 11.). Ám a halál csak a jövő feltámadásra való utalással nevezhető álomnak (I. Tessz. 4, 13.). — Krisztus **csodákkal is** bebizonyitotta, hogy hatalma van a halottakat feltámasztani; ugyanis valóban feltámasztotta *Jairus leányát*, a *naimi ifjut* és *Lázárt*, harmadnapra pedig *maga is* feltámadt halottaiból. Krisztus ennélfogva joggal mondhatta: »Én vagyok a feltámadás és az élet«. (Ján. 11, 25.). — **A természetben** is sok minden utal a jövendő feltámadására. Fölkelésünk reggel, a télen elhalt természet ujjáébredése tavasszal, a hernyó (amely, miként a földön élő ember, teljesen a föld rögéhez van kötve) átváltozása bábuvá (mely a sirban nyugvó holttesthez hasonlit) majd lepkévé (amely, akárcsak a feltámadt ember, külsőre szép és nincs többé a föld rögéhez kötve); a csibe kikelése a tojáshéjból, a gabonaszár elősarjadzása a látszólag romlásnak indult magból (I. Kor. 15, 36.), a nap lenyugvása és felkelése, stb. mind oly természeti jelenségek, melyek jövő feltámadásunkra emlékeztetnek. A *jerikói rózsa* is (amely Jerikó mellett terem s amelyet Linné »a feltámadás virágának« nevezett el) Isten feltá-

masztó erejére utal; e virág ugyanis száz esztendei fonnyadás után is ujra zöldelni és virágozni kezd, mihelyt vizbe helyezik.

3. Isten az emberi testet azért támasztja fel, hogy ezáltal is megmutassa *igazságosságát*, továbbá azért, hogy a *Megváltót megdicsőitse.*

Ha csak a lélek venné el jutalmát, vagy büntetését, akkor *a visszafizetés nem volna tökéletes.* »Miután itt a földön sok jócselekedet és erény, mint pl. a böjt, tisztaság, vértanuság stb. véghezvitelében a testnek is nagy része van, azért méltányos, hogy a mennyei boldogságban a lélekkel együtt a test is részt-vegyen« (Tert.). Végtelen **igazságosságának** kimutatására tehát Isten a lélek eszközét, a testet is részesíti a jutalomban, vagy büntetésben. — De a feltámadás az **Üdvözitő megdicsőitésére** is szolgál. Krisztus Urunk ugyanis az embert *tökéletesen* meg akarta váltani, tehát lelkét és testét egyaránt. Ám ha megváltásával nem szerezte volna meg a test számára a feltámadást, akkor a megváltás csak félmunka volna (Tert.) Akkor az ördög hatalmasabb volna a rombolásban, mint Krisztus Urunk a helyreállitásban, ami nem gondolható el. Krisztus Urunk ugyanis tökéletes győzelmet aratott. «Mivel ember által van a halál, ember által van a holottak feltámadása is« (I. Kor. 15, 21.).

4. A feltámadt test *tulajdonságairól* a következőket tudjuk: 1. *Mostani testünkkel* fogunk feltámadni. 2. Minden feltámadott test *tökéletes* és *halhatatlan* lesz. 3. Az igazak teste *megdicsőült,* a bűnösök teste pedig utálatos lesz.

Mostani testünkkel fogunk feltámadni. »E rothatag testnek rothatatlanságba kell öltöznie és e halandónak halhatatlanságba kell öltöznie« (I. Kor. 15, 53.). »Minden ember *saját* testében támad fel« (Athanáz-féle hitvallás). Ugyanezt mondja a IV. lateráni zsinat 1215-ben. Már *Jób* tudta, hogy tulajdon testében fog feltámadni; szerinte: »Az utolsó napon a földből feltámadok és ismét körülvétetem bőrömmel és az én testemben látom meg Istenemet« (Jób 19, 26.). A hét *makkabeusi testvér* kivégeztetésénél az egyik tagjainak levágásakor igy szólt a zsarnokhoz: »Az égből vettem ezeket, de reménylem, hogy az Istentől visszanyerem őket» (II. Makk. 7, 11.). Sz. *Perpetua* és többi vértanutársa a kárthágói börtönben igy szóltak († 203.) az ámuló pogányokhoz: »Csak jól nézzetek meg bennünket és jegyezzétek meg magatoknak orcáinkat, hogy az itélet napján ismét felismerjetek bennünket«. Saját testünket fogjuk tehát visszakapni feltámadáskor és nem más idegen testet, hogy kiki elvegye diját a testben, amint jót vagy gonoszat cselekedett« (II. Kor. 5, 10.). A visszafizetés csak a földi cselekedetekben részes testet illetheti meg, nem pedig más testet. »Amint nem veheti el a jutalmat, vagy büntetést *más lélek,* épen ugy nem tá-

madhat fel az elsőtől különböző test sem a jutalom, vagy büntetés elnyerésére« (Tert.). Istennek nem nehéz szétoszlott testünket ismét visszaállitani. Ha ugyanis Isten létrehozhatta azt, ami azelőtt nem volt, még inkább helyreállithatja azt, ami már azelőtt is megvolt. »Amint 10, vagy 20 év után is, mely idő alatt pedig a test minden anyagrészecskéje felcserélődik, testünk mindig ugyanaz marad, mivel alakja s legfőbb tulajdonságai ugyanazok maradnak: ugy a feltámadott testek is azonosak lesznek az előbbiekkel, habár *nem térne is vissza* valamennyi *anyagrészecskéjük* (Aqu. sz. Tam.). Minthogy a halottak feltámadása alkalmával régi testünket nyerjük vissza, azért temetjük el mi, keresztények ünnepélyesen a megholtak testeit s azért tiszteljük a szentek ereklyéit. — A feltámadott testek nem lesznek egyenlők. Sz. Pál szerint: »Mindnyájan feltámadunk ugyan, de nem mindnyájan változunk el« (I. Kor. 15, 51.). Azonban minden feltámadott test **épegész** test lesz. A szent vértanuk *elveszitett tagjaikat* ismét visszanyerik; sebeik pedig, akárcsak Krisztus testének sebei, láthatók lesznek s fényesebben fognak tündökölni az aranynál és a drága fémeknél (Sz. Ág.). A feltámadott testekben a *kornak*, betegségnek, vagy testi fogyatkozásoknak *semmi nyoma* sem lesz látható. Ezért szoktak a szentek haláluk után *fiatalkori alakban* megjelenni. Aqu. sz. Tamás azon a nézeten van, hogy a halottak mind fiatalkori alakjukban fognak feltámadni, még abban az esetben is, ha haláluk a kora gyermekségben következett be. — Minden feltámadott test **halhatatlan** lesz (I. Kor. 15, 42.). Amint a paradicsomban az élet fájának gyümölcse biztositotta volna a testi halhatatlanságot, ugy most a szentáldozás a záloga a feltámadásnak és halhatatlanságnak (Ján. 6, 55.). Egyes szentek testének csodálatos épségben-tartásával is a test jövendő feltámadására és jövendő halhatatlanságára akar Isten figyelmeztetni. **Az igazak teste** mennyei módon fog megdicsőittetni; dicsőségben fognak feltámadni (I. Kor. 15, 43) s Krisztus megdicsőült testéhez fognak hasonlitani. Krisztus a mi alázatos testünket hasonlóvá teszi az ő dicsőséges testéhez (Filip. 3, 21.). A **gonoszok teste** feltámadás alkalmával *nem fog átalakulni*, hanem állati test marad. *Sz. Hildegárd* († 1197) mondja: »Feltámadás alkalmával sok ember arcát a dicsőség fénye fogja körülragyogni; ebből a jelből lesz felismerhető, hogy ezeknek volt hitük s a szerint éltek is; más emberek tekintetét ellenben árnyék fogja elsötétiteni«. Az egyház is abban az imádságban, amellyel a szentmise folyamán a halottakról emlékezik meg, azt mondja: »Emlékezzél meg, Uram, szolgáidról és szolgálóidról, akik a *hit jegyében* megelőztek bennünket«. Alappal nevezzük tehát az igazakat »*megjelölteknek*«.

Az igazak feltámadott teste *szellemi* test lesz.

»Állati test vettetik el s **lelki** test támad fel« (I. Kor. 15, 44.). A feltámadott test azonban korántsem változik át szellemmé,

hanem továbbra is igazi test marad: lesz husa, lesznek csontjai, tehát tapintható test lesz, mint Krisztus teste volt a feltámadás után (Luk. 24, 39.). Szelleminek ezt a feltámadott testet azért nevezzük, mert minden *állati* tulajdonságát és *szükségletét leveti* (nem kell többé ennie, innia, aludnia, stb.), egészen a léleknek a befolyása alatt fog állani, *a szellemek tulajdonságaival* (halhatatlanság, gyorsaság stb.) fog birni és a testeken is *át* fog tudni *hatolni*. Az Üdvözitő azt mondja, hogy a feltámadottak olyanok lesznek, mint az angyalok, kik sem házasságot nem kötnek, sem férjhez nem mennek (Luk. 20, 35. stb.). *Az igazak teste* feltámadás után főképen a következő tulajdonságokkal lesz felruházva: **Enyészhetetlen** lesz, vagyis semmiféle anyagcserének, oszlásnak, bomlásnak nem lesz alávetve; tehát halhatatlan is lesz. Nem lesz szüksége többé ennek a testnek semmiféle táplálékra s mégis friss és egészséges lesz. Bágyadtság, fáradtság, öregség-okozta gyengeség, fájdalom, hideg, meleg, éhség, szomjuság nem lesznek többé reá befolyással. »E rothatag testnek rothadatlanságba kell öltözni« (Kor. I. 15, 53.). Isten már e földön is egyik-másik szent testét éveken át fenntartotta minden táplálék nélkül (Lásd. Spir. Plt.), amely tény mintegy előrejelképezi a testnek a feltámadás utáni szellemi természetét. A feltámadott igazak teste képtelen lesz **a szenvedésre.** »Nem lesz többé sem halál, sem szomoruság, sem panasz, sem fájdalom« (Jel. 21, 4.). A megdicsőült test **gyors** lesz, akárcsak a gondolat: pillanatok alatt a legmesszebb távolságokra eljut. A feltámadt Üdvözitő is a villám gyorsaságával jelent meg és tünt el s mennybemenetele alkalmával a legnagyobb könnyedséggel emelkedett az ég felhői közé. Az igazak feltámadott teste **átható** lesz, mint Krisztus teste volt, amely a *lepecsételt sirból* is fel tudott támadni és *zárt ajtókon* át is megjelent az apostoloknak. Már e földi életben is egyik-másik szent mintegy ki volt véve a természet törvényei alól, amennyiben pl. imádság közben (elragadtatásban) teste szinte a *levegőben lebegett*. — Az igazak teste **fénylő** lesz. Ragyogni fognak, mint Krisztus a Táborhegyen, akiről azt mondja az Irás: »Orcája ragyogott, miként a nap, ruhái pedig fehérek lőnek, mint a hó« (Máté 17, 2.). Hogy Krisztus Urunk teste feltámadása után nem tündökölt *állandóan* a fényességtől, ez csak azért történt, mert az apostolok szeme nem viselhette volna el ezt a ragyogó fényességet; az viszont szükséges volt, hogy Krisztus feltámadása után még hosszabb ideig együtt legyen övéivel (Sz. Ág.). A test ezt a fényességet a *lélektől* fogja venni, a lélek pedig *Istentől* veszi az égből. Ugy lesznek a megdicsőült igazak is, mint a napfényre helyezett *gyémánt*. Ebből a nap fénye csillámlik elő. És ha a gyémántot üvegburkolattal vesszük körül, a gyémánt ezt az *üvegburkolatot* is átragyogja fényességével. Hasonlóképen hatolja át Istentől kölcsönzött fényességével a lélek is az igazak testét, amely mintegy burkolata a léleknek. Mily pompásan ragyognak a *szivár-*

*ván*y esőcseppjei, amidőn a nap reájuk süt! A megdicsőültek teste százszorta fényesebben fog ragyogni a menny világosságában! Amint az emberek a különböző ünnepélyek alkalmával nagy gondot fordítanak a jó világításra, hogy ez is emelje az ünnepély fényét, ugy a mennyei boldogságban is gondoskodva lesz fölséges világításról, ugyhogy mindenféle földi világítás sötétségnek fog feltünni a mennyei boldogság világosságához képest. »Ha Isten a föld apró állatkáinak megadhatta azt a tulajdonságot, hogy *nyári éjszakákon* fényeskedjenek, talán hatalmában áll megadni ezt a tulajdonságot a megdicsőült emberi testeknek is«! (Jer. sz. Cirill). Testünknek ez a mennyei fényessége annyira felül fogja mulni a nap fényességét, mint amenynyire felülmulja a nappal világossága a mi mostani testünk világosságát (Sz. Ág.). Krisztus mondja: »Az igazak pedig ragyogni fognak, miként a nap, Atyám országában« (Máté 13, 43.). Más helyen ezt olvassuk az Irásban: »Az értelmesek tündökölni fognak, mint az égboltozat fényessége« (Dán. 12, 3.). »Az igazak ragyogni fognak« (Bölcs. 3, 7.). Az igazak teste tehát a feltámadás után ép ugy el fog változni, mintahogy elváltozik és fénylővé lesz a fekete vas, amelyet tűzbe helyeznek. A feltámadt test **szépsége** a lélek szépségével fog arányban állani. A legszánalmasabb földi nyomorék is, ha istenesen élt, szépséges testet nyer; aki azonban — ha még oly szép testben is — de gonoszul élt e földön, szánalomraméltó testtel fog feltámadni (Stolz A.). Ha Isten az első pátriárkák testét 900 évig is épségben tarthatta, fenntarthatja a testeket örökre is. Az elkárhozottak teste is örökre megmarad. Azonban az elkárhozottak teste mégsem mondható halhatatlannak. E szerencsétleneknél ugyanis — miután nem halhatnak meg — maga a halál az, amely halhatatlan (Sz. Ág.).

5. A halottak feltámadásának hite *megvigasztal* bennünket a szenvedésben és hozzánktartozóink halála alkalmával.

A halottak feltámadása a keresztények vigasztaló reménysége. A feltámadásban való hit öntött a nagy *keresztényüldözések* idején bátorságot és elszántságot a keresztényekbe. — A feltámadásban hivő ember **hozzátartozóinak halála** miatt ép oly kevéssé szomorkodik, mintahogy nem szomorkodunk a *nap lemenetele miatt,* mert tudjuk, hogy másnap ismét felkel. Nekünk keresztényeknek a megholtak miatt nem szabad ugy bánkódnunk, mintahogy a *pogányok* bánkódnak, kiknek nincs semmi reménységük (I. Tessz. 4, 12.). Már sz. Ciprián kárthágói püspök († 258) óvta a keresztényeket a túlságos gyásztól, nehogy a pogányok azt gondolják, hogy a keresztények nincsenek szilárdan meggyőződve a feltámadásról. Azt is helytelen szokásnak tartotta sz. Ciprián, hogy a keresztények *gyászruhát* öltenek azokért, akik Isten trónja előtt az öröm fehér ruházatába vannak öltözve.

8. A világítélet.

Az apostoli hitvallásban ez áll: »*Onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat*«. Krisztus második eljövetelét — a világítéletre — előrehirdette az a két angyal is, akik Krisztus mennybemenetele alkalmával az apostolok vigasztalására megjelentek (Ap. Csel. 1, 11.). Krisztus második eljövetelét »*paruziá*«-nak is szoktuk nevezni. (Paruzia görög szó, annyit jelent: megérkezés.).

1. Mindjárt a halottak feltámadása után a világítélet fog következni; Krisztus Urunk ugyanis gyakran kijelentette, hogy a halottak feltámadása után minden embert trónja elé fog gyüjteni és meg fogja őket ítélni.

Krisztus mondja: »Az Emberfia eljövendő lesz Atyjának dicsőségében az ő angyalaival; és akkor megfizet kinek-kinek az ő cselekedetei szerint (Máté 16, 27.). A zsidó főtanács előtt, elitéltetése alkalmával is kijelentette Krisztus Urunk, hogy a világ őt egykor látni fogja ismét eljönni az ég felhőiben (Máté 26, 64.). A zsoltárokban pedig ezt olvassuk: »Ő (az Úr) eljő a földet megitélni« (Zsolt. 97, 9.). »Megitéli a földkerekséget igazságban és a népeket igaz volta szerint« (Zsolt. 95, 13.). Ha a próféta szerint Isten minden népet a *Jozafát* völgyébe (Jeruzsálem és az Olajfák hegye között fekszik és neve »Isten-itéletet« jelent) fog összegyüjteni és ott fogja őket megitélni (Joel 3, 2.), ezt ugy kell érteni, hogy Isten a világítélet alkalmával az embereket arra a helyre fogja egybegyüjteni, melyet a világítélet számára régtől fogva kijelölt. **Világítéletnek,** vagy általános *ítéletnek* azért mondjuk ezt az itéletet, mert ennek folyamán minden valaha is élő embert, sőt még az angyalokat is (Zsid. 6.) megitéli a jó Isten. **Utolsó ítéletnek** is nevezzük ezt az itéletet, mert az utolsó napon, t. i. a világ utolsó napján megy végbe.

2. Világítélet azért lesz, hogy *Isten bölcsesége és igazságossága* minden teremtmény előtt nyilvánvalóvá legyen.

Amint a hatalmas világvárosok időről-időre u. n. *világkiállitásokat* rendeznek, ahol a különböző országok és vidékek mindenféle dolga elénk tárul s ahol megállapithatjuk, mily előrehaladást tesznek a különböző népek, olyanformán az utolsó itélet napján is minden fel fog tárulni, amit az egyes emberek és egész népek müveltek. Az utolsó itélet szintén nagy világkiállitás lesz, amely Isten dicsőségére fog szolgálni. A világítélet napján ki fog tünni, mily **bölcsen** igazgatta Isten az egész emberiség, valamint az egyes ember sorsát. A világtól esztelenségnek tartott sok dolog fog akkor bölcseségnek feltünni! — A világítélet alkalmával Isten végtelen **igazságossága** is nyilvánvalóvá lesz, ugyanis annak folyamán kiegyenliti mindazt, amit a külön-

ítélet alkalmával még nem volt teljesen kiegyenlíthető. Sok ember jócselekedetei, beszédei és iratai ugyanis még a halál után is hasznot, vagy kárt okozhattak.

3. A világítéletet *Krisztus Urunk fogja megtartani*, hogy a tőle elvont tisztelet ezzel nyilvánosan is megadassék.

Sz. Pál mondja: »Mindnyájunknak meg kell jelennünk *Krisztus ítélőszéke* előtt« (II. Kor. 5, 10; Róm. 14—10.). A világítéletet tehát Krisztus Urunk fogja megtartani. Az ítélet ugyanis a bölcseség műve. Miután azonban az Isten Fia az Atyától született bölcseség (= az Atyának örök ismerete), azért őt illeti az az ítélet (Aqu. sz. Tam.). Azért is Krisztus fogja megtartani az utolsó ítéletet, mert kortársai, valamint a századok folyamán sok hitetlen és istentelen ember, *megvonták* tőle *az őt megillető tiszteletet*. Pilátus igazságtalanul, mint gonosztevőt ítélte el, az apostol szerint pedig a keresztrefeszített Krisztus a zsidók szemében botrány, a pogányok előtt pedig esztelenség volt (I. Kor. 1, 23.). A Krisztustól így megvont tiszteletet helyre kell állítani. Ez fog megtörténni az utolsó ítélet alkalmával! Azért mondta Krisztus: »Az Atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet átadott a Fiunak, hogy mindnyájan *tiszteljék a Fiut, amint tisztelik az Atyát*« (Ján. 5, 22.). Földi életében Krisztus Urunk nem gyakorolta a birói tisztet; azért mondotta: »Én nem ítélek senkit« (Ján. 8, 15.). Az utolsó napon azért fogja *Krisztus Urunk* gyakorolni a birói tisztet, mert ő lett emberré érettünk. A testben feltámadott, tehát látható emberi nemnek egyébként *látható* kell, hogy legyen a *bírája*. Azért mondta Krisztus: »Az Atya hatalmat adott a Fiunak, hogy ítéletet tartson, mivel ő az Ember fia« (Ján. 5, 27.). **Irgalmasságából** kifolyóan is azt akarja Isten, hogy az embereket Ember ítélje (Sz. Bern.). Villanovai sz. Tamás így kiált fel: »Szivesen beleegyezem abba, hogy az legyen birám, aki Megváltóm is volt!« A világítélet alkalmával ott lesznek, mint ítélőbirák, a **szentek és igazak** is. »Az igazak fogják ítélni a népeket« (Bölcs. 3, 8.). Krisztus megígérte apostolainak, hogy mikor majd az Emberfia dicsőségének székén fog ülni, ők is 12 széken fognak ülni s ítélni fogják Izrael 12 nemzetségét (Máté 19, 28.). Sz. Pál mondja: »Nem tudjátok-e, hogy az angyalokat fogjuk megítélni?« (I. Kor. 6, 3.).

4. A világítéletet *nagy hatalommal és dicsőséggel* fogja Krisztus megtartani.

Krisztus Urunk maga a világítéletről a következőket jelentette ki: 1. Legelőször is kereszt fog feltünni az égen s az fogja hirdetni a Biró jövetelét. A kereszt megpillantására az istentelenek sirni fognak (Máté 24, 30.). 2. Krisztus, mint biró, nagy **dicsőségben** fog megjelenni (Máté 16, 27.), tehát nem a megalázottság állapotában. Azonban korántse gondoljuk, hogy

az itélet alkalmával mindenki a maga valóságában és lényegileg fogja Istent szemlélni; ebben az esetben az istentelenek is már a mennyországban volnának; Isten ugyanis lényegileg csak a mennyei boldogságban látható. Az elkárhozottak Isten fölségét és jelenlétét csak bizonyos jelekből fogják felismerni (Aqu. sz. Tam.). A világitélő Biró eljövetele alkalmával *mindenütt egyszerre* fog feltünni, akárcsak az égen végigfutó villám (Luk. 17, 24.), amely pillanat alatt szokott az ég egyik végétől a másikig elvonulni (Máté 24, 27.). 3. **Angyalok** fogják őt kisérni (Máté 25, 21.). 4. Krisztus, trónján ülve, a földnek minden népét maga elé gyüjti. Aqu. Sz. Tamás irja: »Az itélet *nem* csupán *egy pillanatig* fog tartani, hanem hosszabb időt fog igénybevenni, amint ezt a dolog fontossága megkivánja; másrészt az itélkezés azért *nem* lesz *hosszadalmas*, mint a földi biráskodásban (Istennek az ő mindentudása miatt nincs szüksége vizsgálatra), hanem Isten hatalmának megfelelően *gyors* lesz és *erőteljes* (Máté 25, 32.).

5. Krisztus Urunk a világitéletet a következő módon tartja meg: Mindent, még a *legtitkosabb* dolgokat is fölfedi; minden embertől számon fogja kérni az *irgalmasság cselekedeteit;* végül a jókat és gonoszokat itéletileg *örökre el fogja különiteni egymástól.*

Amint egy világkiállitás alkalmával az iparnak és művészetnek mindenféle terméke megtekinthető, ugy az utolsó itélet alkalmával is az emberek **összes cselekedetei** fel fognak vonulni szemeink előtt. A világitélet tulajdonképen nem lesz egyéb, mint a *különitélet* ünnepélyes *megismétlése.* Azért mondja sz. Ágoston: »Amily állapotban érte el valaki élte utolsó napját, ugyanabban fogja elérni a világ utolsó napját is. Az utolsó napon egészen ugy fog megitéltetni, mint halálakor«. A mindentudó Isten mintegy *följegyezte* mindazt, ami történt. Azért mondja a szentirás, hogy a világitélet alkalmával *felnyittatnak a könyvek* s a halottak az e könyvekbe irottak szerint itéltetnek meg (Jel. 20, 22.). A könyvek, amelyek felnyittatnak, az *emberek lelkiismerete.* Az üzleti könyvekben általában *kettős könyvvitel* van: nyereség- és veszteség-számla. Igy lesz a világitélet alkalmával is: fel fognak fedeztetni a jó és gonosz cselekedetek egyaránt (I. Kor. 4, 5.). A **legtitkosabb dolog is nyilvánosságra jön.** Az Úr a »sötétség titkait is megvilágitja« (I. Kor. 4, 5.). »Jeruzsálemet lámpákkal kutatja át« (Szof. 1, 12.). Főképen a világitéletre vonatkoznak az Üdvözitő szavai: »Semmi sincs elrejtve, ami ki ne nyilatkoztassék, sem eltitkolva, ami meg ne tudassék és ki ne jelenttessék« (Luk. 8, 17.). A nap fölkeltével elolvad a hó s minden hófedte dolog napvilágra jön; épen ugy lesz a világitéletkor is: az isteni igazságosság napja mindent nyilvánosságra hoz. Az *igazak bűnei* azonban az igazaknak nem megszégyenitésükre, hanem megdicsőitésükre fognak szolgálni ama vezeklés miatt, mellyel bűneiket levezekelték. A megszentelő kegyelem hó-

fehér ruháján a bűnök nem fognak látszani; ellenkezőleg, a vezeklés folytán megsemmisült szennyfoltok helyén aranyos diszitmények fognak ragyogni (Sz. Gertrud). Ezért mondja sz. Pál: »Ha önmagunkat itéljük meg, nem fogunk megitéltetni« (I. Kor. 11, 3.). — A világitéletkor Krisztus Urunk mindegyik embertől számon fogja kérni az **irgalmasság cselekedeteit** és e cselekedetektől fogja függővé tenni az üdvösséget (Máté 25, 34.). Ha mérlegeljük ama szavakat, melyeket Krisztus Urunk a világitéleten fog mondani, csak akkor értjük meg igazán, miért gyakorolták a szentek s általában minden jámbor keresztény oly nagy buzgósággal az irgalmasság cselekedeteit. *Sz. Erzsébet*, mldőn kérdezték tőle, hogy miért oly jótékony, igy felelt: »Az itélet napjára készitem elő magam«. A világitéleten vagyon, magas állás, stb. nem jön figyelembe; Isten ugyanis a *földi rangra nem figyel* (Róm. 2, 11.). Ellenkezőleg: »Mindattól, kinek sok adatott, sok követeltetik« (Luk. 12, 48.). — Mindenki cselekedetei szerint fogja elvenni jutalmát, vagy büntetését. Krisztus Urunk mondja: »Az Emberfia eljövendő lesz Atyjának dicsőségében, az ő angyalaival; és akkor kinek-kinek megfizet *cselekedetei szerint*« (Máté 16, 27.). Jaj lesz akkor az istentagadóknak és Krisztus ellenségeinek! Maga Isten mondja: »Ha kezem egykor itéletre emelkedik, bosszut állok minden ellenségeimen s megfizetek mindazoknak, akik engem gyülölnek« (V. Móz. 32, 41.). Az utolsóitélet napját épen azért **a harag napjának** is nevezzük (Jer. 46, 10.). Az utolsóitélet alkalmával a bűnösök az igazak láttára igy fognak felkiáltani: »Ezek azok, akiket egykoron kinevettünk és gúnyos beszédekkel illettünk. Mi esztelenek oktalanságnak tartottuk az ő életüket és végüket szégyenteljesnek. Ime, mint számláltatnak Isten gyermekei közé és a szentek között az ő osztályrészük!« (Bölcs 5, 3.). — Az utolsóitélet alkalmával az igazak *meg lesznek különböztethetők* a gonoszaktól, amely megkülönböztetés e földi életben lehetetlen. »Télen a fák egészen egyformák; ha azonban elérkezik a nyár, azonnal felismerhetők *a termő fák* és megkülönböztethetők a száraz fáktól, amelyek gyümölcsöt nem hoznak. Hasonlóképen van ebben a földi életben is: az emberek egyformáknak látszanak; az utolsóitélet alkalmával azonban a jók örökre megkülönböztethetők lesznek a gonoszoktól« (Sz. Ág.). »Az igaz virágozni fog, miként a pálma« (Zsolt. 91, 13.). — A világitélet alkalmával Krisztus ítéletével **örökre elválasztja** a jókat a gonoszoktól (Máté 25, 46.). Ezt az örök elválasztást példázza Krisztus Urunk a *buzáról és konkolyról* szóló példabeszédben; gondoljunk különösen ama szavakra, melyeket a családapa az aratás napján cselédéhez fog intézni: »Szedjétek ki előbb a konkolyt és kössétek az kévékbe megégetésre; a buzát pedig gyüjtsétek az én csürömbe« (Máté 13, 30.). A *Kálvária hegye* is a világitélet előképe volt: jobb oldalon volt a bűnbánó, baloldalon a megátalkodott gonosztevő (Sz. Ág.). A világitélet napján némely

rokon és barát örökre elválik egymástól (Máté 24, 40.). Sok dúsgazdag, vagy magasállásu nagyúr elkárhozik, mig alárendeltje, vagy kolduló embertársa üdvözül. Gondoljunk csak a dúsgazdag és a nyomorult Lázár esetére! — A világiételre gyakran gondolni nagyon üdvös. Gondoljunk csak arra, mint remegett *Felix*, a pogány helytartó, midőn Pál az itéletről beszélt neki. Azonban Felix nem működött közre az isteni kegyelemmel; ugyanis azonnal megszakitotta sz. Pálnak az utolsó itéletről szóló fejtegetéseit (Ap. 24, 25.).

A keresztény remény.

I. A keresztény remény lényege.

Az apostoli hitvallás végén oly javakról van szó, melyeket nem elég hinnünk, hanem remélnünk is kell elnyerésüket. Azért imádkozunk igy a nicea-konstantinápolyi hitvallásban: »Reménylem (= expecto) a halottak feltámadását és az örök életet«.

1. A keresztény remény ama javak bizalomteljes várása, amelyeket Krisztus Urunk Isten akaratának teljesitése fejében igért meg.

A jámbor *Simeonnak* Isten megigérte, hogy látni fogja a gyermek Jézust; s hogyan vágyódott a jámbor aggastyán e pillanat után! Vágyakozott, mert bizott Istenben, vagyis szilárdan meg volt győződve, hogy Isten megtartja szavát (Luk. 2.). Az örök élet reménye adott bátorságot a *Makkabeus-testvéreknek* ahhoz, hogy a kegyetlen szir király kegyetlenkedését és üldözését elviseljék (II. Makk, 7, 9.). A remény tehát egyrészt vágy, óhaj és **várakozás,** másrészt **bizalom,** vagyis meggyőződés arról, hogy Isten megtartja szavát. A remény *távcsőhöz* hasonlit; amint a távcső segitségével a legtávolabbi tárgyakat is közelieknek látjuk, ugy a remény is már most előttünk álló javakként tünteti fel a mennyország örömeit, melyeknek már a földi életben örvendhetünk. »A remény által már most előre megizleljük a paradicsomnak Istentől megigért *örömeit*« (Sz. Pailin). Megengeded, óh Uram, hogy megizleljék édességedet, akik benned reménykednek! (Zsolt. 30, 20.). A keresztény reményt szent reménynek is nevezhetjük, mert Istenre és a tulvilági dolgokra vonatkozik.

2. Krisztus Urunk Isten akaratának teljesitése fejében megigérte az örök üdvösséget és az annak elérésére szükséges eszközöket, névszerint Isten kegyelmét, az élet fenntartásához szolgáló *ideiglenes javakat*, a *bűnök bocsánatát*, *segitséget* a *szükségben*, valamint imáéseink meghallgatását.

Krisztus Urunk megigérte nekünk az **örök üdvösséget**

(I. Ján. 2, 25.); igy szólt ugyanis: »Atyám házában sok lakóhely vagyon. Elmegyek helyet készíteni nektek« (Ján. 14, 2.). Ezt az üdvösséget igérte meg Krisztus Urunk a mennyegzőről, a nagy vacsoráról és a szőlőművesekről szóló evangéliumi példabeszédekben. Azt is megigérte Krisztus Urunk, hogy *testünket* halottaiból feltámasztja (Ján. 5, 28.). A *tökéletes boldogság* vágya mélyen bent gyökerezik az emberi természetben. — Krisztus megigérte **kegyelmét,** vagyis a Szentlélek segitségét. Azt akarja ugyanis, hogy minden ember üdvözüljön (I. Tim. 2, 4.). A kegyelem azonban az örök üdvösségre elkerülhetetlenül szükséges; a segitő kegyelem a megtéréshez, a megszentelő kegyelem pedig ahhoz, hogy a mennyországba jussunk. — Krisztus Urunk megigérte az élet fenntartására szolgáló **ideiglenes javakat,** midőn igy szólt: »Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek. Tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek vagyon«. Egyszersmind arra is utalt, hogy Isten az ég *madarait* is táplálja, a *liliomokat,* valamint a mezők virágait is felöltözteti, az emberekről tehát annál inkább gondoskodik (Máté 6, 25—32.). A szentek gyakran jutottak szorult helyzetbe; nem volt például élelmük, lakásuk, öltözetük, stb. De mindannyiszor megemlékeztek Isten igéretéről, azért sohasem aggódtak s valóban sokszor csodás segitségben részesültek. — Krisztus Urunk megigérte **bűneink megbocsátását,** ha t. i. megtérünk s megjobbitjuk életünket; szerinte ugyanis: »Öröm lesz a mennyben egy megtérő bűnösön inkább, mint 99 igazon, kiknek nincs szükségük bünbánatra« (Luk. 15, 7.). A *tékozló fiuról* és az *elveszett juhról* szóló példabeszédben megmutatja Krisztus Urunk, mennyire kész a jó Isten a bűnösnek megbocsátani. »Isten nem arra tekint, amit az ember tett, hanem arra, amit tenni akar« (Sz. Ág.). Mindaddig, mig a világon élünk, sohasem késői bűnbánatunk (Sz. Cipr.). A keresztfán függő gonosztevő is bocsánatot nyert. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen (Ez. 18, 32.). — Krisztus **segitséget** igért a **szükségben.** Midőn az apostolok a tengeri vihar alkalmával féltek, megfeddé őket és igy szólt: »Mit féltek, kicsinyhitüek«? (Máté 8, 26.). Isten »a szükségben segitő«-nek nevezi magát (Zsolt. 45, 2.). — Krisztus megigérte **kéréseink meghallgatását;** szerinte ugyanis: »Amit kértek tőlem az én nevemben, megcselekszem« (Ján. 14, 14.); és ismét: »Amit kérendtek az Atyától az én nevemben, megadja nektek« (Ján. 16, 23.).

Krisztus Urunk a »*Miatyánk*«-ban tanitott meg bennünket arra, hogy az emlitett javakért a mennyei Atyához könyörögjünk.

A Miatyánk 2.-ik kérésében az örök *üdvösségért* könyörgünk, a 3.-ikban az örök üdvösség elnyeréséhez szükséges *kegyelmekért,* a 4.-ikben a szükséges *anyagi javakért,* az 5.-ikben *bűneink bocsánatáért,* a 6.-ikban és a 7.-ikben a szükségben való

segitségért. Az »Amen« szó azt az óhajt fejezi ki, hogy Isten hallgassa meg imádságunkat. A Miatyánkban tehát oly dolgokról van szó, amelyeket Istentől remélhetünk.

3. A keresztény remény a hitből származik; az Istentől megigért javakat ugyanis azért reméljük, mivel meg vagyunk róla győződve, hogy Isten *végtelenül hű, mindenható* s végtelenül *jóságos;* továbbá, hogy Krisztus Urunk minden jót megszerzett számunkra.

Amint a *gyökérből a törzs,* ugy származik a hitből a remény. Hit és remény a legközelebbi rokonságban vannak egymással (N. sz. Gerg.). A hit azt mondja: A javak megvannak és elnyerhetők; a remény pedig elérni óhajtja e javakat. — Szilárdan meg vagyunk győződve, hogy az, aki megtiltotta a hazugságot, *önmaga annál kevésbbé fog hazudni* (Római sz. Kel.). Azért mondja szent Pál: »Tartsuk meg a mi reménységünk rendithetetlen vallását; mert hiv az, aki igéretet tőn« (Zsid. 10, 23.). — Továbbá meg vagyunk róla győződve, hogy a *mindenható* Isten (Luk. 1, 37.) be is tudja váltani igéretét (Róm. 4, 18.); hogy Isten, aki maga a *szeretet* (I. Ján. 4, 8.), még szivesebben ad, mint amily szivesen mi elfogadjuk, amit ad (Sz. Jer.); hogy Krisztus Urunk az ő keserves *kereszthalálával* az örök üdvösséget és mindent, ami ahhoz szükséges, kiérdemelt. Azért mondja sz. Ágoston: »Mindenesetre nagy bűneink miatt nem remélhetnénk bocsánatot, sem mennyországot; azonban mégis merem remélni, hogy *Krisztus Urunk érdemeinek erejénél fogva,* bűnbánat és Isten parancsainak megtartása által üdvözülök«. Ezt a szilárd meggyőződést Isten végtelen hűségéről, mindenhatóságáról és jóságáról, továbbá arról, hogy Krisztus Urunk minden jót megszerzett számunkra: **Isten iránt való bizalomnak** nevezzük. Az Isten iránt való bizalom gyökere a reménynek. Minél erőteljesebb ez a gyökér, annál erősebb a reményünk. Látjuk ezt az evangéliumi beteg asszony példájából, aki Krisztus ruhájának csak a szegélyét kivánta érinteni, midőn a Mester Jairus házába sietett (Máté 9, 22.).

4. A Krisztus Urunktól megigért javakat csak az remélheti, aki teljesiti Isten akaratát, vagy aki legalább is töredelmet érez lelkében.

Krisztus szerint ugyanis: »Nem minden, aki mondja nekem: Uram, Uram! megyen be a mennyeknek országába, hanem aki Atyám akaratát cselekszi, ki mennyekben vagyon« (Máté 7, 21.).

A *bűnös* tehát csak akkor reménykedhet Istenben, ha bűneit komolyan megbánja és meg akar javulni.

Erényesség nélkül a remény vakmerőség (Sz. Bern.). *Antiochus* Epifánes, a kegyetlen király, aki a 7 makkabeusi testvért legyilkoltatta, midőn testét férgek kezdték ki, Istentől várt segitséget, azonban hiába (II. Makk. 9, 13.). Ugyanigy volt *Je-*

ruzsálem is, mikor Kr. u. 70-ben a rómaiak ostromolták. Hiába reménykedünk az Úrban, ha jócselekedeteket nem viszünk végbe (Just. sz. Lőr.). De ha az istentelen bűnbánatot tart, továbbá »ítéletet és igazságot cselekszik«, Isten nem emlékezik vissza többé bűneire (Ez. 18, 21.). *Manasszes*, Izrael királya, bálványimádásra csábította népét és több prófétát megölt. Büntetésből ellenségeinek kezébe került s Babilonban láncraverve vetették börtönbe. De itt megbánta bűneit s őszinte jobbulást igért és ime, Isten legott kiszabaditotta fogságából s trónját ismét viszszanyerte. Ekkor Manasszes megsemmisitette a bálványtemplomokat s rendkivül sok jót cselekedett (Péld. 2, 33.). Hasonlót olvasunk Jónás prófétáról is.

Az *igaz* ellenben remélheti, hogy Isten minden szükségéről gondoskodni fog. Azonban természetesen az is szükséges, hogy az igaz maga is *törekedjék elnyerni* a javakat, amelyeket Istentől remél.

Krisztus Urunk ugyanis azt mondja: »Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadatnak nektek« (Máté 6, 33.). *Isten szolgái* vagyunk: mi teljesitjük az ő akaratát, ő pedig gondoskodik a mi szükségleteinkről s megadja dijunkat. A mi dolgunk az Urnak szolgálni; az övé pedig rólunk gondoskodni (Ker. nev. sz. Ján.). Az Úr még senkit sem hagyott el, aki hűségesen megőrizte parancsait (Sir. 2, 12.). *Az Úr nem hagyja el övéit.* Azért mondja sz. Péter: »Minden szorgoskodástokat az Úrra bizzátok, mert neki gondja van rátok« (I. Pét. 5, 7.). — Azonban szükséges, hogy mi is *törekedjünk elnyerni* az Istentől remélt *javakat.* »Lelki és testi erőkkel rendelkezünk. Ezek az erők mintegy a kulcs, a mennyei és földi éléstárba egyaránt. Aki ezt a kulcsot nem akarja használni, szükséget fog szenvedni; Isten ugyanis csak azt adja meg nekünk, amire saját erőink nem elégségesek« (Stolz A.). A **legjobbat** kell mindig **remélni, de azért mindent meg is kell tenni** (Borr. sz. Kár.). Segitséget várni saját közreműködésünk nélkül istenkisértés volna (Szal. sz. Fer.). Aki tehát például *egészségét* óhajtja visszanyerni, annak szükségszerüen használnia kell a szükséges gyógyszereket; a többit megteszi Isten. Ne kivánjunk mindjárt csodát Istentől. Habár sz. Pál birt a beteggyógyitás isteni adományával, Timoteusnak mégis azt tanácsolta, igyék egészségének visszanyerésére kevés bort (I. Tim. 5, 23.). Tehát a *munka* nélkül való embernek munka után kell látnia, csak akkor remélheti Isten segitségét is. Ugyanez áll más szükségről is. *Segits magadon s Isten is megsegit!*

5. A keresztény reménnyel össze kell kötnünk a bűntől való üdvös félelmet.

A remény olyan, mint a kétujju ruha; az egyik ujj: a bizalom Isten irgalmasságában, a másik: a félelem Isten igazságosságától (Sz. Brig.). Isten akarja, hogy üdvünket *félelemmel és*

rettegéssel munkáljuk (Fil. 2, 12.). Senki sem teljesen biztos abban, hogy a kiválasztottak közé tartozik, vagy hogy a jóban egész haláláig állhatatos marad (Trienti zs. 6, can. 15, 16.). Amint a *hajós*, ki távol van a kikötőtől, a legnagyobb szélcsend dacára is mindig fél még, hogy vihar támadhat és a hajót szétzuzhatja, ugy kell a keresztény embernek is állandóan félelemben élnie; ugyanis soha sincs biztonságban a viharok és kisértések ellen (Sz. Makár). Megtörtént már nem egyszer, hogy ugyancsak nagy és kitünő hajók tönkrementek s nem jutottak kikötőbe, mig rossz és ócska hajók kikötőbe futottak (Sz. Egyed). Istentől felvilágositott férfiak is, mint Salamon király, haláluk előtt kezdtek istentelen életet élni, mig viszont nagy bűnösök, mint Ágoston, Mária Magdolna ellenkezőleg a legnagyobb szentekké váltak. Fontoljuk meg, hogy *angyalok is* buktak el s jutottak örök kárhozatra. Aki tehát azt gondolja, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék (I. Kor. 10, 12.). A **bizalmatlanság önmagunk iránt:** a remény leghűségesebb szolgája (Sz. Ág.). Remény és félelem együvétartoznak; ahol ezek uralkodnak, ott biztos a mennyország koronája (Ar. sz. Ján.). A remény t. i. erőt ad, a félelem pedig óvatossá tesz bennünket.

A keresztény remény *Isten ajándéka;* ugyanis a remény *képességét* csak a megszentelő kegyelemmel nyerjül el.

Ugy áll a dolog a keresztény reménnyel is, mint a hittel. (Lásd 51. old.). Tehát az *Isten Lelke* ébreszti fel bennünk a vágyat a mennyei javak után s ő tölt el bennünket bizalommal az Isten iránt. Minél inkább gyarapodik tehát a megszentelő kegyelem, annál inkább tudunk remélni. Ezért van, hogy a szentek életük végén mindig erősebben tudtak remélni. A remény bizonyos értelemben folyamhoz hasonlit, mely annál szélesebb, minél közelebb van a tengerhez. — Mostani reményünk esetleges hiányosságát a tisztitótűzben kell majd kipótolnunk.

II. A keresztény remény haszna.

1. Aki Istenben remél, Isten különös oltalmában részesül.

Gondoljunk a *3 ifjura a tüzes kemencében,* egyiptomi Józsefre fogságában. Vagy gondoljunk *Bécs* ostromára az 1683.-ik évben! (Lásd Spir. Plt.). Isten megmenti a benne reménylőket (Dán. 10, 60.). »**Az Istenben bizó keresztény megtámadható, de le nem győzhető**« (Sz. Cipr.). Hadsereghez hasonlit, amely vitéz és amelyet nagy tartalék fedez (Szal. sz. Fer.). Az Úrban bizakodók olyanok, mint a Sion hegye (Zsolt. 124, 1.). A hegyet nem lehet sem megrenditeni, sem megsemmisiteni, bármennyi gép és fegyver áll is rendelkezésre; hasonlóképen

az Istenben reménylőket sem (Ar. sz. Ján.). Senki sem szégyenült még meg, aki az Urban remélt (Sir. 2, 11.).

2. Aki Istenben remél, tőle minden jót megnyerhet; Krisztus Urunk szerint ugyanis az ilyen ember még a hegyeket is át tudja helyezni (Márk 11, 23.).

Hegyeket áthelyezni annyi, mint legnagyobb akadályokat is legyőzni. Istenben bizva választotta ketté Mózes botjával a Vörös-tengert; Istenben bizva könyörögte le Illés az esőt az égből. »A remény *nyíl*, amely megnyitja Krisztus Urunk szivét, hogy abból a reménykedő lélekre az irgalmasság folyama ömöljék« (Lat. Már.). **Az ember annyit nyer, amennyit remél** (Ker. nev. sz. Ján.). Aki remél, az máris gazdag, még mielőtt birná a javakat (Kl. sz. Ján.).

3. Aki Istenben remél, azt Isten megerősíti; az ilyen ember nem fél az emberektől, türelmes és vidám a szenvedésben, főképen pedig a halálban.

Az Istenbe vetett bizalom emberfölötti erőt kölcsönöz. Olyan, mint az emelőrud, mellyel a legnehezebb terhet is fölemelhetjük. Mily **rettenthetetlen** volt Dávid Góliát elleni harcában! Mily rettenthetetlen volt *Nagy sz. Leo* pápa Attila, a hun király előtt 452-ben! Az Istenben bizó ember nem futkos a föld hatalmasainak kegye után s nem törődik az emberek beszédjével; igy tett szent Pál is (I. Kor. 4, 3.). — Az Istenben reménykedő ember **a szenvedésben türelmes;** tudja ugyanis, hogy »nem méltók a jelen élet szenvedései a jövendő dicsőséghez, mely bennünk ki fog jelenttetni (Róm. 8, 18.). *Jób* azért volt oly türelmes a szenvedésben, mert bizott a jövő feltámadásban és visszafizetésben (Jób. 19, 25,). Még a szomjazó teve is egészen felélénkül a pusztában, mihelyt vizet érez a távolban. Sz. Pál szenvedései között igy kiáltott fel: »Fölötte bővelkedem örömmel minden szorongatásunk mellett« (II. Kor. 7, 4.); továbbá: »Meghalnom nyereség; kivánok is feloszlani és Krisztussal lenni« (Fil. 1, 21—23.); és ismét: »Végezetre eltétetett nekem az igazság koronája, melyet megad nekem ama napon az Úr, az igaz biró« (II. Tim. 4, 8.). Mily **örömmel halt meg** pl. sz. *András* apostol; midőn meglátta keresztjét, igy kiáltott fel: »Légy üdvözölve, óh drága kereszt, melyet az én Istenem halála szentelt meg. Boldog elragadtatással közeledem feléd. Soká vágyakoztam utánad, sóvárogva óhajtottalak téged« († 62.). *Sz. Ignác*, Antiochia püspöke, örült a halálos itélet hallatára, amely Traján császár szájából hangzott el s midőn a római keresztények meg akarták szabaditani, kérte őket, hogy ne ragadják el tőle a vértanui koronát; igy szólt hozzájuk: »Nem félek a vadállatoktól, sem tagjaim szétszaggatásától, csak Krisztus Urunkat nyerhessem meg vele« († 107.). A remény tehát szilárd lelki **horgony** (Zsid. 6, 19.). Amint a horgony vihar idején megmenti a hajót az elmerüléstől, ugy ment meg bennünket a remény szenvedések

idején a kétségbeeséstől. A különbség csak az, hogy a horgony támaszpontja a mélységben van, a reményé pedig fent, a magasban (Aqu. sz. Tam.).

4. Az Istenben reménykedő ember hathatós buzditást érez a *jócselekedetek* és hősies *erények* gyakorlására.

Mi inditja el a *hithirdetőket* a pogány tartományokba? Az egykori jutalom reménye sarkalja őket, mintahogy a földmüvest az aratás reménye, a müvészt, vagy a katonát a nyereség reménye készteti a munkára. Azonban a keresztény ember reménye biztosabb. Mi ugyanis olyat remélünk, amit maga *az igazság* igért meg (Sz. Paulin). A mi reményünk annyira bizonyos, mint amilyen biztos egy már megtörtént esemény (Sz. Ág.). *Aki Istenben bizakodik, szilárd alapra épitkezik.*

5. A remény tehát örök üdvösségre vezet.

Akiben él a keresztény remény, az biztos lehet üdvösségéről; a ker. remény ugyanis már magában hordozza a jövő üdvösséget, mintahogy a mag a jövő fáját magában hordozza (Aqu. sz. Tam.). A remény üdvözit (Róm. 8, 24.). Mint a láb a járáshoz, oly szükséges a remény az örök életre; azért nevezik a reményt latinul spes-nek, mely szó a pes (= láb)-től származik (Sz. Izid.). A bizalom Isten hűségében, mindenhatóságában és jóságában mintegy háromszoros, elszakithatatlan köteléket alkot, melyet Isten az égi hazából bocsát le e földi fogságba; ezt a köteléket kell erősen a kezünkbe szoritva tartanunk, hogy a magasságba huzzon bennünket, egészen Isten dicsőségének szemléletéig (Sz. Bern.). Az Isten házában a hit az alapvető, a remény a felépitő, a szeretet pedig a betetőző (Sz. Ág.). A mennyországban *nem* fogunk *remélni*; ugyanis ott már minden reményünk beteljesedik.

III. A keresztény remény ellentéte.

Helytelenül remél, aki kevesebbet, vagy többet remél Istentől, mint amennyit Isten megigért.

1. Nem szabad sem saját erőnkben, sem embertársainkban, sem a földi dolgokban erősebben reménykednünk, mint Istenben, különben megszégyenülünk; Istenen kivül ugyanis semmiben sem lehet igazán megbízni.

Akik csupán földi dolgokban bizakodnak, azoknak a reménye nem mennyei, sem nem keresztény, hanem csak *földi* remény. Mennyire bizakodott *Péter* az utolsó vacsorán saját erejében; s elárulta az Urat! Mennyire büszkélkedett *Góliát* saját erejével; mégis csakhamar vége lett. *Napoleon* kinevette a pápát, midőn az őt kiközösitette az egyházból s kérkedve jelentette ki, hogy egyedül katonáira támaszkodik; s ime, nemsokára félmillió katonával Oroszország ellen vonult, de mindannyian ottvesztek

(1812.). Jobb az Úrban reménykedni, mint az emberekben bizakodni (Zsolt. 117, 8.). Az emberek kegyére épiteni annyit tesz, mint házunkat homokra épiteni. Gondoljunk a hegyi beszéd befejező szavaira! Akik nem Istenbe helyezik bizodalmukat, megszégyenülnek, mintahogy Bál bálványpapjai a Kármel hegyén megszégyenültek (III. Kir. 18.). A saját erejében bizakodó embert nem Isten, hanem csak önmaga védi; Isten nem védi őt, mert az ő védelmében nem reménykedik (Sz. Ág.). Csak az Istenben reménykedő ember mondhatja el: »Te benned bizom, Uram; ne szégyenüljek meg mindörökké!« (Zsolt. 30, 2.).

2. Sohasem szabad kétségbeesnünk, vagyis sohasem szabad a feladni reményt arra nézve, hogy Isten *meg fogja bocsátani bűneinket,* vagy hogy a *szerencsétlenségben* is megsegit. *Káin* kétségbeesett; ugyanis igy szólt: »Vétkem nagyobb, hogysem bűnbocsánatot nyerhetnék« (I. Móz. 4, 13.). Kétségbeesett Saul is, aki a filiszteusok ellen küzdve, mikor minden oldalról ellenségtől látta magát körülvéve, saját kardjába dőlt (I. Kir. 31.). *Judás* is szomoru példája a kétségbeesett embernek.

Keresztény embernek azért nem szabad kétségbeesni, mert Isten *irgalma* végtelen és az Ő segitsége akkor van legközelebb hozzánk, mikor a szükség legnagyobb.

Vétkezés előtt rettegj Isten igazságosságától, a vétek elkövetése után azonban bizzál az Ő irgalmasságában (N. sz. Gerg.). »Ami a tűzszikra a tengerhez hasonlitva, az az emberek gonoszsága Isten jóságával összehasonlitva« (Ar. sz. Ján.). Sőt a bűnbánó bűnöst Isten annál szivesebben fogadja, minél nagyobbak az ő vétkei; ugyanis nagyobb dicsőségére szolgál, ha nagy bűnösöknek tud megbocsátani. — *Amikor a legnagyobb a szükség, legközelebb van Isten segitsége.* A jó Isten néha aludni látszik, akárcsak Krisztus Urunk a Genezáret-taván kitört vihar alkalmával. Isten sokszor késlekedik a segitséggel, akárcsak Krisztus a kánai mennyegző alkalmával, amidőn is igy szólt az Úr: »Még nem jött el az én órám« (Ján. 2, 4.). Azonban minél tovább várakoztat bennünket Isten, annál csodálatosabb és biztosabb az ő segitsége. Gondoljunk csak a *háborgó tenger* lecsendesitésére, vagy Péter kiszabaditására a börtönből, avagy Bécs csodálatos felszabaditására a török haderő ostroma alól. Ahol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb Isten (Sz. Ambr.). Isten az ő igazait megpróbálja, azonban nem engedi, hogy elvesszenek.

A kétségbeesés az embert rendszerint *öngyilkosságba* és az örök halálba kergeti.

Gondoljunk *Judás* példájára! A kétségbeesés a Szentlélek ellen való bűn, amely sohasem bocsátható meg. »A remény megnyitja, a kétségbeesés bezárja a mennyország ajtaját« (Sz. Iz.). Az Isten irgalmassága felől kétségbeeső ember épen ugy káromolja Istent, mint az, aki afölött kételkedik, vajjon létezik-e

Isten? (Sz. Ág.). Judás sulyosabban bántotta meg Istent akkor, mikor irgalmassága felől kétségbeesett, mint amikor Krisztus Urunkat elárulta (Sz. Jer.). Majdnem azt mondhatjuk, hogy Judás nem annyira bűne miatt ment tönkre, mint inkább kétségbeesése miatt (Sz. Ág.). Aki sulyos bűnt követ el, megöli lelkét; ellenben aki kétségbeesik, az máris esik lefelé a pokolba (Sz. Iz.).

3. Keresztény embernek *sohasem szabad* az Isten irgalmában *vakmerően bizakodnia*, vagyis nem szabad továbbra is bűnt-bűnre halmoznia abban a hiedelemben, hogy Isten irgalma senkit sem kárhoztathat el.

Az Istenben való bizalomnak és az Istentől való félelemnek kölcsönös *egyensulyban* kell lenniök. (Lásd előbb). Hiba bizalom hijján *csak félni* az Istentől (= kétségbeesni). Azonban az is hiba, ha egyáltalán nem félünk, ha azt véljük, hogy üdvözülésünk biztos (= Istenben vakmerően bizakodunk), vagy pedig azt gondoljuk, hogy Isten segitségét sohasem tagadhatja meg tőlünk (= Istent kisértjük). Esztelenség a jó Istent csak irgalmasnak tartani és nem egyszersmind **igazságosnak is.** »Ne vesd meg Isten irgalmát, ha nem akarod érezni igazságát« (Sz. Bern.). Krisztus Urunk szerint: »Ha bűnbánatot nem tarttok, mindnyájan hasonlóképen elvesztek« (Luk. 13, 3.). Senkinek sem szabad azt mondania: »Ismét meggyónhatok«; vagy pedig: »Halálom előtt meg fogok térni«. Az igy okoskodó ember épen oly oktalanul jár el, mint a *hordár*, aki egyre nagyobbitja terhét; hogyan tudja majd azt végre is felemelni? A mértéken felüli bizalom Isten irgalmában szintén *vétek a Szentlélek ellen.*

4. Keresztény embernek *sohasem szabad Istent megkisértenie*, vagyis sohasem szabad magát könnyelmüen veszélynek kitennie abban bizva, hogy majd Isten segiteni fog.

Csak az remélheti Isten segitségét, aki teljesiti parancsait. Aki tehát az Isten akaratával nem törődik, vagyis *meggondolatlanul* cselekszik, azt elhagyja Isten. Azért mondja az Irás: »*Aki a veszélyt szereti, az elvész benne*« (Sir. 3, 27.). Az ördög az Üdvözitőt is meg akarta kisérteni; azt kivántá ugyanis, hogy vesse le magát a *templom ormáról* (Máté 4, 6.). Krisztus Urunk azonban azt válaszolta a kisértőnek: »Ne kisértsd a te Uradat Istenedet«. »Isten megkisértése nagy *tiszteletlenség Isten iránt*« (Sz. Alf.).

O. A. M. D. G.

TARTALOMJEGYZÉK.

A szerző előszava a X. kiadáshoz — — — 3
A fordítók előszava — — — — — 6

Áttekintés — — — — — — 7

1. Miért vagyunk a földön? — — — — 8
2. Mivel szerezhetjük meg az örök üdvösséget? — 10
3. A vallás — — — — — — 11
4. A vallás értéke — — — — — 14
5. Magánügy-e a vallás? — — — — 17
6. A földön nincs tökéletes boldogság — — — 18

A katekizmus I. része: A hit

1. Isten ismerete — — — — — 21
2. Az isteni kinyilatkoztatás — — — — 24
3. Az isteni kinyilatkoztatás hirdetése — — — 27
4. Szentirás és szent hagyomány — — — 29
5. A magánkinyilatkoztatás — — — — 40
6. A keresztény hit — — — — — 45
7. A hit inditóokai — — — — — 55
8. A keresztény hit elvesztése — — — — 62
9. A hitellenségei: szabadgondolkozók és szabadkőművesek 63
10. A hit megvallása — — — — — 72
11. A keresztvetés — — — — — 77
12. Az apostoli hitvallás — — — — 81

I. Hitágazat: Isten

1. Egy legfőbb lény létezése — — — — 83
2. Isten lényege — — — — — 87
3. Isten tulajdonságai — — — — — 91
4. A Szentháromság — — — — — 111
5. A világ teremtése — — — — — 116
6. Az isteni gondviselés — — — — 126
7. A keresztény ember a szenvedésben — — 133
8. Az angyalok — — — — — 135
9. Az ember teremtése — — — — 144
10. Az ember lelke — — — — — 149
11. Az első emberek természetfölötti adományai — 154

II.—VII. Hitágazat: Jézus Krisztus

1. A megváltás — — — — — 162
2. A Megváltó megigérése — — — — 165
3. Az emberiség előkészitése a Megváltóra — — 175
4. Mikor és hol élt a Megváltó? — — — 181
5. A názáreti Jézus a Messiás, vagyis a világ Megváltója 187
6. Krisztus Urunk élete — — — — 188
7. A Megváltó személye — — — — 223

VIII. Hitágazat: A Szentlélek

1. A Szentlélek-Isten látható megjelenései — — 243
2. A Szentlélek kegyelme okvetlenül szükséges — 244
3. A Szentlélek-Isten tevékenysége — — — 246

IX. Hitágazat: Az egyház

1. A katholikus egyház és annak szervezete — — 265
2. Az egyház feje — — — — — 269
3. A római pápa politikai függetlensége — — 275
4. Püspökök, papok, keresztény hivek — — — 277
5. Az egyház keletkezése és elterjedése — — 282
6. A különböző vallások — — — — 290
7. Az igaz egyház ismertetőjelei — — — 293
8. A katholikus egyház kiválóságai — — — 298
9. Az egyházi rangfokozat (hierarchia) — — — 310
10. Az egyház viszonya az államhoz — — — 312
11. Egyház és kultura — — — — — 315
12. A szentek egyessége — — — — 317

X. Hitágazat: A bűnök bocsánata — — 321

XI. és XII. Hitágazat: Az utolsó dolgok

1. A halál — — — — — — 323
2. A különitélet — — — — — 327
3. A menyország — — — — — 330
4. A pokol — — — — — — 335
5. A tisztitótűz — — — — — 338
6. A világ vége — — — — — 346
7. A test feltámadása — — — — — 350
8. A világitélet — — — — — 356

A keresztény remény — — — — 360

A fontosabb és nehezebben érthető röviditések magyarázata.

Alex. sz. Cir.	= Alexándriai szent Cirill
Alex. sz. Kel.	= Alexándriai szent Kelemen
Ant. sz. Ign.	= Antiochiai szent Ignác
Ant. sz. Teof.	= Antiochiai sz. Teofil
Ap. Csel.	= Apostolok Cselekedetei
Aquin sz. Tam.	= Aquinói szent Tamás
Ar. sz. János	= Aranyszáju szent János
Ábrah. Sz. Klára	= Ábrahám a Sancta Clara
XIV. Ben.	= XIV. Benedek
Borg. sz. Ferenc	= Borgias szent Ferenc
Borr. sz. Kár.	= Borromei szent Károly
Coh.	= Cochem
Dam. sz. János	= Damaszkuszi szent János
Deh.	= Deharbe
E. T.	= Egyházi Törvénykönyv
Ferr. sz. Vince	Ferrerei szent Vince
Flór. zsin.	= Flórenci zsinat
Gen. sz. Kat.	= Genuai szent Katalin
Gran. Lajos	= Granadai Lajos
J. sz. Lőrinc	= Jusztiniáni szent Lőrinc
Jer. sz. Cir.	= Jeruzsálemi szent Cirill
Kemp. Tam.	= Kempis Tamás
Konstant. zsinat	= Konstantinápolyi zsinat
Kr. sz. Péter	= Krizologus (Aranyszáju) szent Péter
Lakt.	= Laktáncius
Lat. M.	= Lataste Mária
Lat. zsin.	= Lateráni zsinat

Lomb. Péter	= Lombárdiai Péter (Petrus Lombardus)
Loy. sz. Ignác	= Loyolai szent Ignác
Naz. sz. Gerg..	= Naziánzi szent Gergely
N. sz. Gerg.	= Nagy szent Gergely
Orig.	= Origenes
Pazz. sz. Magd.	= Pazzi szent Magdolna
P. Ábel	= Páter Ábel
P. Mateo	= Páter Mateo
Rem. sz. Ant.	= Remete szent Antal
Róm Kat.	= Római Katekizmus
Scar.	= Scaramelli
Spir. Plt.	= Spirago Példatár
Stolz Alb.	= Stolz Albán
Szal. sz. Fer.	= Szalézi szent Ferenc
Sz. Alf.	= Szent Alfonz
Sz. Ambr.	= Szent Ambrus
Sz. Anz.	= Szent Anzelm
Sz. Ág.	= Szent Ágoston
Sz. Bern.	= Szent Bernát
Sz. Bonav.	= Szent Bonaventura
Sz. Brig.	= Szent Brigitta
Sz. Cipr.	= Szent Ciprián
Sz. Efr.	= Szent Efrém
Sz. Hilár.	= Szent Hilarius
Sz. Izid.	= Szent Izidor
Sz. Off.	= Szent Officium kongregációja
Sz. Paulin	= Szent Paulinus
Sz. Rup.	= Szent Rupertus
Sz. Ter.	= Szent Teréz
Sz. Teodát	= Szent Teodátus
Trienti zsin.	= Trienti zsinat
Vat. Zsin.	= Vatikáni zsinat

Lényegesebb sajtóhibák.

8.	old.	alulról	4.	sor :	önmagárt teremtet	helyett : *önmagáért teremtett.*
20.	„	felülről	17.	„	egangélium	„ *evangélium.*
28.	„	„	8.	„	egyáz	„ *egyház.*
56.	„	„	15.	„	kiáltunk tel	„ *kiáltunk fel.*
74.	„	alulról	14.	„	vétez	„ *vitéz.*
150.	„	felülről	12.	„	hasonlává	„ *hasonlóvá.*
197.	„	„	16.	„	szülelését	„ *születését.*
207.	„	alulról	5.	„	lázitottuk	„ *lázitották.*
212.	„	„	19.	„	boldog Alacoque Margit	helyett : *szent Alacoque Margit.*
271.	„	felülről	14.	„	Terullián	helyett : *Tertullián.*
285.	„	alulról	1.	„	körlü	„ *körül.*
326.	„	„	22.	„	Wolfgand	„ *Wolfgang.*
344.	„	„	29.	„	kivánságos	„ *kiváltságos.*

További elérhető kiadványaink:

- Franz Spirago: Példatár (1927)
- Római Katolikus Katekizmus (1890)
- Goffine Lénárt Katholikus oktató- és épületes könyve (1928)
- Goffine Lénárt: Módszer a lélekben történő szentmisehallgatásra
- Túrmezei Ferenc: Jöjj Szentlélek Úristen! (1940)
- Blaskó Mária: Isten kertje (1941)
- Blaskó Mária: Jaj de szép! (1929)
- Jámbor László S. J.: Levelek húgomhoz (1941)
- Dr. Tóth Tihamér: A tiszta férfiúság (1935)
- Dr. Tóth Tihamér: Dohányzol? (1936)
- Dr. Tóth Tihamér: Ne igyál! (1936)
- Dr. Tóth Tihamér: A művelt ifjú (1936)
- Dr. Tóth Tihamér: A jellemes ifjú (1936)
- Dr. Tóth Tihamér: A vallásos ifjú (1936)
- Dr. Tóth Tihamér: Krisztus és az ifjú (1936)
- Finn Ferenc SJ: Tom Playfair (1928)
- Finn Ferenc SJ: Wynn Percy (1941)
- Finn Ferenc SJ: Harry Dee (1942)
- Liguori Szent Alfonz: Az üdvösség útja (1896)
- Egger Ágoston: A keresztény apa (1904)
- Egger Ágoston: A keresztény anya (1904)
- IX. Piusz pápa „Quanta cura” kezdetű körlevele (1864. december 8.)
- XIII. Leó pápa „Libertas præstantissimum donum” kezdetű körlevele (1888. június 20.)
- XIII. Leó pápa „Satis cognitum” kezdetű körlevele (1896. június 29.)

- X. Piusz pápa „Pascendi dominici gregis” kezdetű enciklikája (1907. szeptember 8.)
- XI. Piusz pápa „Mortalium animos” kezdetű apostoli körlevele (1928. január 6.)
- XI. Piusz pápa „Divini illius magistri” kezdetű apostoli körlevele (1929. december 31.)
- XI. Piusz pápa „Vigilanti cura” kezdetű apostoli körlevele (1936. június 29.)
- XII. Piusz pápa „Humani generis” kezdetű apostoli körlevele (1950. augusztus 12.)
- Anthony Cekada: Új mise vagy hagyományos mise?
- Donald J. Sanborn: Tájkép zsinat után
- Donald J. Sanborn: A vallások átalakítása
- Donald J. Sanborn: Ellenállás és fogyatkozhatatlanság – avagy Hol az Egyház?
- Alfredo Ottaviani bíboros · Antonio Bacci bíboros · Római teológusok egy csoportja: Az Ottaviani Intervenció
- Anthony Cekada: Hagyományhű katolikusok, tévedhetetlenség és a pápa
- Donald J. Sanborn: Miért nincs helye katolikusoknak a Novus Ordóban?

Előkészületben:

- Finn Ferenc SJ: Lightfoot Kolozs (1942)
- Finn Ferenc SJ: Fülöp (1932)
- Finn Ferenc SJ: Merton Ada (1899)
- Anthony Cekada: Mi a baj a modern mise imádságaival?

... és sok egyéb is.

https://kapisztrankiado.hu